

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

مرکز مطالعات و برنامه‌ریزی شهر تهران

پژوهشکده فرهنگ، هنر و معماری

شناسایی وضعیت اوقات فراغت (رسمی و غیررسمی) شهروندان تهرانی و ارائه راهبردها و برنامه‌های مدیریتی

گزارش نهایی

پژوهشکده فرهنگ، هنر و معماری جهاد دانشگاهی

زمستان ۱۳۹۷

شناسایی وضعیت اوقات فراغت (رسمی و غیررسمی) شهروندان تهرانی و ارائه راهبردها و برنامه‌های مدیریتی

کارفرما: مرکز مطالعات و برنامه‌ریزی شهر تهران

مجری: پژوهشکده فرهنگ، هنر و معماری جهاد دانشگاهی

شورای سیاستگذاری: دکتر حبیب جباری، دکتر عباس اردکانیان، دکتر رضا عسکری مقدم، دکتر غلامرضا

مقدم، دکتر علی حاتمی، دکتر حمید آیتی، دکتر حمیدرضا بابایی

تدوین چارچوب مفهومی و طراحی پرسشنامه: دکتر غلامرضا مقدم، دکتر رضا عسکری مقدم، دکتر علی

حاتمی، معصوم آقازاده، عقیل عزتی، حسین نوری نیا، سمیرا جبارنژاد

مدیر نمونه‌گیری: علی اصغر حائری

گروه پرسشگری: حمزه رستمی یادگاری، علی ملکی، مهسا جلالی، حسین حاتمی یادگاری، زهرا قبادی،

مریم حیدری، فریبا عزیزی، مهران شیرویه، بهمن عزیزی، یعقوب قبادی، لیلا عزیزی، پریسا تهرانی، راحله عزیزی

داده پردازی و ورود اطلاعات: دکتر احسان فرشچی، مهدی میرمعینی، زینب دوستی

گروه پشتیبانی: فاطمه ورامنظر، مهندس سجاد رضانی، مرتضی حسین پور، علی پله، منصور ندیری، رضا

اکبرزاده، حمید رضانی

ناظر علمی کارفرما: دکتر ناصرالدین غراب

مشاور ارشد تیم پژوهش: دکتر ابراهیم حاجیانی

پردازش داده و تدوین گزارش: غلامرضا مقدم و علی حاتمی

همکاران علمی: ابراهیم حاجیانی، رضا عسکری مقدم، عقیل عزتی، عباس اردکانیان، رضا رهسپار، آذر

رشتیانی، مهسا حاجیانی، بتول کیایی

همکاران اجرایی و عملیات میدانی: فاطمه ورامنظر، مهسا نوری زنور، سعیده گراوند، فرشید سیرانی، حبیب

دانشور، وحید لنجان زاده، پوریا طباطبایی، محمد خانی، سمیه محمودی، یاسمن سیرانی

بهره‌بردار: مرکز مطالعات و برنامه‌ریزی شهر تهران / شهرداری تهران / سازمان فرهنگی و هنری شهرداری

تهران

قرارداد: شماره ۱۰۷۸۳۹۷/۱۳۷ مورخ ۱۳۹۴/۰۹/۰۳

فهرست مطالب

صفحه

عنوان

۱.....	فصل اول : کلیات تحقیق.....
۲.....	مقدمه.....
۴.....	طرح مسأله.....
۸.....	ضرورت و اهمیت موضوع فراغت.....
۱۱.....	اهداف پژوهش.....
۱۱.....	هدف کلی.....
۱۱.....	اهداف جزئی.....
۱۲.....	سوالات پژوهش.....
۱۳.....	فصل دوم: ادبیات تحقیق.....
۱۴.....	الف: پیشینه تجربی.....
۱۴.....	مقدمه.....
۱۴.....	۱- تجربیات جهانی.....
۱۴.....	۱-۱- مطالعات و یافته های جهانی در حوزه ی فراغت.....
۲۳.....	۲-۱- یافته های تجربی فراغت در برخی از کشورهای غربی.....
۲۵.....	۳-۱- یافته های تجربی فراغت در برخی از کشورهای آسیایی.....
۲۶.....	۴-۱- مطالعاتی به روش گذران وقت.....
۳۷.....	۲- تجربه مدیریتی و برنامه ریزی فراغت در عرصه ی جهانی.....
۳۷.....	۲-۱- مدیریت اوقات فراغت شهروندان: تجربه آمریکا.....
۳۹.....	۲-۲- مدیریت اوقات فراغت شهروندان: تجربه انگلستان.....
۴۱.....	۲-۳- مدیریت اوقات فراغت شهروندان: تجربه کانادا.....
۴۸.....	۲-۴- مدیریت اوقات فراغت شهروندان: تجربه ترکیه (استانبول).....
۵۲.....	۳- پیشینه مطالعات و سیاستگذاری فراغت در ایران.....
۵۲.....	۳-۱- سبک ها، فعالیت ها و تغییرات گذران اوقات فراغت.....
۶۶.....	۳-۲- فضاهای شهری و گذران فراغت.....
۶۸.....	۳-۳- مدیریت و برنامه ریزی فراغت.....
۶۹.....	۳-۴- فراتحلیل و مطالعات ثانویه حوزه گذران فراغت.....
۷۲.....	جمع بندی پیشینه تجربی داخلی.....
۷۴.....	ب: ادبیات نظری.....
۷۵.....	۱- دیدگاه های نظری فراغت.....
۷۵.....	۱-۱- تمدن فراغت.....

۷۶	۱-۲ فراغت و مصرف نمایشی
۷۷	۱-۳- فراغت؛ محصول صنعت فرهنگ
۷۸	۱-۴- اوقات فراغت در بطن زندگی روزمره‌ی دنیای مدرن
۷۹	۱-۵- پرسه‌زدن در شهر مظهر فراغت امروزی
۸۱	۱-۶- اوقات فراغت در متن سبک زندگی
۸۳	۱-۷- مناسبات اوقات فراغت
۸۴	۱-۸- فراغت و سائقهای اجتماعی - عاطفی
۸۵	جمع بندی دیدگاههای نظری:
۱۰۵	۲- ارائه چهارچوب مفهومی (مفاهیم متناظر و ابعاد مفهومی فراغت)
۱۰۶	۲-۱- اوقات فراغت رسمی و غیررسمی:
۱۰۷	۲-۲- فراغت غیرقانونی:
۱۰۷	۲-۳- فراغت مجازی:
۱۰۷	۲-۴- فراغت فعال و غیر فعال
۱۰۹	۲-۵- فراغت جدی و غیر جدی
۱۰۹	۲-۶- صورت های غیرعادی فراغت
۱۱۰	۲-۷- فراغت تهاجمی
۱۱۱	۲-۸- فراغت زهرآگین
۱۱۱	۲-۹- فراغت وحشیانه
۱۱۳	فصل سوم: روش تحقیق
۱۱۴	روش و ابزار تحلیل
۱۱۴	الف: مطالعات نظری و مروری
۱۱۴	۱- بررسی ادبیات نظری و مفهومی فراغت
۱۱۵	۲- بررسی تجربه زیسته و سیاستی فراغت در جهان
۱۱۵	۳- تجمیع و تحلیل مطالعات فراغت در ایران و جهان
۱۱۵	ب: مطالعات کیفی
۱۱۵	۱- مصاحبه عمیق (بررسی و شناسایی فراغت غیر رسمی)
۱۱۸	ج: مطالعات کمی (بخش پیمایش)
۱۲۱	روش ثبت روزانه وقت
۱۲۳	روش مشاهده‌ای
۱۲۳	روش مورد استفاده در پژوهش حاضر
۱۲۳	طبقه‌بندی فعالیت‌ها
۱۲۴	شیوه نمونه‌گیری
۱۲۴	جامعه آماری

۱۲۵	واحد آماری
۱۲۵	چارچوب نمونه‌گیری
۱۲۵	تعیین اندازه نمونه
۱۲۵	تخصیص نمونه
۱۲۶	نحوه انتخاب بلوک در مناطق
۱۲۷	چارچوب نمونه‌گیری و تعداد خانوارهای هر بلوک
۱۲۸	شیوه انتخاب خانوار در داخل بلوک‌ها
۱۲۹	شیوه انتخاب فرد داخل خانوارها
۱۳۰	شیوه تجزیه و تحلیل اطلاعات
۱۳۱	اعتبار و پایایی
۱۳۱	موانع و تنگناهای تحقیق
۱۳۲	فصل چهارم: وضعیت فعالیتهای رسمی و غیررسمی اوقات فراغت شهروندان تهرانی
۱۳۳	یافته‌های تحقیق
۱۳۳	۱- مشخصات جمعیت‌شناختی پاسخگویان
۱۳۳	۱-۱- جنسیت
۱۳۳	۱-۲- سن
۱۳۴	۱-۳- وضعیت تاهل
۱۳۴	۱-۴- تحصیلات
۱۳۵	۱-۵- وضعیت شغلی
۱۳۶	۱-۶- قومیت
۱۳۶	۱-۷- بعد خانوار
۱۳۷	۱-۸- هزینه‌های خانوار
۱۳۸	۱-۹- نوع مالکیت منزل مسکونی
۱۳۸	۱-۱۰- کیفیت زندگی
۱۳۹	۱-۱۱- وضعیت سلامت
۱۴۰	۱-۱۲- وجود فرد معلول یا بیمار/ سالمند در خانواده
۱۴۰	۱-۱۲-۱- وجود فرد معلول یا بیمار در خانواده
۱۴۰	۱-۱۲-۲- وجود فرد سالمند یا سالخورده در خانواده
۱۴۱	۱-۱۳- شاخص توده بدنی (BMI)
۱۴۲	۱-۱۳-۱- قد پاسخگویان
۱۴۲	۱-۱۳-۲- وزن پاسخگویان
۱۴۳	۲- توصیف یافته‌های طرح
۱۴۳	۲-۱- نگرش به اوقات فراغت

۱۴۵	۲-۲- فراغت در ایام عادی و تعطیل
۱۴۸	۳-۲- دسترسی به امکانات
۱۵۰	۴-۲- اینترنت
۱۵۰	۱-۴-۲- استفاده از اینترنت
۱۵۲	۲-۴-۲- نحوه دسترسی به اینترنت
۱۵۴	۳-۴-۲- استفاده از فیلتر شکن
۱۵۴	۱-۳-۴-۲- موارد استفاده از فیلتر شکن
۱۵۵	۵-۲- زمان حضور در فضای مجازی
۱۵۹	۵-۲- ماهواره
۱۵۹	۱-۵-۲- استفاده از ماهواره
۱۵۹	۲-۵-۲- جهت استفاده از ماهواره
۱۶۰	۶-۲- مسافرت
۱۶۰	۱-۶-۲- سفرهای اطراف شهر تهران
۱۶۲	۲-۶-۲- سفرهای داخلی
۱۶۳	۲-۶-۲- سفرهای خارجی
۱۶۶	۲-۶-۲- ذائقه سفر پاسخگویان
۱۶۹	۷-۲- ورزش و سرگرمی
۱۶۹	۱-۷-۲- انجام فعالیت‌های ورزشی
۱۷۰	۲-۷-۲- تماشای مسابقات ورزشی
۱۷۰	۳-۷-۲- تماشای فیلم در سینما و تئاتر
۱۷۱	۴-۷-۲- تماشای فیلم در منزل
۱۷۲	۵-۷-۲- کنسرت موسیقی
۱۷۲	۶-۷-۲- گوش دادن به موسیقی
۱۷۳	۷-۷-۲- نواختن آلات موسیقی
۱۷۳	۸-۷-۲- آشپزی تفریحی
۱۷۴	۹-۷-۲- باغبانی و نگهداری گل
۱۷۵	۱۰-۷-۲- مطالعه
۱۷۵	۱۱-۷-۲- رفتن به مراکز خرید و پاساژها
۱۷۶	۱۲-۷-۲- بازی‌های جمعی
۱۷۶	۱۳-۷-۲- پارک
۱۷۷	۱۴-۷-۲- شهربازی
۱۷۷	۱۵-۷-۲- خوانندگی و تمرین آواز
۱۷۸	۱۶-۷-۲- چادر زدن (پارک جنگلی، کنار رودخانه و ...)

- ۱۷۸ ۸-۲- انجام فعالیت‌های یادگیری و آموزش
- ۱۷۸ ۱-۸-۲- یادگیری زبان خارجی
- ۱۷۹ ۲-۸-۲- یادگیری رایانه
- ۱۷۹ ۳-۸-۲- کلاس آموزشی ورزشی
- ۱۸۰ ۴-۸-۲- کلاس یوگا و تمرکز ذهن
- ۱۸۰ ۵-۸-۲- کلاس‌های آشپزی
- ۱۸۱ ۶-۸-۲- کلاس‌های هنری
- ۱۸۱ ۷-۸-۲- کلاس موسیقی
- ۱۸۲ ۸-۸-۲- کلاس رقص
- ۱۸۲ ۹-۲- انجام فعالیت‌های داوطلبانه و انسان دوستانه
- ۱۸۲ ۱-۹-۲- نگهداری سالمندان
- ۱۸۳ ۲-۹-۲- فعالیت‌های مرتبط با معلولان
- ۱۸۳ ۲-۹-۲- فعالیت مرتبط با نگهداری بچه‌ها
- ۱۸۴ ۴-۹-۲- فعالیت در مسجد
- ۱۸۵ ۵-۹-۲- مشارکت محله ای
- ۱۸۵ ۶-۹-۲- فعالیت محیط زیستی
- ۱۸۶ ۱۰-۲- فعالیت‌ها و تفریحات غیررسمی
- ۱۸۶ ۱-۱۰-۲- انجام فعالیت‌ها و تفریحات غیررسمی
- ۱۸۸ ۲-۱۰-۲- نحوه انجام فعالیت‌ها و تفریحات غیررسمی
- ۱۸۹ ۳-۱۰-۲- مکان انجام فعالیت‌ها و تفریحات غیررسمی
- ۱۸۹ ۴-۱۰-۲- نحوه و مکان انجام فعالیت‌ها و تفریحات غیررسمی
- ۱۹۰ ۱۱-۲- علاقه مندی‌های آموزشی، فرهنگی و تفریحی
- ۱۹۰ ۱-۱۱-۲- دوره‌های آموزشی فرهنگسراها و کانون‌های فرهنگی شهرداری
- ۱۹۵ ۲-۱۱-۲- شرکت در کارگاه‌ها و کلاسهای هنری
- ۱۹۸ ۳-۱۱-۲- مراکز تفریحی و سرگرمی
- ۲۰۱ ۱۲-۲- دسترسی به مراکز فرهنگی، ورزشی تفریحی و سرگرمی
- ۲۱۱ ۱۲-۲- علائق و مشکلات اوقات فراغت
- ۲۱۱ ۱-۱۲-۲- فعالیت‌های فراغتی
- ۲۱۲ ۲-۱۲-۲- دلایل عدم انجام فعالیت‌های فراغتی
- ۲۱۵ ۱۳-۲- محبوب ترین پارک‌ها در سطح محلات، منطقه و تهران
- ۲۱۶ ۱۴-۲- نحوه گذران فراغت
- ۲۱۷ ۱۵-۲- رضایت از زمان فراغت
- ۲۱۹ ۱۵-۲- متولی ساماندهی فراغت

۲۴۰	۳- یافته‌های گذران وقت شهروندان
۲۴۰	وضعیت گذران وقت شهروندان تهرانی در طول ۲۴ ساعت شبانه روز:
۲۴۱	۳-۱: زمان سپری شده کل
۲۴۵	۳-۲: زمان سپری شده به تفکیک جنسیت
۲۴۸	۳-۳: زمان سپری شده به تفکیک گروه‌های سنی
۲۵۱	۳-۴: زمان سپری شده به تفکیک وضعیت تأهل
۲۵۴	۳-۵: زمان سپری شده به تفکیک وضعیت تحصیلات دانشگاهی
۲۵۷	۳-۶: زمان سپری شده به تفکیک وضعیت اشتغال
۲۶۰	۳-۷: زمان سپری شده به تفکیک پهنبندی مناطق شهر تهران
۲۶۴	۴- فراغت تهرانیها و لایه‌های پنهان آن
۲۶۵	۴-۱ ادراک ذهنی از فراغت
۲۶۹	۴-۲ تجربه‌های فراغتی
۲۶۹	۴-۲-۱ فراغتهای دختانی
۲۷۴	۴-۲-۲ دوره‌میهای الکلی
۲۷۶	۴-۲-۳ فراغتهای خشن
۲۷۶	۴-۲-۴ تجربه فراغتی در مراکز خرید (از فروشنده‌گی تا ویت‌رینگر دی)
۲۸۱	۴-۲-۵ فراغتهای خاص و گران
۲۸۶	۴-۳ فراغتهای جمعی غیررسمی
۲۸۷	۴-۴ دیگر موارد
۲۸۸	فصل پنجم: برنامه‌ها، ظرفیتها و پتانسیلهای شهرداری در اوقات فراغت
۲۸۹	مقدمه:
	۱-۵ بررسی برنامه‌ها و فعالیت‌های (طرح‌ها و پروژه‌ها) شهرداری تهران در حوزه اوقات فراغت:
۲۸۹	
۲۹۱	۱-۱-۵- سازمان اجرایی و اعتبارات شهرداری تهران در حوزه اوقات فراغت
۲۹۹	۲-۱-۵- برپایی نمایشگاه‌ها، همایش‌ها، جشنواره‌ها و گردهمائی‌ها:
۳۰۴	۳-۱-۵- مناسبت‌های ملی، مذهبی، سیاسی و ...
۳۰۷	۴-۱-۵- مراسم‌ها و طرح‌های موضوعی
۳۱۲	۵-۱-۵- برگزاری مسابقات ورزشی و ارائه خدمات سلامت
۳۱۴	۶-۱-۵- طرح‌های فراغتی
۳۱۷	۷-۱-۵- برگزاری دوره‌های آموزشی
۳۲۰	۸-۱-۵- اعزام کاروان‌های زیارتی
	۲-۵- عملکرد حوزه ماموریتی اجتماعی و فرهنگی شهرداری تهران تا پایان سال ۱۳۹۴ با تأکید بر برنامه‌های مرتبط با فراغت
۳۲۱	

- ۳-۵ وضعیت امکانات و ظرفیتهای فراغتی شهر تهران ۳۲۷
- ۳-۱-۵ سیمای کلی شهر تهران از منظر میزان جمعیت و تعداد خانوار ۳۲۷
- ۳-۲-۵ امکانات و ظرفیتهای فراغتی مناطق ۲۲ گانه شهرداری تهران ۳۳۰
- ۳-۲-۱-۵ بوستانها و فضاهای سبز ۳۳۱
- ۳-۲-۲-۵ تعداد و مساحت پارکهای عمومی احداث شده (با احتساب پارکهای جنگلی درون شهری) (واحد: مترمربع) ۳۳۲
- ۳-۲-۳-۵ امکانات ورزشی ۳۳۵
- ۳-۲-۴-۵ مراکز و امکانات فرهنگی ۳۴۰
- ۳-۲-۴-۵ امکانات و ظرفیتهای فراغتی شهرداری تهران (به تفکیک پهنه ها و مناطق) ۳۴۵
- فصل ششم: جمعبندی، ارائهراهکار، کاربست و نمایی از آینده فراغت ۴۳۰
- جمعبندی نهایی ۴۳۱
- ادراک ذهنی شهروندان و برنامهریزان از فراغت ۴۳۲
- نوع گذران فراغت شهروندان ۴۳۳
- فراغتهای غیر فعال و غیرحرکتی ۴۳۴
- فردی شدن یا فراغتهای جمعی ۴۳۴
- فراغت مصرفی، بیبرنامه و بیهدف ۴۳۵
- وضعیت فعالیتهای فراغتی ۴۳۶
- فراغت غیررسمی یا نیمه پنهان ۴۳۷
- ارزیابی شهروندان از برنامههای توسعهای، عمرانی و فعالیتهای شهرداری در زمینه فراغت ۴۳۸
- نحوه توزیع امکانات و ظرفیتهای فراغت در پهنههای ۵ گانه شهر تهران ۴۳۹
- علاقهمندیها و نیازهای فراغتی شهروندان ۴۴۰
- موانع ذهنی و عینی فعالیتهای فراغتی ۴۴۳
- وضعیت نیروی انسانی کارشناسی فعال در حوزه فراغت (ستادی مناطق) ۴۴۳
- آسیبشناسی برنامههای فراغتی در حال اجرا در سطح مناطق ۴۴۴
- پیشنهاد و ارائه راهکار ۴۴۶
- آینده پژوهی گذران اوقات فراغت و آرایه راهبردهای مدیریتی ۴۴۹
- منابع ۴۶۴
- منابع انگلیسی: ۴۶۷

فهرست جداول

عنوان صفحه

- جدول ۱-۲: تجربه انجام مطالعات گذران وقت در برخی کشورها ۲۹
- جدول ۲-۲: مقایسه ویژگی‌های مطالعات گذران وقت در ۵ کشور جهان ۳۱
- جدول شماره ۲-۳: روندهای شرکت در فعالیت‌های منتخب فراغتی مربوط به خانه ۳۳
- جدول شماره ۲-۴: جدول نتایج داده‌های گذران وقت سال ۲۰۰۰-۲۰۰۱ بر حسب جنس ۳۴
- جدول شماره ۲-۵: حوزه‌های مطالعات جهانی فراغت ۳۵
- جدول شماره ۲-۶: عناوین پژوهش‌های انجام یافته سازمان ملی جوانان در حوزه فراغت ۵۸
- جدول شماره ۲-۷: حوزه‌های مطالعاتی اوقات فراغت در ایران ۷۳
- جدول شماره ۲-۸: فرآیند برنامه‌ریزی فراغت (یک رویکرد عملی) ۹۶
- جدول ۳-۱: نحوه توزیع نمونه در مناطق ۲۲ گانه به تفکیک پهنه ۱۲۵
- جدول شماره ۳-۲: توزیع جمعیت بر اساس ویژگی‌های سنی و جنسی در بلوک ۱۳۰
- جدول شماره ۴-۱: توزیع فراوانی پاسخگویان بر حسب جنسیت ۱۳۳
- جدول شماره ۴-۲: توزیع فراوانی پاسخگویان بر حسب سن ۱۳۳
- جدول شماره ۴-۳: توزیع فراوانی پاسخگویان بر حسب وضعیت تاهل ۱۳۴
- جدول شماره ۴-۴: توزیع فراوانی پاسخگویان بر حسب آخرین مدرک تحصیلی ۱۳۴
- جدول شماره ۴-۵: توزیع فراوانی پاسخگویان بر حسب وضعیت اشتغال ۱۳۵
- جدول شماره ۴-۶: توزیع فراوانی پاسخگویان بر حسب قومیت ۱۳۵
- جدول شماره ۴-۷: توزیع فراوانی پاسخگویان بر حسب بعد خانوار ۱۳۶
- جدول شماره ۴-۸: توزیع فراوانی پاسخگویان بر حسب هزینه خانوار ۱۳۶
- جدول شماره ۴-۹: توزیع فراوانی پاسخگویان بر حسب ارزیابی از درآمد خانوار ۱۳۷
- جدول شماره ۴-۱۰: توزیع فراوانی پاسخگویان بر حسب مالکیت منزل مسکونی ۱۳۷
- جدول شماره ۴-۱۱: توزیع فراوانی پاسخگویان بر حسب ارزیابی از کیفیت زندگی ۱۳۸
- جدول شماره ۴-۱۲: توزیع فراوانی پاسخگویان بر حسب ارزیابی از وضعیت سلامت ۱۳۹
- جدول شماره ۴-۱۳: توزیع فراوانی پاسخگویان بر حسب ارزیابی از وضعیت سلامت ۱۴۰
- جدول شماره ۴-۱۴: توزیع فراوانی پاسخگویان بر حسب ارزیابی از وضعیت سلامت ۱۴۰
- جدول شماره ۴-۱۵: توزیع فراوانی پاسخگویان بر حسب شاخص توده بدنی ۱۴۱
- جدول شماره ۴-۱۶: توزیع فراوانی پاسخگویان بر حسب قد ۱۴۲
- جدول شماره ۴-۱۷: توزیع فراوانی پاسخگویان بر حسب وزن ۱۴۲
- جدول شماره ۴-۱۸: توزیع فراوانی پاسخگویان بر حسب نگرش به اوقات فراغت ۱۴۴
- جدول شماره ۱-۱۹: توزیع فراوانی پاسخگویان بر حسب فراغت در ایام عادی و تعطیل هفته ۱۴۶
- جدول شماره ۱-۲۰: توزیع فراوانی پاسخگویان به تفکیک زمان فراغت ... ۱۴۶

- جدول شماره ۲۱-۴: توزیع فراوانی پاسخگویان بر حسب دسترسی به امکانات ۱۴۹
- جدول شماره ۲۲-۴: توزیع فراوانی پاسخگویان بر حسب استفاده از اینترنت ۱۵۱
- جدول شماره ۲۳-۴: توزیع فراوانی پاسخگویان بر حسب نحوه دسترسی به اینترنت ۱۵۳
- جدول شماره ۲۴-۴: توزیع فراوانی پاسخگویان بر حسب استفاده از فیلتر شکن ۱۵۵
- جدول شماره ۲۵-۴: توزیع فراوانی پاسخگویان بر حسب موارد استفاده از فیلتر شکن ۱۵۵
- جدول شماره ۲۶-۴: توزیع فراوانی پاسخگویان بر حسب زمان حضور در فضای مجازی ۱۵۶
- جدول شماره ۲۷-۴: توزیع فراوانی پاسخگویان بر حسب فعالیت‌های فراغتی ۱۵۸
- جدول شماره ۲۸-۴: توزیع فراوانی پاسخگویان بر حسب استفاده از ماهواره ۱۶۰
- جدول شماره ۲۹-۴: توزیع فراوانی پاسخگویان بر حسب استفاده از جهت‌های ماهواره ۱۶۰
- جدول شماره ۳۰-۴: توزیع فراوانی پاسخگویان بر حسب سفرهای روزانه کمتر از یک روز ۱۶۱
- جدول شماره ۳۱-۴: توزیع فراوانی پاسخگویان بر حسب تعداد سفرهای روزانه کمتر ۱۶۱
- جدول شماره ۳۲-۴: توزیع فراوانی پاسخگویان بر حسب تعداد و نوع سفرهای روزانه ۱۶۲
- جدول شماره ۳۳-۴: توزیع فراوانی پاسخگویان بر حسب سفر به سایر شهرهای ایران ۱۶۳
- جدول شماره ۳۴-۴: توزیع فراوانی پاسخگویان بر حسب تعداد سفرها به سایر شهرهای ایران .. ۱۶۳
- جدول شماره ۳۵-۴: توزیع فراوانی پاسخگویان بر حسب تعداد و نوع سفرها به ۱۶۴
- جدول شماره ۳۶-۴: توزیع فراوانی پاسخگویان بر حسب سفر به کشورهای دیگر ۱۶۴
- جدول شماره ۳۷-۴: توزیع فراوانی پاسخگویان بر حسب تعداد سفر به کشورهای دیگر ۱۶۵
- جدول شماره ۳۸-۴: توزیع فراوانی پاسخگویان بر حسب تعداد و نوع سفرهای خارجی ۱۶۵
- جدول شماره ۳۹-۴: توزیع فراوانی پاسخگویان بر حسب سفرهای به کشورهای خارجی ۱۶۶
- جدول شماره ۴۰-۴: توزیع فراوانی پاسخگویان بر حسب ذائقه همراهی در سفر ۱۶۷
- جدول شماره ۴۱-۴: توزیع فراوانی پاسخگویان بر حسب ذائقه نوع سفر ۱۶۷
- جدول شماره ۴۲-۴: توزیع فراوانی پاسخگویان بر حسب انجام فعالیت‌های ورزشی ۱۷۰
- جدول شماره ۴۳-۴: توزیع فراوانی پاسخگویان بر حسب تماشای مسابقات ورزشی ۱۷۰
- جدول شماره ۴۴-۴: توزیع فراوانی پاسخگویان بر حسب تماشای فیلم ۱۷۱
- جدول شماره ۴۵-۴: توزیع فراوانی پاسخگویان بر حسب تماشای فیلم در تلویزیون، ... ۱۷۲
- جدول شماره ۴۶-۴: توزیع فراوانی پاسخگویان بر حسب رفتن به کنسرت موسیقی ۱۷۳
- جدول شماره ۴۷-۴: توزیع فراوانی پاسخگویان بر حسب گوش دادن به موسیقی ۱۷۳
- جدول شماره ۴۸-۴: توزیع فراوانی پاسخگویان بر حسب نواختن آلات موسیقی ۱۷۴
- جدول شماره ۴۹-۴: توزیع فراوانی پاسخگویان بر حسب آشپزی تفریحی، ... ۱۷۴
- جدول شماره ۵۰-۴: توزیع فراوانی پاسخگویان بر حسب باغبانی و نگهداری گل ۱۷۵
- جدول شماره ۵۱-۴: توزیع فراوانی پاسخگویان بر حسب مطالعه کتاب و مجله ۱۷۶
- جدول شماره ۵۲-۴: توزیع فراوانی پاسخگویان بر حسب رفتن به مراکز خرید و پاساژها ۱۷۶
- جدول شماره ۵۳-۴: توزیع فراوانی پاسخگویان بر حسب انجام بازی‌های ۱۷۷

- جدول شماره ۵۴-۴: توزیع فراوانی پاسخگویان بر حسب رفتن به پارک..... ۱۷۷
- جدول شماره ۵۵-۴: توزیع فراوانی پاسخگویان بر حسب رفتن به شهربازی بچه ها..... ۱۷۸
- جدول شماره ۵۶-۴: توزیع فراوانی پاسخگویان بر حسب خوانندگی و تمرین آواز..... ۱۷۸
- جدول شماره ۵۷-۴: توزیع فراوانی پاسخگویان بر حسب چادر ۱۷۹
- جدول شماره ۵۸-۴: توزیع فراوانی پاسخگویان بر حسب یادگیری زبان خارجی..... ۱۷۹
- جدول شماره ۵۹-۴: توزیع فراوانی پاسخگویان بر حسب یادگیری رایانه..... ۱۸۰
- جدول شماره ۶۰-۴: توزیع فراوانی پاسخگویان بر حسب کلاس آموزشی ۱۸۰
- جدول شماره ۶۱-۴: توزیع فراوانی پاسخگویان بر حسب کلاس یوگا و تمرکز ذهن..... ۱۸۱
- جدول شماره ۶۲-۴: توزیع فراوانی پاسخگویان بر حسب کلاس‌های آشپزی..... ۱۸۱
- جدول شماره ۶۳-۴: توزیع فراوانی پاسخگویان بر حسب کلاس‌های هنری مثل نقاشی و ۱۸۲
- جدول شماره ۶۴-۴: توزیع فراوانی پاسخگویان بر حسب کلاس موسیقی..... ۱۸۲
- جدول شماره ۶۵-۴: توزیع فراوانی پاسخگویان بر حسب کلاس رقص، باله ۱۸۳
- جدول شماره ۶۶-۴: توزیع فراوانی پاسخگویان بر حسب نگهداری سالمندان..... ۱۸۳
- جدول شماره ۶۷-۴: توزیع فراوانی پاسخگویان بر حسب فعالیت‌های مرتبط با معلولان..... ۱۸۴
- جدول شماره ۶۸-۴: توزیع فراوانی پاسخگویان بر حسب فعالیت مرتبط با نگهداری بچه ها..... ۱۸۴
- جدول شماره ۶۹-۴: توزیع فراوانی پاسخگویان بر حسب فعالیت در مسجد..... ۱۸۵
- جدول شماره ۷۰-۴: توزیع فراوانی پاسخگویان بر حسب فعالیت مرتبط با ۱۸۶
- جدول شماره ۷۱-۴: توزیع فراوانی پاسخگویان بر حسب فعالیت مرتبط با محیط زیست..... ۱۸۶
- جدول شماره ۷۲-۴: توزیع فراوانی پاسخگویان بر حسب انجام فعالیت‌ها..... ۱۸۷
- جدول شماره ۷۳-۴: توزیع فراوانی پاسخگویان بر حسب نحوه انجام ۱۸۹
- جدول شماره ۷۴-۴: توزیع فراوانی پاسخگویان بر حسب مکان انجام ۱۹۰
- جدول شماره ۷۵-۴: توزیع فراوانی پاسخگویان بر حسب نحوه و مکان انجام ۱۹۰
- جدول شماره ۷۶-۴: توزیع فراوانی پاسخگویان بر حسب علاقه مندی به دوره‌های ۱۹۱
- جدول شماره ۷۷-۴: توزیع فراوانی پاسخگویان بر حسب علاقه مندی به دوره‌های ۱۹۴
- جدول شماره ۷۸-۴: توزیع فراوانی پاسخگویان بر حسب شرکت در کارگاه‌ها..... ۱۹۶
- جدول شماره ۷۹-۴: توزیع فراوانی پاسخگویان بر حسب علاقه مندی به شرکت..... ۱۹۷
- جدول شماره ۸۰-۴: توزیع فراوانی پاسخگویان بر حسب استفاده ۱۹۹
- جدول شماره ۸۱-۴: توزیع فراوانی پاسخگویان بر حسب استفاده ۲۰۰
- جدول شماره ۸۲-۴: توزیع فراوانی پاسخگویان بر حسب دسترسی به ۲۰۲
- جدول شماره ۸۳-۴: توزیع فراوانی پاسخگویان بر حسب انجام..... ۲۱۲
- جدول شماره ۸۴-۴: توزیع فراوانی پاسخگویان بر حسب دلایل ۲۱۳
- جدول شماره ۸۵-۴: توزیع فراوانی پاسخگویان بر حسب دلایل ۲۱۴
- جدول شماره ۸۶-۴: توزیع فراوانی پاسخگویان بر حسب دلایل انجام..... ۲۱۵

- جدول شماره ۸۷-۴: توزیع فراوانی پاسخگویان بر حسب دلایل انجا. ۱..... ۲۱۶
- جدول شماره ۸۸-۴: توزیع فراوانی پاسخگویان بر حسب محبوب ترین پارک‌ها د. ۲۱۶
- جدول شماره ۸۹-۴: توزیع فراوانی پاسخگویان بر حسب نحوه گذران فراغت..... ۲۱۷
- جدول شماره ۹۰-۴: توزیع فراوانی پاسخگویان بر حسب رضایت از زمان فراغت..... ۲۱۸
- جدول شماره ۹۱-۴: توزیع فراوانی پاسخگویان بر حسب متولی ساماندهی فراغت..... ۲۲۰
- جدول شماره ۹۲-۴: ارزیابی شهروندان از اهمیت فعالیت‌های فراغتی شهرداری تهران..... ۲۲۱
- جدول شماره ۹۳-۴: ارزیابی شهروندان از اهمیت فعالیت‌های فراغتی شهرداری تهران..... ۲۲۲
- جدول شماره ۹۴-۴: رتبه بندی اهمیت خدمات فراغتی شهرداری..... ۲۲۹
- جدول شماره ۹۵-۴: شاخص میزان اهمیت فعالیت‌های فراغتی..... ۲۳۰
- جدول شماره ۹۶-۴: ارزیابی شهروندان از عملکرد فعالیت‌های فراغتی شهرداری..... ۲۳۱
- جدول شماره ۹۷-۴: ارزیابی شهروندان از اهمیت فعالیت‌های فراغتی شهرداری تهران..... ۲۳۲
- جدول شماره ۹۸-۴: رتبه بندی خدمات مربوط به عملکرد فراغتی شهرداری..... ۲۳۷
- جدول شماره ۹۹-۴: شاخص ارزیابی شهروندان از عملکرد فراغتی شهرداری..... ۲۳۸
- جدول شماره ۱۰۰-۴: میزان رضایت از فعالیت‌های فراغتی شهرداری تهران..... ۲۳۸
- جدول شماره ۱۰۱-۴: الگوی ترکیب جداول برای نمودارها..... ۲۴۱
- جدول شماره ۱۰۱-۴: متوسط زمان سپری شده پاسخگویان به تفکیک بازه‌های زمانی..... ۲۴۲
- جدول شماره ۱۰۲-۴: متوسط زمان کلی سپری شده پاسخگویان برای هر فعالیت..... ۲۴۳
- جدول شماره ۱۰۳-۴: مجموع زمان سپری شده توسط پاسخگویان برای هر فعالیت به تفکیک بازه‌های زمانی ۶ ساعته (جدول کل)..... ۲۴۵
- جدول شماره ۱۰۴-۴: متوسط زمان سپری شده توسط پاسخگویان برای هر فعالیت در ۲۴ ساعت به تفکیک جنسیت..... ۲۴۶
- جدول شماره ۱۰۵-۴: متوسط زمان سپری شده توسط پاسخگویان برای هر فعالیت در ۲۴ ساعت به تفکیک جنسیت (به ساعت)..... ۲۴۷
- جدول شماره ۱۰۶-۴: متوسط زمان سپری شده توسط پاسخگویان برای هر فعالیت در ۲۴ ساعت به تفکیک گروه‌های سنی..... ۲۴۹
- جدول شماره ۱۰۷-۴: متوسط زمان سپری شده توسط پاسخگویان برای هر فعالیت به تفکیک گروه‌های سنی (به ساعت)..... ۲۵۰
- جدول شماره ۱۰۸-۴: متوسط زمان سپری شده توسط پاسخگویان برای هر فعالیت در ۲۴ ساعت به تفکیک وضعیت تأهل..... ۲۵۲
- جدول شماره ۱۰۹-۴: متوسط زمان سپری شده توسط پاسخگویان برای هر فعالیت در ۲۴ ساعت به تفکیک وضعیت تأهل (به ساعت)..... ۲۵۳
- جدول شماره ۱۱۰-۴: متوسط زمان سپری شده توسط پاسخگویان برای هر فعالیت در ۲۴ ساعت به تفکیک وضعیت تحصیلات دانشگاهی..... ۲۵۵

- جدول شماره ۱۱۱-۴ : متوسط زمان سپری شده توسط پاسخگویان برای هر فعالیت به تفکیک وضعیت تحصیلات دانشگاهی ۲۵۶
- جدول شماره ۱۱۲-۴ : متوسط زمان سپری شده توسط پاسخگویان برای هر فعالیت در ۲۴ ساعت به تفکیک وضعیت اشتغال ۲۵۸
- جدول شماره ۱۱۳-۴ : متوسط زمان سپری شده توسط پاسخگویان برای هر فعالیت به تفکیک وضعیت اشتغال (به ساعت) ۲۵۹
- جدول شماره ۱۱۴-۴ : متوسط زمان سپری شده توسط پاسخگویان برای هر فعالیت در ۲۴ ساعت به تفکیک تقسیمبندی پهنه‌های ۵ گانه شهر تهران (به دقیقه) ۲۶۱
- جدول شماره ۱۱۵-۴ : متوسط زمان سپری شده توسط پاسخگویان برای هر فعالیت در ۲۴ ساعت به تفکیک تقسیمبندی پهنه‌های ۵ گانه شهر تهران (به ساعت) ۲۶۲
- جدول شماره ۱۱۶-۴ : متوسط زمان سپری شده توسط پاسخگویان برای فعالیت‌های کلی به تفکیک پهنه‌های ۵ گانه شهر تهران ۲۶۳
- جدول شماره ۱-۵ : اعتبارات مصوب و عملکردی حوزه مأموریتی اجتماعی و فرهنگی ۲۹۳
- جدول شماره ۲-۵ : سیمای کلی شهر تهران از منظر میزان جمعیت و تعداد خانوار ۳۲۸
- جدول شماره ۳-۵ : مقایسه آماری امکانات و ظرفیتهای فراغتی مناطق ۲۲ گانه ۳۳۱
- جدول شماره ۴-۵ : مساحت فضای سبز درون شهری مناطق شهرداری تهران ۳۳۲
- جدول شماره ۵-۵ : تعداد و مساحت پارک‌های عمومی احداث شده (با احتساب پارک‌های جنگلی درون شهری) (واحد: مترمربع) ۳۳۳
- جدول شماره ۶-۵ : امکانات ورزشی به تفکیک پهنه‌های ۵ گانه ۳۳۶
- جدول شماره ۷-۵ : مراکز و امکانات فرهنگی کل پهنه ها ۳۴۲
- جدول شماره ۸-۵ : سیمای کلی پهنه شمال ۳۵۰
- جدول شماره ۹-۵ : بوستان‌ها و فضاهای سبز پهنه شمال (واحد مساحت: مترمربع) ۳۵۰
- جدول شماره ۱۰-۵ : امکانات ورزشی پهنه شمال ۳۵۱
- جدول شماره ۱۱-۵ : مراکز و امکانات فرهنگی پهنه شمال ۳۵۱
- جدول شماره ۱۲-۵ : سیمای کلی منطقه ۳۵۲
- جدول شماره ۱۳-۵ : بوستان‌ها و فضاهای سبز شهرداری منطقه یک ۳۵۲
- جدول شماره ۱۴-۵ : امکانات ورزشی شهرداری منطقه یک (تعداد) ۳۵۳
- جدول شماره ۱۵-۵ : مراکز و امکانات فرهنگی شهرداری منطقه یک ۳۵۴
- جدول شماره ۱۶-۵ : سیمای کلی منطقه ۳۵۶
- جدول شماره ۱۷-۵ : بوستان‌ها و فضاهای سبز شهرداری منطقه دو (واحد مساحت: مترمربع) ۳۵۶
- جدول شماره ۱۸-۵ : امکانات ورزشی شهرداری منطقه ۲ (تعداد) ۳۵۷
- جدول شماره ۱۹-۵ : مراکز و امکانات فرهنگی شهرداری منطقه ۲ ۳۵۸
- جدول شماره ۲۰-۵ : سیمای کلی منطقه ۳۵۹

- جدول شماره ۲۱-۵: بوستان‌ها و فضاهای سبز شهرداری منطقه ۳ (واحد مساحت: مترمربع) ... ۳۵۹
- جدول شماره ۲۲-۵: امکانات ورزشی شهرداری منطقه ۳ (تعداد) ۳۶۰
- جدول شماره ۲۳-۵: مراکز و امکانات فرهنگی شهرداری منطقه ۳ ۳۶۰
- جدول شماره ۲۴-۵: سیمای کلی منطقه ۳۶۲
- جدول شماره ۲۵-۵: بوستان‌ها و فضاهای سبز شهرداری منطقه ۵ (واحد مساحت: مترمربع) ... ۳۶۲
- جدول شماره ۲۶-۵: امکانات ورزشی شهرداری منطقه ۵ (تعداد) ۳۶۳
- جدول شماره ۲۷-۵: مراکز و امکانات فرهنگی شهرداری منطقه ۵ ۳۶۴
- جدول شماره ۲۸-۵: سیمای کلی پهنه مرکزی ۳۶۷
- جدول شماره ۲۹-۵: بوستان‌ها و فضاهای سبز پهنه مرکزی (واحد مساحت: مترمربع) ۳۶۸
- جدول شماره ۳۰-۵: امکانات ورزشی پهنه مرکزی ۳۶۹
- جدول شماره ۳۱-۵: مراکز و امکانات فرهنگی پهنه مرکزی ۳۶۹
- جدول شماره ۳۲-۵: سیمای کلی منطقه ۳۷۰
- جدول شماره ۳۳-۵: بوستان‌ها و فضاهای سبز شهرداری منطقه شش ۳۷۰
- جدول شماره ۳۴-۵: امکانات ورزشی شهرداری منطقه ۶ (تعداد) ۳۷۱
- جدول شماره ۳۵-۵: مراکز و امکانات فرهنگی شهرداری منطقه ۶ ۳۷۲
- جدول شماره ۳۶-۵: سیمای کلی منطقه ۳۷۴
- جدول شماره ۳۷-۵: بوستان‌ها و فضاهای سبز شهرداری منطقه ۷ (واحد مساحت: مترمربع) ... ۳۷۴
- جدول شماره ۳۸-۵: امکانات ورزشی شهرداری منطقه ۷ (تعداد) ۳۷۵
- جدول شماره ۳۹-۵: مراکز و امکانات فرهنگی شهرداری منطقه ۷ ۳۷۶
- جدول شماره ۴۰-۵: سیمای کلی منطقه ۳۷۸
- جدول شماره ۴۱-۵: بوستان‌ها و فضاهای سبز شهرداری منطقه ۱۱ ۳۷۸
- جدول شماره ۴۲-۵: امکانات ورزشی شهرداری منطقه ۱۱ (تعداد) ۳۷۹
- جدول شماره ۴۳-۵: مراکز و امکانات فرهنگی شهرداری منطقه ۱۱ ۳۷۹
- جدول شماره ۴۴-۵: سیمای کلی منطقه ۳۸۱
- جدول شماره ۴۵-۵: بوستان‌ها و فضاهای سبز شهرداری منطقه ۱۲ ۳۸۱
- جدول شماره ۴۶-۵: امکانات ورزشی شهرداری منطقه ۱۲ (تعداد) ۳۸۲
- جدول شماره ۴۷-۵: مراکز و امکانات فرهنگی شهرداری منطقه ۱۲ ۳۸۳
- جدول شماره ۴۸-۵: سیمای کلی پهنه شرق ۳۸۵
- جدول شماره ۴۹-۵: بوستان‌ها و فضاهای سبز پهنه شرق (واحد مساحت: مترمربع) ۳۸۵
- جدول شماره ۵۰-۵: امکانات ورزشی پهنه شرق ۳۸۶
- جدول شماره ۵۱-۵: مراکز و امکانات فرهنگی پهنه شرق ۳۸۶
- جدول شماره ۵۲-۵: سیمای کلی منطقه ۳۸۷
- جدول شماره ۵۳-۵: بوستان‌ها و فضاهای سبز شهرداری منطقه ۴ (واحد مساحت: مترمربع) ... ۳۸۷

- جدول شماره ۵۴-۵: امکانات ورزشی شهرداری منطقه ۴ (تعداد) ۳۸۸.....
- جدول شماره ۵۵-۵: مراکز و امکانات فرهنگی شهرداری منطقه ۴..... ۳۸۹.....
- جدول شماره ۵۶-۵: سیمای کلی منطقه..... ۳۹۰.....
- جدول شماره ۵۷-۵: بوستان‌ها و فضاهای سبز شهرداری منطقه ۸ (واحد مساحت: مترمربع) ۳۹۰.....
- جدول شماره ۵۸-۵: امکانات ورزشی شهرداری منطقه ۸ (تعداد)..... ۳۹۱.....
- جدول شماره ۵۹-۵: مراکز و امکانات فرهنگی شهرداری منطقه ۸..... ۳۹۲.....
- جدول شماره ۶۰-۵: سیمای کلی منطقه..... ۳۹۳.....
- جدول شماره ۶۱-۵: بوستان‌ها و فضاهای سبز شهرداری منطقه ۱۳ (واحد مساحت: متر مربع) ۳۹۳.....
- جدول شماره ۶۲-۵: امکانات ورزشی شهرداری منطقه ۱۳ (تعداد)..... ۳۹۴.....
- جدول شماره ۶۳-۵: مراکز و امکانات فرهنگی شهرداری منطقه ۱۳..... ۳۹۵.....
- جدول شماره ۶۴-۵: سیمای کلی منطقه..... ۳۹۶.....
- جدول شماره ۶۵-۵: بوستان‌ها و فضاهای سبز شهرداری منطقه ۱۴ (واحد مساحت: متر مربع) ۳۹۶.....
- جدول شماره ۶۶-۵: امکانات ورزشی شهرداری منطقه ۱۴ (تعداد)..... ۳۹۷.....
- جدول شماره ۶۷-۵: مراکز و امکانات فرهنگی شهرداری منطقه ۱۴..... ۳۹۸.....
- جدول شماره ۶۸-۵: سیمای کلی منطقه..... ۳۹۹.....
- جدول شماره ۶۹-۵: بوستان‌ها و فضاهای سبز شهرداری منطقه ۱۵ (واحد مساحت: متر مربع) ۳۹۹.....
- جدول شماره ۷۰-۵: امکانات ورزشی شهرداری منطقه ۱۵ (تعداد)..... ۴۰۰.....
- جدول شماره ۸۰-۵: مراکز و امکانات فرهنگی شهرداری منطقه یک..... ۴۰۱.....
- جدول شماره ۸۱-۵: سیمای کلی پهنه جنوب..... ۴۰۳.....
- جدول شماره ۸۲-۵: بوستان‌ها و فضاهای سبز پهنه جنوب (واحد مساحت: متر مربع)..... ۴۰۳.....
- جدول شماره ۸۳-۵: امکانات ورزشی پهنه جنوب..... ۴۰۴.....
- جدول شماره ۸۴-۵: مراکز و امکانات فرهنگی پهنه جنوب..... ۴۰۵.....
- جدول شماره ۸۵-۵: سیمای کلی منطقه..... ۴۰۶.....
- جدول شماره ۸۶-۵: بوستان‌ها و فضاهای سبز شهرداری منطقه ۱۶ (واحد مساحت: متر مربع) ۴۰۶.....
- جدول شماره ۸۷-۵: امکانات ورزشی شهرداری منطقه ۱۶ (تعداد)..... ۴۰۷.....
- جدول شماره ۸۸-۵: مراکز و امکانات فرهنگی شهرداری منطقه ۱۶..... ۴۰۸.....
- جدول شماره ۸۹-۵: سیمای کلی منطقه..... ۴۰۹.....
- جدول شماره ۹۰-۵: بوستان‌ها و فضاهای سبز شهرداری منطقه ۱۷..... ۴۰۹.....
- جدول شماره ۹۱-۵: امکانات ورزشی شهرداری منطقه ۱۷ (تعداد)..... ۴۱۰.....
- جدول شماره ۹۲-۵: مراکز و امکانات فرهنگی شهرداری منطقه ۱۷..... ۴۱۱.....
- جدول شماره ۹۳-۵: سیمای کلی منطقه..... ۴۱۲.....
- جدول شماره ۹۴-۵: بوستان‌ها و فضاهای سبز شهرداری منطقه یک..... ۴۱۲.....
- جدول شماره ۹۵-۵: امکانات ورزشی شهرداری منطقه ۱۸ (تعداد)..... ۴۱۳.....

- جدول شماره ۹۶-۵: مراکز و امکانات فرهنگی شهرداری منطقه ۱۸..... ۴۱۴
- جدول شماره ۹۷-۵: سیمای کلی منطقه..... ۴۱۵
- جدول شماره ۹۸-۵: بوستان‌ها و فضاهای سبز شهرداری منطقه ۱۹..... ۴۱۵
- جدول شماره ۹۹-۵: امکانات ورزشی شهرداری منطقه ۱۹ (تعداد)..... ۴۱۶
- جدول شماره ۱۰۰-۵: مراکز و امکانات فرهنگی شهرداری منطقه ۱۹..... ۴۱۷
- جدول شماره ۱۰۱-۵: سیمای کلی منطقه..... ۴۱۸
- جدول شماره ۱۰۲-۵: بوستان‌ها و فضاهای سبز شهرداری منطقه ۲۰..... ۴۱۸
- جدول شماره ۱۰۳-۵: امکانات ورزشی شهرداری منطقه ۲۰ (تعداد)..... ۴۱۹
- جدول شماره ۱۰۴-۵: مراکز و امکانات فرهنگی شهرداری منطقه ۲۰..... ۴۲۰
- جدول شماره ۱۰۵-۵: سیمای کلی پهنه غرب..... ۴۲۲
- جدول شماره ۱۰۶-۵: بوستان‌ها و فضاهای سبز پهنه غرب (واحد مساحت: مترمربع)..... ۴۲۳
- جدول شماره ۱۰۷-۵: امکانات ورزشی پهنه غرب..... ۴۲۴
- جدول شماره ۱۰۸-۵: مراکز و امکانات فرهنگی پهنه غرب..... ۴۲۵
- جدول شماره ۱۰۹-۵: امکانات ورزشی شهرداری منطقه ۹ (تعداد)..... ۴۲۵
- جدول شماره ۱۱۰-۵: سیمای کلی منطقه..... ۴۲۵
- جدول شماره ۱۱۱-۵: بوستان‌ها و فضاهای سبز شهرداری منطقه ۹ (واحد مساحت: مترمربع)..... ۴۲۶
- جدول شماره ۱۱۲-۵: مراکز و امکانات فرهنگی شهرداری منطقه ۹..... ۴۲۷
- جدول شماره ۱۱۳-۵: سیمای کلی منطقه..... ۴۲۹
- جدول شماره ۱۱۴-۵: بوستان‌ها و فضاهای سبز شهرداری منطقه ۱۰..... ۴۲۹
- جدول شماره ۱۱۵-۵: امکانات ورزشی شهرداری منطقه ۱۰ (تعداد)..... ۴۳۰
- جدول شماره ۱۱۶-۵: مراکز و امکانات فرهنگی شهرداری منطقه ۱۰..... ۴۳۱
- جدول شماره ۱۱۷-۵: سیمای کلی منطقه..... ۴۳۲
- جدول شماره ۱۱۸-۵: بوستان‌ها و فضاهای سبز شهرداری منطقه ۲۱..... ۴۳۲
- جدول شماره ۱۱۹-۵: امکانات ورزشی شهرداری منطقه ۲۱ (تعداد)..... ۴۳۳
- جدول شماره ۱۲۰-۵: مراکز و امکانات فرهنگی شهرداری منطقه ۲۱..... ۴۳۳
- جدول شماره ۱۲۱-۵: سیمای کلی منطقه..... ۴۳۵
- جدول شماره ۱۲۲-۵: بوستان‌ها و فضاهای سبز شهرداری منطقه ۲۲..... ۴۳۵
- جدول شماره ۱۲۳-۵: امکانات ورزشی شهرداری منطقه ۲۲ (تعداد)..... ۴۳۶
- جدول شماره ۱۲۴-۵: مراکز و امکانات فرهنگی شهرداری منطقه ۲۲..... ۴۳۶
- جدول شماره ۱-۶: پیش‌ران‌های اولیه شناسایی شده..... ۴۵۹
- جدول شماره ۲-۶: لیست پیش‌ران‌های ارزیابی شده..... ۴۶۲
- جدول شماره ۳-۶: مهمترین پیش‌ران‌های شناسایی شده از مراحل قبل..... ۴۶۷
- جدول شماره ۴-۶: حالات کرانه‌ای مهمترین پیش‌رانها..... ۴۶۷

جدول شماره ۵-۶: ارزیابی سناریوهای خروجی ۴۷۰

جدول شماره ۶-۶: مهمترین محورهای راهبردی یا سیاستگذاری برای ارتقاء ۴۷۱

فهرست نمودار

عنوان صفحه

- نمودار شماره ۱-۲- فرآیند ۱۰ مرحله‌ای برنامه‌ریزی فراغت (تورکیلدسن، ۲۰۰۵: ۲۸۵) ۹۱
- نمودار شماره ۲-۲- فرآیند برنامه‌ریزی فراغت بر اساس نقش شورای سیاست‌گذاری فراغت ۹۵
- نمودار شماره ۳-۲- چارچوب اجتماعی، سیاسی، اقتصادی و مدیریتی برای در نظر گرفتن فرآیندهای ارائه خدمات فراغت ۹۹
- نمودار شماره ۴-۲- رابطه بین عناصر اساسی مدیریت فراغت و نحوه روابط ۱۰۱
- نمودار شماره ۵-۲- چه کسانی سهم دارند؟ ۱۰۲
- نمودار شماره ۱-۴ : متوسط زمان سپری شده پاسخگویان برای هر فعالیت در ۲۴ ساعت (جدول کل به ساعت) ۲۴۳
- نمودار شماره ۲-۴ : متوسط زمان سپری شده پاسخگویان برای هر فعالیت در ۲۴ ساعت به تفکیک جنسیت (به ساعت) ۲۴۷
- نمودار شماره ۳-۴: متوسط زمان سپری شده پاسخگویان برای هر فعالیت به تفکیک گروه‌های سنی ۲۵۰
- نمودار شماره ۴-۴ : متوسط زمان سپری شده پاسخگویان برای هر فعالیت به تفکیک وضعیت تأهل (به ساعت) ۲۵۳
- نمودار شماره ۵-۴: متوسط زمان سپری شده پاسخگویان برای هر فعالیت به تفکیک وضعیت تحصیلات دانشگاهی ۲۵۶
- نمودار شماره ۶-۴ : متوسط زمان سپری شده پاسخگویان برای هر فعالیت در ۲۴ ساعت به تفکیک وضعیت اشتغال (به ساعت) ۲۵۹
- نمودار شماره ۷-۴ : متوسط زمان سپری شده پاسخگویان برای فعالیت‌های کلی به تفکیک پهنه های ۵ گانه شهر تهران (به ساعت) ۲۶۳
- نمودار شماره ۱-۵: اعتبارات عملکردی حوزه مأموریتی اجتماعی و فرهنگی در سال ۱۳۹۱ ۲۹۴
- نمودار شماره ۲-۵ : اعتبارات عملکردی حوزه مأموریتی اجتماعی و فرهنگی در سال ۱۳۹۲ ۲۹۵
- نمودار شماره ۳-۵: اعتبارات عملکردی حوزه مأموریتی اجتماعی و فرهنگی در سال ۱۳۹۳ ۲۹۶
- نمودار شماره ۴-۵: اعتبارات عملکردی حوزه مأموریتی اجتماعی و فرهنگی در سال ۱۳۹۴ ۲۹۷
- نمودار شماره ۵-۵: اعتبارات مصوب حوزه مأموریتی اجتماعی و فرهنگی در سال ۱۳۹۵ ۲۹۸

فهرست نقشه

عنوان صفحه

- نقشه شماره ۱-۳: شیوه انتخاب خانوار در داخل بلوک‌ها ۱۲۸
- نقشه شماره ۲-۳: نحوه گردش در بلوک ۱۲۹
- نقشه شماره ۱-۴: نگرش به اوقات فراغت به تفکیک پهنه ۱۴۵
- نقشه شماره ۲-۴: زمان اوقات فراغت در روزهای عادی به تفکیک پهنه ۱۴۷
- نقشه شماره ۳-۴: زمان اوقات فراغت در روزهای تعطیل به تفکیک پهنه ۱۴۸
- نقشه شماره ۴-۴: دسترسی به تلفن همراه هوشمند به تفکیک پهنه ۱۵۰
- نقشه شماره ۵-۴: دسترسی به اینترنت به تفکیک پهنه ۱۵۲
- نقشه شماره ۶-۴: نحوه دسترسی به اینترنت به تفکیک پهنه ۱۵۴
- نقشه شماره ۷-۴: زمان حضور در فضای مجازی به تفکیک پهنه ۱۵۷
- نقشه شماره ۸-۴: نحوه حضور در فضای مجازی به تفکیک پهنه ۱۵۹
- نقشه شماره ۹-۴: وضعیت سفرهای پاسخگویان به تفکیک پهنه ۱۶۹
- نقشه شماره ۱۰-۴: نحوه انجام فعالیت‌ها و تفریحات غیررسمی به تفکیک پهنه ۱۸۸
- نقشه شماره ۱۱-۴: علاقه به شرکت در دوره‌های آموزشی ۱۹۳
- نقشه شماره ۱۲-۴: علاقه مندی به دوره‌های آموزشی فرهنگسراها و کانون‌های فرهنگی ۱۹۵
- نقشه شماره ۱۳-۴: علاقه مندی به شرکت در کارگاه‌ها و کلاسهای هنری تفکیک پهنه ۱۹۸
- نقشه شماره ۱۴-۴: علاقه مندی به استفاده از مراکز تفریحی و سرگرمی تفکیک پهنه ۲۰۱
- نقشه شماره ۱۵-۴: دسترسی پاسخگویان به مسجد به تفکیک پهنه ۲۰۳
- نقشه شماره ۱۶-۴: دسترسی پاسخگویان به پارک و فضای سبز به تفکیک پهنه ۲۰۴
- نقشه شماره ۱۷-۴: دسترسی پاسخگویان به فروشگاه‌های بزرگ و مراکز خرید به تفکیک پهنه ۲۰۵
- نقشه شماره ۱۸-۴: دسترسی پاسخگویان به سالن ورزشی به تفکیک پهنه ۲۰۶
- نقشه شماره ۱۹-۴: دسترسی پاسخگویان به مجموعه‌های ورزشی به تفکیک پهنه ۲۰۷
- نقشه شماره ۲۰-۴: دسترسی پاسخگویان به مجتمع‌های فرهنگی به تفکیک پهنه ۲۰۸
- نقشه شماره ۲۱-۴: دسترسی پاسخگویان به کتابخانه به تفکیک پهنه ۲۰۹
- نقشه شماره ۲۲-۴: دسترسی پاسخگویان به سینما به تفکیک پهنه ۲۱۰
- نقشه شماره ۲۳-۴: دسترسی پاسخگویان به استخر و سونا به تفکیک پهنه ۲۱۱
- نقشه شماره ۲۴-۴: رضایت از زمان فراغت به تفکیک پهنه ۲۱۹
- نقشه شماره ۲۵-۴: کیفیت عملکرد توسعه و گسترش ورزش شهروندی ۲۲۳
- نقشه شماره ۲۶-۴: میزان اهمیت توسعه و گسترش ورزش شهروندی از طریق ایجاد ایستگاه‌های تندرستی، نصب تجهیزات ورزشی در پارکها و بوستانها ۲۲۴

- نقشه شماره ۲۷-۴: میزان اهمیت توسعه فضاهای فرهنگی، و برنامه‌های اجتماعی و فرهنگی مثل سینما، کتابخانه و ... ۲۲۵.....
- نقشه شماره ۲۸-۴: میزان اهمیت توسعه شادی و نشاط از طریق برگزاری سامانه‌های نشاط، جشنها و برگزاری مراسم در مناسبت‌های مذهبی و ملی در بوستان‌ها ۲۲۶.....
- نقشه شماره ۲۹-۴: میزان اهمیت ایجاد و توسعه خطوط دوچرخه و پیاده‌راه ۲۲۶.....
- نقشه شماره ۳۰-۴: میزان اهمیت توسعه مراکز خرید و فروشگاه‌ها ۲۲۸.....
- نقشه شماره ۳۱-۴: ارزیابی شهروندان از عملکرد فعالیت‌های شهرداری در توسعه فضاهای فرهنگی، و برنامه‌های اجتماعی و فرهنگی مثل سینما، کتابخانه و ... ۲۳۳.....
- نقشه شماره ۳۲-۴: ارزیابی شهروندان از عملکرد فعالیت‌های شهرداری در توسعه شادی و نشاط از طریق برگزاری سامانه‌های نشاط، جشنها و برگزاری مراسم در مناسبت‌های مذهبی و ملی در بوستان‌ها ۲۳۴.....
- نقشه شماره ۳۳-۴: ارزیابی شهروندان از عملکرد فعالیت‌های شهرداری در ایجاد و توسعه خطوط دوچرخه و پیاده‌راه ۲۳۵.....
- نقشه شماره ۳۴-۴: ارزیابی شهروندان از عملکرد فعالیت‌های شهرداری در توسعه مراکز خرید و فروشگاه‌ها ۲۳۶.....
- نقشه شماره ۱-۵: تعداد جمعیت به تفکیک پهنه‌بندی و مناطق ۳۲۹.....
- نقشه شماره ۲-۵: تراکم حسابی جمعیت به تفکیک پهنه‌بندی و مناطق ۳۳۰.....
- نقشه شماره ۳-۵: .. تعداد بوستانها و فضای سبز به تفکیک پهنه‌بندی و مناطق ۳۳۴.....
- نقشه شماره ۴-۵: . سرانه فضای سبز به تفکیک پهنه‌بندی و مناطق ۳۳۵.....
- نقشه شماره ۵-۵: ... تعداد امکانات ورزشی به تفکیک پهنه‌بندی و مناطق ۳۳۷.....
- نقشه شماره ۶-۵: .. تعداد استخر به تفکیک پهنه‌بندی و مناطق ۳۳۸.....
- نقشه شماره ۷-۶: .. تعداد مجتمع‌های ورزشی به تفکیک پهنه‌بندی و مناطق ۳۳۹.....
- نقشه شماره ۸-۵: .. تعداد زمینهای ورزشی به تفکیک پهنه‌بندی و مناطق ۳۴۰.....
- نقشه شماره ۹-۵: .. تعداد امکانات فرهنگی به تفکیک پهنه‌بندی و مناطق ۳۴۳.....
- نقشه شماره ۱۰-۵: .. تعداد سینماها به تفکیک پهنه‌بندی و مناطق ۳۴۵.....
- نقشه شماره ۱۱-۵: .. تعداد موزه‌ها به تفکیک پهنه‌بندی و مناطق ۳۴۶.....
- نقشه شماره ۱۲-۵: .. تعداد کتابخانه‌ها به تفکیک پهنه‌بندی و مناطق ۳۴۷.....

فهرست تصاویر

عنوان صفحه

تصویر شماره ۱-۶ : ماتریس روابط زوجی ۱۷ پیش ران انتخاب شده ۴۶۳

تصویر شماره ۲-۶ : نقشه تأثیر گذاری/تأثیر پذیری مستقیم ۴۶۴

تصویر شماره ۳-۶ : نقشه تأثیر گذاری/تأثیر پذیری غیر مستقیم ۴۶۵

تصویر شماره ۴-۶ : گراف تأثیر گذاری مستقیم ۴۶۵

تصویر شماره ۵-۶ : گراف تأثیر گذاری غیر مستقیم ۴۶۶

تصویر شماره ۶-۶ : نقشه مستقیم و غیر مستقیم ۴۶۶

فصل اول :

کلیات تحقیق

مقدمه

از دهه هفتاد میلادی تاکنون بحث‌های متفاوت و گسترده‌ای در خصوص «سبک زندگی» به مثابه یک مفهوم مدرن صورت گرفته است. مفهوم سبک زندگی دارای حوزه‌های گسترده‌ی مطالعاتی است که در سال‌های بعد از جنگ جهانی جایگزین تحلیل‌های مارکسیستی مبتنی بر تبیین اندیشه و شیوه‌ی عمل افراد بر اساس جایگاهشان در نظام تولید شده است.

در وضعیت جدید پیش رو، تمایزات سنتی تا اندازه‌ای محو شده و وفور اقتصادی، شرایطی را پدید آورده که تحلیل‌کنش‌های افراد بر مبنای مفاهیمی نظیر طبقه اجتماعی بیش از حد ساختارگرایانه به نظر می‌رسد و ظاهراً باید جایی برای تحلیل خلاقانه‌تر کنش - تحلیلی که آزادی بیشتری برای افراد قائل شود - باز شود (فاضلی، ۱۳۸۳: ۶۳). این‌گونه بود که محققان و صاحب‌نظران اجتماعی به این نتیجه رسیدند که دیگر الگوهای طبقاتی برای پیش‌بینی اینکه چه کسی چه چیزی مصرف می‌کند، مناسب نیستند. بنابراین به تدریج مفهوم سبک زندگی در تنازع میان شواهدی از کم‌رنگ شدن الگوهای تبیین طبقاتی و تقویت دایره‌ی اختیار فرد، با تنوع گسترده‌ای در گزینش شیوه‌های زندگی نضج گرفت که به اعتقاد گیدنز، کنشگر را با گستره‌ی وسیعی از انتخاب‌ها رو به رو می‌کنند. این تنوع زیاد، امنیت هستی‌شناختی کنشگر را با مشکل مواجه می‌سازد. از همین رو افراد برای آنکه مجبور نشوند در هر لحظه تصمیمی اتخاذ کنند، مجموعه‌ای از انتخاب‌ها را به صورت الگومند، پذیرا می‌شوند. این مجموعه‌ی الگومند یا همان سبک زندگی، راهنمایی برای کنش می‌شود و فرد را از این معضل که در هر لحظه مجبور به تصمیم‌گیری آگاهانه باشد، می‌رهاند. هر سبک زندگی «... مستلزم مجموعه‌ای از عادت‌ها و جهت‌گیری‌ها و بنابراین برخوردار از نوعی وحدت است که علاوه بر اهمیت خاص خود از نظر تداوم امنیت وجودی، پیوند بین گزینش‌های فرعی موجود در یک الگوی کم و بیش منظم را نیز تأمین می‌کند» (ریتزر، ۱۳۸۱: ۱۲۱).

یکی از این عرصه‌های انتخاب آزادانه‌ی فردی و عرصه‌ی قابل مشاهده‌ی زندگی که حوزه‌ی مهمی در مطالعات سبک زندگی محسوب می‌شود، حوزه‌ی «فراغت» است.

محققان فراغت و بسیاری از نظریه‌پردازان اجتماعی بر این نکته اتفاق نظر دارند که رفتارها و مصارف فراغتی وجه مهمی از سبک زندگی را به ویژه برای جوانان در جامعه معاصر تشکیل می‌دهند.

گزارف نخواهد بود اگر فراغت را هسته اصلی سبک زندگی بدانیم. نحوه مدیریت بدن، پوشش، آرایش و زیورآلات به کار گرفته شده، ارجحیت‌های مربوط به غذا و نوشیدنی، سلیقه در انتخاب اتومبیل، سفر و

اولویت‌های مربوط به آن، مصرف رسانه‌ای و لذت‌های حاصل از آن، انتخاب گروه‌ها و میدان‌های اجتماعی برای برقراری روابط اجتماعی و روابط صمیمانه، مشارکت‌های مدنی، داوطلبانه، سازمان‌یافته و یا غیرسازمان‌یافته در فضای واقعی و مجازی و بسیاری از تجارب و رفتارهای دیگر، تنها نمونه‌هایی از اجزای تشکیل دهنده سبک زندگی محسوب می‌شوند که انجام آن اغلب به وقت آزاد و انتخاب فراغتی ما مربوط می‌گردد. (ذکایی، ۱۳۹۱)

در واقع می‌توان گفت حوزه فراغت، اصلی‌ترین حوزه تحلیل سبک‌های زندگی است. در این حوزه است که افراد، کلیشه‌ها، الگوها و قواعد خاص سبک زندگی و هویت اجتماعی خود را بازگو می‌کنند. حوزه فراغت بر اساس عوامل و تعیین‌بخش‌های متعددی تغییر می‌کند، تغییراتی که کاملاً متأثر از متغیرهای تعیین‌کننده‌ی هویت است.

بر همین اساس یکی از حوزه‌های مطالعات کلیدی در حوزه‌ی سبک زندگی، مطالعات حوزه‌ی فراغت می‌باشد که با بررسی و مطالعه‌ی آن می‌توان به تفهم و درک بهتری از سبک زندگی اقشار مختلف اجتماعی رسید.

ناگفته نماند مطالعه سبک‌های فراغتی بر پایه این اندیشه نظری استوار است که فعالیت‌های فراغتی کمتر جنبه اتفاقی و گسسته از هم داشته و عناصر و مؤلفه‌های تشکیل دهنده آنها نسبت نظری و مفهومی با یکدیگر برقرار می‌سازند. (ذکایی، ۱۳۹۱)

طرح مسأله

امروزه یکی از عرصه‌های مهمی که در مطالعات اجتماعی و پژوهش‌های فرهنگی امروزین برای شناخت تحولات ارزشی و نگرشی و سبک‌های جدید زندگی مورد توجه قرار می‌گیرد، عرصه «فراغت» است، زیرا به سبب در برداشتن الزامات کمتر و آزادی عمل بیشتر می‌تواند ارزش‌ها و نگرش‌ها و ذائقه‌های فرهنگی را بازنمایی کند، چرا که فعالیت‌های اوقات فراغت می‌تواند به عنوان استفاده داوطلبانه از وقت آزاد برای فعالیت‌های خارج از زندگی روزمره تعریف شده، و به مثابه یکی از اجزای اصلی یک سبک زندگی سالم^۱ قلمداد گردد (وانگ،^۲ ۲۰۱۰).

همچنین اهمیت بیشتر اوقات فراغت در این است که به آن بخشی از توانایی‌های افراد که در کار روزانه بی‌استفاده می‌ماند، مجال بروز و ظهور می‌دهد و به تقویت روحی افراد و بالا بردن احساس تعلق به جامعه کمک می‌کند. افراد از این طریق به استعدادها و توانمندی‌های نهفته خود پی می‌برند، در فعالیت‌های اجتماعی شرکت می‌کنند، برای اوقات فراغت خود هدف می‌یابند و با این احساس که فعالیت‌هایی را از آغاز تا پایان به اختیار خود انجام داده‌اند، لذت می‌برند و در نهایت هویت جمعی را تقویت می‌کنند. (روچک، ۱۳۸۸)

از سوی دیگر مطالعه و پژوهش در اوقات فراغت اقشار مختلف اجتماعی نمایان‌گر روند تغییرات فرهنگی جامعه هستند که هم برای شناخت این روندها و هم برای برنامه‌ریزی و سیاست‌گذاری فرهنگی ضروری می‌نماید. همچنین درگیری در فعالیت‌های اوقات فراغت فرصتی برای دیدار با نیازها و ارزش‌های زندگی و کمک به بهزیستی ذهنی^۳ فراهم می‌کند (هامبورگر^۴، ۲۰۰۰؛ لئونگ^۵، ۲۰۰۵؛ براجس^۶، ۲۰۱۱؛ دنگ^۷، ۲۰۱۱).

در این بین آنچه که به زمان فراغت معنا می‌بخشد چگونگی صرف آن در مکان‌ها و فضاهای فراغتی است. اما زمان فراغت و فضای فراغت دائماً در تغییر است و بر سر بهره‌مندی از زمان فراغت و فضاهای فراغتی بیشتر، کشمکشی دائمی وجود دارد. چگونگی گذران فراغت از سویی با زمان و فضای فراغتی در دسترس ارتباط دارد و از سوی دیگر به آزادی‌ها و محدودیت‌های اجتماعی مربوط می‌شود که در اقشار

۱- healthy lifestyle

۲- Wang

۳- subjective well-being

۴- Hamburger

۵- Leung

۶- Brajs

۷- Deng

مختلف جامعه اشکال گوناگونی از محدودیت و فشار را نشان می‌دهد. این کشمکش‌ها و فشارها به شکل گیری الگوهای جدید فراغت می‌انجامد.

در واقع اوقات فراغت، عرصه اجتماعی نوینی است که در بستر مدرنیته، تغییرات فرهنگی — اجتماعی معاصر و رشد فرهنگ مصرف‌گرایی معنا و اهمیت یافته است. فراگیر شدن عناصر نوسازی به ویژه فرآیند صنعتی شدن، موجب ازهم گسیختگی و پاره پارگی فرآیندهای زندگی روزانه افراد شده و در نتیجه تفکیک فزاینده‌ای بین ساعات کاری و غیرکاری به وجود آمده است. از این رو، در جوامع جدید امکان فراغت بیش‌تری برای افراد فراهم شده است و اوقات فراغت به عرصه‌ای رو به گسترش همراه با تنوع روزافزونی تبدیل شده است تا جایی که امروزه از «تمدن فراغتی» صحبت به میان می‌آید (به نقل از صادقی و همکاران، ۱۳۸۹: ۳۵۸).

اگر چه جامعه‌ی ایران با تمدن فراغتی که در غرب رخ داده فرسنگ‌ها فاصله دارد ولی نشانه‌های گذار به جامعه‌ی فراغت‌محور در ایران قابل مشاهده است. بر طبق مطالعات انجام شده (ساروخانی، ۱۳۹۲؛ پورمحمدی، ۱۳۹۱؛ رفعت‌جاه و همکاران، ۱۳۸۹؛ کاظمی، ۱۳۸۷؛ ذکایی، ۱۳۸۶؛ غفاری، ۱۳۸۶؛ آزاد ارمکی، ۱۳۸۳؛ فکوهی، ۱۳۸۲) جامعه‌ی ایران در حال تجربه تغییرات و تحولات و گذار از سنت به مدرنیته می‌باشد.

بر اساس نمایی کلی از مطالعات انجام شده، مختصات جامعه ایرانی را می‌توان با توجه به نکات زیر توضیح داد:

۱. هرم جمعیتی ایران در طی چند دهه اخیر تغییر نموده است و غالب جمعیت ایران، جوان هستند.
۲. جامعه در جریان توسعه‌ی پسا انقلابی، در حال تجربه نمودن تغییرات متعدد اجتماعی، اقتصادی، سیاسی و فرهنگی قرار دارد.
۳. جامعه دچار نوعی دوگانگی ساختاری، بین سنتی و مدرن، شده است. این دوگانگی در سطوح اقتصادی، سیاسی، فرهنگی و سازمانی نمایان شده است.
۴. جامعه ایران در حال گذار به جامعه‌ای مصرفی است؛ میل به مصرف در حوزه‌های مادی (کالاها و مصنوعات تکنولوژیکی) و مصرف فرهنگی (مطبوعات، کتابخوانی، فیلم و...) افزایش یافته است.
۵. نسبت هویتی ایران با جهان و تلاش در جهت تعریف موقعیت خود در صحنه جهانی مورد توجه نخبگان و افکار عمومی جامعه قرار گرفته است.

در کنار تغییرات نهادین و ساختاری مذکور، مجموعه‌ای از تحولات ارتباطی و اطلاعاتی نیز در جامعه ایران در حال رخ دادن است که جامعه را به لحاظ فرهنگی - تحت تأثیر قرار می‌دهد. در میان این تحولات، نرخ بالای استفاده از اینترنت و رواج مهارناپذیر گفتگوهای اینترنتی از جمله مسائلی است که جامعه ایرانی را تحت تأثیر قرار می‌دهد: «در سال ۲۰۰۰ از جمعیت ۶۷ میلیونی ایرانی، ۲۵۰ هزار نفر از اینترنت استفاده کرده‌اند که این رقم در سال ۲۰۰۴ به حدود ۴,۳ میلیون نفر رسیده است» (صادقی، ۱۳۸۴: ۹۵). مرکز مدیریت توسعه ملی اینترنت (۱۳۹۱)، شمار کاربران اینترنت در جامعه‌ی ۷۵ میلیونی ایران را تا پایان ۶ ماهه نخست سال ۹۱ بالغ بر ۴۵ میلیون و ۵ هزار و ۶۴۴ نفر اعلام کرده است که به وسیله پارامترهایی چون اینترنت دایل آپ، اینترنت ADSL، اینترنت موبایل GPRS، وایمکس و فیبر به شبکه متصل می‌شوند. که براساس این آمار ضریب نفوذ اینترنت در کشور ۵۹,۵ درصد است که ۳۶,۴۶ درصد آن را کاربران اینترنت موبایل GPRS تشکیل می‌دهند؛ به این ترتیب حدود ۲۷ میلیون و ۵۸۱ هزار و ۷۹۹ کاربر با موبایل به اینترنت متصل می‌شوند.

در آخرین آمار اعلام شده، ضریب نفوذ اینترنت در کشور به ۸۲,۱۲ درصد رسیده است. در این گزارش ضریب نفوذ اینترنت در ایران، بیشترین اتصالات کاربران ایرانی مربوط به اینترنت موبایل است و پس از آن اینترنت ADSL بیشترین کاربر را در کشور به خود اختصاص داده است (بر مبنای آمار سامانه مدیریت ضریب نفوذ اینترنت، ۱۳۹۴).

در همین رابطه، پژوهش‌ها نشان می‌دهند که مصرف فراغتی در حوزه‌ی مجازی بر حوزه‌ی هویتی تأثیرگذار بوده است. در واقع بستر و منابع فراسنتی فراغت از قبیل فناوری‌های اطلاعاتی و ارتباطی، فضاهای رسانه‌ای، تحولات بازار موسیقی و همچنین خط مشی‌های محلی - جهانی ورزشی، در کنار شرایطی از قبیل خاستگاه اقتصادی - اجتماعی و بافت محل سکونت، منجر به بازاندیشی در هویت شده‌اند (ایمان و بوستانی، ۱۳۸۹). همچنین در پژوهشی که به تأثیر شبکه‌های اجتماعی بر سبک زندگی جوانان پرداخته است، نتایج آن تحقیق حاکی از تأثیرات عدیده و چند وجهی این شبکه‌های اجتماعی مجازی بر زندگی جوانان و چگونگی گذران اوقات و تخصیص وقت آنها بوده است بدان صورت که گونه‌هایی جدید از تعامل و ارتباط و شیوه‌هایی نوین از زندگی تحت تأثیر حضور در فضای مجازی برای جوانان ایجاد شده است (بشیر و افراسیابی، ۱۳۹۱).

مطالب فوق در باب تشریح گونه‌های جدید ارتباطی و تأثیر آن بر مقوله‌ی فراغت بیان شد، با این حال خود مقوله‌ی فراغت از چنان درجه‌ی اهمیتی برخوردار است که باید به صورت مستقل بدان پرداخت.

مارتین و میسون^۱ (۲۰۰۶) در مطالعه‌ای با عنوان «توسعه‌ی فراغت در ایران» به موضوع فراغت در سطح ایران و خاورمیانه می‌پردازند و می‌گویند با توجه به داده‌های فراغتی در مصر، ایران و ترکیه، فعالیت‌های اوقات فراغت و تفریح تبدیل به موضوع مهمی برای جوامع اسلامی شده است. در واقع اوقات فراغت در جامعه‌ی امروز از قدرت و نیرویی شگرف برخوردار است به طوری که با تحت تأثیر قرار دادن زندگی، چنان با تار و پود فرهنگ انسانی در هم تنیده شده است که نه تنها زندگی فردی بلکه همه‌ی نهادهای اجتماعی بشر را نیز از آثار و نتایج خود متأثر ساخته است و علاوه بر آن در کنار نهادهای اجتماعی، خود نیز به نهادی اجتماعی بدل شده است. به واسطه‌ی این اهمیت و تبدیل شدن اوقات فراغت به بخش جدایی ناپذیر و مهم در زندگی امروزی، اهمیت برخورداری از دانشی فراگیر برای استفاده‌ی عقلایی از اوقات فراغت، هر روز بیش از پیش خودنمایی می‌کند.

به تمام این موضوعات باید این نکته را نیز افزود که شهروندان تهرانی به دلیل قرار گرفتن در مرکز تحولات فرهنگی و اجتماعی کشور، پیش قراولان تجربه مدرنیته در عرصه‌های مختلف در کشور از جمله نحوه گذران فراغت محسوب می‌شوند، آنها در حال حاضر مرجعیت هنجار فرستی به کل کشور را در اختیار دارند و تغییرات فرهنگی با اندک فاصله زمانی از تهران به اقصی نقاط کشور منتشر می‌شود. اکنون تهرانی‌ها به دلیل آگاهی بیشتر از زمینه‌های فراغتی، برخورداری مناسب‌تر از منابع فراغت و بهره‌مندی از سرمایه اجتماعی و فرهنگی بالاتر به نسبت دیگر نقاط کشور، فعالیت‌های فراغتی متنوع‌تر و متفاوت‌تری را در عرصه‌های نوین آشکار و پنهان، رسمی و غیررسمی و بعضاً قانونی و غیرقانونی تجربه می‌کنند و این تجربه فراغتی را در زمان‌ها و مکان‌های مختلف ... نمایان می‌سازند.

از این رو دستیابی به نحوه و چگونگی مدیریت امکانات، برنامه‌ها و ظرفیت‌های اوقات فراغت، همچنین شناخت نوع ادراک شهروندان تهرانی از فراغت و شناسایی تجربه رفتار فراغتی آنها با هدف رصد وضع موجود و شناسایی نقاط ضعف و قوت برنامه‌های موجود در این زمینه، می‌تواند منجر به بهره‌گیری بهتر برای برنامه‌ریزی موثرتر با رویکرد توانمندسازی فردی و جمعی شهروندان در برنامه‌های فراغتی از طریق یافته‌های مطالعه حاضر شود.

۱ Martin & Mason

ضرورت و اهمیت موضوع فراغت

در منشور فراغت (۲۰۰۰)، آمده است: «تأمین فراغت برای کیفیت زندگی همان قدر اهمیت دارد که تأمین سلامت و آموزش». با این همه، دولت‌ها در برنامه‌های هزینه عمومی خود کمتر به این مطلب توجه کرده‌اند و به طور معمول از رابطه میان فراغت و کیفیت زندگی و به تبع آن سبک زندگی درک درستی ندارند. امروزه دیگر نمی‌توان گفت تجربه گذران وقت آزاد، به بقیه‌ی جامعه ارتباطی ندارد. پیامدهای این وضع برای صورت‌ها و تجربه‌های گوناگون گذران فراغت پر دامنه و برگشت‌ناپذیر است. با نگاهی اجمالی به هر دو سند بیانیه‌ی ساثوپولو (که در سال ۱۹۹۸ به وسیله انجمن جهانی فراغت منتشر شد) و منشور فراغت (در سال ۲۰۰۰) مشخص می‌شود که از دولت‌ها و پژوهشگران فراغت خواسته شده برای دنیایی برنامه‌ریزی کنند که قادر باشد با تهدیدهای ملی و بین‌المللی رویاروی فراغت به مبارزه برخیزند.

امروزه در حوزه‌ی رفاه اقتصادی، به عامل دسترسی به کالاها و انتخاب آزادانه آن توجه بسیاری می‌گردد. این انتخاب آزادانه مصرف در حوزه‌ی فراغتی شهروندان رخ می‌دهد. بر همین اساس همچنان که عوامل تأثیرگذار بر رفاه اقتصادی را به مانند اشتغال، توزیع درآمد، شرایط کار در نظر گرفته می‌شود به اوقات فراغت نیز توجه می‌شود. در واقع هنگامی که میزان اوقات فراغت افراد بالاتر رود به معنای بالاتر رفتن استاندارد زندگی افراد است (ساموئلسون^۱، ۲۰۰۴؛ هوتینگ^۲، ۲۰۱۱). کیفیت زندگی با عوامل عینی و همچنین ادراک ذهنی شکل می‌یابد. در این بین فعالیت‌های فراغتی نقش بسیار مهمی در تحقق رفاه اقتصادی ایفا می‌کند، چرا که فعالیت‌های فراغتی فرصتی است برای ایجاد روابط اجتماعی، پدیدار شدن احساسات مثبت و به دست آوردن مهارت و دانش در عرصه‌ی عمومی جامعه و در نتیجه بهبود کیفیت زندگی افراد است (براجس^۳، ۲۰۱۱). همچنین مطالعات نشان داده است که کنشگری خانواده‌ها در فعالیت‌های فراغتی، باعث رضایت از زندگی خانوادگی گشته است و مزایایی به مانند، مهارت‌های بهتر ارتباطی میان افراد خانواده، حل بهتر مسائل، توسعه زندگی خانوادگی و مهارت‌های اجتماعی داشته است (کرنندل^۴، ۱۹۷۷؛ زابیرسکی^۵، ۲۰۰۹).

۱ Samuelson
۲ Hueting
۳ Brajsa
۴ Crandall
۵ Zabriskie

بلین و نتولی^۱ (۲۰۰۸)، معتقدند که فعالیت‌های اوقات فراغت می‌تواند در بهبود درک افراد از سلامتی، استقلال، سبک زندگی، امید به زندگی و کیفیت زندگی آنان تأثیر قابل ملاحظه‌ای داشته باشد. با مشاهده تحولاتی که در عرصه‌ی فراغت جهانی رخ داده، جامعه‌ی ایرانی نیز دستخوش دگرگونی و تغییرات عمده‌ای گشته است. به عنوان مثال امروزه در جامعه ایرانی سفر کردن در زمان‌های فراغتی، دیگر اقدامی تجملی به شمار نمی‌آید. بلکه به عنوان یک حق شهروندی به رسمیت شناخته شده است. در واقع پیشرفت در عرصه ارتباطات همگانی، سفر و افزایش درآمد در کشور، گزینه‌های شهروندان را در گذران فراغت به میزان زیادی افزایش داده و به همان میزان ما را در معرض تهدیدها و خطرات ملی و بین‌المللی بیشتری قرار داده که ناشی از فراغت و فرصت‌های فراغتی است.

در همین راستا و در پی مسائل و مشکلات عدیده‌ای که در حوزه اوقات فراغت و برای یک جامعه فراغتی می‌توان متصور شد، امروزه در جهان فراغت به یکی از اصلی‌ترین موضوعات مطالعات و برنامه‌ریزی‌های اجتماعی و فرهنگی تبدیل شده است. به عنوان مثال در عرصه‌ی جهانی با توجه به موج جمعیتی سالخوردگی که در پیش است به پژوهش در زمینه فعالیت‌های فراغتی و تأثیر آن بر سالمندی پرداخته‌اند. استافورد^۲ (۲۰۰۴) در همین رابطه می‌نویسد: «در کشورهایی به مانند آمریکا، اوقات فراغت به عنوان مهمترین بعد سلامتی سالمندان آمریکایی و کلید اصلی سالمندی سالم قلمداد شده است. در این رابطه مطالعات انجام شده، نشان داده است که مشارکت فعال سالمندان در فعالیت‌های اوقات فراغت و فعالیت‌های ورزشی (یک بار ورزش در هفته) با هدف پیشگیری از مشکلات عملکردی مرتبط با سن، مداخلات مؤثری بوده‌اند».

در ایران نیز البته تحقیقات فراوانی درباره‌ی این موضوع صورت گرفته؛ اما تحقیقات و پژوهش‌های انجام شده در ایران، بیشتر یا رویکردهای نظری داشته‌اند، یا به شناسایی و تحلیل وضع موجود اکتفا کرده‌اند و یا به بررسی فراغت قشر خاصی (به مانند جوانان) پرداخته است. بر همین اساس تحقیقاتی که از منظر و رویکرد مدیریت و برنامه‌ریزی فرهنگی انجام شده باشند کم‌تر به چشم می‌خورد.

در واقع با انجام این تحقیق و به دست آوردن اطلاعات زمینه‌ای درباره این که افراد در طی فراغت خویش چه کار می‌کنند؟ ماهیت انجام وظایف، زمینه‌های محیطی - فیزیکی و اجتماعی، زمینه مناسبی برای فهم الگوهای رفتاری و سبک زندگی اقشار مختلف اجتماعی با هدف درک وضعیت موجود و بکارگیری از آن برای راهنمایی و برنامه‌ریزی در آینده فراهم می‌آید.

با این تفاسیر، به جرأت می‌توان گفت تحقیق حاضر می‌تواند یک سری اهداف متنوع شناسایی الگوی مصرف فراغت، فهم رفتار یا ساختار اجتماعی در یک جامعه خاص و... از طریق توجه به برنامه‌ریزی

۱ Blane & Netuveli

۲ Stafford

اجتماعی مورد توجه قرار دهد، چرا که فهم نحوه گذران فراغت میانگین افراد جامعه، مسیر کلی حرکت آن جامعه را در راستای اهداف تعیین شده یا عدول از آنها مشخص می‌کند. همچنین این تحقیق بر آن است تا ضمن ارائه الگویی از فعالیت‌ها و تعاملات اقشار مختلف اجتماعی، به ارائه یک تصویر نسبتاً شفاف از فضای ذهنی و رفتاری شهروندان تهرانی در حوزه‌های پردازش و برای سازمان‌های برنامه‌ریز و متولی امور مدیریتی در زمینه‌های مختلف، اطلاعات پایه‌ای و در مرحله بعد کاربردی جهت برنامه‌ریزی و مدیریت بالاحص در حوزه‌ی سیاستگذاری و برنامه‌ریزی فرهنگی فراهم آورد.

اهداف پژوهش

هدف کلی

- ❖ مطالعه و بررسی وضعیت اوقات فراغت شهروندان شهر تهران و عوامل موثر بر آن در حوزه مأموریتی شهرداری تهران

اهداف جزئی

- ❖ بررسی و شناخت تجارب موفق جهانی در رابطه با اوقات فراغت
- ❖ بررسی و شناخت وضعیت موجود اوقات فراغت شهروندان شهر تهران با توجه به ابعاد رسمی و غیر رسمی و ارائه سنخ‌شناسی
- ❖ بررسی و شناخت عوامل موثر بر گرایش یا عدم گرایش شهروندان به سنخ‌های فراغتی حوزه‌های قابل مداخله شهرداری تهران
- ❖ بررسی و شناخت ظرفیت‌ها و پتانسیل‌های شهرداری متناسب با حوزه‌های مأموریتی در رابطه با اوقات فراغت
- ❖ ارائه وضعیت مطلوب امکانات و فرصت‌های فراغتی مناطق ۲۲ گانه شهر تهران
- ❖ ارائه سناریوها و راهکارهای مدیریتی جهت بهره‌مندی، تقویت و توسعه اوقات فراغت شهروندان شهر تهران با توجه به ظرفیت‌ها و پتانسیل‌های شهرداری

سوالات پژوهش

۱. نقش و جایگاه در نظر گرفته شده برای شهرداری تهران در حوزه‌ی اوقات فراغت شهروندان تهرانی بر اساس اسناد بالادستی و قوانین و مقررات شهرداری چیست؟
۲. وضعیت موجود فراغت شهروندان در شهر تهران چگونه است؟
۳. وضعیت موجود برنامه‌های حوزه‌ی فراغتی شهرداری تهران چگونه است؟
۴. آیا اهداف برنامه‌های فراغتی شهرداری تهران در یک دهه گذشته تحقق یافته است و آیا این برنامه‌ها و عملکرد این نهاد در حوزه‌ی فراغتی متناسب با مأموریت سازمانی آن در اسناد بالادستی می‌باشد؟
۵. الگوها و برنامه‌های فراغتی شهروندی در کلان‌شهرهای توسعه‌یافته جهان چیست؟
۶. وضعیت مطلوب فراغت شهروندی در شهر تهران (در یک افق ده ساله) در حوزه اختیارات شهرداری تهران چگونه است و برای دستیابی به این وضعیت چه برنامه‌های راهبردی و عملیاتی و با چه اجزایی مورد نیاز است؟

فصل دوم:

ادبیات تحقیق

الف: پیشینه تجربی

مقدمه

مرور تجربیات پیشین و نقد و بررسی پژوهش‌های صورت گرفته در فرآیند تحقیق، رکنی مهم در طراحی و انجام پژوهش‌های اجتماعی است و در صورت تدقیق و غور در شیوه‌های آزموده شده تحقیقات قبلی و نتایج برخاسته از آن، نقشی مهم و کلیدی در ساماندهی یک پژوهش موفق ایفا می‌کند. مخصوصاً در موضوع دائم به‌روز شونده‌ای چون فراغت و مدیریت و برنامه‌ریزی آن، که هر روز شکل جدیدی به خود می‌گیرد، این امر اهمیتی بیشتر می‌یابد و می‌توان با معین کردن سیر تکوینی روش‌های مطالعه در این حوزه، ابزارهای مطالعه را دقیق‌تر طراحی کرد.

ارزیابی گام‌های برداشته شده قبلی و نقد و بررسی و در صورت امکان اصلاح آنها، جهت مشخص کردن مسیر حرکت و نقشه راه مطالعه امری اجتناب‌ناپذیر است. از این رو ضروری است که با اهتمام بیشتری راه پیموده شده را بازخوانی کنیم و با بررسی دقیق تجربه‌های پیشین، ضمن شناسایی ضعف و قوت‌های عملی و نظری و جنبه‌های مغفول مانده، استراتژی‌های جدیدی، مبتنی بر این تجربیات اتخاذ کنیم. از این رو در این بخش مطالعات جهانی و نیز برنامه‌ریزی‌ها و سیاست‌گذاری‌های مرتبط با حوزه‌ی فراغت در ایران و کشورهای مختلف طرح، نقد و بررسی می‌شوند تا از فرایند آن ضمن آشنایی با تحریبات داخلی و جهانی با مقوله فراغت، ابعاد مفهومی و انواع برخورد مدیریتی با مقوله فراغت پیش روی تحقیق حاضر قرار گیرد.

۱- تجربیات جهانی

۱-۱- مطالعات و یافته‌های جهانی در حوزه‌ی فراغت

بریکر و همکاران^۱ (۲۰۱۴) در کنفرانس تحقیقات فراغت کارولینای شمالی، نتایج پیمایشی را ارائه کرده‌اند که در سال ۲۰۱۲ در کالیفرنیا تحت عنوان «باورها و نگرش‌های عمومی در خصوص سرگرمی‌های بیرون از خانه» انجام شده تا مبنایی برای طرح «سرگرمی بیرون از خانه ایالت کالیفرنیا»^۲ قرار گیرد. در این طرح، ضرورت دست یافتن به تقاضا برای سرگرمی و همچنین الگوها، ترجیحات و رفتار ساکنین کالیفرنیا به منظور بسط و توسعه سیاست‌ها، برنامه‌ها، خدمات، دسترسی و طرح‌هایی برای استفاده در آینده، مورد تاکید بوده است. تمامی موارد ذکر شده ذیل متغیر «کیفیت زندگی» در نظر گرفته شده است. بر اساس طرح

۱ Bricker & et al

۲ State's California Outdoor Recreation Plan

مذکور، پارک و سرگرمی به گونه‌ای جدانشدنی، با کیفیت زندگی در ارتباط است و امکانی برای دست یافتن افراد و اجتماعات ساکن شهرها به سطوح بالاتری از استانداردهای زندگی است و فرصت‌هایی را برای مشارکت در زندگی روزمره فراهم می‌آورد. روش تحقیق به کار گرفته شده در این مطالعه، پیمایش بوده که به صورت ترکیبی از پیمایش تلفنی، ایمیلی و پیمایش حضوری جوانان در خصوص موضوعات مختلف در ارتباط با سرگرمی در کالیفرنیا به کار گرفته شده است. نمونه‌گیری این پیمایش، بر اساس منطقه‌بندی ۷ گانه سرشماری ملی سال ۲۰۱۰ آمریکا در کالیفرنیا بوده است. در بخش پیمایش تلفنی، از نمونه‌گیری تصادفی شماره تلفن‌ها توسط کامپیوتر استفاده شده و از افراد ۱۸ سال و بالاتر برای تکمیل پرسشنامه مصاحبه شده است. ۴۴۳۷ نفر به صورت تلفنی مورد مصاحبه قرار گرفته و در ادامه نیز از بین آنها، ۱۰۲۱ نفر به شیوه نمونه‌گیری طبقه‌ای که بتواند تمامی مناطق ۷ گانه را پوشش دهد، انتخاب شده‌اند. ۳۷ آیتم برای سنجش وضعیت عاطفی و روانی، روابط بین فردی و اجتماعی، رشد و نمو فردی، بهزیستی فیزیکی، خود تعیینی، دربرگیرندگی اجتماعی و حقوق مورد استفاده قرار گرفته است. شاخص پارک‌ها و سرگرمی ذیل کیفیت زندگی بر مبنای یک طیف ۵ قسمتی در خصوص برداشت افراد از اهمیت آیتم‌های کیفیت زندگی و رضایت‌شان از این آیتم‌ها و اینکه چگونه پارک‌ها و سرگرمی، جوانب مختلف اجتماع را تقویت می‌کند. در تجزیه و تحلیل داده‌ها، با استفاده از تحلیل عاملی اجزای اصلی به روش چرخش واریماکس، عاملی تحت عنوان کیفیت زندگی پارک‌ها و سرگرمی ساخته شده که دارای ۵ بعد (رفاه اقتصادی، زیرساخت، احساس مباحثات به اجتماع، محافظت از فرهنگ و طبیعت و امنیت و آرامش) بوده است. از جمله نتایج پیمایش، وجود رابطه معنادار بین ارتفاع شخصی از پارک‌ها و سرگرمی با هر یک از ابعاد ۵ گانه بوده است؛ به تعبیری، آنان که نفع شخصی کمتری از پارک‌ها و سرگرمی برده بودند به نسبت دیگران (که نفع شخصی بیشتری از پارک‌ها و سرگرمی برده بودند) در ابعاد ۵ گانه از وضعیت پایین‌تری نیز برخوردار بودند. نتایج حاصله پیشنهاد کرده است که پارک‌ها و سرگرمی در یک اجتماع (محل و...) برای کیفیت زندگی حائز اهمیت فراوانی است. برداشت ساکنین از کیفیت زندگی تا حدود بسیار زیادی تحت تأثیر پارک‌ها و سرگرمی بوده و این یافته با یافته‌های سایرین از جمله مارانز^۱ (۲۰۰۳) همخوان بوده که ساکنین کالیفرنیا معتقد بودند پارک‌ها و سرگرمی نقش مثبتی در عناصر اقتصادی درون یک جامعه دارند که منجر به بالا رفتن استانداردهای زندگی می‌شود. در راستای تصدیق نتایج تحقیقات دیگر مانند لرنر و پول^۲ (۱۹۹۹)، این نتیجه نیز حاصل گردید که اجتماعاتی که دارای فضای سبز، ترافیک و ازدحام کم و سکوت آرامش هستند می‌توانند از لحاظ اقتصادی نیز منتفع شوند. همچنین شواهد حاصله نشان داده است افرادی که احساس

۱. Marans

۲. Lerner & Poole

کرده‌اند به صورت مستقیم منتفع شده‌اند برداشت‌های مثبت‌تری از ابعاد کیفیت زندگی داشته‌اند. بنابراین داده‌ها حاکی از اهمیت دسترسی برای تمامی اعضاء درون اجتماعات ساکن شهر به پارک‌ها و فرصت‌های سرگرمی است و زمانی که این امر صورت گیرد کیفیت بالاتری از زندگی محقق خواهد شد (بریکر و همکاران، ۲۰۱۴).

لی‌لند و همکاران^۱ (۲۰۱۴) با استفاده از تحلیل گفتمان (تحلیل محتوا و تحلیل گفتمان فرهنگی) و بر مبنای ۴۰ مصاحبه با افرادی که اروپایی بوده و هرگز ازدواج نکرده و بچه‌دار نبوده‌اند در سنین بین ۱۸ تا ۳۰ سال (به نسبت مساوی بین زن و مرد) که به شیوه نمونه‌گیری گلوله برفی، انتخاب شده‌اند تحقیقی را با عنوان «بزرگسالان اروپایی در حال ظهور در متن زمان آزاد و اوقات فراغت» انجام داده‌اند. این افراد دارای سطوح تحصیلاتی از ابتدایی تا مقطع دکتری و با گرایش‌های دینی متفاوت (مسلمان، مسیحی، یهودی، غیرمعتقد و...) بوده‌اند. مصاحبه‌ها در طول ۳ ماه در جاهایی همچون خانه، پارک و هتل‌ها توسط ۳ نفر انجام شده است. بر اساس یافته‌های تحقیق، «اوقات فراغت به مثابه ارزش درک می‌شد و اینکه دسترسی به فرصت‌ها و تجارب اکتشافی را در اختیار افراد قرار می‌دهد. اوقات فراغت در کنار دریاچه‌ها به افراد اجازه می‌دهد تا دنبال تجارب مورد نظرشان باشند ... آزادی در اوقات فراغت برای خودنمایی افراد بزرگسال حائز اهمیت است؛ چراکه در دوره‌های پیشین زندگی‌شان صاحب چنین آزادی نبوده‌اند. با وجود تفاوت‌هایی بین افراد مورد بررسی در خصوص تاکید بیشتر بر آزادی یا منابع، چنین استدلال می‌شده است که آزادی، افراد را قادر می‌سازد تا منابع فراغتی را مدیریت کرده و به منظور دست یافتن به اهداف یا اولویت‌های موردنظر، آنها را تخصیص دهند ... برخی نیز اظهار داشته‌اند که اوقات فراغت‌شان بر هویت‌شان تأثیرگذار بوده است و در برخی موارد نیز مبنای تمایز با دیگران بوده است ... افراد بعضاً از خلال تجارب زمان آزادشان، تغییرات خاصی در ویژگی‌ها و شخصیت‌شان ایجاد کرده‌اند ... اوقات فراغت برای جوانان، نماد یا ابژه‌ای از امکان‌ها بوده یا آن چیزی که می‌خواستند انجام دهند ... در نهایت نتایج تحقیق با نتایج سایر پژوهش‌ها (آرنت، ۲۰۰۴؛ نلسن، ۲۰۰۳) در این امر هم‌راستا بوده که کشف هویت، خصیصه بنیادین بزرگسالی در حال ظهور است» (لی‌لند و همکاران، ۲۰۱۴).

تحقیقات دیگری نیز در ارتباط با پیوند میان هویت‌یابی و اوقات فراغت و محدودیت‌های موجود، صورت گرفته که این فرض را تا حدودی زیر سوال می‌برد که امروزه افراد، اوقات فراغت‌شان را فارغ از محدودیت‌هایی می‌گذرانند که ساختارهای اجتماعی سنتی نابرابری و قدرت تحمیل می‌کند و می‌توانند از عاملیت‌شان در مشارکت در فعالیت‌های فراغتی در فضاهای جافتاده یا خرده‌فرهنگی استفاده کنند

۱. Layland & et al

(بلک‌شاو،^۱ ۲۰۱۴؛ کلی،^۲ ۲۰۱۲؛ رابرتز،^۳ ۲۰۰۴). خصوصاً آنجا که جنسیت در انتقادهای فمینیستی از اوقات فراغت مورد استفاده قرار می‌گیرد، برداشتی پساساختارگرایانه یا پست‌مدرنیستی از جنسیت بر اساس دیدگاه باتلر یا فوکو مبنای کار قرار می‌گیرد تا نشان دهد که افراد در شکل دادن به هویت‌شان از خلال فراغت، تحت کنترل هستند و کاملاً آزاد نیستند (سپراکلن،^۴ ۲۰۱۵: ۲۸).

فردریکز و اکلز^۵ در پرداختن به پژوهش‌های مربوط به پیامدهای فعالیت‌های فوق‌برنامه،^۶ به بررسی برخی مطالعات در این زمینه پرداخته‌اند. در تعدادی از این پژوهش‌ها بر عواقب منفی احتمالی برخی انواع مشارکت در امور فوق‌برنامه تاکید شده است. به عنوان نمونه اکلز و باربر^۷ (۱۹۹۹) دریافته‌اند که درگیر شدن در ورزش‌های عضلانی^۸ احتمال بیشتر مصرف الکل را پیش‌بینی کرده است. موارد دیگر بر تقویت هنجارهای اجتماعی ناخوشایند در برخی فعالیت‌های فوق‌برنامه پرداخته‌اند (ادر و پارکر،^۹ ۱۹۸۷؛ هنسن، لارسن و دورکین،^{۱۰} ۲۰۰۳). به‌ویژه در بخش‌های فراغتی کمتر ساخت یافته که احتمال بیشتری دارد نوجوانان، عضو گروه‌های پرخطر همسالان شوند (دیشیون، مک‌کورد و پولین،^{۱۱} ۱۹۹۹؛ ماهونی و استاتین،^{۱۲} ۲۰۰۰). در واقع، شرکت در مراکز غیرساخت‌یافته‌ی سرگرمی و تفریح، به رفتارهای مساله‌دار بیشتری در بین جوانان گره می‌خورد (ماهونی و استاتین و لرد،^{۱۳} ۲۰۰۴؛ ماهونی و استاتین و مگنوسن،^{۱۴} ۲۰۰۱). رفتار نامناسب بزرگسالان در ورزش‌های جوانان مورد بحث قرار گرفته است (هنسن و دیگران،^{۱۵} ۲۰۰۳؛ سمول و سمیت،^{۱۶} ۱۹۸۹).

مک‌دون برت (۲۰۰۵)، چالش‌ها و تهدیدهای اوقات فراغت را بررسی کرده است. به باور وی، اوقات فراغت زمینه‌ساز بروز تهدیدها و چالش‌هایی در زمینه چگونگی گذران فراغت و امکان روی آوردن به رفتارهای خطرناک و پرمخاطره است. وی تهدیدهای احتمالی برای گروه سنی نوجوان، در اوقات فراغت را «روی آوردن به تفریحات ناسالم و اعمال غیرمعمول»، «تشکیل و یا پیوستن به گروه‌های فکری ناسالم یا نژادپرست»، «امکان بروز رفتارهای پرخطر» و «هنجارشکنی‌های اجتماعی و بروز نارسایی‌های جامعه‌ای»

۱. Blackshaw
۲. Kelly
۳. Roberts
۴. Spracklen
۵. Fredricks and Eccles
۶. extracurricular
۷. Eccles and Barber
۸. athletic
۹. Eder & Parker
۱۰. Hansen, Larson, & Dworkin
۱۱. Dishion, McCord, & Poulin
۱۲. Mahoney & Stattin
۱۳. Mahoney, Stattin, & Lord
۱۴. Mahoney, Stattin, & Magnusson
۱۵. Hansen et al
۱۶. Smoll & Smith

برمی‌شمارد. همچنین وی چالش‌های موجود برای گذران مفید اوقات فراغت را «تفاوت‌های فرهنگی در گروه‌های سنی به خصوص در کشورهای مهاجرپذیر»، «غیر جذاب بودن برنامه‌های اوقات فراغت یا انتزاعی بودن آنها»، «شکاف فرهنگی و اجتماعی گسترده بین طراحان اوقات فراغت و گروه‌های سنی مورد مطالعه» و «گسترش «آی‌تی» و کاهش عمل نهادهای محلی» می‌داند (پورموسوی، ۱۳۹۰: ۲۵).

پریته و لولیتی (۲۰۰۱)، نیز به بررسی فرصت‌های انحراف در اوقات فراغت در بین نوجوانان فرانسوی پرداخته‌اند. این تحقیق با یک نمونه ۱۲ هزار نفری از نوجوانان ۱۸ ساله فرانسوی نشان داده که فعالیت‌های فراغتی به طور قوی با میزان استفاده از مواد مخدر رابطه دارند. استفاده تصادفی از مواد مخدر بیشتر بین پاسخگویانی رواج داشته که در برخی از فعالیت‌های خارج از منزل شرکت داشته‌اند. استفاده منظم، بیشتر در تفریحات هدفمند مانند موسیقی و مهمانی‌های دوستانه متمرکز بوده است (همان: ۲۵).

در این میان تعدادی از پژوهش‌های دیگر نیز وجود دارند که پیامدهای مثبت درگیر شدن در فعالیت‌های فوق‌برنامه را مدنظر داشته‌اند. این ادعا که شرکت در فعالیت‌های فوق‌برنامه، رشد و نمو مثبت را نیز به دنبال دارد از طریق تحقیقات طولی متعددی که عوامل مختلف را بررسی و تأثیر متغیرهای وابسته بر موارد متعدد را سنجیده‌اند، به‌بوته آزمون گذاشته شده است (لارسن،^۱ ۲۰۰۰). یکی از نمونه‌هایی که از طرح تحقیقاتی طولی دقیقی برای این منظور استفاده کرده، مربوط به اکلز و همکارانش است (به‌عنوان مثال باربر و دیگران،^۲ ۲۰۰۱؛ اکلز و باربر،^۳ ۱۹۹۹). آنها دریافته‌اند که شرکت جوانان در فعالیت‌های ساختاریافته در کلاس دهم، نتایج آموزشی و سازگاری روانی را به دنبال داشته و سوء مصرف مواد در کلاس ۱۲ و دوره بزرگسالی را نیز پیش‌بینی کرده است.

نمونه دیگر این دست از تحقیقات مربوط به کار مارش (مارش،^۴ ۱۹۹۲؛ مارش و کلیت‌من،^۵ ۲۰۰۲) است. مارش به مدد داده‌های طولی حاصل از مطالعه مقطع دبیرستان و بالاتر (مارش، ۱۹۹۲) و مطالعه طولی آموزش در سطح ملی (مارش و کلیت‌من، ۲۰۰۲) روابط معنادار آماری بین شرکت در فعالیت‌های فوق‌برنامه مدارس با پیامدهایی در حوزه‌های نمره، دوره، کار در منزل، آرمان‌های آموزشی و شغلی، اعتماد به نفس و ثبت نام در دانشگاه را نشان داده که پس از کنترل عوامل تأثیرگذار چندگانه انجام شده است. با این حال، مطالعات کمی به بررسی تأثیر شرکت در گستره‌ای از فعالیت‌ها پرداخته‌اند. شرکت در زمینه‌های فعالیتی متنوع، به جوانان این فرصت را می‌دهد که شایستگی‌ها و علایق‌شان را پرورش دهند و آنها را در معرض

۱. Larson

۲. Barber et al.

۳. Eccles & Barber

۴. Marsh

۵. Marsh & Kleitman

تجارب و افراد مختلف قرار دهد. فردریکز و اکلز (۲۰۰۶) دریافته‌اند که در این گونه فعالیت‌ها، سازگاری دانشگاهی مطلوب‌تر، صلاحیت روانی بیشتر و زمینه رفاقت آمیزتری را به دنبال دارد (فردریکز و اکلز، ۲۰۰۶: ۶۹۸-۶۹۹).

برخی تحقیقات دیگر در سطوح مختلف انجام شده‌اند که نقطه تمرکز آنها، زمان اوقات فراغت و ظرفیت‌های آن برای مقابله با استرس‌ها و فشارهای روانی است (چون لی، کیم و هئو،^۱ ۲۰۱۲؛ نیمورد، کلیبر و بردیچوسکی،^۲ ۲۰۱۲). محققین، عوامل استرس‌زای متعددی را در بین افراد مورد بررسی، ثبت کرده‌اند. به عنوان نمونه آلمیدا، وتینگتون و کسلر^۳ (۲۰۰۲)، اطلاعات حاصل از ثبت وقایع روزانه نمونه‌ای از افراد بزرگسال را در سطح ملی در امریکا برای ۸ روز متوالی ثبت کرده‌اند و دریافته‌اند که افراد نمونه، در ۴۰ درصد از روزها حداقل با یک عامل استرس‌زا روبرو بوده‌اند. در ۱۰ درصد از روزهای مورد بررسی، افراد رویارویی با عوامل استرس‌زای متعددی را تجربه کرده‌اند. سایر پژوهش‌ها (آلمیدا و کسلر،^۴ ۱۹۹۸؛ ستاوسکی و دیگران،^۵ ۲۰۰۸) نیز نشان داده‌اند که عوامل استرس‌زای روزانه تأثیر بسزایی بر بهزیستی افراد دارند.

محققین با توجه به اهمیت عوامل استرس‌زای روزانه، منابع متعددی را بررسی کرده‌اند که مقابله با این استرس‌ها را به میانجی حمایت اجتماعی و اعتماد به نفس تسهیل می‌کند (کروس،^۶ ۱۹۸۷؛ راسل و کوترونا،^۷ ۱۹۹۱).

در این میان، فراغت نیز به عنوان منبع دیگری برای مقابله با عوامل استرس‌زا شناسایی شده است. به عنوان نمونه، ریچ و زائوترا^۸ (۱۹۸۱) دریافتند که مشارکت هفتگی منظم در فعالیت‌های مفرح (شامل گذران اوقات فراغت) خصوصاً در میان آنهایی که سطوح بالایی از استرس را تجربه می‌کنند، با پریشانی کمتر گره خورده است. ویلر و فرانک^۹ (۱۹۸۸) چهار عامل کاهش استرس را شناسایی کرده‌اند که یکی از آنها، فعالیت‌های اوقات فراغت است.

این تیپ تحقیقات از مدل‌های نظری متعددی استفاده کرده‌اند که توضیح می‌دهد چگونه افراد از اوقات فراغت به منظور مقابله با استرس استفاده می‌کنند (همچنین ایسو-آهولا و پارک،^{۱۰} ۱۹۹۶؛ ایواساکی،^۱

۱. Chun, Lee, Kim, & Heo

۲. Nimrod, Kleiber, & Berdychevsky

۳. Almeida, Wethington and Kessler

۴. Almeida & Kessler

۵. Stawski, et al.

۶. Krause

۷. Russell & Cutrona

۸. Reich & Zautra

۹. Wheeler and Frank

۱۰. Iso-Ahola & Park

۲۰۰۳). برخی نیز سازوکارهای اجتماعی-روان‌شناختی بنیادین را بررسی کرده‌اند که به موجب آن، اوقات فراغت می‌تواند باعث کاهش تنش‌ها و فشارها در نزد افراد شود (ایواساکی، ۲۰۰۳).

برخی تحقیقات نیز به بعد زمانی اوقات فراغت پرداخته‌اند مانند این که میزان زمان اوقات فراغتی که یک فرد در اختیار دارد تا چه حد می‌تواند به کاهش استرس در نزد او کمک کند. دسته دیگر از تحقیقات به بررسی تأثیرات مثبت روان‌شناختی (فالکمن و موسکوویتز، ۲۰۰۰)^۲ و توانایی تأثیرات مثبت پایدار در کمک به افراد برای پیشگیری از علائم امراض روان‌شناختی پرداخته‌اند (اونگ، ۲۰۱۰)^۳. اما علی‌رغم تأثیرات مثبت، مشخص نیست که آیا اوقات فراغت به مثابه منبع مقابله با استرس و فشار، می‌تواند پیامد مثبت در زمان استرس را تقویت کند. محققان مختلف (فالکمن و دیگران، ۱۹۹۷)^۴؛ پرس‌من و دیگران، ۲۰۰۹)^۵، با امید به اینکه اوقات فراغت منبع قابلی برای رویارویی با استرس خواهد بود، پیشنهاد داده‌اند که بررسی اوقات فراغت، دستور کار حائز اهمیت است که پیامد آن می‌تواند نقش بسزایی در آگاهی به این مساله داشته باشد که افراد چگونه با فشار و استرس، مقابله کنند (کیان، یارنال و آلمیدا، ۲۰۱۴)^۶: ۱۰۷-۱۰۸).

تحقیقات چندی در خصوص تحرک و فعالیت بدنی در زمان اوقات فراغت صورت گرفته و ذیل دغدغه‌های سبک زندگی فعال و سالم به رابطه بین نوع گذران اوقات فراغت در نزد افراد و متغیرهای تبیین‌کننده آن، پرداخته‌اند. به عنوان مثال، کریستوس پیتساووس^۷ و همکارانش (۲۰۰۵)، نتیجه تحقیقی را با عنوان «شیوع‌شناسی فعالیت‌های فیزیکی در زمان اوقات فراغت بر اساس ویژگی‌های اجتماعی-جمعیتی، سبک زندگی و روان‌شناختی مردان و زنان در یونان: مطالعه «آتیکا» گزارش کرده‌اند که به منظور ارزیابی میزان رواج، فراوانی و نوع فعالیت‌های فیزیکی در زمان اوقات فراغت در میان بزرگسالان یونان و رابطه آن با ویژگی‌های اجتماعی-جمعیتی، سبک زندگی و کلینیکی آنان صورت گرفته است. این پژوهش در یک پیمایش در مورد سلامت و تغذیه در سطح استان «آتیکا» در یونان (با ۷۸ درصد نرخ شهرنشینی) انجام شده که «آتن» بزرگترین کلان شهر آن است. نمونه‌گیری در این پیمایش به صورت تصادفی چند مرحله‌ای صورت گرفته و بر اساس توزیع سن، جنس و شهر انجام شده است. متولی اصلی این پیمایش نیز، مرکز ملی خدمات آماری است. این پیمایش طی سال‌های ۲۰۰۱-۲۰۰۲ در بین ۳۳۵۵ نفر در سطح استان آتیکا صورت گرفته است. بر اساس یافته‌های پیمایش ۴۸ درصد از زنان و ۵۳ درصد از مردان در جرگه افراد فعال

۱. Iwasaki

۲. Folkman & Moskowitz

۳. Ong

۴. Folkman et al.

۵. Pressman et al.

۶. Qian, Yarnal & Almeida

۷. Christos Pitsavos et al.

از لحاظ فیزیکی) قرار گرفته‌اند اما مردان در مقایسه با زنان، به گونه معناداری، فعال‌تر بوده‌اند. این در حالیست که کمترین فعالیت در گروه سنی ۴۰-۴۹ سال مشاهده شده است. افرادی که فعالیت فیزیکی بیشتری داشته‌اند از خصوصیات دیگری نیز برخوردار بوده‌اند: مهارت‌های شغلی بیشتر، سکونت در روستاها، ازدواج نکرده، عدم استعمال دخانیات و اینکه از الگوی تغذیه سالم‌تر برخوردار بوده‌اند (به نسبت افراد کم‌تحرک اما صرفنظر از سن و جنسیت). در نهایت، در مورد آن دسته از زنان و مردانی که دارای فعالیت بدنی بیشتری بوده‌اند، نشانه‌های کمتری در مورد افسردگی ثبت شده است. محققین بر اساس داده‌های مورد تحلیل و اطلاعات حاصله به این نتیجه می‌رسند که سبک زندگی بی‌تحرک به طور جدی در یونان در حال شیوع است (پیتساووس و همکاران: ۲۰۰۵).

هیس سالیز و همکاران (۲۰۰۱) به بررسی تطبیقی «بی‌تحرکی شهروندان در اوقات فراغت» پرداخته‌اند. نتایج این پژوهش که با نمونه‌ای حدود ۱۹ هزار نفر از ۲۳ کشور توسعه‌یافته و در حال توسعه انجام گرفته؛ نشان می‌دهد که بی‌تحرکی در اوقات فراغت تحت تأثیر میزان توسعه‌یافتگی اقتصادی و فرهنگی جامعه قرار دارد. میزان بی‌تحرکی در کشورهای مختلف به شرح زیر است:

- اروپای شمالی و غربی و ایالات متحده ۲۳ درصد؛

- اروپای مرکزی و شرقی ۳۰ درصد؛

- مدیترانه ۳۹ درصد؛

- کشورهای آسیایی حوزه اقیانوس آرام ۴۲ درصد؛

- کشورهای در حال توسعه ۴۴ درصد.

به طور کلی از مجموع ۲۳ کشور، ۴۰ تا ۶۰ درصد پاسخگویان از این که فعالیت جسمانی با خطر بیماری قلبی ارتباط دارد، آگاهی داشته و بقیه آگاهی چندانی نداشته‌اند. بین میزان تحرک و میزان آگاهی و اعتقادات فرد نسبت به فواید سلامت آن و سطح توسعه اقتصاد ملی (تولید ناخالص داخلی) رابطه مثبت و معناداری وجود داشته است (پورموسوی، ۱۳۹۰: ۲۴).

در تحقیق دیگری، رودز و همکارانش^۱ (۲۰۰۷) تحت عنوان «پیش‌بینی پیاده‌روی در زمان اوقات فراغت: تلفیقی از عوامل اجتماعی-شناختی، محیطی-ادراکی و شخصیتی» به بررسی رفتار پیاده‌روی در زمان اوقات فراغت در بین ۳۵۸ بزرگسال کانادایی پرداخته‌اند. آنها ابتدا اطلاعات مربوط به برنامه‌ریزی و محیط ادراک شده همسایگی و همچنین شخصیت افراد را گردآوری کرده و پس از دو ماه، رفتار پیاده‌روی افراد را که به صورت خودگزارشی بوده، در ابتدا بررسی و رابطه آن را با داده‌های پیشین آزموده‌اند. بر اساس شواهد

۱. Ryan, E. Rhodes et al.

تولید شده، رفتار پیاده‌روی افراد به عزم آنها و همچنین میزان نزدیکی به مغازه‌ها و سوپرمارکت‌ها دارد. نیت، اراده و عزم افراد نیز به نگرش‌شان نسبت به پیاده‌روی و کنترل رفتار ادراکی برمی‌گردد. تأثیر زیبایی‌شناسی ادراکی همسایگی و زیرساخت‌های پیاده‌روی بر رفتار پیاده‌روی، به‌واسطه نگرش‌ها و نیت افراد رخ می‌دهد. در این بین، نزدیکی به زیرساخت‌های تفریح و سرگرمی نیز نقش واسطه را در رابطه با تأثیر نیت افراد بر رفتار پیاده‌روی‌شان داشته است (رودز و همکارانش: ۲۰۰۷).

تحقیقات گوناگون دیگری در حوزه‌های مختلف اوقات فراغت صورت گرفته که گروه‌های اجتماعی همچون زنان و گروه‌های اقلیت تا استفاده از زمان^۱ را در برمی‌گیرد. هووانگ و همکارانش^۲ تحقیقی در خصوص اوقات فراغت زنان در کره جنوبی انجام داده‌اند و معتقدند که به دلیل افزایش مشارکت زنان در جامعه کره و این که بخش عمده‌ای از فعالیت‌های اقتصادی مشارکت دارند، زنان شاغل از فرصت‌های محدودتری برای خودپروری از طریق مشارکت در فعالیت‌های فراغتی برخوردارند. بنابراین لازم است استراتژی‌های موثری اتخاذ گردد تا زمان فراغت را برای آنها مهیا کرده و شادی را در بین آنها افزایش دهد. تعداد نمونه مورد بررسی آنها از بین زنان شاغل سئول، برابر ۴۴۰ نفر بوده و از نمونه‌گیری سهمیه‌بندی خوشه‌ای برای انتخاب‌شان بهره برده‌اند. عمده پاسخگویان در سنین بین ۲۵ تا ۳۰ سال بوده و حدود ۴۹ درصد نیز مجرد بوده‌اند. بر اساس نتایج حاصل از تحقیق، زنان درگیر در فعالیت‌های فراغتی از میزان رضایت‌مندی بیشتری برخوردار بوده‌اند و بیشتر احساس شادی می‌کرده‌اند. اما رابطه بین میزان رضایت از فراغت و میزان شادی در بین افراد مورد بررسی، بر اساس میزان درگیر شدن جدی در فراغت، تفاوت چندانی را نشان نداده است و بنابراین فراغت جدی نتوانسته به عنوان متغیر میانجی رابطه بین رضایت از فراغت و شادی عمل کند (هووانگ و همکاران، ۲۰۱۵).

در مطالعه‌ی واگنر و همکارانش^۳، ملاحظه شده که به دلیل فقدان منابع اوقات فراغت برای برخی از گروه‌های اقلیتی، درگیر شدن جوانان در فعالیت‌های اوقات فراغتی سالم محدود شده است. لذا بسیاری از جوانان وقت خود را در گروه‌های خارج از خانه و در خیابان‌ها سپری کرده‌اند (واگنر و دیگران، ۱۹۵۶). کلارک در تحقیق خود بین اوقات فراغت و منزلت شغلی رابطه‌ی معنادار خطی مشاهده کرده است (کلارک، ۱۹۵۶)^۴. وایت نیز درباره‌ی تمایزات طبقاتی و اوقات فراغت مشاهده کرده که تفاوت معناداری بین زنان و مردان در استفاده از اوقات فراغت وجود دارد. هم‌چنین طبقات متوسط رو به بالا ساعات بیشتری را صرف اوقات فراغت می‌کنند. از سوی دیگر الگوی انجام اوقات فراغت نیز با تغییر در پایگاه طبقاتی و سن

۱. Time Use
۲. Sunhwan Hwang et al.
۳. Wegner et al.
۴. Clarke

افراد تغییر می‌کند (لارابی،^۱ ۱۹۶۱). برخی از نتایج در تحقیقات انجام شده تأثیر عوامل اجتماعی هم‌چون حمایت و کنترل خانواده و دوستان را در بهبود میزان مشارکت جوانان در فعالیت‌های بدنی مورد تأیید قرار داده‌اند (هامبر و دیگران،^۲ ۲۰۰۶؛ کالدول و دارلینگ،^۳ ۱۹۹۹). مطالعات دیگری رابطه‌ی، بین مذهب و انجام فعالیت‌های اوقات فراغت را مهم یافته‌اند (استودولسکا و لیونگود،^۴ ۲۰۰۶؛ فرانک،^۵ ۲۰۰۶). در برخی از مطالعات دیگر نیز بر نقش فناوری‌های اطلاعاتی و ارتباطی در دگرگونی شیوه‌ی زندگی (که انجام فعالیت‌های اوقات فراغت بخشی از آن است)، تأکید شده است (هلد،^۶ ۲۰۰۳؛ هاملینک،^۷ ۱۹۹۷). بر این اساس این فناوری‌ها می‌توانند نحوه و میزان گذران اوقات فراغت جوانان را دگرگون کنند (خواجانه‌نوری و مقدس، ۱۳۸۷: ۱۳۶).

مک گراهیل (۲۰۰۵) نیز «اوقات فراغت» را در رابطه با «هنر مدیریت زمان» بررسی کرده و به ارائه یک برنامه عملی در جهت استفاده از اوقات فراغت پرداخته است. او اوقات فراغت را به سه دسته «فعالیت‌های مرتبط به مطالعه و یادگیری»، «فعالیت‌های غیر از مطالعه» و «آموزش (مثل ورزش) و فعالیت‌هایی که می‌توانند به نحوی مفیدتر انجام شوند» تقسیم می‌کند. از نظر وی تنها راه غنی‌سازی صحیح و کامل اوقات فراغت شناسایی و دسته‌بندی فعالیت‌ها و تعیین زمان مورد نیاز برای هر کدام است (مک‌گراهیل،^۸ ۲۰۰۵ به نقل از پورموسوی، ۱۳۹۰: ۲۴).

۱-۲- یافته‌های تجربی فراغت در برخی از کشورهای غربی

تجربه اسکاتلند: در اسکاتلند که یکی از چهار مجمع-الجزایر انگلیس است و بدین علت بسیار تحت تأثیر فرهنگ انگلیس است اوقات فراغت جوانان به این صورت است: در فعالیت‌های خانه، دختران و پسران بیشتر به رفت و آمد با دوستان، گوش دادن به موسیقی و تماشای تلویزیون می‌پردازند؛ در دیگر فعالیت‌ها زنان بیشتر اوقات خود را صرف صحبت کردن با تلفن، خواندن مجلات، گوش دادن به رادیو و خواندن کتاب‌های درسی و غیردرسی می‌کنند؛ در حالی که مردان بیشتر با کامپیوتر، وقت می‌گذرانند یا بازی می‌کنند. از نظر حجم بیشترین فعالیت در زمان فراغت در بین دختران و پسران، با دوستان همجنس سپری می‌شود. طبیعتاً جوانان با سن بالاتر میزان سپری کردن وقت با دوستان همجنس و غیرهمجنس و دوست

۱. Larrabee
۲. Humber et al.
۳. Caldwell & Darling
۴. Stodolska & Livengood
۵. Frank
۶. Held
۷. Hamelink
۸. MCgraw hill

پسر/دوست دختر بیشتر است تا با خانواده‌شان. یک چهارم هم گفته‌اند بیشتر وقت خود را تنها هستند. معمول‌ترین فعالیت‌ها برای زنان عبارت است از ورزش‌های جمعی، دوچرخه‌سواری و شنا. دو سوم مردان در همه‌ی فعالیت‌ها پاسخ مثبت داده‌اند؛ در مقایسه زنان و مردان نسبت به همجنسانشان، تفاوت سنی تغییری در مشارکت ایجاد نمی‌کند. در جای دیگری که به میزان فعالیت نمره داده شده نتیجه گرفته می‌شود که مردان بیش از زنان فعال هستند.

تجربه آلمان: نکته قابل توجه در مورد آلمان نسبت‌های بالا در تماشای تلویزیون، گوش دادن به موسیقی، خواندن کتاب‌ها، روزنامه‌ها یا مجلات، ورزش کردن، خرید کردن، رفتن به سینما یا رقص و دیدار دوستان در زمان فراغت است. دختران به طور معنی‌داری متفاوت از پسران به کتابخوانی، نوشتن مطالب یا شعر، ترسیم یا نقاشی، خرید یا صحبت در موضوعات با اهمیت می‌پردازند؛ در صورتی که نوجوانان پسر کار یا بازی با کامپیوتر، تماشای ویدئو و ورزش را ترجیح می‌دهند و جالب توجه آنکه مشارکت زنان در فعالیت‌های فراغتی بیش از مردان است.

تجربه سوئد: در سوئد گذراندن اوقات فراغت ارتباط زیادی با سازمان‌های غیردولتی مرتبط با جوانان دارد. سازمان‌های غیردولتی سابقه‌ی طولانی در این کشور دارند. بیش از ۲۰۰ هزار سازمان مختلف و انجمن در سوئد وجود دارد که اکثریت مردم سوئد در آنها عضویت دارند. اتحادیه‌های تجاری و باشگاه‌های ورزشی بیشترین تعداد اعضا را دارند. بیش از ۸۰۰ هزار نوجوان و جوان در سن ۱۳-۲۵ سال با انجمن‌های داوطلبانه‌ی غیرانتفاعی همکاری دارند و بیش از ۶۰۰ هزار نفر در باشگاه‌های ورزشی عضویت دارند. سازمان‌های جوانان انجمن‌هایی هستند که حداقل ۶۰ درصد اعضای آنها در سنین بین ۱۷-۲۵ سال قرار دارند. این سازمان‌ها از کمک مالی دولت استفاده می‌کنند. در سال ۲۰۰۰ بیش از ۶۰ سازمان از کمک مالی دولت استفاده کرده‌اند. این گروه از سازمان‌های سیاسی جوانان گرفته تا انجمن سوئدی ایفای نقش و قانون را تشکیل می‌شود. نسبت زیادی از فعالیت‌های فراغتی و تفریحی جوانان سوئد در این سازمان‌های غیردولتی سپری می‌گردد. فعالیت‌های فرهنگی و اوقات فراغت جوانان سوئد به‌طور مدام در حال تغییر است. امروزه جوانان بیشتر اوقات فراغت خود را در خانه سپری می‌کنند. سوئد در استفاده از اینترنت سرآمد است. تصمیم حکومت برای معرفی شبکه‌ی وسیع در طول کشور نشانگر دادن اهمیت به دستیابی جامعه به تکنولوژی جدید است.

بلغارستان، قبرس، جمهوری چک، لهستان، لیتوانی، لتونی، مالت، مجارستان، رومانی، اسلواکی، اسلوانی: مطلوبترین فعالیت (۸۰ درصد) تماشای تلویزیون است. در سال ۲۰۰۴ اعضای این کشورها این نوع فعالیت انفعالی و فعالیت دوم که گوش دادن به موسیقی می‌باشد را به میزان ۷۷ درصد

برای هر دو مورد ذکر کرده‌اند. در بین ۷۹ درصد جوانان محبوب‌ترین فعالیت، دیدار با دوستان بوده و دومین فعالیت در بین ۷۴ درصد جوانان، گوش دادن به موسیقی می‌باشد. داده‌های اتحادیه اروپا به ترتیب نشان می‌دهد که جوانان در اوقات فراغت به ترتیب با دوستانشان دیدار می‌کنند، تلویزیون تماشا می‌کنند و موسیقی گوش می‌دهند. در کشورهای منتخب بیش از نیمی از جوانان در اوقات فراغتشان ورزش می‌کنند که هم بیشتر از سال‌های قبل و هم کمی بیشتر از جوانان کشورهای اتحادیه اروپا است.

بیش از نصف جوانان کشورهای منتخب در خارج از خانه به کسی کمک می‌کنند، در اتحادیه اروپا این میزان ۲۵ درصد است. در مورد مطالعه کردن هم اتحادیه اروپا میزان کمتری (در حدود نیمی از جوانان) را نشان می‌دهد. وضع برای سینما، تئاتر، یا کنسرت برعکس است ۴۵ درصد در مقابل ۳۰ درصد. مقایسه بین دختران و پسران کشورهای منتخب سنین ۱۵-۲۴ سال نشان می‌دهد که؛ دختران بیشتر به خرید می‌روند (۴۵ درصد در مقابل ۲۷ درصد) بیشتر مطالعه می‌کنند (۵۶ درصد در مقابل ۳۶ درصد)، بیشتر به رقص می‌روند (۲۹ درصد در مقابل ۱۴ درصد) و در بیرون از منزل کمک می‌کنند (۶۲ درصد در مقابل ۴۰ درصد). در مقابل پسران بیشتر ورزش می‌کنند (۶۱ درصد در مقابل ۲۹ درصد)، از کامپیوتر استفاده می‌کنند (۴۴ درصد در مقابل ۲۷ درصد)، برای کسب پول کار می‌کنند (۳۰ درصد در مقابل ۱۶ درصد). جوانان ۱۵ تا ۱۹ (۵۳ درصد) و دانش‌آموزان (۵۶ درصد) بیش از همه ورزش می‌کنند. بیشترین مکان مورد استفاده مدرسه است. فعالیت‌های فرهنگی، آنهایی که به کنسرت، سینما و تئاتر می‌روند بیشتر افراد زیر ۲۰ سال (۴۱ درصد)، دانش‌آموز (۳۷ درصد) جوانان شهرهای بزرگ (۴۳ درصد) و افرادی با درآمدهای خانوادگی بالا (۳۷ درصد)، هستند. (لطیفی، ۱۳۸۴: ۲۹۹)

۳-۱- یافته‌های تجربی فراغت در برخی از کشورهای آسیایی

در آسیا محبوبیت اینترنت در میان جوانان کره‌ی جنوبی بیش از هر کشور دیگری است. به عنوان مثال بازی‌های کامپیوتری در سئول که خیابان‌ها مملو از کافی‌نت است، محبوبیت فراوان دارد. هر زمان که تعدادی دوست گرد هم جمع می‌شوند مشغول بازی‌های چندنفره‌ی رقابتی^۱ می‌شوند. سنگاپوری‌ها و هنگ‌کنگی‌ها به دلیل رفاه نسبی، رفتن به خرید را دوست دارند (حتی گاهی به آنسوی مرزهای ملی). جوانان در بانکوک (تایلند) بدون موسیقی نمی‌توانند حتی زندگی کنند؛ به خصوص موسیقی محلی تای. البته موسیقی پاپ و راک هم محبوب است. بیشترین توجه به رادیو بخاطر موسیقی ست. تلویزیون نیز اهمیت بالایی در آنجا دارد.

۱. competitive multiplayer games

در یک مقایسه‌ی تطبیقی میان کشورهای مختلف نسبت به الگوهای گذران وقت می‌توان مشاهده کرد که اولاً فعالیت‌های تماشای تلویزیون، گوش دادن به رادیو، موسیقی، مطالعه، خرید، استفاده از کامپیوتر و اینترنت، فعالیت‌های فیزیکی، رفتن به موزه و سینما، گردش و استراحت و دیدار با دوستان تنها فعالیت‌های فردی و گروهی بودند که در میان این کشورها مشترک و قابل مقایسه بودند. ثانیاً تماشای تلویزیون بیشترین فعالیت بود که مابین تمامی‌شان وجود داشت (همان: ۳۰۱).

۴-۱- مطالعاتی به روش گذران وقت

امروزه برای بررسی وضعیت نحوه گذران اوقات فراغت از روشی به نام مطالعات صرف وقت^۱ استفاده می‌شود. این روش به عنوان یکی از مهمترین زیرساخت‌های پژوهشی کشورهای جهان درآمده است. محققان به این نتیجه رسیده‌اند که اجرای بسیاری از مطالعات همچون نحوه گذران اوقات فراغت و حتی مصرف کالاهای فرهنگی اعم از تلویزیون، کتاب، مطبوعات و غیره که مستقیماً با زمان در ارتباط است نتایج قابل قبولی ارائه نخواهد داد، مگر پس از مطالعات صرف وقت. به همین دلیل علاوه بر تأسیس و راه‌اندازی بخش مستقلی در واحد آمار سازمان ملل^۲ تحت عنوان مطالعات صرف وقت، بسیاری از سازمان‌های بین‌المللی^۱ و کشورها هم در هماهنگی با این سازمان و یا بطور مستقل به انجام مطالعات گسترده‌ای در این زمینه آن هم همپای سرشماری چند سال یکبار مبادرت ورزیده‌اند.

دو اثر بنام‌های (How working men Spend their time) توسط بی‌وانز^۳ و (Round about a poundaweek) توسط پمبر ریولز^۴ هر دو در سال ۱۹۱۳، اولی در آمریکا و دومی در انگلستان، نخستین کارهایی بودند که با موضوع چگونگی محاسبه وقت و زمان منتشر شدند. با این حال مطالعات جدی صرف وقت در اروپا در دهه دوم قرن بیستم نمایان شدند و عمدتاً هم این مطالعات مربوط به مطالعات اولیه‌ای می‌شد که به بررسی شرایط زندگی طبقه کارگر در واکنش به فشارهایی که از طریق صنعتی شدن بوجود آمده بود می‌پرداخت (پنتلند، ۲۰۰۲؛ ۵).

در ایالات متحده انجام مطالعات جدی صرف وقت خانوار از سال ۱۹۱۵ آغاز شده است، مطالعات گوناگونی که در این زمان انجام می‌گرفتند، فعالیت‌های مردم در قالب فعالیت‌های مشترکی نظیر کار با

1. Time use study

2. United Nations statistics Division

هر چند همه کشورهای جهان در انجام چنین مطالعاتی، با سازمان ملل همکاری ندارند، اما فهرست ارائه شده در سایت اینترنتی این بخش از سازمان ملل نشان می‌دهد که تا سال ۲۰۰۶ کشورهای زیر، مطالعات صرف وقت را با نظارت این سازمان انجام داده‌اند:

استرالیا، جمهوری کره، کشورهای اتحادیه اروپا، مکزیک، آفریقای جنوبی، چاد، کوبا، نپال، اکوادور، اندونزی، ایالات متحده آمریکا، بنین، تایلند، جمهوری دومینیک، ژاپن، عمان، فلسطین، فیلیپین، کانادا، گواتمالا، لائوس، مالی، مراکش، مغولستان، نیجریه، نیکاراگوئه، هند، ویتنام، نیوزیلند و

³Bevans

Pember – reevels⁴

دستمزد، کار خانگی، مراقبت‌های شخصی، فراغت و... را با عنوان مطالعات مربوط به بودجه‌بندی اوقات روزانه، هفتگی، ماهانه و سالانه مورد بررسی قرار می‌دادند (بایلی، ۱۹۱۵).

این مطالعات چگونگی تنوع و گوناگونی صرف وقت را در بین گروه‌های جمعیتی مختلف نظیر کارگران، دانش‌آموزان، زنان خانه‌دار و همچنین نحوه گذران اوقات فراغت این گروه‌ها را بررسی می‌کردند.

نگاهی به مطالعات و آثار منتشره مرتبط با صرف وقت نشان می‌دهد حجم زیادی از فهرست‌برداری از فعالیت‌های روزانه که منعکس‌کننده چگونگی صرف وقت مردم بوده‌اند، قبل از جنگ جهانی دوم در شوروی، انگلستان، آلمان و فرانسه آغاز شده است (پنتلند، ۲۰۰۲).

البته اولین مطالعه پیچیده در این خصوص، توسط استراملین^۱ در سال ۱۹۲۴ در شوروی انجام شده است این مطالعه بیشتر برای برنامه‌ریزی‌های دولتی در نظر گرفته شده بود (همان).

از دیگر مطالعات انجام شده در آن دوره می‌توان به مطالعه‌ای که در سال ۱۹۲۳ شهرداری اوساکا ژاپن به عنوان نخستین مطالعه بودجه زمانی اوقات فراغت انجام داد اشاره کرد (تاناکا، ۱۹۷۸).

در ادامه همین روند، ایالات متحده مطالعه‌ای را برای بررسی تأثیر اقتصادهای خانگی بر روی زنان روستایی و کشاورز با استفاده از مطالعات صرف وقت از اواسط تا اواخر سال‌های ۱۹۲۰ آغاز و انجام داد.

بعدها، در سال‌های مربوط به دهه ۱۹۳۰، سوروکین^۲ و برگر^۳ (۱۹۳۹)، کاری را با عنوان «در باب بودجه‌بندی زمانی و رفتارهای انسانی» انجام دادند که این کار بصیرت‌های قابل توجهی را در خصوص انگیزش‌های روانشناختی و جامعه‌شناختی تحلیل داده‌های روزانه صرف وقت فراهم آورد.

از آن زمان به بعد کارهای وسیع‌تری با عنوان صرف وقت در کشورهای مختلف انجام شده است. به عنوان مثال، در بین سال‌های ۱۹۳۰ تا ۱۹۴۰ محدود کارهایی با عنوان صرف وقت در انگلستان انجام شد، با این وجود در سال ۱۹۳۸ اولین پیمایش وسیع صرف وقت در انگلستان توسط دپارتمان مطالعات مخاطبان بی بی سی^۳ طراحی و اجرا شد (گرشانی، ۱۹۸۳).

در ادامه روند تمایل به انجام مطالعات صرف وقت در دنیا، در دهه ۱۹۵۰ تعدادی پیمایش در قالب بودجه‌بندی زمان، در مقیاس بزرگ در روسیه طراحی و اجرا شد. این مطالعات در سطح وسیع عمدتاً برای کارگران با دستمزد، کارگران خانگی، استفاده از رسانه‌ها و سایر موارد مربوط به صرف وقت در اوقات فراغت انجام گرفت.

^۱ Strumlin. S.G

^۲ Sorokin, p. , Berger, c.

^۳ BBC

در کنار مطالعات انجام شده شاید بتوان گفت یک مطالعه بلندپروازانه صرف وقت مربوط به مطالعه صرف وقت چند ملیتی بود که در اواسط ۱۹۶۰ توسط الکساندر زالای^۱ انجام شد. آن مطالعه هنوز هم که هست بعنوان یک کار برجسته در حوزه مطالعات صرف وقت مطرح است (پنتلند، ۲۰۰۲).

مطالعه دیگری که نتایج آن در یک کنفرانس در دانشگاه ییل^۲ در سال ۱۹۶۳ نمایان شد مطالعه‌ای با عنوان استفاده از سیاست‌های کمی داده‌های فرهنگی و اجتماعی برای مقایسه بین کشورها بود. با انجام این تحقیق داده‌های ۱۳ کشور در ۱۶ سایت متفاوت جمع‌آوری شد. این کار جزو مهمترین کارهایی بود که امکان مقایسه بین این ۱۳ کشور را بر اساس داده‌های چگونگی صرف وقت آنها فراهم می‌ساخت. این مطالعه تأثیرات عمیق و ماندگاری در جمع‌آوری داده‌های صرف وقت تا کنون بر جای گذاشته است (همان).

از دیگر کشورهای پیشرو در حوزه مطالعات صرف وقت می‌توان از کشور کانادا نام برد. در کانادا، مطالعات صرف وقت از اواخر ۱۹۶۰ و اوایل ۱۹۷۰ آغاز شد. نخستین پیمایش عمومی منطبق با روش‌شناسی مطالعات صرف وقت چند ملیتی توسط نوا اسکوتیا^۳ در سال ۱۹۷۰ و ۱۹۷۱ در هالیفاکس کانادا انجام شد. این مطالعه را می‌توان نخستین نمونه یک مطالعه زمانی و مکانی تلقی کرد که در آن علاوه بر بررسی زمان فعالیت افراد، که مردم چه می‌کنند به این مسأله نیز می‌پرداخت که مردم در کجا به این فعالیت پرداخته اند (الیوت و همکاران، ۱۹۷۶).

بعد از این مطالعه نخستین مطالعه در سطح ملی در کانادا در سال ۱۹۸۱ انجام گرفت. با در نظر گرفتن مطالعه هالیفاکس^۴ یک دوره ۱۰ ساله‌ای از مطالعات صرف وقت از ۱۹۷۱ تا ۱۹۸۱ در کانادا شکل گرفت. این در حالی است که در ایالات متحده آمریکا هرگز یک مطالعه صرف وقت رسمی و مستمر در سطح ملی انجام نشده است. با این وجود مرکز آمارهای نیروی کار آمریکا بصورت دوره‌ای و پایلوت مطالعه‌ای را از سال ۱۹۹۷ با موضوع صرف وقت انجام می‌دهد (کینزلی و دونل، ۱۹۸۳).

بررسی روند شکل‌گیری مطالعات صرف وقت نشان می‌دهد مطالعات روش‌مند، منظم و مستمر از اوایل ۱۹۶۰ به بعد شکل گرفته است.

در حال حاضر مطالعات صرف وقت در سطح ملی در تمامی کشورهای اروپای غربی و شرقی و بسیاری از کشورها نظیر ژاپن، کره، کانادا، استرالیا و... بطور منظم هر ۵ تا ۱۰ سال یکبار انجام می‌گیرد. در دهه‌های اخیر، مطالعات صرف وقت ملی توسط آژانس‌های مرکزی آمار در بسیاری از کشورها نظیر اتریش، استرالیا،

¹ Szalai

² Yale

³ Nova scotia ,

⁴ Halifax

جمهوری دمنیکلن، فنلاند، آلمان، هند، ایتالیا، ژاپن، کره جنوبی، نیوزلند، نروژ، آفریقای جنوبی و سوئد طراحی و اجرا می‌شود. (سایت انجمن بین‌المللی مطالعات گذران وقت ۱)

جدول زیر نمونه‌ای از مطالعات گذران وقت انجام شده در برخی از کشورها را همراه با سال انجام آن را نشان می‌دهد.

جدول ۱-۲: تجربه انجام مطالعات گذران وقت در برخی کشورها (پنتلند، ۲۰۰۲)

کشور	مجری	سال اجرا
کانادا	مرکز آمارهای کانادا	۱۹۸۶-۹۲-۹۸
هلند	دفتر برنامه‌ریزی فرهنگی و اجتماعی	۱۹۷۵-۱۹۸۰-۸۵-۹۰-۹۵
ژاپن	NHK	۱۹۶۰-۸۵-۹۰-۹۵-۷۰-۶۵
ژاپن	دفتر نخست‌وزیری	۱۹۷۶-۸۱-۸۶-۹۱-۹۶
کره	KBS	۱۹۸۳-۸۵-۸۷-۹۰-۹۵
نروژ	مرکز آمار	۱۹۷۰-۸۰-۹۰

اخیراً نیز یک تلاش در سطح چند ملیتی با عنوان پروژه صرف وقت اتحادیه اروپا توسط موسسه مطالعات آماری اروپا ۲ انجام شده است. این پروژه از ملاقات تیم‌های تحقیقاتی در مورد شاخص‌های اجتماعی در مارس ۱۹۹۲ نشأت گرفته است. نشست‌های بعدی این گروه در سال ۱۹۹۲ و ۱۹۹۳ به این پروژه شکل واقعی بخشیده تا اینکه در سال ۱۹۹۶ و ۱۹۹۷، ۱۸ کشور در مطالعات پایلوت صرف وقت تحت حمایت همین موسسه مشارکت کرده‌اند (پنتلند، ۲۰۰۲).

در حال حاضر روش‌شناسی صرف وقت راه طولانی را از ابتدایی‌ترین کاربرد آن تاکنون طی کرده است. بطوریکه در دهه‌های اخیر پیشرفت‌های خیلی مهمی در روش‌شناسی این مطالعه رخ داده است.

کاربردهای خلاقانه‌ای برای موضوعات غیرسنتی پرس و جو اتفاق افتاده و روش‌های جدید و بسیار پیچیده جایگزین روش‌های قبلی شده است. همچنین تنوع زیادی در استراتژی‌های تحلیل داده‌ها صورت گرفته و همکاری‌های بین رشته‌ای افزایش یافته است.

اکنون مطالعات صرف وقت تا جایی پیش رفته و گسترش یافته که برای مطالعات آن انجمن‌ها و مؤسسات بین‌المللی مطالعات صرف وقت در دنیا وجود دارد و یک کنفرانس علمی سالانه در این زمینه برگزار می‌شود.

روش‌شناسی صرف وقت در سراسر دنیا در یک زمینه وسیع و بطور منظم انجام می‌شود. ادبیات صرف وقت در رشته‌های مختلف همچون اقتصاد، مدیریت بازرگانی، مسائل مربوط به سالخوردگان، برنامه‌ریزی

1 www.iatur.org

2 Eurostat

شهری، علوم سیاسی، کار درمانی شغلی، پزشکی و پرستاری، سرگرمی، آموزش، سلامتی، جامعه‌شناسی، انسان‌شناسی و روانشناسی برجسته و گسترش یافته است.

به لحاظ تاریخی هم می‌توان گفت به نوبت پژوهشگران، سیاستگذاران، متخصصان و دانشجویان برای بررسی فهم رفتار انسانی از طریق مطالعات صرف وقت حساس شده‌اند (همان).

همانگونه که ملاحظه می‌شود مطالعات صرف وقت در ابتدا در کشورهای توسعه یافته آغاز شده و همین مساله باعث شده این کشورها بعد از گذشت چند سال دارای تجربه مفید و قابل اتکایی در این زمینه گردند. در دهه‌های اخیر برخی از کشورهای در حال توسعه نیز به اهمیت داده‌های صرف وقت پی برده‌اند و تلاش‌هایی را برای انجام این مطالعات بکار بسته‌اند. در زیر جدولی حاوی اطلاعات مربوط به ویژگی مطالعات صرف وقت انجام گرفته در برخی کشورها آمده است که استفاده از تجربیات این کشورها برای انجام مطالعات داخلی بسیار مفید خواهد بود.

جدول ۲-۲: مقایسه ویژگی‌های مطالعات گذران وقت در ۵ کشور جهان (مرکز آمار ایران، ۱۳۸۳)

نام کشور	آفریقای جنوبی	ژاپن	کانادا	مکزیک	هند
۱	شمار اجرای طرح	۱ بار	۵ بار	۳ بار	۱ بار
۲	سال‌های اجرای طرح	۲۰۰۰	از سال ۱۹۷۶ هر ۵ سال یکبار، آخرین طرح سال ۱۹۹۶ اجرا شده است	۱۹۸۶، ۱۹۹۲، ۱۹۹۸	۱۹۹۸
۳	شیوه اجرای طرح	اجرای طرح مستقل بررسی گذران وقت	اجرای طرح مستقل گذران وقت	همراه با طرح بررسی اجتماعی	اجرای طرح بررسی گذران وقت
۴	اهداف اجرای طرح	اندازه‌گیری زمان سپری شده افراد برای فعالیت‌های مختلف در طول روز بکارگیری داده‌های کار بامزد و بدون مزد برای تهیه حساب‌های اقماری یافتن دیدگاه درباره فعالیت‌های تولیدی و اوقات فراغت بررسی نظام فعالیت‌های تولیدی در اقتصاد معیشتی و بخش غیر متشکل	به دست آوردن اطلاعات جامع درباره زندگی روزانه افراد که از طریق بررسی‌های اقتصادی گردآوری نمی‌شود	گردآوری اطلاعات درباره روند تغییرات اجتماعی در کانادا در طول زمان یافتن اطلاعات ویژه درباره مسائل اجتماعی	یافتن چارچوب نظری و روش مناسب برای گذران وقت آگاهی درباره کار با مزد و بدون مزد زنان و مردان و ماهیت آن در شهر و روستا بررسی اشتغال و رفاه اجتماعی با داده‌های طرح بررسی نقش زنان و کودکان در کارهای خانوار بررسی کار بازاری و غیر بازاری طبق SNA بررسی نیروی کار و درآمد ملی و تهیه حساب‌های اقماری با داده‌های طرح
۵	سطح جغرافیایی اجرای طرح	کل کشور (۹ استان)	کل کشور	کل کشور (به غیر از ۳ منطقه)	۶ ایالت کشور
۶	واحد نمونه‌گیری	واحد مسکونی	خانوار	خانوار	خانوار
۷	واحد آماری	افراد ده ساله و بیشتر	افراد ده ساله و بیشتر	افراد ۱۵ ساله و بیشتر	افراد ۶ ساله و بیشتر
۸	روش گردآوری آمار	تکمیل پرسشنامه از طریق مصاحبه رو در رو	تکمیل پرسشنامه توسط پاسخگو	تکمیل پرسشنامه از طریق مصاحبه تلفنی	تکمیل پرسشنامه از طریق مصاحبه با پاسخگو
۹	تقسیمات زمانی پرسشنامه	۳۰ دقیقه			یک ساعت
۱۰	شمار روزهای آمارگیری	۱ روز	۲ روز پیوسته	۱ روز	۱ روز
۱۱	مدت زمان آمارگیری	۲۴ ساعت (۴ صبح تا ۴ صبح روز بعد)	۴۸ ساعت	حداقل ۲۰ ساعت از ۲۴ ساعت	۲۵ ساعت (از ۳ صبح تا ۴ صبح روز بعد)
۱۲	میانگین مدت زمان مصاحبه	کمتر از یک ساعت			۴۵ دقیقه برای یک نفر و ۲ ساعت برای یک خانوار
۱۳	طبقه بندی مورد استفاده برای فعالیت‌های روزانه	طبقه بندی بین‌المللی فعالیت‌ها برای بررسی داده‌های گذران وقت (سازمان ملل)	طبقه بندی تدوین شده شامل ۳ طبقه و ۲۰ گروه فعالیت (ملل)	طبقه بندی تدوین شده شامل ۹ گروه فعالیت	بهره‌گیری از طبقه بندی سازمان ملل و اتحادیه اروپا و استرالیا
۱۴	شیوه کدگذاری پرسشنامه‌ها	کدگذاری مکان در زمان مصاحبه و کدگذاری زمان فعالیت در پایان روز آمارگیری	پرسشنامه از پیش کدگذاری شده است	کدگذاری پس از اجرا	پرسشنامه از پیش کدگذاری شده است

به عنوان نمونه‌ای دیگر، سازمان ملی آمار^۱ انگلستان داده‌های مربوط به یک پیمایش گذران وقت را در سال ۲۰۰۱ منتشر کرده است که توسط «دفتر سرشماری و پیمایش جمعیت»^۲ همین سازمان صورت گرفته است. ۲۰ هزار نفر بزرگسال ۱۶ سال و بالاتر در انگلیس و ایرلند جنوبی، نمونه این بررسی را تشکیل داده‌اند. این پیمایش هر چند سال یکبار از سال ۱۹۷۲ به بعد به طور مرتب انجام می‌شود و گستره‌ای از موضوعات را همچون مسکن، تحصیلات و سلامت را در بر می‌گیرد. سوالات مربوط به فعالیت‌های فراغتی، هر ساله پرسیده نشده، بلکه این امر به طور منظم^۳ از سال ۱۹۹۶ و پس از آن دوباره در سال ۲۰۰۱ پرسیده شده است. اولین بار که سوالات مربوط به «فراغت» در طرح بوده مربوط به سال ۱۹۷۳ است. سوالات در خصوص میزان شرکت در فعالیت‌های ورزشی، تماشای ورزش، مسافرت‌های غیررسمی تفریح و سرگرمی، فعالیت‌های هنری، سرگرمی، فعالیت‌های فراغتی در خانه و فعالیت‌های مختلف اجتماعی؛ بوده است. اخیراً همان سوالات سال ۱۹۷۷ نیز پرسیده می‌شود اما با این تفاوت که در سال اخیر، تغییراتی اساسی در کارت اعلان پاسخگویان اعمال شده تا نرخ مشارکت آنها در برخی فعالیت‌ها که در خلال سال‌های ۱۹۷۳ تا ۱۹۷۷ ثبت می‌شد، افزایش یابد. همین روش در سال‌های ۱۹۸۰، ۱۹۸۳ و ۱۹۸۶ نیز مبنای قرار گرفت. در سال ۱۹۸۶ اما، لیست فعالیت‌های فراغتی غیر از شرکت در فعالیت‌های ورزشی محدودتر شد و این محدودیت عمده‌تاً در خصوص فعالیت‌های اجتماعی و سرگرمی رخ داد. در سال ۱۹۸۷ سوالات در خصوص شرکت در فعالیت‌های ورزشی تغییر یافت و در عوض، سوالات باز متداول در باب فراغت که در پیمایش‌های سال‌های ۱۹۷۷-۱۹۸۶ استفاده می‌شد، بخش ورزش‌ها و فعالیت‌های فیزیکی، برای اولین بار به صورت ازپیش‌کدگذاری شده در قالب ۳۲ مقوله ورزشی، ارائه شد. نتیجه این امر، کاهش چشمگیر نرخ شرکت پاسخگویان در برخی از ورزش‌ها بود. بنابراین، سال ۱۹۸۷ برای فعالیت‌های ورزشی به عنوان سال پایه انتخاب شد. روش جدید در سال‌های ۱۹۹۰، ۱۹۹۳ و ۱۹۹۶ نیز با برخی اصلاحات جزئی (با ایجاد تمایز بین فعالیت‌های درون خانه و خارج از خانه) مبنای قرار گرفت. در جدول زیر، برخی داده‌ها به صورت مقایسه‌ای برای سال‌های ۱۹۷۷-۱۹۹۶ در خصوص فعالیت‌های فراغتی مربوط به خانه آورده شده است.

۱. Office for National Statistics

۲. Office of Population Censuses and Surveys

۳. در سال‌های قبل به صورت پراکنده آورده شده است.

جدول شماره ۳-۲: روندهای شرکت در فعالیتهای منتخب فراغتی مربوط به خانه

درصد شرکت افراد (۱۶ سال و بیشتر) در ۴ هفته پیش از مصاحبه								فعالیت
۱۹۹۶	۱۹۹۳	۱۹۹۰	۱۹۸۷	۱۹۸۶	۱۹۸۳	۱۹۸۰	۱۹۷۷	
۹۹	۹۹	۹۹	۹۹	۹۸	۹۸	۹۸	۹۷	تماشای تلویزیون
۹۶	۹۶	۹۶	۹۵	۹۴	۹۱	۹۱	۹۱	دید و بازدید/سرگرمی با دوستان و...
۸۸	۸۹	۸۹	۸۸	۸۶	۸۷	۸۸	۸۷	گوش دادن به رادیو
۷۸	۷۷	۷۶	۷۳	۶۷	۶۳	۶۴	۶۲	گوش دادن به نوار و...
۶۵	۶۵	۶۲	۶۰	۵۹	۵۶	۵۷	۵۴	کتاب خواندن
۴۸	۴۸	۴۸	۴۶	۴۳	۴۴	۴۳	۴۲	باغداری
۴۲	۴۲	۴۳	۴۳	۳۹	۳۶	۳۷	۳۵	امور شخصی
۲۲	۲۲	۲۳	۲۷	۲۷	۲۷	۲۸	۲۹	خیاطی/دوزندگی/بافندگی

پیمایش عمومی خانوار سازمان ملی آمار انگلستان (۱۹۹۷)

در دهه ۹۰ جای سوالات مربوط به شرکت در فعالیتهای هنری خالی بود تا اینکه شورای هنر انگلستان به سازمان ملی آمار مأموریت داد که بررسی میزان مشارکت افراد در فعالیتهای هنری نیز در دستور کار قرار گیرد.

بر اساس پیمایش ۲۰۰۱، داده‌ها حاکی از این هستند که هر فرد به طور میانگین ۳۱۳ دقیقه در روز را صرف فراغت می‌کند که در این بین سهم زنان به اندازه ۲۸ دقیقه در روز کمتر از مردان بوده که حاکی از مسئولیت بیشتر آنها در امور مربوط به خانه و نگهداری فرزندان است. افراد کم سن و سال تر و همچنین افراد مسن تر دارای بیشترین زمان و افراد جوان که دارای فرزند بوده‌اند، کمترین زمان را در اختیار داشته‌اند. زنان به نسبت مردان از زمان فراغت کمتری برخوردار بوده‌اند که البته تفاوت‌هایی بین خود زنان نیز وجود داشته است؛ به عنوان نمونه، زنان مجرد جوان فقط ۸ دقیقه در روز کمتر اوقات فراغت داشته‌اند در حالی که این مقدار برای والدین مسن تر بالغ بر ۴۴ دقیقه در روز بوده است. بر اساس یافته‌های این پژوهش، مجموع ۱۴۴۰ دقیقه در شبانه‌روز در بین مردان و زنان به صورت زیر تقسیم شده است.

جدول شماره ۴-۲: جدول نتایج داده‌های گذران وقت^۱ سال ۲۰۰۰-۲۰۰۱ بر حسب جنس (انگلستان)

کل	مرد	زن	خواب
۵۲۰	۵۲۳	۵۱۷	
۱۳۰	۱۳۶	۱۲۴	مراقبت‌های شخصی
۱۶۱	۱۱۷	۲۰۵	اشتغال
۱۸۱	۲۳۲	۱۳۱	مراقبت از خانه/خانواده
۴۰	۴۰	۴۰	مطالعه
۱۰٫۵	۱۲	۹	کار داوطلبانه
۸۴	۸۱	۸۷	مسافرت
۳۱۳	۲۹۹	۳۲۷	اوقات فراغت کلی
۶۷	۷۳	۶۲	فعالیت‌های اجتماعی، سرگرمی، فرهنگ
۶۶	۵۷	۷۵	ورزش، سرگرمی، استراحت
۱۴۷	۱۳۶	۱۵۷	تلویزیون/رادیو
۳۳	۳۳	۳۳	سایر رسانه‌ها
۱۴۴۰	۱۴۴۰	۱۴۴۰	جمع

پیمایش گذران وقت ۲۰۰۰-۲۰۰۱ توسط سازمان ملی آمار انگلستان

در گزارش مربوط به پیمایش، داده‌ها به تفکیک سن، جنس و پایگاه اقتصادی-اجتماعی در حوزه‌های مختلفی همچون امور روزمره در خانه، شرکت در انواع فعالیت‌های ورزشی، توجه و شرکت در امور هنری و... آورده شده است. همچنین سعی شده که با وجود داده‌های همسان در سال‌های مشخص، گزارشی از روندها در حوزه‌های یاد شده ارائه گردد (گراتون و ویال،^۲ ۲۰۰۵: ۱۰۹-۱۲۵).

۱. پیمایش‌های دوره‌ای سالانه در خصوص نحوه استفاده از گذران وقت (time use) در کشورهای مختلفی همچون کانادا، هنگ‌کنگ و استرالیا و... نیز انجام می‌شود و مبنای برنامه‌ریزی‌های متعدد قرار می‌گیرد.

۲. Gratton & Veal

جدول شماره ۵-۲: حوزه های مطالعات جهانی فراغت

یافته‌ها	پژوهشگران	حوزه مطالعاتی	مطالعات جهانی فراغت
رجحان فرم بر کارکرد در جامعه آمریکا	داگلاس هولت (۱۹۹۸)	مصرف هنری	
تحصیلات در مقایسه با درآمد، بهتر می‌تواند درگیر شدن در هنرهای زیبا (بجز فرم‌ها و ادوات خاص هنری) را تبیین کند	دی‌مگیو و اوسیم (۱۹۷۸)		
وضعیت تحصیلی و شغلی، بهترین پیش‌بین‌های مصرف عمده هنرهای زیبا (تئاتر، باله و...) و هنرهای عامیانه (سینما و...) هستند.	چان و گولدتروپ (۲۰۰۷)		
پارک‌ها و سرگرمی در یک اجتماع (محله و...) برای کیفیت زندگی حائز اهمیت فراوانی است.	بریکر و همکاران (۲۰۱۴)	کیفیت زندگی	
پارک‌ها و سرگرمی نقش مثبتی در عناصر اقتصادی درون یک جامعه دارند	مارانز (۲۰۰۳)		
اجتماعاتی که دارای فضای سبز، ترافیک و ازدحام کم و سکوت آرامش هستند می‌توانند از لحاظ اقتصادی نیز منتفع شوند	لرنر و پول (۱۹۹۹)	پیامدهای اوقات فراغت	
درگیر شدن در ورزش‌های عضلانی احتمال مصرف بیشتر الکل را به دنبال داشته است	اکلز و باربر (۱۹۹۹)		
در بخش‌های فراغتی کمتر ساخت‌یافته که احتمال بیشتری دارد نوجوانان، عضو گروه‌های پرخطر همسالان شوند	دیشیون، مک‌کورد و پولین (۱۹۹۹) ماهونی و استاتین (۲۰۰۰)		
فراغت، زمینه‌ساز روی آوردن به رفتارهای خطرناک و پرمخاطره است.	مک دون برت (۲۰۰۵)		
استفاده تصادفی از مواد مخدر بیشتر بین افرادی رواج داشته که در برخی از فعالیت‌های خارج از منزل شرکت داشته‌اند.	پریتی و لولیتی (۲۰۰۱)		
سازگاری روانی	باربر و دیگران (۲۰۰۱) اکلز و باربر (۱۹۹۹)		
مشارکت هفتگی منظم در فعالیت‌های مفرح، مانع از پریشانی می‌شود	ریچ و زائوترا (۱۹۸۱)		
فعالیت‌های اوقات فراغت، مانع از استرس می‌شود	ویلر و فرانک (۱۹۸۸)		
اوقات فراغت می‌تواند باعث کاهش تنش‌ها و فشارها در نزد افراد شود	ایواساکی (۲۰۰۳)		
کمک به افراد برای پیشگیری از علائم امراض روان‌شناختی	فالکمن و موسکوویتز (۲۰۰۰) اونگ (۲۰۱۰)	تحرک و فعالیت بدنی	
مردان در مقایسه با زنان، به گونه معناداری، فعال‌تر بوده‌اند	کریستوس پیتساووس و همکاران (۲۰۰۵)		
بین میزان تحرک و میزان آگاهی و اعتقادات فرد نسبت به فواید سلامت آن و سطح توسعه اقتصاد ملی (تولید ناخالص داخلی) رابطه مثبت و معناداری وجود داشته است	هیس سالیز و همکاران (۲۰۰۱)		
زیبایی‌شناسی ادراکی همسایگی و زیرساخت‌های پیاده‌روی به‌واسطه نگرش‌ها و نیت افراد، بر رفتار پیاده‌روی تأثیرگذار است.	رودز و همکارانش (۲۰۰۷)	گروه‌های اجتماعی	
فراغت جدی نمی‌تواند به عنوان متغیر میانجی رابطه بین رضایت از فراغت و شادی عمل کند	هووانگ و همکارانش (۲۰۱۵)		
فقدان منابع اوقات فراغت برای برخی از گروه‌های اقلیتی، باعث محدودیت در درگیر شدن جوانان در فعالیت‌های اوقات فراغتی سالم شده است	واگنر و همکاران (۱۹۵۶)		
الگوی انجام اوقات فراغت نیز با تغییر در پایگاه طبقاتی و سن افراد تغییر می‌کند	لارابی (۱۹۶۱)		

جمع‌بندی:

- ۱- حجم بالای مطالعات انجام شده در حوزه فراغت، نمایانگر اهمیت یافتن روزافزون این موضوع در جوامع امروزی و در نزد پژوهشگران است.
- ۲- در اکثر این پژوهش‌ها تلاش برای اطلاع از ذائقه فراغتی افراد جامعه به چشم می‌خورد و این خود نشان از اهمیت توجه به نیاز کنشگران در برنامه‌ریزی‌ها و سیاست‌گذاری‌ها دارد.
- ۳- نگرانی از تغییر فعالیت کنشگران از نوع فعال به غیر فعال نیز در بیشتر گزارش‌ها دیده می‌شود. تأکید بر زیاد شدن فعالیت‌های فراغتی غیرفعال، حالتی هشدارگون و اعلام نگرانی به برنامه‌ریزان را دارد.
- ۴- ظهور روش‌های نو و جدید برای بالا بردن دقت نظر یافته‌های مطالعاتی از دیگر دستاوردهای این بخش می‌باشد که استفاده از روش گذران وقت را برای مطالعات فراغت و حتی سبک زندگی پیشنهاد می‌کند.

۲- تجربه مدیریتی و برنامه‌ریزی فراغت در عرصه جهانی

علاوه بر پژوهش‌های مختلفی که بدان‌ها اشاره شد، برخی اقدامات اجرایی در سطح ملی در بین کشورهای گوناگون صورت گرفته که پرداختن بدان‌ها می‌تواند نفع معرفتی و شناختی قابل‌ی را برای اقدامات داخلی در حوزه اوقات فراغت به‌دنبال داشته باشد که در ادامه به آنها خواهیم پرداخت.

۲-۱ مدیریت اوقات فراغت شهروندان: تجربه آمریکا

مدیریت و برنامه‌ریزی اوقات فراغت در شهرهای آمریکا عمدتاً توسط نهادهای عمومی و خصوصی به صورت غیر متمرکز انجام می‌پذیرد. برای درک ماهیت غیر متمرکز چنین برنامه‌هایی لازم است تا مولفه‌های مختلف اوقات فراغت شهروندان را بررسی کنیم.

امکانات ورزشی و تیم‌های حرفه‌ای: نکته‌ی منحصر به فرد در آمریکا، تأسیس و توسعه انحصاری امکانات ورزشی مانند استادیوم‌ها توسط بخش خصوصی است. به عبارت دیگر، بخش خصوصی در این زمینه نقش مسلط را ایفا می‌کند. در آمدهای این بخش نیز به طور انحصاری در دست بخش خصوصی است و مالک صرفاً در زمینه پرداخت مالیات تعهد دارد. اما در این بخش در عین حال شهرداری‌ها و شوراهای شهر، مشوق‌هایی، از جمله معافیت‌های مالیاتی را برای بخش‌های خصوصی در نظر می‌گیرند تا آنان را به سرمایه‌گذاری در محدوده‌های مورد نظر تشویق کنند و یا از نقل مکان آنها به سایر نقاط جلوگیری کنند. بدیهی است در چنین شرایطی، شهرداری صرفاً بر پروسه ساخت و ساز و انطباق آن با اصول شهرسازی نظارت می‌کند. اما لازم به ذکر است که انگیزه اصلی شهرداری‌ها در این مواقع، توسعه شهر و افزایش عواید و مالیات شهری است و موضوع مدیریت اوقات فراغت شاید به عنوان مسأله‌ای فرعی برای شهرداری در نظر گرفته شود. حتی در برخی مواقع، شهرهای کوچکتر برای تأمین منابع مالی مورد نیاز برای نگاه داشتن تیم‌های ورزشی بزرگ دست به استقراض و تعدیل نیرو نیز می‌زنند.

برای درک میزان نفوذ لابی بخش خصوصی در این زمینه، شاید ماجرای سالن ورزشی تیم فونیکس کایوتی مثال خوبی باشد. این تیم حرفه‌ای و پرطرفدار هاکی روی یخ، در سال ۲۰۱۲ تهدید کرد که در صورت عدم پرداخت یارانه‌ی کافی از سوی شهرداری برای احداث استادیوم ورزشی‌اش از شهر نقل مکان می‌کند. در پی این تهدید، مقامات شهر شهر گلندل در آریزونا، آمریکا، دست به اخراج ۴۹ کارمند خود و اخذ وام زد تا بتواند یارانه‌ی مورد نیاز تیم فونیکس کایوتی را بپردازد. سایر امکانات عمده‌ی ورزشی در ایالات متحده در اختیار موسسات مختلف آموزشی، از جمله دبیرستان‌ها و دانشگاه‌هاست (اعم از دولتی و غیر انتفاعی). این امکانات ورزشی نقش عمده‌ای در پر کردن اوقات فراغت شهروندان، علی‌الخصوص جوانان

ایفا می‌کنند. برای مثال، اکثر دبیرستان‌های دولتی آمریکایی، دارای سالن ورزشی مخصوص و تیم‌های ورزشی خاص خود هستند. بازی‌های تیم‌های دبیرستانی برای دانش‌آموزان و والدین آنها جزو مسائل مهم در مدارس هستند و نقش مهمی در پر کردن اوقات فراغت و تربیت استعدادها و جوان برای ورزش حرفه‌ای دارند. مالکیت و مدیریت این امکانات عموماً بر عهده مدارس و اولیا می‌باشد اما شخص شهردار و درآمدهای شهری می‌توانند با افزایش و یا کاهش بودجه‌های عمومی بر این روند تأثیر بگذارند.

فضای سبز، پارک‌های عمومی و توسعه زمین: سازمان‌های مردم‌نهاد فعال در محلات و شهرهای ایالات متحده می‌توانند طرح‌های مستقلی برای توسعه فضاهای شهری تدوین کنند، اما تأمین مالی چنین پروژه‌هایی، پروسه‌ی خاص خود را دارد. توسعه فضای سبز و پارک‌های عمومی نقش بسزایی در مدیریت اوقات فراغت، زیباسازی شهر و اشتغال‌زایی ایفا می‌کند. پارک‌ها می‌توانند برای نمایشگاه‌ها و مسابقات محلی استفاده شوند که در دراز مدت می‌تواند باعث افزایش درآمدهای شهرداری شود. هر سازمان مردم‌نهاد برای دریافت بودجه می‌تواند طرح خود را تسلیم نهادهای خصوصی، سازمان‌های ایالتی و یا فدرال کند. به عبارت دیگر، تأمین مالی چنین طرح‌هایی را هم بخش خصوصی و هم بخش عمومی می‌توانند عهده‌دار باشند. اما در این زمینه بخاطر عدم سوددهی چنین طرح‌هایی، نقش بخش عمومی و نهادهای ایالتی به مراتب پررنگ‌تر است. هنگامی که منابع مالی این طرح فراهم شد، سازمان‌های مردم‌نهاد می‌توانند این طرح را به شورای شهر برده و در کمیته مربوطه به بحث بگذارند.

شاید شهر ریچموند در شمال ایالت کالیفرنیا برای درک سیستم توسعه زمین در آمریکا مثال خوبی باشد. این شهر در گذشته نه چندان دور میزبان خط آهنی بود که دقیقاً از وسط شهر می‌گذشت. این خط آهن در اواخر هشتاد نود بدون استفاده ماند و تبدیل به مکانی متروکه شد که محل تجمع معتادان و مواد فروشان بود. ساکنان این شهر فقیر عموماً آفریقایی تبار و یا لاتین تبار هستند و تا مدت مدیدی این محل برای ساکنین تقریباً غیر قابل تردد بود. سرانجام در سال ۲۰۰۶، یک سازمان مردم‌نهاد به نام فرنرز او ریچموند گرین وی موفق شد برای بازسازی این خط آهن و تبدیل آن به پارکی عمومی از یک موسسه ایالتی بودجه بگیرد. طرح پیشنهادی علاوه بر اشتغال‌زایی برای افراد محلی و زیباسازی، باعث ایجاد فضایی برای گذراندن اوقات فراغت برای شهروندان می‌شد. شهرداری با استقبال از این طرح آن را در کمیته مربوطه به بحث رساند و پس از تأییدیه توسط شهرداری، توسط خود سازمان‌های مردم‌نهاد به بهره‌برداری رسید. لازم به ذکر است همکاری گسترده میان سازمان‌های مردم‌نهاد و اعتماد شهرداری به سازمان‌های مردم‌نهاد از عوامل مهم به ثمر رسیدن این طرح است. به عبارت دیگر شهرداری در این مورد بخصوص صرفاً زمینه لازم برای شکوفایی محل را فراهم کرد، بدون آن که در مدیریت جزئیات اوقات فراغت شهروندان نقش بازی کند.

۲-۲- مدیریت اوقات فراغت شهروندان: تجربه انگلستان

تورکیلدسن (۱۹۹۸) بخش‌های مختلف درگیر در حوزه اوقات فراغت در کشور انگلستان را در دو بخش عمومی و بخش داوطلب مورد بحث و بررسی قرار داده است.

بخش عمومی: به باور تورکیلدسن قوانین پیاپی چند سال گذشته اثر چشمگیری بر تأمین امکانات اوقات فراغت و تفریحات توسط نهادهای محلی داشته و همچنان خواهد داشت. به باور او، سیستم‌های جدید کنترل سرمایه که هزینه‌های عمرانی و هزینه‌های جاری دولت محلی را محدود خواهند کرد، به همراه برگزاری اجباری مناقصات رقابتی، مدیریت محلی مدارس و هزینه‌ها و عوارض اجتماعی (که اکنون در معرض تغییرند)، بدون شک بر امر گسترش امکانات اوقات فراغت در چارچوب بخش عمومی تأثیر خواهند گذارد. نتیجه کار می‌تواند نقش متفاوتی برای نهادهای محلی به وجود آورد. رشد تجاری، تأمین امکانات گذران اوقات فراغت را به‌ویژه در زمینه فعالیت‌های سودآور تشویق می‌کند و این در حالی است که به عمل آوردن حمایت مشابه از بخش داوطلب به شکوفایی فعالیت‌های غیرسودآور کمک خواهد کرد. دولت محلی، به خاطر ماهیت پاسخگو بودن به عموم و سیستم‌های بوروکراتیک حاکم بر آن، در منطبق کردن خود با خواست‌های متحول به کندی عمل کرده است. قوانین جدید، نهادهای محلی را مجبور می‌کند که دوباره، سیستم‌های خدمات و مدیریت خود را واریسی کنند. با این وجود، خدمات تفریحی و گذران اوقات فراغت عرصه‌ای را تشکیل می‌دهند که با قیود کمتری از طرف دولت مواجه‌اند. استفاده از روش‌های انعطاف‌پذیر میسر است و بخش عمومی قادر است که سهم بزرگتری در تأمین منابع لازم برای برآورده ساختن خواست‌ها و نیازهای جامعه بر عهده گیرد. نهادهای محلی از اختیارات تصمیم‌گیری قابل ملاحظه‌ای برخوردارند. آنها می‌توانند به طور مستقل یا به شیوه مشارکتی، عمل کنند. آنها می‌توانند خودیاری و ابتکار را تقویت، حمایت و تشویق کنند. آنها همچنین از این اختیارات برخوردارند که به آنهايي که نمی‌توانند به خود کمک کنند، یاری رسانند و فرصت‌های گوناگونی را برای دوام آنها فراهم سازند.

یکی از نقش‌هایی که نهادهای محلی می‌توانند قبول کنند نقش هماهنگ‌کننده است. در همه نواحی طیف گسترده‌ای از تأمین‌کنندگان اوقات فراغت و تفریحی، به همراه طیف گسترده‌ای از خدمات و تسهیلات وجود دارند و نیاز شدیدی به کارکردهای هماهنگی، حمایت و توانمندسازی وجود دارد که لازم است برای بهره‌گیری از بیشترین استفاده ممکن از تعداد بی‌شماری خدمات متنوع داوطلبانه، تجاری، نهادی و دولتی، به اجرا درآید.

بخش داوطلب: بخش داوطلب بی‌نهایت بزرگ و متنوع است و به بخش‌های دولتی و تجاری پیوند خورده است. باشگاه‌ها، مجامع و جمعیت‌ها بر این بخش مسلط‌اند. با توجه به صرف شمار سازمان‌ها و تعداد

افراد، می‌توان گفت که در زمینه مدیریت اوقات فراغت و تفریحات، افرادی که در بخش داوطلب درگیر فعالیت‌اند، از همه بخش‌های دیگر بیشترند. سازمان‌های داوطلب هم شانس مشارکت و هم فرصت مداخله در کلیه سطوح سازمان و مدیریت برای مردم فراهم می‌کنند. آنها همچنین فرصت ارائه خدمت به مردم را به وجود می‌آورند. طیف و تنوع گروه‌های داوطلب اوقات فراغت انگیزه‌های مردم و نیاز آشکار به تعلق داشتن و مشارکت کردن با دیگران عوامل مهمی به‌شمار می‌آیند و بدین ترتیب باید توسط متخصصان اوقات فراغت مورد مطالعه قرار گیرند. باشگاه‌ها برای افراد هویت گروهی به وجود می‌آورند. رقابت و چشم و هم‌چشمی میان باشگاه‌ها این هویت را تقویت می‌کند و به افراد احساس تعلق می‌بخشد. عضویت در این باشگاه‌ها می‌تواند برای فرد موقعیت و جایگاهی به وجود آورد. فعالیتی هدفمند در برابر او قرار دهد و در او احساس مهم بودن ایجاد کند. سازمان‌های داوطلب یکی از کانون‌های اصلی برای ارضا و خودشکوفایی فردی به‌شمار می‌روند. متخصصان اوقات فراغت و تفریحات باید امکانات و دارایی‌های آنها را تجهیز کنند. (تورکیدسن به نقل از سازمان ملی جوانان، ۱۳۸۶)

بیشترین فعالیت فراغتی جوانان انگلیسی به خارج از خانه معطوف است تا شیوه‌های گذران وقت در داخل خانه؛ همچون رفتن به کافه، موزه، کنسرت و تئاتر. از سال ۱۹۸۷ اتفاقات بزرگی در ارتباط با حوزه‌های فراغت رخ داده است. به ویژه تغییرات زیادی در الگوی رستوران‌ها و حرفه‌های مشابه به چشم می‌خورد (مک اینتاش و سیس، ۱۹۹۸). رشد اوقات فراغت به تغییرات بنیادی‌تری در کشورهای بسیار توسعه‌یافته و ظهور آنچه «اقتصاد تجربه» خوانده می‌شود، برمی‌گردد. در همین رابطه می‌توان توجه داشت که مشاغل توریسم و فراغت در بریتانیا ده برابر مشاغل بخش کشاورزی است و سریعاً در حال جایگزینی مشاغل اقتصادی قدیمی، مانند تولید کارخانه‌ای است (مک اینتاش، ۱۹۹۷ و ۲۰۰۱). گرچه شمار زنان شاغل روز به روز بیشتر می‌شود و زنان بیشتر و بیشتری به لحاظ مالی مستقل می‌شوند، اما هنوز آنها بار مسئولیت و پاسخگویی به خانه و خانواده را بر عهده دارند. به غیر از زمانی که آنها سر کار هستند، سال‌های سال مشغول کار بی‌مزد خانه‌داری‌اند. شاید این مسأله دلیلی باشد برای اینکه چرا مردان قادر به توسعه فعالیت‌های فراغتی بوده‌اند. مشارکت گسترده در فعالیت‌های جسمانی فقط به لحاظ برابری جنسیتی مفید نیست؛ بلکه برای معلولین و افراد مسن نیز سودمند است. مسیرهای ایمن دوچرخه‌سواری و پیاده‌روی، پارک‌ها و کوره‌راه‌های طبیعی به گسترش محبوب‌ترین و مردمی‌ترین اشکال تفریح و ورزش، یعنی پیاده‌روی، دوچرخه‌سواری و ورزش دو یاری می‌رسانند. (همان)

۳-۲- مدیریت اوقات فراغت شهروندان: تجربه کانادا

در کانادا تماشای «تلویزیون»، «ویدئو دی وی دی» و «یوتیوب» بیشترین میزان فعالیت‌های فراغتی را در خانه تشکیل می‌دهد که در موقعیت‌های جغرافیایی مختلف متفاوت است. مثلاً ادمونتونی‌ها بیش از آلبرتایی‌ها به بولینگ، شرکت در فستیوال‌ها رفتن به پیک‌نیک رغبت نشان می‌دهند و کمتر به دیدار از موزه‌ها و گالری‌ها، پیاده‌روی و راهپیمایی لژ سواری و گلف‌گرایش دارند. ادمونتونی‌ها بیش از دیگر آلبرتایی‌ها در فعالیت‌های‌شان کارهای هنری، رزمی، تناسب اندام و... انجام می‌دهند. ماهی‌گیری، اسکی، شنا و اسکیت بطوری مساوی مورد توجه ساکنین ادمونتون (مرکز استان آلبرتا) و دیگر آلبرتایی‌ها است. دلایل گرایش کانادایی‌ها به فراغت در درجه‌ی اول خوش‌گذرانی (۹۵ درصد)، سلامتی جسمانی و نرمش (۹۰ درصد) و آرامش (۸۹ درصد) گزارش شده است. موانع ذکر شده به عنوان دلیل فراغت نداشتن، فشار زمانی (۶۱ درصد) در وهله اول و سپس مشکلات اقتصادی (حدود نیمی از مردم) بوده است. تقریباً همه‌ی افراد بالای ۱۵ سال آمریکایی بخشی از وقت خود را به فعالیت‌های فراغتی یا ورزشی اختصاص داده بودند. مردان ۵٫۴ و زنان ۴٫۸ ساعت در روز فراغت داشتند.

مانند هر جای دیگر، بالاترین فعالیت فراغتی تماشای تلویزیون است. افراد مسن‌تر زمان زیادی از فراغت خود را به تماشای تلویزیون، مطالعه و آرامش و تفکر و افراد جوان‌تر سهم بیشتری از زمان خود را صرف ارتباطات جمعی، ورزش، بازی و... اختصاص می‌دادند (همان: ۲۹۶).

"برنامه خدمات اوقات فراغت"^۱ شهر تورنتو که توسط شهرداری تورنتو تدوین گردیده، برنامه‌ای در زمینه مدیریت شهری اوقات فراغت است که از سال ۲۰۱۳ آغاز شده و انتظار می‌رود به مدت پنج سال یعنی تا سال ۲۰۱۷ اجرا شود. این برنامه با مشارکت "برنامه پارک‌ها" و "برنامه مدیریت جنگلداری" طراحی شده و یکی از نمونه‌های مدیریت شهری اوقات فراغت در یکی از شهرهای با امتیاز بالا در زمینه شاخص‌های کیفیت زندگی محسوب می‌شود.

سه هدف اصلی برنامه خدمات اوقات فراغت شهر تورنتو در سالهای ۲۰۱۳-۲۰۱۷ آنست که مشارکت افراد در فعالیت‌های مرتبط با اوقات فراغت را به طور کلی افزایش دهد، موانع مالی بر سر راه این فعالیت‌ها را کاهش داده و همچنین، دسترسی‌های محلی به فعالیت‌های مرتبط با اوقات فراغت را بهبود بخشد. این برنامه، در واقع در پی ترسیم نقشی است که شهر در برآوردن نیازهای اوقات فراغت شهروندان تورنتو ایفا می‌کند. باید توجه داشت که این برنامه پنج ساله با توجه به زمینه و ادراک شهروندان تورنتو از "شهر"

^۱ متن کامل این گزارش از طریق این صفحه قابل دسترسی است:

طراحی شده و به همین دلیل، از حمایت عمومی بالایی نیز برخوردار بوده است؛ امری که اگرچه معمولاً در سیاستگذاری‌ها از سوی مدیران توجه کافی بدان نمی‌شود اما، نقشی اساسی در برنامه‌های اوقات فراغت ایفا می‌کند. برای مثال، مطابق با نظرسنجی‌ای در سال ۲۰۱۱ در شهر تورنتو، ۹۵ درصد پاسخگویان، پارک‌ها، (recreation) و مراکز اجتماعی (community centres) که محلی برای گذران اوقات فراغت می‌باشند را اجزای جدایی ناپذیر شهر خود قلمداد کرده‌اند، که نشانگر ادراک شهروندان از ماهیت "شهر" و بستگی عمیق آن با مسأله اوقات فراغت و فعالیت‌های آن است.

برای تدوین برنامه، تحقیقات مختلف و متعددی صورت پذیرفته است. در بهار و تابستان ۲۰۱۱، یک پیمایش به همراه ۲۸ جلسه مشاوره برگزار شده است. از شهروندان دعوت بعمل آمد تا در یکی از چهار جلسه عمومی‌ای که در منطقه محل سکونت شان به منظور گردآوری اطلاعات در زمینه اوقات فراغت برگزار شده بود، شرکت کنند. با روش مصاحبه‌های گروهی (Focus group) اطلاعات مهاجران تازه وارد، افراد بی‌خانمان، جوانان و گروه‌های زنان جمع‌آوری شد. علاوه بر آن، پانزده جلسه با دیگر گروه‌ها شامل افراد معلول یا سالمندان جهت گردآوری بازخوردهای آنان در زمینه اوقات فراغت برگزار گردید. ایده‌های کارکنان در همه سطوح، که به طور مستقیم با مشارکت‌کنندگان کار می‌کردند، نقش مهمی در تدوین و اجرای این برنامه ایفا نموده است. سپس، تحقیقات دانشگاهی و گزارشات سازمانی مرتبط با حوزه اوقات فراغت مورد بررسی قرار گرفت. همچنین، طرح‌های هفده شهرداری مختلف در کانادا و آمریکا که شرایط مقایسه با شهر تورنتو را از نظر اندازه جمعیت، طرح‌های منتشر شده در زمینه اوقات فراغت، شباهت در ساختار اداری و یا تنوع فرهنگی دارا بودند، مورد ارزیابی قرار گرفتند. در مرحله نهایی، کلیه این اطلاعات، مورد تحلیل و بررسی قرار گرفت و برنامه حاضر بر اساس آن‌ها تدوین گشته است.

لازم به ذکر است که تورنتو در سال ۲۰۱۱ جمعیتی بالغ بر ۲ میلیون و ۶۰۰ هزار نفر داشته است. در این برنامه، شهر به چهار منطقه عملیاتی تقسیم شده و بیش از ده هزار کارمند به صورت تمام وقت یا پاره وقت در زمینه خدمات اوقات فراغت کار می‌کنند. در سال ۲۰۱۱ سرمایه‌گذاری در زمینه اوقات فراغت در شهر تورنتو در مجموع ۱۸۱ میلیون دلار (۱۲۱ میلیون دلار به طور خالص) بوده است. واحد برنامه‌های اوقات فراغت تورنتو، به دو شیوه به شهروندان خدمات ارائه می‌دهد: خدماتی که مستلزم ثبت نام و پرداخت هزینه اند (مانند کلاسهای شنا، هنر و ...) و خدماتی که به صورت اتفاقی به شهروندان ارائه می‌شود. عمر بیش از نیمی از مراکز اوقات فراغت شهر تورنتو بین ۲۵ تا ۴۹ سال و یک چهارم آن‌ها بیش از ۵۰ سال است. بخش اوقات فراغت تورنتو، سالیانه بالغ بر ۶۳۰۰۰ برنامه ثبت نام شده را برای شهروندان ارائه می‌کند.

برنامه پنج ساله خدمات اوقات فراغت، مطابق با مصوبه شورای شهر تورنتو در سال ۲۰۰۹، چهار اصل اساسی را جهت هدایت و توسعه برنامه‌های اوقات فراغت مبنای کار قرار داده است. در واقع، برنامه، تلاشی است برای تحقق این چهار اصل مهم، که در زیر هریک به صورت جداگانه توضیح داده می‌شود.

کیفیت (Quality): منظور از کیفیت در برنامه خدمات اوقات فراغت، استانداردهای برنامه‌ها، خدمات و امکاناتی است که بیشترین منافع را برای مشارکت کنندگان به همراه دارد. هدف این اصل، فراهم نمودن برنامه‌ها و خدمات اوقات فراغت با بالاترین کیفیت جهت افزایش سلامت، کیفیت زندگی و رفاه شهروندان است. مولفه‌های اصل کیفیت عبارتند از: نسبت کارکنان به مشارکت کنندگان در برنامه‌های اوقات فراغت، آموزش کارکنان، وسایل مناسب، کمک‌های اولیه و خدمات اورژانس، نوع برنامه‌ها و استانداردهای ملی و محلی. برنامه پنج ساله خدمات اوقات فراغت جهت تحقق مولفه‌های شاخص کیفیت، در دو مسیر پیش رو عمل خواهد کرد:

(۱) افزایش هماهنگی و کیفیت کلیه خدمات و برنامه‌های اوقات فراغت از طریق ارتقای کیفیت استانداردها و افزایش نظارت و ارزیابی.

از آنجاییکه بیشترین گروه استفاده کننده از خدمات اوقات فراغت شهر تورنتو، کودکان می‌باشند، استانداردهایی مطابق با این گروه سنی تعریف شده و کارکنان، مطابق این استانداردها آموزش داده می‌شوند. برنامه به انواع مختلفی از گواهی‌ها که کارکنان، معلمان و افراد درگیر در خدمات اوقات فراغت موظف به داشتن آن می‌باشند، اشاره کرده است. همچنین، استانداردهای کیفیت باید مطابق با تمامی گروه‌های سنی تعریف شده و در تمامی مناطق، فارغ از آنکه کجای شهر واقع شده اند، رعایت شود. در مرحله بعد، سیستمی طراحی می‌شود تا استانداردهای مورد نظر در فعالیتهای اوقات فراغت را ارزیابی کرده و گزارش دهد. ارتقای شیوه‌های جمع آوری داده از این فعالیت‌ها، برای مثال اینکه چه کسانی چه فعالیت‌هایی را استفاده می‌کنند و چه جاهایی نیازمند افزایش کیفیت یا تغییر رویه هستند، کمک موثری در ارتقای آن فعالیت‌ها در آینده خواهد داشت. در صورتیکه اهداف هر فعالیت به روشنی تعریف شود و گزارشاتی از روند هریک ارائه شود، علاوه بر امکان تحلیل و استفاده‌های آتی، عموم مردم نیز می‌توانند به اطلاعات دقیقتری از این فعالیت‌ها دسترسی داشته باشند و بدانند که از هر فعالیت چه انتظاری می‌توانند داشته باشند.

(۲) تقویت بخش خدمات مشتریان از طریق ارتقای امکانات.

در حال حاضر، شهرداری استانداردهایی جهت خدمات مشتریان وضع کرده است که شامل فرایندهای شکایت مشتری، زمان پاسخگویی به درخواست‌ها و بررسی آن‌ها می‌باشد. در این برنامه و طی پنج سال، امکانات مرتبط با فرایندهای ثبت نام متقاضیان در برنامه‌های اوقات فراغت و دسترسی آنلاین به اطلاعات

بهبود می‌یابد. همچنین نظارتی بر استانداردهای بهداشتی مراکز و شناخت مشکلات حفظ و نگهداری آن‌ها در دستور کار قرار خواهد گرفت.

ظرفیت‌سازی (Capacity Building): این شاخص به فراهم نمودن برنامه‌ها و خدمات اوقات فراغت اجتماعی، اقتصادی و ورزشی برای همه شهروندان که منجر به ایجاد احساسی از حیات و تعلق جمعی در میان آن‌ها می‌شود، اشاره دارد. اوقات فراغت از این نظر، ابزار است جهت برآوردن نیازهای فردی و ایجاد همبستگی اجتماعی که در نهایت منجر به استحکام پیوندهای اجتماعی می‌شود. علاوه بر آن، فعالیت‌های جمعی اوقات فراغت و احساس تعلق و مسئولیت مشترک کلیه افراد، انگیزه‌ای در آنها ایجاد می‌کند که به سمت کار گروهی با یکدیگر پیش روند.

مسیرهای پیش بینی شده جهت تحقق مولفه‌های شاخص ظرفیت‌سازی در برنامه پنج ساله خدمات اوقات فراغت شهر تورنتو عبارتند از:

(۱) افزایش شراکت شهرداری با سایر مراکز اوقات فراغت در شهر و مدارس و مراکزی که در زمینه اوقات فراغت فعالیت می‌کنند.

این امر کمک می‌کند تا نقاط ضعف و محل‌هایی که نیازمند به خدمات بیشتر می‌باشند شناسایی شده و نیز از فعالیت‌های تکراری در یک منطقه خاص جلوگیری شود. تاکید بر شراکت با دیگر مراکز، از جمله خواسته‌های عمومی بود که از درون نتایج تحقیقات میدانی از شهروندان تورنتو استخراج گردیده است. شهروندان بر این نظر بودند که اشتراک امکانات و منابع مرتبط با اوقات فراغت با دیگر مراکز، مثلاً مدارس، ظرفیت گسترش دسترسی به این امکانات در محله‌های مختلف را افزایش می‌دهد. همچنین، این برنامه حمایت‌هایی از مشارکت بیشتر کودکان و جوانان در برنامه‌های اوقات فراغت بعمل می‌آورد. چنانکه در گزارش اشاره شده است، این برنامه‌ها تنوع فراوانی دارند. برای مثال برنامه‌های آشپزی و باغبانی جهت افزایش اشتیاق بیشتر کودکان و بزرگسالان تدارک دیده می‌شوند. حتی در یکی از این برنامه‌ها که با مشارکت کمیته زنان محله تورن کیلیف برگزار می‌شود، زنان در هر جمعه، پس از برنامه آشپزی، غذاهای خودشان را در بازاری می‌فروشند که از این طریق، هزینه برنامه‌شان نیز تأمین می‌شود.

(۲) افزایش و حمایت از فعالیت‌های داوطلبانه.

در بسیاری از فعالیت‌های اوقات فراغت که می‌تواند شامل طیف متنوعی از فعالیت‌های ورزشی یا فرهنگی شود، همواره کسانی هستند که حاضرند بدون دریافت پول، فعالیتی داوطلبانه به منظور مشارکت و کمک به انجام برنامه مورد نظر داشته باشند. این تعداد، در بعضی برنامه‌های خاص نیز افزایش می‌یابد. برای مثال، در سال ۲۰۱۲ حدود ۵۵۰۰ نفر از شهروندان تورنتو به صورت داوطلب در مراکز اوقات فراغت شهر مشارکت داشته‌اند. از جمله پیش‌بینی‌ها برای برنامه پنج ساله، گسترش سیستم مدیریت متمرکز فعالیت‌های

داوطلبانه می‌باشد تا با ثبت اطلاعات داوطلبان و شناسایی فرصت‌های آینده، ارتباط سریع و موثری میان این فرصت‌ها و داوطلبانی که مشتاق انجام آن هستند، برقرار نماید. همچنین، این سیستم قابلیت سنجش تأثیر مشارکت این افراد جهت برنامه‌های بعدی را خواهد داشت.

شمول (Inclusion): این شاخص به برنامه‌هایی اشاره دارد که برای حل مشکلات غیر مالی به منظور افزایش مشارکت گروه‌های حاشیه‌ای مختلف، می‌انجامد. هدف از این شاخص اطمینان از این امر است که همه گروه‌های حاشیه‌ای، فرصت استفاده و مشارکت در برنامه‌ها و خدمات اوقات فراغت را دارند. این شاخص، آن دسته از برنامه‌ها و کنش‌هایی را شامل می‌شود که به شیوه‌ای برنامه‌ریزی شده‌اند تا موانع مالی را برطرف کرده و مشارکت این گروه‌ها را برانگیزاند.

بنا بر نتایج نظرسنجی‌های صورت گرفته، شهروندان تورنتو متذکر شده‌اند که خدمات اوقات فراغت تاکنون برای همه افراد جامعه کافی نبوده است. همچنین تأکید داشته‌اند که جوانان، مهاجران تازه وارد و سالمندان باید در اولویت باشند. بسیاری نیز خواستار سهولت در فرایندهای ثبت نام برنامه‌ها و نیز دسترسی‌ها به منابع مالی جهت برنامه‌های اوقات فراغت شده‌اند. مسیرهای پیش‌بینی شده جهت تحقق مؤلفه‌های شاخص شمول در این برنامه پنج ساله عبارتند از:

(۱) افزایش آگاهی ساکنین شهر از طریق یک استراتژی جامع در زمینه توسعه ارتباطات.

در برنامه پیش‌بینی شده است که با افزایش تبلیغات از طریق شیوه‌های مختلفی چون پخش آگهی و رسانه‌های ارتباط جمعی، موجبات آشنایی شهروندان، خصوصاً جوانان، با برنامه‌های اوقات فراغت فراهم شود. همچنین با ارزیابی و تحلیل شیوه‌های مورد علاقه شهروندان جهت ثبت نام در برنامه‌های اوقات فراغت (به صورت آنلاین، تلفنی، از طریق مراکز وابسته)، می‌توان این شیوه‌ها را تقویت نمود. در این میان، سالمندان و خانواده‌های کم‌درآمد را نباید از نظر دور داشت که ممکن است نتوانند همچون دیگران از شیوه‌های خصوصاً جدیدتر استفاده کنند. همچنین، باید تا حد امکان، شیوه‌های مشارکت و ثبت نام در برنامه‌های اوقات فراغت را تسهیل نمود و موانع مالی آن را برطرف کرد.

(۲) بهبود دسترسی به برنامه‌های اوقات فراغت برای ساکنین محروم یا دارای معلولیت.

ساکنان محروم، مهاجران تازه وارد و شهروندان نیازمند، از جمله گروه‌هایی می‌باشند که می‌بایست، وضعیت دسترسی‌شان به برنامه‌های اوقات فراغت را بهبود بخشید. در سال ۲۰۱۲ برای مهاجران تازه وارد ۱۷۲ برنامه خاص در ۲۰ مرکز برگزار شده است. برنامه بر فراهم نمودن ابزارها و استراتژی‌های جدیدی در زمینه‌های ارتباط با مهاجران تازه وارد جهت افزایش مشارکت‌شان در برنامه‌های اوقات فراغت تأکید می‌نماید. همچنین، می‌بایست ارتباط با نهادها و سازمان‌های مرتبط با گروه‌های نیازمند را تقویت نمود تا هم‌خلأهای موجود در زمینه برنامه‌های اوقات فراغت در میان این گروه‌ها را شناخت و هم از فعالیت‌های مشابه

و تکراری که ممکن است از سوی سازمان‌های دیگر انجام گیرد، جلوگیری کرد. در نهایت، می‌بایست از بروزرسانی امکانات اوقات فراغت و کاهش موانع آن برای معلولین اطمینان حاصل کرده و شاخص‌هایی را جهت ارزیابی دسترسی آن‌ها به این امکانات تعریف نمود.

برابری دسترسی (Equitable Access): این شاخص، بر فراهم نمودن دسترسی به فرصت‌های برابر در زمینه اوقات فراغت برای کلیه شهروندان تورنتو فارغ از سن، محله، موانع مالی یا دیگر موانع تأکید می‌کند. بر اساس نتایج تحقیقات اولیه از سوی شهروندان، سه مانع اول دسترسی به برنامه‌های اوقات فراغت، عدم وجود فضای کافی برای برنامه‌های اوقات فراغت، هزینه برنامه‌ها و بعد مسافت تا محل برنامه می‌باشند. ۳۱ درصد از پاسخگویانی که در برنامه‌های شهرداری مشارکت نکرده بودند، هزینه برنامه‌ها را مانع اول عدم شرکت خود عنوان کرده‌اند. در بسیاری از محله‌ها نیز، امکانات گذران اوقات فراغت وجود نداشته است. مسیرهای پیش‌بینی شده جهت تحقق مولفه‌های برابری دسترسی در این برنامه پنج ساله عبارتند از:

(۱) توسعه سیستم خدمات اوقات فراغت که برای گروه‌های سنی مختلف برنامه ریزی می‌کند، هم در سطح شهر و هم در سطح محله.

این برنامه‌ها شامل جزئیات زیادی خصوصاً در زمینه ورزش‌های آبی و دیگر ورزش‌ها می‌شود. همچنین، جهت ایجاد برنامه‌های خلاق متناسب با گروه‌های سنی و محله‌های مختلف، کارکنان برنامه‌ها نیازمند اطلاعات بروز شده از وضعیت مشارکت و جمعیت محلات می‌باشند.

(۲) افزایش برابری دسترسی به خدمات اوقات فراغت در شهر.

برای تحقق این منظور، خدمات اوقات فراغت به دو دسته اولیه و ثانویه تقسیم شده‌اند. خدمات اولیه، خود به دو دسته خدمات اولیه شهری و خدمات اولیه محله‌ای تقسیم می‌شوند. گروه اول به آن دسته از فعالیت‌هایی مرتبط است که در همه جای شهر می‌بایست در دسترس باشند. برای مثال استخرهای عمومی شنا، گروه دوم، فعالیت‌هایی اند که با توجه به نیاز یک محله، در درجه اولویت قرار می‌گیرند. خدمات اوقات فراغت ثانویه، آن دسته از خدماتی اند که تنها در بعضی نقاط شهر ارائه می‌شوند. باید توجه داشت که ۸۰ درصد خدمات اوقات فراغت شهر تورنتو، در همان دسته خدمات اولیه شهری قرار می‌گیرند که برای همه شهروندان به طور یکسان ارائه می‌شود. در این برنامه پنج ساله نیز، خدمات اولیه شهری، در اولویت برنامه ریزی قرار گرفته است. همچنین، شاخص‌هایی برای سنجش برابری دسترسی به خدمات اوقات فراغت تهیه خواهد شد؛ اگرچه، ایجاد چنین شاخص‌هایی با توجه به دشوار بودن سنجش کارایی مراکز اوقات فراغت در سایر نقاط شهر و همین‌طور بافت جمعیتی و سنی شهر چندان ساده نخواهد بود. در نهایت، پر کردن محله‌های خالی از امکانات اوقات فراغت، یکی از مهم‌ترین فعالیت‌های این برنامه پنج ساله می‌باشد.

۳) بازبینی کمک‌های مالی جهت کاهش موانع مالی و در نتیجه افزایش مشارکت.

شهروندان تورنتو، مطابق با قوانین، از برخی امتیازات و طرح‌های کمک مالی جهت فعالیت‌های اوقات فراغت برخوردارند. نتایج بدست آمده از یافته‌های تحقیقات اولیه، با سنجش دو شاخص بعد مسافت و هزینه شهروندان برای رسیدن به مراکز اوقات فراغت، نشان می‌دهد که صرف رایگان بودن برنامه‌ها، دلیلی بر استفاده بیشتر شهروندان نبوده و کیفیت برنامه‌ها، حائز اهمیت بوده است. برنامه پنج ساله، قصد دارد تا با شناسایی محلات با درآمد پایین و تمرکز بر آن‌ها، برنامه‌های اوقات فراغت را با سیاست‌های مالی جدید و متناسب با این محلات اجرا نماید.

۴) افزایش مشارکت در برنامه‌های اوقات فراغت با ایجاد برنامه مخصوص در سطح شهر جهت کودکان و جوانان.

شهرداری معتقد است باید شیوه‌های جدید و خلاقانه جهت برآوردن نیازهای اوقات فراغت شهروندان و افزایش مشارکت آن‌ها در این فعالیت‌ها پیدا کرد و به همین منظور، دو برنامه مهم را تدارک دیده است. برنامه اول، *شنا برای بقا (Swim to Survive)* نام دارد. در این برنامه، هر کودک، گذشته از درآمد خانواده یا محل زندگی اش، باید قادر باشد تا مهارت‌های اولیه شنا کردن را فرا گیرد. گزارش‌ها از ۳۴۷ مورد غرق شدگی قابل پیشگیری در کانادا حکایت می‌کند که این برنامه علاوه بر برآوردن نیاز اوقات فراغت، قصد دارد تا این مشکل را نیز تحت پوشش قرار دهد. مهاجران تازه وارد یکی از مهمترین گروه‌های در خطر می‌باشند. گسترش این برنامه، نیازمند سرمایه‌گذاری بیشتر شهرداری جهت فراهم نمودن کارکنان مورد نیاز، حمل و نقل و امکانات می‌باشد. این امر می‌تواند با همکاری مدارس و شناسایی سرمایه‌گذاران جهت کاهش مشکلات مشارکت بیشتر صورت پذیرد.

عنوان برنامه دوم، *پیشتازی جوانان (Youth Leadership)* نام دارد. این برنامه، شرایطی بوجود می‌آورد تا جوانان بتوانند با شرکت در برنامه ورزش‌های آبی، برنامه‌های مشاوره در فعالیت‌های آموزشی کمپ‌های تابستانی، شرکت در دروس پرستاری از بچه‌ها و دیگر برنامه‌ها، نه تنها مهارتی خاص در یک رشته را کسب کنند، بلکه با انجام این فعالیت‌ها، مهارت‌های فیزیکی، اجتماعی و عاطفی‌شان را پرورش دهند. در بعضی موارد، این افراد بعدها به صورت پاره وقت در برنامه‌های خدمات اوقات فراغت شهرداری مشغول به کار می‌شوند. برنامه پنج ساله، قصد دارد تا مدل‌های جدیدی از این دست برنامه‌ها را تولید و گسترش دهد.

برنامه خدمات اوقات فراغت ۲۰۱۳-۲۰۱۷ شهر تورنتو، کودکان، جوانان و سالمندان را، به منظور افزایش سلامتی و شادابی در یک بازه زمانی دراز مدت، در اولویت قرار داده است. از نظر این برنامه، امکانات اوقات

فراغت جمعی، دارایی‌های جمعی مهمی می‌باشند که نقشی محوری در استحکام و قدرت اجتماعی جامعه ایفا می‌کند. از جمله راهکارهای این برنامه آنست که هر مرکز مرتبط با فعالیت‌های اوقات فراغت در شهر تورنتو، شماری امکانات و خدمات اولیه در زمینه اوقات فراغت را، فارغ از آنکه این مرکز در کجای شهر واقع شده، در اختیار داشته باشد. در واقع، برنامه قصد دارد تا میان نقاط مختلف شهر، یک هماهنگی در اجرای برنامه وجود داشته باشد، اگرچه نسبت به بعضی نیازهای محلی انعطاف پذیر باقی خواهد ماند. برنامه قصد دارد تا محله، سن و نوع فعالیت را با یکدیگر ادغام نماید تا بتواند با روند تغییرات جمعیتی و جغرافیایی هماهنگ باشد. همچنین، کیفیت برنامه‌های فردی، از طریق بالابردن استانداردها افزایش خواهد یافت.

این برنامه پنج ساله در نظر دارد تا ثبت نام‌ها در فعالیت‌های اوقات فراغت را تسهیل کند و شاخص‌هایی برای ارزیابی کیفیت خدمات ارائه شده تولید نماید. طی این برنامه تلاش می‌شود تا با گسترش بخش‌های دیگری که در طرح‌های اوقات فراغت مشارکت دارند و نیز با هماهنگی با نهادها و سازمان‌های درگیر در فعالیت‌های اوقات فراغت، از یکسو از تکرار فعالیت‌های مشابه در یک محل جلوگیری نموده و از سوی دیگر، دسترسی شهروندان به این دست از فعالیت‌ها را به بیشترین حد برسانند. همچنین، طی این برنامه، کمک مالی به شهروندان با درآمد پایین از طریق طرح‌های اختصاص منابع مالی که مصوب شورای شهر است، ادامه خواهد یافت. در نهایت، تلاش می‌شود تا با ایجاد برنامه‌های خلاق و فراگیر، بر مشارکت گروه‌های مختلف سنی و محلات مختلف در برنامه‌های اوقات فراغت افزوده شود، امری که از نظر نویسندگان این برنامه، ربط محکمی با منافع اجتماعی و رفاه اقتصادی جامعه دارد.

۲-۴- مدیریت اوقات فراغت شهروندان: تجربه ترکیه (استانبول)

موقعیت شهر استانبول به عنوان یکی از پرجمعیت‌ترین شهرهای دنیا، همچنین تاریخ غنی و بستر فرهنگی جذاب و متنوع این شهر، نیازمند مدیریت اصولی و پایدار جهت تبیین و تعریف استراتژی‌های مؤثر در راستای غنی‌سازی و پر کردن اوقات فراغت شهروندان می‌باشد.

در سالهای اخیر شهرداری استانبول برنامه‌های بین‌المللی و متنوع فرهنگی برای گذران فراغت شهروندان و گردشگران با مشارکت کشورهای شرق آسیا برگزار نموده است. اولین پروژه از سری برنامه‌های فرهنگی، نمایشگاه بین‌المللی گیونگجو (کره جنوبی)-استانبول^۱ بود که در سال ۲۰۱۳ معاونت فرهنگی شهرداری استانبول این پروژه را افتتاح نمود.

در عرض ۲۳ روز برنامه‌های متنوع فرهنگی شامل برگزاری کنسرت‌های موسیقی محلی کره، اجرای تئاتر خیابانی، سخنرانی‌های مختلف، نمایش فیلم‌های برتر سینمای کره در پارک‌ها و سینماها، نمایش بازی‌های

محلی، برپایی چادرهای فرهنگی، ارائه صنایع دستی و هنری کره، برگزاری مسابقات مشترک ورزشی و ... با استقبال از سوی علاقه‌مندان و عموم مردم روبرو شد.

سپتامبر ۲۰۱۴ گروهها و تیمهای مختلف فرهنگی نیز از طرف شهرداری استانبول جهت اجرای برنامه‌های فرهنگی با شعار "سفری نو آغاز می‌شود" عازم شهر گیونگجو شدند. نمایشگاه با سخنرانی شهردار استانبول و اعطای نشان برتر فرهنگی از سوی رئیس جمهور کره به شهردار استانبول افتتاح شد.

موفقیت چشمگیر پروژه استانبول-گیونگجو، علاوه بر بهره‌گیری مناسب از فرصتهای فراغتی شهروندان، سبب آشنایی شهروندان دو کشور ترکیه و کره جنوبی با فرهنگ، هنر، تاریخ و مراسمات یکدیگر شد. بدین ترتیب نهاد شهرداری‌های استانبول و گیونگجو به هدف نهایی خود از این پروژه که بهینه‌سازی و غنی نمودن اوقات فراغت شهروندان خود در روزهای بلند تابستان بود، نایل گشتند.

استقبال کم‌نظیر شهروندان از برنامه‌های متنوع این پروژه، مشوق شهرداری استانبول در برگزاری پروژه‌های مشابه قرار گرفته است. چنانچه نهاد مربوطه در حال رایزنی و مذاکره جهت برپایی نمایشگاه‌ها و فستیوال‌های بین‌المللی با دامنه تنوع فرهنگی بیشتر، بلند مدت و البته در موقعیت‌های جغرافیایی مختلف و متفاوت می‌باشد.

جمع بندی:

- اکنون کشورهای توسعه یافته فراغت را امری تفننی و اتفاقی در قالب انجام فعالیت‌های تفریح و سرگرمی در نظر نمی‌گیرند.
- اکثر کشورهای توسعه یافته رویکرد فراغت به مثابه فرصتی برای توانمندسازی شهروندان را سرلوحه برنامه‌های خود قرار داده‌اند و بر این اساس برنامه‌ریزی و سیاستگذاری در حوزه فراغت را به طور جدی دنبال می‌کنند.
- در اکثر کشورهای دارای برنامه فراغتی، دولت تلاش دارد کمترین ورود مستقیم در حوزه فراغت را داشته باشد. بیشتر کارها در قالب برنامه‌های مشارکتی و توسط سازمان‌های مردم نهاد انجام می‌شود.
- دولت و نهادهای حاکمیتی تنها نقش تسهیل‌گر و حمایت‌گر را بر عهده دارند و کمتر میل به دخالت در این قبیل از امور را دارند.
- بیشتر برنامه‌ها در سطح محله و مقیاس‌های کوچک شهری طراحی و توسط خود مردم اجرا می‌شود که در بیشتر موارد برنامه‌های فعال فراغتی در دستور کار سیاست‌ها و برنامه‌های تدوین شده قرار دارد.
- عضویت در کلوپ‌ها و باشگاه‌ها بهترین وسیله برای ایجاد همبستگی و افزایش مشارکت همگانی در برگزاری برنامه‌های فراغتی اعلام شده است.
- کمتر رویکرد ایدئولوژیکی در برخورد با برنامه‌های فراغتی مشاهده می‌شود و در مواجهه با برنامه‌های فراغتی، دولت و نهادهای حاکمیتی بیشترین آزادی عمل را برای مخاطبان و مشارکت‌کنندگان در نظر می‌گیرند.
- در اکثر برنامه‌های مرور شده یک برنامه‌ریزی جامع برای هم‌افزایی دستگاه‌های مختلف مشاهده می‌شود. کمتر شاهد خط کشی بین منابع و امکانات دستگاه‌های دولتی و عمومی برای به اشتراک گذاشتن امکانات موجود در دسترس برای شهروندان مشاهده می‌شود. گو اینکه فقدان چنین رویکردی در ایران خود یکی از مهمترین عامل هدر رفت منابع و عدم استفاده بهینه از امکانات و منابع موجود می‌باشد.
- گرچه کشورهایی به لحاظ فرهنگی و قرابت سرزمینی با ما وجود دارند اما به لحاظ سیاست‌گذاری نمی‌توان چشم امید زیادی به تجارب مشابه داشت. چرا که این کشورها نظیر امارت، سنگاپور و ترکیه و حتی کشورهایی با قرابت فرهنگی بسیار نزدیک مثل کشورهای حاشیه دریای خزر نیز

نمی‌توانند الگویی برای سیاستگذاری و برنامه‌ریزی فراغتی ما تلقی شوند. علت عمده این موضوع تفاوت عمده دیدگاه موجود در برداشت از فراغت و عدم مداخله رویکرد سیاسی و مذهبی در فعالیت‌های فراغتی و گردشگری است.

۳- پیشینه مطالعات و سیاستگذاری فراغت در ایران

با مروری بر تجارب مطالعاتی و چگونگی مدیریت و برنامه‌ریزی اوقات فراغت در کشورهای مختلف، در این قسمت تلاش شده تا تصویری از مطالعات و سیاست‌های فراغتی در ایران ارائه شود. بر این اساس در نگاه اول می‌توان مطالعات فراغت در ایران را در چهار گروه عمده دسته‌بندی و مورد بررسی قرار داد:

- مطالعات مرتبط با سبک‌ها، فعالیت‌ها و تغییرات گذران اوقات فراغت
- مطالعات مرتبط با فضاهای شهری و گذران فراغت
- مطالعات مرتبط با مدیریت و برنامه‌ریزی فراغت
- گزارش‌های فراتحلیل، تحلیل ثانویه و مرور ادبیات حوزه فراغت

۳-۱ سبک‌ها، فعالیت‌ها و تغییرات گذران اوقات فراغت

اغلب تحقیقاتی که در حوزه فراغت انجام یافته را می‌توان ذیل عناوین و زیر گروه‌های زیر دسته‌بندی کرد، دوره زمانی فراغت، توصیف چگونگی گذران فراغت شهروندان، فعالیت‌های عمده گذران فراغت، سبک‌ها و همچنین تغییرات روی داده در الگوهای گذران فراغت و یا بررسی پیامدهای شیوه‌های مختلف گذران فراغت، تفاوت‌های جنسیتی، طبقه‌ای، سنی و بین‌نسلی در گذران وقت، چگونگی گذران اوقات فراغت در میان گروه‌های خاص اجتماعی و در نهایت آسیب‌شناسی فعالیت‌های گذران فراغت.

سید ابوالحسن ریاضی (۱۳۹۲) در پژوهشی با عنوان تصویری از فرهنگ مصرفی جامعه ایران با استفاده از داده‌های یک پیمایش ملی پیرامون گذران اوقات فراغت، در سطح ملی و با نمونه آماری ۹۰۰۰ نفری از شهرها و روستاهای ایران، معاشرت با اقوام و دوستان و رفتن به مسجد و انجام امور دینی از آن جهت که کنش‌هایی مذهبی و برپایه ارزش‌های سنتی است را به عنوان الگوهای گذران اوقات فراغت در فرهنگ غیرمصرفی در نظر آورده است. رفتن به سینما، پرسه‌زنی در مکان‌های عمومی، رفتن به پارک، رفتن به کافی شاپ، رفتن به موزه و نمایشگاه، گوش دادن به موسیقی، حضور در انجمن‌ها و گروه‌ها، تماشای فیلم‌های ویدیویی و تماشای ماهواره را به عنوان الگوهای گذران اوقات فراغت در فرهنگ مصرفی تقسیم‌بندی کرده است. نتایج مطالعه وی نشان می‌دهد که جمعیت نمونه، با تفاوتی معنادار به الگوهای گذران اوقات فراغت در فرهنگ غیرمصرفی گرایش دارند. بر این اساس نمی‌توان تصویری کلی از فرهنگ جامعه ایرانی را بر مبنای ارزش‌های فرهنگ مصرفی صورت بندی کرد. هر چند جلوه‌های سکولار کردن ارزش‌ها و به تبع آن مصرفی شدن فرهنگ جامعه ایرانی بیش از گذشته به چشم می‌خورد، می‌توان امید داشت تحت تأثیر گرایش‌های مذهبی عمیق، آسیب‌های تسلط آرمان‌های فرهنگ مصرفی در جامعه ایرانی به حداقل خود برسد.

پژوهش مریم رفعت جاه (۱۳۸۹)، با عنوان فراغت و ارزش‌های فرهنگی که با استفاده از روش‌های کیفی (مصاحبه عمیق) و کمی (پیمایشی) و با نمونه آماری ۲۴۲ نفر دانشجوی غیر تهرانی دانشگاه تهران انجام یافته، این یافته را مطرح می‌کند که شیوه گذران اوقات فراغت دانشجویان از طرفی با برداشت آنان از فراغت، ارزش‌ها و نگرش‌ها، سبک زندگی (سبک خرید و مدیریت بدن)، میزان پایبندی دینی و از طرف دیگر با میزان برنامه‌ریزی آنها برای فراغت ارتباط دارد. نتایج نشان می‌دهد اوقات فراغت صرفاً با جایگاه طبقاتی و جنسیت تبیین نمی‌شود و عوامل فرهنگی و ارزش‌ها و نگرش‌ها در تحلیل آن نقش برجسته‌ای ایفا می‌کند. بیشتر دختران فراغت را زمانی برای انجام امور دلخواه و بیشتر پسران فراغت را زمانی برای کسب آرامش دانسته‌اند. میانگین فراغت دانشجویان پسر و دختر یکسان و حدود ۳ ساعت در روز بوده است. بیشتر دانشجویان دختر به شیوه‌های فعالانه و خلاقانه و دانشجویان پسر به شیوه‌های سرگرمی خواهانه گرایش دارند. همچنین هزینه ماهانه اوقات فراغت پسران بیشتر از دختران است. دختران به خودشان و به خانواده اتکا دارند. و پسران شخصیت‌های علمی، مذهبی، دوستان و... را الگوی زندگی خویش قرار می‌دهند. دانشجویان دختر از اعتقاد و پایبندی‌های دینی بیشتری برخوردارند و دو برابر پسران به سعادت خانوادگی می‌اندیشند و به رشد فرهنگی، روانی و معنوی، اهمیت بیشتری می‌دهند.

رفعت‌جاه (۱۳۸۵) در گزارش دیگری با عنوان جنسیت و اوقات فراغت در عرصه‌های زندگی شهری نشان می‌دهد دگرگونی‌های دوره اخیر و حضور بیشتر زنان در عرصه عمومی شهری عمدتاً سبب افزایش گرایش زنان به تحصیلات و اشتغال شده است. به دنبال این دگرگونی‌ها، تغییراتی در الگوی مصرف، سبک زندگی خانواده‌ها و همچنین بازنگری در نحوه سازماندهی فضاهای شهری ایران در زمینه ایجاد فضاها و امکانات فراغتی برای زنان و دختران جوان بوجود آمده است و اوقات فراغت زنان از شکل انفعالی و درون خانگی، خارج گشته و به شکل فعالانه و برون خانگی ظاهر شده است.

از دیگر مطالعات حوزه فراغت که جنسیت را مورد توجه قرار داده‌اند می‌توان به پژوهش وحید قاسمی، محمد گنجی و رزگار مرادویسی (۱۳۹۲)، با عنوان تأثیر تفاوت‌های جنسیتی در مصرف کالاهای فرهنگی و نحوه گذران اوقات فراغت در میان دانشجویان دانشگاه پیام نور مریوان اشاره کرد. محققین در نهایت به این نتیجه رسیده‌اند که استفاده از انواع فیلم‌ها برحسب جنس متفاوت است و مردان بیشتر فیلم‌های اکشن، جنایی، تاریخی، مستند و زنان بیشتر فیلم‌های درام، رمانتیک و خانوادگی نگاه می‌کنند. همچنین استفاده از انواع کتاب‌ها برحسب جنس متفاوت است: زنان بیشتر کتاب‌های رمان، شعر، هنری، روان‌شناسی و مردان بیشتر کتاب‌های فلسفی و دینی را مطالعه می‌کنند. مصرف برخی از انواع موسیقی‌ها نیز برحسب جنس متفاوت است: زنان بیشتر از مردان موسیقی‌های پاپ مجاز فارسی، رپ مجاز فارسی، رپ غیر مجاز فارسی و

رپ کردی گوش می دهند. نحوه گذراندن برخی از شیوه‌های اوقات فراغت نیز بر حسب جنس فرق می کند، زنان بیشتر از مردان اوقات فراغت خود را با شرکت در مراسم دینی و فعالیت‌های هنری سپری می‌کنند، ولی مردان در زمان فراغت بیشتر به مطالعه غیردرسی، ورزش، بازی‌های کامپیوتری و رفتن به پارک اقدام می‌کنند. دختران و پسران دانشجو از لحاظ میزان استفاده از فیلم، کتاب و میزان گذراندن اوقات فراغت تفاوت معناداری با هم ندارند، اما میزان مصرف موسیقی بر حسب جنس متفاوت است.

رسول ربانی و حامد شیری (۱۳۸۸)، در بررسی جامعه‌شناختی الگوهای گذران اوقات فراغت جوانان در تهران که با روش‌های کیفی (مصاحبه عمیق) و کمی (پیمایشی) انجام یافته است به این نتیجه رسیده‌اند که طبقه اجتماعی اولین و مهمترین عامل در تبیین تمایز الگوها و هنجارهای گذران فراغت است. شبکه روابط دوستی، فضاهای گذران فراغت، الگوهای مصرف فرهنگی در این اوقات - جز در چند مورد محدود- کاملاً متأثر از موقعیت طبقاتی افراد است. به نظر محققین عامل دوم در تبیین تفاوت الگوهای گذران فراغت، متغیر جنسیت است. جنسیت در ترکیب همزمان با طبقه اجتماعی تمایزهای بسیاری را نشان می‌دهد. البته نقش و اهمیت متغیر جنسیت در تفکیک و تمایز هویت اجتماعی بر اساس الگوهای گذران فراغت، به طبقه اجتماعی وابسته است. نقش این متغیر در طبقات بالا ملموس است تا طبقات پایین. در برخی از مؤلفه‌ها بین دختران و پسران طبقه پایین، تفاوتی وجود ندارد و در طبقات بالا این تمایز و اختلاف مشهود است. در واقع این امر ناشی از فرصت‌ها و امکاناتی است که طبقه اجتماعی در اختیار گروه‌های جنسی می‌گذارد.

چگونگی گذران اوقات فراغت در میان گروه‌های خاص اجتماعی نیز مورد توجه پژوهشگران فراغت بوده است. مهدی سوقندی (۱۳۸۸)، در پایان‌نامه کارشناسی ارشد خود با عنوان بررسی وضعیت گذران اوقات فراغت معلولان جسمی شهر تهران با تأکید بر فعالیت‌های بدنی با ۳۷۵ نفر از معلولین تهرانی از طریق پرسشنامه مصاحبه کرده است. یافته‌های تحقیق نشان داد که معلولان نبودن امکانات، مشکلات مالی و بعضی ناتوانی‌های جسمانی را از اولویت‌های اول تا سوم نپرداختن به فعالیت‌های بدنی عنوان نمودند. همچنین معلولان ورزش‌های آبی، ورزش‌های قدرتی و تناسب اندام و ورزش‌های توپ‌بازی را سه اولویت اصلی جهت انتخاب نوع فعالیت بدنی مورد علاقه بیان نمودند.

سید باقر مداح (۱۳۸۸)، نیز به مطالعه مقایسه‌ای وضعیت فعالیت‌های اجتماعی و نحوه گذران اوقات فراغت در سالمندان ایران و سوئد می‌پردازد. در این مطالعه سالمندان دو شهر تهران و استکهلم بررسی شده که شامل ۸۲۵ سالمند ایرانی، ۳۰۵ سالمند سوئدی و ۱۰۱ سالمند ایرانی مقیم سوئد می‌باشد. نتایج نشان داد که به رغم اشتراکات بسیار، فراوانی و نوع فعالیت‌های اجتماعی و ایام فراغت در سه گروه فوق به دلیل تفاوت‌های فرهنگی و محیطی مختلف است. کمبود تسهیلات، عدم آشنایی یا توجه به شیوه زندگی سالم

سبب شده است که میزان رضایت شهروندان سالمند ایرانی از روابط اجتماعی و نحوه گذران اوقات فراغت از سالمندان سوئدی کمتر باشد. از طرف دیگر توجه به بعد معنوی سلامت در سالمندان ایرانی قوی‌تر بوده و با سالمندان سوئدی اختلاف معناداری دارد.

همچنین برخی محققین مطالعه جایگاه فعالیت‌هایی خاص در گذران وقت را مورد توجه قرار داده‌اند. فریدون تندنویس در طرح ملی بررسی جایگاه ورزش در اوقات فراغت مردم ایران و با نمونه آماری ۱۳۴۸۰ نفری از زنان و مردان ۲۰ تا ۶۵ ساله از ۲۷ استان و ۲۴۱ شهر، به این نتیجه رسیده است که میزان اوقات فراغت مردم شهر نشین ایرانی ۳٫۵ ساعت در شبانه‌روز بوده است. همچنین معلوم شد که ۴۳٫۵ درصد زنان و ۵۴٫۵ درصد مردان بین ۳٫۵ تا ۴٫۵ ساعت در هفته ورزش می‌کنند. بر اساس این پژوهش پرداختن به ورزش در صدر فعالیت‌های فراغتی قرار گرفته است فعالیت‌هایی چون مطالعه، کارهای هنری، سفر و گردش در طبیعت با فاصله زیاد از ورزش قرار گرفت. فعالیت‌های مورد علاقه مردم به ترتیب مسافرت میهمانی و ورزش است. در مقایسه دو گروه ورزشکار و غیرورزشکار در زمینه رضایت فردی در گذران اوقات فراغت ورزشکاران راضی‌تر بودند و هر قدر ساعات تمرین بیشتر شده بر میزان رضایت‌مندی آنان افزوده گردیده است.

تئاتر و جایگاه آن در گذران اوقات فراغت اقشار مختلف شهر تهران نیز عنوان گزارشی از روح‌الله جعفری، محمود عزیزی و محمدباقر نوبخت (۱۳۹۲)، است. نتایج بیانگر آن است که بین عامل اقتصادی (قیمت بلیط تئاتر) و رفتن به تئاتر در اوقات فراغت تفاوت وجود دارد به این ترتیب که کم در آمدها تلویزیون و نمایش‌های غیر حرفه‌ای و کم هزینه فرهنگسراها را ترجیح می‌دهند.

همچنین بین عامل اجتماعی (جنسیت) و رفتن به تئاتر در اوقات فراغت تفاوت وجود ندارد. اگرچه استقبال از تئاتر در بین مردان بیشتر از زنان است ولی این تفاوت معنادار نیست. از دیگر سو عامل فرهنگی (وجود سالن‌های نمایشی در محدوده سکونت) بر رفتن به تئاتر در اوقات فراغت تأثیر گذار است و بین عامل اجتماعی (تبلیغات) تبلیغات مردم را به حضور در سالن‌های تئاتر ترغیب می‌کند.

تغییرات نسلی در گذران وقت، موضوع مهمی در مطالعات فراغت به حساب می‌آید که مطالعه در این حوزه، در ایران نیز مورد اهتمام بوده است. مرتضی منادی در پژوهشی با عنوان اوقات فراغت و چالش‌های جهانی شدن؛ مقایسه دو نسل، با ۴۴ جوان تهرانی و خانواده‌ی آنها مصاحبه کرده و به این نتیجه رسیده است که نگاه جوانان نسبت به غرب - که خاستگاه پروژه جهانی شدن است - با نگاه والدین متفاوت است. جوانان غیر از علم و تکنولوژی غرب طرفدار فرهنگ غرب نیز می‌باشند ولی درصد قابل ملاحظه‌ای از والدین فرهنگ غرب را نمی‌پذیرند. تفاوت فرهنگی بین جوانان و والدین‌شان در عقاید، اظهارنظرها و فعالیت‌های

آنها نمود پیدا می‌کند. در اثر غرب‌گرایی اصولی مانند فردگرایی، مصرف‌گرایی و سکولاریسم - عرفی شدن جامعه - و در مجموع دنیاگرایی فارغ از دین ترویج می‌شود و گرایش جوانان به این اصول بیشتر از والدین آنهاست. از این رو والدین و جوانان اوقات فراغت خود را به یک شکل نمی‌گذرانند. تماشای ماهواره و تماشای تلویزیون، مطالعه، فعالیت مذهبی و سیاسی، ورزش و هنر مورد علاقه جوانان متفاوت از والدین‌شان است.

همچنین تقی آزاد ارمکی و حامد اکبری (۱۳۹۰) بر اساس یافته‌های مصاحبه عمیق با ۳۰ نفر از جوانان ۲۰ تا ۳۰ ساله تهرانی که در گزارشی با عنوان فهم ماهیت جامعه ایرانی بر اساس الگوی گذران اوقات فراغت نسل جوان منتشر شده است، به این نتیجه رسیده‌اند که سیاستی بازاندیشانه در گذران اوقات فراغت در نزد جوانان تهرانی، تا حدودی و به طور نسبی و نه کامل، شکل گرفته است. اگر چه هنوز شرایط جامعه ایران با وضعیت جوامع مدرن امروزی فاصله دارد و بسیاری از عناصر و عوامل ساختاری جوامع مدرن امروزی مانند وجود اقتصاد دانش محور، مرگ حرفه‌ها، اثرات فناوری‌های اطلاعاتی، ادغام شرکت‌های بزرگ و تغییر سازمان اجتماعی کار در جامعه ما شکل نگرفته است و همین امر موجب می‌شود برنامه فراغتی جوانان تهرانی، برنامه‌ای تاحدودی مدرن و تاحدودی هم سنتی مبتنی بر سرگرمی محوری و لذت طلبی باشد. بستر فرهنگی و همچنین بستر اقتصادی جامعه مدرن در ایران شکل نگرفته است و بر این اساس، نمی‌توان این جامعه را جامعه‌ای مدرن دانست. محققین معتقدند فراغت ایرانی، همچون ماهیت جامعه ایرانی، چندگانه و متنوع است. اما شاید اصلی‌ترین ویژگی آن، عدم تطابق بعد مادی با بعد غیرمادی آن است. به این معنا که با توجه به تضعیف منابع سنتی، کنش در اثر جریان آزاد اطلاعات و ارتباطات، الگوهای جدیدی از سبک زندگی فراغتی را به فرد عرضه می‌کند که با شرایط مادی و اقتصادی وی همخوانی ندارد. در نتیجه فرد از یک سو علاقمند به سبک‌های فراغتی جدید می‌شود، اما از سوی دیگر، توانایی گزینشگری محدودی دارد، لذا می‌کوشد به ترکیبی مقبول و باورپذیر در برنامه فراغتی خود دست یابد.

تفاوت در سبک‌های گذران فراغت از دیگر موضوعات مورد توجه محققین فراغت بوده است. جهانی شدن و تغییر سبک گذران اوقات فراغت: مطالعه موردی شهر تهران، عنوان پژوهشی از ام‌البنین چابکی (۱۳۹۲) است. هدف این مطالعه بررسی رابطه بین میزان استفاده از ابزارهای فرهنگی جهانی شدن (رادیو، تلویزیون، ماهواره، اینترنت و تلفن همراه) با تغییر سبک گذران اوقات فراغت شهروندان تهرانی بوده است که به صورت پیمایشی انجام یافته است. نتایج نشان می‌دهد که نحوه گذران فراغت ساکنان شهر تهران، تحت تأثیر جهانی شدن، از سبک ایرانی - اسلامی دور شده و به سمت سبک مدرن غربی رفته است.

سروش فتحی، منصور وثوقی و گودرز سلمانی (۱۳۹۲) نیز در پژوهش خود در جامعه آماری جوانان ۱۵ تا ۲۹ ساله خلخال، به بررسی رابطه مصرف شبکه‌های مجازی با سبک زندگی جوانان پرداخته‌اند. یافته‌ها

حکایت از آن دارد که بین شبکه‌های اجتماعی مجازی با سبک زندگی در کلیات رابطه چندانی وجود ندارد ولی با ورود به جزئیات این رابطه را می‌توان مشاهده کرد. مثلاً رابطه معنی‌داری بین متغیرهای تعاملات فرهنگی و تبادل اطلاعات بدون سانسور با سبک زندگی هست. بین دو گروه جنسیت زنان و مردان، مجردین و متاهلین و مجردین، استفاده‌کنندگان و غیر استفاده‌کنندگان، تعاملات سیاسی، تعاملات داخل و خارج از کشور، تعامل با شخصیت‌های فرهنگی، اجتماعی و سیاسی با سبک زندگی رابطه وجود ندارد. همچنین افراد معتقدند شبکه‌های اجتماعی در ترغیب آنها به برای تعاملات علمی فرهنگی خیلی موثر نیستند.

موضوع دیگر اثرات نحوه گذران فراغت بر هویت ملی است که مورد توجه سااروخانی و ملکیان قرار گرفته است. رابطه نحوه گذران اوقات فراغت و هویت ملی جوانان شهر تهران عنوان پژوهشی است از باقر سااروخانی و محمد میرزایی ملکیان (۱۳۹۰) و نتایج این پژوهش نشان می‌دهد، فراغت مجازی، فراغت ورزشی و فراغت ماهواره محور، در هویت ملی تاثیر منفی و معکوسی داشته است. همچنین فراغت مذهبی در هویت ملی تاثیر مثبت و مستقیم داشته است و فراغت فرهنگی، فراغت عامیانه، تحصیلات و سن در هویت ملی، تاثیری ندارد و جنسیت، وضعیت تاهل، منطقه سکونت و شغل در هویت ملی تاثیر دارد. مجموع این متغیرها ۵۱,۵ درصد از تغییرات هویت ملی جوانان را تبیین می‌کنند.

پژوهش فرهاد ماهر (۱۳۸۳) از مهمترین مطالعاتی است که به آسیب‌شناسی فعالیت‌های گذران فراغت پرداخته است. وی در تحقیقی با عنوان رفتارهای پرخطر در اوقات فراغت جوانان، الگوها و روندها بیان می‌کند که رفتارهای پرخطر از قبیل مصرف سیگار و مواد مخدر، مصرف الکل، رفتارهای جنسی خارج از چارچوب عقد و نکاح و رفتارهایی مانند تخریب‌گری، پرخاشگری و بزهکاری و ... امروزه به مهمترین عامل تهدید جامعه برای فرسودگی نسل جوان شده است. شناخت این رفتارها و انکار نکردن آنها می‌تواند منجر به برداشتن گام‌هایی عملی برای پیشگیری و کنترل برداشته شود. همچنین اکثر رفتارهای پرخطر در زمان گذران اوقات فراغت نوجوانان و جوانان اتفاق می‌افتد لذا توجه به اوقات فراغت باعث کاهش این مشکل خواهد شد.

اداره کل مطالعات معاونت جوانان وزارت ورزش و جوانان از مراکز پیشرو در طراحی و اجرای پروژه‌های مطالعاتی در حوزه فراغت است. در جدول زیر عناوین کلی پژوهش‌های انجام‌یافته سازمان ملی جوانان آمده است.

جدول شماره ۶-۲- عناوین پژوهش‌های انجام یافته سازمان ملی جوانان در حوزه فراغت

عنوان پژوهش	سال اجرا	مجری / نویسنده - مترجم	روش پژوهش
بررسی آماری نحوه گذران اوقات فراغت	۱۳۷۲	شرکت آمارپردازان	پیمایش
چگونگی پرداختن به فعالیت‌های فراغت در جامعه شهری	۱۳۷۴	سازمان ملی جوانان	پیمایش
چگونگی پرداختن به فعالیت‌های فراغت بین نوجوانان و جوانان در شهر تهران	۱۳۷۵	سازمان ملی جوانان	پیمایش
چگونگی گذران اوقات فراغت نوجوانان در فصل تابستان جامعه شهری	۱۳۷۶	سازمان ملی جوانان	پیمایش
نسل جوان نوحاسته در ژاپن	۱۳۷۶	سازمان امور جوانان آژانس مدیریت و هماهنگی سازمان ملی جوانان	ترجمه
بررسی وضعیت فرهنگی-اجتماعی جوانان روستایی	۱۳۷۷	موسسه پژوهشی کاربز	اسنادی
برنامه عمل جهانی برای جوانان تا سال ۲۰۰۰ و پس از آن	۱۳۷۹	سازمان ملل متحد سازمان ملی جوانان	ترجمه
وضعیت و نگرش جوانان ایران (گزارش نهایی)	۱۳۸۰	سازمان ملی جوانان	پیمایش
بررسی وضعیت اوقات فراغت جوانان	۱۳۸۱	سازمان ملی جوانان	اسنادی، کتابخانه ای
گزیده‌های از نتایج پژوهش ملی در وضعیت و نگرش و مسائل جوانان ایران (جوانان ۱۴ تا ۲۹ ساله مراکز استانهای کشور)	۱۳۸۱	سازمان ملی جوانان	پیمایش
گزیده‌های از نتایج پژوهش ملی در وضعیت و نگرش جوانان	۱۳۸۱	سازمان ملی جوانان	پیمایش
جوانان و توریسم مدرن	۱۳۸۲	سعید وصالی	مصاحبه
وضعیت و نگرش مسائل جوانان ۱۴ تا ۲۹ ساله سراسر ایران - جلد اول	۱۳۸۲	سازمان ملی جوانان	پیمایش
وضعیت و نگرش مسائل جوانان ۱۴ تا ۲۹ ساله سراسر ایران - جلد دوم	۱۳۸۲	سازمان ملی جوانان	پیمایش
گزارش وضعیت جهانی جوانان ۲۰۰۳	۱۳۸۲	سازمان ملی جوانان	ترجمه
تدوین راهبردهای ملی گذران اوقات فراغت (3 جلد)	۱۳۸۳	مهندسان مشاور فرهاد	اسنادی
تدوین طرح راهبردی ملی فراغت جوانان (جلد اول: مبانی نظری گذران اوقات فراغت جوانان)	۱۳۸۳	مهندسان مشاور فرهاد	اسنادی
برنامه ساماندهی اوقات فراغت جوانان در قانون برنامه چهارم توسعه اقتصادی اجتماعی و فرهنگی	۱۳۸۴	سازمان ملی جوانان	برنامه و سیاست
سیمای جهانی گذران اوقات فراغت	۱۳۸۴	غلامرضا لطیفی	اسنادی
اوقات فراغت و سبک زندگی جوانان	۱۳۸۴	سازمان ملی جوانان	نظرسنجی
گزارش اوقات فراغت جوانان طی سالهای ۱۳۸۰ الی ۱۳۸۲	۱۳۸۴	سازمان ملی جوانان	اسنادی
گزارش اوقات فراغت جوانان سال ۱۳۸۳	۱۳۸۴	سازمان ملی جوانان	اسنادی
گزارش اوقات فراغت جوانان ۱۳۸۳	۱۳۸۴	سازمان ملی جوانان	اسنادی
پیمایش ملی ارزش‌ها و نگرش‌های جوانان ایران در سال ۱۳۸۳	۱۳۸۴	سازمان ملی جوانان	پیمایش
گزارش بخشی وضعیت اوقات فراغت جوانان در سال ۱۳۸۴	۱۳۸۵	شرکت نقش کلیک	اسنادی
گزارش بخشی وضعیت اوقات فراغت جوانان در سال ۱۳۸۴	۱۳۸۵	شرکت نقش کلیک	اسنادی
گزارش کلی عملکرد دستگاه‌های دولتی و سازمان‌های مردمنهاد در برنامه‌های مستقل و مشترک در موضوع اوقات فراغت در سال	۱۳۸۵	شرکت مشاوران مدیریت سپهراندیش	اسنادی

عنوان پژوهش	سال اجرا	مجری / نویسنده - مترجم	روش پژوهش
۱۳۸۴ (جلد اول)			
گزارش کلی عملکرد دستگاه‌های دولتی و سازمان‌های مردم‌نهاد در برنامه‌های مستقل و مشترک در موضوع اوقات فراغت در سال ۱۳۸۴ (جلد دوم)	۱۳۸۵	شرکت مشاوران مدیریت سپهراندیش	اسنادی
گزارش کلی عملکرد دستگاه‌های دولتی و سازمان‌های مردم‌نهاد در برنامه‌های	۱۳۸۵	شرکت مشاوران مدیریت	اسنادی
گزارش مستقل در موضوع اوقات فراغت در سال ۱۳۸۴ (جلد سوم)		سپهراندیش	
گزارش فرابخشی (تلفیق) وضعیت جوانان در سال ۱۳۸۴	۱۳۸۶	علیرضا قاسمی	اسنادی
پیمایش ملی بررسی وضعیت و نگرش مسائل و مشکلات جوانان با تأکید بر دختران و زنان جوان	۱۳۸۶	دکتر منصوره اعظم آزاده و دیگران	پیمایش
جوانان گسیخته؟	۱۳۸۶	رابرت مک دانالید، حسین مارش منصور مجیدی نسب	ترجمه
بررسی وضعیت اوقات فراغت بجنورد	۱۳۸۷	دکتر مصیب سامانیان	پیمایش
گزارش ملی جوانان بررسی وضعیت موزه‌ها و بناهای تاریخی کشور طی سالهای ۸۵-۱۳۷۵	۱۳۸۷	شرکت نقش کلیک	اسنادی
گزارش ملی جوانان بررسی وضعیت اوقات فراغت جوانان طی سالهای ۸۵-۱۳۷۵ (کتابخانه)	۱۳۸۷	شرکت نقش کلیک	اسنادی
گزارش ملی جوانان بررسی وضعیت اوقات فراغت جوانان طی سالهای ۸۵-۱۳۷۵ (سینما)	۱۳۸۷	شرکت نقش کلیک	اسنادی
نظر جوانان نسبت به برنامه‌های اوقات فراغت در سالهای ۱۳۸۶ و ۱۳۸۷	۱۳۸۷	شرکت نقش کلیک	پیمایش
جوانان و بازی‌های رایانه‌ای	۱۳۸۸	یوسف خجیر، سمیه مومنی روستا	پیمایش
نیازسنجی اوقات فراغت جوانان استان آذربایجان شرقی	۱۳۸۸	ایسپا	پیمایش
نظرسنجی از جوانان در مورد نحوه گذران اوقات فراغت آنان در تابستان	۱۳۸۸	مرکز پژوهش‌های آسیا و اقیانوسیه	پیمایش
نظر جوانان در خصوص چگونگی صرف وقت	۱۳۸۸	نریمان یوسفی	پیمایش
پیمایش ملی بررسی وضعیت و نگرش مسائل و مشکلات جوانان با تأکید بر گروه‌های سنی و مناطق	۱۳۸۸	دکتر منصوره اعظم آزاده و دیگران	پیمایش

سمیه مومنی روستا (۱۳۸۸)، در گزارش بررسی میزان و عوامل مؤثر بر گرایش جوانان به بازی‌های رایانه‌ای که به سفارش سازمان ملی جوانان انجام شده است به مطالعه ۳۷۸ نفر از افراد ۱۵ تا ۲۹ سال مراجعه‌کننده به فرهنگسرای جوان و نوجوان شهر تهران پرداخته است. گزیده یافته‌های این مطالعه به شرح زیر است:

➤ میزان استفاده از بازی‌های رایانه‌ای، بر گرایش به بازی‌های رایانه‌ای تأثیرگذار است.

➤ میزان استفاده از بازی‌های رایانه‌ای و میزان رضایتمندی از آن در حد متوسط و میزان گرایش به بازی‌های رایانه‌ای و گرایش به مبارزه‌طلبی موجود در بازی‌های رایانه‌ای متوسط و زیاد، گرایش به خشونت موجود در بازی‌های رایانه‌ای و گرایش به آموزشی بودن بازی‌های رایانه‌ای و فشار هنجارهای گروه‌های همسال کم و متوسط، گرایش به تحت کنترل بودن بازی‌های رایانه‌ای و گرایش به تکنیک‌های بازی‌های رایانه‌ای و گریز از محدودیت‌های زندگی واقعی در سطح متوسط و زیاد بدست آمده است.

➤ پسران بیشتر از دختران به بازی‌های رایانه‌ای گرایش دارند. در عین حال، بین جنس و گرایش به بازی‌های رایانه‌ای، گرایش به مبارزه‌طلبی در بازی‌های رایانه‌ای، گرایش به خشونت موجود در بازی‌های رایانه‌ای و گرایش به تحت کنترل بودن بازی‌های رایانه‌ای رابطه وجود دارد. بین جنس و گرایش به آموزشی بودن بازی‌های رایانه‌ای، گرایش به تکنیک‌های بازی‌های رایانه‌ای، فشار هنجاری همسال و گرایش به گریز از محدودیت‌های واقعی زندگی رابطه‌ای وجود ندارد.

➤ جنبه آموزشی بودن و یادگیری تکنیک‌های بازی‌های رایانه‌ای ارتباطی به جنسیت ندارد. افراد به طور عام در گرایش به بازی‌های رایانه‌ای به طور همسان از دوستان تأثیر می‌گیرند و پناه بردن انسانها برای فرار از مشکلات و محدودیت‌های زندگی به رایانه ربطی به جنسیت آنها ندارد.

➤ در رده‌های سنی پایین‌تر، گرایش به بازی‌های رایانه‌ای افزایش می‌یابد. در عین حال، بین سن و گرایش به بازی‌های رایانه‌ای، گرایش به مبارزه‌طلبی در بازی‌های رایانه‌ای، گرایش به خشونت در بازی‌های رایانه‌ای گرایش به تکنیک‌های بازی‌های رایانه‌ای گرایش به گریز از محدودیت‌های زندگی همبستگی ضعیفی وجود دارد به گونه‌ای که با افزایش سن میزان آنها در حد ضعیف افزایش می‌یابد. بین سن و گرایش به آموزشی بودن بازی‌های رایانه‌ای و گرایش به تحت کنترل بودن بازی‌های رایانه‌ای و فشار هنجاری گروه همسال همبستگی وجود ندارد.

➤ افزایش سطح تحصیلات، گرایش به بازی‌های رایانه‌ای را کاهش می‌دهد. در عین حال، بین تحصیلات و گرایش به بازی‌های رایانه‌ای، گرایش به مبارزه‌طلبی در بازی‌های رایانه‌ای، گرایش به خشونت در بازی‌های رایانه‌ای، گرایش به تکنیک‌های بازی‌های رایانه‌ای، گرایش به گریز از محدودیت‌های زندگی واقعی همبستگی وجود دارد. اما بین سطح تحصیلات و گرایش به آموزشی بودن بازی‌های رایانه‌ای، گرایش بین تحت کنترل بودن بازی‌های رایانه‌ای و فشار هنجاری گروه‌های همسال همبستگی وجود ندارد.

➤ بین وضعیت اشتغال و گرایش به بازی‌های رایانه‌ای و انگیزه‌های هفت‌گانه آن هیچ گونه رابطه‌ای

وجود ندارد. شاغل بودن افراد هیچ تأثیری بر روی تمایل آنها به سمت بازی‌های رایانه‌ای ندارد.

➤ پایگاه اجتماعی-اقتصادی، میزان گرایش به بازی‌های رایانه‌ای را تعیین نمی‌کند. در عین

حال، به دلیل آنکه جامعه آماری در جنوب شهر تهران واقع شده و تقریباً از نظر پایگاه اجتماعی-

اقتصادی همگن و واریانس آنها کم است و طبق یافته‌ها بیشتر طبقه متوسط و پایین جامعه

بوده‌اند، بنابراین بین پایگاه اجتماعی-اقتصادی این سطوح با گرایش به بازی‌های رایانه‌ای و

انگیزه‌های هفت‌گانه آن همبستگی وجود ندارد.

➤ میزان رضامندی از بازی‌های رایانه‌ای بر گرایش به بازی‌های رایانه‌ای موثر است. در عین حال،

بین میزان استفاده و گرایش به بازی‌های رایانه‌ای و انگیزه‌های هفت‌گانه همبستگی معناداری وجود

دارد. همچنین رضامندی از بازی‌های رایانه‌ای و گرایش به بازی‌های رایانه‌ای و انگیزه‌های هفت

گانه آن همبستگی وجود دارد.

نریمان یوسفی (۱۳۸۸) نیز به بررسی نظر جوانان در خصوص چگونگی صرف وقت در بین جوانان شهر

تهران، به سفارش سازمان ملی جوانان، پرداخته است. مهمترین یافته‌های این تحقیق عبارتند از:

➤ پاسخگویان به طور متوسط در طول شبانه روز ۸ ساعت و ۴۵ دقیقه را به استراحت و خوابیدن

می‌گذرانند. حدود ۹ ساعت در شبانه‌روز را در داخل منزل و تقریباً ۶ ساعت و نیم را در بیرون

منزل می‌گذرانند.

➤ مقایسه میانگین وقت صرف شده در روز به تفکیک گروه فعالیت‌ها نشان می‌دهد که پاسخگویان

ساعات خود را در روز به ترتیب صرف فعالیت‌های مربوط به اشتغال (۸ ساعت و ۱۲ دقیقه)، امور

آموزشی (۳ ساعت و ۳۵ دقیقه)، کارهای هنری (۲ ساعت و ۳۲ دقیقه)، امور خانوادگی (۲ ساعت

و ۷ دقیقه)، امور منزل (۲ ساعت و ۴ دقیقه)، گذران اوقات فراغت (۱ ساعت و ۵۵ دقیقه)،

فعالیت‌های اجتماعی (۱ ساعت و ۳۵ دقیقه)، سلامت و تندرستی (۱ ساعت و ۹ دقیقه)،

خودآرایی (۴۴ دقیقه) و امور مذهبی (۴۳ دقیقه) می‌کنند.

➤ بیشترین کار هنری به طور روزانه: کارکردن با آلات موسیقی، نقاشی کشیدن، خطاطی و ... ۶

درصد (متوسط ۲ ساعت و ۳۶ دقیقه) و سایر فعالیت‌های هنری ۳ درصد (متوسط ۲ ساعت و ۳۳

دقیقه).

- بیشترین فعالیت مربوط به امور منزل به طور روزانه: نظافت خانه ۴۰ درصد (متوسط ۱ ساعت و ۳۸ دقیقه)، آشپزی ۲۷ درصد (متوسط ۱ ساعت و ۴۹ دقیقه)، خرید مایحتاج منزل ۲۵ درصد (متوسط ۱ ساعت و ۱۰ دقیقه) و رسیدگی به اعضاء خانواده ۲۰ درصد (متوسط حدود ۳ ساعت و نیم).
- بیشترین فعالیت‌های مذهبی به طور روزانه: نماز خواندن ۶۷ درصد (میانگین ۴۵ دقیقه)، خواندن قرآن و ادعیه ۱۸ درصد (میانگین ۳۸ دقیقه) و رفتن به مسجد یا کلیسا ۶ درصد (میانگین ۵۵ دقیقه).
- بیشترین فعالیت در امور آموزشی به طور روزانه: مطالعات درسی ۳۵ درصد، رفتن به مدرسه و دانشگاه ۲۸ درصد، انجام تکالیف مدرسه یا پروژه‌های دانشگاهی ۲۰ درصد و رفتن به کلاس‌های آموزشی ۹ درصد.
- بیشترین فعالیت مربوط به گذران وقت در حوزه فعالیت‌های اجتماعی: بیش از یک سوم پاسخگویان (۳۵ درصد) روزانه به انجام امور خیریه می‌پردازند (متوسط ۱ ساعت و ۷ دقیقه).
- بیشترین فعالیت در امور مربوط به سلامت و تندرستی به طور روزانه: نظافت شخصی ۷۸ درصد، پیاده‌روی و قدم زدن ۳۹ درصد، نرمش و ورزش و رفتن به باشگاه‌های ورزشی ۲۶ درصد.
- بیشترین فعالیت در حوزه خانوادگی به طور روزانه: صحبت با اعضاء خانواده ۷۹ درصد (میانگین حدود ۲ ساعت) معاشرت و دیدن دوستان ۲۵ درصد (میانگین ۲ ساعت و ۳۶ دقیقه) و معاشرت و دیدن اقوام و خویشان ۵ درصد (میانگین ۲ ساعت و ۱۷ دقیقه).
- بیشترین فعالیت روزانه در امور مربوط به خودآرایی: ۷۰ درصد آرایش چهره و مو (متوسط زمان ۴۱ دقیقه) و ۶۰ درصد پرداختن به به لباس و پوشش خود (متوسط زمان ۴۶ دقیقه). ۳ درصد نیز مراجعه به آرایشگاه و مشاوران زیبایی (متوسط زمان ۱ ساعت و نیم).
- بیشترین فعالیت روزانه فراغت به تماشای تلویزیون ۷۸ درصد، تماس تلفنی ۷۴ درصد و گوش دادن به موسیقی ۶۹ درصد اختصاص دارد.
- ۹۱ درصد از پاسخگویان خود جوانان، ۷۸ درصد خانواده‌ها و ۷۱ درصد نهادها و ادارت دولتی را مسئول برنامه ریزی برای گذران وقت جوانان دانسته‌اند.
- ۳۶ درصد از پاسخگویان ترجیح می‌دهند اوقات فراغت‌شان را بیشتر با دوستانشان سپری کنند و ۶۳ درصد با خانواده.
- در مورد استفاده بهینه و مفید از گذران وقت، بیش از نیمی از پاسخگویان ۵۶ درصد از اوقات خود بهترین استفاده را می‌برند و ۴۳ درصد از اوقات خود به بهترین صورت استفاده نمی‌کنند. در عین حال، ملاحظه نظر جوانان در مورد گویه "احساس می‌کنم هفته‌ها و ماه‌ها بدون هیچ

دستاوردی به سرعت سپری می‌شوند" نشان می‌دهد تنها بیش از یک سوم جوانان ۳۵ درصد احساس می‌کنند که از اوقات خود خوب استفاده می‌کنند و ۶۴ درصد از پاسخگویان احساس‌شان بر این است که هفته‌ها و ماه‌های خود را بدون هیچ دستاوردی سپری می‌کنند. ➤ در مجموع نیمی از جوانان رضایت کم و ۴۷ درصد رضایت زیادی از نحوه گذران اوقات خود در طول شبانه‌روز دارند.

شرکت پردازش اطلاعات نقش کلیک (۱۳۸۷) به سفارش سازمان ملی جوانان، نظر جوانان نسبت به برنامه‌های اوقات فراغت در سال‌های ۸۶ و ۸۷ را در سطح ملی و با استفاده از روش پیمایش و با نمونه آماری ۳۰۰۰ نفره از ده شهر بزرگ، مورد بررسی قرار داده است. مهمترین یافته‌های این پژوهش به شرح زیر است:

➤ ۳۵,۸ درصد بیش از هفت ساعت در هفته وقت خود را صرف گذراندن اوقات فراغت می‌کنند. تنها ۲۹,۵ درصد معتقد بودند کمتر از ۳ ساعت در هفته وقت برای گذران اوقات فراغت خود دارند. ➤ جوانان قائل به برنامه ریزی برای اوقات فراغتشان از طرف دستگاه‌های دولتی و غیر دولتی نیستند اما برنامه ریزی برای اوقات فراغت را قبول دارند. ۷۹,۶ درصد جوانان بیان کردند جوانان بهتر از هر کسی می‌دانند که چگونه اوقات فراغت خود را سپری کنند، ۸۲,۴ درصد معتقدند که جوانان ترجیح می‌دهند به صورت گروهی و با دوستان خود تفریح کنند تا اینکه تحت لوای سازمان یا موسسه ای باشند و ۶۸ درصد بیان نمودند جوانان ترجیح می‌دهند با خانواده‌های خود تفریح کنند تا اینکه تحت لوای سازمان یا موسسه ای باشند.

➤ جوانان نسبت به دستگاه‌های دولتی اعتماد بیشتری دارند تا موسسات خصوصی، اما برنامه ریزی و اطلاع‌رسانی دستگاه‌های دولتی را ضعیف ارزیابی می‌کنند. ۶۱,۴ درصد بیان کرده‌اند که اکثر جوانان ترجیح می‌دهند تا در برنامه‌های فراغتی دستگاه‌های دولتی شرکت کنند تا موسسات خصوصی. ۷۸ درصد معتقدند که اکثر جوانان نمی‌دانند که دستگاه‌های دولتی هم ممکن است برنامه‌هایی برای گذران اوقات فراغت آنها داشته باشند. ۷۸,۹ درصد با این که دستگاه‌های دولتی در اطلاع‌رسانی برنامه‌های فعالیت‌های فراغتی خود بسیار قوی عمل می‌کنند مخالفت کردند و ۷۳,۵ درصد نیز معتقدند جوانان از برنامه‌های فراغتی سازمانهای دولتی استفاده نمی‌کنند چون سازمانها نیازهای فراغتی جوانان را به خوبی نمی‌شناسند. نگرش جوانان نسبت به دستگاه‌های متولی امور فراغتی جوانان حاکی است که اکثریت آنان یعنی ۳۸ درصد به میزان کمی و ۵۵ درصد اصلاً نشده است که با سازمان‌هایی مواجه شوند که برای جوانان برنامه‌های گذران اوقات فراغت

داشته باشند. در مجموع در تمامی برنامه های فراغتی ارائه شده توسط سازمان های مختلف دولتی و خصوصی، اکثریت پاسخگویان نه در سال ۸۶ و نه در سال ۸۷ مشارکت نداشته‌اند.

➤ کیفیت برنامه ها، تعداد روزهای حضور در برنامه و میزان موفقیت دستگاه‌ها به تفکیک دولتی و خصوصی بسته به نوع برنامه، در میان شرکت کنندگان متفاوت بوده است. اما در یک نگاه کلی به نظر می‌رسد که آن دسته از برنامه های فراغتی جدید به مانند محیط های مجازی و اینترنت جذابیت بیشتری را در میان پاسخگویان داشته و میزان موفقیت دستگاه های خصوصی در این میان بیشتر بوده است.

جواد شجاعی (۱۳۸۸) نیز در گزارشی با عنوان نظرسنجی از جوانان تهرانی در مورد نحوه گذران اوقات فراغت آنان در تابستان و با استفاده از روش پیمایش و نمونه آماری ۶۰۰ نفری از جوانان تهرانی به نتایج زیر دست یافته است.

➤ نتایج نشان داد که میزان گرایش جوانان به ورزش و بازی برای هر جوان در کل جامعه آماری ۷۹ دقیقه بوده است. شنا، فوتبال، پیاده روی، بدنسازی و کوهنوردی طرفدار بیشتری نسبت به سایر ورزش‌ها و بازیها داشته است.

➤ میزان تماشای تلویزیون برای هر جوان در کل جامعه آماری ۱۰۰ دقیقه بوده است. و از انواع برنامه ها، فیلم و سریال، ورزشی و اخبار نسبت به دیگر برنامه‌ها برای جوانان جذابیت بیشتری داشته است. همچنین میزان تماشای ماهواره بطور متوسط برای هر جوان در کل جامعه آماری ۸،۲۳ دقیقه در روز بوده است. شو و فیلم در برنامه های ماهواره بیشتر مورد توجه جوانان بوده است.

➤ میزان گوش کردن به رادیو برای هر جوان در کل جامعه آماری ۲۳ دقیقه در روز بوده است. از بین برنامه‌های رادیو، موسیقی، اخبار، طنز و نمایش نسبت به دیگر برنامه‌ها بیشتر نظر جوانان را به خود جلب کرده است.

➤ میزان گوش کردن به سی دی و نوارهای صوتی برای هر جوان در کل جامعه آماری ۷۸ دقیقه در روز بوده است. موسیقی پاپ ایرانی، موسیقی خارجی و موسیقی سنتی ایرانی به ترتیب بیشترین طرفدار را دارند.

➤ میزان استفاده از رایانه برای هر جوان در کل جامعه آماری ۷۴ دقیقه در روز بوده است. جوانان در استفاده از رایانه بیشتر برای جستجوی اینترنتی و بازی و سرگرمی استفاده کرده‌اند.

➤ جوانان در روزهای تابستان بطور متوسط ۷۰ دقیقه در روز صرف گردش در خیابان، مراکز خرید و ایستادن در سر کوچه کرده‌اند.

- فعالیت‌های فراغتی در هفته: هر جوان از کل جامعه آماری بطور متوسط ۸۴ دقیقه به تماشای فیلم ویدئویی یا سی‌دی؛ ۳۱ دقیقه مطالعه؛ ۵۹ دقیقه گردش در پارک؛ ۳۱ دقیقه گذران وقت در قهوه‌خانه یا تریا؛ ۱۷ دقیقه گذران وقت در کانون‌های فرهنگی؛ ۳۶ دقیقه حضور در هیأت‌های مذهبی؛ ۴۷ دقیقه انجام فرایض دینی و ۳۴ دقیقه به فعالیت‌های هنری پرداخته است.
- ۹۱٫۳ درصد جوانان برای گذران اوقات فراغت خود در تابستان اصلاً از کانون‌های فرهنگی استفاده نکرده‌اند.
- ۷۰٫۷ درصد جوانان اصلاً در طول تابستان به فعالیت‌های هنری نپرداخته‌اند.
- فعالیت‌های فراغتی در طول تابستان: برای گذران اوقات فراغت در تابستان ۷۱ درصد سینما و ۳۹ درصد تئاتر را انتخاب کرده‌اند. برای تماشای مسابقات ورزشی بطور متوسط ۶٫۲ بار به استادیوم یا باشگاه و ۷۳٫۳ درصد برای تماشای مسابقات فوتبال به استادیوم رفته‌اند. بطور متوسط جوانان ۳٫۱۳ روز از تابستان را در سفر بوده‌اند. تمایل به مسافرت با افراد خانواده در بین جوانان بیشتر است. بطور متوسط جوانان در طول تابستان ۱۲ بار به دیدار اقوام و فامیل و ۱۷٫۸ بار به دیدار دوستان رفته‌اند. در طول تابستان جوانان بطور متوسط ۳٫۲ بار در مهمانی دوستانه شرکت کرده‌اند. ۵۴ درصد این مهمانی‌ها با حضور هر دو جنس بوده است.
- در مجموع رضایت ۵۷ درصد جوانان مورد بررسی، قابلیت دسترسی به امکانات تفریحی و فراغتی را ضعیف و بسیار ضعیف ارزیابی می‌کنند.
- ۶۹ درصد جوانان توزیع امکانات تفریحی در سطح شهر تهران را در حد کم و بسیار کم ارزیابی می‌کنند.
- ۶۴ درصد جوانان از برنامه‌هایی که برای اوقات فراغت تابستان داشته‌اند در حد کم و بسیار کم رضایت دارند.
- ۷۱ درصد جوانان معتقدند که مسئولین در حد کم و خیلی کم به فکر برنامه‌ریزی برای اوقات فراغت جوانان هستند. در عین حال ۷۱ درصد جوانان مسئولین را در برنامه‌ریزی و اجرای اوقات فراغت جوانان در حد خیلی کم و کم موفق می‌دانند.
- ۵۳ درصد جوانان اظهار کرده‌اند که والدین آنان تا حد زیاد و خیلی زیادی به چگونگی گذران اوقات فراغت آنان توجه داشته‌اند.
- ۵۴ درصد جوانان مشکلات مالی، ۴۷ درصد نبود امکانات و ۲۱ درصد حساسیت‌های اجتماعی و فرهنگی را در عدم استفاده مطلوب جوانان از اوقات فراغت مؤثر می‌دانند. ۵۵ درصد ایجاد امکانات

ورزشی و تفریحی و ۲۶ درصد رفع مسائل مالی و کاهش هزینه‌ها را برای بهبود گذران اوقات فراغت پیشنهاد می‌کنند.

۲-۳ فضاهای شهری و گذران فراغت

فضاهایی فیزیکی و اجتماعی که گذران اوقات فراغت در آنها روی می‌دهد و یا اثرات فضا بر شیوه گذران فراغت نیز مورد توجه و علاقه پژوهشگران حوزه فراغت بوده است.

نادر امیری و همکاران (۱۳۹۱)، در گزارشی با عنوان *مطالعه‌ای درباره‌ی فراغت جوانان شهر کرمانشاه: پرسه زنان دبیر/اعظم* به تحلیلی از پدیده مشخص پرسه‌زنی در یکی از خیابان‌های کرمانشاه پرداخته‌اند. دبیر اعظم یکی از کانون‌های اصلی پرسه‌زنی - و به اعتباری اصلی‌ترین کانون پرسه‌زنی در شهر کرمانشاه است. در این پژوهش با استفاده از شیوه‌های ترکیبی کیفی و با تکیه بر مفاهیم سه‌گانه تئوریک "تحلیل فضایی" لفور، "رفتار فراغت" ملهم از بنیامین و "مناسبات اوقات فراغت" برگرفته از روژک سعی شده است به بررسی درک کنشگران از فضای دبیر اعظم پرداخته شود. البته برای رسیدن به این نقطه فرجامین، نخست به شرایط ایجابی - سلبی تولید فضای دبیر اعظم و پس از آن به کشمکش‌ها و چانه‌زنی‌های پیرامون فضا و نیز سنخ‌شناسی گروه‌های درگیر منازعه توجه شده است. نتایج این مطالعه نشان می‌دهد پرسه زنان دبیر اعظم را سه گروه جوانان سنتی، جوانان مدرن و دختران تشکیل می‌دهند. آنچه آنها را از یکدیگر متمایز می‌سازد، منابع ذهنی و چگونگی درک فضا است. پرسه‌زنان مدرن، انگاشتی مدرن از فضا دارند. این نه به آن معناست که در نظر آنان فضای دبیر اعظم، فضایی است مدرن؛ که قطعاً اینگونه نیست. بلکه رسوخ عناصر زندگی روزمره، نگاهی مدرن به آنها بخشیده که درک «خود» و فضا نیز در ذیل همان نگاه معنا می‌یابد.

یافته‌ها نشان می‌دهد بر خلاف تاریخ رسمی که پرسه زدن را ناشی از فساد اخلاقی می‌داند و همچنین تاریخ شفاهی که آن را به فساد اجتماعی مرتبط می‌سازد؛ مدرنیست‌ها علت پرسه‌زدن در دبیر اعظم را گذشته از بیکاری و نبود تفریحات دیگر، به خودی خود نوعی تفریح می‌دانند که قابل جایگزینی با فعالیت دیگری نیست. بسیاری از پاسخگویان این گروه، صراحتاً تأکید داشتند که در برهه‌هایی که به ناچار از دبیر اعظم دور بوده‌اند، دچار احساس دل‌تنگی و خلاء شده‌اند. چنین تشکیکی در اصول و باورهای مسلط جامعه، خاصیتی است که زندگی روزمره، به یاری شالوده‌های مدرنش، به نگاه آنها بخشیده است.

از دیگر سو بر اساس نتایج پژوهش جوانان سنتی اعلام می‌کنند که در دبیر اعظم با فضایی مواجه می‌شوند که مملو از جذابیت‌های زندگی روزمره است. بنابراین درک آنها از فضا اصولاً درکی است متناقض. آنها پارادوکسیکال‌ترین گروه دبیر اعظم هستند و نخستین اثر این پارادوکس در کنش‌های فضایی آنها نمایان

می‌شود. آنها بیان می‌کنند که هدف آنها کشف راز و رمز فضا نیست؛ آنها نمی‌خواهند، مانند مدرنیست‌ها، اطلاعات معلق در فضا را جذب کنند، نمی‌خواهند به درون ذهن دخترها نفوذ کنند و زیر و بم‌شان را بشناسند. هدف آنها لذت بردن از روزمرگی مدرن نیست، آنها اتفاقاً از بودن در فضای دبیراعظم احساس خوبی ندارند. می‌خواهند هر چه زودتر از آنجا فرار کنند و به هر ترتیبی که شده خود را از تناقضات فضا رها سازند. آنها در میان فضاهای گوناگون دبیراعظم سرگردانند و به راستی قربانی تنازع بین این فضاها شده‌اند. همچنین روند تحولات تاریخی فضاهای گذران اوقات فراغت زنان از قاجاریه تاکنون در شهر تهران، عنوان پژوهشی است که توسط احمد پور احمد و فاطمه سالاریان (۱۳۹۱) انجام یافته است. در این مطالعه فضاهای گذران اوقات فراغت به سه گروه عمده تقسیم می‌شود: صرفاً زنان، صرفاً مردانه و فضاهای مشترک. فضاهای صرفاً زنان: حمام عمومی - پارک بانوان - سالن‌های اجرای موسیقی برای بانوان - جلسات روضه و مولودی خوانی - مراسم سلام زنان - بعضی از اماکن مذهبی - سالن‌های مد، لباس و آرایش، پارک‌های آبی و ...

فضاهای صرفاً مردانه: قهوه‌خانه - زورخانه - اغذیه‌فروشی - مراکز طبخ اغذیه در تهران قدیم - استادیوم‌های ورزشی در تهران معاصر

فضاهای مشترک: بقاع متبرکه - زیارتگاهها تفرجگاه - قبرستان‌ها مراسم جشن آتش بازی - مراسم سیزده بدر - مراسم جشن ازدواج - بازار در تهران قدیم مراکز تفریح و بوستان‌ها، جشن‌ها و مراسم ملی و مذهبی سینما تئاتر کافی شاپ رستوران شهر بازی‌ها فضای مجازی شبکه‌های اجتماعی در دوران معاصر می‌باشد.

نتایج نشان می‌دهد که شرایط ورود مردان به فضاهای فراغتی کاملاً زنانه بسیار محدودتر از تحرک زنان در محیط‌های صرفاً مردانه بود. در گذشته محیط‌های زنانه خصوصی بود و محیط‌های عمومی مردانه محسوب می‌شد. در دوره معاصر امکان حضور زنان در فضاهای فراغتی بیشتر شده و خیلی از فضاهای مردانه به فضاهای مشترک تبدیل شده است. البته تفکیک جنسیتی از یک سو مانع حضور زنان در برخی فضاهای فراغتی شده و از سوی دیگر امکان بهره‌برداری زنان از فضاهای نوظهور بیشتر شده است.

شیوا قنبریان و همکاران (۱۳۹۰) نیز به بررسی انتخاب مکان گذران اوقات فراغت سالمندان با تاکید بر عوامل فردی، مطالعه موردی مناطق ۳ و ۵ اصفهان پرداخته‌اند. در این پژوهش به وجود یا عدم وجود تأثیر عوامل فردی مانند سن، جنسیت، میزان تحصیلات و وضعیت تاهل و عوامل اقتصادی مانند میزان درآمد، نوع شغل سابق و نوع منزل محل سکونت در انتخاب نوع مکان جهت گذران اوقات فراغت سالمندان پرداخته شده است. بر اساس نتایج به دست آمده تأثیر متغیرهای سن، میزان تحصیلات، نوع شغل پیش از دوران سالمندی و میزان درآمد به صورت کامل در انتخاب نوع مکان جهت گذران اوقات فراغت از سوی سالمندان

دو منطقه تأیید و متغیر وضعیت تأهل به صورت کامل رد و متغیر جنسیت و نوع منزل محل سکونت به ترتیب در انتخاب مکان‌های فرهنگی و ورزشی تأثیری نداشته است.

تأثیر فضاهای باز شهری بر کیفیت گذران اوقات فراغت شهروندان، عنوان مقاله‌ای از محمد صادق فلاح و مریم کلاهی (۱۳۸۷) است. در این مقاله عنوان می‌شود که فعالیت‌های فراغت در شهرها، علاوه بر برنامه‌ریزی فرهنگی، نیازمند طراحی و مدیریت فضاهای شهری در ارتباط با نیازها و ساختار جمعیت شهری است. شهرها از فضاهای مختلفی تشکیل می‌شوند که هر کدام از آنها برای حمایت و تسهیل برخی از فعالیت‌های فردی و اجتماعی و رفع نیازهای مختلف شهروندان شکل می‌گیرند. از این رو یکی از محورهای اساسی در برنامه‌ریزی و مدیریت فراغت توجه به فضاهای فراغتی است.

در حوزه تأثیر فضاهای اجتماعی، زاهد زاهدانی و عزیزی (۱۳۹۱) در گزارشی با عنوان تأثیر فضای اجتماعی شهر بر گذران فراغت جوانان با تأکید بر فعالیت‌های اجتماعی در بین جوانان شهر شیراز پرداخته‌اند. نتایج بیان می‌کند که فضای اجتماعی شهر به صورت مستقیم و غیرمستقیم تأثیر مثبت و معناداری بر سبک گذران فراغت جوانان دارد و از این رو مدیریت شهری نقش مهمی در تأمین نیازهای فراغتی جوانان دارد.

۳-۳ - مدیریت و برنامه‌ریزی فراغت

مدیریت و برنامه‌ریزی فراغت، حوزه مهم و تأثیرگذار در مطالعات فراغت است که در ایران مورد توجه چندانی قرار نگرفته است.

از معدود مطالعات موجود می‌توان به پژوهشی با عنوان برنامه‌ریزی گردشگری و گذران اوقات فراغت در شهر مشهد با تأکید بر شناسایی الگوهای گذران اوقات فراغت ساکنین مناطق شهری از فخریان و معینی (۱۳۹۰) اشاره کرد. این پژوهشگران، گذران اوقات فراغت توسط ساکنین مناطق ۱۳ گانه شهرداری مشهد را در دو محور مذهبی و جاذبه‌های طبیعی مورد بررسی قرار داده‌اند و به این نتیجه رسیده‌اند که در هر منطقه، فراغت شهروندان در طیفی متشکل از سه بعد مذهبی، مذهبی-طبیعی و طبیعی متغیر است و برنامه ریزان و مدیران شهری در طراحی سیاست‌های فراغتی و گردشگری باید به این موضوعات توجه داشته باشند. همچنین نتایج تحلیلی نشان می‌دهد بین سطح تحصیلات و درآمد سرپرست خانوار و نوع گرایش فراغتی آنها رابطه وجود دارد.

حبیب الله زنجانی (۱۳۸۵) نیز در مقاله‌ای با عنوان ویژگی‌های جمعیتی کلان‌شهر تهران و اثر گذاری آنها بر مدیریت اوقات فراغت، اثر عوامل جمعیتی از جمله افزایش حجم جمعیت و چگونگی توزیع آن را بر طول مدت اوقات فراغت و مدیریت برنامه‌ریزی فراغت بررسی کرده و علاوه بر آن اثر عوامل اقتصادی و

اجتماعی را هم مورد توجه قرار داده است. وی با طرح جداگانه شاخص‌های جمعیتی مناطق ۲۲ گانه تهران، ضرورت توجه به این شاخص‌ها را در برنامه‌ریزی فراغت هر منطقه یادآور شده و راهکارهایی را برای در نظر گرفتن ویژگی‌های جمعیتی در برنامه‌ریزی فراغت بیان می‌کند.

همچنین سید موسی پورموسوی (۱۳۹۰) در پژوهشی با عنوان مشارکت شهروندان و برنامه‌های اوقات فراغت که به پیشنهاد اداره کل مطالعات اجتماعی و فرهنگی شهرداری تهران انجام یافته است به تبیین عوامل اجتماعی، فرهنگی و اقتصادی موثر بر بهره‌مندی شهروندان تهرانی از برنامه‌های فراغتی شهروندان و ارائه راهبردها و راهکارهای عملی برای بهره‌مندی بهتر شهروندان از برنامه‌های فراغتی می‌پردازد. این پژوهش با استفاده از روش پیمایش و تکنیک پرسشنامه انجام یافته و جامعه آماری آن کلیه افراد بالای ۱۵ سال تهرانی بوده است. نتایج مطالعه حکایت از میزان مشارکت بسیار پایین شهروندان در نهادهای مدنی رسمی مرتبط با فراغت از یکسو و حضور و فعالیت گسترده در شبکه‌های غیررسمی یعنی گروه‌های خانوادگی دوستی و همسایگی دارد. میزان آگاهی از برنامه‌ها و مکان‌های فراغتی در میان شهروندان بسیار پایین گزارش شده است. برای مثال ۵۰ درصد پاسخگویان از برنامه‌های فرهنگسراها اصلاً اطلاعی نداشته‌اند، ۲۰ درصد اطلاع کم و ۱۸ درصد اطلاع متوسط اعلام کرده‌اند. البته هر چه میزان اطلاع بالاتر بوده، مشارکت در برنامه‌ها نیز بیشتر بوده است. همچنین اکثریت شهروندان به غیر از مراکز خرید و فضاهای سبز، از سایر برنامه‌های فراغتی استفاده نمی‌کنند.

۴-۳- فراتحلیل و مطالعات ثانویه حوزه گذران فراغت

برخی از پژوهشگران فراغت، تحلیل ثانویه یافته‌های مطالعات فراغت، فراتحلیل مطالعات و یا مرور نتایج تحقیقات مختلف در حوزه فراغت را مورد توجه قرار داده‌اند. ذکایی (۱۳۹۱) در پژوهشی با تحلیل ثانویه پژوهش‌های بزرگ مقیاس، سبک‌ها و روندهای فراغتی جوانان را مورد مطالعه قرار داده است. روندهای عمده شناسایی شده عبارتند از فردی شدن، خصوصی شدن، تجاری شدن، امتداد یافتن جوانی، کم‌رنگ شدن مرزبندی‌های جنسیتی و تجزیه فرهنگ جوانان است. نتایج این پژوهش نشان می‌دهد که فرهنگ فراغتی جوانان ایران، دارای ویژگی‌هایی همچون رسانه محوری، خانواده محوری، غلبه صورت‌های انفاقی و برنامه‌ریزی نشده، مصرفی و آنومیک بودن است.

علی اصغر فیروزجائیان و فاطمه غلامرضا زاده (۱۳۹۱) نیز در گزارشی با عنوان تحلیل جامعه‌شناختی اوقات فراغت در جامعه ایرانی؛ فراتحلیلی از تحقیقات موجود، با هدف ارائه تصویری کلی از الگوهای فراغت در جامعه ایرانی، به بررسی الگوهای فراغتی، عوامل و موانع الگوهای فراغتی در ایران با تاکید بر نظریه اینگلهارت (تحلیل نسلی از فراغت) پرداخته‌اند. بررسی‌های محققین نشان می‌دهد الگوهای فراغت در جامعه

ایران تحت تأثیر عوامل فردی و ساختاری است و در بستر موانع نرم افزاری و سخت افزاری فراغت شکل می‌گیرد. تحلیل نشان از تفاوت‌های نسلی در الگوهای فراغتی دارد. نسل‌های پیشین دارای الگوهای فراغتی جمعی - فعال می‌باشند اما نسل جدید تحت تأثیر تحولات رخ داده در جامعه به سوی الگوی فردی-انفعالی فراغت پیش می‌رود.

همچنین خدیجه سفیر و فاطمه مدیری (۱۳۹۰)، در گزارشی با عنوان فراتحلیل مطالعات عوامل اثرگذار بر اوقات فراغت به بررسی ۴۳ مقاله علمی پژوهشی و پایان نامه در مقطع کارشناسی ارشد و دکتری دانشگاه‌های تهران در فاصله زمانی ۱۳۷۰ تا ۱۳۸۹ پرداخته‌اند. از این تعداد ۲۸ مورد مربوط به گروه علوم اجتماعی و ۷ مورد در حوزه علوم ورزشی قرار داشتند. در ۹۰ درصد مطالعات از روش پیمایش و در ده درصد از روش اسنادی بهره برده شده است. همچنین در ۵۵ درصد مقالات بررسی شده، چارچوب نظری یا نداشته‌اند و یا شفاف نبوده است. در مجموع پاسخ دهنده‌ها به طور متوسط سه ساعت و ۲۹ دقیقه در شبانه روز وقت فراغت داشته‌اند. نتایج حکایت از آن دارد که در میان متغیرهای بررسی شده در پژوهش‌های پیشین، رابطه درآمد، داشتن فرزند، سن، طبقه، تحصیلات، جنسیت و تأهل به ترتیب اندازه اثر، به عنوان عوامل مؤثر بر میزان اوقات فراغت مورد تأیید قرار گرفته و رابطه اشتغال بر آن رد شده است. همچنین رابطه جنسیت با نحوه گذران اوقات فراغت تأیید و این رابطه در مورد متغیرهای تحصیلات و درآمد رد شده است. همچنین در بیشتر تحقیقات انجام شده، متغیرهای زمینه‌ای به عنوان عوامل مؤثر بر اوقات فراغت مورد توجه قرار گرفته است. در خصوص اولویت‌های فراغت، تماشای تلویزیون، استراحت در خانه، دیدار با دوستان، مطالعه، ورزش، دیدار با اقوام، رستوران، پارک، بازی‌های کامپیوتری، خرید، سفر کردن، کارهای دستی و موسیقی، استفاده از اینترنت، رفتن به سینما و عضویت در تشکلهای به ترتیب به عنوان اولویت‌های گذران فراغت مطرح شده‌اند.

محمد فاضلی و نفیسه رضایی (۱۳۹۲)، در گزارش نگاه راهبردی به سبک زندگی، یافته‌های برخاسته از تحقیقات مختلف را بر اساس فعالیت‌های گذران فراغت، دسته‌بندی کرده و مورد بحث و بررسی قرار داده‌اند. نتایج بررسی‌های این دو محقق نشان می‌دهد در بخش سبک زندگی فراغتی و مصرف فرهنگی روندهای مهمی قابل مشاهده است. با استناد به نتایج تمامی تحقیقات پیشین که مورد مطالعه قرار گرفته است، تقریباً در تمامی گروه‌ها، تماشای تلویزیون مهم‌ترین فعالیت فراغتی مردم است و از ابتدای دهه ۱۳۸۰ این الگو غالب بوده است. درست است که تغییراتی در میزان تماشای تلویزیون داخلی رخ داده و تا حدودی برنامه‌های ماهواره‌ای در رفتار فراغتی مردم جا باز کرده‌اند اما کماکان تغییری در رفتار تماشای تلویزیون

رخ نداده و بیشترین زمان مردم که از نظر کمیت با هیچ کدام از رفتارهای دیگر نیست، به تماشای تلویزیون اختصاص دارد.

ورزش کردن از منظر تحرک در مقابل سکون، در نقطه مقابل تلویزیون قرار دارد. جالب این که در الگوی فراغتی کم تحرک و ساکن، مطالعه که حداقل از بعد خلاقیت قابل توجه است جایگاه نامناسبی دارد. روند موجود آشکارا به سوی کاسته شدن از میزان ورزش کردن و در عین حال افزوده شدن فراغت‌های ساکن به کمک تلویزیون، اینترنت، گوش دادن به موسیقی یا انواع بازی‌های رایانه‌ای است.

از اوایل دهه ۱۳۸۰ وضعیت سینما در سبد هزینه خانوارهای ایرانی بسیار نامناسب شده است و عملاً در برنامه فراغتی بسیاری از افراد جایگاهی ندارد و متأسفانه سیر تحقیقات نشان از ثابت ماندن این وضعیت دارد. در کنار مطالعه که وضعیت نامناسبی دارد، تماشای فیلم و تئاتر نیز به مثابه صور خلاق مصرف فرهنگی و گذران اوقات فراغت در وضعیت نامناسبی است. بحران اقتصادی سینمای ایران بزرگ‌ترین شاهد بر فقدان تماشاگر است. بدیهی است آشفتگی اقتصادی این بخش صدمات زیادی به اقتصاد فرهنگ در ایران نیز وارد خواهد کرد.

اگر ۱۲ دقیقه و ۵۶ ثانیه میانگین مطالعه کتب غیر درسی را که در موج چهارم سنجش شاخص‌های فرهنگ عمومی کشور به دست آمده است مبنا قرار دهیم، می‌توان بحران در فعالیتهای خلاق را با شدت بیشتری مشاهده کرد. بحران‌های اقتصادی مربوط به تولید و نشر کتاب، و هم چنین افزایش هزینه‌های ساخت تأسیسات عمومی نظیر کتابخانه‌ها، و این واقعیت که نظام آموزشی قادر نیست منش فرهنگی دانش آموزان را به سوی کتابخوانی سوق دهد، تصویر امیدوار کننده‌ای از آینده فعالیتهای خلاق در عرصه فراغت ترسیم نمی‌کند. هم زمان باید در نظر داشت که همبستگی میان صورتهای مختلف فعالیتهای فراغت نیز اهمیت دارد. برای مثال، انتظار داریم بینندگان حرفه‌ای‌تر سینما، خوانندگان متون سینمایی یا ادبیات نیز باشند. بر این سیاق، می‌توان انتظار داشت افت در یکی از صورتهای فعالیت فراغت خلاق می‌تواند سبب شود سایر صورتهای این فعالیت‌ها نیز در وضعیت نامناسبی قرار بگیرند.

همان گونه پیمایش‌های ملی از ابتدای دهه ۱۳۸۰ نشان می‌دادند (رجب زاده، ۱۳۸۲) تقاضای سفر به یکی از مهمترین صورتهای تقاضای فرهنگی تبدیل شده است. افزایش تولید خودرو در ایران و رشد اقتصادی نسبی از اواسط دهه ۱۳۷۰ تا اواسط دهه ۱۳۸۰ نیز تقاضای خودرو را افزایش داده و افزایش درصد مالکیت خودرو، تقاضا برای سفرهای شخصی را نیز بیشتر کرده است. همه این جریان را نمی‌توان مثبت تلقی کرد. اول، زیر ساخت‌های اقتصادی کشور برای توسعه گردشگری مناسب نیستند. دوم، تصادفات جاده‌ای بخشی از واقعیت ناخوشایند این وضعیت است. سوم، بحران‌های اقتصادی آغاز دهه ۱۳۹۰ که منجر

به سهمیه‌بندی بنزین، تورم گسترده و بالا رفتن هزینه‌های عمومی شده، میزان درآمدهای ناشی از توریسم داخل کشوری را کاهش می‌دهد. در ضمن، زیرساخت توریستی به گونه‌ای است که توریست‌ها به دلایل متعدد نقش مهمی در توسعه پایدار و متوازن مقاصد توریستی ایفا نمی‌کنند (برای مثال، به طور قانونی و نظام مند، در زمینه اجاره مکان‌های اقامت هزینه نکرده و سبب توسعه صنعت هتل‌داری نمی‌شوند). حضور گسترده و مدیریت نشده مسافران در برخی مقاصد توریستی - بالاخص در شمال ایران - نیز خسارات گسترده زیست محیطی و کاهش کیفیت مقاصد توریستی را به همراه دارد. مصرف فرهنگی و فراغت‌های دیجیتالی که عمده‌ترین آنها استفاده از اینترنت و بازی‌های رایانه‌ای است، هم به دلیل زیرساخت‌های ناکافی اینترنت در ایران با مشکلاتی مواجه است و هم باید روند افزایش آن‌ها را در شرایطی که از فراغت فعال کاسته می‌شود، تهدیدی برای سلامت جامعه به حساب آورد. شواهد موجود نشان می‌دهد جامعه ایرانی از وضعیت گذران اوقات فراغت خود رضایت قابل توجهی ندارد. در ضمن، اغلب نابرابری در شیوه گذران اوقات فراغت و دسترسی به فضاهای فراغتی و مصرف فرهنگی نیز مشهود است. بدیهی است که با افزایش هزینه‌ها، گذران اوقات فراغت نیز نابرابرتر خواهد شد.

جمع‌بندی پیشنهادی تجربی داخلی

تحقیقات و مطالعات زیادی با عنوان و محوریت اوقات فراغت در ایران انجام شده است. ویژگی مشترک این تحقیقات این است که اکثر آنها فاقد ویژگی انباشتی بوده و عمدتاً به مطالعات سطحی و مقطعی اکتفا کرده‌اند. از دیگر سو عمدتاً فراغت مقوله‌ای محدود به سن جوانان و به لحاظ زمانی محدود به تابستان در نظر گرفته می‌شود. در مطالعات انجام شده کمتر به ویژگی‌های فرهنگی و اجتماعی جامعه آماری توجه شده و عمدتاً نسخه‌ای مشترک و واحد در بین مطالعات انجام شده در مناطق مختلف مشاهده می‌شود. فقدان متولی مشخص آشفستگی روشنی در تحقیقات انجام شده نمایان ساخته است و در نهایت عدم توجه به رویکرد کاربردی در انجام تحقیقات باعث انباشته شدن کارهای انجام شده در کتابخانه مراکز و موسسات آموزشی و پژوهشی شده است.

همچنین مرور ادبیات پژوهشی تولید شده در حوزه فراغت در ایران به خوبی نشان می‌دهد که برخی از حوزه‌های مطالعات فراغت که از مهمترین حوزه‌ها هم محسوب می‌شوند مورد توجه کمتری قرار گرفته‌اند. مدیریت و برنامه‌ریزی فراغت، رصد تغییرات شیوه‌های گذران فراغت و بهره‌گیری از گروه‌ها و سازمان‌های داوطلب در بهبود کیفیت گذران فراغت از جمله این حوزه‌های مغفول مانده هستند.

گروهی از مطالعات که بیشترین تعداد را نیز در بر می‌گیرند جوانان را مهمترین گروه مخاطب برای تحقیقاتشان در نظر گرفته‌اند و به نظر می‌رسد این گروه نمونه‌ای از تفکر مسلط بر جامعه ایران باشد که

اوقات فراغت را تداعی کننده جامعه جوان می‌داند. تمرکز بر قشر جوان در مطالعات میدانی باعث شده است تا یافته‌های پژوهشی بسیار کمی در خصوص سایر گروه‌های سنی از جمله کودکان و میان‌سالان، برای استفاده در طراحی برنامه‌های فراغتی جامع داشته باشیم.

گزیده پژوهش‌های انجام یافته در ایران بر اساس دسته‌بندی‌های مطرح شده، در جدول شماره زیر ارائه شده است.

جدول شماره ۷-۲- حوزه‌های مطالعاتی اوقات فراغت در ایران

مطالعاتی حوزه	پژوهشگران	یافته‌ها
سبک‌ها، فعالیت‌ها و تغییرات گذران اوقات فراغت	ابوالحسن ریاضی (۱۳۹۲) مریم رفعت جاه (۱۳۸۹)	چگونگی گذران فراغت شهروندان
	رفعت‌جاه (۱۳۸۵) وحید قاسمی و همکاران (۱۳۹۲)	تأثیر جنسیت بر گذران فراغت
	رسول ربانی و حامد شیری (۱۳۸۸)	تأثیر طبقه اجتماعی بر گذران فراغت
	مهدی سوقندی (۱۳۸۸) سید باقر مداح (۱۳۸۸)	چگونگی گذران اوقات فراغت در میان گروه‌های خاص اجتماعی / معلولین و سالمندان
	فریدون تند نویس (۱۳۸۱) روح‌الله جعفری و همکاران (۱۳۹۲)	جایگاه فعالیت‌های خاص در گذران وقت / ورزش و تئاتر
	مرتضی منادی (۱۳۸۶) تقی آزاد ارمکی (۱۳۹۰)	تغییرات نسلی در گذران وقت فراغت
	ام‌البنین چابکی (۱۳۹۲) سروش فتحی و همکاران (۱۳۹۲)	تفاوت در سبک‌های گذران فراغت
	باقر ساروخانی و محمد میرزایی ملکیان (۱۳۹۰)	اثرات نحوه گذران فراغت / اثر شیوه گذران وقت بر هویت ملی
	فرهاد ماهر (۱۳۸۳)	آسیب‌شناسی فعالیت‌های گذران فراغت
	طرح‌های سازمان ملی جوانان	جوانان و فراغت
مطالعات فراغت در ایران	نادر امیری و همکاران (۱۳۹۰)	مطالعه‌ای درباره ی فراغت جوانان شهر کرمانشاه: پرسه زنان دبیر اعظم
	محمد صادق فلاحت و مریم کلاهی (۱۳۸۷)	تأثیر فضاهای باز شهری بر کیفیت گذران اوقات فراغت شهروندان
	احمد پور احمد و فاطمه سالاریان (۱۳۹۱)	روند تحولات تاریخی فضاهای گذران اوقات فراغت زنان از قاجاریه تا کنون در شهر تهران
	زاهد زاهدانی و عزیزی (۱۳۹۱)	تأثیر فضای اجتماعی شهر بر گذران فراغت جوانان با تاکید بر فعالیتهای اجتماع
	شیوا قنبریان و همکاران (۱۳۹۰)	بررسی انتخاب مکان گذران اوقات فراغت سالمندان با تاکید بر عوامل فردی، مطالعه موردی مناطق ۳ و ۵ اصفهان
مدیریت و برنامه‌ریزی فراغت	فخریان و معینی (۱۳۹۰)	برنامه‌ریزی گردشگری و گذران اوقات فراغت در شهر مشهد
	حبیب‌الله زنجانی (۱۳۸۵)	ویژگیهای جمعیتی کلان شهر تهران و اثر گذاری آنها بر مدیریت اوقات فراغت
	سید موسی پورموسوی (۱۳۹۰)	مشارکت شهروندان و برنامه‌های اوقات فراغت
فرا تحلیل، تحلیل ثانویه و مرور ادبیات حوزه فراغت	ذکایی (۱۳۹۱)	سبک‌ها و روندهای فراغتی جوانان
	علی اصغر فیروزجائیان و فاطمه غلامرضا زاده (۱۳۹۱)	تحلیل جامعه‌شناختی اوقات فراغت در جامعه ایرانی؛ فراتحلیلی از تحقیقات موجود
	خدیجه سفیر و فاطمه مدیری (۱۳۹۰)	فرا تحلیل مطالعات عوامل اثر گذار بر اوقات فراغت
	محمد فاضلی و نفیسه رضایی (۱۳۹۲)	نگاه راهبردی به سبک زندگی

ب: ادبیات نظری

مقدمه

عرصه نظریه‌پردازی اجتماعی در دهه‌های اخیر توجه ویژه‌ای را به موضوع فراغت و سبک زندگی اختصاص داده است و این نشان از جایگاه خاص فراغت در زندگی امروزی بشر دارد. از این رو فراغت در دوره‌های مختلف توسط نظریه‌پردازان گوناگون، مفهوم‌پردازی شده و بعضاً ابعاد آن تشریح گردیده یا اینکه وجه تمایز آن از سایر مفاهیم، روشن شده است.

فراغت همانند سایر مفاهیم، بسته به افق نظری که در پرتو آن قرار می‌گیرد دارای مضامین خاصی بوده و هست و انتخاب هر افق نظری می‌تواند امکان‌هایی را بر روی پژوهشگر بگشاید و یا با اتخاذ رهیافتی متفاوت برخی امکان‌های مفهوم‌پردازی در مورد آن را از وی بستاند.

ماهیت پژوهش کنونی ماهیتی اکتشافی و توصیفی است. حال آنکه اتکاء بر دیدگاه‌های نظری عمدتاً با رویکرد تئوری محور و مبتنی بر فرضیه آزمایشی رخ می‌دهد. بنابراین بنا بر ماهیت و روش پیش رو در تحقیق حاضر هدف از مرور نظری در موضوع فراغت به هیچ عنوان اتخاذ چارچوبی نظری برای نظریه و فرضیه آزمایشی در فراغت نبوده و نیست.

با این حال این بدان معنی نیست که ورود به میدان مطالعه بدون شناخت مباحث و دیدگاه‌های نظری مطرح و تجربه شده در حوزه فراغت انجام شود.

در این فرصت سعی شده تا دیدگاه‌های مختلف در خصوص مفهوم فراغت ارائه شود تا مشخص گردد که الزامات کاربست این مفهوم بر اساس قرائت‌های گوناگون به چه نحو است و بر اساس هدف پژوهش، کدام یک از قرائت‌ها بیشتر به کار این پژوهش می‌آید. همچنین از دیگر کارکردهایی که در مرور ادبیات نظری معمولاً کانون توجه قرار می‌گیرد، دیدگاه‌های رقیب است که به پژوهشگر هشدار می‌دهند ابعاد و الزامات تئوریک دیگری در خصوص موضوع مورد بررسی وجود دارند که بعضاً نادیده انگاشتن آنها ممکن است نفع‌های شناخت‌شناسی خاصی را از پژوهش دریغ بدارد و در برخی موارد حتی، بر برنامه‌ریزی در این خصوص تأثیرگذار باشد. بنابراین لازم است نظریات رقیب نیز مرور شود.

بر اساس موارد مذکور، استفاده از دیدگاه‌های نظری در مطالعه حاضر، نقش چراغ راه را بازی می‌کنند و کمک می‌کنند از بین دیدگاه‌های مطرح، رویکردی مناسب نه از برای تهیه چارچوب نظری و فرضیه‌آزمایی، بل از منظر اتخاذ رویکردی برای ورود به مطالعه شناختی و توصیفی که بتواند ابعاد مفهومی لازم را برای بررسی در روند پژوهش و نیز استفاده در برنامه‌ریزی و مدیریت اوقات فراغت در اختیار محقق و سیاستگذار قرار دهد.

۱- دیدگاه‌های نظری فراغت

۱-۱- تمدن فراغت

دومازیه^۱ جامعه‌شناس فرانسوی و مؤلف کتاب «به سوی یک تمدن فراغت»، قرن بیستم را عصر تمدن فراغت نامیده است. به زعم دومازیه در گذشته، فراغت و تفریح در کار ادغام شده بود؛ به‌طوریکه هم کار و هم بازی بخشی از مراسم مذهبی محسوب می‌شد که انسان‌ها به لحاظ آفرینش با ارواح نیاکان خود برپا می‌کردند و حتی جشن‌های مذهبی نیز تجسمی از کار و بازی بودند و هیچ تضادی بین آن دو وجود نداشت (فکوهی و انصاری مهابادی، ۱۳۸۲: ۶۲). اما به عقیده او در نیمه دوم قرن نوزدهم فراغت واقعی، ظاهر شد؛ به عبارت بهتر، از سایر فعالیت‌های انسان چون کار، جدا شد و در قرن بیستم این فعالیت‌ها توسعه یافته و متنوع و فراگیر شد و بخاطر پیدایش تکنولوژی و مکانیزه شدن و تقسیم کار در نتیجه کاهش ساعات کار، زمان آزاد و فراغت افزایش یافته است و انواع جدیدی از فعالیت‌های گذران اوقات فراغت به افراد عرضه شده و بسیاری از تفریحات و سرگرمی‌هایی که در گذشته در انحصار ثروتمندان و اشراف‌زادگان بود، عمومیت یافته و فراغت به یک نیاز خاص جوامع بشری مبدل شده است. امروزه اوقات فراغت نه تنها به عنوان حق هر فرد، بلکه یک ارزش تلقی می‌شود (فاضلی و رضایی: ۱۳۹۱) و «احساس فقیر شدن» هنگامی به افراد دست می‌دهد که در زمینه اوقات فراغت «نیازها» سریع‌تر از «میزان رضامندی» آنها افزایش یابد (رفعت‌جاه و همکاران، ۱۳۸۹).

دومازیه اوقات فراغت را مجموعه فعالیت‌هایی می‌داند که شخص پس از ارزیابی از تعهدات و تکالیف شغلی، خانوادگی و اجتماعی با میل و اشتیاق به آن می‌پردازد و منظور او، استراحت، تفریح، توسعه دانش یا به کمال رساندن استعدادها، خلاقیت‌ها و یا بسط مشارکت آزادانه در اجتماع می‌باشد (یوسفی، ۱۳۸۸: ۷۷). به‌زعم وی فراغت، انسان را از کارهای روزمره و قالب‌های زاینده خودکار و یا تخصصی شدن امور روزانه می‌رهاند، استعدادهای بدنی و ذهنی فرد را پرورش می‌دهد که در شکل‌گیری شخصیت فرد بی‌تردید موثر خواهد بود (عصار، ۱۳۷۷). دومازیه چهار نوع فعالیت را نام می‌برد:

- کار برای امرار معاش؛

- تعهدات خانوادگی؛

- تعهدات فرهنگی-اجتماعی؛

- فعالیت‌هایی که موجب ابراز وجود و خودشکوفایی فردی می‌شود.

به نظر وی، فراغت از نوع چهارم است. بر این اساس، فراغت فعالیت‌هایی هدفمند است که از روی انتخاب شخصی انجام می‌شود، فردیت شخصی را تکامل می‌بخشد و موجب تکامل فردی می‌شود. فراغت فعالیت‌هایی

۱. Joffre Dumazedier

جدا از انتظارات اجتماعی خانواده، دوستان، حکومت و نظایر آنهاست. لذا آنچه فراغت را شکل می‌دهد، صرف فعالیت نیست بلکه کیفیت و چگونگی تجربه آن است (آسیایی، ۱۳۸۹). سایر فعالیت‌ها در قالب فعالیت‌های «شبه فراغتی»^۱ قرار می‌گیرند. به باور او اگر فراغت در خدمت دغدغه‌ها و یا اهداف تجاری، کسب سود یا ایدئولوژیکی باشد دیگر فراغت کامل نیست. او پیشنهاد می‌کند فعالیت‌های دارای درجه‌ای از چنین الزامات یا اهدافی، «شبه فراغتی» در نظر گرفته شوند. شبه فراغت زمانی رخ می‌دهد که دنیای کار کردن و تعهدات و وظایف اولیه تا حدودی با دنیای فراغت همپوشانی پیدا می‌کند (کروس، ۲۰۰۱: ۴۰). وی اصطلاح «شبه فراغت» را برای توصیف آن دسته از فعالیت‌هایی وضع کرده که شخص مجبور به انجام آنهاست اما هنگام انجام، رضایت خاطر را فراهم می‌کنند. فعالیت‌هایی مانند تعمیر وسایل شخصی توسط خود فرد، فعالیت‌های خانگی، تعهدات خانوادگی و نظایر اینها می‌تواند لذت‌بخش یا سرگرم‌کننده باشند و به عنوان «شبه فراغت» عمل کنند (دومازیه، ۱۳۵۲). دومازیه همچنین برای فراغت، سه کارکرد برشمرده است:

۱. اولین هدف و کارکرد اوقات فراغت، استراحت و رفع خستگی است. فراغت این فرصت را به آدمی می‌دهد که خستگی کار را از تن خود بیرون کند، زیرا این خستگی مطابق آهنگ طبیعی زیست‌شناسانه‌ی انسان به وی تحمیل می‌شود.

۲. کارکرد دیگر اوقات فراغت، تفریح و سرگرمی است. تفریح، دنیایی تازه، چه واقعی و چه خیالی در برابر آدمی می‌گشاید که آدمی می‌تواند از خستگی روزانه‌ی ناشی از انجام یک رشته فعالیت محدود و تکراری به سوی آن فرار کند.

۳. فراغت به فرد امکان رشد و خودشکوفایی می‌دهد و برای فرد فرصتی فراهم می‌کند تا کارهای تکراری را که از سوی نهادهای اجتماعی بر وی تحمیل می‌شود، پشت سر گذارد و به فضایی وارد شود که در آن نیروهای آفریننده‌اش، آزادانه بتوانند با ارزش‌های مسلط تمدنش به مخالفت برخیزند یا آنها را تقویت کنند. فراغتی که نتواند این سه کارکرد را در هر زمان فراهم کند، فراغتی است که در جامعه امروزی از حیث نیازهای شخصیت انسان ناقص تلقی می‌شود (رفعت‌جاه، ۱۳۹۰).

۲-۱- فراغت و مصرف نمایی

تورستین وبلن، یکی از صاحب‌نظران پیشگام در عرصه فراغت، آن را به عنوان موضوعی مستقل مطالعه و تبیین کرده و درباره‌ی تغییر نقش و کارکردش در جامعه‌ی جدید نظریه‌پردازی کرده است. او را می‌توان پیشگام نظریه‌پردازی اوقات فراغت دانست.^۳ وبلن همچون بوردیو به ارتباط دوسویه‌ی شیوه‌ی مصرف و

۱. Semi leisure

۲. Richard Kraus

۳. وبلن نظریات‌اش را در کتابی تحت عنوان «نظریه طبقه مرفه» سازماندهی کرده است.

فراغت با موقعیت اجتماعی توجه کرده و کوشش مصرف کننده به مصرف کالاها را تلاشی برای نشان دادن منزلت و موقعیت اجتماعی ارزیابی می‌کند. وبلن اعتقاد دارد مصرف کننده برای کسب تشخیص و منزلت اجتماعی مصرف می‌کند. او عقیده دارد مصرف راه نشان دادن موقعیت اجتماعی و ثروت است و این کار از طریق مصرف تظاهری یا اوقات فراغت تظاهری انجام می‌شود (وبلن ۱۳۸۳: ۱۱۶-۱۱۰). به باور استوری، اجزاء طبقاتی که وبلن و زیمل مشخص ساختند، از طریق مصرف کالا در پی آن بودند که هویت و تفاوت خود را ابراز کنند، یا بین خود و دیگران «تمایز» بوجود آورند (استوری، ۱۳۸۶: ۲۷۰).

در نظریه‌ی او مصرف و فراغت چشمگیر (و نمایشی)، راهی است برای نمایاندن منزلت و موقعیت اجتماعی برای اینکه انسان‌ها در چشم دیگران برتر جلوه کنند و برای خودشان نیز ارزش بیشتری قائل شوند. آداب و روش‌های زندگی طبقات بالا با فراغت و مصرف چشمگیر توأم است. مصرف و فراغت چشمگیر، لزوماً منحصر به افرادی نیست که برای دستیابی به مقام و موقعیت بلندمرتبه با دیگران رقابت می‌کنند بلکه بستگان این افراد از جمله همسران و خدمت‌گزاران آنها هم می‌توانند با این نوع سبک زندگی و فراغت، منزلت سروران‌شان را به نمایش بگذارند. به نظر وبلن، در جوامع مدرن، مصرف چشمگیر (متظاهرانه) و سبک زندگی مبتنی بر رفاه و فراغت، سراسر ساختار اجتماعی را فرا گرفته است. در چنین فرهنگ‌های رقابت‌آمیزی، افراد طبقات پایین‌تر تلاش می‌کنند تا با الگو قرار دادن سبک زندگی و فراغت طبقه بالاتر و تظاهر به فراغت‌های مدرن به احترام و منزلت اجتماعی بیشتری دست یابند (وبلن، ۱۳۸۳؛ کوزر، ۱۳۸۰: ۳۶۲).

۳-۱- فراغت؛ محصول صنعت فرهنگ

می‌توان ادعان کرد که بیشتر تولیدات ادبیات انتقادی مکتب فرانکفورت در باب اوقات فراغت را باید تحت لوای مفهوم «صنعت فرهنگ» جستجو کرد که آدورنو و هورکهایمر^۱ در سال ۱۹۴۴ معرفی کردند. این مفهوم بدان معناست که مجموعه صنایع تفریح و سرگرمی، به این امر اختصاص داده شده که توده‌ها را در زمان غیرکاری، سرگرم کنند: فیلم، موسیقی‌های جاز و پاپ، تلویزیون، مجلات و رادیو. از سوی دیگر جامعه، «تک‌بعدی» شده و توده‌ها قادر نیستند که آزادی فردی را از دست‌کاری‌های تعمیدی، تشخیص دهند (مارکوزه، ۱۹۶۴) و دم و دستگاه ورم‌کرده‌ی تولید سرگرمی، حتی در مقیاس نظام موجود نیز هیچ شرافت و وقار انسانی به زندگی اضافه نمی‌کند (آدورنو و هورکهایمر، ۱۳۸۴: ۲۴۰).

به زعم آنها موزیک، مد و سایر محصولات صنعت فرهنگ، «فرمول دائماً تکراری» را به نمایش می‌گذارند که خلاقیت خودانگیخته و خودبخودی را سرکوب می‌کند و روندهای کالایی شدن، استاندارد شدن و شی‌ءوارگی را سرعت می‌بخشد (آدورنو به نقل از گاتهام و کریر، ۲۰۰۸: ۱۶۵) و این امر در صنعت فرهنگ،

۱. Adorno and Horkheimer

ضروری است؛ چراکه اگر بناست که فراغت «سرگرم‌کننده باقی بماند نباید مستلزم هیچ‌گونه تلاشی باشد... و بنا نیست که [مصرف‌کنندگان] هیچگونه تفکری از خود داشته باشند» (آدورنو و هورکهایمر، ۱۳۸۴: ۲۳۷).
فراغت طی مکانیسم‌های از پیش مدیریت شده‌ی صنعت فرهنگ، در راستای بازتولید وضع موجود عمل می‌کند. «صنعت فرهنگ‌سازی کسب و کار و تجارت سرگرمی باقی می‌ماند. نفوذ آن بر مصرف‌کنندگان به میانجی سرگرمی ایجاد می‌شود». (همان: ۲۳۵-۲۴۸).

نظریه‌پردازان مکتب فرانکفورت با انتقاد از جامعه‌ی سرمایه‌داری و سلطه‌ی فرایندهای اقتصادی بر عرصه‌های مختلف زندگی مردم، نشان می‌دهند که چگونه فراغت از معنا و مقصد خود فاصله گرفته و تحت الزامها و اجبارهای اجتماعی و اقتصادی قرار گرفته است. برای مثال، از نظر آدورنو، علی‌رغم افزایش ظاهری آزادی انتخاب در جوامع سرمایه‌داری، در واقع سلطه‌ی فرهنگی و روابط محاسبه‌گرایانه و سودجویانه افزایش یافته است. آزادی و افزایش زمان فراغت توهمی بیش نیست؛ زیرا مردم در جامعه‌ی سرمایه‌داری تحت تسلط صنعت فرهنگ و نیازهای فرهنگی ساختگی قرار دارند. اوقات فراغت به صورت کالا تولید و تحویل بازارهای پرمشتری می‌شود. آزادی انتخابی ارائه شده از طریق بازارهای اوقات فراغت، به هیچ وجه حق انتخاب به شمار نمی‌آید. در واقع افراد در دام مصرف‌گرایی و سرمایه‌داری گرفتار آمده‌اند. آدورنو و هورکهایمر فراغت‌های مصرفی و سرمایه‌دارانه را ابزاری برای سلطه‌ی بیشتر می‌شمارند و مؤسسات فراغتی را مؤسساتی سوق‌دهنده‌ی مردم به طرف اشکال مقبول اوقات فراغت و بازتولید ساختار اجتماعی می‌دانند (هورکهایمر و آدورنو، ۱۳۸۰؛ هیوود، ۱۳۸۰: ۳۳۵ و ۳۳۶).

۴-۱- اوقات فراغت در بطن زندگی روزمره‌ی دنیای مدرن

ملاحظات لوفور^۱ در خصوص مصرف، فراغت و از خودبیگانگی در متن انتقاد مکتب فرانکفورت از صنعت فرهنگ، تلخ و نیش‌دار شد. او عمده‌ترین نقطه‌نظراتش در مورد فراغت را در «نقد زندگی روزمره» (۱۹۵۸) و «زندگی روزمره در دنیای مدرن» (۱۹۷۱) مطرح کرده است. یک مضمون عمده در کارهای او شامل نظریه‌پردازی گسترش از خودبیگانگی و شکل کالایی به عرصه اجتماعی فراغت و سرگرمی است. فراغت از نظر لوفور، جهان اجتماعی مجزایی نیست که بیرون از شرایط کار دستمزدی باشد (لوفور، ۱۹۵۸). در جوامع سرمایه‌داری، فراغت کالایی و عقلانی شده است و بنابراین مجرای سودآوری از انباشت سرمایه را نمایندگی می‌کند و در عین حال، از خلال ایدئولوژی مصرف‌گرایی، موجبات تسکین مردم را فراهم می‌آورد. فراغت دربردارنده نگرش‌های منفعل است. برخی از افراد که در مقابل پرده سینما می‌نشینند، مثال مناسب و مدل متداولی از این نوع انفعال هستند؛ ماهیت «از خودبیگانه‌کننده» بالقوه‌ای که بلافاصله ظاهر می‌شود. به زعم

۱. Henri Lefebvre

لوفور، اشکال کالایی‌شده‌ی فراغت موجب برانگیختن گسترش جامعه «نمایش عمومی»^۱ است: تلویزیون، سینما، توریسم؛ که مشارکت فعال کوتاه‌مدت و نشانه‌های گسترش از خودبیگانگی، تمام حوزه‌های زندگی اجتماعی را دربرمی‌گیرد. انواع جدید از خودبیگانگی، انواع پیشین را تقویت می‌کند: سیاسی، ایدئولوژیک، فنی، بوروکراتیک، شهری و غیره. [وجود] اشکال جدید مصرف از قبیل تبلیغات، فیلم و رسانه‌های جمعی، بدین معناست که از خودبیگانگی در حال گسترش است و چنان قدرتمند است که تمام آثار آگاهی یافتن از [خود را] محو می‌کند (لوفور، ۱۹۸۴).

او انفعال را در تمامی عرصه‌های زندگی روزمره، ردیابی می‌کند و معتقد است که هر کدام از عرصه‌های کار، زندگی خصوصی و فراغت به نوعی درگیر انفعال و عدم مشارکت افراد هستند. او می‌پرسد که ویژگی‌های مشترک این عرصه‌ها کدامند که از خلال پراکسیس تحلیلی بی‌امانی، آنها را از همدیگر تفکیک کرده است؟ و در جواب معتقد است که در عرصه کار، پذیرش منفعلانه و اجتناب‌ناپذیر تصمیماتی است که در جای دیگری اتخاذ می‌شود؛ در عرصه زندگی خصوصی، معتقد است که نیروهای بیشماری وجود دارند که مصرف‌کننده را بواسطه جعل ابژه‌ها، جعل می‌کنند و در نهایت در عرصه فراغت نیز این، تبدیل «جهان» به تصاویر و نمایش‌هاست که دست‌اندر کار است. خلاصه اینکه، در هر جایی می‌توان انفعال و عدم مشارکت را یافت (رونبرگر،^۲ ۲۰۰۸: ۱۳۶). در خصوص فضاهای فراغتی نیز بر آن است که همزمان، کارکردی و سلسله مراتبی‌اند و در راستای بازتولید روابط تولید عمل می‌کنند... آداب و ژست‌های خود را (مانند برونزه کردن) تحمیل می‌کنند و اشکال گفتمانی خاصی را به دنبال دارند؛ اینکه چه چیزی گفته شود و چه چیزی گفته نشود (روجک، ۱۹۹۹: ۹۷).

۵-۱- پرسه‌زدن در شهر مظهر فراغت امروزی

بدون تردید یکی از پرنفوذترین مطالعات در زمینه‌ی زندگی روزمره و ارتباط آن با رفتار مصرف در دوران جدید را باید، پروژه‌ی پاساژهای^۳ والتر بنیامین دانست. بنیامین، در مقام اندیشمندی مارکسیست، دلمشغول دوران مدرن، تغییر ماهیت سرمایه‌داری و گسترش جوامع توده‌ای بود. او در پی علاقه‌ای که به شارل بودلر،^۴ شاعر قرن نوزدهم فرانسه داشت، به بازخوانی آثار او پرداخت و معانی و دیدگاه‌هایی بدیع از دل آنها بیرون کشید.

۱. generalized display
۲. Klaus Ronneberger
۳. Passagen-werk
۴. Charles Baudelaire

بودلر در پاره‌ای از آثارش و به‌ویژه در مقاله‌ی «نقاش زندگی مدرن»، زیستن در خیابان‌های پاریس را منبع الهام هنرمندان مدرن می‌داند. به اعتقاد بنیامین، نوسازی و تغییر بافت معماری شهر پاریس، زمینه‌ساز ظهور رفتار و اساساً انسان‌های جدیدی شد. نوسازی بر مبنای نیازهای سرمایه‌داری نوپا شکل گرفته بود و یکی از مهم‌ترین مظاهر آن، پاساژهایی بود که با سقف‌های شیشه‌ای پوشانده می‌شدند و در نتیجه، احساسی از درون‌بودگی و بیرون‌بودگی همزمان بازدیدکنندگان را فرا می‌گرفت. مغازه‌های زیبا در درون این پاساژها جا خوش کرده بودند و سیمایی همچون یک شهر کوچک به آنجا می‌بخشیدند. دنیای درون پاساژ، با رنگ‌ها و نورهای فریبنده، گریزگاهی بود برای فرار از ملال و یکنواختی روزمره؛ او «نشان می‌دهد که چگونه بسیاری از اشعار بودلر تجربه‌ی جدید شهرنشینی مالامال از تماس‌های کوتاه و ناپایدار بین اشخاص، احساسات منحنی، جهان‌های تاریک زیرزمینی و پنهان دسیسه و فقر، کالاها پر زرق و برق و به رخ کشیدن آنها و حرکات موج وار جمعیت ازدحام‌کننده و دیگر مردم در خیابان‌ها و پاساژها را نشان می‌دهد. حرف اصلی بنیامین این است که شهر در جهان سرمایه‌داری جایی است که در آن غریبه‌ها، کالاها و ظواهر به صورت بخش کانونی فعالیت و ذهنیت به شیوه‌های تازه و حیرت‌آوری در می‌آیند» (اسمیت، ۱۳۸۷: ۷۸).

پرسه زن برای بنیامین و همچنین بودلر، کسی است که خریدار است، اما قصد خرید کردن ندارد. ویژگی‌های نسبی او عبارتند از ثروت، تحصیلات و فراغت. او به پرسه‌زنی می‌پردازد تا زمان فراغتی را، که ثروت برایش به ارمغان آورده است، بگذراند. همچون ناشناسی در میان انبوه جمعیت فرومی‌رود و از نظاره کردن مردمان و نظر کردن بر اشیاء لذت می‌برد. «پرسه زن به دنبال بیگانگی است و بیگانگان را تماشا می‌کند. او انسانی است خوش لباس و سرگردان در خیابان‌ها؛ ناظر داد و ستدهای شهری. به فروشگاه‌ها داخل و از آنها خارج می‌شود. ساعت‌ها در کافه‌ای می‌نشیند و آرام آرام نوشیدنی‌اش را مزه‌مزه می‌کند. او گردشگری است بی‌هدف، که خود را در شلوغی گم می‌کند. هیچ مقصدی ندارد و از هرکجا که هوس یا کنجکاوی راهنمایی‌اش کند، سر در می‌آورد» (وایت، ۲۰۰۱). فراغت یکی از مهم‌ترین ویژگی‌های پرسه‌زن است. در واقع پرسه‌زن کسی است که به کمک تأمین مالی‌اش، اوقات فراغت فراوانی دارد و از سوی دیگر در سایه‌ی فرهنگ مصرفی، اخلاق گذراندن اوقات فراغت را نیز آموخته است. در نتیجه می‌تواند در هر زمان از روز (صبح یا بعد از ظهر، و حتی از صبح تا بعد از ظهر) به پرسه‌زنی بی‌هدف بپردازد.

برقراری روابط ناپایدار، ویژگی دیگر پرسه‌زن است. او در حالی که نمی‌تواند روابط خاصی با آدم‌های پیرامون‌اش داشته باشد، اما عمیقاً با هر چه می‌بیند احساس بیگانگی و همدلی می‌کند. همدلی با کالا، اساساً

همدلی با ارزش مبادله‌ای آن است و پرسه‌زن، استاد این همدلی است (بنیامین به نقل از لسلی،^۱ ۲۰۰۶) و این همدلی، خصلت سرمستی است که پرسه‌زن به مدد آن، خود را به ازدحام جمعیت می‌سپارد (جانسن،^۲ ۲۰۰۶). او این توانایی بی‌مانند را دارد که هم زمان هم خودش باشد و هم خود را، همچون روحی سرگردان، به جای دیگرانی که می‌بیند، بگذارد (اسمیت، ۱۳۸۷: ۷۹). سرخوشی‌ای، به پرسه‌زن دست می‌دهد که زمانی طولانی و بدون هدف، آهسته آهسته در خیابان‌ها قدم می‌زند. با هر قدم، قدرتی هر چه بیشتر می‌یابد. هر چه آهسته‌تر، اغواگری‌های فروشگاه‌ها، کافه‌ها و زنان خنده‌رو هم بیشتر... سپس گرسنگی به سراغش می‌آید. او میل دارد بداند که هیچ کدام از صدها فرصت آریخته در این خیابان‌ها، او را از رفتن باز نمی‌دارد. همچون جانور ریاضت‌کشیده‌ای، با گام‌های بلند، میادین ناآشنا را پشت سر می‌گذارد تا اینکه به خانه‌اش برسد؛ خانه‌ای غریب و ناآشنا که به او اجازه می‌دهد تا در ژرف‌ترین خستگی، مضمحل شود (باک‌مورس،^۳ ۲۰۰۶).

پس از بنیامین، رفتار مصرفی و نوع شناسی پرسه‌زن به مضمونی مهم در علوم اجتماعی بدل گشت. این مسأله به‌ویژه با ظهور فروشگاه‌های بزرگ وارد مرحله‌ی جدیدی شد. فروشگاه‌ها و مراکز خرید بزرگ، مکان‌هایی بودند که افراد می‌توانستند ساعت‌ها بدون دغدغه در آن بگذرانند و نظاره‌گر هجوم همه‌جانبه‌ی اجناس و کالاها باشند و در عین گمنامی به گوشه و کنار سرک بکشند. «در اینجا بهتر است به تقسیم‌بندی کمپل اشاره کنیم. وی بین «خرید برای» با «خرید حول» تفاوت می‌گذارد. خرید حول، مستلزم تعاملات متفاوتی با جهان کالاهاست - فرد ممکن است خرید کند یا نکند - خرید فعالیتی تمایز یافته نیست، بنابراین خرید بیشتر به جنبه‌های تفریحی، پرسه‌زنی و فرهنگی می‌پردازد. بولبای نیز این تفکیک را با دو مفهوم رفتن به خرید و خرید کردن توضیح می‌دهد» (اباذری و کاظمی، ۱۳۸۴: ۱۸۶).

۶-۱- اوقات فراغت در متن سبک زندگی

بورديو، سبک زندگی و فعالیت‌های مختلف در این حوزه را در تحلیل‌های خود درباره «تمایز اجتماعی» مطرح می‌کند. از نظر بورديو سبک‌های زندگی می‌توانند به بهترین وجه، خود را در مجموعه متنوعی از فعالیت‌های اجتماعی از جمله اعمالی که به «اوقات فراغت» مربوط می‌شوند مانند ورزش‌ها، مطالعه، موسیقی، سینما و سایر امور ذوقی نشان دهند. کار عمده بورديو این است که نشان می‌دهد اگرچه مصرف و فعالیت‌های سبک زندگی می‌تواند بیانگر هویت اجتماعی باشند و در شکل دادن به این هویت نقش داشته باشند اما در تحلیل نهایی، این جایگاه‌های طبقاتی و تجربه‌های زندگی خانوادگی و اجتماعی است که می‌تواند تفاوت‌ها را در تبیین هویت اجتماعی بیان کند. بورديو بر این نکته تأکید می‌کند که سلیقه‌ها و

۱. esther Leslie

۲. Barbara Johnson

۳. Susan Buck-Morss

فعالیت ممکن است طی تجربیات بعدی تغییر یابد، اما استدلال می‌کند چنین گزینه‌ای به شکل تغییرناپذیری طبق منطق ساختاری عمل می‌کند (هیوود و همکاران، ۱۳۸۴: ۳۱۹)

در چهارچوب این تحلیل، بوردیو پیشنهاد می‌کند فعالیت‌های اوقات فراغت را باید به عنوان «حوزه‌ای از امکانات وابسته به انشای ادبی یا هنری» به حساب آورد. در این حوزه، انواع گوناگون فعالیت‌های اوقات فراغت، فضای گوناگونی که این فعالیت‌ها ممکن است در آنها انجام گیرد یا روش‌های مختلف و رویکردهای گوناگونی که شخص ممکن است بپذیرد، یافت می‌شود. همه اینها به شخص امکان انتخاب می‌دهد و این گزینه‌ها وابسته به مواد یا شرایط ویژه‌ای است که در اختیار خود شخص قرار دارد. او سپس استدلال می‌کند «اهمیت» فعالیت‌ها، فضاها و شیوه‌های خاص، همبسته به «توزیع» اجتماعی آنهاست؛ یعنی افراد گزینش‌های خود را با توجه به آگاهی‌هایی که در مورد گزینه‌های سایر افراد دارند انجام می‌دهند. پاره‌ای فعالیت‌ها، شیوه‌ها و فضاها به آسانی قابل دسترس و «متعارف» هستند، حال آنکه پاره‌ای دیگر به علت کمیابی، گران‌بها، متمایز و به نسبت غیرقابل دسترس‌اند. غیرقابل دسترس بودن آنها تنها مربوط به عوامل مادی مانند بهای بالا نیست، بلکه مربوط به شایستگی‌های ویژه و مشخص مورد نیاز آنهاست (همان، ۳۲۰). در واقع متمایز بودن آن مربوط به شایستگی فرهنگی لازم برای درک آن است؛ شایستگی‌ای که در اکثر افراد یافت نمی‌شود. سلیقه در واقع عدم علاقه به علایق دیگران است. از نظر بوردیو، این فرایند تمایز است که سبک‌ها و فعالیت‌های اوقات فراغت را به حرکت درمی‌آورد (هیوود و همکاران، ۱۳۸۴: ۳۲۰). تمایز از طریق فعالیت‌های اوقات فراغت، تأکیدی بر تحلیل هویت اجتماعی است؛ چراکه در این فرایند (تمایز)، افراد می‌خواهند خود را از دیگران متمایز کنند و به برجسته ساختن هویت خویش بپردازند.

تحلیل بوردیو نسبت به پژوهش‌های مرسوم و رایج اوقات فراغت پیشرفتی چشمگیر دارد که فقط توصیفی است. به طور خلاصه نظریه بوردیو درباره سلیقه اوقات فراغت را می‌توان به شرح زیر عنوان کرد:

- افراد با توجه به تجربیات اوان زندگی خویش خواست‌های ویژه و متفاوتی پیدا می‌کنند که بعدها به استنباط، سلیقه و علاقه تبدیل می‌گردد.

- این خواست‌ها قابلیت نقل مکان دارد، یعنی در تمام اشکال فعالیت اوقات فراغت و مصرف‌گرایی خودنمایی می‌کند.

- افراد از نظر برداشتی که از فعالیت‌های فراغت دارند و مفاهیمی که از دیدگاه آنان پیرامون این فعالیت‌ها را فرا گرفته‌اند با همدیگر تفاوت دارند.

- شیوه‌ها و فعالیت‌ها، فضاها و سبک‌های خاص اوقات فراغت ریشه در توزیع آنها در بین گروه‌های مختلف اجتماعی دارد.

- گزینه‌های اوقات فراغت از این اهمیت توزیعی سرچشمه می‌گیرد که علایق و سلیقه‌ها ابزارهایی برای بریدن از جامعه است.

- گزینش اوقات فراغت بازی بی‌انتهاست و به هر حال متوالی است که در آن سلیقه‌ها با توجه به همبستگی‌ها و تمایز آنها از سایر سلیقه‌ها اهمیت می‌یابند.

۷-۱- مناسبات اوقات فراغت

بر اساس دیدگاه « کریس روجک^۱ و ینو» برخلاف بیشتر کنشگران اجتماعی که فراغت خود را بطور مکانیکی از راه‌های از پیش تعیین شده می‌گذرانند، جوانان از جمله گروه‌هایی هستند که انتظارات متفاوتی دارند و بنابراین به راحتی نمی‌توان برای آنها برنامه‌ریزی فراغتی غیرمتناسب با خواسته‌های‌شان انجام داد. آنچه کریس روجک در صدد اثبات آن از طریق تحلیل وقایع متعدد درگیری و رقابت بر سر فعالیت‌های فراغتی است این که تحلیل فعالیت‌ها و الگوی فراغتی جوانان در فرآیندهای چانه‌زنی نشان خواهد داد که زمان و فضای فراغت به‌طور خودکار و منفک در جامعه وجود خارجی ندارند. برعکس، زمان و به‌ویژه فضا و مکان فراغت همواره توسط اعمال و کنش‌های جوانان در یک کانون اجتماعی فراغت در حال ساخته شدن و بازسازی است. به علاوه این اعمال معمولاً شامل درگیری‌هایی بنیادی بر سر معانی و موارد استفاده زمان فراغت و مکان فراغت می‌شوند. با بیان این مطلب بر اساس نظریه کریس روجک می‌توان گفت که فعالیت «فراغتی و تفریحی»، فعالیت سرشار از ارزش و معنا برای بازتعریف «خود» نیز هست. درگیری‌ها و تنش‌هایی که مناسبات واقعی فراغت جوانان در یک کانون اجتماعی به همراه می‌آورد معمولاً در میان شعارهای جذاب و فریبنده برنامه ریزان فراغت و مدیرانی که سخن از «جامعه فراغتی» و سیاست «فراغت برای همه» می‌گویند، گم می‌شوند. اما او برعکس، می‌خواهد بر این مسأله تأکید کند که مسأله زمان و فضای فراغت و شرایط آن با فرآیندی سیاسی در ارتباط است. فهم این مسأله لازمه‌اش این است که عامل‌ها و کنشگران اجتماعی درباره معنا و اهداف زمان و فضای فیزیکی تصمیم بگیرند و همچنین افراد از فضا و زمان در برابر منافع و تقاضاهای رقیب محافظت کنند: این مردم هستند که به فضا معنا می‌بخشند. اثر درخشان و مهم «اروینگ گافمن» درباره‌ی «چارچوب‌های کنش متقابل اجتماعی» و «قطعه‌های فعالیت» نشان می‌دهد معنایی که مردم به فضا می‌دهند ثابت، قطعی و جهانشمول نیست. شاید دانشمندان علوم اجتماعی و برنامه‌ریزان شهری، فضا را به دوقطبی‌های سیاه و سفیدی همچون فضای عمومی و فضای خصوصی، محل کار و محل تفریح، فضای شهری و زمین بایر تقسیم کنند اما مردم در معنا بخشیدن به فضا بسیار خلاق‌تر، فعال‌تر و زیاتر از این هستند که به این تقسیم‌بندی‌ها پایبند باشند» (همان: ۶).

۱. Rojek, Chris.

روجک عصاره موارد در خصوص فراغت را چنین دسته‌بندی می‌کند:

- فراغت را باید به منزله‌ی نظام بازنمایی‌ها و همچنین نهادها و مسیرهای تجربه در نظر گرفت؛
- صورت‌ها، تجربه‌ها و بازنمایی‌های فراغت بازتابی از روابط قدرت‌اند که شامل فرآیندهای رمزگذاری و رمززدایی می‌شوند؛
- نشانگرها و مضمون‌پردازی‌های صورت‌ها و تجربه‌های فراغت در فرهنگ مصرف تکثیر می‌شود و
- اسطوره‌زایی در دل فرهنگ و جامعه جای دارد و بر معنا و همگون‌سازی صورت‌ها و تجربه‌های فراغت اثر می‌گذارد.

او در نهایت یکی از وظایف مهمی که برای نظریه‌ی فراغت برمی‌شمارد «مشخص کردن نقش فراغت در چارچوب یک سیاست هویت مترقی و شهروندی فعال است». آخر الامر نتیجه می‌گیرد هنوز تا ادعای پیروزی درباره‌ی رسیدن به شهروندی جهانی فعال راه درازی در پیش است، اما مهم این است که حرکت به سمت آن آغاز شده است. یکی از مسئولیت‌های نظریه‌پردازان فراغت، اشاعه‌ی این اندیشه‌های تازه، آزمودن آنها در میدان و جذب اطلاعات جدید درباره‌ی صورت‌ها، مسیرها و تجربه‌های فراغت است. به باور او نظریه فراغت چنانچه بخواهد در زندگی مردم معنایی داشته باشد باید معضلات صورت‌ها و تجربه‌ی فراغت را آنگونه که در مسیرهای فراغت بیان شده‌اند، مورد توجه قرار دهد اما همچنین باید شهادت خیال‌پردازی اجتماعی را دریابد و مناسبت‌های فراغت را حول توانمندسازی، عدالت توزیعی و دربرگیرندگی اجتماعی سازمان دهد (روجک، ۱۳۸۸: ۳۱۶-۳۱۸).

۸-۱- فراغت و سائق‌های اجتماعی - عاطفی

نومیر^۱ عوامل فردی فراغت را شامل سائقه‌های اجتماعی، حالات عاطفی، ایستار و عادات می‌داند و معتقد است علایق و تمایلات اولیه‌ی انسان جز تشنگی و گرسنگی شامل پنج چیز می‌شود: اشتیاق به کسب تجارب جدید، به ایمنی، به کسب پاسخ دیگران، به شناخته شدن و به یاری دیگران. برخی از اینها در اشکال مختلف قابل مشاهده است. اشتیاق به کسب تجارب جدید مثل سفر به جاهای جدید، کارهای ذوقی، هیجان نوجویی و ابتکار، دیدن فیلم‌های مهیج و... پاسخ به آنها است. البته تمام اشتیاق‌ها از طریق فعالیت‌های فراغتی پاسخ داده نمی‌شوند. ولی مردم به انجام فعالیت‌های دست می‌زنند که بدان اشتیاق دارند. به هرحال بین تفریحات و اشتیاق‌های فرد رابطه وجود دارد. در زمینه‌ی ایستار نیز بایستی توجه داشت که انگیزه‌های فراغت، برای مردم با ارزیابی‌شان از ارزش آنها توأم است. ایستارهایی که در اثر تکرار عادی شده‌اند و فاقد جزء ارزیابی هستند، عادات را تشکیل می‌دهند. این مورد سبب می‌شود که دختران و پسران به یک سری

۱. Martin H. Neumeyer

فعالیت‌های فراغتی دست‌زندان که سنت‌های اجتماعی به آنان عرضه می‌کنند و به تدریج به صورت عادت درمی‌آیند. مثلاً پسران بیشتر تمایل به فوتبال، بادبادک هوا کردن... و دختران به عروسک بازی، خانه‌سازی و... تمایل دارند. وقتی عادت شکل می‌گیرد تقاضا برای آن فعالیت‌ها بیشتر می‌شود (همان: ۵۷۶) اگر تفریح فاقد مشارکت فرد به صورت فعال یا غیرفعال باشد تفریح خواننده نمی‌شود. از دید او تفریح منحصر به تعداد خاصی فعالیت نیست. انواع ورزش‌ها، بازی‌ها، مسابقات، نمایش‌ها، مهمانی‌ها، موسیقی، هنر، کتاب‌های لذت بخش و کارهای ذوقی را در برمی‌گیرد. اما اتلاف وقت و بیهودگی نیست. البته تفریحاتی که به منظور سرگرمی و خشنود کردن تماشاگران ساخته می‌شوند جنبه‌ی بیرونی دارند، آنها موقت هستند و می‌خواهند بر احساسات تماشاگران اثر گذارند. در سرگرمی ایجاد لذت بیشتر مطرح است. هر چند تماشاگران تمایل به مشارکت دارند ولی غالباً غیرفعال هستند. به نظر نومیر اگر سرگرمی به تجدید قوا یا مشارکت فرد در حد معینی منجر نشود نمی‌توان آنرا فعالیتی فراغتی یا تفریحی به حساب آورد.

از نظر او تفریح فعالیتی نسبتاً آزاد و اختیاری است. هدفی جز خود ندارد و غیر از کسب لذت و ایجاد رضایت هدف دیگری مورد نظر نیست. او بر تفاوت کار و تفریح تاکید می‌کند ولی معتقد است که اگر فرایند آموزش با علائق و مشارکت فعالانه‌ی فرد توأم شود به یک فعالیت نشاط‌آور منجر می‌شود. نومیر فراغت را به صورت یک فعالیت گروهی نگاه می‌کند که علاوه بر بقاء انسان زمینه را برای رشد شخصیت وی فراهم می‌سازد. ورزش و بازی‌ها یک سری خصوصیات فردی را رشد می‌دهد مانند جرأت، خلاقیت، تصمیم‌گیری سریع، مقاومت، پرخاشگری و غیرت؛ یک سری خصوصیات اجتماعی را هم پرورش می‌دهد نظیر دوستی، مهربانی، عدالت، ادب و اجتماعی بودن.

جمع بندی دیدگاه‌های نظری:

دیدگاه‌های نظری مطرح شده را می‌توان به دو دسته کلی تقسیم کرد. دیدگاه‌هایی که رویکرد انتقادی داشته و فراغت را در چارچوب محصول صنعت فرهنگ در نظر می‌گیرند و کلیه فعالیت‌های فراغتی را ابزار سرمایه‌داری برای مسخ آگاهی بشری قلمداد می‌کنند. این گروه قطعاً نگاهی مثبت به فراغت نداشته و ندارند و به همین دلیل برنامه‌ریزی فراغت نیز در این رویکرد جایی ندارد.

گروه دوم، دیدگاه‌هایی را شامل می‌شود که گرچه انتقادهایی به برخی مسائل موجود در فراغت و فعالیت‌های مربوط به آن دارند اما با این حال فراغت را از ضرورت‌های جامعه کنونی می‌دانند و آن را فرصتی برای توانمندسازی شهروند امروزی در نظر می‌گیرند. فرصتی که در آن شهروند و کنشگر به اختیار و علاقه خود در فعالیت‌ها و برنامه‌های خاصی شرکت می‌کند و وقت خود را به آن برنامه‌ها اختصاص می‌دهد. برنامه‌ریزی و سیاستگذاری فراغت در این رویکرد جای می‌گیرد. چرا که بر این باور است که فراغت فرصتی را در

اختیار سیاستگذار و برنامه‌ریز قرار داده که بتواند در قالب برنامه‌های دقیق و از پیش طراحی شده و البته متناسب با ذائقه و درخواست و نیاز کنشگر، او را از فراغت اتفاقی، غیرجدی و سرگرمی صرف خارج و به سوی فراغت جدی و توانمندساز هدایت کند.

در این بین شاید دیدگاه کریس روجک^۱ راه‌هایی از بین دو دیدگاه مطرح شده باشد. روجک ضمن آنکه رویکردی انتقادی به موضوع فراغت دارد اما به دنبال رد کامل آن نیست و معتقد به یافتن راه حلی برای وضعیت موجود است. از نظر وی نقد در نظریه فراغت نقشی طبیعی ایفا می‌کند زیرا هیچ چیز هرگز کامل نیست اما جدی‌ترین نقش خود را هنگامی ایفا می‌کند که به جای مویه کردن مدام بر وضع امور جاری، راه‌هایی نیز پیشنهاد کند.

ارائه رویکرد کنش برای مطالعه و تحلیل فراغت

روجک رویکرد کنش را مطرح می‌کند. رویکرد کنش در پی یکپارچه کردن مؤلفه‌های انگیزش مکان و زمینه است. در این رویکرد کنشگران فراغت کسانی هستند که در تجربه‌های فراغت انگیزه‌های انتخابی خود را دنبال می‌کنند. رویکرد کنش با چشم‌اندازهای ذات‌گرایانه که فراغت را بازتابی از آزادی انتخاب خدادادی فرد می‌داند نسبتی ندارد و از رویکردهایی که کنشگران فراغت را حاملان زبان بسته‌ی ساختاری، طبقه، جنسیت و نژاد می‌داند نیز پشتیبانی نمی‌کند.

توانایی و دانش همواره پیش شرط‌های کنش به شمار می‌آیند. علاوه بر این، بسیج منابع و بیان آنها نیز همواره به صورت مشروط و در چارچوب الگوهای خاص درک می‌شود.

در رویکرد کنش، روال کار با بررسی انگیزه‌های کنشگران فراغت آغاز می‌شود و به مرور زمان سعی می‌شود که مسیرهای رفتاری ترسیم شوند. یعنی آن خطوطی از رفتار فراغت دنبال می‌شود که جهت‌ها و آهنگ‌هایی قابل پیش‌بینی دارند. این مسیرها با عوامل مکان مرتبط می‌شوند که خود این عوامل با شبکه‌های خانواده فرم‌های اجتماعی، تفاوت‌های جنسی، تقسیم‌های نژادی، نابرابری‌های اقتصادی و دین ارتباط دارند.

رویکرد کنش با پشتیبانی از نقش فراغت در ارتقای سرمایه اجتماعی در زندگی روزمره، از طریق تحکیم شبکه‌های اجتماعی و ترویج نوعی سبک زندگی متوازن، این قبیل ابتکارها را گسترش می‌دهد.

ناگفته نماند رویکرد کنش مورد نظر روجک، ذاتاً انتقادی است زیرا روشن می‌کند که قدرت چگونه انگیزش، مکان و زمینه را مشروط می‌کند و جسم بودن و مکان بودن چگونه قالب‌ریزی می‌شوند. اما در عین

^۱ روجک، کریس، ۱۳۸۸، نظریه فراغت، عباس مخیر، تهران، نشر شهر

حال به خطرهای صرف انتقادی بودن نیز آگاه است. به بیان سیاسی، در پی آن است که از رهگذر دفاع از توانمندسازی، عدالت توزیعی و جذب اجتماعی به مثابه اهداف نظریه، مفهوم شهروندی فعال را توسعه دهد. در رویکرد کنش، فراغت یکی از اجزای مهم جامعه مدنی و شهروندی محسوب می‌شود. زیرا به بررسی اشتراک داوطلبانه و تعامل در مجموعه‌های غیررسمی می‌پردازد. ما با بازی کردن، آواز خواندن و موارد مشابه با یکدیگر، راهبردهایی برای شناختن و عمل کردن در چارچوب مخصصی فراگیر جسمیت و مکانیت پیدا می‌کنیم و علایق شهروندی مشترکی را تعریف می‌کنیم که مرزهای طبقه، جنسیت، نژاد، دین و تمایزهای وابسته به منزلت را در می‌نوردد.

در این رویکرد انتخاب‌های زندگی فراغت توسط سوژه در مکان و روایت مربوط به آن، نقطه آغاز تحلیل را تشکیل می‌دهد. این داده‌ها به گونه‌ای توصیفی و تحلیلی از رهگذر بررسی جسمیت و مکانیت و با استفاده از مشاهده، مصاحبه، کارگروهی، پرسشنامه و تحلیل تاریخی و تطبیقی مکان و زمینه به دست می‌آیند. رفتار سوژه و گزارش‌های روایتی سوژه از جسمیت و مکانیت و انگیزه، سنگ بنای این نظریه را تشکیل می‌دهند. آنها به پژوهشگر امکان می‌دهند مسیرهای فراغت را ترسیم و الگوهای رفتاری را با سایر افراد و گروه‌ها مقایسه و مقابله کنند. (روجک، ۱۳۸۸؛ ۸۱).

مفهوم کلیدی رویکرد کنش را «شهروندی فعال»^۱ تشکیل می‌دهد که در دیدگاه روجک جایگاه ویژه‌ای دارد. وی در تبیین این مفهوم آورده است؛ همگان اتفاق نظر دارند که در دموکراسی‌های غربی، رابطه میان فرد و حکومت، از لحاظ حقوق و مسئولیت‌های مدنی، به طور عمیق مورد تجدیدنظر قرار گرفته است. دوران کنونی، دورانی مملو از تردید و اضطراب است که در آن بسیاری از باورهای سنتی که شالوده انواع صورت‌ها و تجربه‌ی فراغت از قبیل آموزش رایگان، مالکیت خانه، امنیت شغلی و پایداری محیط زیست بود، دود شده و به هوا رفته است. دولت بسیاری از کارکردهای سنتی خود را رها کرده یا آنها را کاهش می‌دهند این مطلب به خصوص در عرصه‌های افزایش مستمری متناسب با تورم آموزش و رایگان و امکانات رفاهی فراگیر، مصداق دارد. درباره حفاظت محیط زیست و فضیلت‌های مدنی، شرکت‌های خصوصی، مسئولیت‌ها و فرصت‌های تازه‌ای پیدا کرده‌اند. گسترش سواد و ارتباطات همگانی، نوع جدیدی از شهروند را پدید آورده است که نسبت به گذشته بیشتر در معرض آموزش نهادی قرار می‌گیرند و از طریق رسانه‌ها به اطلاعات و سیاستگذاری دسترسی بی‌سابقه‌ای دارد. تمامی این تحولات موجب پیدایش روایت تازه‌ای از شهروندی با عنوان شهروندی فعال شده که بر تشریک مساعی میان افراد سازمان‌های داوطلب، شرکت‌های چند ملیتی و دولت استوار است.

^۱ Active citizenship

شهروندی فعال

شهروندی فعال، مبتنی بر الگوی توانمند شده‌ای از فرد است که از حقوق و مسئولیت‌های مدنی خود آگاه است و آن را به کار می‌بندد. این الگو بر دو سطح استوار است. نخست وجود یک جامعه مدنی که شهروندان را از گزینه‌های سبک زندگی و انتخاب‌های سیاسی آگاه سازد. دوم؛ تشریک مساعی میان شهروندان، سازمان‌های داوطلب، بازرسان ویژه و دولت به منظور نیل به مشارکت فعال در حقوق و مسئولیت‌ها.

در واقع مفهوم شهروندی فعال در پی عملی کردن روایت تجدیدنظر شده‌ای از حقوق شهروندی است و مسئولیت‌های شهروندی جدید را درباره حفاظت داوطلبانه از سرمایه اجتماعی و گسترش آن می‌پذیرد. امروزه مردم هنوز فراغت را هدفی فی‌نفسه به شمار می‌آورند اما این کار را در بستری از آموزش، ارتباطات و گردشگری همگانی انجام می‌دهند که بر فرض وجود یک رابطه متفاوت میان فرد، رفتار فراغت و شهروندی استوار است. جامعه مدنی باعث شکل‌گیری جریان‌های اطلاعاتی چندگانه و اغلب ناهمخوان شده است.

و درست در همین فراغت است که ما بیش از هر زمان دیگری در معرض اطلاعات و گزینه‌های سیاست-گذاری مرتبط با حقوق و مسئولیت‌های شهروندی فعال و اخبار مربوط به نقض این شرایط قرار می‌گیریم. تجربه فراغت، به صورت مستقیم و غیرمستقیم، شهروند فعال را در معرض جریان‌های اطلاعاتی مربوط به گزینه‌ها و خطرهای جاری سبک زندگی قرار می‌دهد.

بر اساس چنین برداشتی از شهروند فعال، امروز دو اصل متقاعدکننده اخلاقی عامل شکل‌گیری تغییر نگرش به فراغت بوده است. یکی مراقبت از خود و دیگری؛ مراقبت از دیگران. مراقبت از خود به فرایندهای گوناگون خود بازنگری برای دست یافتن به سلامت جسمی و ذهنی باز می‌گردد و مراقبت از دیگران به گسترش مشارکت سیاسی و افزایش مسئولیت در قبال رفاه جامعه و به طور کلی دنیای طبیعی اشاره دارد. اتخاذ چنین رویکردی در برخورد با مقوله فراغت، این نکته را متذکر می‌شود که باید نه تنها نسبت به نیازها و آرزوهای خودمان بلکه نسبت به خواسته‌های دیگران نیز حساس باشیم. (روجک، ۱۳۸۸).

فرآیند و عناصر برنامه‌ریزی فراغت

انتخاب رویکرد کنش که مفهوم شهروند فعال را محور خود قرار می‌دهد، راه را برای سیاست‌گذاری و برنامه‌ریزی فراغت باز می‌کند. این دیدگاه وجود برنامه‌های فراغتی را به کل رد نمی‌کند اما بر این باور است که اکنون مفهوم فراغت در چهارچوب لذت جویی سرخوشانه دیگر هیچ مشروعیتی ندارد، البته اگرچه لذت‌جویی همچنان یکی از ارکان بسیاری از صورت‌ها و کنش‌های فراغت به شمار می‌آید اما با دو

حکم اخلاقی و جهانی مراقبت از خود و مراقبت از دیگران در هم تنیده شده است و به همین دلیل نیازمند داشتن برنامه‌هایی مدون و طراحی شده برای تربیت شهروند فعال از طریق آموزش و توانمندسازی می‌باشد. بر این اساس می‌توان سرفصل جدیدی حول برنامه‌ریزی فراغت باز کرد. اصطلاح برنامه‌ریزی فراغت به توسعه فیزیکی نواحی و تسهیلات برای فعالیت‌ها و امور فراغتی اشاره دارد... و اگرچه استراتژی‌ها و برنامه‌های فراغت باید با فرآیند برنامه‌ریزی رسمی همخوان باشد... اما ویژگی‌های خاص موضوع برنامه‌ریزی (فراغت) را باید کانون توجه قرار دهد. در این نوع برنامه‌ریزی، ابعاد اجتماعی به نسبت برنامه‌ریزی‌های عمومی، از وجه مشخص‌تری برخوردار است. بعد اجتماعی برنامه‌ریزی فراغت بر تفاوت بین این نوع برنامه‌ریزی و برنامه‌ریزی عمومی تاکید دارد. هدف برنامه‌ریزی فراغت آن است که تسهیلات مناسبی را در بهترین مکان و بهترین زمان برای مردمی که به آن نیاز دارند، با هزینه قابل قبول، تأمین کند. تسهیلات فراغت خارج از خانه، [به‌خودی‌خود] چندان ضروری نیستند و تنها خواسته‌ای حداقلی برای اجتماع است. از این‌رو، ارزیابی تقاضا برای یک تسهیلات ویژه فراغتی، فرآیندی پیچیده و دشوار است؛ بویژه از آنجا که گستره‌ای از جاذبه‌های رقیب برای زمان فراغت یک فرد وجود دارد. برنامه‌ریزی، فرآیندی ساکن نیست بلکه پویاست و زمان فراغت مردم را به مکان پیوند می‌دهد. هم هنر است هم علم، با استفاده از روش‌های بسیاری برگرفته از رشته‌های مختلف... برای گسترش جایگزین‌هایی جهت استفاده از زمان فراغت، فضا، انرژی و پول برای انطباق با نیازهای انسانی. این فرآیند منتج به برنامه‌ها، مطالعات و اطلاعاتی می‌شود که سیاست عمومی را مشروط به تأمین فرصت‌های فراغت می‌نماید (تورکیلدسن، ۱۹۹۹: ۱۶۲-۱۶۳).

اما به صورت کلی مشکلی که در خصوص برنامه‌ریزی فراغت وجود دارد این است که «حرفه برنامه‌ریزی شناخت بسیار اندکی از اوقات فراغت دارد و این در حالیکه حرفه‌های مربوط به اوقات فراغت نیز اطلاعات و شناخت بسیار کمی درباره برنامه‌ریزی دارند. بجز چند استثنای موفقیت‌آمیز، برنامه‌ریزان می‌بایست مسائل مبرم‌تری نظیر حمل و نقل، مسکن یا خرید را حل و فصل کنند به نادیده گرفتن اوقات فراغت گرایش داشته‌اند. حرفه‌های اوقات فراغت نیز به این دلیل به برنامه‌ریزی بی‌توجه‌اند که اساساً به مدیریت علاقه‌مندند: مدیریت عملیات روزمره تسهیلات و خدمات. با همه اینها، نیاز به برنامه‌ریزی محکم و استوار در حوزه اوقات فراغت، اگر از نیاز به برنامه‌ریزی در دیگر حوزه‌های جامعه بیشتر نباشد، کمتر نیست. برنامه‌های اوقات فراغت نه تنها باید در ارتباط با کمیت مطلوب، انواع و توزیع تسهیلات و خدمات مورد نیاز، پیشنهادهایی در اختیار سیاست‌مداران قرار دهند که اغلب هم مجبورند صحنه را برای هرگونه پیش‌بینی لازم آماده سازند و ارائه دهند» (ویال به نقل از تورکیلدسن، ۱۹۹۹: ۱۳۲). با این اوصاف، امروزه، برنامه‌ریزی فراغت به رشته مستقل و پرکاربری تبدیل شده که

در امور مربوط به تعیین خط‌مشی‌ها، تدوین سیاست‌ها، اتخاذ تصمیمات و تدوین برنامه‌های فراغتی می‌تواند کمک شایانی به مدیران و دست‌اندرکاران این حوزه نماید.

افراد مختلفی در حوزه برنامه‌ریزی فراغت، دارای دستاوردهای نظری و مفهوم‌پردازی‌های مختلفی هستند و ابعاد متفاوت این امر را واکاویده‌اند. در این بین عوامل و زمینه‌هایی از قبیل محیط اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی، سیاست‌گذاری، عاملان تدارک و تمهید امکانات و خدمات فراغتی، مصرف‌کنندگان فراغت و ویژگی‌های شخصی و شخصیتی‌شان و سیاهه‌ای از سایر عوامل در برنامه‌ریزی فراغت تأثیرگذارند. در این بین، نهادهای دولتی، عمومی و بخش خصوصی نیز می‌تواند نقش بسزایی در نوع و نحوه ارائه فراغت به شهروندان داشته باشند. در ادامه به بررسی نظرات برخی از این نظریه‌پردازان حوزه برنامه‌ریزی فراغت خواهیم پرداخت.

جورج تورکیلدسن^۱ بر این باور است که برنامه‌ریزی و مدیریت امور فراغت و سرگرمی طی چند دهه اخیر، دچار تغییرات عمده‌ای شده است که به تغییرات اقتصادی و اجتماعی متعددی برمی‌گردد؛^۲ تغییراتی از قبیل سیاست دولت در قبال هزینه ارگان‌های محلی (از قبیل شهرداری‌ها و شوراهای فن‌آوری‌های جدید، رشد گردشگری، رشد اقتصاد بخش خدمات و صنعت تجاری در بخش فراغت و همچنین انتظارات فزاینده مردم برای داشتن سبک‌های زندگی سالم‌تر، نوع فراغت، تسهیلات، خدمات و گزینه‌های مختلف. به باور او، فرصت فراغت برای بخش عمده‌ای از شهروندان (خصوصاً در غرب)، یک واقعیت است. او در ادامه این سوال را مطرح می‌کند که آیا لزومی دارد فراغت و سرگرمی مردم، مدیریت شود؟ وی بر آن است که امروزه علاوه بر فرصت‌های فراغتی که طبیعت در اختیارمان می‌گذارد تقاضا برای منابع دیگری که دست‌ساخت انسان هستند و به فراغت و سرگرمی اختصاص دارند بیش از پیش، افزایش یافته است. گروه‌های اجتماعی دارای نیازهای فراغتی مختلفی هستند. بنابراین باید دغدغه‌ها معطوف به مردم باشد تا صرفاً بر منابع، ساختمان‌ها و تسهیلات تمرکز کند. باید به کرامت و منحصر‌بفرد بودن افراد توجه داشت. از این نقطه‌نظر است که برنامه‌ریزی و مدیریت بحث‌برانگیز می‌شود و این ریسمان هر چند ضعیف، ارتباط پیدا می‌کند به بحث در مورد اصول، برنامه‌ریزی و مدیریت. به باور او، برآورده شدن تقاضاهای فراغت صرفاً از طریق تأمین تسهیلات صورت نمی‌گیرد بلکه جلب نظر مردم نسبت به استفاده و لذت بردن از این تسهیلات، از خلال خدمات‌رسانی، سیاست مدیریتی و کنش مدیریت نیز بسیار مهم است.

او ۳ پیش‌فرض را مبنا قرار می‌دهد:

۱. George Torkildsen

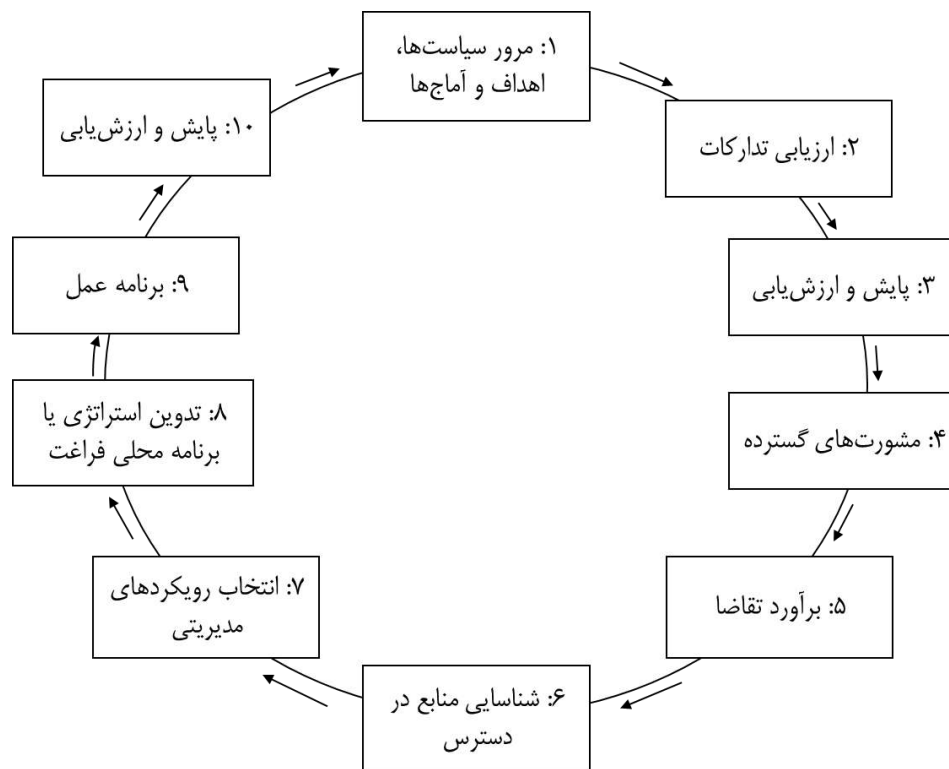
۲. برنامه‌ریزی فراغت به مثابه یک رشته، پدیده جدیدی نیست (تورکیلدسن، ۱۹۹۹: ۱۶۲).

۱) ارائه‌کنندگان خدمات و تسهیلات فراغت باید «کیفیت تجربه» افراد را مدنظر داشته باشند و فقط به کیفیت تسهیلات بسنده نکنند؛

۱ «فرصت» فراغت می‌تواند منجر به تجارب ارضاء‌کننده سرگرمی شود که تأثیرات مثبتی بر کیفیت زندگی افراد و متعاقب آن، اجتماع خواهد داشت؛

۲ [نحوه] مدیریت، تأثیر قابل ملاحظه‌ای را هم بر [جلب] مشارکت دارد هم بر عدم مشارکت. به زعم وی، برنامه‌ریزان، فراهم‌کنندگان و مدیران فراغت، جایگاه حائز اهمیت برای ایجاد منابع و فرصت‌ها دارند که می‌تواند به بهبود کیفیت زندگی برای بسیاری از مردم، کمک کند (تورکیلدسن، ۱۹۹۹). به زعم تورکیلدسن در مقام نظر، فرآیند برنامه‌ریزی فراغت، مدلی ساده بر مبنای نیازها و تقاضاهای فراغت و تأمین خدمات و تسهیلات برای برآوردن این نیازهاست. اما در عمل، فرآیند بسیار پیچیده‌تر است. او مدل پیرو را برای برنامه‌ریزی فراغت پیشنهاد می‌کند و بر آن است که باید به موازات برنامه‌ریزی رسمی و طرح و برنامه‌های محلی در دستور کار قرار گیرد.

نمودار شماره ۱-۲- فرآیند ۱۰ مرحله‌ای برنامه‌ریزی فراغت (تورکیلدسن، ۲۰۰۵: ۲۸۵)

به زعم تورکیلدسن، باید تمامی این مراحل در فرآیند برنامه‌ریزی برای فراغت، کانون توجه افراد دست‌اندرکار (برنامه‌ریزان و مدیران اجرایی) قرار گیرد. او در ادامه به توضیح و تشریح هر یک از مراحل می‌پردازد.

مرحله اول؛ تعیین سیاست‌ها، اهداف و آماج‌ها: این مرحله معطوف به بررسی بنیان‌های فلسفی تأمین امکانات و تسهیلات فراغتی برای اجتماعات هدف و تعیین نقش شهرداری (مثلاً تأمین‌کننده، توانمندساز، شریک و...) است.

مرحله دوم؛ ارزشیابی وضعیت کنونی تأمین امکانات و خدمات فراغتی: هدف این مرحله، شناسایی انواع، دامنه و مالکیت تسهیلات فراغتی است؛ چه آنهایی که عمومی‌اند چه آن دسته که داوطلبانه و تجاری هستند. این مرحله همچنین به بررسی میزان اثربخشی و کارایی میزان استفاده و نحوه مدیریت نیز می‌پردازد. همچنین سطوح تقاضا و قابلیت ذخیره شده را نیز تعیین می‌کند. یک مطالعه جمعیتی نیز، ملاحظات خاص اجتماعات هدف و بخش‌های ویژه‌ای از این اجتماعات را شناسایی می‌کند که نیازمند توجه ویژه هستند. در عین حال یک تحلیل حمل و نقل نیز دسترسی به سایت‌های موجود و سایت‌های بالقوه فراغتی را نشان می‌دهد.

مرحله سوم؛ مشورت گسترده: این مرحله فرصتی را فراهم می‌آورد تا از خلال آن مشخص گردد که چه چیزی به چه نحوی تأمین شده و به گروه‌های هدف، تخصیص داده شده است. لازم است با ساکنین، دست‌اندرکاران و سازمان‌های محلی مشورت شود. تکنیک‌های متعددی باید مورد استفاده قرار گیرد. با ارگان‌های مختلف در بدنه دولت که مسئول فعالیت‌های هنری و ورزشی هستند یا با افراد و مقامات تحصیلکرده و یا متولیان مدارس، مشورت شود تا موازی‌کاری رخ ندهد.

مرحله چهارم؛ ارزیابی تقاضای بالقوه و شناخته‌شده: اگرچه فقط یک تکنیک منحصربفرد برای برنامه‌ریزی فراغت وجود ندارد که به درستی بتواند نشان دهد چه تقاضاهای بالقوه‌ای ممکن است برای فعالیت‌ها یا تسهیلات خاصی وجود داشته باشد اما یک شاخص مناسب می‌تواند از طریق استفاده از تکنیک‌های گوناگون برنامه‌ریزی فراغت حاصل شود؛ مواردی همچون مدلینگ تقاضا. این تکنیک‌ها به عنوان نمونه، می‌تواند این موارد را شامل شوند: داده‌های ملی و بویژه محلی، نیم‌رخ جمعیت، نتایج مشاوره و شناسایی تقاضاهای شناخته‌شده و بالقوه.

مرحله پنجم؛ شناسایی کمبودها و داشته‌ها: در این مرحله رابطه عرضه-تقاضا تحلیل می‌شود. به لحاظ نظری، مقایسه سطح تقاضای بالقوه با تأمین آنها در عمل، باید لیستی از کمبودها را به دست دهد.

مرحله ششم؛ شناسایی و ارزیابی منابع در دسترس: لازم خواهد بود کلیه سایت‌های بالقوه برای توسعه و گسترش فراغت بررسی شوند و بر اساس میزان مناسب بودن‌شان (از قبیل اندازه، ناحیه [استقرار]، دسترس‌پذیری، ملاحظات زیست‌محیطی) ارزیابی شوند. یک مطالعه ظرفیت‌سنجی باید صورت گیرد و

خروجی آن یک طرح مالی باشد؛ شامل میزان سرمایه، هزینه‌های جاری، مدیریت و بهره‌برداری. فرصت‌های جلب کمک‌های مالی و الزامات برنامه‌ریزی باید مورد توجه قرار گیرد.

مرحله هفتم؛ انتخاب رویکردهای مدیریتی: امروزه گستره‌ای از گزینه‌های مدیریتی وجود دارد و مدیران محلی نیز ملزم هستند که بهترین را در دستور کار قرار دهند. گزینه‌هایی همچون مناقصه رقابتی، سازمان‌های غیرانتفاعی، اعتماد، درون‌سپاری و یا برون‌سپاری، واگذاری، شراکت و... ممکن است هر رویکرد مدیریتی، مستلزم تسهیلات و خدمات متفاوتی باشد.

مرحله هشتم؛ اتخاذ استراتژی محلی فرهنگی و طرح محلی فراغت یا تجدید نظر در موارد موجود: مقامات محلی موظفاند یک استراتژی محلی فرهنگی را اتخاذ کنند. مدیران فراغت نیازمند این هستند که یک طرح یا مجموعه طرح‌هایی را تدوین کنند از قبیل طرح‌های هنری، ورزشی و سرگرمی؛ ترکیبی از طرح‌های توسعه کوتاه مدت و میان مدت برای هر ناحیه که نقش شورا و شهرداری در هر یک از این طرح‌ها باید مشخص گردد. استراتژی محلی فرهنگی، نقش شورا و شهرداری، سیاست‌ها، اهداف توسعه‌ای و مدیریتی و برنامه‌های اقدام را تعیین می‌کند.

مرحله نهم؛ برنامه اقدام: لازم است برای پیاده کردن استراتژی‌ها، یک برنامه اقدام تدوین شود که دارای اهداف عملیاتی مشخص، آماج‌ها و روش‌هایی برای اندازه‌گیری باشد. لازم است حوزه‌های مسئولیت به کمیته‌ها و افراد کلیدی واگذار شود. یک شبکه تحلیل انتقادی از مسیر صورت گیرد تا اطمینان حاصل شود که وظایف به‌طور کامل پوشش داده شده است.

مرحله دهم؛ نظارت و ارزشیابی: باید بر پیشرفت صورت گرفته، نظارت شده و نتایج حاصله، اندازه‌گیری شود. این امر باید شامل تأثیرات حاصل بر اجتماعات هدف هم باشد. باید استراتژی‌ها به صورت دوره‌ای ذیل توجه به تغییرات اقتصادی، اجتماعی و زیست‌محیطی بازنگری شود.

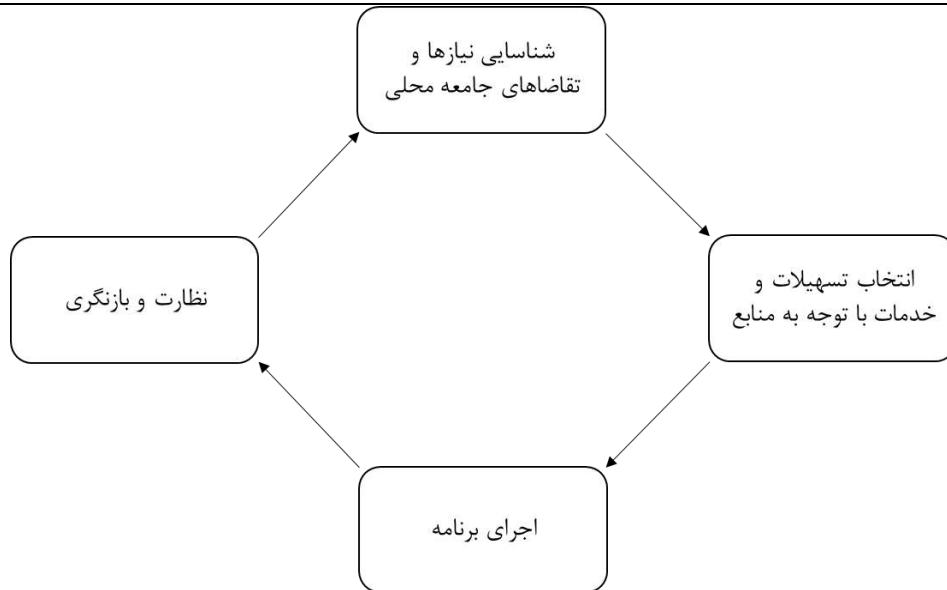
به باور تورکیل‌دسن، امروزه برنامه‌ریزی فراغت به یک رشته تبدیل شده است. برنامه‌ریزی فراغت اساساً از برنامه‌ریزی عمومی، مجزاست؛^۱ چراکه فراغت خارج از خانه، متشکل از گستره‌ای از فعالیت‌ها و گزینه‌هاست و فعالیت فراغت معمولاً چندان قابل پیش‌بینی نیست. آنچه که باید در برنامه‌ریزی فراغت مورد توجه باشد عبارتند از: راهنمای سیاست فراغت، طرح‌های توسعه، طرح‌های ساختاری و محلی، بازرسی برنامه‌ریزی، الزامات برنامه‌ریزی، اجتماعات محلی و استراتژی‌های پایدار محلی... مدل پیشنهادی او برای مدیران فراغت می‌تواند راهنمای شناسایی نقش‌هایی باشد که باید بر عهده گرفته شود. به زعم او، مرحله‌ای جدایی‌ناپذیر

۱. او معتقد است که بعد اجتماعی برنامه‌ریزی فراغت بر تفاوت بین این نوع برنامه‌ریزی و برنامه‌ریزی عمومی تاکید دارد. ممکن است چنین برداشت شود که تسهیلات فراغت خارج از خانه، چندان ضروری نیستند و تنها خواسته‌ای حداقلی برای اجتماع است. از این‌رو، ارزیابی تقاضا برای یک تسهیلات ویژه فراغتی، فرآیندی پیچیده و دشوار است بویژه از آنجاکه گستره‌ای از جذابیت‌های رقیب برای زمان فراغت یک فرد وجود دارد (تورکیل‌دسن، ۱۹۹۹: ۱۶۲).

که اغلب فراموش می‌شود، ارزشیابی تدارکات کنونی و خدماتی است که می‌تواند حوزه‌های بالقوه یدک (نگه‌داشته شده) و جاهایی را شناسایی کند تقاضا از میزان عرضه در دسترس، پیشی گرفته است. او معتقد است که ماهیت و مقیاس تدارکات فراغت توسط بسیاری از مقامات محلی از قبیل شهرداری، چیزی است که از پیشینیان به ارث رسیده و به احتمال زیاد به همین دلیل است که بسیاری از شوراها و شهرداری‌ها، هیچ فلسفه‌ای برای اختصاص منابع فراغت (و نه هیچ هدف اعلام شده‌ای در مورد خدمات فراغت) ندارند که مبالغ هنگفتی خواهند بود. او در نهایت روش‌های متفاوتی در خصوص ارزیابی نیاز به فراغت را توضیح می‌دهد. روش‌هایی از قبیل استانداردهای تدارک، تقاضای فضایی، سلسله مراتب تسهیلات، نرخ‌های مشارکتی در سطح ملی، رویکرد ماتریس شبکه، رویکرد فهرست نیاز، تقاضای اظهار شده و همفکری عمومی. از نظر او، اگرچه این رویکردها دارای محدودیت‌های خاص خود هستند اما می‌تواند شاخص مناسبی برای سطح کاستی‌ها فراهم آورند. همچنین معتقد است که به منظور توسعه یک روش دقیق‌تر برای ارزیابی، تحقیقات گسترده‌ای لازم است تا دریافته شود که چرا مردم فعالیت خاصی را می‌پسندند و اینکه تا چه حد خود تسهیلات را انتخاب می‌کنند و یا تا چه حد رهبری محلی، مدیریت و بازاریابی، معطوف به گزینه‌هاست و اینکه مردم تا چه حد توانمند شوند که فرصت‌ها را جذب کنند (تورکیلدن، ۲۰۰۵: ۲۸۵).

تورکیلدن پیشنهاد می‌دهد که یک شورای سیاست‌گذاری تشکیل شود تا در قالب آن، در خصوص میزان تخصیص منابع اوقات فراغت (یعنی دلایلی که پشتوانه سرمایه‌گذاری شورا در تأمین امکانات گذران اوقات فراغت هستند) سیاست‌هایی را اتخاذ نماید تا تنوع و طیف تسهیلات (یعنی مکان استقرار و شیوه مدیریت آنها) را تعیین کند. علاوه بر این باید روابط شورای سیاست‌گذاری با توسعه فعالیت‌های مشارکتی با دیگر نهادهای محلی یا سایر بخش‌های داوطلبانه و یا تجاری مشخص شود. گذشته از این که شورا چه نقشی را برای خود در خصوص تأمین فرصت‌های فراغتی تعیین می‌کند می‌تواند بر نوع تسهیلات پیش‌بینی شده و اینکه به وسیله چه کسی/کسانی ارائه شود نیز تأثیرگذار باشد. بنابراین چنین فرآیندی را برای شورای مذکور و نحوه مداخله آن در برنامه‌ریزی فراغت می‌توان متصور شد.

نمودار شماره ۲-۲- فرآیند برنامه‌ریزی فراغت بر اساس نقش شورای سیاست‌گذاری فراغت

با توجه به نمودار فوق، اجتماعات محلی و نیازها و تقاضاهای آنها برای فراغت در اولویت قرار دارند اولین گام در برنامه‌ریزی را شکل می‌دهند. اما به منظور اجرایی کردن الگوی فوق، برخی ریزفعالیت‌ها نیز باید کانون توجه قرار گیرد که در جدول ذیل آورده شده است.

جدول شماره ۸-۲- فرآیند برنامه‌ریزی فراغت (یک رویکرد عملی)

اجرا	تهیه راهبرد اوقات فراغت	ارزیابی منابع موجود	تعیین کمبودها	ارزیابی تقاضای بالقوه	ارزشیابی نحوه خدمات‌رسانی کنونی	تعیین شورای سیاست
تهیه طرح اجرایی تعیین حوزه‌های مسئولیت	تهیه طرح‌های توسعه کوتاه، میان و بلند مدت تعیین نقش‌های ذی‌نفعان تعیین اهداف کلان و خرد توسعه بررسی گزینه‌های دستیابی به اهداف	تعیین مکان‌های قابل دسترسی ارزیابی مکان‌ها انجام مطالعات امکان‌سنجی و تدوین اولویت‌ها برآورد هزینه‌های سرمایه‌ای: هزینه‌های ساختمانی هزینه‌های تجهیزات محوطه‌سازی حق‌الزحمه کارشناسی و... تعیین هزینه‌های احتمالی عملیاتی تعیین منابع سرمایه‌ای: کمک‌های بلاعوض دولت مرکزی بررسی طرح‌های مشارکت بازنگری در اولویت‌ها	تحلیل عرضه و تقاضا تهیه فهرست کمبودها اولویت‌بندی کنارگذاشتن اولویت پایین و تسهیلات نامناسب	ارزیابی تقاضای بالقوه استانداردها تحلیل فضایی نرخ‌های مشارکت ملی رویکرد سلسله‌مراتبی تقاضای اظهارشده سیستم شبکه مشاوره عمومی گردهمایی‌های عمومی مصاحبه‌ها پیمایش‌ها	انجام مطالعات جمعیتی/حمل و نقل شناسایی جمعیت‌های ویژه ارزیابی تأثیر استفاده‌کنندگان تعیین نوع و طیف تسهیلات ارزشیابی اثربخشی کارآیی نسبت‌های مالی سطوح یارانه سطوح بهره‌برداری میزان حضور مردم تعیین نقاط دارای: ظرفیت اضافی تقاضای اضافی تعیین سطح نفوذ	مبانی تخصیص منابع نقش شورا تأمین‌کننده توانمندساز هماهنگ‌کننده و... تدوین سیاست‌ها در مورد استفاده چندگانه مشارکت با سایر بخش‌ها رهنمودهای عملیاتی بازارهای موردنظر سیاست قیمت‌گذاری گروه‌های محروم هزینه‌های عملیاتی

(تورکیلدسون: ۱۹۹۹).

تورک‌یلدسن معتقد است که در هر مرحله‌ای باید تکنیک‌های متناسب با برآوردن اهداف و فعالیت‌هایی که باید ذیل آنها برآورده و یا انجام شود در دستور کار برنامه‌ریزان قرار گیرد. داشتن برآوردی از جمعیت ساکن در محلات و تمرکز بخش‌های ویژه در آن می‌تواند در تحلیل‌های حمل و نقل و دسترس‌پذیری تأثیرگذار باشد. یا در شرایط وجود محدودیت‌ها و تنگناهای اقتصادی باید از تسهیلات موجود به نحو بهینه استفاده کرد و از اسراف تسهیلات، برحذر بود. بنابراین لازم است که خدمات موجود مورد ارزیابی قرار گیرد و هر جا میسر باشد نقاط دارای ظرفیت اضافی و نقاطی که در آنها، تقاضا از عرضه پیشی می‌گیرد، مشخص شود. این ارزیابی همچنین باید شامل یک ارزیابی عملکرد برای هر یک از عناصر موجود در این خدمات باشد.

در بخش ارزیابی تقاضای بالقوه، هر چند که تکنیک واحدی وجود ندارد که بتواند نشان دهد کدامیک از فعالیت‌ها یا تسهیلات فراغتی خاص به چه میزان مورد استقبال اقشار گوناگون است اما می‌توان ترکیبی از تکنیک‌های زیر را در دستور کار قرار داد:

۱- استانداردهای تأمین خدمات

۲- تحلیل فضایی

۳- نرخ‌های مشارکت ملی

۴- رویکرد سلسه‌مراتبی

۵- سیستم شبکه

۶- رویکرد شاخص نیاز

۷- تقاضاهای اظهارشده در کنار مشاوره عمومی

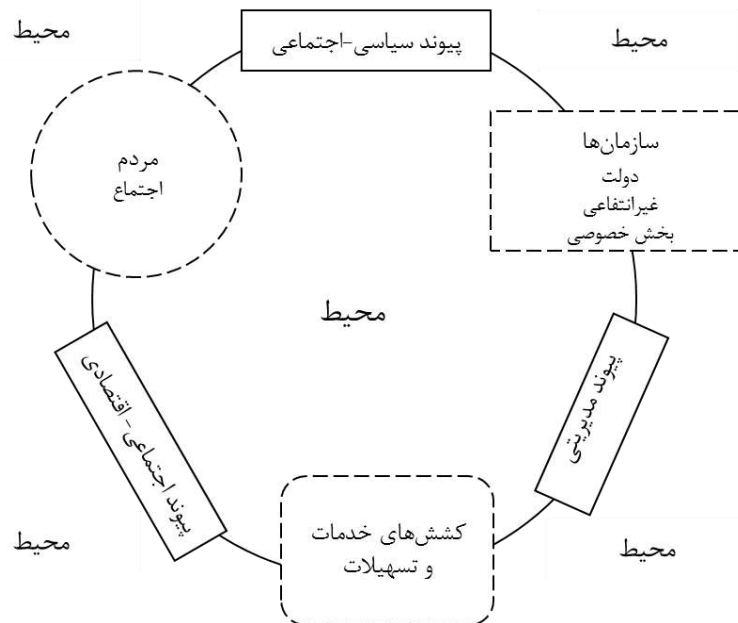
همچنین باید فهرستی از تسهیلات و امکانات ویژه هر محدوده لیست شود و کمبودها مشخص گردد و کلیه تسهیلاتی که دارای اولویت پایین ارزیابی می‌شود، از فهرست حذف شود. از سوی دیگر باید کلیه نقاط بالقوه برای توسعه امکانات گذران اوقات فراغت بررسی شوند و مورد ارزیابی قرار گیرند و برای اینکه بتوانیم هزینه سرمایه‌گذاری مربوطه را برآورد کنیم و پیامدهای احتمالی را در نظر آوریم یک مطالعه امکان‌سنجی ضروری است. با این اوصاف در بخش ارزیابی منابع موجود، لازم است منابع تأمین سرمایه لازم مورد بررسی قرار گیرد. این منابع عبارتند از کمک‌های بلاعوض احتمالی از سوی دولت مرکزی (یا موسسات دولتی) کمک‌های بین‌المللی، درآمدهای شهرداری‌ها یا تأمین مالی بخشی از طرح‌ها به صورت ساخت و ساز مشارکتی. زمانی که این کار انجام شد، آنگاه ممکن است لازم باشد که اولویت‌بندی‌ها، مجدداً مورد بازبینی قرار گیرند.

با توجه به کارهای صورت گرفته در مراحل پیشین، باید بتوان یک استراتژی فراغتی تدوین کرد که در آن، طرح‌های توسعه کوتاه، میان و بلند مدت را برای مناطق مورد نظر، گنجانده و نقش ذی‌نفعان به روشنی در آن، مشخص شده باشد. در نهایت به منظور اجرای استراتژی اتخاذ شده، لازم خواهد بود که یک برنامه عملیاتی هم تدوین و مصوب گردد و در قالب آن، مسئولیت‌ها در بین دست‌اندرکاران توزیع و تفویض گردد. در نهایت نیز لازم است که میزان پیشرفت کار و همچنین آثار تأمین امکانات اوقات فراغت بر اجتماعات هدف از قبیل آثار اقتصادی، اجتماعی و زیست‌محیطی به طور ادواری، ارزیابی شوند.

آنتونی جیمز ویال^{۱۱۳} نیز دل‌مشغول سیاست‌سازی و برنامه‌ریزی در حوزه فراغت و گردشگری است. از نظر ویال، سال‌های سال، تمایز بین بخش‌های عمومی و غیرعمومی چندان مشخص نبوده است؛ به‌طوری‌که قسمت عمده‌ای از خدمات توسط بخش عمومی اجاره داده می‌شده یا با متصدیان بخش خصوصی و غیرانتفاعی قرارداد بسته می‌شد. این‌گونه مناسبات در زمینه فراغت و گردشگری نیز وجود داشته است. خدمات فراغت و گردشگری یا توسط بخش عمومی تدارک دیده می‌شده و یا بعضاً از خلال تنظیم قرارداد یا شراکت انجام می‌شده است؛ به‌طوری‌که بدنه عمومی، ساختمان‌ها را اجاره می‌داده یا کمک‌های مالی را در اختیار سایر سازمان‌ها قرار می‌داده است. سخت است قبول کنیم که برخی خدمات یا تسهیلات فراغتی وجود دارند که توسط سازمان‌های عمومی، تجاری یا غیرانتفاعی ارائه نشده باشد. حتی زمانی که مدیریت بخش خصوصی یا داوطلبی درگیر امور فراغتی می‌شود عموماً ارگان‌های بخش عمومی، همچنان مسئولیت‌های کلی را بر عهده دارند یا هزینه را عهده‌دار می‌شوند و یا زمین و سرمایه را در اختیار می‌گذارند. مقامات محلی بویژه، مسئولیت‌های گسترده‌ای را بر عهده دارند و نگران سرزندگی اقتصادی و کیفیت زندگی اجتماعات هدف هستند. در این بین نقش دولت در تأمین فراغت دچار تحول شده و همچنان نیز ادامه دارد.

او چارچوبی اجتماعی، سیاسی، اقتصادی و مدیریتی را برای پرداختن به امر فراغت، پیشنهاد می‌کند.

نمودار شماره ۳-۲- چارچوب اجتماعی، سیاسی، اقتصادی و مدیریتی برای در نظر گرفتن فرآیندهای ارائه خدمات فراغت (ویال، ۲۰۰۲)

این چارچوب متشکل از ۵ عنصر است:

- ۱- مردم: افراد، ساکنین و اجتماعات.
 - ۲- سازمان‌ها: سازمان‌های عمومی و بخش خصوصی که درگیر تأمین و تدارک تسهیلات و خدمات اوقات فراغت‌اند شامل سازمان‌های داوطلبی، شرکت‌های تجاری و دولت و ارگان‌هایش از جمله اعضای منتخب و منتصب و کارمندان عالی‌رتبه و درگیر در امور استراتژیک.
 - ۳- خدمات و تسهیلات فراغت شامل نقش مکمل‌شان در کنار مدیران و کارمندان.
 - ۴- محیط شامل محیط طبیعی و فیزیکی انسان ساخت.
 - ۵- فرآیندها که این عناصر متفاوت را به همدیگر پیوند می‌دهد شامل برنامه‌ریزی، بازاریابی، فرآیندهای سیاسی و بهره‌برداری، خرید و مصرف خدمات و اینکه این فرآیندها به موازات ۳ پیوند دیگر (اجتماعی-سیاسی، مدیریتی و اقتصادی-اجتماعی) رخ می‌دهد.
- این چارچوب، پلی ارتباطی بین عناصر است. بین هر ۲ عنصر، یک جریان دو طرفه از تأثیر و فعالیت وجود دارد. ماهیت این فرآیندها بسته به اینکه به بخش عمومی گره خورده باشد یا بخش خصوصی، متفاوت است. در این بین ۳ نوع پیوند را می‌توان از همدیگر تمیز داد:
- ۱- ارتباط اجتماعی-سیاسی بین بخش عمومی و سازمان‌ها. این جریانات به قرار زیر است:

- بخش تجاری: از سازمان به بخش عمومی؛ سازمان‌های تجاری درگیر فرآیندهای تحقیقات بازار، گردآوری اطلاعات در خصوص بازارها و روابط عمومی می‌شوند که به منظور تأثیر بر افکار عمومی طراحی شده‌اند. از بخش عمومی به سازمان: تدارک اطلاعات تحقیقات بازار در خصوص سلیق و ترجیحات و در برخی مواقع، تشکیل کمپین علیه فعالیت‌های تجاری.

- بخش عمومی: فرآیندهای سیاسی شامل تشکیل کمپین سیاسی، لابی‌کردن، رای دادن و مشارکت سیاسی در تصمیم‌سازی.

- بخش غیرانتفاعی: ترکیبی از خصوصیات و ویژگی‌های بخش‌های تجاری و عمومی.

۲- ارتباط مدیریتی بین سازمان‌ها و تسهیلات/خدمات فراغت. جریان‌ها به صورت زیر است:

- از سازمان‌ها به تسهیلات و خدمات فراغت: فرآیندهای برنامه‌ریزی، توسعه و مدیریت.

- به سازمان‌ها از تسهیلات و خدمات فراغت: درآمد و عواید (یا ضررها)

۳- ارتباط اجتماعی-اقتصادی بین تسهیلات/خدمات عمومی و فراغت:

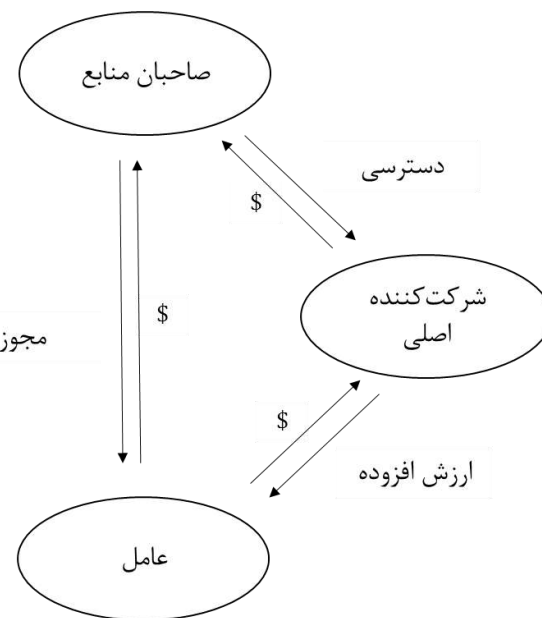
- در اینجا فرآیند فروش و بهبود رخ می‌دهد و فرآیند استفاده یا عدم استفاده از تسهیلات و خدمات مطرح است.

محیط فیزیکی به عنوان یک عنصر پس‌زمینه‌ای از سیستم، ارائه شده است (که همه را دربرمی‌گیرد) که شامل محیط شهری، روستایی و طبیعی است؛ موضوعی برای سیاست‌گذاری، محدودیتی بر فعالیت‌ها و منبعی که برای فراغت مورد بهره‌برداری قرار می‌گیرد. هنگامیکه بخشی از محیط برای فراغت، مدیریت می‌شود به بخشی از عنصر تسهیلات و خدمات تبدیل می‌شود.

این چارچوب مشخص می‌سازد که تسهیلات و خدمات فراغت و گردشگری، برخاسته از تعامل بین بخش عمومی (در مقام بهره‌بران و گروه‌های سیاسی) و سازمان‌ها و فعالیت‌های آنهاست. همچنین این ایده را شفاف می‌کند که تدارک فراغت توسط هم بخش عمومی و هم بخش خصوصی، در چنین چارچوب بنیادین، وجود دارد؛ اگرچه روابط بین عناصر، متغیر خواهد بود. در نهایت اینکه، این چارچوب ارتباط متقابل بین عناصر درون سیستم، مکان‌ها و فرآیندهای مختلف (سیاسی، برنامه‌ریزی، طراحی، بازاریابی، تحقیقات بازار، مدیریت و...) را در متن، نشان می‌دهد (ویال، ۲۰۰۲: ۴-۶).

ریچارد برودهورست^{۱۱۴} معتقد است که برنامه‌ریزی در مورد اوقات فراغت و سرگرمی مستلزم فرآیندی است که بازیگران مختلف سهیم در این حوزه را در شبکه سرگرمی، به همدیگر پیوند می‌دهد. با ترسیم این فرآیند، می‌توانیم دریابیم که چه چیزی در حال اتفاق افتادن است و مهمتر اینکه، کی و کجا برای رسیدن به اهداف، باید مداخله کرد. بازیگران و نقش‌شان را می‌توان در قالب ۳ گروه ترسیم کرد: بخش‌های خصوصی، داوطلبانه و عمومی. این بخش‌ها و اهمیت‌شان به نسبت محیط سیاسی و همچنین فعالیت‌های فراغتی مورد نظر، متغیر خواهد بود. امروزه اجتماعات هدف دارای مهمترین نقش هستند. برای هرگونه انتخاب و تصمیمی، نیازمند اطلاعات هستیم. منابع اطلاعاتی می‌تواند در تأمین گسترده‌ای از فرصت‌های فراغتی، نقش بسزایی ایفا کنند. او برای ترسیم فرآیند مورد نظر، یک رویکرد گام به گام ساده را پیشنهاد می‌دهد با سوالاتی ساده. سوالاتش کمک می‌کند که دریابیم چرا مداخله می‌کنیم، مشارکت‌کنندگان چه کسانی هستند، چه کسانی منابع را در دست دارند، چه کسانی می‌تواند بر فرآیند تأثیرگذار باشند، بازندگان یا برندگان چه کسانی هستند؟

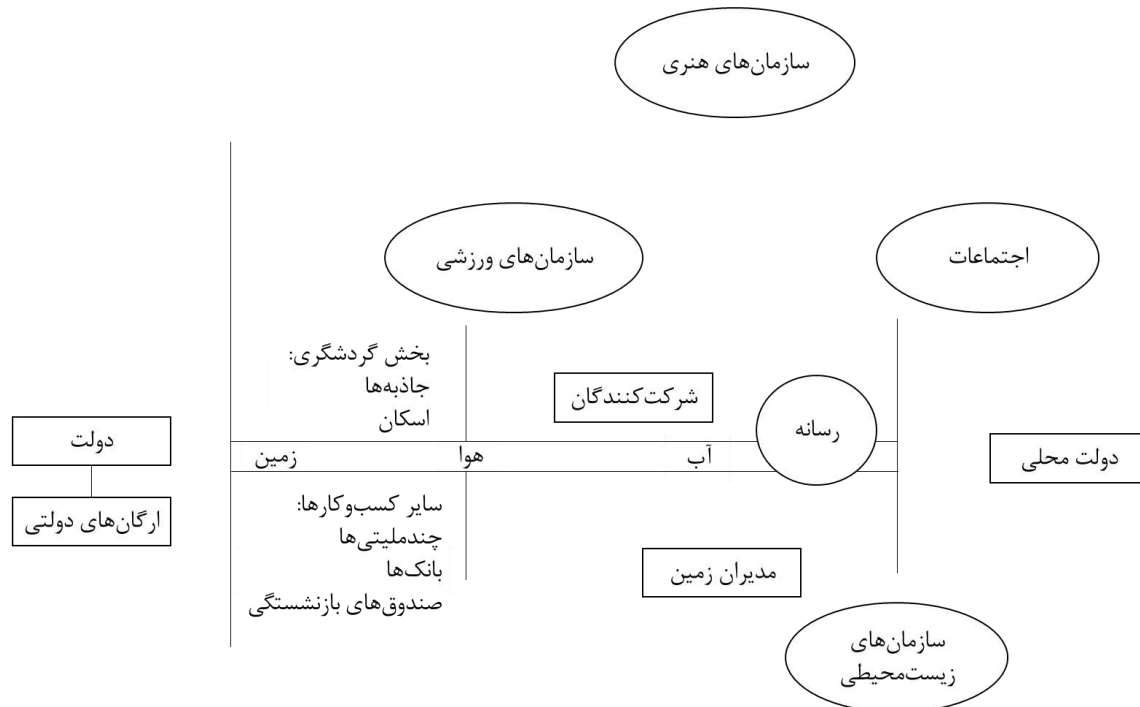
نمودار شماره ۴-۲- رابطه بین عناصر اساسی مدیریت فراغت و نحوه روابط (برودهورست، ۲۰۰۱: ۵۵)

به زعم او، برای مدیریت فراغت و سرگرمی، نیازمند درک فرآیند آن هستیم. چه عواملی تعیین می‌کنند که چه چیزهایی اتفاق می‌افتد؟ چه فعالیتی رخ می‌دهد، توسط چه کسی، طی چه زمانی و کجا؟ آیا آنچه که در یک بخش از شبکه رخ می‌دهد پیامدهایی برای مردم در پی خواهد داشت که در هر کجای این شبکه زندگی می‌کنند؟ تمام بازیگران با همدیگر پیوند دارند و کمک می‌کند تا تصویری که مورد نیاز است به دست داده شود.

در هر صورت لازم است مشخص شود که در چه سطحی می‌خواهیم فعالیت کنیم. به چه جزئیاتی نیازمندیم تا چگونگی عملکرد شبکه را توضیح دهیم؟ شبکه تا چه حد باید گسترده باشد؟ چه دوره زمانی مدنظر است؟ مرزهای جغرافیایی مناسب کدام است؟ در چه سطحی باید بر آن تمرکز کرد؟ پاسخ‌ها بسته به ماهیت مساله‌ای دارد که بر آنیم تا حل کنیم یا فرصتی که می‌خواهیم به دست بیاوریم. فراغت تنها زمانی شروع می‌شود که مشارکت‌کننده در محل حضور داشته باشد. در ترسیم شبکه فراغت و سرگرمی، اول باید بازیگران اصلی ترسیم شوند؛ آنانکه به‌طور مستقیم از این فراغت منتفع می‌شوند مانند افراد و گروه‌ها و سپس آنانکه به‌طور غیرمستقیم، منتفع می‌شوند.

در هر رخدادی، افراد تجارب شخصی به دست می‌آورند و از فراغت انتخابی‌شان، منتفع می‌شوند. این تجارب شخصی، در توسعه امر فردی سهیم می‌شود. این امر به نوبه خود وابسته به ماهیت، وسعت و شدت رخداد است؛ پیشینه شخصی، ساخت ژنتیک، تحصیلات، تجارب پیشین، نگرش‌ها، انگیزه‌ها و قصد و نیت. در گام اول ترسیم، عناصری که باید ترسیم شوند معمولاً با علایق و فعالیت گره می‌خورند اما هرگونه تحلیل کاملی، نیازمند توجه به مکانیسم‌ها و سایر متغیرها از قبیل سن، پیشینه و سبک زندگی است.

نمودار شماره ۵-۲- چه کسانی سهم دارند؟

(برودهورست، ۲۰۰۱: ۵۷)

اغلب فعالیت‌های فراغتی، فعالیت‌های اجتماعی هستند. به همین دلیل، محیط اجتماعی به اندازه محیط کالبدی حائز اهمیت است. ترسیم پویایی‌های گروهی به ما کمک می‌کند تا فرآیند را درک کنیم و ممکن است کمک کند تا حوزه‌هایی مشخص شود که ورود مدیران به این حوزه‌ها، اثربخش خواهد بود یا حوزه‌هایی را بر ملا سازد که نباید در آنها اقدامی صورت گیرد. حد مطلوب فراغت، معطوف به آزادی است که به اختیار انتخاب افراد پیوند می‌خورد. فراغت و سرگرمی به انحاء مختلف می‌تواند تأمین و یا تحت نظم درآمد (برودهورست، ۲۰۰۱: ۵۴-۵۸).

نقش دولت‌ها و بخش عمومی در تأمین خدمات فراغتی

فضاها و امکانات گذران اوقات فراغت به محض اینکه خصلت کالایی پیدا کنند تابع بازار عرضه و تقاضا می‌شوند و باید برای استفاده از آنها، هزینه پرداخت شود. به این ترتیب عامل درآمد استفاده‌کنندگان به متغیری تأثیرگذار تبدیل می‌شود که امکان یا عدم امکان دسترسی گروه‌های مختلف شهروندان را به کالاها و خدمات فراغتی را تأمین می‌کند. در کشورهای مختلف، بنابر سطح توسعه و ساختار دولت، هزینه تأمین خدمات فراغتی توسط شهروندان پرداخت می‌شود و دولت نقشی به عهده نمی‌گیرد یا دولت‌ها دخالت می‌کنند و کمابیش، تأمین بخشی از هزینه‌های فراغتی را عهده‌دار می‌شوند.

در دوره معاصر، تأمین امکانات فراغتی برای همگان به یکی از مسئولیت‌های اساسی دولت‌ها و نهادهای عمومی و سازمان‌های رفاهی بدل شده است. در واقع دولت‌ها به تدریج پذیرفته‌اند که در کنار تأمین زیرساخت‌های اقتصادی و کالبدی، به ایجاد زیرساخت‌های اجتماعی و فرهنگی و بویژه امکانات فراغتی مبادرت می‌ورزند. در غیر اینصورت منابع همگانی تخریب می‌شود و یا به نفع گروه‌های معدودی، مورد استفاده انحصاری قرار می‌گیرد. این وضعیت به تشدید نابرابری اجتماعی و بهره‌برداری ناپایدار از منابع می‌انجامد.

هرچند در میزان و نحوه برخورداری گروه‌های مختلف شهروندی از خدمات و کالاهای فراغتی، عوامل مختلفی دخالت دارند اما درآمد خانوار، بیش از هر عاملی به عنوان متغیر اصلی و مشترک، نقش اساسی و تعیین‌کننده‌ای را بر عهده دارد؛ چرا که سایر عوامل از جمله عوامل اجتماعی، فرهنگی، سیاسی و نظایر آنها با شدت کمتری نسبت به عامل درآمد و توان هزینه کردن عمل می‌کنند و از طرفی نیز در بهره‌برداری همه گروه‌ها از امکانات و خدمات فراغتی، یکسان عمل نمی‌کنند.

در جوامع معاصر، حصول اوقات فراغت مستلزم پرداخت هزینه‌ای است که ارتباط مستقیم با درآمدهای ناشی از کار دارد. در واقع شاغلینی که منبع اصلی درآمد آنان ناشی از کاری است که انجام می‌دهند برای تأمین اوقات فراغت خود باید از «حق مرخصی» و یا «درآمد شغلی» خود هزینه کنند. بنابراین کلیه افرادی که درآمدها

حاصل کار است برای تأمین هر مدت زمان «اوقات فراغت» باید معادل آن و متناسب با میزان درآمدشان در واحد زمان (روز کار، ساعت کار، ماه کار و...) از درآمد آن مدت معین چشم‌پوشی کنند که این پدیده همان چیزی است که «هزینه تأمین اوقات فراغت» نامیده می‌شود. بر این اساس، میزان هزینه پرداختی توسط گروه‌های مختلف جهت تأمین امکانات و خدمات فراغتی، متناسب با شرایط درآمدی گروه‌ها، وضعیت جنسی و سنی، اقامت در شهر یا روستا، وابستگی به خانوارهای کم‌درآمد یا با درآمد بالا، متغیر است. بنابراین و با توجه به اصول توسعه پایدار، عدالت اجتماعی و دموکراسی لازم است که دولت‌ها و بخش عمومی از طریق توسعه زیرساخت‌ها نظارت بر بازار عرضه و تقاضای فراغت و توانمندی بسیاری از گروه‌های ناتوان و کم‌درآمد به تأمین نیازهای عمومی فراغت و تفریح کمک کنند. این امر علاوه بر توسعه اقتصادی و افزایش اشتغال، نقش موثری در اعتلای رفاه اجتماعی و نیز کاهش آسیب‌های اجتماعی خواهد داشت (سازمان ملی جوانان، ۱۳۸۶، ۷۵). در کشورهای پیشرفته با گسترش نقش دولت‌های محلی و مشارکت همگانی، وظایف برنامه‌ریزی و مدیریت اوقات فراغت به عنوان بخشی از برنامه‌ریزی عمومی (در سطوح ملی، منطقه‌ای و محلی) صورت می‌گیرد. وظایف اصلی برنامه‌ریزی و مدیریت فراغت به سه عرصه‌ی اصلی تقسیم می‌شود:

الف- تدوین اهداف، راهبردها و سیاست‌گذاری‌ها

ب- تولید و توزیع امکانات، کالاها و خدمات فراغتی و تفریحی

پ- مدیریت فضاها و مراکز فراغتی و تفریحی

که انجام این وظایف به عهده‌ی سه بخش عمومی، خصوصی و داوطلب (سازمانهای غیردولتی) قرار دارد.

بخش عمومی (شامل شهرداری‌ها و دولت مرکزی) به طور عمده وظیفه‌ی سیاست‌گذاری، تأمین زیرساخت‌ها، برنامه‌ریزی فضایی، تشویق و هدایت بخش خصوصی، کمک به رشد بخش داوطلب را به عهده دارد. **بخش خصوصی** طبق قوانین بازار و عرضه و تقاضا عمل می‌کند و به تولید و توزیع کالاها و خدمات فراغتی می‌پردازد. این بخش نمی‌تواند تقاضاها را هدایت کند و از این لحاظ شدیداً تحت تأثیر الگوهای مصرف فراغتی جامعه قرار دارد. نقش سیاست‌گذاری بخش عمومی در زمینه‌ی سرمایه‌گذاری و اتخاذ سیاست‌های تشویقی محدود کننده، عملکرد بخش خصوصی را تا حد زیادی تحت تأثیر قرار می‌دهد.

بخش داوطلب به دلیل رهایی از بوروکراسی بخش عمومی و انگیزه‌ی سودجویی بخش خصوصی، از امکانات بسیار زیادی برای پاسخگویی به نیازهای فراغتی عامه‌ی مردم، به ویژه گروه‌های محروم، کم‌درآمد و کم‌توان، برخوردار است (سازمان ملی جوانان، همان).

۲- ارائه چهارچوب مفهومی (مفاهیم متناظر و ابعاد مفهومی فراغت)

بر اساس مرور مباحث مطرح شده و نیز اهداف مورد نظر تحقیق حاضر، در نهایت از بین دیدگاه‌های موجود در برخورد با موضوع فراغت، رویکرد نزدیک به کار حاضر دیدگاه‌هایی است که فراغت را نه از منظر صنعت فرهنگ که با دیدگاه مارکسیستی و نئو مارکسیستی به بوته نقد می‌گیرد بلکه رویکردهایی است که فراغت را به مثابه فرصتی برای توانمندسازی فردی و اجتماعی افراد می‌بیند و سعی می‌کند با برنامه‌ریزی زمان فراغت سهم بهتر و بیشتری در هویت‌سازی و شخصیت‌آفرینی افراد ایفا کند.

بنابراین رویکرد کار حاضر مبتنی بر رویکردی است که سعی در ارائه دیدگاهی کاربردی و توانمندساز به فراغت داشته و در این کار از هر گونه نگاه مارکسیستی و نئو مارکسیستی به فراغت که عمدتاً توسط هورکهایمر، آدرنو و عمده اعضاء مکتب فرانکفورت و بعدها توسط بنیامین و ... ادامه یافته پرهیز می‌کند و بر اساس اهداف مورد نظر در پژوهش حاضر به دنبال شناسایی نحوه مصرف فراغتی و شناسایی نقاط ضعف و خلأهای موجود بر سر نحوه بهره‌مندی از زمان‌ها و فضاهای فراغتی و عدم توجه به جنبه‌های توانمندساز در فرصت‌های فراغتی است. از این منظر بیشتر، شناسایی عوامل موثر بر نحوه گذران فراغت شهروندان تهرانی به همراه دسته‌بندی فعالیت‌های فراغتی در گروه‌های مختلف، نوع فراغت، مکان فراغت، زمان فراغت و سایر دسته‌بندی‌هایی که بتواند تصویر گویاتری از نحوه گذران فراغت در اختیار محقق و برنامه‌ریزان برای استفاده در برنامه‌ریزی‌ها و سیاستگذاری‌ها قرار دهند مد نظر این تحقیق قرار گرفته است.

با توجه به ماهیت پژوهش حاضر (توصیفی و اکتشافی) و نیز اتخاذ راهبرد کاربردی مبتنی بر رویکرد کنش که موافق برنامه‌ریزی در حوزه فراغت می‌باشد، مهمترین کار در این مطالعه احصاء ابعاد مفهومی برای شناسایی لایه‌های آشکار و پنهان اوقات فراغت می‌باشد که در این بخش بدان پرداخته خواهد شد.

از لحاظ مفهومی فراغت را می‌توان در سه سطح متقابل بررسی کرد؛ نخست می‌توان آن را از زاویه اصطلاح باقیمانده نگریست و آن را وقت و فضای مازاد مورد نیاز برای رفع ضرورت‌های زندگی به شمار آورد. دوم می‌توان آن را به مثابه وقت و زمانی تلقی کرد که آگاهانه در خدمت غنای شخصی و لذت قرار می‌گیرد و سوم می‌توان آن را نوعی فعالیت کارکردی شمرد که هدف‌های اجتماعی تعریف شده‌ای از قبیل همبستگی، تعاون، درک متقابل یا سلامت و بهزیستی جسمی و روانی را دنبال می‌کند. در کنار دسته‌بندی مذکور که در سطحی کلان انجام می‌گیرد انواع دسته‌بندی‌های خرد از فراغت وجود دارد که در ذیل به برخی از مهمترین آنها اشاره می‌شود.

۱-۲- اوقات فراغت رسمی و غیررسمی:

هنجارهای اجتماعی و قانون، هر یک به شکلی، حیطه‌ی مجاز فراغت را در جوامع تعیین می‌کنند. بر این اساس، آن دسته از فعالیت‌های فراغتی که مورد پذیرش و معرف قانون هستند، فعالیت‌های رسمی محسوب می‌شوند همچون قدم زدن در پارک، جشن‌ها و اعیاد، استفاده از رادیو و تلویزیون و ورزش‌های عمومی اشکالی از فراغت هستند که در اکثر جوامع به عنوان شکلی از فراغت رسمی مورد پذیرش هستند. (هریس، مفاهیم کلیدی فراغت؛ ۱۳۹۳)

اصطلاح فراغت رسمی، به فرآیندی اشاره دارد که مشخص‌کننده شرکت در نوعی فعالیت اوقات فراغت است. هر نوع فعالیت فراغتی، واجد ویژگی‌هایی است که بدان شکل می‌دهد و هویت آنرا مشخص می‌کند؛ آنرا به طور خاص از سایر فعالیت‌های فراغتی و به طور عام از فعالیت‌های دیگر، متمایز می‌سازد. در پاره‌ای موارد، این فرآیند از این‌رو فعال است که شرکت‌کنندگان در آن، در تولید واقعی، تجربه، مهارت‌ها، آفرینش‌های هنری و... دخالت دارند. برای نمونه گروه تئاتر محلی، باشگاه فوتبال، تورهای مسافرتی یا انجمن‌های صنفی به صورت منفرد و یا دسته‌جمعی در اجرای نمایش، انجام بازی، پیاده‌روی و... شرکت دارند. فرآیند شرکت در سایر فعالیت‌ها بیشتر حالت انفعالی دارد؛ بدین معنا که شرکت‌کنندگان در برخورداری از تجربیات، دانش، هنرهای دستی، نمایش‌ها و کالاهایی که به دست دیگران تهیه شده است مشارکت ندارند.

با این اوصاف، در هر جامعه‌ای، حریم‌های منع شده یا غیرمقبولی برای فراغت وجود دارند و با آنها مخالفت می‌شود. بر این اساس دسته‌ای از رفتارها را غیررسمی می‌نامند. مبنای غیررسمی بودن این اشکال از فراغت، الزاماً قوانین مصوب نیستند. ممکن است برداشت‌های خاص مجریان از قانون یا عدم پذیرش عمومی در این خصوص تأثیرگذار باشند. به عنوان مثال مصرف مواد مخدر شادی‌آور و مشروبات الکلی انواعی از فراغت هستند که غیررسمی دانسته می‌شوند. اما در میان این دو دسته، فراغت‌هایی وجود دارند که یا به علت اینکه در مرحله گذارند بین دو حیطه قرار می‌گیرند و یا به علت اینکه اصولاً جامعه در مورد آن به توافق قاطعی نرسیده است فعالیت‌های نیمه رسمی شناخته می‌شوند و برخورد با آنها همیشه به یک صورت و قابل پیش‌بینی نیست. روابط دوستانه بین دو جنس و برخی مهمانی‌های دوستانه از این قبیل‌اند. بنابراین اگرچه محدوده‌های فراغت در جامعه‌ای به نسبت دیگر جوامع، تفاوت دارد اما هیچ‌یک فاقد محدودیت نیستند.

۲-۲- فراغت غیرقانونی:

در میان فراغتهای غیر رسمی، برخی فعالیتها از جمله مصرف برخی مواد مخدر، در حقیقت غیرقانونی محسوب می‌شوند. دیوید هریس همچنان معتقد است که این فعالیتها را می‌توان به مثابه فعالیت‌های فراغتی فهم کرد و بیش از آنکه آنها را فعالیت‌هایی مجرمانه یا منحرفانه خواند، قضاوت نسبت به مطلوبیت آنها را در تعلیق نگه داشت. اگر چه این فعالیتها ممنوع محسوب می‌شوند، مطالعات حوزه فراغت می‌تواند بینشهای مهمی را در فهم آنها فراهم سازد. (هریس، مفاهیم کلیدی فراغت؛ ۱۳۹۳)

بحث فراغت غیر قانونی ما را به نقش دولت در غیرقانونی ساختن برخی فعالیت‌های فراغتی رهنمون می‌سازد. همچنین حوزه فعالیت‌های فراغت غیر قانونی، گاهی جنبه اعتراضی نسبت به سیاستهای حاکم پیدا می‌کند.

۲-۳- فراغت مجازی:

منظور از فراغت مجازی در اینجا هرگونه فعالیتی است که با استفاده از دسترسی به شبکه یا وب انجام می‌شود. علاوه بر این، صورتهایی از فراغت مجازی وجود دارد که تنها از طریق شبکه یا وب امکان پذیرند؛ از جمله آنها می‌توان به گفتگوهای فوری، دسترسی سریع به مواد فراغتی (از جمله برخی مواد غیرقانونی و اجتماعات برخط) اشاره کرد. نمونه آخر به استفاده از واقعیات اجتماعی «مجازی» در نظریه اجتماعی مرتبط است. (هریس، مفاهیم کلیدی فراغت؛ ۱۳۹۳)

به عبارتی برخی از کارکردهای پنهان فضای مجازی، از جمله آزادیهای موجود در این حوزه و لذتهای برآمده از جست و جوی وب و ارتباطات الکترونیک، از جانب برخی محققین، مورد توجه قرار گرفته است. از دیگر کارکردهای مهم فراغت در جهان مجازی می‌توان به توانایی فائق آمدن بر محدودیت‌های بدنی و پذیرفتن یک هویت غیر بدنی نو، اشاره کرد.

۲-۴- فراغت فعال و غیر فعال

کیول^{۱۱۵} به سه تحول عمده در حوزه‌ی مطالعات اوقات فراغت و هویت از دهه ۱۹۶۰ تاکنون، اشاره می‌کند. یکی این که پژوهشگران اوقات فراغت از کمی کردن فعالیت‌های فراغتی افراد به سمت کیفی کردن آن حرکت کردند و درصدد واکاوی «معنای» فراغت برای افراد برآمدند. دوم اینکه آنان درصدد فهم تجربیات جمعی فراغت و رفتارهای مرتبط با شاخص‌های «هویتی» برآمدند تا به درک اوقات فراغت در بین افراد برسند. سوم اینکه

محققان در تلاش برای فهم نقش فراغت در شکل‌گیری هویت، تداخل فراغت و هویت را مورد مذاقه قرار دادند (کیول، ۲۰۰۰).

در ابتدا فعالیت‌های فراغت با توجه به فهم ساختار شغلی تحلیل می‌شد و فراغت در آن بعنوان فعالیت «وقت آزاد» و دور شدن از شغل فهمیده می‌شد. پارکر نماینده این نوع تحلیل است. پارکر بر اساس این تعریف سه سنخ فعالیت فراغتی را تشخیص داده است: فراغت بعنوان دنباله کار، فراغت متضاد با کار و فراغت خنثی. در سنخ اول فعالیت‌های فراغت و کار غیرقابل تفکیک هستند. این نوع فراغت معمولاً در گروهی از مردم که سطح تحصیلات بالا دارند مشاهده می‌شود. سبک فراغتی متضاد نشان‌دهنده فعالیت‌هایی است که با شغل فرد تضاد دارند و فرد در اوقات فراغت خود از فعالیت‌های شغلی کاملاً جدا شده و فعالیت‌های بسیار متفاوتی را انجام می‌دهد. در این الگو فعالیت‌های شغلی اساساً برای ایجاد فرصت‌های فراغتی انجام می‌شوند و خود ماهیت کار اهمیت زیادی برای فرد ندارند. این الگو معمولاً در افرادی با شغل‌هایی با سطح مهارت پایین دیده می‌شود. الگوی فراغتی خنثی الگویی است که در آن فعالیت‌های فراغتی مستقل از فعالیت‌های کاری است و هیچ رابطه‌ای چه بصورت تضاد و چه بصورت دنباله‌روی با آن ندارد (وین، ۱۹۹۸: ۲۵-۲۶).

دسته‌بندی‌های دیگری نیز در مورد فراغت وجود دارد. برای مثال هی‌وود (۱۳۸۴) مفاهیم اوقات فراغت را در چند دسته قرار می‌دهد: (۱) اوقات فراغت به معنای بازمانده وقت که فرد از کار ضروری جدا می‌شود، (۲) فراغت به معنای فعالیت تفریحی که برای لذت بردن انجام می‌شود، (۳) فعالیت‌هایی که کارکرد خاصی دارند مثلاً ابزاری برای نیل به اهداف اجتماعی هستند. در واقع منظور فراغت هدفمند است و (۴) فراغت به معنای آزادی در عمل که مربوط به انتخاب فرد است و فرد خویشتن خویش را در آن بروز می‌دهد و معمولاً مربوط به طبقه بالا است.

نش^{۱۱۷} فعالیت‌های فراغتی را در چهار دسته معرفی می‌کند: منفعل، هیجانی، فعال و خلاق (نش، ۱۹۵۳). کاپلان فعالیت‌های فراغتی را در شش گونه معاشرت، شرکت در انجمن‌ها، بازی، هنر، پرتحرک و بی‌تحرک دسته‌بندی کرده است. ری‌ما، صحبت کردن، حضور در میهمانی، ورزش و بازی فعال، تئاتر، تفریحات و بازی منفعل، تماشای تلویزیون، گوش دادن به رادیو و مطالعه را دسته‌های فعالیت فراغتی در نظر گرفته است و کلی به دو دسته درون‌خانگی و برون‌خانگی توجه کرده است (فکوهی و انصاری مهابادی، ۱۳۸۲: ۷۰).

۱۱۶. Derek Wynne

۱۱۷. Jay B. Nash

۵-۲ - فراغت جدی و غیر جدی

شناسایی اهداف تجربه فراغت از نظر فراغت ورز یکی از موضوعات اصلی مکان پژوهی است به بیانی دوقطبی، هدف از تجربه ی فراغت می‌تواند تخلیه انرژی، خنده و شادی، مصرف متظاهرانه و دور شدن از کسالت های روزمره باشد یا انگیزه ی به کارگیری و تقویت مهارت های فردی در بازتولید فرهنگی باشد که می‌توان گفت به نوعی صحنه گذاشتن بر عادت های خود است از این لحاظ، نوشته های باب استبینز ۱۹۹۲ به مکان پژوهی کمک زیادی کرده است. کار مهم او متمایز سازی پر ثمر تجربه ی فراغت جدی و غیر جدی است فراغت جدی شامل موارد زیر می‌شود؛

- سرگرمی غیرحرفه ای یا فعالیت خدماتی بدون دستمزد مبتنی بر کسب منظم و سامان یافته دانش و مهارت
 - سازماندهی شغلی این فعالیت در طول عمر با توجه به محک زدن منظم دستاوردها
 - استفاده از استقامت و رضایت خاطر بعدی به عنوان اصلی برای تخصیص اختیاری وقت و بودجه
 - هم ذات پنداری قوی با فعالیت‌هایی که به صورت اختیاری انتخاب شده‌اند
- فراغت غیر جدی نیز شامل مواردی از این دست است؛
- فعالیت غیرحرفه‌ای اختیاری به انگیزه رسیدن به رضایت درونی، لذت یا استفاده از فرصت ها
 - فاقد سازماندهی سامانه ای و منظم و عدم اتکا به فعالیت برنامه مند
 - تخصیص اختیاری وقت و بودجه به قصد رسیدن به رضایت فوری
 - هم ذات پنداری با فعالیت هایی که به صورت اختیاری انتخاب شده‌اند می‌تواند راهبردی و اتفاقی باشد

۶-۲ - صورت های غیرعادی فراغت

به دلیل آنکه بین فراغت، آزادی، انتخاب و خواست آزاد رابطه ی ایدئولوژیک نیرومندی وجود دارد، تعیین صورت هایی از فراغت که برای مطالعات فراغت مناسب باشند دشوار است به ویژه مدت زمانی که به صورت اختیاری صرف تجربه های غیرعادی فراغتی می‌شود، مورد غفلت واقع شده است به طوری که تجربه فراغتی غیرعادی در اغلب موارد آسیب قلمداد می‌شود. در نتیجه ، تشخیص آن به طور معمول به جرم شناسان، روانکاوان و متخصصان پزشکی / پیراپزشکی واگذار می‌شود.

بحث بر سر آن نیست که این رویه به طور ذاتی نادرست است، زیرا بسیاری از صورتهای فراغت غیرعادی ناشی از عوامل روانی-زیستی، فرهنگی و اقتصادی و سیاسی است. اما آسیب قلمداد کردن تجربه‌های فراغتی انحرافی به معنای در نظر نگرفتن عنصر بازیگوشی در مسیرهای غیر قانونی فراغت است. در نتیجه، مطالعات فراغت کمکی به روشن شدن فراغت غیرعادی نمی‌کند.

عنصر بازیگوشی چیست؟ این پرسش پیچیده تر از آن است که در نگاه نخست به نظر می‌رسد. از لحاظ ایدئولوژیکی صورت‌های فراغت، فضاهایی در فرهنگ هستند که برای تقویت ارزش‌های اجتماعی اصلی فرد را احضار میکنند.

در زمان و فضای فراغت، مقررات و قوانین سست می‌شوند. انواع مختلف تجربه فراغت چنین وضعیتی دارند و فرد را از جامعه جدا می‌کنند و نگرش‌ها و رفتارهای ضد اجتماعی را متبلور می‌کنند. صفحه ۲۶۹

۷-۲- فراغت تهاجمی

سست شدن مقررات می‌تواند سبب شود که فرد از ایجاد روابط پربار و غنی با دیگران باز بماند. افزایش آزادی می‌تواند افزایش تنهایی را در پی داشته باشد. زیرا فرد این حس قوی را تجربه می‌کند که تفاوت جبران‌ناپذیری با دیگران دارد. در چنین مواردی فراغت می‌تواند نقش مکانی را در مسیر زندگی ایفا کند که فرد عناصری از خویشتن خویش را که نا موجه به نظر می‌رسد در آن دفن کند یا با گوشه‌گیری از دیگران آنها را زنده نگه دارد.

تجربه فرغت تهاجمی می‌تواند به صورت همنشینی و صمیمیت بیرونی در آید که در اینصورت همانند نقابی است که جهان درون را مخفی میکند؛ جهانی که فرد در آن احساس می‌کند از دیگران جدا است و با عرف رفتاری لازم در صورت‌های درست فراغت فاصله دارد.

به طور معمول، فراغت تهاجمی شامل عقب‌نشینی تدریجی از جامعه‌ای است که غیر اصیل و عقیم به نظر می‌رسد یا شامل ترک تدریجی آن بخش از خویشتن خویش است که دیگر فاقد قابلیت حضور در زندگی عادی تلقی می‌شود. ۲۶۹

فرد ممکن است افسرده، روان‌رنجور و خیالاتی شود، به خصوص اگر افزایش مصرف رسانه‌های جمعی جای دوری‌گزیدن از شبکه‌های اجتماعی را بگیرد. الگوهای فراغت تهاجمی با اعتیاد به مشروب یا مواد مخدر نیز می‌تواند ارتباط داشته باشد که تلاشی برای رها شدن از دنیای بسیار پیچیده، خصمانه یا کاذب است.

۸-۲ - فراغت زهرآگین^{۱۱۸}

منظور از فراغت زهرآگین صورت‌ها و تجربه‌هایی از فراغت است که به خود یا دیگران آسیب می‌رساند. فرد عناصر مسأله‌دار خویشتن خویش را ناموجه یا عناصر مسأله‌دار شخصیت دیگران را نامعتبر تلقی می‌کند. برخی از انواع فراغت زهرآگین از صورت‌های تهاجمی فراغت سرچشمه می‌گیرند. تمایل به محو کردن عناصر مسأله‌دار خویشتن خویش از طریق اعتیاد به مشروب و مواد مخدر مثال‌هایی از این نوع فراغت هستند. البته، برخی از انواع فراغت زهرآگین به کلی با فراغت تهاجمی فرق دارند زیرا مبتنی بر معاشرت عمیق با دیگران هستند. نامعتبر تلقی کردن دیگران به معنای انسانیت‌زدایی از آنان است تا بتوان از آنها همچون اشیایی برای ارضای میل تعرض یا میل جنسی استفاده کرد. شکل‌گیری خرده فرهنگ‌های دار و دسته‌ای و گردشگری جنسی نمونه‌های نهادینه شده این ویژگی هستند.

اما انواع زهرآگین تجربی فراغت در روابط بین دو جنس مخالف و دوستی هم جنس‌ها در فراغت مشهود است. در این موارد صورت‌هایی از رفتار فردی به صورت کلیشه‌ای و آیینی منفی قلمداد می‌شود یا افراد به خاطر نادرستی روابط به سپر بلا تبدیل می‌شوند. انواع زهرآگین فراغت در موارد افراطی به خشونت فیزیکی علیه دیگران تبدیل می‌شود.

۹-۲ - فراغت وحشیانه

صورت‌های وحشیانه فراغت حاوی تلاش‌های فرصت‌جویانه و پراکنده برای گریز از آن دسته تجویزهای اجتماعی است که محدودکننده تلقی می‌شوند. برای بسیاری قانون‌شکنی و خلافتکاری به طور ذاتی لذت‌بخش است برای برخی هم تماشای بدون همدردی این کارها هیجان‌انگیز است. نمونه عادی چنین فراغت‌هایی در تقویم فراغت انگلستان در تاریخ پنجم نوامبر رخ می‌دهد که شب آتش‌بازی نام دارد. در این شب به میمنت شکست توطئه باروت که برای به قتل رساندن پادشاه و وزیرانش در سال ۱۶۰۵ طراحی شده بود آتش‌بازی می‌کنند. در این شب، اغلب رفتارهای خلافی مانند پرتاب کردن مواد آتش‌زا در خیابان‌ها، پارک‌ها یا محوطه‌های تفریحی رخ می‌دهد. اما مقامات به طور معمول چشم خود را به روی این خلافتکاری‌ها می‌بندند. به همین ترتیب، در جشن سال نو نیز به خاطر سوت زدن، بوق زدن و برهنه شدن در ملأ عام، مست کردن یا ورود غیرمجاز به مکان‌های تفریحی عمومی مثل آب‌نما، استخرها و سایر آبراهه‌ها اغتشاشاتی رخ می‌دهد. در این موارد نیز مقامات به خاطر خراب نشدن جشن سال نو مدارا می‌کنند.

صورت‌های وحشیانه فراغت حال و هوای کارناوالی هم دارد که رفتارهای عادی را طرد می‌کند و احساساتی است. به نظر نویسندگانمانند کاتز و پرسدی برخی از انواع بزهکاری‌ها را فقط با بررسی تخلیه احساسات و لذت ناشی از قانون شکنی می‌توان به خوبی تشریح کرد. مرز بین فراغت وحشیانه و بزهکاری بسیار باریک است. به احتمال زیاد با تحلیل مکان می‌توان نشان داد که چگونه صورت‌های وحشیانه فراغت گاهی به قانون شکنی و شکل‌گیری بزهکاری می‌انجامد.

فصل سوم:

روش تحقیق

روش و ابزار تحلیل

روش بررسی این مطالعه ترکیبی از روش کمی و کیفی است. ایده ترکیب روش به انحاء مختلف مورد استفاده قرار گرفته است.

تصور بر این است که هرکدام از روش‌ها دارای خطاهای خاص خود هستند. با اعمال ترکیبی از روش‌ها، تأثیر خطای هرکدام از روش‌ها کاهش می‌یابد. البته در این زمینه بحث دیگری نیز وجود دارد و آن اینکه هر روش قسمتی یا بخشی از واقعیت تجربی را آشکار خواهد ساخت. بدین ترتیب اعمال چند روش در یک پژوهش واقعیت را در کلیت آن روشن‌تر خواهد ساخت. اغلب در روش‌های متعدد تحقیق مشاهده می‌شود که نقطه ضعف یک روش، نقطه قوت روش دیگر است. "بنابراین کارایی ترکیب روش‌ها متکی به این فرض است که روش‌های اندازه‌گیری، خطاهای مشابهی ندارند. داعیه این است که از امکانات آن بهره‌گیری خواهد شد و سوگیری‌های آنها خنثی خواهند شد" (جیک، ۱۹۸۳: ۱۳۸). تمایز روش کمی و کیفی در اینجا تمایزی هستی‌شناختی نیست بلکه این تمایز به تکنیک‌های مختلف جمع‌آوری اطلاعات در هرکدام از این روش‌ها برمی‌گردد. روش کمی بیشتر داده‌ها گسترده و کم‌عمقی را فراهم می‌آورد و از این طریق ما را به وسعت و حدود پدیده مورد نظر آگاه می‌سازد و روش کیفی با اعمال تکنیک‌هایی از قبیل مصاحبه عمیق و مشاهده ما را به عمق رفتارها، روندها و فرایندها می‌سازد.

با این مقدمه از آنجا که در این پژوهش ذی‌نفعان و گروه‌های مختلفی از مردم تا کارشناسان در اوقات فراغت شهر تهران دخیل هستند و نیز بر اساس شرح خدمات طرح پژوهشی حاضر و با در نظر گرفتن فازهای مطالعاتی متعدد، قطعاً برای دستیابی به اهداف مد نظر در هر فاز می‌بایست از روش‌های متناسب با آن بخش بهره‌مند شد. بر این اساس روش‌های کمی و کیفی مورد استفاده در این پژوهش به شرح زیر خواهد بود؛

الف: مطالعات نظری و مروری

۱- بررسی ادبیات نظری و مفهومی فراغت

در این بخش در یک مرور انتقادی متون نظری مرتبط با ادبیات فراغت مورد بررسی قرار گرفته و در این فرایند رویکردهای مختلف از صافی تحقیق حاضر گذرانده و در نهایت رویکرد منتخب که رویکردی مبتنی بر برنامه‌ریزی از

فراغت است انتخاب خواهد شد. این بخش کمک شایانی به درک و فهم ما از فراغت و ابعاد نظری و مفهومی آن خواهد داشت و از همه مهتر اهمیت و ابعاد مفهومی فراغت را در دیدگاه‌های نظری و تجربی در جهان حاضر عیان می‌سازد.

۲- بررسی تجربه زیسته و سیاستی فراغت در جهان

مطالعه اسنادی در این مرحله بسیار راه گشا خواهد بود. بررسی برنامه‌ها و سیاست‌های کشورهای مختلف اعم از توسعه یافته و در حال توسعه تجربه گران‌سنگی را در بررسی و تدوین برنامه‌های فراغتی کشور ایران پیش روی محققان و برنامه‌ریزان قرار داد. این مرحله با مروری بر آثار مکتوب آغاز و با مراجعه به سایت‌های مجازی سازمان‌ها و مراکز متولی فراغت در کشورهای مختلف ادامه می‌یابد. البته در صورت دسترسی مصاحبه با تعدادی از افراد دارای تجربه زیسته فراغتی در خارج از کشور نیز مدنظر خواهد بود.

۳- تجمیع و تحلیل مطالعات فراغت در ایران و جهان

در گامی دیگر مرور مطالعات انجام شده در قالب طرح‌های پژوهشی سازمانی و دانشگاهی در داخل، این امکان را پیش روی محققان قرار می‌دهد تا ضمن برخورداری از تجارب پیشین، مانع از موازی کاری و انجام کارهای تکراری شوند. برای این کار جستجو در سایت‌های علمی معتبر چون ایران داک و اس‌ای دی و ... و مراجعه به کتابخانه دانشگاه‌های معتبر چون تهران، علامه، شهید بهشتی و همچنین مراجعه به مرکز اطلاعات وزارت خانه‌ها و سازمان‌های مرتبط با فعالیت‌ها و برنامه‌های فراغتی چون وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی، وزارت ورزش و جوانان، صدا و سیما، شورای فرهنگ عمومی، سازمان‌های شهرداری و ... مد نظر قرار می‌گیرد. در بخش خارجی نیز مراجعه به سایت‌های علمی و همچنین جستجو در سایت سازمان‌های برخی متولی فراغت در برخی کشورهای منتخب و همچنین در بخش‌هایی از سازمانها و نهادهای بین المللی همچون سازمان ملل، انجمن بین المللی فراغت و ... در دستور کار تیم تحقیق قرار می‌گیرد.

ب: مطالعات کیفی

۱- مصاحبه عمیق (بررسی و شناسایی فراغت غیر رسمی)

با توجه به ماهیت فراغت غیر رسمی که عمدتاً فراغتی زیرزمینی و بعضاً ناپهنجار و حتی غیر قانونی می‌باشد و افراد به سختی حاضر به پاسخگویی و ابراز فعالیت‌های انجام شده در این سنخ از فعالیت‌های فراغتی شان دارند. تعدادی مصاحبه با جوانان ۱۸ تا ۳۰ سال انجام خواهد شد. این مصاحبه‌ها کاملاً باز و غیرساختمند و غیررسمی با هدف ایجاد اعتماد در مصاحبه شونده برای دستیابی به لایه‌های زیرین فراغت شهروندان در شهر

تهران انجام می‌شود. تعداد این مصاحبه‌ها بسته به اشباع مفهومی و نظری ادامه پیدا می‌کند و در نمونه‌گیری سعی می‌شود افراد بسته به طبقات اجتماعی و اقتصادی مختلف انتخاب شوند و نمونه موجود در برگیرنده سبک‌های زندگی متفاوت باشد. این بخش مکمل داده‌های بدست آمده از پیمایش کمی خواهد بود.

بررسی ظرفیت‌ها و پتانسیل‌های شهرداری؛ برای توصیف و دسته‌بندی اقدامات، برنامه‌ها و سیاست‌های گذران اوقات فراغت در مدیریت شهری، مروری خواهیم داشت بر فعالیت‌های کنونی سازمان‌های متولی اوقات فراغت در شهرداری تهران، برای این مهم و برای دستیابی به اهداف این فاز مطالعاتی از روش مطالعه کتابخانه‌ای و مرور اسناد بالادستی شهرداری استفاده می‌شود برای این کار تعدادی از پژوهشگران برای مرور بیلان کارها و گزارش فعالیت‌های انجام شده توسط معاونت‌ها و ادارات زیرمجموعه که فعالیت‌های مرتبط با برنامه‌های اوقات فراغت را در فرهنگسراها، خانه‌های فرهنگ، معاونت‌ها و سازمان‌های ذیربط در مناطق ۲۲ گانه شهرداری بر عهده دارند مراجعه و کلیه اسناد مرتبط با فعالیت‌ها و برنامه‌های هر یک از واحدها را به تفکیک منطقه شهرداری و یا واحدهای تابعه سازمان فرهنگی هنری شهرداری تهران اخذ می‌کنند و در نهایت با جمع‌بندی و دسته‌بندی این اسناد بدست آمده گزارش نهایی تدوین می‌شود. جزییات بیشتر این بخش به شرح زیر خواهد بود.

- ابتدا کلیه اسناد و قوانین موجود در شهرداری مورد بررسی قرار گرفته و مباحث مرتبط با اوقات فراغت استخراج، دسته‌بندی و بازنشر خواهند یافت.
- در کنار این موضوع، آگاهی از برنامه‌ها و فعالیت‌های مرتبط با فراغت در دستور کار قرار گرفته و ابتدا با شناسایی معاونت‌ها، سازمان‌ها و زیرمجموعه‌های شهرداری تهران که در زمینه سیاست‌گذاری، برنامه‌ریزی، فعالیت اجرایی و نظارت بر برنامه‌های فراغت فعالیت دارند. کلیه برنامه‌های آنها طی بازه زمانی ۱۳۹۰ تا ۱۳۹۴ مورد بررسی قرار خواهد گرفت. این کار بسته به اطلاعات موجود و میزان همکاری ستاد و صف‌های فعال در شهرداری تهران تا سطح مناطق ۲۲ گانه شهر تهران ادامه خواهد داشت.
- احصاء امکانات و تجهیزات فراغتی شهرداری در هر یک از مناطق شهرداری تهران از دیگر کارهایی است که با مراجعه به سازمان‌ها، معاونت‌ها و مناطق شهرداری تهران پیگیری خواهد شد.

- در مرحله بررسی اسناد بالادستی برای ارزیابی برنامه‌ها و فعالیت‌ها و امکانات موجود در شهرداری تهران تلاش خواهد شد از روش تمام‌شماری استفاده شود. البته این موضوع به میزان وجود اسناد و مدارک لازم در ستاد و مناطق شهرداری و نیز میزان همکاری آنها بستگی خواهد داشت.
- مصاحبه عمیق (فاز کارشناسان)

برای شناسایی نقاط ضعف و قوت موجود در برنامه ریزی و اجرای برنامه‌ها در شهرداری، با مدیران، کارشناسان حوزه فراغت در مناطق و ستاد (۲۲ نفر) و مدیران مطالعات اجتماعی (۲۲ نفر) مصاحبه عمیق انجام خواهد شد.

با توجه به وسعت این بخش از جامعه آماری و با توجه به کیفی بودن روش مطالعه، از روش نمونه‌گیری هدفمند استفاده خواهد شد. در این روش حجم نمونه از قبل مشخص نبوده و عمل نمونه‌گیری تا آنجا ادامه یافت که اطلاعات مازادی دیگری از افراد مصاحبه شونده بدست نیاید و به اصطلاح به اشباع اطلاعاتی رسیده شود. به عبارت دیگر اندازه نمونه توسط اشباع نظری مقوله‌ها و مفاهیم تعیین می‌شود. اشباع نظری وقتی است که اندیشه‌های جدید از داده‌ها در پژوهش کیفی بدست نیاید. با این حال تلاش بر آن است حداقل در هر منطقه با یکی از کارشناسان خبره که قبلاً در مرحله گردآوری اسناد بالادستی شناسایی شده است مصاحبه انجام پذیرد.

اطلاعات مورد نیاز از این بخش با استفاده از تکنیک مصاحبه نیمه ساختمند گردآوری خواهد شد. مصاحبه یکی از تکنیکهای جمع‌آوری داده‌ها محسوب می‌شود و امکان برقراری تماس مستقیم با مصاحبه‌شونده را فراهم می‌آورد. از نظر ساختار مصاحبه، مصاحبه مورد نظر این پژوهش از سنخ مصاحبه‌های نیمه‌ساختار یافته است که در آن سعی می‌شود علاوه بر طرح سؤالات باز روند کلی مصاحبه به صورتی باشد که پاسخگو با توجه به جدول راهنمای مصاحبه به مفاهیم مورد نظر محقق، توجه و تمرکز نماید. در هنگام مصاحبه کوشش خواهد شد که مفاهیم کلیدی به عنوان راهنمای مصاحبه فهرست شده تا از این طریق مواردی که اشاره به آنها ضروری است فراموش نشود. هنگامی که مصاحبه دارای فرایندی شبیه به مکالمه باشد دامنه وسیعی از داده‌هایی که داری جزئیات و عمق کافی هستند جمع‌آوری می‌گردد. در این مرحله محقق از طریق مفهوم‌پردازی و کدگذاری داده‌ها به تحلیل، تعبیر و تفسیر داده‌ها پرداخت.

بررسی وضع مطلوب: بررسی وضع مطلوب عنوان دیگری از فازهای مطالعاتی این پژوهش می‌باشد در این مرحله ضمن مرور سیاست‌های فراغتی در سایر کشورهای منتخب مشابه، که البته این بخش در قسمت اول

تحقیق تکمیل شده است. ارزیابی فعالیت‌ها و سیاست‌های انجام شده - با روش خبرگی - با روش تحلیل اهمیت - عملکرد انجام می‌شود. برای این کار از رهیافت IPA- importance / performance analysis استفاده می‌شود. ابتدا سیاهه فعالیت‌ها درج و نظر خبرگان و کارشناسان در خصوص اهمیت هر مورد و در نهایت نمره مربوط به عملکرد شهرداری در آن مورد خاص درج و احصاء خواهد شد. با این روش ضمن آنکه مهمترین سیاست‌ها مشخص خواهند شد عملکرد هر سیاست نیز مورد ارزیابی قرار خواهد گرفت.

برای تقویت این بخش و نیز تقویت بخش ارائه راهبردها برای برنامه‌های آینده شهرداری از روش آینده پژوهی استفاده خواهد شد. در این بخش موارد زیر در دستور کار تیم تحقیق قرار دارد.

- تعیین مهمترین پیش‌ران‌های موثر بر گذران اوقات فراغت در میان شهروندان تهرانی. این پیش‌ران‌های تأثیر گذار بر تغییرات آینده فراغت، ابتدا از درون مرور ادبیات تحقیق و سپس با ارسال آنها برای خبرگان با روش خبرگی تکمیل می‌شوند.

در مرحله بعد بررسی مهمترین پیش‌ران‌ها با بررسی رابطه متقابل میان پیش‌ران‌ها به روش تحلیل ماتریس متقاطع و رابطه زوجی میان پیش‌ران‌ها با مدل روشی Mic Mac، اتفاق خواهد افتاد در این مرحله پیش‌ران‌های تأثیرگذار و تأثیرپذیر مشخص می‌شوند.

در ادامه با تعیین دو پیش‌ران اصلی، حدهای کرانه‌ای نیز مشخص می‌شوند.

با مشخص شدن پیش‌ران‌های اصلی، طراحی و تدوین سناریوها به روش سناریو ویزارد انجام می‌شود. برای این کار ابتدا ۴ سناریوی اصلی و نگارش منطق سناریوی ۴ گانه انجام می‌شود. و سپس سناریوها از نظر میزان سازگاری، میزان تمایز، احتمال وقوع، سودمندی، میزان مطلوب بودن مورد ارزیابی قرار می‌گیرند.

در نهایت سیاست‌گذاری برای مدیریت شهری، تعیین اهداف مطلوب (موقعیت یا الگوی مطلوب یا چشم انداز) الگوی فراغت در میان شهروندان تهرانی، ارائه سیاستها و خط مشی‌ها مطابق هر سناریو و ارائه برنامه‌ها و اقدامات برای تحقق الگوی مطلوب انجام می‌گیرد.

ج: مطالعات کمی (بخش پیمایش)

روش تحقیق بخش کمی، پیمایشی (survey) است. این روش از پرکاربردترین روش‌ها در حوزه مطالعات علوم اجتماعی است. در این روش تلاش می‌شود تا با بررسی نمونه‌ای معرف از یک جامعه آماری، تصویری از وضعیت

و روابط بین متغیرها در جامعه آماری کل حاصل گردد. مشخصه‌ی روش پیمایشی در شیوه‌ی گردآوری و تحلیل داده‌های آن است. بدین معنی که داده‌ها به صورت نظام مند و مبتنی بر یک رویه واحد در مورد همه‌ی افراد جامعه‌ی مورد بررسی گردآوری می‌شود و نتیجه این امر یک ماتریس داده است که در آن صفت یا ویژگی هر مورد بر حسب هر متغیر بررسی می‌شود. ویژگی متمایز پیمایش از حیث تحلیل نیز در استخراج روابط علی از تفاوت‌های بین موارد بر حسب برخی ویژگی‌ها است. بنابر این هدف پیمایش آن است که با مقایسه دقیق ویژگی‌های مختلف موارد به استنباط علی نایل آید (دواس، ۱۳۷۶: ۱۴-۱۵). با اینکه بدیهی است ویژگی تحلیلی پیمایش آنگونه که مورد اشاره دواس است به تنهایی قادر به روشن کردن روابط علی نیست، دست کم از این روش می‌توان انتظار داشت که داده‌هایی تولید کند که در صورت وجود مقدمات نظری و شناخت مکانیسم‌های علی، به دانش علی منتهی شود.

برای گردآوری اطلاعات مورد نظر جهت دستیابی به اهداف تحقیق از «پرسشنامه» استفاده می‌شود. همچنین از روش کتابخانه‌ای و اسنادی نیز برای تبیین نظری موضوع استفاده خواهد شد.

پرسشنامه ابزاری ساختمند برای گردآوری داده‌ها است، که در آن از هر پاسخگویی مجموعه یکسانی از پرسش‌ها پرسیده می‌شود، و پرکاربردترین ابزار در تحقیقات اجتماعی می‌باشد (دواس، ۱۳۸۱: ۸۷). جمع‌آوری اطلاعات از طریق پرسشنامه^{۱۱۹} انجام خواهد گرفت، به خاطر اینکه پرسشنامه بهتر می‌تواند معرف‌های درجه آخر هر یک از مفاهیم و متغیرها را بسنجد، تا بدین وسیله گفتارهای نظری و خود آن تئوری را به صورت تجربی بررسی کند.

لازم به ذکر است برای تنظیم پرسشنامه این پژوهش از طبقه بندی فعالیت‌های گذران وقت (ICATUS) استفاده خواهد شد. شیوه جمع‌آوری اطلاعات از طریق مصاحبه با پاسخگویان می‌باشد که در ادامه به جزئیات آن اشاره خواهد شد.

در توضیح معرفی ابزار تحقیق باید افزود ابزار گردآوری اطلاعات در این بررسی پرسشنامه‌ی گذران وقت بوده است. این روش در بررسی شیوه‌ی گذران وقت آزاد یا فراغت از دقت بالایی برخوردار است. داده‌های حاصل از این روش در سطح سنجش فاصله‌ای بوده و به همین دلیل واریانس رفتارهای فراغتی را از حیث زمان مورد استفاده به خوبی نشان می‌دهد. علت عدم استفاده از این روش در بررسی‌های مربوط به فراغت در کشور، دشواری و هزینه بالای اجرای چنین تکنیکی است.

^{۱۱۹} Questionnaires

در معرفی بیشتر این روش باید گفت، امروزه مطالعات گذران وقت مبتنی بر واقع‌نگاری روزانه، فعالیت‌های افراد را در زمینه طبیعی‌شان بررسی می‌کنند. در یک چنین حالتی کلیه فعالیت‌های افراد در یک دوره زمانی محدود مثل هفته یا روز به همراه یک سری اطلاعات زمینه‌ای غنی دریافت می‌شود.

ناگفته نماند مطالعات مربوط به گذران وقت تنها محدود به مطالعه اوقات فراغت باقی نمانده، بلکه به بررسی میزان وقت صرف شده در انواع فعالیت‌های شبانه‌روزی از قبیل کار با دستمزد و کار بدون دستمزد، اوقات فراغت (شامل کار داوطلبانه، و مشارکت جویانه، مناسبات اجتماعی، مصرف کالاهای فرهنگی، مسافرت و ...)، امور شخصی (نظافت، خواب و ...) همچنین تحصیل، تعامل با دوستان، صحبت کردن با تلفن، فعالیت‌های مذهبی، اجتماعی، سیاسی، کار با اینترنت، ارتباط با اعضاء خانواده و اقوام و ... می‌شود و بدین ترتیب تصویری جامع از فعالیت‌های یک قشر، گروه و یا جامعه در اختیار محقق و برنامه‌ریز قرار می‌دهد.

همچنین اطلاعات بدست آمده، یک تصویر کلی از زمان‌هایی را که افراد با توجه به ویژگی‌هایی چون سن، جنس، قومیت، تحصیلات، وضعیت تأهل و ... صرف فعالیت‌های روزمره‌شان می‌کنند ارائه می‌دهد چرا که بررسی‌های انجام شده نشان می‌دهد نوع فعالیت‌هایی که مردم در طول روز انجام می‌دهند کاملاً با جنس، سن، تحصیلات، طبقه اجتماعی آنها در ارتباط است.

استفاده از این روش مستلزم آن است که پاسخگو با سواد بوده و به مدت یک شبانه‌روز کلیه فعالیت‌های فراغتی خود را شامل زمان شروع و خاتمه فعالیت‌ها در فرم مورد نظر یادداشت کند. نظر به استفاده محدود از این روش در بررسی‌های فراغتی ایران، طراحی پرسشنامه با استفاده از نمونه‌های خارجی متعدد صورت خواهد گرفت، ضمن این که از تجارب مرکز آمار ایران در این زمینه نیز بهره گرفته خواهد شد. در این میان می‌باید انتخاب‌هایی در مورد بازه زمانی مورد بررسی، دوره‌های زمانی جهت تعیین زمان صرف شده جهت انجام یک فعالیت خاص، فعالیت‌های مهم فراغتی و روزهای مورد مطالعه مورد بررسی صورت بگیرد. در نهایت پرسشنامه‌ی تهیه شده در بردارنده این مشخصات خواهد بود: زمان مورد بررسی در ۲۴ ساعت شبانه‌روز. دوره‌های زمانی ۳۰ دقیقه‌ای جهت درج فعالیت‌ها با تاکید بر فعالیت‌های خاص مرتبط با فراغت افراد. پرسشنامه دارای راهنمای کامل و یک نمونه‌ی پرسشنامه‌ی تکمیل شده خواهد بود. آزمون مقدماتی پرسشنامه نشان داده است که علاوه بر تغییر فرمت جدول و رفع برخی ابهام‌ها در راهنمای پرسشنامه لازم است برای مساله‌ی بی‌پاسخی چاره‌اندیشی شود. برای این منظور آموزش دقیق‌تر پرسشگران برای انتقال موارد مورد نظر در هنگام تکمیل پرسشنامه به پاسخگویان مورد توجه قرار گرفته است. بعلاوه پیش‌بینی لازم برای افزایش تعداد مراجعات برای دستیابی به حجم نمونه‌ی تعیین شده صورت خواهد گرفت.

در حال حاضر مطالعات گذران وقت با روش‌های مختلفی به جمع‌آوری داده‌ها می‌پردازد که در اینجا مهمترین موارد آنها مرور می‌شود.

روش ثبت روزانه وقت

این روش گسترده ترین روش مورد استفاده برای داده‌های گذران وقت است عمدتاً برای نمونه‌های بزرگ. تاکنون این روش برای ۴ پیمایش بزرگ گذران وقت در ایالات متحده و چندین پیمایش بزرگ در سایر کشورها از جمله استرالیا، کانادا، و پیمایش‌های چند ملیتی در اروپا مورد استفاده قرار گرفته است.

در این روش از پاسخگویان خواسته می‌شود تمام فعالیت‌های روزانه خودشان را که برای انجام آنها وقت گذاشته اند در طول روز ثبت کنند. در این روش از سئوالات باز استفاده می‌شود. پاسخگویان در پرسشنامه‌هایی که در اختیارشان قرار می‌گیرد ساعات شروع و پایان زمانی را که به یک فعالیت خاص اختصاص داده‌اند ثبت می‌کنند.

این پرسشنامه‌ها معمولاً طوری طراحی می‌شوند که در آن افراد بتوانند فعالیت‌هایشان را برای فاصله‌های زمانی ۱۵ یا ۳۰ دقیقه‌ای ثبت کنند، البته این فاصله زمانی بسته به نوع مطالعه و اهداف تحقیق می‌تواند از فاصله‌های زمانی متفاوت دیگری نیز برخوردار باشد. در نهایت فعالیت‌ها بطور کلی در گروه‌های وسیعی تقسیم و دسته‌بندی می‌شوند و کد اولیه می‌گیرند و سپس به صورت گروه‌های اختصاصی‌تر استاندارد می‌شوند.

ناگفته نماند نخستین مجموعه فعالیت‌های کدگذاری شده توسط زالایی^{۱۲۰} در پیمایش‌های چند ملیتی انجام گرفت (هوریگان و همکاران، ۱۹۹۹).

در همین روش ثبت روزانه اطلاعات، اگر درخواست ثبت اطلاعات اشاره به یک روز در آینده داشته باشد گاهاً پاسخگویان پیمایش به سمتی هدایت می‌شوند که از آنها خواسته می‌شود فعالیت روزانه روز خاصی در آینده را ثبت کنند که این روش (leave behind diary) نامیده می‌شود (ورپلاگ و همکاران، ۲۰۰۰).

در مقابل این روش، روش دیگری وجود دارد که در آن از پاسخگویان خواسته می‌شود آنچه را که برای روز گذشته شان رخ داده است را ثبت کنند که این روش (retrospective diary) نامیده می‌شود (همان).

انتخاب یکی از این دو روش بستگی به هزینه تحقیق و روش و کیفیت اطلاعات مورد درخواست دارد که محقق برای انجام مطالعه در پیش می‌گیرد.

^{۱۲۰} szalai

در روش leave behind diary از پاسخگویان خواسته می‌شود که فعالیت‌های روزانه‌شان را برای ۲۴ ساعت آینده تکمیل کنند. اما برای مطالعات روزانه گذشته‌نگر یا retrospective diary اغلب از پاسخگویان خواسته می‌شود اتفاقات روز قبل را به یاد آورند. در این روش معمولاً سعی می‌شود چند روز برای هر نفر در نظر گرفته شود که شامل روزهای معمولی و روزهای آخر هفته و تعطیل باشد.

بکارگیری روش ثبت فعالیت‌های آینده تا حدودی گران و هزینه بر است زیرا قبل از اجرای تحقیق نیازمند بکارگیری آموزش‌هایی برای پاسخگویان برای تکمیل صحیح اطلاعات و نیز نیاز به بازنگری پاسخ‌های ارائه شده برای حذف یا کاهش خطاهای اتفاق افتاده می‌باشد.

اما در مقابل استفاده از روش ثبت فعالیت‌های مربوط به گذشته، هزینه کمتری نسبت به روش آینده‌نگر دارد و شاید بتوان حتی با یک مصاحبه تلفنی نیز آنرا تکمیل کرد البته در این روش نیز توانمندی پاسخگویان برای پاسخ به سئوالات خواسته شده، از اهم موارد است.

روش دیگری که برای جمع‌آوری داده‌های صرف وقت، به روش ثبت فعالیت‌های روزانه استفاده می‌شود روش نمونه‌گیری تجربی (ESM)^{۱۲۱} نامیده می‌شود که توسط میهالی زیکزنت میهالی^{۱۲۲} در سال ۱۹۹۲ ابداع و توسعه یافت. مطالعات تجربی صرف وقت عموماً برای شناخت تجربی و جنبه‌های احساس افراد از انجام فعالیت‌ها، بکار می‌رود و عمدتاً برای تخمین وقت صرف شده افراد برای فعالیت‌های مختلف بکار می‌رود. در این روش به پاسخگویان یک pager یا pager داده می‌شود. هنگامی که پاسخگو در طول روزهای مورد نظر صدایی را شنید بایستی نسبت به ثبت فعالیت مورد انجامش در همان لحظه اقدام نماید. البته این بستگی به سیاست‌گذاری و اهداف تحقیق دارد که پاسخگو فعالیت خودش را روزانه، هفتگی یا ماهانه ثبت بکند.

به طور ساده این روش برای آن است که ببیند، افراد چه می‌کنند با چه کسانی ارتباط دارند و چه احساسی از فعالیت‌هایشان دارند؟ این روش گرچه اطلاعات کاملی را از فعالیت‌های افراد اخذ می‌کند اما بدلیل باز بودن بیش از حد پرسشنامه‌هایش دسته‌بندی داده‌های بدست آمده آن، مشکل است.

سئوالات دست‌بندی شده^{۱۲۳}: از دیگر روش‌هایی است که برای بررسی چگونگی گذران وقت بکار برده می‌شود. نحوه طراحی این روش بیانگر میزان وقت صرف شده افراد برای انجام یک فعالیت خاص است. مثلاً زمان صرف شده برای پخت غذا در هفته، زمان صرف شده برای نگهداری بچه‌ها در منزل. سئوالات می‌توانند باز

^{۱۲۱} EXPERIMENTAL SAMPLING METHOD

^{۱۲۲} Mihalyi csikszentmihalyi

^{۱۲۳} stylized questions

باشند بطوریکه پاسخگویان تعداد ساعات را نوشته یا می‌تواند دامنه‌ای برای پاسخگویی داشته باشد که این دامنه می‌تواند شامل هرگز، یکبار در هفته، چند بار هفته و هر روز باشد.

بسته به هدف مطالعه انواع سئوالات می‌تواند مطرح شود. به عنوان مثال برای پیمایش‌های مرتبط با سلامت این سؤال می‌تواند مطرح شود که پاسخگو چند ساعت در هفته ورزش می‌کند.

روش مشاهده‌ای

این روش برگرفته از رویکردی مبتنی بر مشاهده مستقیم است و در برخی مواقع خاص که مشاهده مستقیم فعالیت‌های روزانه افراد ممکن است استفاده می‌شود. در اینگونه مطالعات مصاحبه‌گر فقط آنچه را که از سوی کنشگران در طول روز انجام می‌شود ثبت می‌کند. این رویکرد دقیقاً مقابل روش خود گزارشی است که بیشتر در مطالعات تجربی از طریق سئوالات دسته‌بندی شده استفاده می‌شود.

این روش علیرغم سودمندی بسیار گران است و از سوی دیگر فاقد اعتبار علمی‌اند، چراکه مشاهدات مستقیم و مطالعات مستقیم به صورت مستدل گرچه کاملاً درست و صحیح و دقیق هستند با این حال بسیار گران و هزینه‌بر می‌باشند و از سوی دیگر بسیار متأثر از مداخلات مشاهده‌کننده‌ها می‌باشند.

روش مورد استفاده در پژوهش حاضر

در این مطالعه از روش پرسشنامه با سئوالات دسته‌بندی و محدود، برای احصاء میزان وقت صرف شده افراد برای فعالیت‌های فراغتی استفاده خواهد شد. علت این امر تجربه کشورهای پیش رو در اجرای طرح‌های مطالعاتی گذران وقت است به عنوان نمونه محققان کشور ژاپن به این نتیجه رسیده‌اند که در استفاده از پرسشنامه و روش گذران وقت برای بررسی موضوعات خاص از جمله فراغت بهتر آن است که فعالیت‌های خاص مورد نظر در آن پژوهش خاص بیشتر مورد تاکید تیم تحقیق قرار گیرند. تجربه‌های پیشین نیز نشان داده است در اختیار گذاردن پرسشنامه باز گذران وقت در اختیار پاسخگو در مطالعات خاص، باعث می‌شود بسیاری از داده‌های مورد نظر و ضروری به دلیل عدم تاکید از دست می‌روند.

طبقه‌بندی فعالیت‌ها

از جمله مهمترین مراحل کار در مطالعات مربوط به بررسی چگونگی گذران وقت، تعیین طبقه‌بندی فعالیت‌ها است. این طبقه‌بندی بر اساس بیشترین فراوانی در فعالیت‌های مشترک افراد در شبانه روز انجام می‌گیرد و می‌تواند زمینه لازم را برای کدگذاری فعالیت‌ها فراهم سازد.

اکنون در بین طبقه‌بندی‌های ارائه شده از فعالیت‌ها طبقه‌بندی‌های مربوط به موسسه مطالعات آماری اروپا و استرالیا نسبت به سایر طبقه‌بندی‌های ارائه شده جامع‌تر است. کامل‌تر است و بر همین اساس اکثر دیگر کشورها از این طبقه‌بندی استفاده می‌کنند (مرکز آمار، ۱۳۸۳).

با این حال اهمیت موضوع برای سازمان ملل، بخش آمار این سازمان را برآن داشته تا در سال‌های اخیر تلاش‌هایی را برای ارائه یک طبقه‌بندی استاندارد از فعالیت‌ها برای مطالعات صرف وقت ارائه نماید. این تلاش‌ها به ارائه طبقه‌بندی بین‌المللی آزمایشی فعالیت‌ها برای داده‌های گذران وقت انجامیده است. در این طبقه‌بندی، قابلیت مقایسه با دیگر طبقه‌بندی‌ها از نکاتی است که بر آن تأکید شده است. این طبقه‌بندی تا سطح کدهای ۲ رقمی ارائه شده و برای افزودن فعالیت‌ها تا کدهای سطح ۳، تلاش‌ها ادامه دارد (مرکز آمار، ۱۳۸۳).

بر پایه این طبقه‌بندی، کلیه فعالیت‌های افراد در ۱۰ گروه اصلی با کد یک رقمی تقسیم‌بندی شده است. گروه‌های اصلی در این طبقه‌بندی به شرح زیر است؛ (به نقل از مرکز آمار، ۱۳۸۳)

۱. اشتغال در کارگاه‌ها
۲. فعالیت‌های تولید محصولات اولیه در صورتی که برای کارگاه‌ها نباشد
۳. خدمات برای کسب درآمد و سایر تولید کالاها در صورتی که برای کارگاه‌ها نباشد.
۴. نگهداری و اداره خانوار و خرید برای خانوار خود
۵. پرستاری از فرزندان، افراد بیمار، بزرگسال و ناتوان در خانوار خود
۶. خدمات جمعی و کمک به خانوارهای دیگر
۷. آموزش
۸. فعالیت‌های اجتماعی، فرهنگی و تفریحی
۹. استفاده از رسانه‌های گروهی
۱۰. مراقبت فردی و امور شخصی

شیوه نمونه‌گیری

جامعه آماری

جامعه آماری این طرح، شامل تمامی افراد بالای ۱۵ سال ساکن شهر تهران است.

واحد آماری

هر یک از افراد بالای ۱۵ سال ساکن شهر تهران واحد آماری این طرح را تشکیل می‌دهند.

چارچوب نمونه‌گیری

چارچوب نمونه‌گیری این طرح شامل اطلاعات خانوار جمع‌آوری شده توسط سرشماری نفوس و مسکن سال ۱۳۹۰ است.

تعیین اندازه نمونه

در این طرح برای تعیین اندازه نمونه از فرمول کوکران به صورت زیر استفاده می‌شود.

$$n = \frac{z^2 P(1-p)}{(rp)^2} = \frac{z^2}{r^2} \cdot \frac{1-p}{p}$$

در این طرح با در نظر گرفتن $p = 0.5$ و $r = 0.06$ اندازه نمونه برابر ۱۰۶۷ به دست می‌آید. با در نظر گرفتن این مساله که ممکن است در مراحل نمونه‌گیری با خطاهای مختلفی روبرو شویم نمونه نهایی برابر ۱۲۰۰ در نظر گرفته شده است.

تخصیص نمونه

برای دستیابی به نمونه تحقیق بر اساس پهنه‌های پنج گانه مورد نظر کارفرما، می‌بایست معیار و منطقی برای تقسیم شهر تهران به پنج پهنه وجود داشته است. بررسی‌های انجام شده نشان می‌دهد مرکز مطالعات اجتماعی شهرداری تهران در نامه‌ای رسمی به تقسیم مناطق ۲۲ گانه شهر تهران به پهنه‌های پنج گانه شمال، جنوب، شرق، غرب و مرکز اشاره کرده است، چنانچه بخواهیم این معیار را منطبق نمونه‌گیری طرح حاضر قرار دهیم اندازه نمونه به دست آمده متناسب با جمعیت هر یک از پهنه‌های پنج گانه و مناطق ۲۲ گانه شهر تهران در جدول زیر آمده است.

جدول ۱-۳: نحوه توزیع نمونه در مناطق ۲۲ گانه به تفکیک پهنه

پهنه‌ها	منطقه	تعداد	تعداد نمونه	نمونه نهایی	تعداد کل
پهنه شمال	۱	۴۹۳۸۸۹	۷۴	۸۰	۳۳۰
	۲	۶۹۲۵۷۹	۱۰۴	۱۰۰	
	۳	۳۳۰۰۰۴	۴۹	۵۰	
	۵	۸۵۶۵۶۵	۱۲۸	۱۰۰	
پهنه مرکزی	۶	۲۵۰۷۵۳	۳۸	۴۵	۱۷۵
	۷	۳۱۲۰۰۲	۴۷	۵۰	
	۱۱	۳۰۸۱۷۶	۴۶	۴۰	
	۱۲	۲۴۰۹۰۹	۳۶	۴۰	

۴۱۵	۱۲۰	۱۳۷	۹۱۷۲۶۱	۴	پهنه شرق
	۷۰	۶۴	۴۲۵۰۴۴	۸	
	۴۵	۳۸	۲۵۳۰۵۴	۱۳	
	۸۰	۷۳	۴۸۹۱۰۱	۱۴	
	۱۰۰	۹۹	۶۵۹۴۶۸	۱۵	
۲۳۰	۴۰	۴۰	۲۶۷۶۷۸	۱۶	پهنه جنوب
	۵۰	۴۲	۲۷۸۳۵۴	۱۷	
	۵۰	۶۳	۴۱۹۲۴۹	۱۸	
	۴۰	۳۸	۲۵۵۵۳۳	۱۹	
	۵۰	۵۵	۳۶۷۶۰۰	۲۰	
۱۵۰	۳۰	۲۶	۱۷۴۱۱۵	۹	پهنه غرب
	۵۰	۴۹	۳۲۶۸۸۵	۱۰	
	۴۰	۲۸	۱۸۶۳۱۹	۲۱	
	۳۰	۲۶	۱۷۵۳۹۸	۲۲	
۱۳۰۰		۱۳۰۰	۸,۶۷۹,۹۳۶		جمع

با این وجود لازم به ذکر است که در شیوه نمونه‌گیری دیگری که از منطق روشی و علمی بیشتری برخوردار است می‌توان از معیارهای توسعه‌یافتگی محلات تهران استفاده کرد در این الگو شهر تهران به ده خوشه تقسیم‌بندی شده، این الگو در بسیاری از مطالعات شهرداری مورد استفاده قرار می‌گیرد و اکنون برای اداره کل مطالعات اجتماعی و اداره مطالعات محلات سندیت دارد. با این حال بسته به نظر کارفرما و ناظر محترم کار نمونه‌گیری بر اساس یکی از دو الگوی فوق قابل اجرا خواهد بود.

نحوه انتخاب بلوک در مناطق

بعد از انتخاب نمونه از پهنه‌های پنجگانه از شهر تهران، در مرحله بعد باید در داخل هر پهنه چندین بلوک انتخاب شود. با توجه به جنبه‌های فنی طرح، داخل هر بلوک ۱۰ خانوار (و به تبع آن ۱۰ فرد پاسخگو) انتخاب می‌گردد. برای انتخاب بلوک‌ها به روش نمونه‌گیری با احتمال‌های نابرابر انجام خواهد گرفت. اما اگر شیوه نمونه‌گیری بر حسب میزان توسعه‌یافتگی محلات که به ده خوشه تقسیم‌بندی می‌شد، در نظر بگیریم، باید در هر خوشه چهار محله به صورت تصادفی انتخاب و برای هر محله و متناسب با حجم نسبی محلات تعداد ۵۰ پرسشنامه در نظر گرفته شود و بین شهروندان توزیع شود. در این تحقیق هر محله به عنوان یک طبقه محسوب می‌شود و متناسب با حجم جمعیت هر ناحیه، تعدادی بلوک به صورت کاملاً تصادفی انتخاب می‌شود و از هر بلوک ۵۰ خانوار به صورت نمونه‌گیری سیستماتیک انتخاب خواهد شد.

با مشخص شدن طرح نمونه‌گیری، پرسشنامه‌ها تکثیر و در اختیار تیم مطالعات میدانی قرار خواهد گرفت تا با سازماندهی پرسشگران، بر اساس نقشه حوزه و بلوک‌های تعیین شده، نمونه‌گیری از خانوارها به عمل آید. با جمع‌آوری و بازبینی پرسشنامه‌ها، سوالات کدگذاری و داده‌ها وارد نرم افزار آماری SPSS خواهد شد.

چارچوب نمونه‌گیری و تعداد خانوارهای هر بلوک

برای به دست آوردن نتایج دقیق و صحیح، با استفاده از نقشه‌های به‌روز شده مرکز آمار ایران و همچنین بانک‌های اطلاعاتی مربوط به بلوک‌های شهری تهران که از مرکز آمار ایران تهیه شده و به‌روز می‌باشد، به نمونه‌گیری از بلوک‌های شهری اقدام شد. این بانک اطلاعاتی، شامل کلیه اطلاعات مربوط به تعداد خانوار ساکن در یک بلوک خاص، تعداد زن و مرد ساکن در آن بلوک، منطقه بلوک، حوزه بلوک و شماره بلوک منطبق بر شماره‌های موجود بر روی نقشه‌های مذکور می‌باشد. لذا چارچوب نمونه‌گیری طرح را بانک‌های اطلاعاتی مشخصات خانوارهای ساکن در بلوک‌های شهری به همراه نقشه‌های آن بلوک تشکیل می‌دهد. لازم به ذکر است که با توجه به تجربیات، معمولاً در هر بلوک ۱۰ خانوار مورد بررسی قرار می‌گیرند.

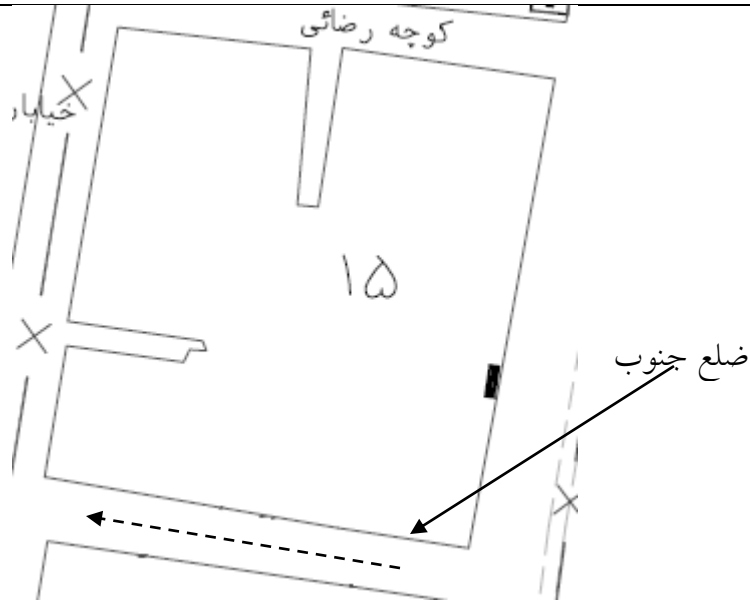
شیوه انتخاب خانوار در داخل بلوک‌ها

پس از تعیین بلوک‌های منتخب در سطح شهر تهران، به منظور دستیابی به پاسخگویان به هر پرسشگر نقشه بلوک مورد نظر داده می‌شود. این نقشه در قطع A3 است که یک نمونه آن ذیلاً آورده شده است.

نقشه شماره ۱-۳: شیوه انتخاب خانوار در داخل بلوک‌ها

در این نقشه، شماره منطقه در گوشه بالا سمت راست با عدد ۲۱ درج شده است و شماره حوزه با عدد ۰۱۸ داخل درج شده است. همچنین بلوک شماره ۱۵ به عنوان بلوک انتخاب شده در این نقشه با هاشور مشخص شده است. پرسشگر به بلوک مراجعه کرده و ابتدا با دور زدن در جهت حرکت عقربه‌های ساعت و با شروع از ضلع جنوب شرقی حول بلوک، تعداد تقریبی خانوارهای ساکن در بلوک را با شمارش زنگ‌های موجود به دست می‌آورد.

نقشه شماره ۲-۳: نحوه گردش در بلوک

سپس عدد مذکور را بر عدد ۱۰ تقسیم می‌کند تا عدد فاصله به دست آید. (برای مثال در صورتی که تعداد خانوارهای بلوک ۷۰ خانوار باشد خواهیم داشت $\frac{70}{10} = 7$ = عدد فاصله). پرسش‌گر به ضلع جنوب شرقی (پائین و سمت راست) بلوک مراجعه کرده و با مراجعه به اولین واحد مسکونی، اولین پرسش‌نامه را تکمیل می‌کند. سپس در جهت عقربه‌های ساعت بلوک را دور می‌زند. برای تعیین واحد مسکونی بعدی به منظور تکمیل پرسش‌نامه‌های بعدی عدد فاصله را به شماره واحد مسکونی فعلی اضافه می‌کند. مثلاً در مثال اخیر خواهیم داشت: $1+7=8$ ، $8+7=15$ ، $15+7=22$ و ... به عبارت دیگر نمونه‌های بعدی متعلق به واحدهای مسکونی ۸، ۱۵، ۲۲، ۲۹، ۳۶، ۴۳، ۵۰، ۵۷، ۶۴، ۷۱، ۷۸، ۸۵، ۹۲، ۹۹ خواهد بود.

شیوه انتخاب فرد داخل خانوارها

با انتخاب شدن خانوارهای نمونه در هر بلوک، باید فرد پاسخگو را از بین تمام افراد واجد شرایط پاسخگویی در آن خانوار انتخاب کرد. در این مرحله به شیوه نمونه‌گیری سهمیه‌ای عمل می‌شود. از آنجا که استفاده از روش‌های احتمالی در عمل با اشکال اجرائی مواجه می‌شود و به صرف زمان و هزینه بسیار بالایی نیاز دارد عموماً مورد استفاده قرار نمی‌گیرد، لذا روش سهمیه‌ای به لحاظ عملی قابل استفاده است. در این روش با آگاهی از اینکه توزیع سنی و جنسی در کل شهر بصورت خاصی توزیع شده‌اند این توزیع در کلیه بلوک‌ها رعایت می‌شود یعنی از پرسشگر خواسته می‌شود پس

از انتخاب خانوار به گونه‌ای فرد پاسخگو را انتخاب کند که در مجموع با رعایت جدولی که به او ارائه شده از کلیه رده‌های سنی و در دو گروه زنان و مردان پاسخگو داشته باشیم. نمونه جدول مذکور ذیلا ارائه شده است.

جدول شماره ۲-۳: توزیع جمعیت بر اساس ویژگی‌های سنی و جنسی در بلوک

مرد	زن	گروه سنی
۱	۱	۱۵ تا ۲۴ سال
۲	۱	۲۵ تا ۳۴ سال
۱	۱	۳۵ تا ۴۴ سال
۱	۱	۴۵ تا ۵۴ سال
۰	۱	۵۵ سال و بالاتر

طبق جدول فوق پرسشگر از همه رده‌های سنی زنان یک نفر انتخاب می‌کند و در گروه مردان در رده ۵۵ سال و بالاتر هیچ نمونه‌ای انتخاب نمی‌کند، در عوض در رده ۲۵ تا ۳۴ سال مردان دو نفر انتخاب می‌شود.

شیوه تجزیه و تحلیل اطلاعات

همانگونه که ذکر شد برای بررسی تغییرات در رفتارهای فراغتی شهروندان تهرانی در این مطالعه از روش پیمایش گذران وقت Time Use Survey استفاده خواهد شد. در این روش، از تغییرات در زمان صرف شده برای فعالیت‌های مختلف برای پی بردن به تغییرات در الگوی فعالیت‌های فراغتی استفاده می‌شود. با توجه به اینکه زمان صرف شده برای فعالیت‌ها به نوعی بیانگر اهمیت آنها در نزد افراد است، می‌توان با این روش تغییرات و پیامدهای تغییرات در الگوی گذران وقت فراغت را مورد مطالعه قرار داد. نکته‌ای که ذکر آن ضروری است، روش مورد استفاده در این بررسی است که برای تفکیک تاثیر رفتار فراغتی رسمی و غیررسمی از تاثیر سایر متغیرهای زمینه‌ای بسیار مفید است.

برای تجزیه و تحلیل اطلاعات، پرسشنامه‌های تکمیل شده ابتدا کد گذاری شده و سپس پس از ورود اطلاعات با استفاده از نرم‌افزار SPSS کارهای آماری متناسب با سطح سنجش متغیرها انجام خواهد شد. بدلیل برخورداری از داده‌های سطح سنجش فاصله‌ای در داده‌های بدست آمده این امکان برای تیم تحقیق فراهم خواهد بود تا از تکنیک تحلیل طبقه بندی چندگانه^{۱۳۴} یا MCA که امکان کنترل تأثیر هر کدام از متغیرهای مستقل را بر متغیر وابسته در شرایط کنترل تأثیر سایر متغیرهای مستقل فراهم می‌کند، استفاده کنند. این روش شاخه‌ای از تحلیل واریانس است که در آن پس از اطمینان از رابطه معنی دار متغیرهای مستقل بر متغیر وابسته امکان شناسایی تأثیر هر کدام از متغیرهای

1. Multiple Classification Analysis (MCA)

مستقل بر متغیر وابسته را در شرایطی که تأثیر سایر متغیرهای مستقل حذف و یا کنترل شده باشد فراهم می‌کند. تأثیر معنی‌دار ویژگی مهم و متمایز این تکنیک در قیاس با سایر تکنیکهای آماری که این امکان را فراهم می‌کنند، مانند رگرسیون خطی و لجستیک این است که در این تکنیک می‌توان از داده‌های با سطح سنجش ترتیبی و حتی اسمی نیز استفاده کرد.

اعتبار و پایایی

شایان ذکر است که برای بررسی اعتبار و روایی پرسشنامه طرح، علاوه بر استفاده از پرسشنامه‌های استاندارد جهانی و داخلی که با تکرار چندین و چند باره اعتبار و استاندارد لازم را در مطالعات گذران وقت کسب کرده‌اند، از نظرات صاحب‌نظران فراغت و متخصصان حوزه‌ی گذران وقت استفاده خواهد شد (اعتبار صوری). برای بررسی پایایی یافته‌ها نیز مقایسه داده‌های بدست آمده با برخی از داده‌های متناظر در طرح‌های ملی و منطقه‌ای شهر تهران که مربوط به مطالعات گذران وقت می‌باشد، این مهم مورد توجه قرار خواهد گرفت.

موانع و تنگناهای تحقیق

در مجموع به دلیل استفاده از پرسشنامه باز و همچنین درخواست از پاسخگویان برای درج کلیه فعالیت‌های شبانه‌روزی، دو مشکل اساسی همواره پیش روی محققان مطالعات گذران وقت باقی است یکی آموزش صحیح پاسخگویان برای تکمیل درست پرسشنامه در فاصله‌های زمانی مورد درخواست و دیگری ایجاد انگیزه و جلب اعتماد پاسخگویان برای ارائه اطلاعات صحیح جزئی بدون سانسور می‌باشد که در این مطالعه سعی بر آن است با آموزش دقیق پرسشگران برای توجیه پاسخگویان و ایجاد انگیزه برای درج اطلاعات دقیق این دو مشکل تا حد قابل قبولی کاهش یابد. تجربه مطالعه گذران وقت دانشجویان راه‌کارهای مفیدی را پیش روی تیم تحقیق قرار داده است.

فصل چهارم:

وضعیت فعالیت‌های رسمی و غیررسمی

اوقات فراغت شهروندان تهرانی

یافته های تحقیق

۱- مشخصات جمعیت‌شناختی پاسخگویان

۱-۱- جنسیت

جدول شماره ۱-۴: توزیع فراوانی پاسخگویان بر حسب جنسیت

جنس	فراوانی	درصد
زن	۶۵۹	۵۰,۷
مرد	۶۴۲	۴۹,۳
جمع	۱۳۰۱	۱۰۰,۰

بر اساس یافته‌های جدول فوق، از مجموع ۱۳۰۱ پاسخگوی حاضر در تحقیق، ۵۰,۷ درصد جمعیت نمونه را زنان و ۴۹,۳ درصد مابقی را مردان تشکیل می‌دهند.

۱-۲- سن

جدول شماره ۲-۴: توزیع فراوانی پاسخگویان بر حسب سن

سن	فراوانی	درصد
۱۵-۲۴	۲۱۵	۱۶,۵
۲۵-۳۴	۲۸۴	۲۱,۸
۳۵-۴۴	۲۷۵	۲۱,۱
۴۵-۵۴	۲۳۶	۱۸,۱
۵۵-۶۴	۱۵۵	۱۱,۹
۶۵ و بیشتر	۱۳۳	۱۰,۲
بی پاسخ	۳	۰,۲
جمع	۱۳۰۱	۱۰۰,۰
میانگین		۴۱,۴
میانه		۴۰,۰
مد		۳۲,۰
جوان‌ترین		۱۵
مسن‌ترین		۸۶
دامنه		۷۱

یافته‌های جدول فوق حاکی از آن است که میانگین سنی افراد حاضر در تحقیق ۴۱,۴ سال بوده است. بر اساس یافته‌ها گروه سنی ۲۵-۳۴ سال با ۲۱,۸ درصد بیشترین میزان حجم نمونه را به خود اختصاص داده است و پس از آن گروه‌های سنی ۳۵-۴۴ سال با ۲۱,۱ درصد و ۴۵-۵۴ سال با ۱۸,۱ درصد قرار گرفته‌اند.

۳-۱- وضعیت تاهل

جدول شماره ۳-۴: توزیع فراوانی پاسخگویان بر حسب وضعیت تاهل

وضعیت تاهل	فراوانی	درصد
متاهل	۸۷۰	۶۶,۹
مجرد	۳۳۹	۲۶,۱
همسر فوت شده	۵۴	۴,۲
طلاق	۱۵	۱,۲
بی پاسخ	۲۳	۱,۸
جمع	۱۳۰۱	۱۰۰,۰

نزدیک ۷۰ درصد پاسخگویان را افراد متاهل تشکیل داده‌اند و کمی بیش از ۲۶ درصد مابقی نمونه را افراد مجرد و ۶,۴ درصد را افراد همسر فوت شده و طلاق گرفته، تشکیل داده‌اند.

۴-۱- تحصیلات

جدول شماره ۴-۴: توزیع فراوانی پاسخگویان بر حسب آخرین مدرک تحصیلی

آخرین مدرک تحصیلی	فراوانی	درصد
بیسواد	۷۲	۵,۵
ابتدایی	۱۳۶	۱۰,۵
راهنمایی	۱۷۱	۱۳,۱
دیپلم و دبیرستان	۴۷۰	۳۶,۱
فوق دیپلم	۸۰	۶,۱
لیسانس	۲۴۳	۱۸,۷
فوق لیسانس و دکتری	۱۱۶	۸,۹
بی پاسخ	۱۳	۱,۰
جمع	۱۳۰۱	۱۰۰,۰

بر اساس یافته‌های جدول فوق، بیشترین میزان فراوانی مربوط به افراد با مدرک تحصیلی دیپلم با ۳۶,۱ درصد بوده و پس از آن لیسانس با ۱۸,۷ درصد، راهنمایی با ۱۳,۱ درصد و ابتدایی با ۱۰,۵ درصد قرار دارند. همچنین نزدیک به ۳۴ درصد پاسخگویان تحصیلات دانشگاهی داشته‌اند و نزدیک به ۹ درصد پاسخگویان دارای تحصیلات فوق لیسانس و یا دکتری بوده‌اند.

۱-۵- وضعیت شغلی

جدول شماره ۵-۴: توزیع فراوانی پاسخگویان بر حسب وضعیت اشتغال

درصد	فراوانی	وضعیت اشتغال
۶,۵	۸۴	شاغل بخش دولتی
۸,۵	۱۱۱	شاغل بخش خصوصی
۲۱,۲	۲۷۶	شاغل بخش آزاد
۴,۵	۵۸	بیکار
۱۲,۷	۱۶۵	دانش آموز یا دانشجو
۳۳,۷	۴۳۹	خانه دار
۱۰,۳	۱۳۴	بازنشسته
۱,۲	۱۶	سایر
۱,۴	۱۸	بی پاسخ
۱۰۰,۰	۱۳۰۱	جمع

جدول فوق نشان می‌دهد که زنان خانه‌دار با حدود ۳۴ درصد بیشترین میزان حجم نمونه را به خود اختصاص داده و پس از آن افراد با شغل آزاد با ۲۱,۲ درصد و دانشجویان/دانش‌آموزان با ۱۲,۷ درصد قرار گرفته‌اند.

۱-۶- قومیت

جدول شماره ۶-۴: توزیع فراوانی پاسخگویان بر حسب قومیت

درصد	فراوانی	قومیت
۶۴,۷	۸۴۲	فارس
۲۳,۴	۳۰۵	آذری
۳,۵	۴۵	لر
۳,۲	۴۲	کرد
۱,۹	۲۵	گیلک
۰,۸	۱۰	مازنی
۰,۸	۱۰	ترکمن
۱,۰	۱۳	سایر
۰,۷	۹	بی پاسخ
۱۰۰,۰	۱۳۰۱	جمع

بر اساس یافته‌ها ۶۴,۷ درصد پاسخگویان قومیت خود را فارس اعلام کرده‌اند و پس از آن قومیت آذری با ۲۳,۴ درصد قرار دارند. سایر نتایج در جدول بالا نشان داده شده است.

۱-۷- بعد خانوار

جدول شماره ۷-۴: توزیع فراوانی پاسخگویان بر حسب بعد خانوار

میانگین بعد خانوار	درصد	فراوانی	بعد خانوار
۳,۴	۳,۴	۴۴	۱ نفر
	۱۵,۴	۲۰۱	۲ نفر
	۳۰,۰	۳۹۰	۳ نفر
	۳۵,۸	۴۶۶	۴ نفر
	۱۰,۰	۱۳۰	۵ نفر
	۲,۳	۳۰	۶ نفر
	۱,۳	۱۶	۷ نفر و بیشتر
	۱,۸	۲۴	بی پاسخ
۱۰۰,۰	۱۳۰۱	جمع	

در جدول فوق آمار مربوط به تعداد افراد خانوار پاسخگویان آمده است. همان گونه که ملاحظه می‌شود، افراد با خانوار چهار نفره با نزدیک به ۳۶ درصد از بیشترین میزان فراوانی برخوردار بوده و پس از آن خانوارهای سه نفره با ۳۰ درصد و دو نفره با ۱۵,۴ درصد قرار دارند. میانگین بعد خانوار ۳,۴ نفر بوده است.

۸-۱- هزینه‌های خانوار

جدول شماره ۸-۴: توزیع فراوانی پاسخگویان بر حسب هزینه خانوار

میانگین هزینه‌ها	درصد معتبر	درصد	فراوانی	هزینه‌ها
۲,۲۱۲,۶۶۰	۲,۷	۲,۲	۲۸	۵۰۰ هزار تومان و کمتر
	۴,۸	۳,۸	۵۰	۵۰۱-۹۰۰ هزار تومان
	۱۲,۴	۹,۹	۱۲۹	۹۰۱-۱۲۰۰ هزار تومان
	۱۳,۱	۱۰,۵	۱۳۷	۱۲۰۱-۱۵۰۰ هزار تومان
	۳۰,۴	۲۴,۴	۳۱۷	۱۵۰۱-۲۰۰۰ هزار تومان
	۷,۸	۶,۲	۸۱	۲۰۰۱-۲۹۹۹ هزار تومان
	۱۸,۸	۱۵,۱	۱۹۶	۳۰۰۰-۳۹۹۹ هزار تومان
	۱۰,۰	۸,۰	۱۰۴	چهار میلیون و بیشتر
	-	۱۹,۹	۲۵۹	بی پاسخ
	۱۰۰,۰	۱۰۰,۰	۱۳۰۱	جمع

در جدول فوق آمار مربوط به هزینه‌های خانوار پاسخگویان آمده است. همانگونه که ملاحظه می‌شود، افراد با هزینه ۱۲۰۱-۱۵۰۰ هزار تومان با ۳۰,۴ درصد از بیشترین میزان فراوانی برخوردار بوده و پس از آن خانوارهایی با هزینه ۳۰۰۰-۳۹۹۹ هزار تومان با ۱۸,۸ درصد قرار دارند. میانگین هزینه خانوارهای مورد مطالعه دو میلیون و دویست و دوازده هزار و ششصد و شصت تومان بوده است.

همچنین پاسخگویان در جواب به سوال "از لحاظ درآمدی خانواده خود را چگونه ارزیابی می‌کنید؟"، نزدیک ۳۷ درصد کم درآمد، نزدیک ۵۹ درصد متوسط و ۴,۴ درصد نیز خانواده خود را دارای درآمد بالا معرفی کرده‌اند. نتایج در جدول زیر نشان داده شده است.

جدول شماره ۹-۴: توزیع فراوانی پاسخگویان بر حسب ارزیابی از درآمد خانوار

ارزیابی	فراوانی	درصد	درصد معتبر
کم درآمد	۴۵۶	۳۵,۰	۳۶,۹
درآمد متوسط	۷۲۶	۵۵,۸	۵۸,۷
پردرآمد	۵۵	۴,۲	۴,۴
بی پاسخ	۶۴	۴,۹	-
جمع	۱۳۰۱	۱۰۰,۰	۱۰۰,۰

۱-۹- نوع مالکیت منزل مسکونی

جدول شماره ۱۰-۴: توزیع فراوانی پاسخگویان بر حسب مالکیت منزل مسکونی

مالکیت	فراوانی	درصد
شخصی	۸۸۰	۶۷,۶
رهنی یا اجاره ای	۳۶۷	۲۸,۲
سازمانی	۵	۰,۴
سایر	۳۶	۲,۸
بی پاسخ	۱۳	۱,۰
جمع	۱۳۰۱	۱۰۰,۰

حدود ۶۸ درصد پاسخگویان بیان داشته اند که دارای منزل مسکونی شخصی می‌باشند. این درحالی است که ۳۲ درصد نیز فاقد منزل مسکونی شخصی بوده و در منازل رهنی- اجاره‌ای و یا سازمانی و ... سکونت داشته‌اند.

۱-۱۰- کیفیت زندگی

جدول شماره ۱۱-۴: توزیع فراوانی پاسخگویان بر حسب ارزیابی از کیفیت زندگی

پهنه ها (درصد)					درصد	فراوانی	ارزیابی
غرب	جنوب	شرق	مرکز	شمال			
۴,۷	۱۰,۴	۹,۶	۵,۷	۱۴,۸	۱۰,۰	۱۳۰	خیلی خوب
۳۶,۰	۴۹,۶	۳۵,۲	۲۵,۷	۵۱,۷	۴۰,۷	۵۳۰	خوب
۴۲,۰	۳۳,۰	۴۱,۲	۵۰,۳	۲۵,۷	۳۷,۱	۴۸۳	متوسط
۸,۷	۴,۸	۱۰,۴	۱۲,۶	۵,۷	۸,۳	۱۰۸	بد
۱,۳	۰,۴	۲,۲	۵,۱	۱,۲	۱,۹	۲۵	خیلی بد
۷,۳	۱,۷	۱,۴	۰,۶	۰,۹	۱,۹	۲۵	بی پاسخ
۱۰۰,۰	۱۰۰,۰	۱۰۰,۰	۱۰۰,۰	۱۰۰,۰	۱۰۰,۰	۱۳۰۱	جمع

نزدیک ۵۱ درصد پاسخگویان در ارزیابی از کیفیت زندگی خود بیان داشته‌اند که آن را در حد خیلی خوب و خوب ارزیابی می‌کنند. این در حالی است که ۱۰,۲ درصد آن را بد و خیلی بد ارزیابی کرده‌اند. همچنین ۳۷,۱ درصد کیفیت زندگی خود را در حد متوسط ارزیابی کرده‌اند.

در مورد وضعیت پهنه‌ها باید افزود که کیفیت زندگی بر اساس نظر پاسخگویان در پهنه شمال از وضعیت بهتری برخوردار است و ارزیابی پاسخگویان از کیفیت زندگی در پهنه مرکزی از وضعیت پایین‌تری برخوردار است.

۱۱-۱- وضعیت سلامت

جدول شماره ۱۲-۴: توزیع فراوانی پاسخگویان بر حسب ارزیابی از وضعیت سلامت

پهنه‌ها (درصد)					درصد	فراوانی	ارزیابی
غرب	جنوب	شرق	مرکز	شمال			
۱۸,۷	۴۰,۴	۲۴,۳	۲۸,۶	۲۹,۳	۲۸,۴	۳۶۹	خیلی خوب
۴۶,۷	۲۶,۱	۴۲,۲	۳۷,۷	۴۲,۶	۳۹,۴	۵۱۲	خوب
۱۶,۷	۲۱,۷	۱۹,۰	۱۸,۳	۱۹,۰	۱۹,۱	۲۴۹	متوسط
۱۳,۳	۸,۷	۱۰,۴	۱۳,۱	۶,۶	۹,۸	۱۲۸	بد
۴,۷	۲,۶	۱,۹	۱,۷	۱,۸	۲,۳	۳۰	خیلی بد
-	۰,۴	۲,۲	۰,۶	۰,۶	۱,۰	۱۳	بی پاسخ
۱۰۰,۰	۱۰۰,۰	۱۰۰,۰	۱۰۰,۰	۱۰۰,۰	۱۰۰,۰	۱۳۰۱	جمع

درصد بیشتری از پاسخگویان به نسبت کیفیت زندگی، وضعیت سلامت خود را بهتر ارزیابی کرده‌اند. بر اساس نتایج بدست آمده، حدود ۶۸ درصد پاسخگویان وضعیت سلامت خود را در حد خوب و خیلی خوب ارزیابی کرده‌اند. این در حالی است که ۱۲,۱ درصد نیز وضعیت سلامت خود را بد و خیلی بد دانسته‌اند. ۱۹,۱ درصد سلامت خود را در حد متوسطی ارزیابی کرده‌اند.

در مقایسه وضعیت سلامت پهنه‌های ۵ گانه باید گفت که پاسخگویان کمتری در پهنه شمال وضعیت سلامت خود را بد و خیلی بد ارزیابی کرده‌اند. این در حالی است که درصد بیشتری از پاسخگویان در پهنه غرب وضعیت سلامت خود را بد و خیلی بد ارزیابی کرده‌اند.

۱-۱۲- وجود فرد معلول یا بیمار / سالمند در خانواده

۱-۱۲-۱- وجود فرد معلول یا بیمار در خانواده

جدول شماره ۱۳-۴: توزیع فراوانی پاسخگویان بر حسب ارزیابی از وضعیت سلامت

درصد	فراوانی	وجود
۹,۸	۱۲۷	بلی
۸۹,۸	۱۱۶۸	خیر
۰,۵	۶	بی پاسخ
۱۰۰,۰	۱۳۰۱	جمع

نزدیک به ۱۰ درصد پاسخگویان بیان داشته‌اند که فرد معلول و یا بیماری در خانواده آنها زندگی می‌کند و حدود ۹۰ درصد پاسخگویان نیز از عدم وجود فرد معلول و یا بیمار در خانواده خود خبر داده‌اند.

۱-۱۲-۲- وجود فرد سالمند یا سالخورده در خانواده

جدول شماره ۱۴-۴: توزیع فراوانی پاسخگویان بر حسب ارزیابی از وضعیت سلامت

درصد	فراوانی	وجود
۱۳,۱	۱۷۱	بلی
۸۶,۳	۱۱۲۳	خیر
۰,۵	۷	بی پاسخ
۱۰۰,۰	۱۳۰۱	جمع

بر اساس نتایج بدست آمده ۱۳,۱ درصد پاسخگویان بیان داشته‌اند که فرد سالمند و یا سالخورده‌ای با آنها در حال زندگی است و ۸۶,۳ درصد نیز بیان داشته‌اند که فرد سالخورده‌ای با آنها زندگی نمی‌کند.

۱-۱۳- شاخص توده بدنی (BMI)

جدول شماره ۱۵-۴: توزیع فراوانی پاسخگویان بر حسب شاخص توده بدنی

درصد	فراوانی	حدود شاخص جرم بدن kg/m^2	رده
۰,۴	۴	کمتر از ۱۶,۵	دچار کمبود وزن شدید
۲,۳	۲۶	۱۶,۵-۱۸,۵	کمبود وزن
۴۶,۳	۵۲۵	۱۸,۵-۲۵	عادی
۳۵,۸	۴۰۶	۲۵-۳۰	اضافه وزن
۱۱,۹	۱۳۵	۳۰-۳۵	چاقی کلاس ۱
۲,۸	۳۲	۳۵-۴۰	چاقی کلاس ۲
۰,۶	۷	بیش از ۴۰	چاقی کلاس ۳
۱۰۰,۰	۱۱۳۵	جمع	

شاخص توده بدنی^{۱۲۵} (BMI)، سنجشی آماری برای مقایسه وزن و قد یک فرد است. در واقع BMI سنجش میزان چاقی را اندازه‌گیری نمی‌کند، بلکه ابزاری مناسب است تا سلامت وزن فرد با توجه به قدش تخمین زده شود.

براساس نتایج بدست آمده برای این شاخص، ۵۱,۱ درصد پاسخگویان مشکل اضافه وزن دارند. این مشکل برای حدود ۳۶ درصد پاسخگویان اضافه وزن، نزدیک ۱۲ درصد چاقی کلاس ۱، حدود ۳ درصد چاقی کلاس ۲ و ۰,۶ درصد چاقی کلاس ۳ است. لازم به ذکر است که وزن کمی بیش از ۴۶ درصد پاسخگویان در وضعیت عادی قرار دارد. اما ۲,۳ درصد دارای کمبود وزن و ۰,۴ درصد دچار کمبود وزن شدید هستند. با توجه به نتایج باید افزود که حدود ۵۴ درصد پاسخگویان دچار کم وزنی (حدود ۳ درصد) و یا اضافه وزن (حدود ۵۱ درصد)، هستند. سبک زندگی شهری و عوامل متعدد دیگری در این زمینه تأثیرگذار هستند. به نظر می‌رسد توجه بیشتری در برنامه ریزی های فراغتی به این مسأله در شهر تهران داشت.

۱۳-۱-۱- قد پاسخگویان

جدول شماره ۱۶-۴: توزیع فراوانی پاسخگویان بر حسب قد

کل			زنان			مردان			قد
میانگین	درصد	فراوانی	میانگین	درصد	فراوانی	میانگین	درصد	فراوانی	
۱۶۷,۴	۰,۵	۶	۱۶۱,۰	۱,۰	۶	۱۷۴,۹	-	-	کمتر از ۱۵۰ سانتی متر
	۲۰,۱	۲۲۹		۳۶,۰	۲۲۲		۱,۳	۷	۱۵۰-۱۵۹ سانتی متر
	۳۴,۴	۳۹۲		۵۱,۲	۳۱۶		۱۴,۵	۷۶	۱۶۰-۱۶۹ سانتی متر
	۳۱,۹	۳۶۴		۱۱,۵	۷۱		۵۶,۰	۲۹۳	۱۷۰-۱۷۹ سانتی متر
	۱۱,۸	۱۳۵		۰,۳	۲		۲۵,۴	۱۳۳	۱۸۰-۱۸۹ سانتی متر
	۱,۲	۱۴		-	-		۲,۷	۱۴	۱۹۰ سانتی متر و بالاتر
	۱۰۰,۰	۱۱۴۰		۱۰۰,۰	۶۱۷		۱۰۰,۰	۵۲۳	جمع

میانگین قد نمونه آماری ۱۶۷,۴ سانتی متر بوده است. این در حالی است که این میانگین برای مردان ۱۷۴,۹ سانتی متر و برای زنان ۱۶۱ سانتی متر است. درصد غالب مردان تهرانی مورد مطالعه (۵۶ درصد)، قدی بین ۱۷۰ تا ۱۷۹ سانتی متر و برای ۳۴,۴ درصد زنان این قد بین ۱۶۰ تا ۱۶۹ سانتی متر بوده است.

۱۳-۱-۲- وزن پاسخگویان

جدول شماره ۱۷-۴: توزیع فراوانی پاسخگویان بر حسب وزن

کل			زنان			مردان			قد
میانگین	درصد	فراوانی	میانگین	درصد	فراوانی	میانگین	درصد	فراوانی	
۷۱,۶	۲,۸	۳۲	۶۷,۵	۴,۷	۳۰	۷۶,۷	۰,۴	۲	کمتر از ۵۰ کیلوگرم
	۱۲,۴	۱۴۴		۱۸,۱	۱۱۵		۵,۶	۲۹	۵۰-۵۹ کیلوگرم
	۲۸,۰	۳۲۴		۳۳,۴	۲۱۳		۲۱,۳	۱۱۱	۶۰-۶۹ کیلوگرم
	۲۷,۲	۳۱۵		۲۵,۷	۱۶۴		۲۸,۹	۱۵۱	۷۰-۷۹ کیلوگرم
	۱۸,۶	۲۱۶		۱۳,۷	۸۷		۲۴,۷	۱۲۹	۸۰-۸۹ کیلوگرم
	۸,۲	۹۵		۳,۵	۲۲		۱۴,۰	۷۳	۹۰-۹۹ کیلوگرم
	۲,۸	۳۳		۰,۹	۶		۵,۲	۲۷	۱۰۰ کیلوگرم و بالاتر
۱۰۰,۰	۱۱۵۹	۱۰۰,۰	۶۳۷	۱۰۰,۰	۵۲۲	جمع			

میانگین وزن نمونه آماری ۷۱,۶ کیلوگرم بوده است. این در حالی است که این میانگین برای مردان ۷۶,۷ کیلوگرم و برای زنان ۶۷,۵ کیلوگرم است. بیشتر مردان (۵۳,۶ درصد) وزنی بین ۷۰ تا ۸۹ کیلوگرم و بیشتر زنان (۵۶,۲ درصد)، وزنی بین ۶۰ تا ۷۹ کیلوگرم داشته‌اند.

۲- توصیف یافته‌های طرح

۲-۱- نگرش به اوقات فراغت

جدول شماره ۱۸-۴: توزیع فراوانی پاسخگویان بر حسب نگرش به اوقات فراغت به ترتیب اولویت

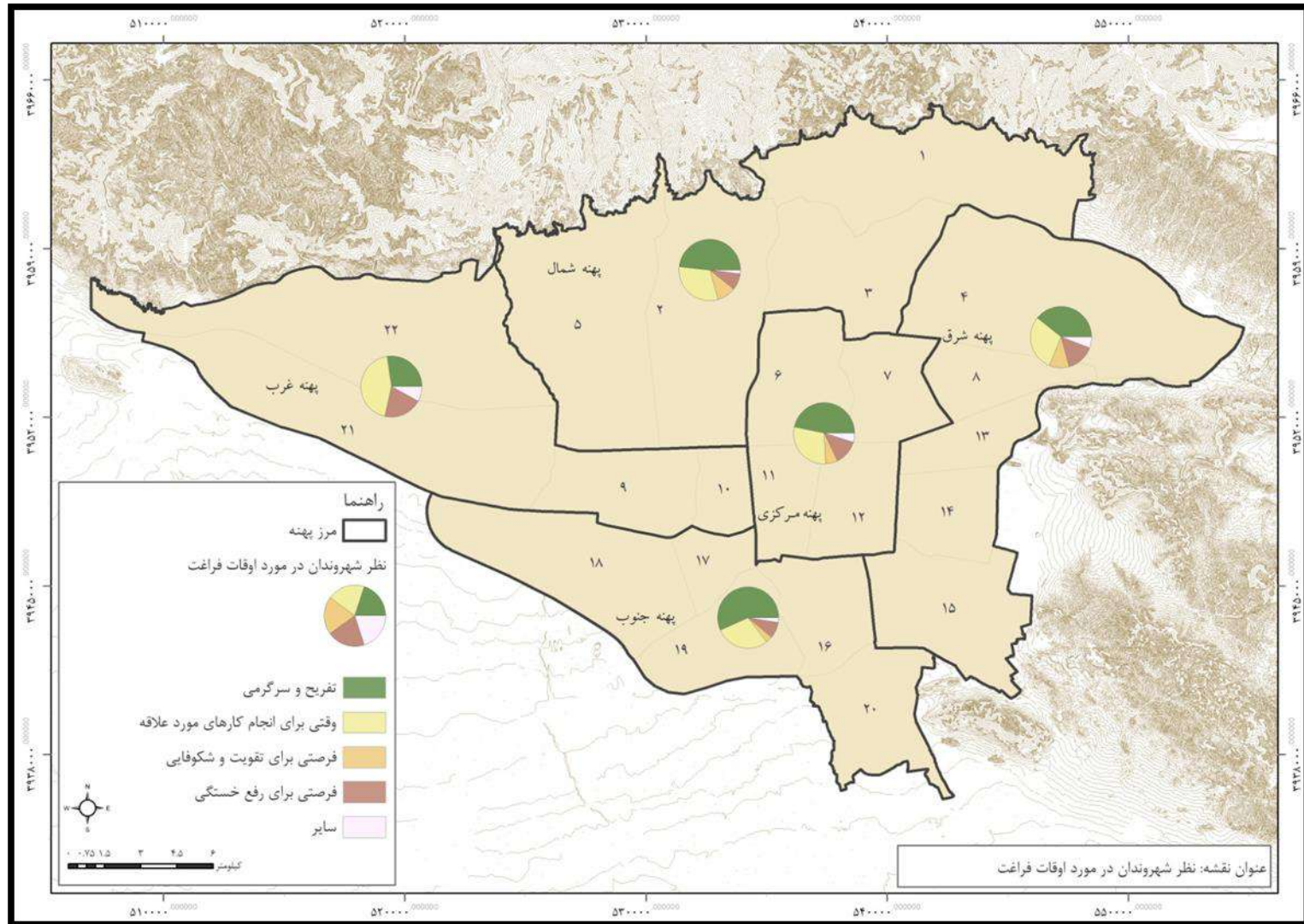
اولویت سوم		اولویت دوم		اولویت اول		نگرش
درصد	فراوانی	درصد	فراوانی	درصد	فراوانی	
۶,۱	۷۹	۱۳,۸	۱۸۰	۴۲,۷	۵۵۶	تفریح و سرگرمی
۶,۷	۸۷	۲۹,۱	۳۷۸	۳۰,۳	۳۹۴	وقتی برای انجام کارهای مورد علاقه
۱۲,۷	۱۶۵	۱۴,۳	۱۸۶	۱۲,۱	۱۵۸	فرصتی برای رفع خستگی
۱۱,۵	۱۵۰	۱۰,۱	۱۳۱	۷,۱	۹۳	فرصتی برای تقویت و خودشکوفایی
۰,۹	۱۲	۰,۸	۱۰	۲,۶	۳۴	چیز بی خود و کسل کننده
۲,۱	۲۷	۳,۵	۴۶	۱,۵	۱۹	فراغت یعنی تلف کردن وقت
۰,۳	۴	۰,۴	۵	۰,۳	۴	نمی دانم
۳,۳	۴۳	۳,۳	۴۳	۳,۳	۴۳	بی پاسخ
۵۶,۴	۷۳۴	۲۴,۸	۳۲۲	-	-	مورد دیگری ذکر نشده
۱۰۰,۰	۱۳۰۱	۱۰۰,۰	۱۳۰۱	۱۰۰,۰	۱۳۰۱	جمع

۹۲,۲ درصد پاسخگویان نگرشی مثبت از اوقات فراغت داشته‌اند. به این ترتیب که این افراد در اولویت اول خود فراغت را به عنوان؛ تفریح و سرگرمی، وقتی برای انجام کارهای مورد علاقه، فرصتی برای رفع خستگی و یا فرصتی برای تقویت و خودشکوفایی؛ دانسته‌اند.

در اولویت اول حدود ۴۳ درصد پاسخگویان اوقات فراغت را تفریح و سرگرمی دانسته‌اند. ۲۹,۱ درصد در اولویت دوم اوقات فراغت را وقتی برای انجام کارهای مورد علاقه و نزدیک ۱۳ درصد در اولویت سوم آن را فرصتی برای رفع خستگی دانسته‌اند. اما در مجموع می‌توان برداشت سنتی و غیر جدی از فراغت را در بین پاسخ‌های ارائه شده مشاهده کرد، نگرشی که در آن برداشت تفریحی و سرگرمی و فرصتی برای رفع خستگی بسیار بیشتر از برداشت جدی از فراغت برای تقویت و خودشکوفایی به چشم می‌خورد.

نقشه شماره ۱-۴: نگرش به اوقات فراغت به تفکیک پهنه

۲-۲- فراغت در ایام عادی و تعطیل

جدول شماره ۱۹-۱: توزیع فراوانی پاسخگویان بر حسب فراغت در ایام عادی و تعطیل هفته

ایام تعطیل هفته		ایام عادی هفته		فراغت
درصد	فراوانی	درصد	فراوانی	
۸۹,۱	۱۱۵۹	۸۵,۵	۱۱۱۲	بلی
۵,۵	۷۱	۱۱,۲	۱۴۶	خیر
۵,۵	۷۱	۳,۳	۴۳	بی پاسخ
۱۰۰,۰	۱۳۰۱	۱۰۰,۰	۱۳۰۱	جمع

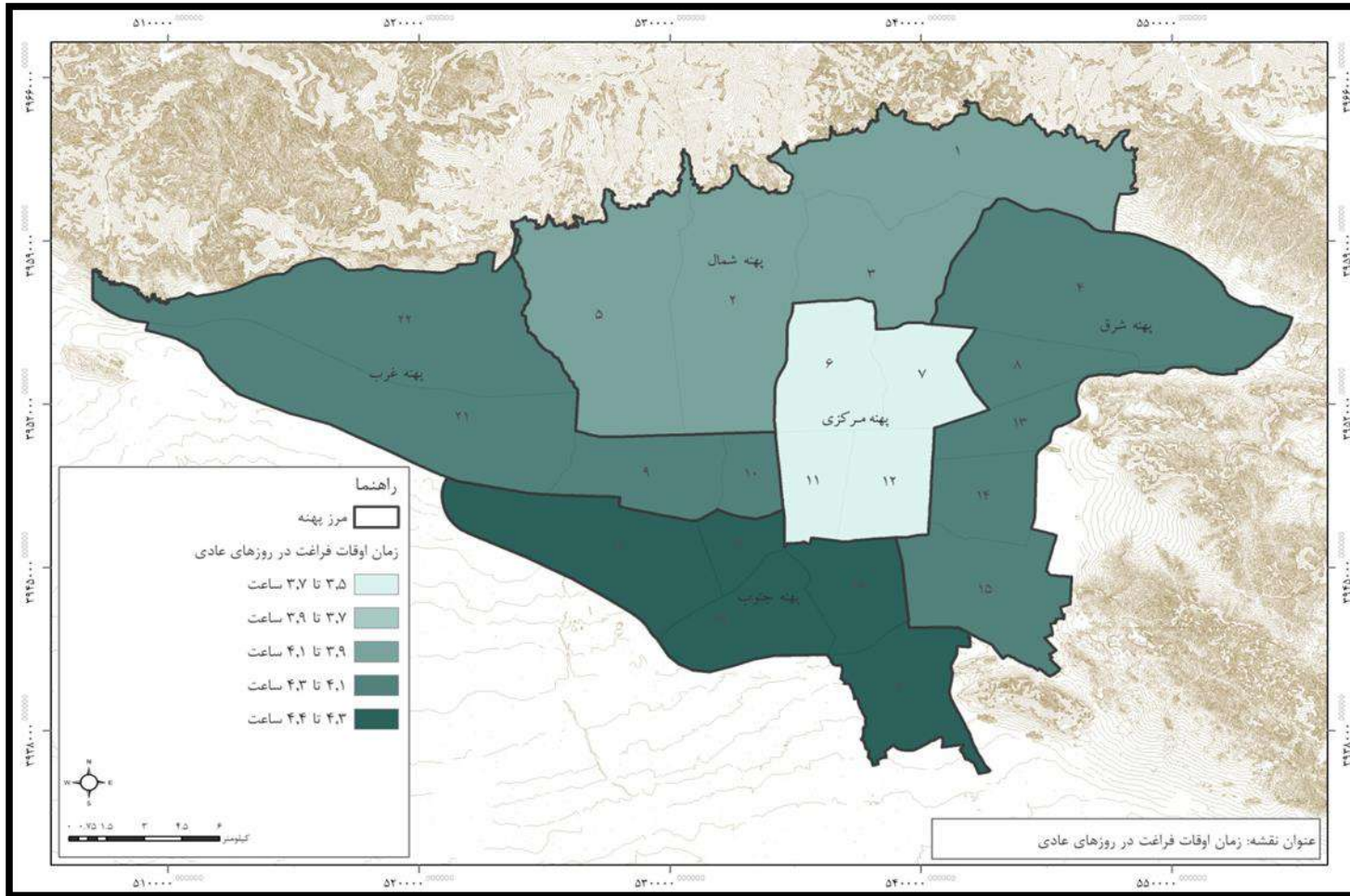
۸۵,۵ درصد پاسخگویان بیان داشته اند که در ایام عادی هفته وقت برای فراغت دارند. این در حالی است که کمی بیش از ۸۹ درصد نمونه آماری گفته اند که در ایام تعطیل هفته وقت برای اوقات فراغت در اختیار دارند. میانگین زمان برای اوقات فراغت در ایام عادی هفته ۳ ساعت و ۴۸ دقیقه و در ایام تعطیل هفته ۵ ساعت و ۴۲ دقیقه بوده است. بیشترین فراوانی برای ایام عادی هفته ۲ تا ۳ ساعت (۳۱,۷ درصد) و برای ایام تعطیل هفته بیشتر از ۶ ساعت (۳۳,۴ درصد)، بوده است.

جدول شماره ۲۰-۱: توزیع فراوانی پاسخگویان به تفکیک زمان فراغت در ایام عادی و تعطیل هفته

زمان	ایام عادی هفته		ایام تعطیل هفته	
	فراوانی	درصد	میانگین	فراوانی
کمتر از دو ساعت	۱۳۲	۱۰,۱	۳,۴۸	۵,۴۲
۲-۳ ساعت	۴۱۳	۳۱,۷		
۳-۴ ساعت	۱۵۷	۱۲,۱		
۴-۵ ساعت	۱۴۴	۱۱,۱		
۵-۶ ساعت	۲۰۹	۱۶,۱		
بیشتر از ۶ ساعت	۱۹۲	۱۴,۸		
مشمول نمی شود	۱۴۶	۱۱,۲		
بی پاسخ	۴۴	۳,۴		
جمع	۱۳۰۱	۱۰۰,۰	-	-

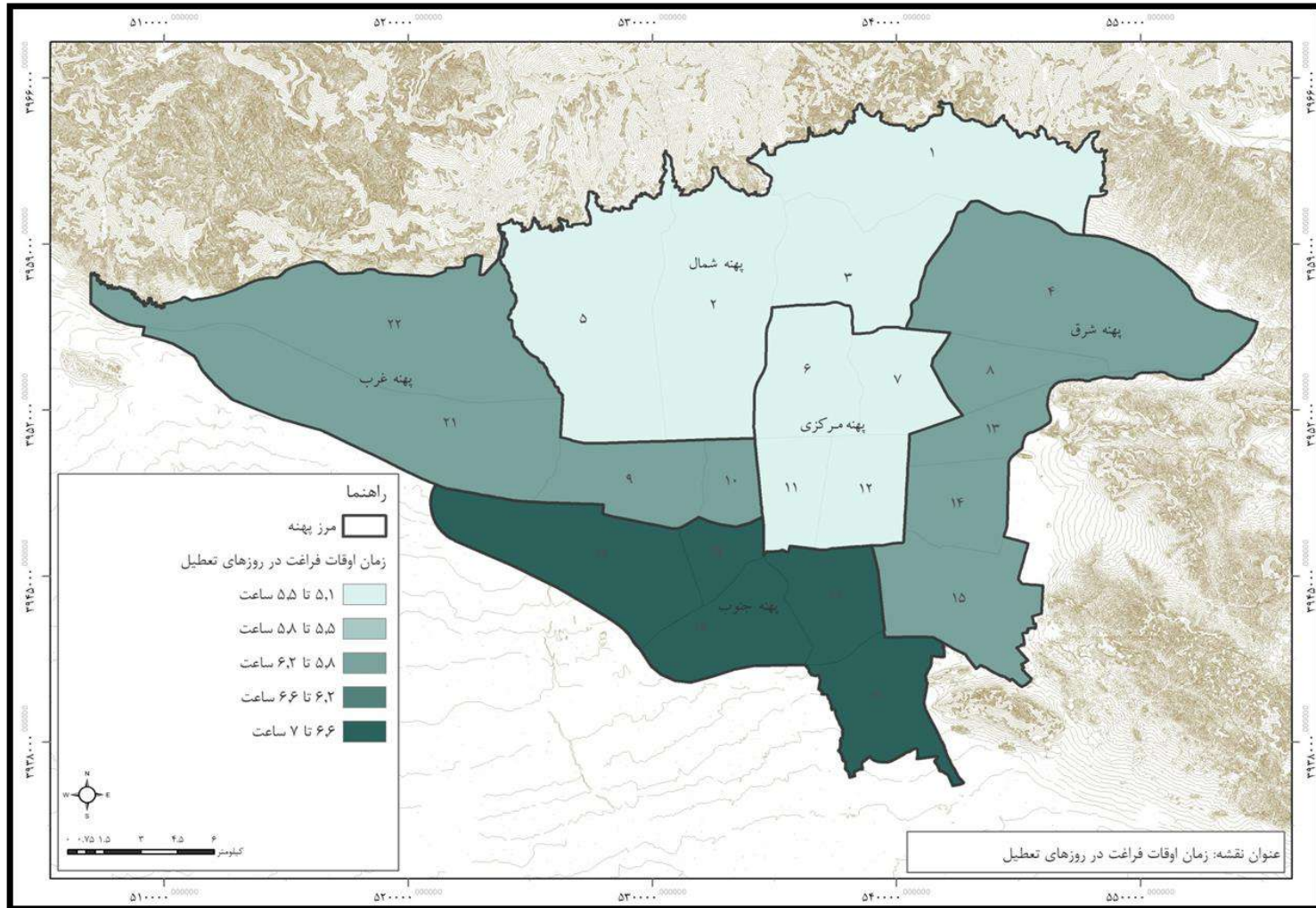

نقشه شماره ۲-۴: زمان اوقات فراغت در روزهای عادی به تفکیک پهنه

نقشه شماره ۳-۴: زمان اوقات فراغت در روزهای تعطیل به تفکیک پهنه

۲-۳- دسترسی به امکانات

جدول شماره ۲۱-۴: توزیع فراوانی پاسخگویان بر حسب دسترسی به امکانات

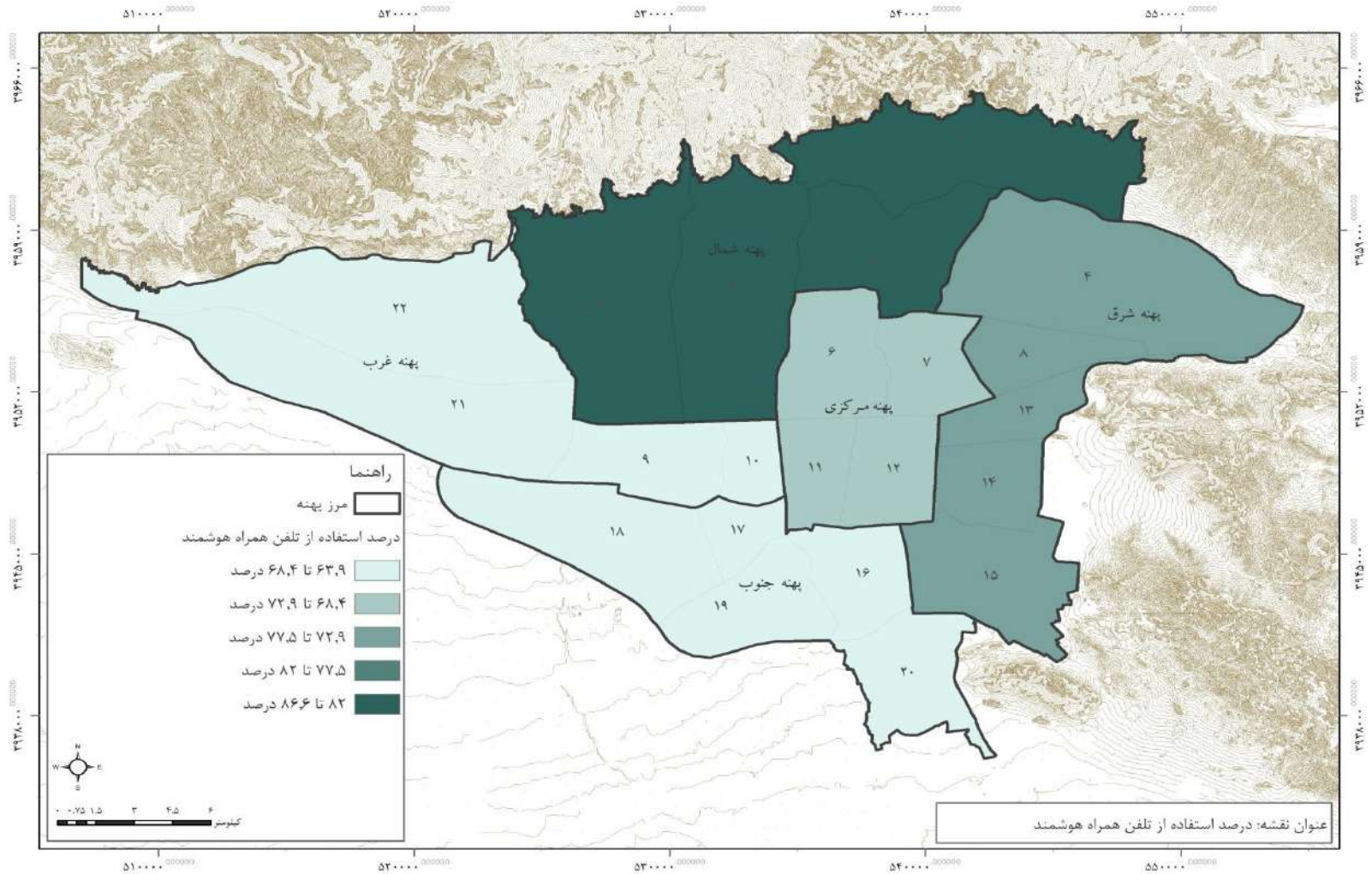
پهنه‌ها (درصد)					درصد	فراوانی	وسایل
غرب	جنوب	شرق	مرکز	شمال			
۶۳,۹	۶۴,۶	۷۴,۵	۶۸,۸	۸۶,۶	۷۳,۸	۹۱۰	تلفن همراه هوشمند
۳۶,۷	۴۴,۴	۳۵,۸	۳۷,۱	۱۶,۸	۳۲,۷	۴۰۳	تلفن همراه معمولی
۲۳,۸	۲۱,۱	۲۰,۲	۳۲,۴	۳۹,۹	۲۷,۶	۳۴۰	خودرو شخصی
۱۵,۶	۱۴,۸	۱۶,۹	۱۳,۵	۸,۴	۱۸,۷	۱۶۹	رایانه (رومیزی)
۲۰,۴	۱۱,۲	۱۸,۳	۱۷,۶	۲۴,۰	۱۷,۷	۲۳۰	لپ تاپ
۱۰,۹	۱۰,۳	۱۴,۸	۱۸,۸	۱۶,۲	۱۴,۴	۱۷۸	تبلت

بر اساس نتایج بدست آمده در مورد در اختیار داشتن و یا استفاده از وسایلی مانند تلفن همراه هوشمند، تلفن همراه معمولی، خودرو شخصی، رایانه (رومیزی)، لپ‌تاپ و تبلت باید گفت که حدود ۷۴ درصد پاسخگویان به تلفن همراه هوشمند، حدود ۳۳ درصد به تلفن همراه معمولی، حدود ۲۸ درصد به خودرو، حدود ۱۹ درصد به رایانه، حدود ۱۸ درصد به لپ تاپ و ۱۴,۴ درصد به تبلت دسترسی داشته و یا از آن استفاده می‌کنند.

در مقایسه بین پهنه‌های ۵ گانه شهر تهران باید گفت که بیشترین دسترسی به تلفن همراه هوشمند در پهنه شمال بوده و پهنه جنوب و غرب از دسترسی کمتری برخوردارند. نتایج در نقشه صفحه بعد نشان داده شده است. دسترسی به تلفن همراه معمولی در پهنه جنوب، دسترسی به خودرو شخصی در پهنه شمال، دسترسی به رایانه شخصی در پهنه شرق، دسترسی به لپ تاپ در پهنه شمال و دسترسی به تبلت در پهنه مرکز بیشتر از سایر پهنه‌ها بوده است.

نقشه شماره ۴-۴: دسترسی به تلفن همراه هوشمند به تفکیک پهنه

۲-۴- اینترنت

۲-۴-۱- استفاده از اینترنت

جدول شماره ۲۲-۴: توزیع فراوانی پاسخگویان بر حسب استفاده از اینترنت

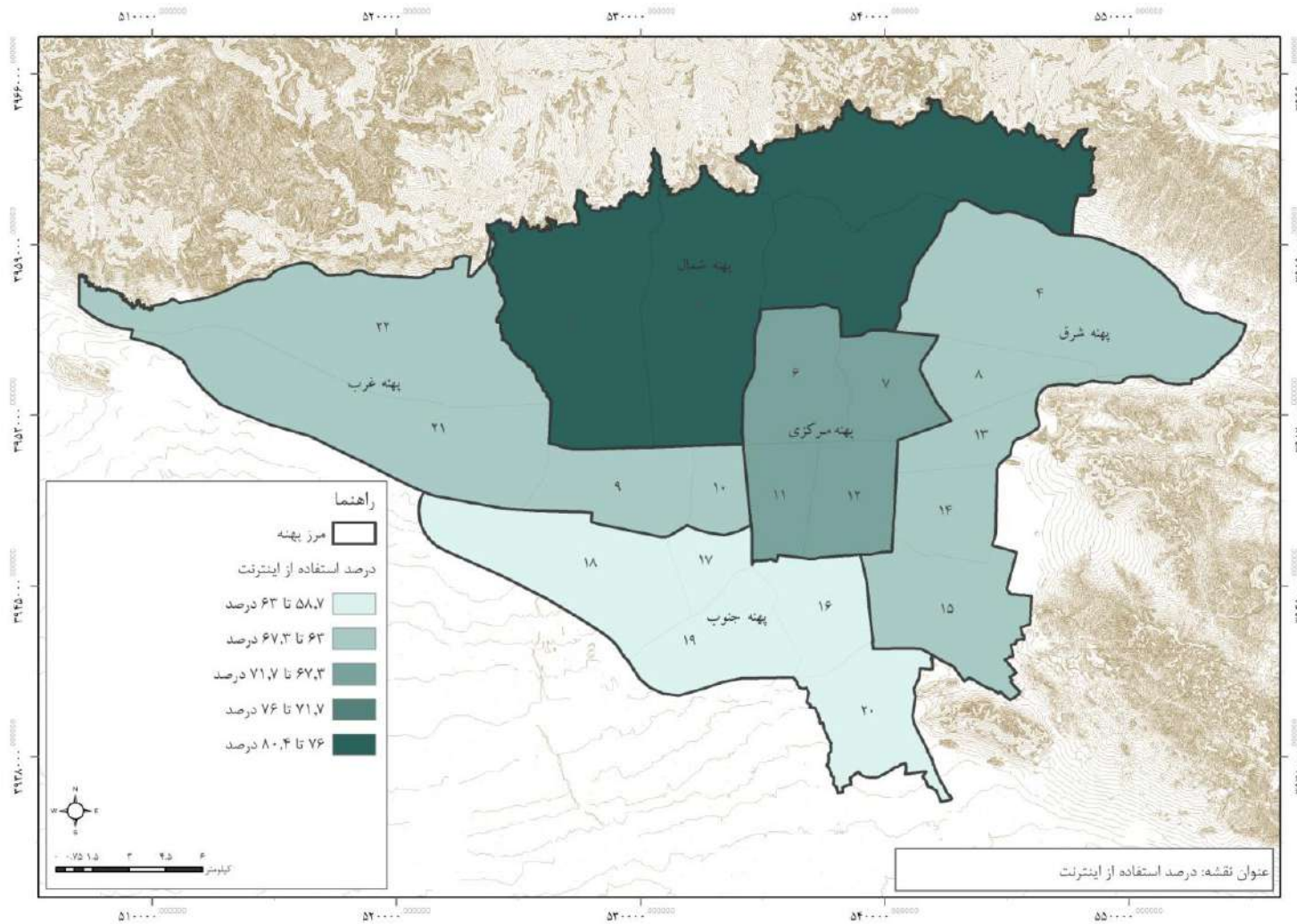
پهنه‌ها					درصد	فراوانی	وجود
غرب	جنوب	شرق	مرکز	شمال			
۶۲,۷	۵۸,۷	۶۶,۵	۶۸,۰	۸۰,۴	۶۸,۴	۸۹۰	بلی
۳۵,۳	۴۱,۳	۳۳,۰	۳۰,۹	۱۹,۶	۳۱,۱	۴۰۴	خیر
۲,۰	-	۰,۵	۱,۱	-	۰,۵	۷	بی پاسخ
۱۰۰,۰	۱۰۰,۰	۱۰۰,۰	۱۰۰,۰	۱۰۰,۰	۱۰۰,۰	۱۳۰۱	جمع

کمی بیش از ۶۸ درصد پاسخگویان بیان داشته اند که از اینترنت استفاده می‌کنند و در مقابل ۳۱,۱ درصد پاسخگویان به اینترنت دسترسی ندارند.

همان‌طور که در نقشه صفحه بعد نشان داده شده است پاسخگویان ساکن در پهنه شمال نسبت به سایر پهنه‌ها، دسترسی بیشتری به اینترنت دارند. ضمن این‌که پاسخگویان پهنه مرکزی نسبت به پهنه شرق و غرب دسترسی بیشتری دارند و پهنه جنوب در این شاخص از دسترسی کمتری برخوردار است.

نقشه شماره ۵-۴: دسترسی به اینترنت به تفکیک پهنه

۲-۴-۲- نحوه دسترسی به اینترنت

جدول شماره ۲۳-۴: توزیع فراوانی پاسخگویان بر حسب نحوه دسترسی به اینترنت

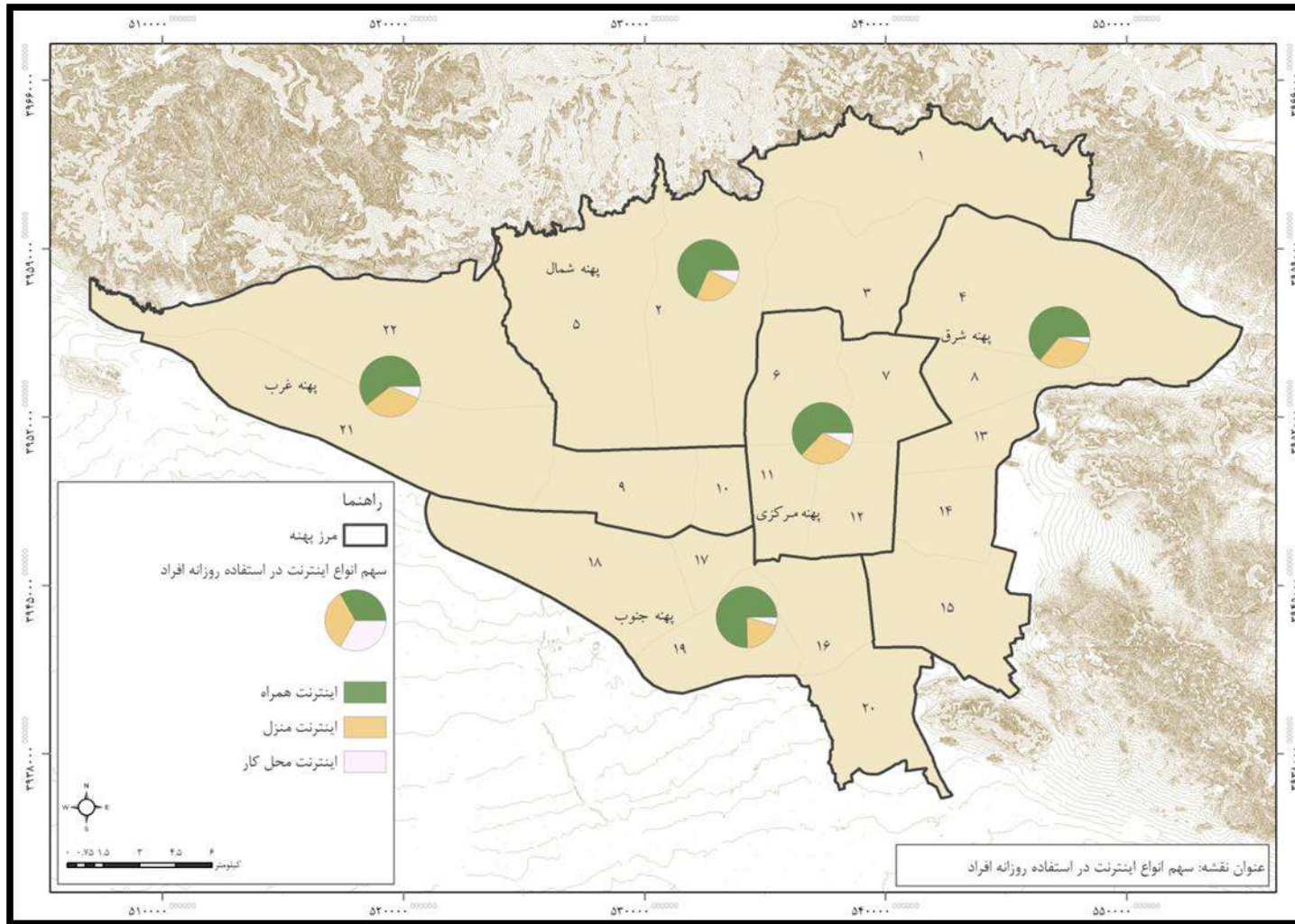
پهنه‌ها					درصد	فراوانی	دسترسی
غرب	جنوب	شرق	مرکز	شمال			
۷۷,۴	۸۶,۷	۷۵,۲	۸۱,۸	۹۳,۳	۸۳,۸	۶۳۲	اینترنت همراه
۴۱,۷	۲۳,۰	۳۸,۵	۳۹,۴	۳۳,۳	۳۵,۰	۲۶۴	اینترنت در منزل
۸,۳	۵,۳	۴,۱	۹,۱	۹,۶	۷,۲	۵۴	اینترنت در محل کار
۰,۲	۰,۲	۰,۲	۰,۲	-	۰,۴	۳	استفاده از کافی نت

نزدیک به ۸۴ درصد نمونه آماری گفته اند که از اینترنت همراه، ۳۵ درصد از اینترنت منزل، ۷,۲ درصد از اینترنت در محل کار و ۰,۴ درصد از کافی نت استفاده می‌کنند. با توجه به فراگیر شدن و نفوذ بالای تلفن‌های همراه هوشمند در بین شهروندان درصد غالب آنها از اینترنت همراه استفاده می‌کنند.

در مقایسه ی پهنه‌های مختلف شهر تهران باید گفت که بیشتر ساکنین پهنه شمال از اینترنت همراه (۹۳,۳ درصد)، استفاده می‌کنند. ساکنین پهنه غرب بیشتر از سایر پهنه‌های از اینترنت خانگی (۴۱,۷ درصد)، و ساکنین پهنه شمال (۹,۶ درصد) و مرکز (۹,۱ درصد) بیشتر از سایر پهنه‌ها از اینترنت در محل کار استفاده می‌کنند.

نقشه شماره ۴-۶: نحوه دسترسی به اینترنت به تفکیک پهنه

۲-۴-۳- استفاده از فیلتر شکن

جدول شماره ۲۴-۴: توزیع فراوانی پاسخگویان بر حسب استفاده از فیلتر شکن

درصد	فراوانی	استفاده
۵,۰	۴۵	بله همیشه
۱۱,۸	۱۰۶	گاهی اوقات
۷,۵	۶۷	به ندرت
۷۳,۶	۶۶۰	اصلاً
۲,۱	۱۹	بی پاسخ
۱۰۰,۰	۱۳۰۱	جمع

حدود ۷۴ درصد پاسخگویان بیان داشته اند که از فیلتر شکن استفاده نمی‌کنند. این در حالی است که ۵ درصد به صورت همیشگی، نزدیک ۱۲ درصد گاهی اوقات و ۷,۵ درصد به ندرت از فیلتر شکن استفاده می‌کنند.

۲-۴-۳-۱- موارد استفاده از فیلتر شکن

جدول شماره ۲۵-۴: توزیع فراوانی پاسخگویان بر حسب موارد استفاده از فیلتر شکن

درصد	فراوانی	موارد
۴۲,۲	۸۷	برای استفاده از شبکه‌های اجتماعی مثل فیس بوک و ...
۳۸,۶	۸۰	فیلم و موسیقی
۲۸,۶	۵۹	دیدن سایت‌های خبری
۷,۸	۱۶	سایر

کمی بیش از ۴۲ درصد پاسخگویان دلیل استفاده خود را از فیلتر شکن جهت استفاده از شبکه‌های اجتماعی مثل فیس بوک و ...، حدود ۳۹ درصد تماشا، گوش دادن و یا دانلود فیلم و موسیقی و همچنین حدود ۲۹ درصد دیدن سایت‌های خبری فیلتر شده بیان کرده‌اند.

۲-۵- زمان حضور در فضای مجازی

جدول شماره ۲۶-۴: توزیع فراوانی پاسخگویان بر حسب زمان حضور در فضای مجازی

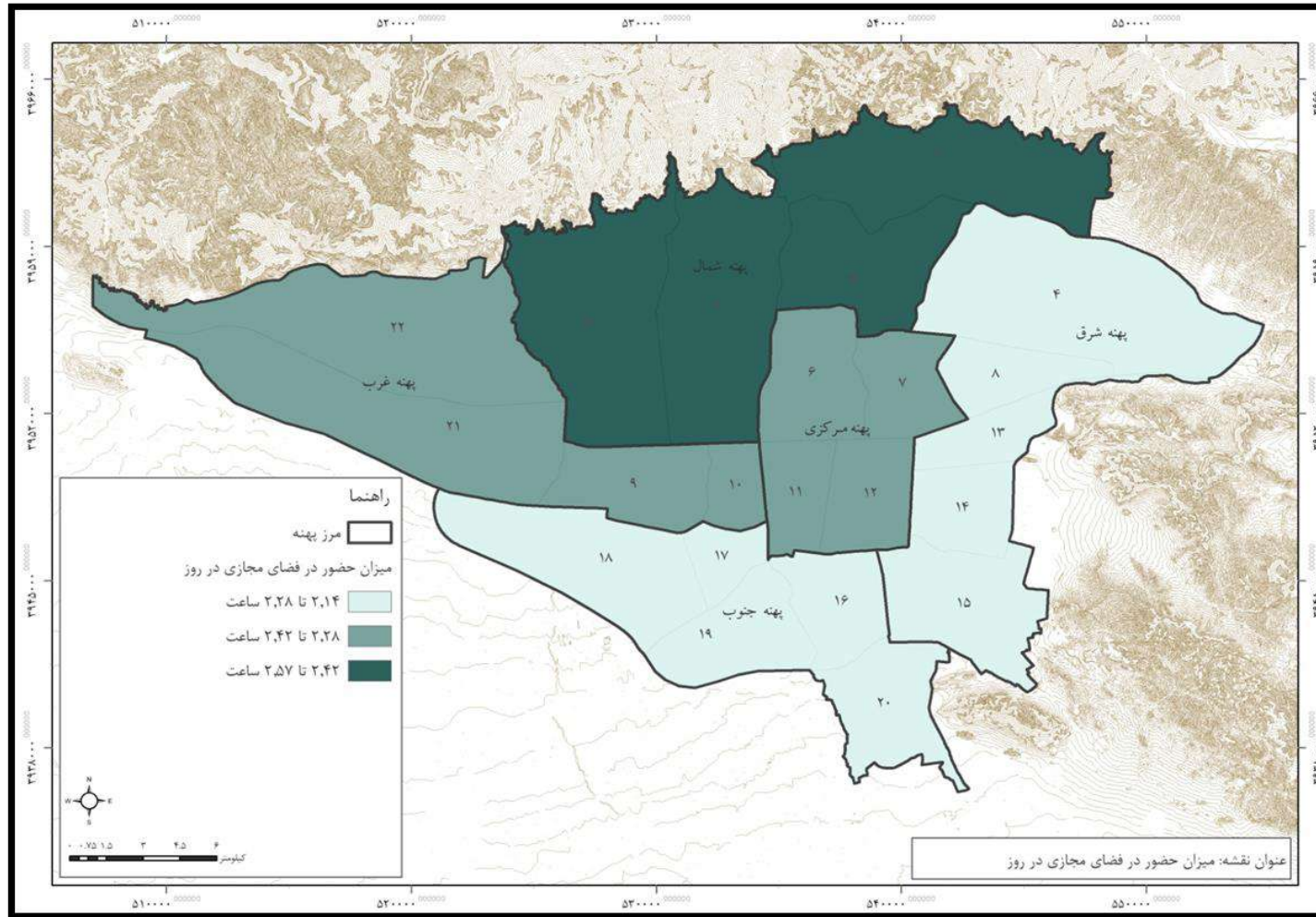
پهنه‌ها					میانگین	درصد	فراوانی	استفاده
غرب	جنوب	شرق	مرکز	شمال				
۲,۳۷	۲,۱۴	۲,۱۷	۲,۳۱	۲,۵۷	۲,۳۶	۸,۶	۸۴	کمتر از یک ساعت
						۴۶,۹	۴۵۷	۱-۲,۳۰ ساعت
						۱۹,۴	۱۸۹	۲,۳۱-۳,۳۰ ساعت
						۱۲,۶	۱۲۳	۳,۳۱-۴,۳۰ ساعت
						۸,۷	۸۵	۴,۳۱-۷ ساعت
						۳,۸	۳۷	بیشتر از ۷ ساعت
-	-	-	-	-	-	۱۰۰,۰	۹۷۵	جمع

پاسخگویان بیان داشته‌اند که در مجموع و در طول شبانه و روز ۲ ساعت و ۳۶ دقیقه از وقت آزاد خود را در فضای مجازی صرف امور فراغتی می‌کنند. بیشترین فراوانی مربوط به پاسخگویانی است که بین یک تا دو ساعت و سی دقیقه (۴۶,۹ درصد)، در این فضا حضور دارند.

در مقایسه پهنه‌های ۵ گانه شهر تهران نیز باید گفت که براساس نتایج به دست آمده اگر چه تفاوت چشمگیری بین پهنه‌ها وجود ندارد اما بیشترین میانگین زمان صرف شده در فضای مجازی مربوط به پهنه شمال (۲,۵۷)، و کمترین آن مربوط به پهنه جنوب (۲,۱۴)، است.

نقشه شماره ۷-۴: زمان حضور در فضای مجازی به تفکیک پهنه

جدول شماره ۲۷-۴: توزیع فراوانی پاسخگویان بر حسب فعالیت‌های فراغتی در زمان حضور در فضای مجازی به ترتیب اولویت

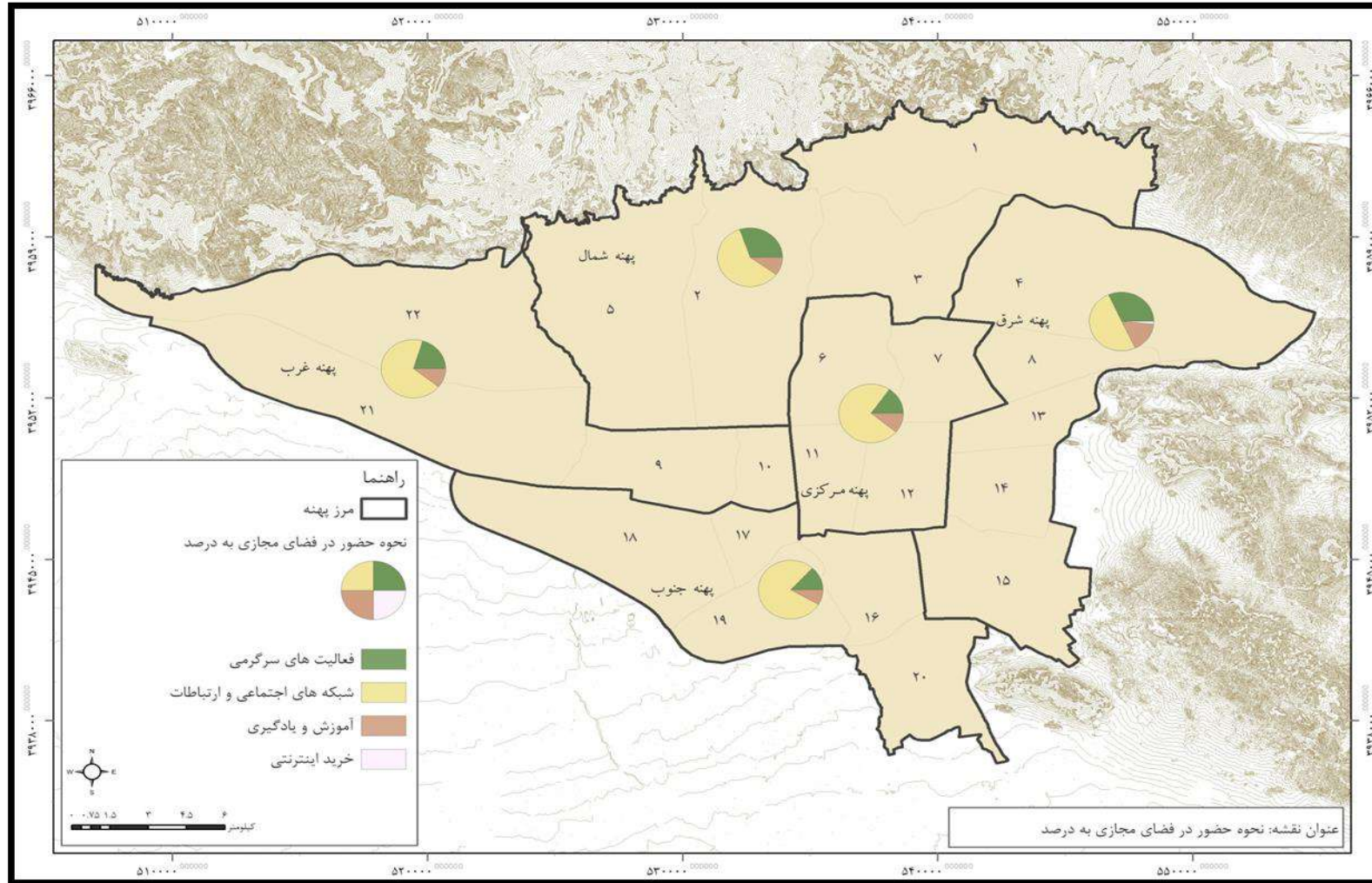
اولویت سوم		اولویت دوم		اولویت اول		حضور در فضای مجازی
درصد	فراوانی	درصد	فراوانی	درصد	فراوانی	
۵,۲	۴۵	۲۶,۷	۲۳۱	۴۶,۰	۳۹۸	فعالیت در شبکه‌های اجتماعی (مثل تلگرام واتس اپ ، اینستاگرام و ...)
۸,۸	۷۶	۱۱,۵	۱۰۰	۲۴,۹	۲۱۶	فعالیت‌های سرگرمی (تماشای فیلم- گوش دادن به موسیقی- گوش دادن به کتاب صوتی- بازی کامپیوتری)
۱۲,۰	۱۰۴	۲۶,۶	۲۳۰	۱۶,۳	۱۴۱	ارتباط با دوستان- آشنایان (از طریق تلفن- ایمیل- چت- تبادل اطلاعات- پیام رسانی از طریق شبکه‌های اجتماعی)
۸,۹	۷۷	۷,۲	۶۲	۱۲,۰	۱۰۴	آموزش و یادگیری
۱,۵	۱۳	۱,۷	۱۵	۰,۸	۷	خرید اینترنتی
۶۳,۶	۵۵۱	۲۶,۳	۲۲۸	-	-	مورد دیگری ذکر نشده
۱۰۰,۰	۸۶۶	۱۰۰,۰	۸۶۶	۱۰۰,۰	۸۶۶	جمع

بیشترین فراوانی حضور در فضای مجازی در اولویت اول پاسخگویان فعالیت در شبکه‌های اجتماعی (مثل تلگرام واتس اپ ، اینستاگرام و ...) با ۴۶ درصد، و پس از آن فعالیت‌های سرگرمی (تماشای فیلم- گوش دادن به موسیقی- گوش دادن به کتاب صوتی- بازی کامپیوتری)، با نزدیک به ۲۵ درصد است. این در حالی است که در اولویت دوم پاسخگویان ارتباط با دوستان- آشنایان (از طریق تلفن- ایمیل- چت- تبادل اطلاعات- پیام رسانی از طریق شبکه‌های اجتماعی) با حدود ۲۷ درصد چشمگیرتر از بقیه موارد است.

در اولویت دوم پاسخگویان فعالیت‌هایی مانند حضور در شبکه‌های اجتماعی و ارتباط با دوستان- آشنایان تقریباً با درصد مشابهی قرار دارد. همچنین در اولویت سوم پس از ارتباط با دوستان- آشنایان فعالیت‌هایی مانند آموزش و یادگیری و فعالیت‌های سرگرمی قرار می‌گیرند.

نقشه شماره ۸-۴: نحوه حضور در فضای مجازی به تفکیک پهنه

۲-۵- ماهواره

۲-۵-۱- استفاده از ماهواره

جدول شماره ۲۸-۴: توزیع فراوانی پاسخگویان بر حسب استفاده از ماهواره

پهنه‌ها					درصد	فراوانی	وجود
غرب	جنوب	شرق	مرکز	شمال			
۲۱,۴	۲۱,۸	۲۹,۲	۳۴,۳	۴۳,۲	۳۱,۲	۴۰۶	بلی
۶۹,۳	۷۵,۲	۵۸,۳	۶۴,۰	۴۷,۴	۶۰,۶	۷۸۸	خیر
۹,۳	۳,۰	۱۲,۵	۱,۷	۹,۴	۸,۲	۱۰۷	بی پاسخ
۱۰۰,۰	۱۰۰,۰	۱۰۰,۰	۱۰۰,۰	۱۰۰,۰	۱۰۰,۰	۱۳۰۱	جمع

کمی بیش از ۳۱ درصد پاسخگویان بیان داشته‌اند که از ماهواره استفاده می‌کنند. و حدود ۶۱ درصد پاسخگویان بیان داشته‌اند که از ماهواره استفاده نمی‌کنند. بیشترین درصد استفاده از ماهواره در پهنه شمال (۴۳,۲ درصد) و کمترین آن مربوط به پهنه غرب (۲۱,۴ درصد)، بوده است.

۲-۵-۲- جهت استفاده از ماهواره

جدول شماره ۲۹-۴: توزیع فراوانی پاسخگویان بر حسب استفاده از جهت‌های ماهواره

جهت‌ها	جهت ۱		جهت ۲		جهت ۳		کل	
	فراوانی	درصد	فراوانی	درصد	فراوانی	درصد	فراوانی	درصد
هات برد	۱۲۷	۳۱,۳	۱۶	۳,۹	۴	۱,۰	۱۴۷	۳۸,۱
یاست	۶۷	۱۶,۵	۳۰	۷,۴	۷	۱,۷	۱۰۴	۲۶,۹
ترک ست	۳۳	۸,۱	۲۶	۶,۴	۱۰	۲,۵	۶۹	۱۷,۹
عرب ست	۱۷	۴,۲	۳۱	۷,۶	۵	۱,۲	۵۳	۱۳,۷
یوتل ست	۳	۰,۷	۶	۱,۵	۲	۰,۵	۱۱	۲,۸
نایل ست	-	-	۲	۰,۵	-	-	۲	۰,۵
مورد دیگری ذکر نشده	-	-	۱۳۶	۳۳,۵	۲۱۹	۵۳,۹	-	-
نمی دانم	۱۵۹	۳۹,۲	۱۵۹	۳۹,۲	۱۵۹	۳۹,۲	-	-
جمع	۴۰۶	۱۰۰,۰	۴۰۶	۱۰۰,۰	۴۰۶	۱۰۰,۰	۳۸۶	۱۰۰,۰

از ۳۱,۲ درصدی که بیان داشته‌اند از ماهواره استفاده می‌کنند؛ ۳۸,۱ درصد از جهت هات برد، نزدیک ۲۷ درصد جهت یاست نزدیک ۱۸ درصد جهت ترک ست، حدود ۱۴ درصد جهت عرب ست و نزدیک ۳ درصد از جهت یوتل ست استفاده می‌کنند.

۲-۶- مسافرت

۲-۶-۱- سفرهای اطراف شهر تهران

جدول شماره ۳۰-۴: توزیع فراوانی پاسخگویان بر حسب سفرهای روزانه کمتر از یک روز (اطراف شهر)

درصد	فراوانی	مسافرت
۳۴,۷	۴۵۰	بلی
۶۵,۳	۸۵۱	خیر
۱۰۰,۰	۱۳۰۱	جمع

حدود ۳۵ درصد پاسخگویان بیان داشته‌اند که سفر روزانه کمتر از یک روز به اطراف شهر تهران داشته‌اند.

این در حالی است که کمی بیش از ۶۵ درصد افراد پاسخگو بیان داشته‌اند که فاقد چنین سفرهایی بوده‌اند.

جدول شماره ۳۱-۴: توزیع فراوانی پاسخگویان بر حسب تعداد سفرهای روزانه کمتر از یک روز (اطراف شهر)

میانگین	درصد	فراوانی	تعداد مسافرت
۴,۳	۳۰,۰	۱۳۵	یک سفر
	۳۷,۸	۱۷۰	۲-۳ سفر
	۱۴,۰	۶۳	۴-۵ سفر
	۴,۰	۱۸	۶-۷ سفر
	۷,۳	۳۳	۸-۱۰ سفر
	۶,۹	۳۱	بیشتر از ۱۰ سفر
-	۱۰۰,۰	۴۵۰	جمع

از ۴۵۰ نفری که بیان داشته‌اند که سفر یک روزه به اطراف شهر تهران داشته‌اند، نزدیک به ۸۲ درصد بین یک تا پنج سفر و کمی بیش از ۱۸ درصد پاسخگویان شش سفر و بیشتر داشته‌اند. به طور میانگین نمونه آماری ۴,۳ سفر به اطراف شهر تهران داشته‌اند.

جدول شماره ۳۲-۴: توزیع فراوانی پاسخگویان بر حسب تعداد و نوع سفرهای روزانه کمتر از یک روز (اطراف شهر)

تعداد مسافرت	زیارتی	تفریحی	دیدار اقوام	میراث فرهنگی	علمی	تجاری	طبیعت گردی	درمانی	ماموریت کاری
درصد	درصد	درصد	درصد	درصد	درصد	درصد	درصد	درصد	درصد
یک سفر	۵۸,۵	۲۹,۴	۵۰,۰	-	۵۰,۰	۵۰,۰	۴۸,۱	۱۰۰,۰	۳۳,۳
۲-۳ سفر	۳۰,۸	۳۸,۷	۳۰,۸	-	-	-	۲۵,۹	-	۱۶,۷
۴-۵ سفر	۷,۷	۱۳,۱	۵,۸	-	-	-	۱۴,۸	-	۲۵,۰
۶-۷ سفر	-	۳,۸	-	-	-	-	-	-	-
۸-۱۰ سفر	۱,۵	۹,۱	۷,۶	-	-	-	۳,۷	-	۱۲,۵
بیشتر از ۱۰ سفر	۱,۵	۱۰,۴	۵,۷	-	۵۰,۰	۵۰,۰	۷,۴	-	۱۲,۶
جمع	۱۰۰,۰	۱۰۰,۰	۱۰۰,۰	-	۱۰۰,۰	۱۰۰,۰	۱۰۰,۰	-	۱۰۰,۰
تعداد	۶۵	۳۶۴	۵۲	-	۲	۲	۲۷	۳	۲۴

همان طور که در جدول بالا نشان داده شده است بیشترین فراوانی در نوع سفرهای روزانه کمتر از یک روز مربوط به سفرهای تفریحی (۳۶۴ مورد)، است. سفرهای زیارتی (۶۵ مورد)، دیدار اقوام (۵۲ مورد)، طبیعت گردی (۲۷ مورد) و ماموریت کاری (۲۴ مورد)، در رتبه‌های بعدی قرار دارند. باید افزود که در سبد سفرهای یک روزه پاسخگویان به اطراف شهر تهران حداقل یک سفر زیارتی (۵۸,۵ درصد)، ۲ تا ۳ سفر تفریحی (۳۸,۷ درصد)، یک سفر دیدار با اقوام (۵۰ درصد)، یک سفر طبیعت گردی (۴۸,۱ درصد)؛ قرار دارد. سایر نتایج در جدول بالا نشان داده شده است.

۲-۶-۲- سفرهای داخلی

جدول شماره ۳۳-۴: توزیع فراوانی پاسخگویان بر حسب سفر به سایر شهرهای ایران

درصد	فراوانی	مسافرت
۶۴,۶	۸۴۰	بلی
۳۵,۴	۴۶۱	خیر
۱۰۰,۰	۱۳۰۱	جمع

حدود ۶۵ درصد پاسخگویان بیان داشته‌اند که سفری به یکی دیگر از شهرهای ایران غیر از شهر تهران داشته‌اند. کمی بیش از ۳۵ درصد پاسخگویان فاقد چنین سفرهایی در یکسال گذشته بوده‌اند.

جدول شماره ۳۴-۴: توزیع فراوانی پاسخگویان بر حسب تعداد سفرها به سایر شهرهای ایران

میانگین	درصد	فراوانی	تعداد مسافرت
۳,۰	۳۵,۷	۳۰۰	یک سفر
	۴۰,۸	۳۴۳	۲-۳ سفر
	۱۳,۱	۱۱۰	۴-۵ سفر
	۴,۰	۳۳	۶-۷ سفر
	۴,۰	۳۳	۸-۱۰ سفر
	۲,۴	۲۱	بیشتر از ۱۰ سفر
-	۱۰۰,۰	۴۵۰	جمع

پاسخگویان تهرانی به طور میانگین ۳ سفر به شهرهای دیگر ایران غیر از تهران در قالب سفرهای داخلی داشته‌اند. کمی بیش از ۷۶ درصد پاسخگویان یک تا سه سفر داخلی داشته‌اند و کمی بیش از ۲۳ درصد پاسخگویان چهار سفر و بیشتر داخلی داشته‌اند.

جدول شماره ۳۵-۴: توزیع فراوانی پاسخگویان بر حسب تعداد و نوع سفرها به سایر شهرهای ایران

تعداد مسافرت	زیارتی	تفریحی	دیدار اقوام	میراث فرهنگی	علمی	تجاری	طبیعت گردی	درمانی	ماموریت کاری
درصد	درصد	درصد	درصد	درصد	درصد	درصد	درصد	درصد	درصد
یک سفر	۷۱,۴	۴۰,۶	۴۴,۰	۵۰,۰	-	۵۰,۰	۴۶,۵	۷۵,۰	۳۹,۵
۲-۳ سفر	۲۱,۸	۳۹,۷	۴۰,۴	۲۵,۰	-	-	۴۰,۷	۲۵,۰	۲۶,۳
۴-۵ سفر	۴,۴	۱۰,۰	۸,۴	۲۵,۰	-	-	۷,۰	-	۱۳,۱
۶-۷ سفر	۰,۶	۲,۷	۲,۲	-	-	-	۱,۲	-	۷,۹
۸-۱۰ سفر	۱,۸	۵,۶	۴,۰	-	-	۵۰,۰	۱,۲	-	۲,۶
بیشتر از ۱۰ سفر	-	۱,۶	۰,۵	-	-	-	۳,۵	-	۱۰,۵
جمع	۱۰۰,۰	۱۰۰,۰	۱۰۰,۰	۱۰۰,۰	-	۱۰۰,۰	۱۰۰,۰	۱۰۰,۰	۱۰۰,۰
تعداد	۱۶۱	۵۲۰	۲۲۵	۴	-	۲	۸۶	۴	۳۸

همان طور که در جدول بالا نشان داده شده است بیشترین فراوانی در سفرهای داخلی مربوط به سفرهای تفریحی (۵۲۰ مورد)، است. دیدار اقوام (۲۲۵ مورد)، سفرهای زیارتی (۱۶۱ مورد)، طبیعت گردی (۸۶ مورد)، و ماموریت کاری (۳۸ مورد)، در رتبه‌های بعدی قرار دارند. در سبد سفرهای داخلی پاسخگویان یک سفر زیارتی (۷۱,۴ درصد)، یک سفر تفریحی (۴۰,۶ درصد)، یک سفر دیدار با اقوام (۴۴ درصد)، یک سفر طبیعت گردی (۴۶,۵ درصد)؛ وجود داشته است. سایر نتایج در جدول ۳۲ نشان داده شده است.

۲-۶-۲- سفرهای خارجی

جدول شماره ۳۶-۴: توزیع فراوانی پاسخگویان بر حسب سفر به کشورهای دیگر

درصد	فراوانی	مسافرت
۸,۹	۱۱۶	بلی
۹۱,۱	۱۱۸۵	خیر
۱۰۰,۰	۱۳۰۱	جمع

نزدیک به ۹ درصد پاسخگویان (۱۱۶ نفر)، بیان داشته اند که به کشورهای خارجی سفر داشته‌اند و کمی بیش از ۹۱ درصد پاسخگویان چنین تجربه را در طول سال گذشته نداشته‌اند.

جدول شماره ۳۷-۴: توزیع فراوانی پاسخگویان بر حسب تعداد سفر به کشورهای دیگر

میانگین	درصد	فراوانی	تعداد مسافرت
۱,۸	۷۱,۶	۸۳	یک سفر
	۲۳,۲	۲۷	۲-۳ سفر
	۱,۸	۲	۴-۵ سفر
	۱,۷	۲	۶-۱۰ سفر
	۱,۸	۲	بیشتر از ۱۰ سفر
-	۱۰۰,۰	۱۱۶	جمع

پاسخگویان تهرانی به طور میانگین ۱,۸ سفر به کشورهای خارجی داشته‌اند. نزدیک به ۷۲ درصد پاسخگویان یک سفر خارجی، ۲۳,۲ درصد بین دو تا سه سفر و ۵,۳ درصد چهار سفر و بیشتر داشته‌اند.

جدول شماره ۳۸-۴: توزیع فراوانی پاسخگویان بر حسب تعداد و نوع سفرهای خارجی

تعداد مسافرت	زیارتی	تفریحی	دیدار اقوام	میراث فرهنگی	علمی	تجاری	طبیعت گردی	درمانی	ماموریت کاری
درصد	درصد	درصد	درصد	درصد	درصد	درصد	درصد	درصد	درصد
یک سفر	۸۷,۲	۶۴,۳	۱۰۰,۰	-	۱۰۰,۰	-	۷۵,۰	۱۰۰,۰	۴۰,۰
۲-۳ سفر	۱۰,۳	۳۲,۱	-	-	-	-	۱۲,۵	-	۳۰,۰
۴-۵ سفر	۲,۶	۱,۸	-	-	-	-	-	-	-
۶-۷ سفر	-	-	-	-	-	-	-	-	-
۸-۱۰ سفر	-	-	-	-	-	-	۱۲,۵	-	۲۰,۰
بیشتر از ۱۰ سفر	-	۱,۸	-	-	-	-	-	-	۱۰,۰
جمع	۱۰۰,۰	۱۰۰,۰	۱۰۰,۰	-	۱۰۰,۰	-	۱۰۰,۰	۱۰۰,۰	۱۰۰,۰
تعداد	۳۹	۵۶	۴	-	۱	-	۸	۱	۱۰

همان طور که در جدول بالا نشان داده شده است بیشترین فراوانی در سفرهای خارجی مربوط به سفرهای تفریحی (۵۶ مورد)، است. سفرهای زیارتی (۳۹ مورد)، ماموریت کاری (۱۰ مورد)، طبیعت گردی (۸ مورد)، و

دیدار اقوام (۴ مورد)، در رتبه‌های بعدی قرار دارند. در سبد سفرهای خارجی پاسخگویان یک سفر زیارتی (۲،۸۷ درصد) و یک سفر تفریحی (۳،۶۴ درصد)، وجود داشته است. سایر نتایج در جدول بالا نشان داده شده است.

جدول شماره ۳۹-۴: توزیع فراوانی پاسخگویان بر حسب سفرهای به کشورهای خارجی

کشور	فراوانی	درصد
عراق	۳۹	۲۷,۳
ترکیه	۲۸	۱۹,۶
امارات	۱۲	۸,۴
مالزی	۸	۵,۶
آلمان	۵	۳,۵
ارمنستان	۳	۲,۱
روسیه	۳	۲,۱
امریکا	۳	۲,۱
چین	۳	۲,۱
ایتالیا	۲	۱,۴
فرانسه	۲	۱,۴
استرالیا	۲	۱,۴
سوئد	۲	۱,۴
کانادا	۲	۱,۴
سوریه	۲	۱,۴
فرانسه	۲	۱,۴
هلند	۲	۱,۴
عربستان	۲	۱,۴
اتریش	۲	۱,۴
انگلیس	۲	۱,۴
سایر کشورهای آسیایی ^{۱۲۶}	۶	۴,۲
سایر کشورهای اروپایی ^{۱۲۷}	۹	۶,۳
سایر کشورهای آفریقایی ^{۱۲۸}	۲	۱,۴
جمع	۱۴۳	۱۰۰,۰

^{۱۲۶} - شامل کشورهای کره جنوبی، ژاپن، هند، تایلند، اندونزی، و سریلانکا

^{۱۲۷} - شامل کشورهای دانمارک، اسپانیا، نروژ، گرجستان و یونان

^{۱۲۸} - شامل کشورهای مراکش و آفریقای جنوبی

کشورهای عراق، ترکیه و امارات با ۵۵,۳ درصد بیشترین سهم را به عنوان مقصد سفر شهروندان تهرانی ایفا می‌کنند. در مجموع کشورهای آسیایی ۵۱,۱ درصد و کشورهای اروپایی ۴۲,۷ درصد سهم سفرهای خارجی پاسخگویان را به خود اختصاص داده‌اند.

۲-۶-۲- ذائقه سفر پاسخگویان

جدول شماره ۴۰-۴: توزیع فراوانی پاسخگویان بر حسب ذائقه همراهی در سفر

با چه کسانی	فراوانی	درصد
تنها	۳۸	۲,۹
با خانواده	۱۱۱۴	۸۵,۶
با دوستان	۷۳	۵,۶
با همکاران	۵	۰,۴
سایر	۲	۰,۲
بی پاسخ	۶۹	۵,۳
جمع	۱۳۰۱	۱۰۰,۰

حدود ۸۶ درصد از پاسخگویان ترجیح داده‌اند که همراه با خانواده به مسافرت بروند. این در حالی است که فقط نزدیک به ۳ درصد تمایل داشته‌اند به تنهایی و حدود ۶ درصد با دوستان به سفر بروند. در ادامه به بررسی ذائقه سفر پاسخگویان بر اساس نتایج بدست آمده خواهیم پرداخت که رتبه سفرهای داخلی و خارجی به چه صورت است.

جدول شماره ۴۱-۴: توزیع فراوانی پاسخگویان بر حسب ذائقه نوع سفر

نوع سفر	رتبه								
	۱	۲	۳	۴	۵	۶	۷	۸	۹
یک روزه اطراف شهر	تفریحی	زیارتی	دیدار اقوام	طبیعت گردی	ماموریت کاری	درمانی	تجاری	علمی	میراث فرهنگی
داخلی	تفریحی	دیدار اقوام	زیارتی	طبیعت گردی	ماموریت کاری	میراث فرهنگی	درمانی	تجاری	علمی
خارجی	تفریحی	زیارتی	ماموریت کاری	طبیعت گردی	دیدار اقوام	علمی	درمانی	تجاری	میراث فرهنگی

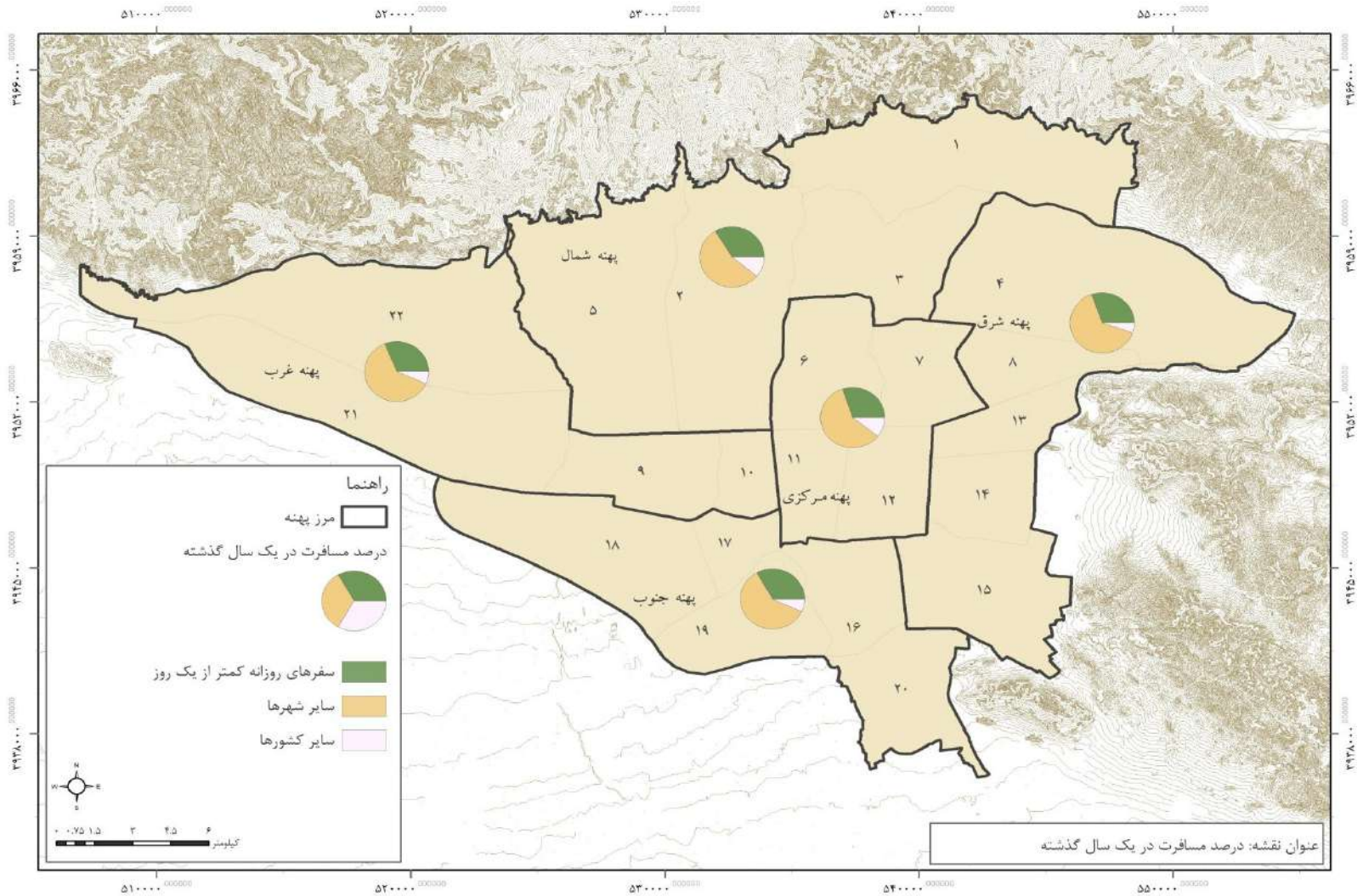
در کل ذائقه پاسخگویان در انواع سفرهای داخلی و خارجی به سفرهای تفریحی اختصاص دارد و در رتبه اول قرار می‌گیرد. اما در بررسی انواع سفرهای داخلی و خارجی باید افزود که ذائقه در سفرهای یک روزه شهری به

این صورت بوده که در رتبه اول تا چهارم پاسخگویان به ترتیب سفرهای تفریحی، زیارتی، دیدار اقوام و طبیعت گردی قرار داشته است. ذائقه پاسخگویان در سفرهای داخلی نیز به این ترتیب بوده که سفرهای تفریحی، دیدار اقوام، زیارتی و طبیعت گردی را ترجیح داده‌اند. در سفرهای خارجی نیز ترجیح آنها تفریحی، زیارتی، ماموریت کاری و طبیعت گردی بوده است. نکته جالب توجه رتبه سفرهای میراث فرهنگی در انواع سفرهای پاسخگویان است که هنوز نتوانسته است رتبه قابل توجهی داشته باشد. سایر نتایج در جدول بالا نشان داده شده است.

نقشه شماره ۹-۴: وضعیت سفرهای پاسخگویان به تفکیک پهنه

۲-۷- ورزش و سرگرمی

۲-۷-۱- انجام فعالیت‌های ورزشی

جدول شماره ۴۲-۴: توزیع فراوانی پاسخگویان بر حسب انجام فعالیت‌های ورزشی (بسکتبال، فوتبال، والیبال، شنا و ...)

در طول سال		در طول ماه		در طول هفته		تعداد
درصد	فراوانی	درصد	فراوانی	درصد	فراوانی	
۹۸,۹	۱۲۸۷	۹۶,۲	۱۲۵۲	۵۸,۶	۷۶۳	هیچ
۰,۱	۱	۱,۸	۲۳	۶,۱	۷۹	یک بار
۰,۵	۶	۱,۴	۱۸	۷,۰	۹۱	دو بار
۰,۲	۳	۰,۴	۵	۱۲,۱	۱۵۷	سه بار
۰,۲	۲	۰,۲	۳	۳,۱	۴۰	چهار بار
۰,۲	۲	-	-	۱۳,۱	۱۷۰	پنج بار و بیشتر
-	-	-	-	۰,۱	۱	بی پاسخ
۱۰۰,۰	۱۳۰۱	۱۰۰,۰	۱۳۰۱	۱۰۰,۰	۱۳۰۱	جمع

حدود ۵۹ درصد پاسخگویان بیان داشته اند که در طول هفته هیچ گونه فعالیتی در زمینه انجام فعالیت‌های ورزشی (مانند بسکتبال، فوتبال، والیبال، شنا و ...)، ندارند و در مقابل کمی بیش از ۴۲ درصد پاسخگویان چنین فعالیتی داشته اند. کمتر از ۴ درصد و حدود یک درصد نیز به ترتیب در طول ماه و سال چنین فعالیت‌های داشته‌اند. نکته قابل توجه ۲۸,۳ درصد پاسخگویان در هفته به انجام فعالیت‌های مانند بسکتبال، فوتبال، والیبال، شنا و ... می پردازند که نشان از علاقه پاسخگویان به انجام فعالیت ورزشی را نشان می دهد.

۲-۷-۲- تماشای مسابقات ورزشی

جدول شماره ۴۳-۴: توزیع فراوانی پاسخگویان بر حسب تماشای مسابقات ورزشی

در طول سال		در طول ماه		در طول هفته		تعداد
درصد	فراوانی	درصد	فراوانی	درصد	فراوانی	
۹۶,۲	۱۲۵۱	۸۶,۷	۱۱۲۸	۷۳,۳	۹۵۳	هیچ
۲,۵	۳۲	۸,۱	۱۰۵	۱۰,۲	۱۳۳	یک بار
۰,۷	۹	۳,۳	۴۳	۷,۱	۹۲	دو بار
۰,۳	۴	۱,۲	۱۶	۳,۰	۳۹	سه بار
۰,۲	۲	۰,۶	۸	۲,۷	۳۵	چهار بار
۰,۲	۲	-	-	۱,۲	۱۵	پنج بار
-	-	-	-	۲,۵	۳۲	شش بار
۱,۰	۱	۰,۱	۱	۰,۲	۲	بی پاسخ
۱۰۰,۰	۱۳۰۱	۱۰۰,۰	۱۳۰۱	۱۰۰,۰	۱۳۰۱	جمع

حدود ۲۷ درصد پاسخگویان بیان داشته‌اند که بین یک تا شش بار در طول هفته به تماشای مسابقات ورزشی می‌نشینند. این در حالی است که ۱۳,۲ درصد گفته‌اند در طول ماه و نزدیک ۴ درصد در طول سال چنین فعالیتی دارند.

۳-۷-۲- تماشای فیلم در سینما و تئاتر

جدول شماره ۴۴-۴: توزیع فراوانی پاسخگویان بر حسب تماشای فیلم در سینما یا تماشای تئاتر

در طول سال		در طول ماه		در طول هفته		تعداد
درصد	فراوانی	درصد	فراوانی	درصد	فراوانی	
۸۴,۴	۱۰۹۸	۸۶,۳	۱۱۲۳	۹۵,۲	۱۲۳۸	هیچ
۵,۸	۷۵	۹,۱	۱۱۹	۱,۷	۲۲	یک بار
۴,۲	۵۵	۳,۳	۴۳	۰,۷	۹	دو بار
۲,۴	۳۱	۰,۸	۱۱	۰,۵	۷	سه بار
۱,۶	۲۱	۰,۳	۴	۰,۲	۲	چهار بار
۰,۷	۹	۰,۱	۱	۰,۴	۵	پنج بار
۰,۵	۶	-	-	۰,۲	۲	شش بار
۰,۵	۶	-	-	۱,۲	۱۵	هفت بار و بیشتر
-	-	-	-	۰,۱	۱	بی پاسخ
۱۰۰,۰	۱۳۰۱	۱۰۰,۰	۱۳۰۱	۱۰۰,۰	۱۳۰۱	جمع

نزدیک به ۵ درصد پاسخگویان در طول هفته، حدود ۱۴ درصد در طول ماه و حدود ۱۶ درصد در طول سال حداقل یکبار به تماشای فیلم در سینما یا تماشای تئاتر رفته‌اند. این درحالی است که ۹۵,۲ درصد بیان داشته‌اند که در طول هفته چنین فعالیتی ندارند.

۲-۷-۴- تماشای فیلم در منزل

جدول شماره ۴۵-۴: توزیع فراوانی پاسخگویان بر حسب تماشای فیلم در تلویزیون، ماهواره یا از طریق DVD

در طول سال		در طول ماه		در طول هفته		تعداد
درصد	فراوانی	درصد	فراوانی	درصد	فراوانی	
۹۹,۵	۱۲۹۴	۹۸,۴	۱۲۸۰	۱۳,۳	۱۷۳	هیچ
۰,۱	۱	۰,۶	۸	۳,۲	۴۲	یک بار
۰,۲	۳	۰,۵	۶	۸,۰	۱۰۴	دو بار
-	-	۰,۳	۴	۹,۵	۱۲۴	سه بار
-	-	-	-	۵,۲	۶۸	چهار بار
-	-	-	-	۶,۹	۹۰	پنج بار
-	-	-	-	۰,۸	۱۱	شش بار
-	-	-	-	۵۰,۳	۶۵۵	هفت بار
-	-	-	-	۲,۲	۲۰	هشت بار و بیشتر
۰,۲	۳	۰,۲	۳	۰,۷	۷	بی پاسخ
۱۰۰,۰	۱۳۰۱	۱۰۰,۰	۱۳۰۱	۱۰۰,۰	۱۳۰۱	جمع

۸۶,۱ درصد پاسخگویان در طول هفته فعالیتی تحت عنوان تماشای فیلم از طریق تلویزیون، ماهواره و یا DVD، داشته‌اند و ۱۳,۳ چنین فعالیتی در طول هفته نداشته‌اند. پاسخگویان خیلی کمی در این مطالعه وجود داشته‌اند که فعالیت تماشای فیلم از طریق تلویزیون، ماهواره و یا DVD، را به صورت ماهیانه (۱,۴ درصد) و یا سالیانه (۰,۳ درصد)، داشته‌اند. نتایج بیان گر آن است که ۱۳,۳ درصد پاسخگویان در طول هفته فعالیت تحت عنوان تماشای فیلم از طریق تلویزیون، ماهواره و یا DVD، را نداشته‌اند.

۲-۷-۵- کنسرت موسیقی

جدول شماره ۴۶-۴: توزیع فراوانی پاسخگویان بر حسب رفتن به کنسرت موسیقی

در طول سال		در طول ماه		تعداد
درصد	فراوانی	درصد	فراوانی	
۹۰,۹	۱۱۸۲	۹۵,۹	۱۲۴۷	هیچ
۵,۳	۶۹	۲,۱	۲۷	یک بار
۲,۳	۳۰	۱,۲	۱۶	دو بار
۰,۵	۷	۰,۵	۷	سه بار
۰,۹	۱۱	۰,۳	۴	چهار بار و بیشتر
۰,۲	۲	-	-	بی پاسخ
۱۰۰,۰	۱۳۰۱	۱۰۰,۰	۱۳۰۱	جمع

۴,۱ درصد از پاسخگویان بیان داشته‌اند که در طول ماه حداقل یک بار به کنسرت موسیقی می‌روند و ۹ درصد نیز بیان داشته‌اند که در طول سال حداقل یکبار چنین فعالیتی دارند. این در حالی است که ۹۶ درصد پاسخگویان در طول ماه و ۹۱ درصد آنها در طول سال چنین فعالیتی ندارند. با توجه به هزینه‌های مرتبط به حضور در کنسرت و برخی دلایل دیگر درصد قابل توجه و چشمگیری از پاسخگویان در طول ماه و سال چنین فعالیتی را تجربه نکرده‌اند.

۲-۷-۶- گوش دادن به موسیقی

جدول شماره ۴۷-۴: توزیع فراوانی پاسخگویان بر حسب گوش دادن به موسیقی

در طول ماه		در طول هفته		تعداد
درصد	فراوانی	درصد	فراوانی	
۹۷,۹	۱۲۷۴	۳۳,۲	۴۳۲	هیچ
۰,۸	۱۱	۴,۱	۵۳	یک بار
۰,۶	۸	۵,۶	۷۳	دو بار
۰,۱	۱	۶,۱	۷۹	سه بار
۰,۱	۱	۳,۲	۴۲	چهار بار
۰,۲	۲	۵,۲	۶۸	پنج بار
-	-	۰,۹	۱۲	شش بار
-	-	۴۱,۳	۵۳۴	هفت بار و بیشتر
۰,۳	۴	۰,۶	۸	بی پاسخ
۱۰۰,۰	۱۳۰۱	۱۰۰,۰	۱۳۰۱	جمع

۶۶,۴ درصد پاسخگویان گفته‌اند که در طول هفته حداقل یکبار موسیقی گوش می‌دهند. حدود ۲ درصد هم گوش دادن به موسیقی را در طول ماه انجام داده‌اند. ملاحظه می‌شود که یکی از تفریحات و فراغت‌های پاسخگویان در طول هفته و ماه گوش دادن به موسیقی است که در این زمینه می‌توان با انجام مطالعات مکمل تری به بررسی ذائقه موسیقایی شهروندان و برنامه‌ریزی در این زمینه پرداخت.

۷-۷-۲- نواختن آلات موسیقی

جدول شماره ۴۸-۴: توزیع فراوانی پاسخگویان بر حسب نواختن آلات موسیقی

در طول ماه		در طول هفته		تعداد
درصد	فراوانی	درصد	فراوانی	
۹۹,۷	۱۲۹۷	۹۷,۵	۱۲۶۹	هیچ
۰,۱	۱	۰,۷	۹	یک بار
۰,۱	۱	۰,۳	۴	دو بار
۰,۱	۱	۰,۶	۸	سه بار
۰,۱	۱	۰,۹	۱۱	چهار بار و بیشتر
۱۰۰,۰	۱۳۰۱	۱۰۰,۰	۱۳۰۱	جمع

۹۷,۵ درصد پاسخگویان در طول هفته و ۹۹,۷ درصد در طول ماه هیچ گونه فعالیتی در زمینه نواختن آلات موسیقی ندارند. ۲,۵ درصد در طول هفته و ۰,۴ درصد در طول ماه بیان داشته‌اند که چنین فعالیتی دارند. همان‌طور که ملاحظه می‌شود اکثریت پاسخگویان فعالیت نوازندگی در اوقات فراغت خود ندارند.

۸-۷-۲- آشپزی تفریحی

جدول شماره ۴۹-۴: توزیع فراوانی پاسخگویان بر حسب آشپزی تفریحی، مثل آماده کردن پیتزا و ...

در طول سال		در طول ماه		در طول هفته		تعداد
درصد	فراوانی	درصد	فراوانی	درصد	فراوانی	
۹۶,۶	۱۲۵۷	۸۴,۸	۱۱۰۳	۸۸,۹	۱۱۵۶	هیچ
۰,۹	۱۲	۸,۲	۱۰۷	۵,۱	۶۷	یک بار
۰,۸	۱۱	۵,۴	۷۰	۲,۵	۳۳	دو بار
۰,۷	۹	۱,۱	۱۴	۱,۸	۲۳	سه بار
۱,۰	۱۲	۰,۶	۷	۱,۸	۲۲	چهار بار و بیشتر
۱۰۰,۰	۱۳۰۱	۱۰۰,۰	۱۳۰۱	۱۰۰,۰	۱۳۰۱	جمع

۱۱,۲ درصد پاسخگویان در طول هفته، ۱۵,۳ درصد در طول ماه و ۳,۴ درصد در طول سال فعالیتت تحت عنوان آشپزی تفریحی، مثل آماده کردن پیتزا یا پختن کیک و درست کردن دسر در منزل داشته‌اند. این در حالی است که نزدیک ۸۹ درصد پاسخگویان چنین فعالیتت در طول هفته نداشته‌اند.

۲-۷-۹- باغبانی و نگهداری گل

جدول شماره ۵۰-۴: توزیع فراوانی پاسخگویان بر حسب باغبانی و نگهداری گل

در طول سال		در طول ماه		در طول هفته		تعداد
درصد	فراوانی	درصد	فراوانی	درصد	فراوانی	
۹۹,۵	۱۲۹۵	۹۶,۷	۱۲۵۸	۸۰,۹	۱۰۵۲	هیچ
۰,۲	۲	۱,۹	۲۵	۲,۶	۳۴	یک بار
۰,۲	۲	۰,۵	۷	۱,۵	۲۰	دو بار
-	-	۰,۴	۵	۲,۱	۲۷	سه بار
۰,۲	۲	۰,۳	۴	۱,۰	۱۳	چهار بار
-	-	۰,۱	۱	۰,۵	۷	پنج بار
-	-	-	-	۰,۲	۲	شش بار
-	-	-	-	۱۱,۰	۱۴۳	هفت بار
-	-	۰,۱	۱	۰,۲	۳	بی پاسخ
۱۰۰,۰	۱۳۰۱	۱۰۰,۰	۱۳۰۱	۱۰۰,۰	۱۳۰۱	جمع

نزدیک به ۱۹ درصد پاسخگویان در طول هفته و ۳,۲ درصد در طول ماه حداقل یکبار فعالیتت در زمینه باغبانی و نگهداری گل و گیاه داشته‌اند. نزدیک به ۸۱ درصد پاسخگویان در طول هفته فعالیتت تحت عنوان باغبانی و نگهداری گل و گیاه نداشته‌اند.

۲-۷-۱۰- مطالعه

جدول شماره ۵۱-۴: توزیع فراوانی پاسخگویان بر حسب مطالعه کتاب و مجله به عنوان سرگرمی

در طول سال		در طول ماه		در طول هفته		تعداد
درصد	فراوانی	درصد	فراوانی	درصد	فراوانی	
۹۹,۲	۱۲۹۰	۹۱,۱	۱۱۸۵	۶۳,۲	۸۲۲	هیچ
۰,۱	۱	۳,۹	۵۱	۷,۶	۹۹	یک بار
۰,۳	۴	۳,۵	۴۵	۶,۲	۸۱	دو بار
۰,۱	۱	۰,۸	۱۱	۳,۹	۵۱	سه بار
۰,۲	۲	۰,۴	۵	۱,۸	۲۴	چهار بار
-	-	۰,۲	۲	۰,۶	۸	پنج بار
-	-	۰,۱	۱	۰,۷	۹	شش بار
۰,۱	۱	-	-	۱۵,۸	۲۰۵	هفت بار
-	-	۰,۱	۱	۰,۲	۲	بی پاسخ
۱۰۰,۰	۱۳۰۱	۱۰۰,۰	۱۳۰۱	۱۰۰,۰	۱۳۰۱	جمع

حدود ۳۷ درصد پاسخگویان در طول هفته و نزدیک به ۹ درصد در طول ماه به مطالعه کتاب و مجله به عنوان سرگرمی، پرداخته‌اند. این در حالی است که ۶۳,۲ درصد پاسخگویان بیان داشته‌اند که در طول هفته فعالیتی تحت عنوان مطالعه کتاب و مجله به عنوان سرگرمی ندارند.

۲-۷-۱۱- رفتن به مراکز خرید و پاساژها

جدول شماره ۵۲-۴: توزیع فراوانی پاسخگویان بر حسب رفتن به مراکز خرید و پاساژها

در طول سال		در طول ماه		در طول هفته		تعداد
درصد	فراوانی	درصد	فراوانی	درصد	فراوانی	
۹۳,۱	۱۲۱۱	۷۱,۲	۹۲۶	۷۱,۹	۹۳۵	هیچ
۲,۵	۳۲	۱۷,۸	۲۳۱	۱۵,۷	۲۰۴	یک بار
۱,۹	۲۵	۷,۵	۹۷	۶,۱	۸۰	دو بار
۰,۹	۱۲	۲,۱	۲۷	۲,۳	۳۰	سه بار
۱,۵	۱۹	۲,۳	۳۰	۴,۰	۴۸	چهار بار و بیشتر
۰,۲	۲	۰,۲	۲	۰,۳	۴	بی پاسخ
۱۰۰,۰	۱۳۰۱	۱۰۰,۰	۱۳۰۱	۱۰۰,۰	۱۳۰۱	جمع

نزدیک ۲۸ درصد پاسخگویان در طول هفته، حدود ۳۰ درصد در طول ماه و حدود ۷ درصد در طول سال به مراکز خرید و پاساژها می‌روند. این در حالی است که برای نزدیک به ۷۲ درصد پاسخگویان رفتن به مراکز خرید و پاساژها، به عنوان فعالیت هفتگی نبوده است.

۲-۷-۱۲- بازی‌های جمعی

جدول شماره ۵۳-۴: توزیع فراوانی پاسخگویان بر حسب انجام بازی‌های جمعی مثل تخته، شطرنج و ...

در طول سال		در طول ماه		در طول هفته		تعداد
درصد	فراوانی	درصد	فراوانی	درصد	فراوانی	
۹۶,۳	۱۲۵۳	۹۰,۵	۱۱۷۷	۹۰,۶	۱۱۷۹	هیچ
۰,۸	۱۱	۵,۴	۷۰	۳,۹	۵۱	یک بار
۱,۶	۲۱	۳,۲	۴۲	۲,۴	۳۱	دو بار
۰,۸	۱۰	۰,۵	۷	۱,۰	۱۳	سه بار
۰,۴	۵	۰,۳	۴	۲,۰	۲۶	چهار بار و بیشتر
۰,۱	۱	۰,۱	۱	۰,۱	۱	بی پاسخ
۱۰۰,۰	۱۳۰۱	۱۰۰,۰	۱۳۰۱	۱۰۰,۰	۱۳۰۱	جمع

۹,۳ درصد پاسخگویان طی هفته، ۹,۴ درصد طی ماه و ۳,۶ درصد طی سال بازی‌های جمعی مثل تخته، شطرنج و ... را انجام می‌دهند.

۲-۷-۱۳- پارک

جدول شماره ۵۴-۴: توزیع فراوانی پاسخگویان بر حسب رفتن به پارک

در طول سال		در طول ماه		در طول هفته		تعداد
درصد	فراوانی	درصد	فراوانی	درصد	فراوانی	
۹۷,۵	۱۲۶۸	۷۵,۳	۹۸۰	۵۰,۵	۶۵۷	هیچ
۰,۵	۶	۱۱,۵	۱۵۰	۱۹,۴	۲۵۳	یک بار
۰,۶	۸	۹,۷	۱۲۶	۹,۴	۱۲۲	دو بار
۰,۵	۶	۱,۵	۲۰	۶,۱	۸۰	سه بار
۰,۴	۵	۱,۵	۱۹	۱,۸	۲۴	چهار بار
۰,۲	۲	۰,۲	۳	۲,۵	۳۳	پنج بار
۰,۲	۲	-	-	۰,۵	۷	شش بار
-	-	-	-	۹,۵	۱۲۳	هفت بار
۰,۳	۴	۰,۲	۳	۰,۲	۲	بی پاسخ
۱۰۰,۰	۱۳۰۱	۱۰۰,۰	۱۳۰۱	۱۰۰,۰	۱۳۰۱	جمع

۴۹,۲ درصد پاسخگویان بیان داشته‌اند که در طول هفته، ۲۴,۴ درصد در طول ماه و ۲,۴ درصد در طول سال حداقل یکبار به پارک رفته‌اند. با توجه به نتایج بدست آمده می‌توان گفت که تقریباً ۵۰ درصد پاسخگویان در طول هفته حداقل یکبار به پارک رفته‌اند.

۲-۷-۱۴- شهر بازی

جدول شماره ۴-۵۵: توزیع فراوانی پاسخگویان بر حسب رفتن به شهر بازی بچه‌ها

در طول سال		در طول ماه		در طول هفته		تعداد
درصد	فراوانی	درصد	فراوانی	درصد	فراوانی	
۸۸,۹	۱۱۵۷	۹۱,۵	۱۱۹۰	۹۴,۹	۱۲۳۵	هیچ
۶,۸	۸۹	۵,۷	۷۴	۲,۶	۳۴	یک بار
۲,۸	۳۶	۱,۹	۲۵	۰,۸	۱۰	دو بار
۰,۸	۱۱	۰,۳	۴	۰,۸	۱۱	سه بار
۰,۵	۷	۰,۶	۷	۰,۸	۱۰	چهار بار و بیشتر
۰,۱	۱	۰,۱	۱	۰,۱	۱	بی پاسخ
۱۰۰,۰	۱۳۰۱	۱۰۰,۰	۱۳۰۱	۱۰۰,۰	۱۳۰۱	جمع

۵ درصد پاسخگویان طی هفته، ۸,۵ درصد طی ماه و نزدیک ۱۱ درصد طی سال به شهر بازی بچه‌ها مراجعه داشته‌اند. ملاحظه می‌شود که درصد بالای از پاسخگویان در طول هفته، ماه و سال فعالیتت تحت عنوان رفتن به شهر بازی بچه‌ها نداشته‌اند.

۲-۷-۱۵- خوانندگی و تمرین آواز

جدول شماره ۴-۵۶: توزیع فراوانی پاسخگویان بر حسب خوانندگی و تمرین آواز

در طول ماه		در طول هفته		تعداد
درصد	فراوانی	درصد	فراوانی	
۹۹,۴	۱۲۹۳	۹۸,۶	۱۲۸۳	هیچ
۰,۳	۴	۰,۴	۵	یک بار
۰,۲	۳	۰,۲	۲	دو بار
-	-	۰,۳	۴	سه بار
۰,۱	۱	۰,۶	۷	چهار بار و بیشتر
۱۰۰,۰	۱۳۰۱	۱۰۰,۰	۱۳۰۱	جمع

۱,۵ درصد پاسخگویان در طول هفته و ۰,۶ درصد در طول ماه به تمرین آواز و خوانندگی پرداخته‌اند.

ملاحظه می‌شود که تمرین آواز و خوانندگی فعالیتت فراگیر در بین پاسخگویان نمی‌باشد.

۲-۷-۱۶- چادر زدن (پارک جنگلی، کنار رودخانه و ...)

جدول شماره ۵۷-۴: توزیع فراوانی پاسخگویان بر حسب چادر زدن در پارک جنگلی یا کنار رودخانه

در طول سال		در طول ماه		در طول هفته		تعداد
درصد	فراوانی	درصد	فراوانی	درصد	فراوانی	
۹۱,۸	۱۱۹۴	۹۶,۲	۱۲۵۲	۹۸,۳	۱۲۷۹	هیچ
۴,۴	۵۷	۲,۳	۳۰	۱,۳	۱۷	یک بار
۲,۲	۲۸	۱,۲	۱۵	۰,۱	۱	دو بار
۱,۰	۱۳	۰,۲	۳	۰,۲	۲	سه بار
۰,۸	۹	۰,۱	۱	۰,۲	۲	چهار بار و بیشتر
۱۰۰,۰	۱۳۰۱	۱۰۰,۰	۱۳۰۱	۱۰۰,۰	۱۳۰۱	جمع

۱,۸ درصد پاسخگویان در طول هفته، ۳,۸ درصد در طول ماه و ۸,۴ درصد در طول سال بیان داشته‌اند که در پارک جنگلی یا کنار رودخانه و دشت چادر می‌زنند (پیک نیک می‌روند). ملاحظه می‌شود که حدود ۱۰ تا ۱۵ درصد پاسخگویان در طول هفته، ماه و یا سال؛ رفتار پیک نیک رفتن و چادر زدن در پارک جنگلی یا کنار رودخانه را از خود نشان می‌دهند.

۲-۸-۱- انجام فعالیت‌های یادگیری و آموزش

۲-۸-۱- یادگیری زبان خارجی

جدول شماره ۵۸-۴: توزیع فراوانی پاسخگویان بر حسب یادگیری زبان خارجی

در طول ماه		در طول هفته		تعداد
درصد	فراوانی	درصد	فراوانی	
۹۹,۴	۱۲۹۳	۹۲,۹	۱۲۰۸	هیچ
۰,۲	۳	۱,۳	۱۷	یک بار
۰,۳	۴	۱,۹	۲۵	دو بار
۰,۱	۱	۳,۵	۴۶	سه بار
-	-	۰,۴	۵	چهار بار و بیشتر
۱۰۰,۰	۱۳۰۱	۱۰۰,۰	۱۳۰۱	جمع

۷,۱ پاسخگویان بیان داشته‌اند که در طول هفته و ۰,۶ درصد در طول ماه به دنبال یادگیری زبان خارجی هستند. نزدیک به ۹۳ درصد پاسخگویان در طول هفته درگیر یادگیری زبان خارجی نیستند.

۲-۸-۲- یادگیری رایانه

جدول شماره ۵۹-۴: توزیع فراوانی پاسخگویان بر حسب یادگیری رایانه

در طول ماه		در طول هفته		تعداد
درصد	فراوانی	درصد	فراوانی	
۹۹,۹	۱۳۰۰	۹۷,۹	۱۲۷۴	هیچ
-	-	۰,۴	۵	یک بار
-	-	۰,۶	۸	دو بار
-	-	۰,۷	۹	سه بار
-	-	۰,۳	۳	چهار بار و بیشتر
۰,۱	۱	۰,۲	۲	بی پاسخ
۱۰۰,۰	۱۳۰۱	۱۰۰,۰	۱۳۰۱	جمع

نزدیک ۲ درصد پاسخگویان بیان داشته‌اند که در طول هفته به دنبال یادگیری مهارت‌های رایانه‌ای هستند. با توجه به فراگیر شدن رایانه در بین شهروندان به نظر می‌رسد که از اهمیت یادگیری این مهارت ماسته شده و بیشتر شهروندان دارای حداقلی از مهارت در این زمینه هستند که بر خلاف دهه‌های گذشته آنها را بی‌نیاز از آموزش کرده است.

۲-۸-۳- کلاس آموزشی ورزشی

جدول شماره ۶۰-۴: توزیع فراوانی پاسخگویان بر حسب کلاس آموزشی ورزشی مثل آموزش شنا و ...

در طول ماه		در طول هفته		تعداد
درصد	فراوانی	درصد	فراوانی	
۹۹,۵	۱۲۹۴	۹۴,۲	۱۲۲۵	هیچ
۰,۳	۴	۰,۷	۹	یک بار
۰,۲	۲	۱,۱	۱۴	دو بار
-	-	۲,۵	۳۳	سه بار
۰,۱	۱	۱,۶	۲۰	چهار بار و بیشتر
۱۰۰,۰	۱۳۰۱	۱۰۰,۰	۱۳۰۱	جمع

نزدیک به ۶ درصد پاسخگویان در طول هفته و ۰,۶ درصد در طول ماه در کلاس‌های آموزشی ورزشی مثل آموزش شنا و ... حضور داشته‌اند.

۲-۸-۴- کلاس یوگا و تمرکز ذهن

جدول شماره ۶۱-۴: توزیع فراوانی پاسخگویان بر حسب کلاس یوگا و تمرکز ذهن

در طول ماه		در طول هفته		تعداد
درصد	فراوانی	درصد	فراوانی	
۹۹,۹	۱۳۰۰	۹۹,۵	۱۲۹۴	هیچ
۰,۱	۱	۰,۱	۱	یک بار
-	-	۰,۲	۳	دو بار
-	-	۰,۲	۳	سه بار
۱۰۰,۰	۱۳۰۱	۱۰۰,۰	۱۳۰۱	جمع

همان طور که در جدول بالا نشان داده شده است فقط ۰,۵ درصد پاسخگویان در طول هفته و ۰,۱ درصد در طول ماه در کلاس‌های یوگا و تمرکز ذهن شرکت می‌کنند. همان طور که ملاحظه می‌شود برگزاری کلاس یوگا و تمرکز ذهن از اقبال خیلی کمی در بین پاسخگویان برخوردار است.

۲-۸-۵- کلاس‌های آشپزی

جدول شماره ۶۲-۴: توزیع فراوانی پاسخگویان بر حسب کلاس‌های آشپزی

در طول ماه		در طول هفته		تعداد
درصد	فراوانی	درصد	فراوانی	
۹۹,۹	۱۳۰۰	۹۹,۷	۱۲۹۷	هیچ
-	-	۰,۲	۲	یک بار
۰,۱	۱	-	-	دو بار
-	-	۰,۲	۲	سه بار
۱۰۰,۰	۱۳۰۱	۱۰۰,۰	۱۳۰۱	جمع

کلاس‌های آشپزی به مانند کلاس‌های یوگا و تمرکز ذهن از طرف پاسخگویان کمی پیگیری می‌شود. ۰,۴ درصد در طول هفته و ۰,۱ درصد در طول ماه پیگیر شرکت در کلاس‌های آشپزی بوده‌اند.

۲-۸-۶- کلاس‌های هنری

جدول شماره ۶۳-۴: توزیع فراوانی پاسخگویان بر حسب کلاس‌های هنری مثل نقاشی و ...

در طول ماه		در طول هفته		تعداد
درصد	فراوانی	درصد	فراوانی	
۹۹,۹	۱۳۰۰	۹۸,۹	۱۲۸۷	هیچ
-	-	۰,۲	۳	یک بار
۰,۱	۱	۰,۲	۳	دو بار
-	-	۰,۶	۷	سه بار
۱۰۰,۰	۱۳۰۱	۱۰۰,۰	۱۳۰۱	جمع

یک درصد پاسخگویان بیان داشته‌اند که در طول هفته کلاس‌های هنری مثل نقاشی، طراحی و ... را دنبال می‌کنند. همان‌طور که ملاحظه می‌شود برگزاری کلاس یوگا و تمرکز ذهن، کلاس‌های آشپزی و کلاس‌های هنری از اقبال خیلی کمی در بین پاسخگویان برخوردار است.

۲-۸-۷- کلاس موسیقی

جدول شماره ۶۴-۴: توزیع فراوانی پاسخگویان بر حسب کلاس موسیقی

در طول ماه		در طول هفته		تعداد
درصد	فراوانی	درصد	فراوانی	
۹۹,۹	۱۳۰۰	۹۸,۹	۱۲۸۷	هیچ
۰,۱	۱	۰,۶	۸	یک بار
-	-	۰,۱	۱	دو بار
-	-	۰,۴	۵	سه بار
۱۰۰,۰	۱۳۰۱	۱۰۰,۰	۱۳۰۱	جمع

۱,۱ درصد در طول هفته پیگیر کلاس‌های موسیقی بوده‌اند. نزدیک ۹۹ درصد پاسخگویان موسیقی را راستای آموزش و یادگیری دنبال نکرده‌اند.

۲-۸-۸- کلاس رقص

جدول شماره ۶۵-۴: توزیع فراوانی پاسخگویان بر حسب کلاس رقص، باله و حرکات موزون

در طول ماه		در طول هفته		تعداد
درصد	فراوانی	درصد	فراوانی	
۹۹,۸	۱۲۹۹	۹۹,۶	۱۲۹۶	هیچ
-	-	۰,۱	۱	یک بار
۰,۲	۲	۰,۲	۳	دو بار
-	-	۰,۱	۱	سه بار
۱۰۰,۰	۱۳۰۱	۱۰۰,۰	۱۳۰۱	جمع

وضعیت شرکت در کلاس‌های رقص نیز به این صورت بوده که فقط ۰,۴ درصد در طول هفته و ۰,۲ درصد در طول ماه در کلاس‌های رقص، باله و حرکات موزون شرکت داشته‌اند.

۲-۹-۱- انجام فعالیت‌های داوطلبانه و انسان دوستانه

۲-۹-۱- نگهداری سالمندان

جدول شماره ۶۶-۴: توزیع فراوانی پاسخگویان بر حسب نگهداری سالمندان

در طول ماه		تعداد
درصد	فراوانی	
۹۶,۵	۱۲۵۵	هیچ
۰,۶	۸	یک بار
۰,۳	۴	دو بار
۰,۲	۳	سه بار
۰,۱	۱	چهار بار
۰,۱	۱	پنج بار
۲,۱	۲۷	شش بار و بیشتر
۰,۲	۲	بی پاسخ
۱۰۰,۰	۱۳۰۱	جمع

۳,۴ درصد از پاسخگویان بیان داشته‌اند که در طول ماه از سالمندان نگهداری می‌کنند.

۲-۹-۲- فعالیت‌های مرتبط با معلولان

جدول شماره ۶۷-۴: توزیع فراوانی پاسخگویان بر حسب فعالیت‌های مرتبط با معلولان

در طول ماه		تعداد
درصد	فراوانی	
۹۲,۱	۱۱۹۸	هیچ
۰,۸	۱۰	یک- دو بار
۰,۵	۷	سه چهار بار
۰,۲	۳	پنج- شش بار
۰,۲	۳	هفت- نه بار
۰,۳	۴	ده- بیست بار
۴,۸	۶۳	بیست و یک - سی بار
۱,۰	۱۳	بی پاسخ
۱۰۰,۰	۱۳۰۱	جمع

حدود ۷ درصد پاسخگویان نیز فعالیت‌های مرتبط با معلولان مثل یاد دادن خط بریل، زبان اشاره، بیرون بردن، وقت گذاشتن برای آنها و ... را انجام می‌دهند. لازم به ذکر است که برای حدود ۵ درصد از پاسخگویان تعداد دفعات این مراقبت بین ۲۱ تا ۳۰ بار در ماه است.

۲-۹-۲- فعالیت مرتبط با نگهداری بچه‌ها

جدول شماره ۶۸-۴: توزیع فراوانی پاسخگویان بر حسب فعالیت مرتبط با نگهداری بچه‌ها

در طول ماه		تعداد
درصد	فراوانی	
۹۲,۱	۱۱۹۸	هیچ
۰,۸	۱۰	یک- دو بار
۰,۵	۷	سه- چهار بار
۰,۳	۳	پنج- شش بار
۰,۳	۳	هفت- نه بار
۰,۲	۳	ده- بیست بار
۴,۹	۶۴	بیست و یک - سی بار
۱,۰	۱۳	بی پاسخ
۱۰۰,۰	۱۳۰۱	جمع

۷ درصد پاسخگویان فعالیت‌های مرتبط با نگهداری بچه‌ها مثل مراقبت از بچه‌ها، بزرگ کردن بچه‌ها، مسائل مربوط به مدرسه بچه‌ها و ... را انجام می‌دهند. لازم به ذکر است که برای حدود ۵ درصد از پاسخگویان تعداد دفعات این مراقبت بین ۲۱ تا ۳۰ بار در ماه است.

۲-۹-۴- فعالیت در مسجد

جدول شماره ۶۹-۴: توزیع فراوانی پاسخگویان بر حسب فعالیت در مسجد

در طول ماه		تعداد
درصد	فراوانی	
۸۵,۳	۱۱۱۰	هیچ
۴,۹	۶۳	یک- دو بار
۳,۶	۴۷	سه چهار بار
۱,۲	۱۵	پنج- شش بار
۰,۸	۱۱	هفت- نه بار
۱,۹	۲۴	ده- بیست بار
۲,۰	۲۶	بیست و یک - سی بار
۰,۳	۴	بی پاسخ
۱۰۰,۰	۱۳۰۱	جمع

۱۴,۴ درصد پاسخگویان بیان داشته‌اند که حداقل یک بار در ماه در فعالیت‌های مسجد فعالیت دارند. ۸۵,۳

درصد نیز گفته‌اند که در فعالیت مساجد مشارکت ندارند.

۲-۹-۵- مشارکت محله‌ای

جدول شماره ۷۰-۴: توزیع فراوانی پاسخگویان بر حسب فعالیت مرتبط با مشارکت محله‌ای مثل تمیز ...

در طول ماه		تعداد
درصد	فراوانی	
۹۷,۴	۱۲۶۷	هیچ
۱,۲	۱۵	یک بار
۰,۴	۵	دو بار
۰,۵	۶	سه بار
۰,۵	۶	چهار بار و بیشتر
۰,۲	۲	بی پاسخ
۱۰۰,۰	۱۳۰۱	جمع

۲,۶ درصد پاسخگویان در امور محله مانند تمیز کردن پارک یا فضای عمومی، تمیز کردن کوچه و خیابان و شرکت در گردهم‌آیی‌های محله، مشارکت داشته‌اند. این در حالی است که ۹۷,۴ درصد پاسخگویان در محله هیچ گونه مشارکتی نداشته‌اند.

۲-۹-۶- فعالیت محیط زیستی

جدول شماره ۷۱-۴: توزیع فراوانی پاسخگویان بر حسب فعالیت مرتبط با محیط زیست

در طول ماه		تعداد
درصد	فراوانی	
۹۷,۷	۱۲۷۱	هیچ
۰,۸	۱۰	یک بار
۰,۳	۴	دو بار
۰,۲	۲	سه بار
۰,۹	۱۱	چهار بار و بیشتر
۰,۲	۳	بی پاسخ
۱۰۰,۰	۱۳۰۱	جمع

۲,۲ درصد پاسخگویان بیان داشته‌اند که در فعالیت‌های مرتبط با محیط زیست مانند حفاظت از درختان و فضای سبز، غذا دادن به پرندگان و حیوانات، کاهش تولید زباله، کاهش آلودگی و ... فعال هستند.

۱۰-۲- فعالیت‌ها و تفریحات غیررسمی

۱-۱۰-۲-۱- انجام فعالیت‌ها و تفریحات غیررسمی

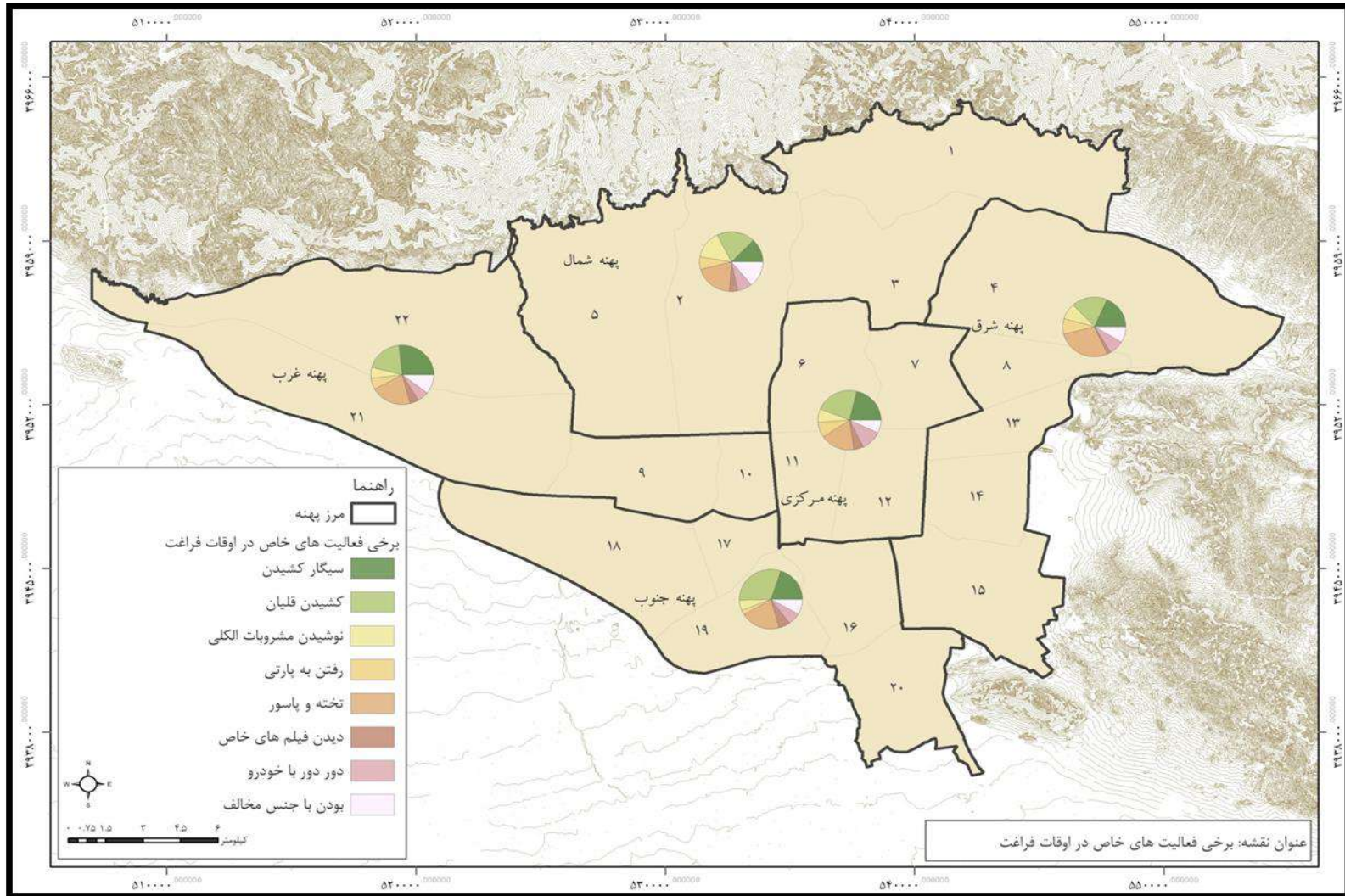
جدول شماره ۷۲-۴: توزیع فراوانی پاسخگویان بر حسب انجام فعالیت‌ها و تفریحات غیررسمی

کل		خیر		بلی		موارد
درصد	فراوانی	درصد	فراوانی	درصد	فراوانی	
۱۰۰,۰	۷۷۱	۸۰,۲	۶۱۸	۱۹,۸	۱۵۳	تخته و پاسور بازی
۱۰۰,۰	۷۷۱	۸۰,۷	۶۲۲	۱۹,۳	۱۴۹	کشیدن قلیان
۱۰۰,۰	۷۷۱	۸۳,۵	۶۴۴	۱۶,۵	۱۲۷	سیگار کشیدن
۱۰۰,۰	۷۷۱	۹۰,۸	۷۰۰	۹,۲	۷۱	بودن با جنس مخالف (دوست دختر یا پسر)
۱۰۰,۰	۷۷۱	۹۱,۳	۷۰۴	۸,۷	۶۷	استفاده از مشروبات الکلی
۱۰۰,۰	۷۷۱	۹۳,۱	۷۱۸	۶,۹	۵۳	دور دور کردن با خودرو
۱۰۰,۰	۷۷۱	۹۴,۰	۷۲۵	۶,۰	۴۶	رفتن به مهمانی‌های مختلط (پارتی)
۱۰۰,۰	۷۷۱	۹۶,۵	۷۴۴	۳,۵	۲۷	دیدن فیلم‌های خاص ..
۱۰۰,۰	۷۷۱	۹۷,۸	۷۵۴	۲,۲	۱۷	چرخیدن در فضاهای مجازی خاص..
۱۰۰,۰	۷۷۱	۹۹,۲	۷۶۵	۰,۸	۶	موتور سواری در شهر با حرکات اکروباتیک
۱۰۰,۰	۷۷۱	۹۹,۲	۷۶۵	۰,۸	۶	شرکت در اجرای موسیقی زیرزمینی
۱۰۰,۰	۷۷۱	۹۹,۹	۷۷۰	۰,۱	۱	مصرف شیشه و گل
۱۰۰,۰	۷۷۱	۹۹,۹	۷۷۰	۰,۱	۱	استفاده از قرص‌های روان گردان
۱۰۰,۰	۷۷۱	۱۰۰,۰	۷۷۱	-	-	حضور در سایت‌های شرط بندی‌های

در بین فعالیت‌ها و تفریحات غیر رسمی که مختص پاسخگویان ۱۵ تا ۴۰ سال بوده بر روی یکسری از این فعالیت‌ها تمرکز شده است. براساس نتایج بدست آمده تخته و پاسور بازی (حدود ۲۰ درصد)، کشیدن قلیان (۱۹,۳ درصد) و سیگار کشیدن (۱۶,۵ درصد)، بیشترین فراوانی را داشته‌اند. پس از این فعالیت‌های غیر رسمی فعالیت‌های بودن با جنس مخالف (۹,۲ درصد)، استفاده از مشروبات الکلی (۸,۷ درصد)، دور دور کردن با خودرو (۶,۹ درصد)، رفتن به مهمانی‌های مختلط (۶ درصد)، دیدن فیلم‌های خاص (۳,۵ درصد) و چرخیدن در فضاهای مجازی خاص (۲,۲ درصد) در رتبه‌های بعدی قرار دارند.

نقشه ۱۰-۴: نحوه انجام فعالیت‌ها و تفریحات غیررسمی به تفکیک پهنه

۲-۱۰-۲- نحوه انجام فعالیت‌ها و تفریحات غیررسمی

جدول شماره ۷۳-۴: توزیع فراوانی پاسخگویان بر حسب نحوه انجام فعالیت‌ها و تفریحات غیررسمی

با چه کسی								موارد
کل		با دوستان		با خانواده		تنها		
درصد	فراوانی	درصد	فراوانی	درصد	فراوانی	درصد	فراوانی	
۱۰۰,۰	۱۴۳	۵۸,۷	۸۴	۴۱,۳	۵۹	-	-	تخته و پاسور بازی
۱۰۰,۰	۱۳۸	۶۵,۹	۹۱	۲۶,۱	۳۶	۸,۰	۱۱	کشیدن قلیان
۱۰۰,۰	۱۱۶	۱۸,۱	۲۱	۳,۴	۴	۷۸,۵	۹۱	سیگار کشیدن
۱۰۰,۰	۶۳	۸۱,۰	۵۱	۱۲,۷	۸	۶,۳	۴	استفاده از مشروبات الکلی
۱۰۰,۰	۵۹	۳۷,۳	۲۲	-	-	۶۲,۷	۳۷	بودن با جنس مخالف (دوست دختر یا پسر)
۱۰۰,۰	۴۲	۷۱,۴	۳۰	۲۱,۵	۹	۷,۱	۳	دور دور کردن با خودرو
۱۰۰,۰	۴۱	۷۵,۶	۳۱	۱۲,۲	۵	۱۲,۲	۵	رفتن به مهمانی‌های مختلط (پارتی)
۱۰۰,۰	۲۶	۲۷,۰	۷	۱۱,۵	۳	۶۱,۵	۱۶	دیدن فیلم‌های خاص ..
۱۰۰,۰	۱۴	۳۵,۷	۵	-	-	۶۴,۳	۹	چرخیدن در فضاهای مجازی خاص..
۱۰۰,۰	۵	۶۰,۰	۳	-	-	۴۰,۰	۲	موتور سواری در شهر با حرکات اکروباتیک
۱۰۰,۰	۵	۱۰۰,۰	۵	-	-	-	-	شرکت در اجرای موسیقی زیرزمینی

در مورد نحوه گذران تفریحات خاص باید گفت که در مورد تخته و پاسور بازی جوانان ۱۵ تا ۴۰ ساله بیشتر به همراه دوستان (۵۸,۷ درصد) و بعد خانواده (۴۱,۳ درصد)، بوده است. کشیدن قلیان بیشتر فعالیت‌های همراه با دوستان (نزدیک ۶۶ درصد)، بوده است. اما سیگار کشیدن فعالیت‌های بوده که بیشتر در قالب فردی بوده و شخص به تنهایی (۷۸,۵ درصد)، انجام می‌دهد. استفاده از مشروبات الکلی نیز بیشتر با دوستان (۸۱ درصد)، صورت گرفته است. بودن با جنس مخالف (دوست دختر یا پسر)، نیز بیشتر به صورت تنها (حدود ۶۳ درصد)، بوده اما ۳۷,۳ درصد نیز بیان داشته‌اند که با دوستان چنین تفریحی دارند. ۷۱,۴ درصد پاسخگویان جوان نیز بیان داشته‌اند که دور دور کردن با خودرو را همراه با دوستان انجام می‌دهند. حدود ۷۶ درصد نیز با دوستان به مهمانی‌های مختلط (پارتی)، می‌روند. دیدن فیلم‌های خاص نیز بیشتر به صورت تنها (۶۱,۵ درصد)، است. ۶۴,۳ درصد نیز چرخیدن در فضاهای مجازی خاص را به صورت تنها انجام می‌دهند. موتور سواری در شهر با حرکات اکروباتیک بیشتر با دوستان (۶۰ درصد)، است. شرکت در اجرای موسیقی زیرزمینی نیز فعالیت‌هایی است که به صورت کامل با دوستان انجام می‌گیرد.

۲-۱۰-۳- مکان انجام فعالیت‌ها و تفریحات غیررسمی

جدول شماره ۷۴-۴: توزیع فراوانی پاسخگویان بر حسب مکان انجام فعالیت‌ها و تفریحات غیررسمی

محل انجام								موارد
کل		هر دو		بیرون از خانه		در خانه		
درصد	فراوانی	درصد	فراوانی	درصد	فراوانی	درصد	فراوانی	
۱۰۰,۰	۱۳۱	۹,۲	۱۲	۶۸,۷	۹۰	۲۲,۱	۲۹	کشیدن قلیان
۱۰۰,۰	۲۵	-	-	۱۶,۰	۴	۸۴,۰	۲۱	دیدن فیلم‌های خاص ..
۱۰۰,۰	۱۲۹	۷,۸	۱۰	۴۳,۴	۵۶	۴۸,۸	۶۳	تخته و پاسور بازی
۱۰۰,۰	۵۵	۹,۱	۵	۷۰,۱	۳۹	۲۰	۱۱	استفاده از مشروبات الکلی
۱۰۰,۰	۳۶	۲,۸	۱	۷۷,۸	۲۸	۱۹,۴	۷	رفتن به مهمانی‌های مختلط (پارتی)
۱۰۰,۰	۱۰۳	۱۴,۶	۱۵	۶۷,۰	۶۹	۱۸,۴	۱۹	سیگار کشیدن
۱۰۰,۰	۵۴	۱,۹	۱	۹۲,۶	۵۰	۵,۵	۳	بودن با جنس مخالف (دوست دختر یا پسر)

حدود ۶۸ درصد پاسخگویان محل قلیان کشیدن خود را بیرون از خانه، ۸۴ درصد محل دیدن فیلم‌های خاص را خانه، نزدیک ۴۹ درصد محل تخته و پاسور بازی را خانه، ۷۰,۱ درصد استفاده از مشروبات الکلی را بیرون از خانه، نزدیک ۷۸ درصد محل رفتن به مهمانی‌های مختلط (پارتی) را بیرون از خانه، ۶۷ درصد محل سیگار کشیدن را بیرون از خانه، و حدود ۹۳ درصد بودن با جنس مخالف را بیرون از خانه، بیان کرده‌اند.

۲-۱۰-۴- نحوه و مکان انجام فعالیت‌ها و تفریحات غیررسمی

جدول شماره ۷۵-۴: توزیع فراوانی پاسخگویان بر حسب نحوه و مکان انجام فعالیت‌ها و تفریحات غیررسمی

مکان	با چه کسی	موارد
خانه	دوستان	تخته و پاسور بازی
بیرون	دوستان	کشیدن قلیان
بیرون	تنها	سیگار کشیدن
بیرون	دوستان	استفاده از مشروبات الکلی
بیرون	تنها	بودن با جنس مخالف (دوست دختر یا پسر)
بیرون	دوستان	دور دور کردن با خودرو
بیرون	دوستان	رفتن به مهمانی‌های مختلط (پارتی)
خانه	تنها	دیدن فیلم‌های خاص ..
خانه	تنها	چرخیدن در فضاهای مجازی خاص
بیرون	دوستان	موتور سواری در شهر با حرکات اکروباتیک
بیرون	دوستان	شرکت در اجرای موسیقی زیرزمینی

در جدول بالا نحوه و مکان انجام فعالیت‌ها و تفریحات غیررسمی را ملاحظه می‌نمایید. مشاهده می‌شود که هفت فعالیت تخته و پاسور بازی، کشیدن قلیان، استفاده از مشروبات الکلی، دور دور کردن با خودرو، رفتن به مهمانی‌های مختلط (پارتی)، موتور سواری در شهر با حرکات اکروباتیک و شرکت در اجرای موسیقی زیرزمینی، بیشتر با دوستان صورت گرفته است اما فعالیت‌های مانند سیگار کشیدن، بودن با جنس مخالف (دوست دختر یا پسر)، دیدن فیلم‌های خاص و چرخیدن در فضاهای مجازی خاص، بیشتر به صورت تنهایی بوده است. فعالیت‌هایی مانند کشیدن قلیان، سیگار کشیدن، استفاده از مشروبات الکلی، بودن با جنس مخالف (دوست دختر یا پسر)، دور دور کردن با خودرو و رفتن به مهمانی‌های مختلط (پارتی) بیشتر در بیرون از خانه اتفاق افتاده‌اند. اما فعالیت‌هایی مانند تخته و پاسور بازی، دیدن فیلم‌های خاص و چرخیدن در فضاهای مجازی خاص، بیشتر در محیط خانه انجام گرفته‌اند.

۲-۱۱- علاقه مندی‌های آموزشی، فرهنگی و تفریحی

۲-۱۱-۱ دوره‌های آموزشی فرهنگسراها و کانون‌های فرهنگی شهرداری

جدول شماره ۷۶-۴: توزیع فراوانی پاسخگویان بر حسب علاقه مندی به دوره‌های آموزشی فرهنگسراها و کانون‌های فرهنگی

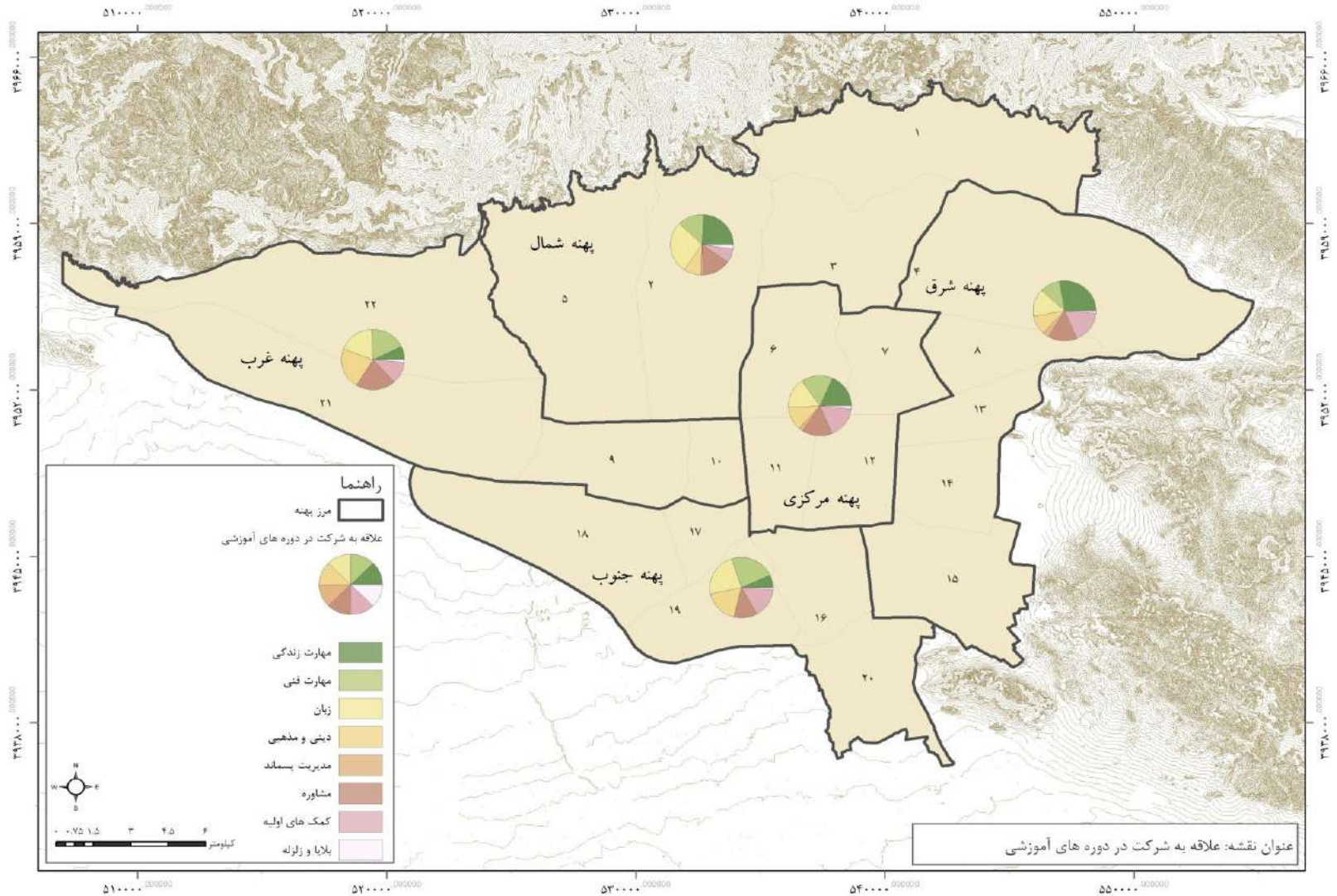
امتیاز نسبت به کل	کل امتیاز	تعداد پاسخگو	اولویت ۳		اولویت ۲		اولویت ۱		دوره‌ها
			درصد	فراوانی	درصد	فراوانی	درصد	فراوانی	
۱۹,۱	۶۳۶	۲۵۱	۱,۵	۲۰	۵,۹	۷۷	۱۱,۸	۱۵۴	زبان‌های خارجی
۱۷,۰	۵۶۵	۲۲۸	۱,۹	۲۵	۵,۳	۶۹	۱۰,۳	۱۳۴	مهارت‌های زندگی و شهروندی
۱۶,۷	۵۵۷	۲۳۵	۲,۵	۳۳	۶,۳	۸۲	۹,۲	۱۲۰	مشاوره حقوقی، خانواده و روان‌شناسی
۱۵,۰	۴۹۸	۲۱۶	۲,۹	۳۸	۵,۷	۷۴	۸,۰	۱۰۴	کمک‌های اولیه، بهداشت، تغذیه و محیط سالم
۱۴,۰	۴۶۸	۱۸۲	۰,۵	۷	۴,۹	۶۴	۸,۵	۱۱۱	مهارت‌های فنی و نرم افزارهای کامپیوتری
۱۲,۳	۴۰۹	۱۶۲	۱,۵	۲۰	۲,۸	۳۷	۸,۱	۱۰۵	علوم دینی و مذهبی، اخلاق
۳,۲	۱۰۷	۵۷	۱,۵	۱۹	۲,۰	۲۶	۰,۹	۱۲	آموزش‌های مرتبط با بلایای طبیعی (مثل زلزله و سیل)
۲,۳	۷۸	۳۸	۰,۸	۱۰	۱,۲	۱۶	۰,۹	۱۲	مدیریت پسماند و زباله
۰,۴	۱۳	۵	-	-	۰,۲	۲	۰,۳	۳	سایر
-	-	-	۴۴,۸	۵۸۳	۲۳,۷	۳۰۸	-	-	مورد دیگری ذکر نشده
-	-	-	۳۲,۱	۴۱۸	۳۲,۱	۴۱۸	۳۲,۱	۴۱۸	هیچکدام
-	-	-	۹,۸	۱۲۸	۹,۸	۱۲۸	۹,۸	۱۲۸	بی پاسخ
۱۰۰,۰	۳۳۳۱	۱۳۷۴	۱۰۰,۰	۱۳۰۱	۱۰۰,۰	۱۳۰۱	۱۰۰,۰	۱۳۰۱	جمع

با توجه به برگزاری دوره‌های آموزشی مختلف در فرهنگسراها و کانون‌های فرهنگی شهرداری از پاسخگویان پرسیده شده که علاقمند به شرکت در کدامیک از این دوره‌ها هستند. همان گونه که مشاهده می‌شود ۳۲,۱ درصد پاسخگویان تمایلی به شرکت در این دوره‌ها نداشته‌اند.

نقشه ۱۱-۴: علاقه به شرکت در دوره‌های آموزشی

اما در بین افرادی که تمایل به شرکت در این دوره‌ها داشته‌اند دوره و کلاس‌های زبان‌های خارجی با نزدیک به ۱۲ درصد فراوانی پاسخگویان بیش از سایر دوره‌ها تمایل به شرکت در آن داشته‌اند. مهارت‌های زندگی و شهروندی (۱۰,۳ درصد)، مشاوره حقوقی، خانواده و روان‌شناسی (۹,۲ درصد)، مهارت‌های فنی و نرم افزارهای کامپیوتری (۸,۵ درصد)، علوم دینی و مذهبی، اخلاق (۸,۱ درصد)، کمک‌های اولیه، بهداشت، تغذیه و محیط سالم (۸ درصد)، در رتبه‌های بعدی اولویت اول پاسخگویان قرار دارند.

در مجموع با توجه به امتیازات کسب شده در اولویت‌های یک تا سه پاسخگویان باید گفت که اولویت شهرداری برای برگزاری دوره‌ها در زمینه‌های ذکر شده به ترتیب باید زبان‌های خارجی، مهارت‌های زندگی و شهروندی، مشاوره حقوقی، خانواده و روان‌شناسی، کمک‌های اولیه، بهداشت، تغذیه و محیط سالم، مهارت‌های فنی و نرم افزارهای کامپیوتری، علوم دینی و مذهبی، اخلاق، آموزش‌های مرتبط با بلایای طبیعی مثل زلزله و سیل و مدیریت پسماند و زباله؛ باشد.

جدول شماره ۷۷-۴ توزیع فراوانی پاسخگویان بر حسب علاقه مندی به دوره‌های آموزشی به تفکیک پهنه

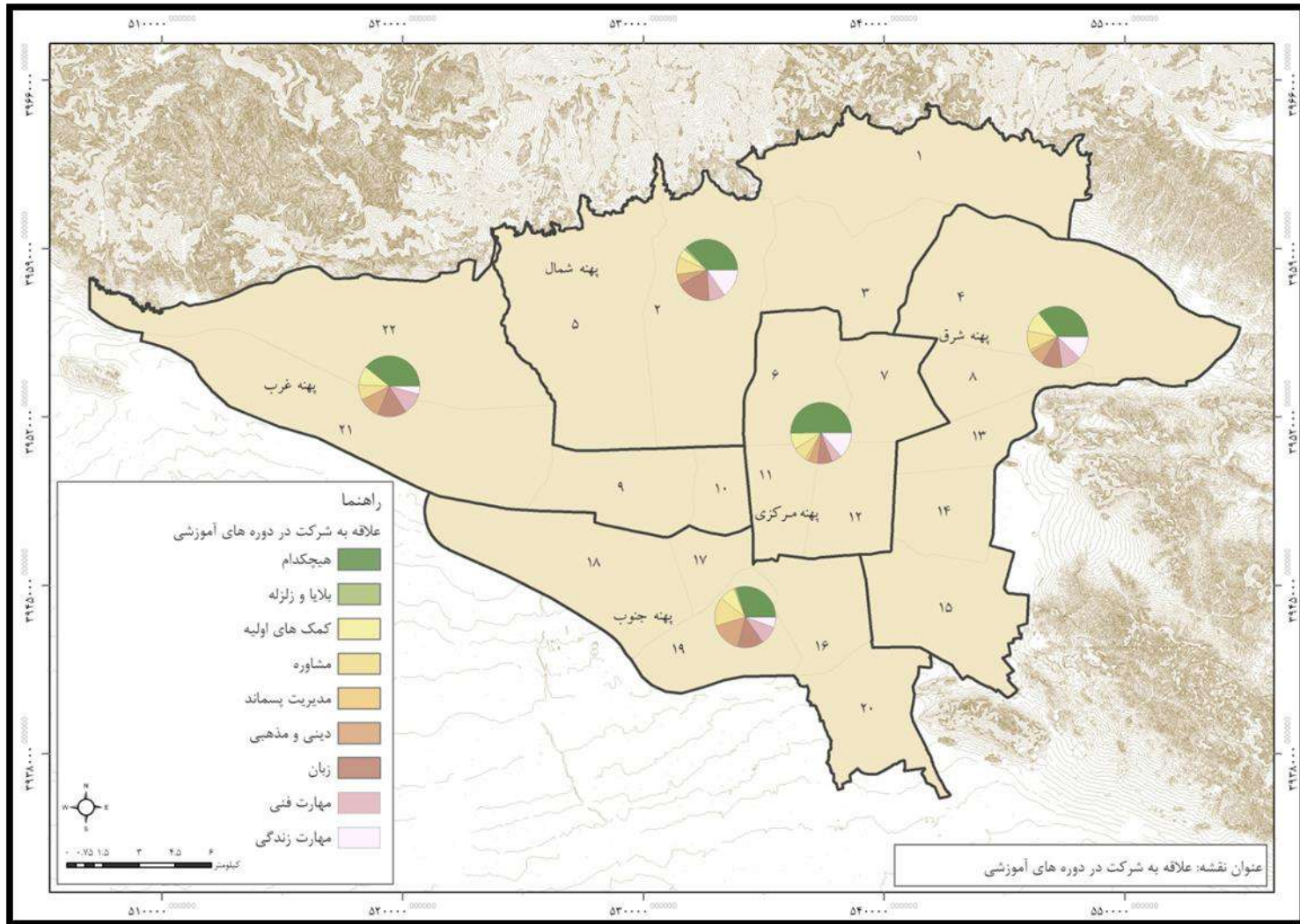
پهنه‌ها					دوره‌ها
غرب	جنوب	شرق	مرکز	شمال	
۲۴,۷	۱۸,۹	۱۶,۲	۱۴,۹	۲۸	زبان‌های خارجی
۷,۱	۷,۶	۱۸,۵	۲۷,۶	۲۴,۲	مهارت‌های زندگی و شهروندی
۱۲,۹	۲۱,۲	۱۵,۵	۱۴,۹	۱۴,۵	مشاوره حقوقی، خانواده و روان‌شناسی
۱۶,۵	۱۲,۱	۱۷,۰	۱۷,۲	۷,۵	کمک‌های اولیه، بهداشت، تغذیه و محیط سالم
۱۸,۸	۱۵,۲	۱۶,۲	۱۰,۳	۱۳,۴	مهارت‌های فنی و نرم افزارهای کامپیوتری
۱۸,۷	۲۲,۷	۱۲,۵	۱۰,۳	۹,۱	علوم دینی و مذهبی، اخلاق
۱,۲	۱,۵	۱,۸	۱,۴	۲,۲	آموزش‌های مرتبط با بلایای طبیعی (مثل زلزله و سیل)
-	۰,۸	۲,۳	۳,۴	۱,۱	مدیریت پسماند و زباله

در این جدول نیاز به برگزاری دوره‌های آموزشی مرتبط با زبان خارجی به ترتیب در شمال و غرب بیشتر از دیگر پهنه‌ها به چشم می‌خورد. همچنین درخواست به برگزاری دوره‌های مهارت زندگی و حقوق شهروندی در پهنه مرکز بیش از دیگر پهنه‌ها مشاهده می‌شود.

در مقابل، علاقه به دوره‌های مرتبط با علوم دینی و مذهبی در پهنه جنوب بیشتر نمایان است. در مورد دیگر دوره‌های مورد علاقه می‌توان به درخواست و علاقه به برگزاری دوره‌های مربوط به مشاوره حقوقی، خانواده و روان‌شناسی البته بیشتر در پهنه جنوب اشاره کرد.

نقشه ۱۲-۴: علاقه مندی به دوره‌های آموزشی فرهنگسراها و کانون‌های فرهنگی

۲-۱۱-۲- شرکت در کارگاه‌ها و کلاسهای هنری

جدول شماره ۷۸-۴: توزیع فراوانی پاسخگویان بر حسب شرکت در کارگاه‌ها و کلاسهای هنری

امتیاز نسبت به کل	کل امتیاز	تعداد پاسخگو	اولویت ۳		اولویت ۲		اولویت ۱		کارگاه‌ها و کلاس‌ها
			درصد	فراوانی	درصد	فراوانی	درصد	فراوانی	
۱۹,۲	۵۲۴	۲۰۸	۱,۳	۱۷	۵,۱	۶۶	۹,۶	۱۲۵	هنرهای خانگی (مثل سفره آرایی و آشپزی)
۱۶,۰	۴۳۸	۱۷۲	۱,۴	۱۸	۳,۲	۴۲	۸,۶	۱۱۲	موسیقی و آواز
۱۳,۹	۳۸۰	۱۴۸	۱,۲	۱۶	۲,۵	۳۲	۷,۷	۱۰۰	هنرهای ادبی، رمان و شعر
۱۳,۴	۳۶۷	۱۴۶	۰,۸	۱۰	۳,۹	۵۱	۶,۵	۸۵	هنرهای سنتی مثل قالی و گلیم بافی
۱۰,۲	۲۷۸	۱۱۶	۱,۳	۱۷	۲,۸	۳۶	۴,۸	۶۳	هنرهای تصویری (عکاسی، فیلمبرداری و...)
۹,۰	۲۴۶	۱۰۴	۱,۰	۱۳	۳,۱	۴۰	۳,۹	۵۱	هنرهای نمایشی، تئاتر و بازیگری
۹,۰	۲۴۵	۱۱۳	۲,۲	۲۸	۲,۹	۳۸	۳,۶	۴۷	هنرهای تزئینی مثل گل آرایی
۶,۱	۱۶۶	۷۱	۱,۲	۱۵	۱,۳	۱۷	۳,۰	۳۹	هنرهای تجسمی و گرافیک
۳,۱	۸۵	۳۳	۰,۱	۱	۱,۰	۱۲	۱,۶	۲۰	سایر
-	-	-	۳۹,۰	۵۰۷	۲۳,۷	۳۰۸	-	-	مورد دیگری ذکر نشده
-	-	-	۳۸,۹	۵۰۶	۳۸,۹	۵۰۶	۳۸,۹	۵۰۶	هیچکدام
-	-	-	۱۱,۸	۱۵۳	۱۱,۸	۱۵۳	۱۱,۸	۱۵۳	بی پاسخ
۱۰۰,۰	۲۷۲۹	۱۱۱۱	۱۰۰,۰	۱۳۰۱	۱۰۰,۰	۱۳۰۱	۱۰۰,۰	۱۳۰۱	جمع

با توجه به برگزاری کارگاه‌ها و کلاسهای هنری مختلف در مراکز فرهنگی شهرداری در طول سال از پاسخگویان خواسته شده است تا بیان کنند علاقمند به شرکت در کدامیک از آنها هستند. هنرهای خانگی (مثل سفره آرایی و آشپزی)، موسیقی و آواز، هنرهای ادبی، رمان و شعر، هنرهای سنتی مثل قالی و گلیم بافی،

هنرهای تصویری (عکاسی، فیلمبرداری و...)، هنرهای نمایشی، تئاتر و بازیگری، هنرهای تزئینی مثل گل آرایی و هنرهای تجسمی و گرافیک به ترتیب اولویت و با توجه به امتیاز کسب شده قرار می‌گیرند.

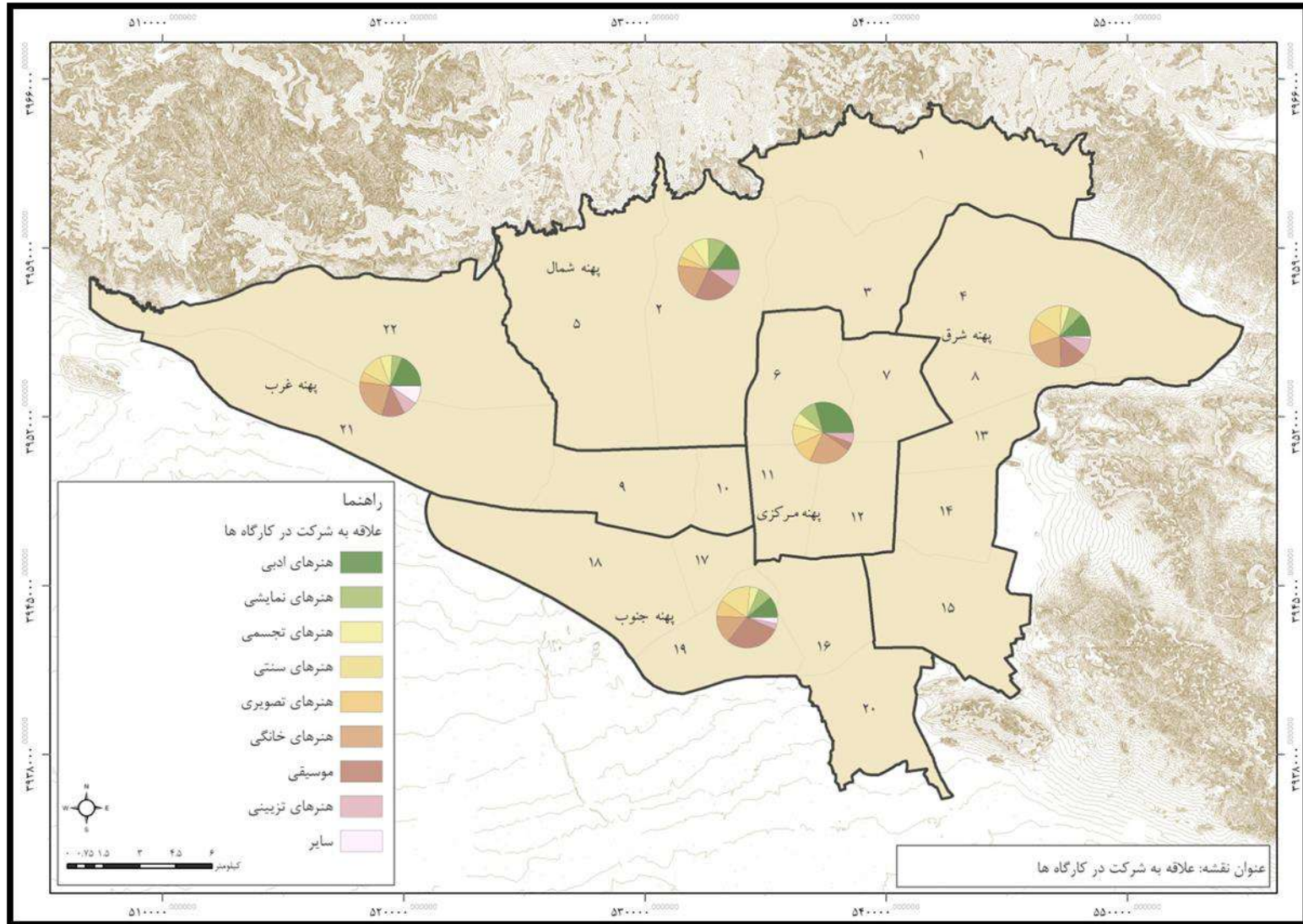
جدول شماره ۷۹-۴: توزیع فراوانی پاسخگویان بر حسب علاقه مندی به شرکت در کارگاه‌ها و کلاسهای هنری تفکیک پهنه

پهنه‌ها					دوره‌ها
غرب	جنوب	شرق	مرکز	شمال	
۲۲,۶	۱۴,۶	۲۰,۴	۲۲,۲	۱۹,۹	هنرهای خانگی (مثل سفره آرایی و آشپزی)
۱۲,۰	۲۹,۳	۱۴,۰	۴,۲	۲۱,۹	موسیقی و آواز
۱۸,۷	۱۱,۴	۱۲,۷	۲۹,۲	۱۵,۲	هنرهای ادبی، رمان و شعر
۱۲,۰	۱۷,۱	۱۵,۸	۱۱,۱	۸,۶	هنرهای سنتی مثل قالی و گلیم بافی
۵,۳	۸,۷	۱۴,۹	۱۱,۱	۴,۶	هنرهای تصویری (عکاسی، فیلمبرداری و...)
۵,۳	۷,۳	۷,۲	۹,۷	۹,۹	هنرهای نمایشی، تئاتر و بازیگری
۸,۰	۳,۲	۹,۰	۵,۳	۹,۹	هنرهای تزئینی مثل گل آرایی
۶,۶	۴,۹	۴,۵	۶,۹	۹,۳	هنرهای تجسمی و گرافیک
۹,۵	۳,۳	۱,۵	-	۰,۷	سایر

بر اساس پهنه‌بندی انجام شده، دوره‌های مورد علاقه شهروندان در پهنه شمال و جنوب، موسیقی و آواز، در مرکز، هنرهای ادبی، رمان و شعر، در پهنه شرق و غرب، هنرهای خانگی مثل سفره‌آرایی و .. اولویت‌بندی شده است.

نقشه ۱۳-۴: علاقه مندی به شرکت در کارگاه‌ها و کلاسهای هنری تفکیک پهنه

۲-۱۱-۳- مراکز تفریحی و سرگرمی

جدول شماره ۸۰-۴: توزیع فراوانی پاسخگویان بر حسب استفاده از مراکز تفریحی و سرگرمی

امتیاز نسبت به کل	کل امتیاز	تعداد پاسخگو	اولویت ۳		اولویت ۲		اولویت ۱		کارگاه‌ها و کلاس‌ها
			درصد	فراوانی	درصد	فراوانی	درصد	فراوانی	
۳۴,۰	۱۸۴۱	۶۷۰	۳,۰	۳۹	۷,۰	۹۱	۴۱,۵	۵۴۰	استخر
۱۸,۱	۹۷۸	۴۹۰	۱۲,۷	۱۶۵	۱۲,۵	۱۶۲	۱۲,۵	۱۶۳	پارک و بوستان
۱۵,۵	۸۴۰	۴۱۳	۶,۸	۸۹	۱۷,۰	۲۲۱	۷,۹	۱۰۳	فضای ورزشی
۸,۶	۴۶۵	۲۰۲	۲,۳	۳۰	۶,۲	۸۱	۷,۰	۹۱	فضاهای ورزشی بانوان
۵,۴	۲۹۰	۱۵۰	۳,۹	۵۱	۴,۵	۵۸	۳,۲	۴۱	پاساژها و مراکز خرید
۴,۹	۲۶۵	۱۳۰	۲,۶	۳۴	۴,۴	۵۷	۳,۰	۳۹	شهربازی برای بچه‌ها
۴,۵	۲۴۲	۶۸	۲,۳	۳۰	۱,۸	۲۳	۱,۲	۱۵	زمین بازی
۲,۹	۱۵۹	۸۰	۱,۴	۱۸	۳,۵	۴۵	۱,۳	۱۷	فروشگاه بزرگ (مثل شهروند، هایپر و...)
۲,۶	۱۳۸	۷۶	۲,۲	۲۹	۲,۵	۳۲	۱,۲	۱۵	سالن سینما و آمفی تئاتر
۱,۴	۷۸	۳۷	۰,۷	۹	۱,۲	۱۵	۱,۰	۱۳	خانه فرهنگ و فرهنگسرا
۱,۲	۶۴	۳۰	۰,۶	۸	۰,۸	۱۰	۰,۹	۱۲	نمایشگاه، نگارخانه و گالری
۰,۵	۲۶	۱۶	۰,۶	۸	۰,۵	۶	۰,۲	۲	فروشگاه عرضه محصولات فرهنگی مثل کلوپ
۰,۴	۲۱	۱۰	۰,۲	۳	۰,۲	۳	۰,۳	۴	کافی نت و گیم نت
-	-	-	۴۱,۷	۵۴۲	۱۹,۳	۲۵۱	-	-	مورد دیگری ذکر نشده
-	-	-	۱۷,۵	۲۲۸	۱۷,۵	۲۲۸	۱۷,۵	۲۲۸	هیچکدام
-	-	-	۱,۴	۱۸	۱,۴	۱۸	۱,۴	۱۸	بی پاسخ
۱۰۰,۰			۱۰۰,۰	۱۳۰۱	۱۰۰,۰	۱۳۰۱	۱۰۰,۰	۱۳۰۱	جمع

از پاسخگویان پرسیده شده؛ در صورتی که مراکز تفریحی و سرگرمی در محل سکونت آنها موجود باشد، ترجیح می‌دهند از کدام یک بیشتر استفاده کنند؟ در اولویت اول پاسخگویان استخر (۴۱,۵ درصد)، با اختلاف زیادی نسبت به سایر مراکز در رتبه اول قرار دارد. در کل در اولویت اول در حدود ۵۸ درصد پاسخگویان امکانات ورزشی را مانند استخر، فضای ورزشی، فضاهای ورزشی بانوان و زمین بازی را ترجیح می‌داده‌اند. در کل با توجه

به امتیاز کسب شده باید گفت استخر، پارک و بوستان، فضای ورزشی و فضاهای ورزشی بانوان از امتیاز بیشتری نسبت به سایر گزینه‌های پیشنهادی برخوردار بوده‌اند.

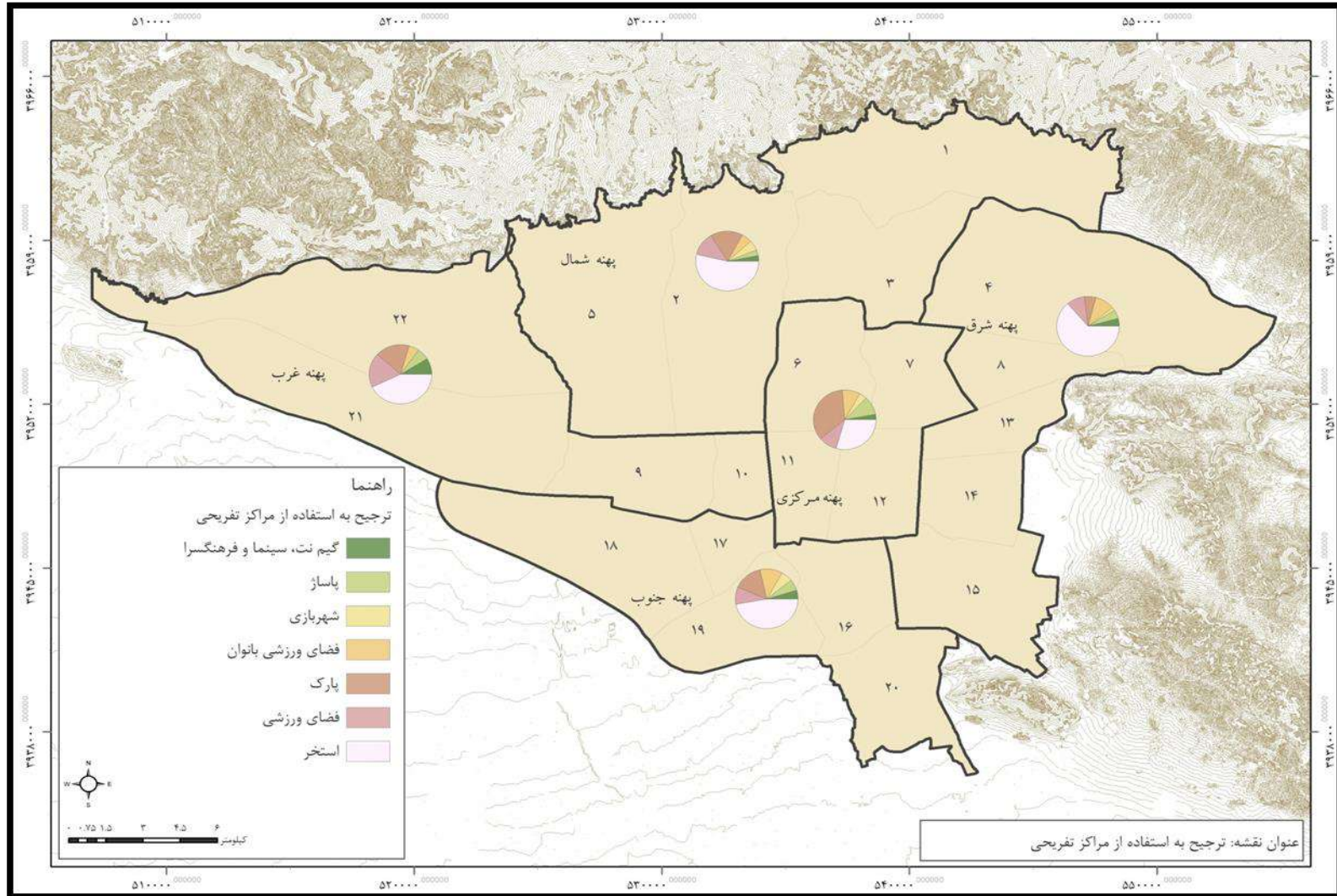
جدول شماره ۸۱-۴ توزیع فراوانی پاسخگویان بر حسب استفاده از مراکز تفریحی و سرگرمی تفکیک پهنه

پهنه‌ها					دوره‌ها
غرب	جنوب	شرق	مرکز	شمال	
۴۲,۵	۴۷,۰	۶۳,۷	۲۹,۵	۵۳,۶	استخر
۱۷,۷	۱۵,۳	۵,۹	۳۴,۹	۱۶,۷	پارک و بوستان
۱۸,۶	۹,۳	۹,۴	۹,۳	۱۲,۷	فضای ورزشی
۵,۳	۱۱,۶	۱۰,۲	۹,۳	۵,۴	فضاهای ورزشی بانوان
۶,۲	۶,۱	۴,۹	۱۰,۱	۳,۳	پاساژها و مراکز خرید
۰,۹	۶,۰	۱,۶	۳,۹	۵,۴	شهربازی برای بچه‌ها
۸,۸	۴,۷	۴,۳	۳,۰	۲,۹	گیم نت، فرهنگسرا و سالن سینما

بر اساس پهنه‌بندی مناطق ۲۲ گانه شهر تهران، استخر در پهنه شمال، شرق، جنوب و غرب، و پارک و بوستان در پهنه مرکز از جمله امکانات مورد تقاضا برای گذران اوقات فراغت بوده‌اند. در مجموع افزایش و بهبود کمی و کیفی استخر، پارک و بوستان و فضاهای ورزشی از مهمترین موارد درخواستی شهروندان می‌باشد.

نقشه ۱۴-۴: علاقه مندی به استفاده از مراکز تفریحی و سرگرمی تفکیک پهنه

۲-۱۲- دسترسی به مراکز فرهنگی، ورزشی تفریحی و سرگرمی

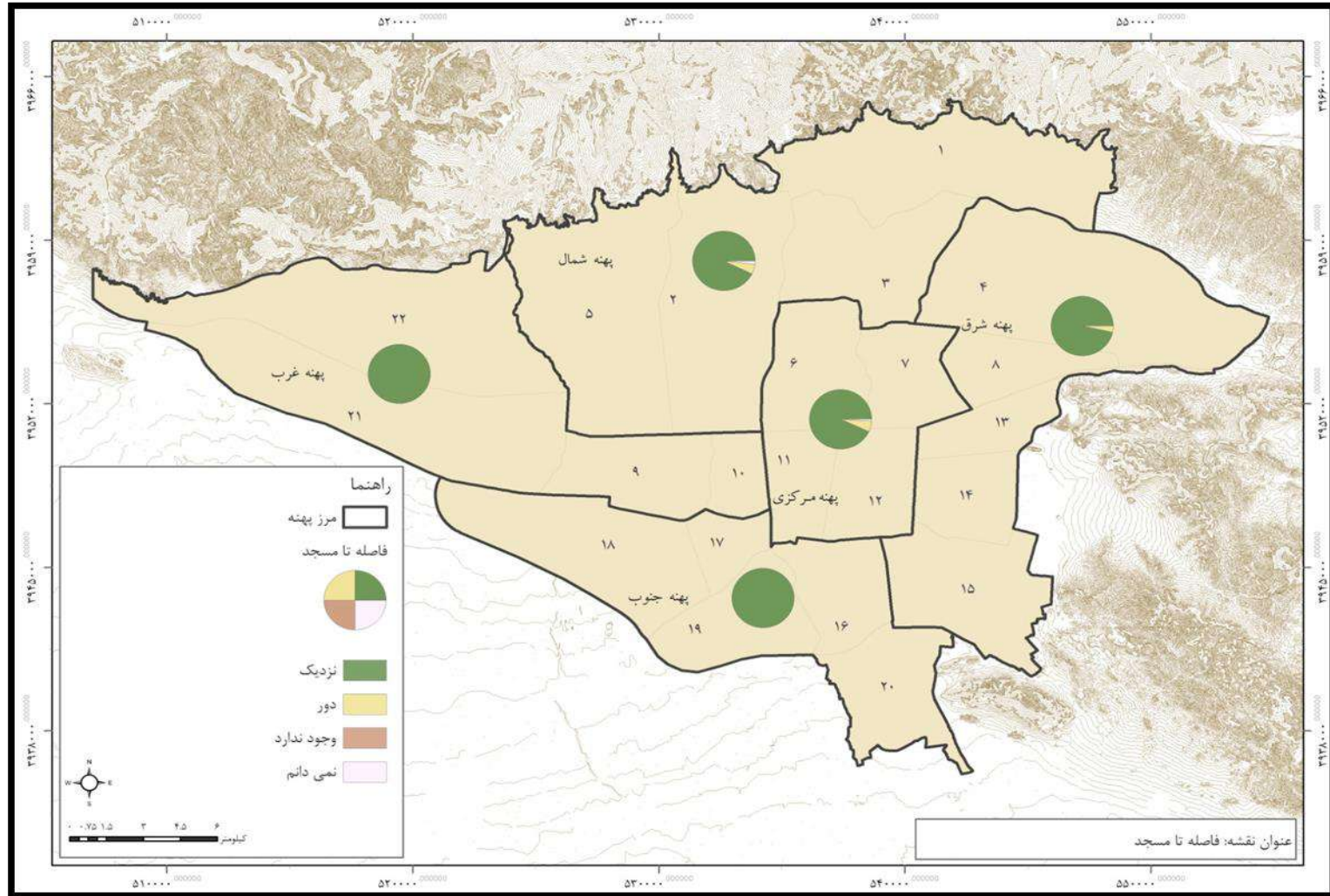
جدول شماره ۸۲-۴: توزیع فراوانی پاسخگویان بر حسب دسترسی به مراکز فرهنگی، ورزشی تفریحی و سرگرمی

وضعیت دسترسی														مراکز و اماکن
کل		نمی دانم		وجود ندارد		خیلی دور		دور		نسبتاً نزدیک		نزدیک		
درصد	فراوانی	درصد	فراوانی	درصد	فراوانی	درصد	فراوانی	درصد	فراوانی	درصد	فراوانی	درصد	فراوانی	
۱۰۰,۰	۱۲۸۵	۰,۸	۱۰	۰,۱	۱	۰,۶	۸	۲,۷	۳۵	۱۱,۴	۱۴۶	۸۴,۴	۱۰۸۵	مسجد یا حسینیه
۱۰۰,۰	۱۲۸۵	۱,۲	۱۶	۲,۶	۳۴	۱,۲	۱۵	۱۰,۰	۱۲۹	۲۵,۴	۳۲۶	۵۹,۵	۷۶۵	پارک و فضای سبز
۱۰۰,۰	۱۲۸۸	۳,۱	۴۰	۳,۶	۴۷	۲,۸	۳۶	۱۷,۴	۲۲۴	۳۱,۱	۴۰۱	۴۱,۹	۵۴۰	فروشگاه‌های بزرگ و مراکز خرید
۱۰۰,۰	۱۲۸۰	۵,۵	۷۱	۳,۹	۵۰	۱۵,۳	۲۶	۳۵,۰	۱۹۶	۳۵,۰	۴۴۸	۳۸,۲	۴۸۹	سالن ورزشی
۱۰۰,۰	۱۲۷۸	۵,۴	۶۹	۵,۴	۶۹	۲,۶	۳۳	۱۶,۰	۲۰۴	۳۴,۴	۴۳۹	۳۶,۳	۴۶۴	استخر و سونا
۱۰۰,۰	۱۲۸۱	۶,۶	۸۵	۵,۷	۷۳	۱,۹	۲۴	۱۶,۵	۲۱۲	۳۴,۵	۴۴۲	۳۴,۷	۴۵۵	مجموعه ورزشی
۱۰۰,۰	۱۲۷۹	۹,۵	۱۲۱	۷,۶	۹۷	۲,۷	۳۴	۱۸,۱	۲۳۱	۲۸,۹	۳۷۶	۳۲,۳	۴۲۰	مجتمع فرهنگی (فرهنگسرا، خانه فرهنگ)
۱۰۰,۰	۱۲۹۳	۱۳,۸	۱۷۹	۶,۷	۸۷	۲,۷	۳۵	۱۹,۸	۲۵۶	۲۷,۸	۳۵۹	۲۹,۲	۳۷۷	کتابخانه عمومی
۱۰۰,۰	۱۲۸۹	۶,۵	۸۴	۱۶,۵	۲۱۳	۵,۱	۶۶	۳۰,۶	۳۹۴	۱۸,۲	۲۳۴	۲۳,۱	۲۹۸	سینما

در مورد دسترسی به مراکز فرهنگی، ورزشی تفریحی و سرگرمی باید گفت دسترسی به مسجد و حسینیه بیش از سایر مراکز بوده است. نزدیک ۹۶ درصد بیان داشته اند که وضعیت دسترسی به مسجد یا حسینیه در وضعیت نزدیک یا نسبتاً نزدیک قرار دارد. نزدیک ۷۵ درصد نیز در مورد دسترسی پارک و فضای سبز بیان داشته اند که وضعیت دسترسی نزدیک یا نسبتاً نزدیک دارند. دسترسی به فروشگاه‌های بزرگ و مراکز خرید، سالن ورزشی، استخر و سونا و مجموعه ورزشی در رتبه‌های بعدی قرار دارد. وضعیت دسترسی به مجتمع فرهنگی (فرهنگسرا، خانه فرهنگ)، کتابخانه عمومی و سینما به نسبت سایر مراکز مشکل تر بوده است.

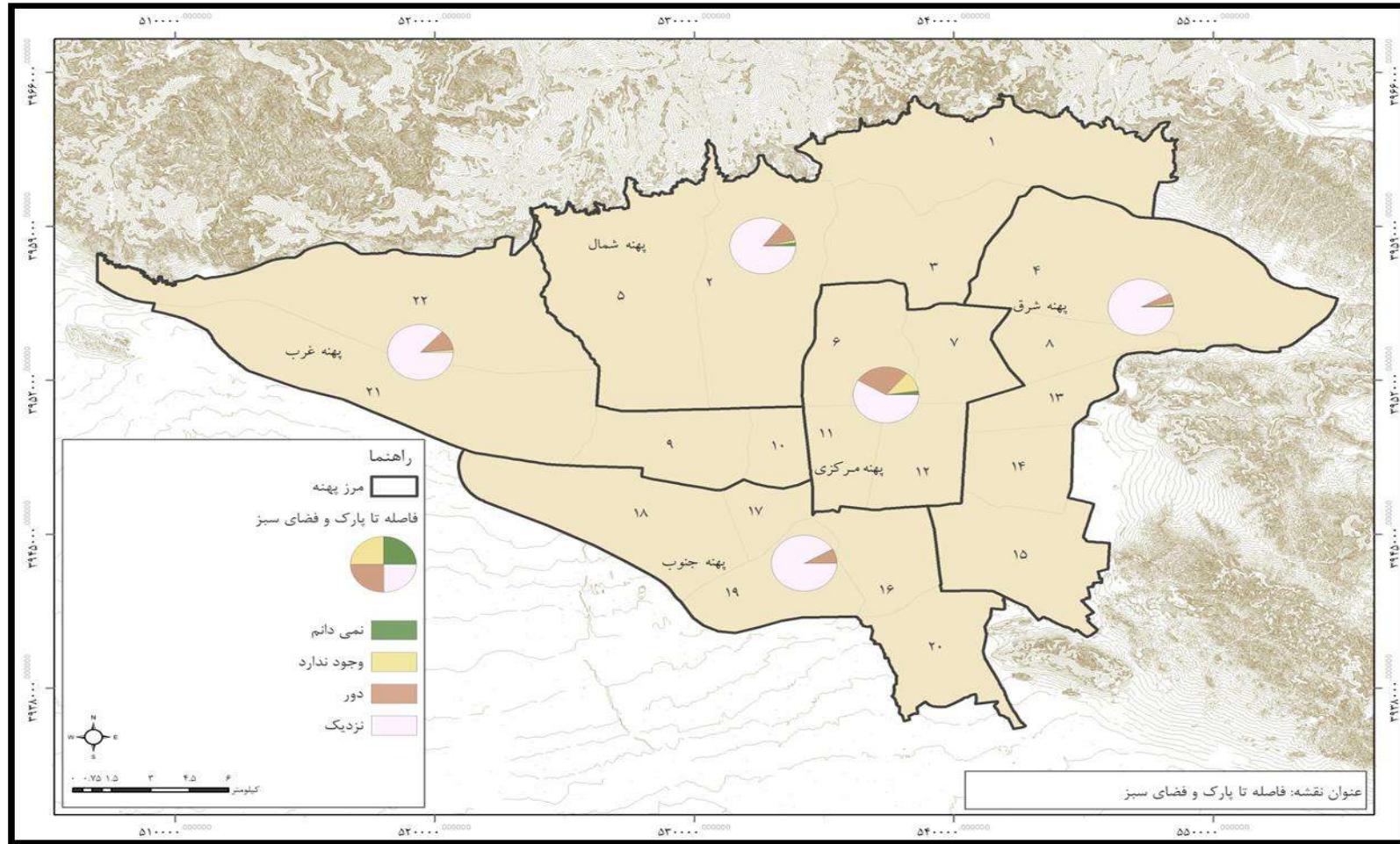
نقشه شماره ۱۵-۴: دسترسی پاسخگویان به مسجد به تفکیک پهنه

نقشه بالا به وضوح در تمام پهنه‌ها رضایت نسبتاً کامل شهروندان را نسبت به در دسترس بودن مسجد نمایش می‌دهد.

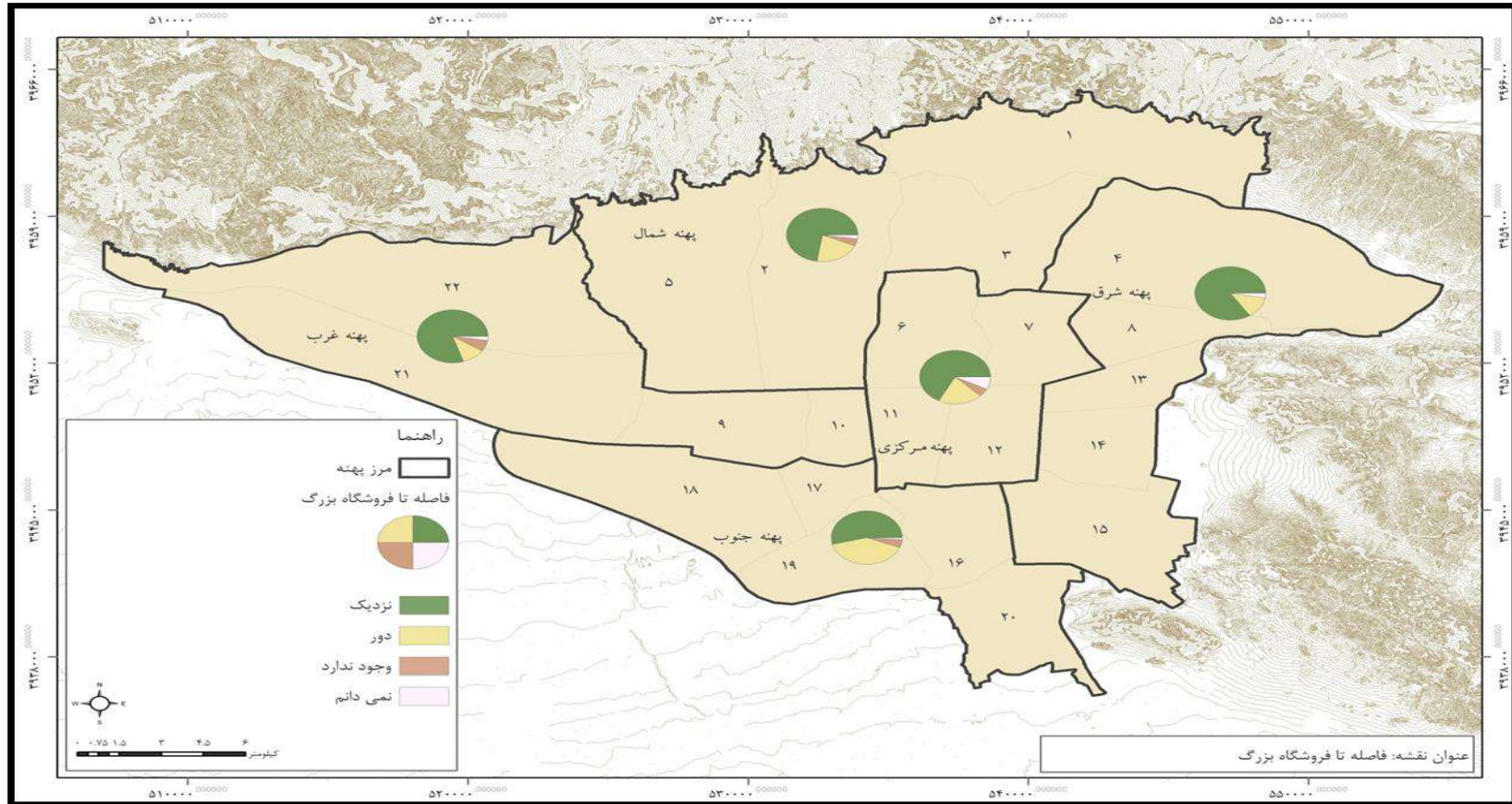
نقشه شماره ۱۶-۴: دسترسی پاسخگویان به پارک و فضای سبز به تفکیک پهنه

میزان دسترسی به پارک و فضای سبز به جز در پهنه مرکز بنا به محدودیت‌های خاص موقعیت جغرافیایی آن، در دیگر پهنه‌ها از نظر شهروندان در دسترسی مناسبی ارزیابی شده است.

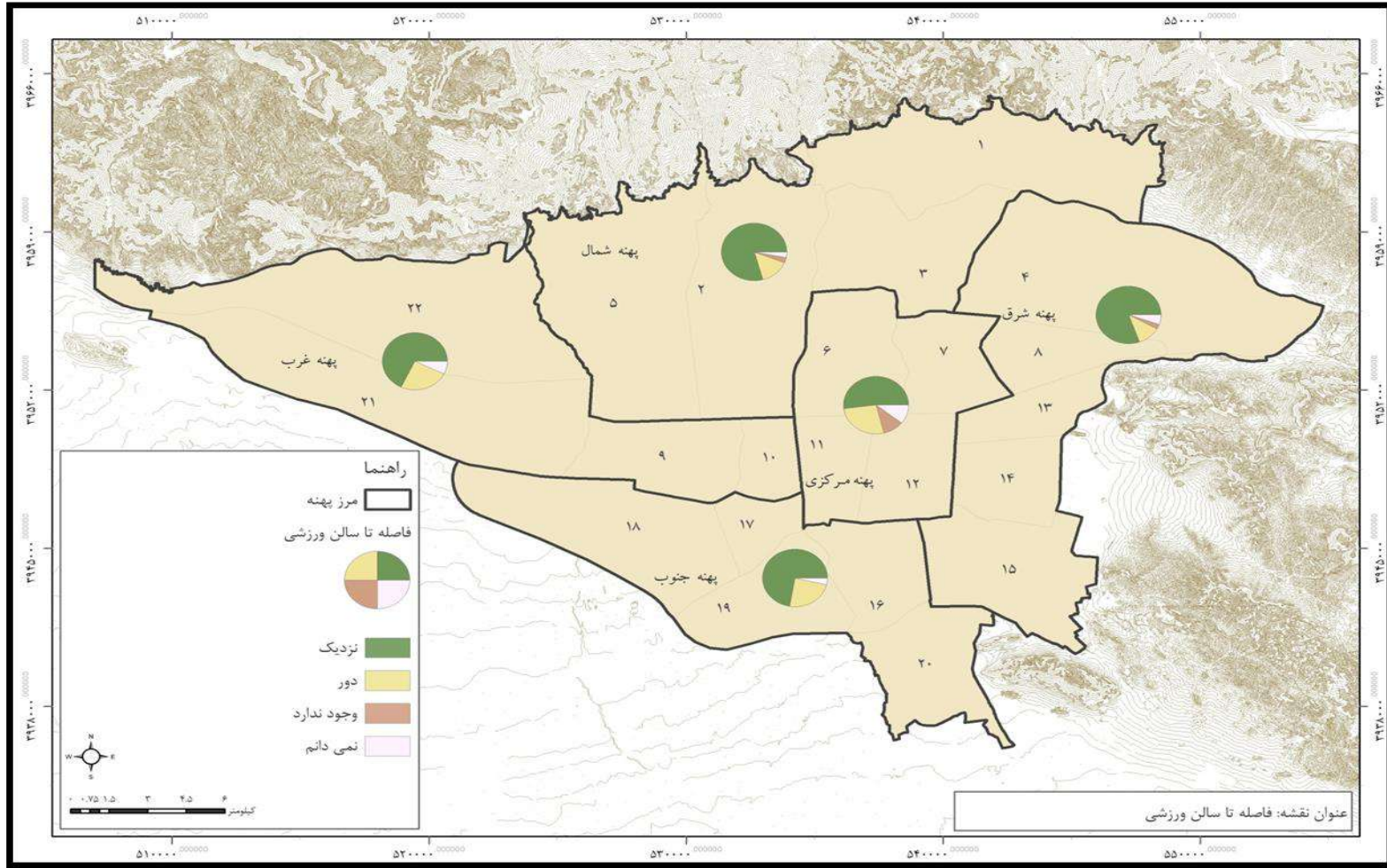
نقشه شماره ۱۷-۴: دسترسی پاسخگویان به فروشگاه‌های بزرگ و مراکز خرید به تفکیک پهنه

دسترسی به فروشگاه‌های بزرگ در پهنه جنوب نسبت به دیگر پهنه‌ها در سطح پایین‌تری قرار دارد. این دسترسی در پهنه غرب، شرق و شمال از وضعیت بهتری برخوردار است.

نقشه شماره ۱۸-۴: دسترسی پاسخگویان به سالن ورزشی به تفکیک پهنه

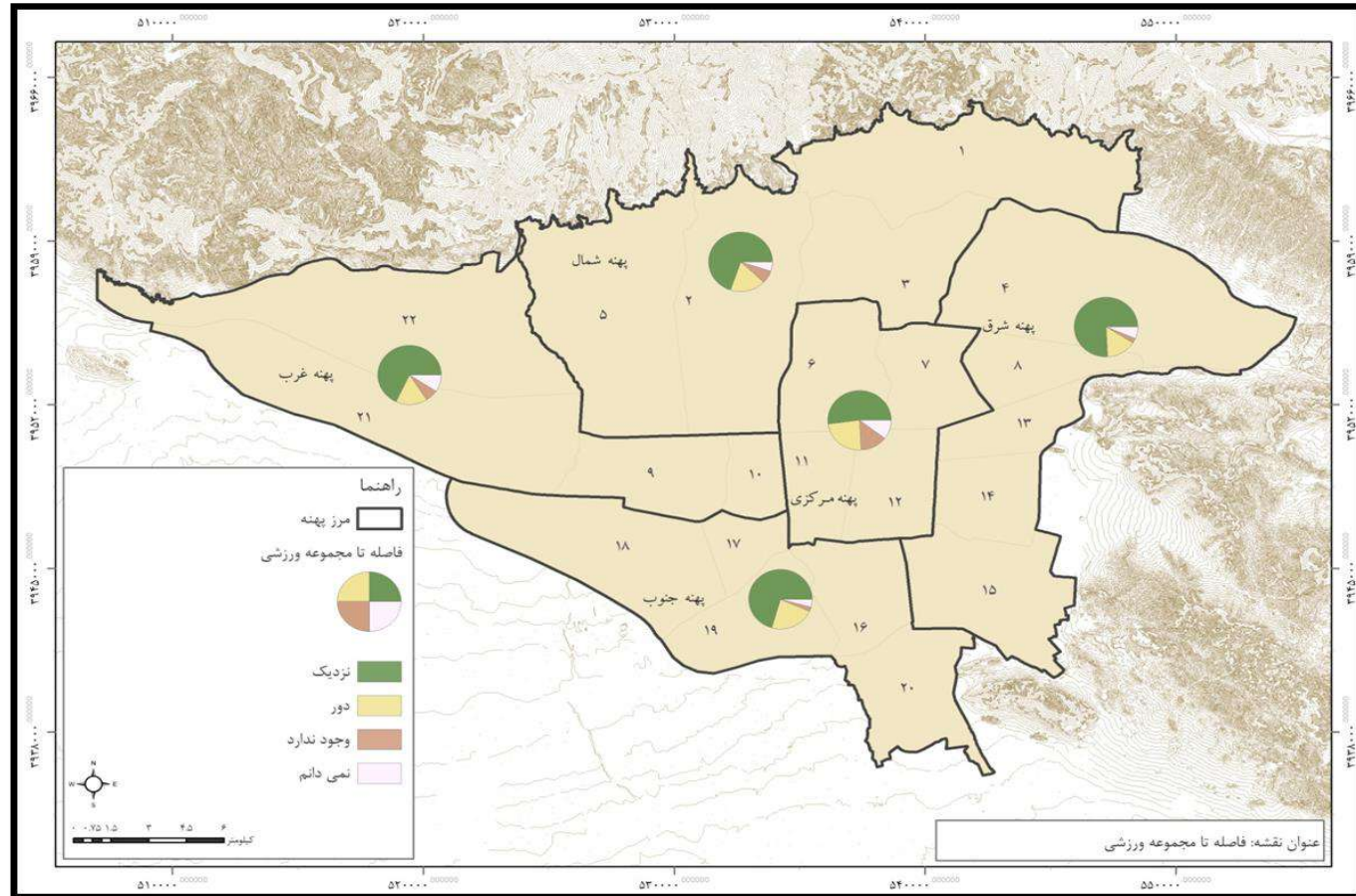

دسترسی به سالن ورزشی بطور نسبی از توزیع متعادلی در کلیه پهنه‌ها برخوردار است اگرچه این دسترسی در پهنه‌های شمال و شرق وضعیت بهتری

دارد.

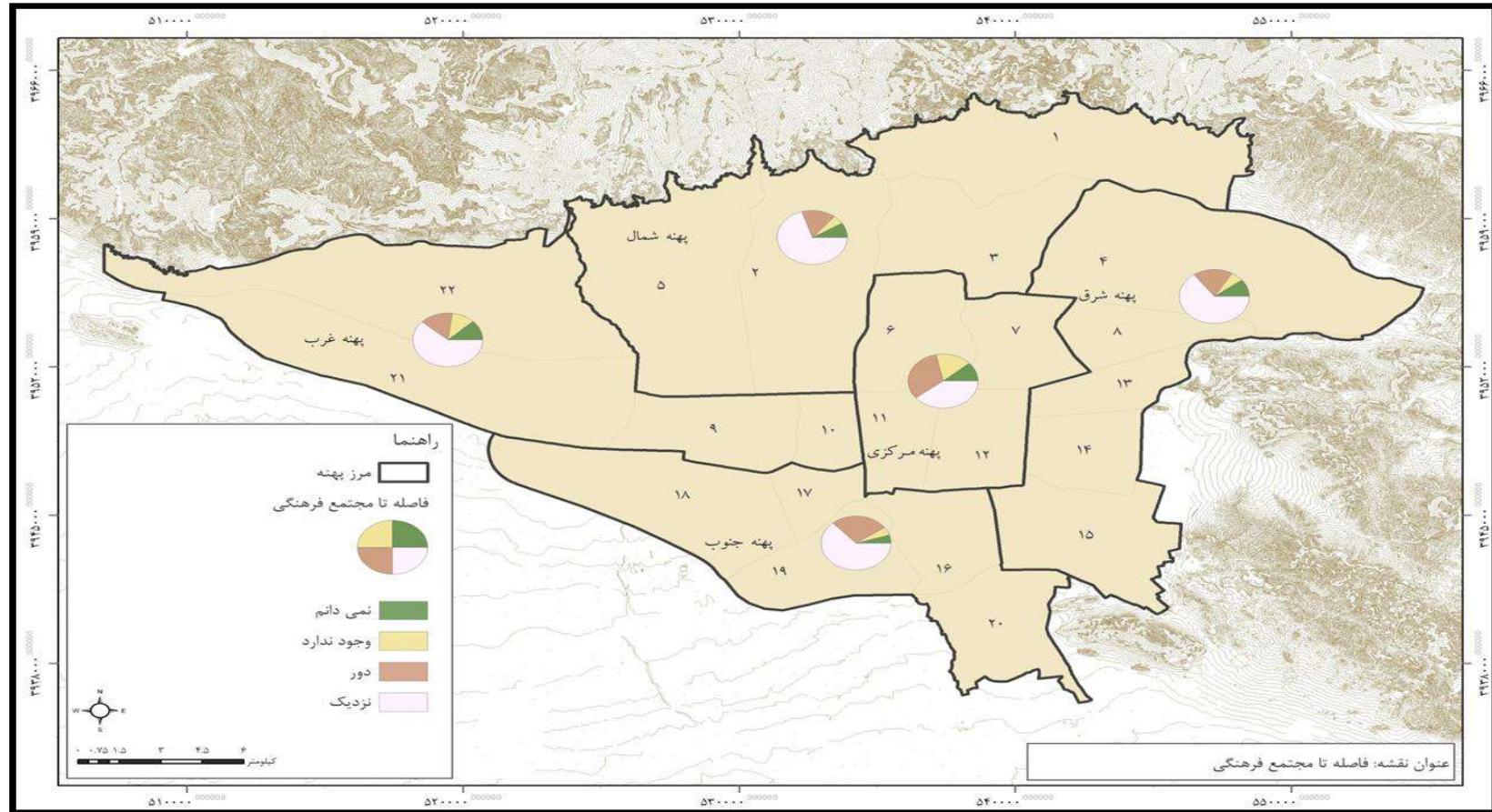
نقشه شماره ۱۹-۴: دسترسی پاسخگویان به مجموعه‌های ورزشی به تفکیک پهنه

مجموعه‌های ورزشی به جز پهنه مرکزی در دیگر پهنه‌ها از دسترسی مناسبی برخوردار است.

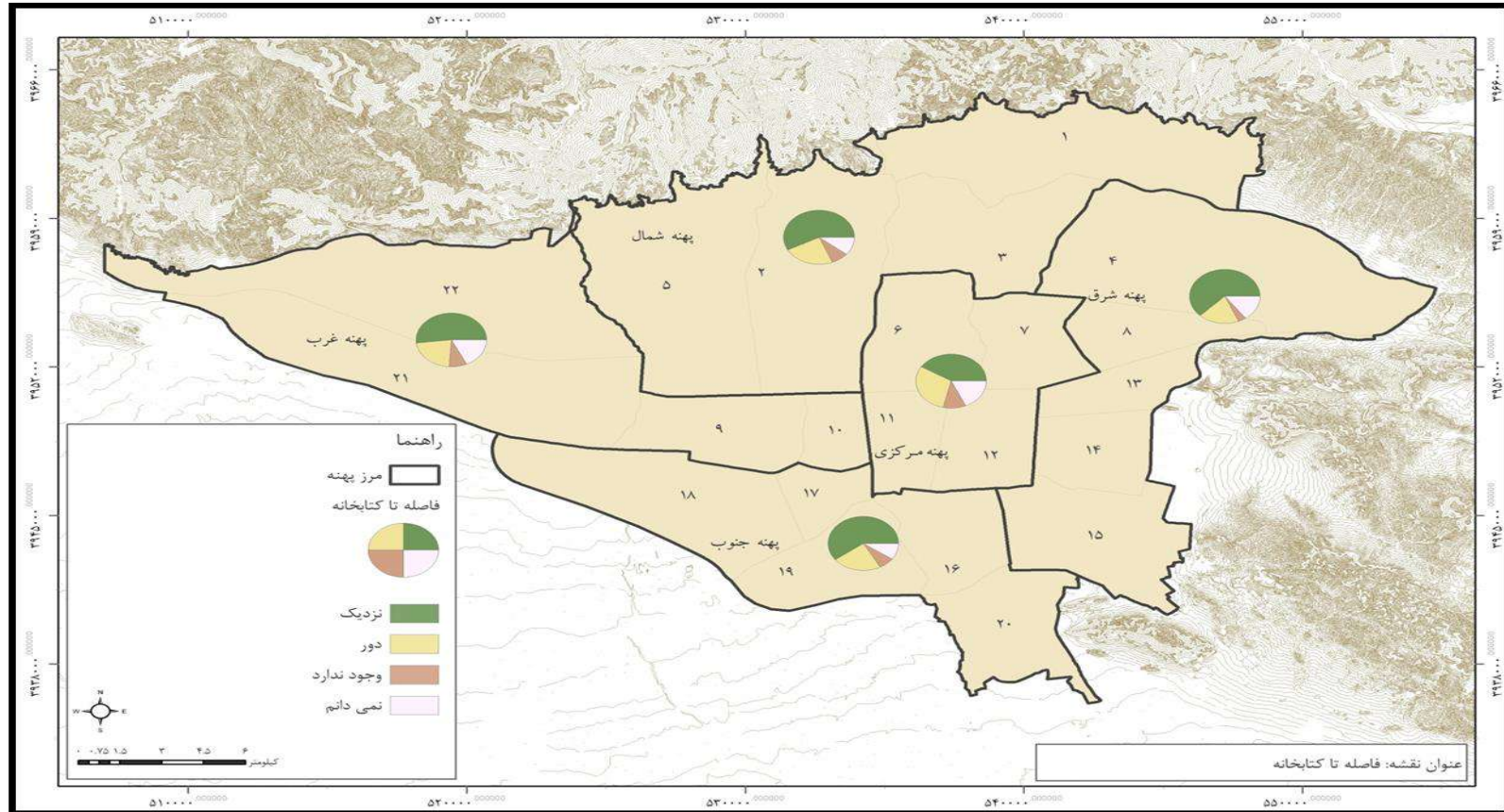
نقشه شماره ۲۰-۴: دسترسی پاسخگویان به مجتمع‌های فرهنگی به تفکیک پهنه

در نقشه بالا پهنه‌های مرکزی و غرب بیش از دیگر پهنه‌ها اذعان به وجود نداشتن و دسترسی کمتر به مجتمع‌های فرهنگی اذعان داشته‌اند اما در مجموع میزان دسترسی نسبتاً قابل قبولی گزارش شده است.

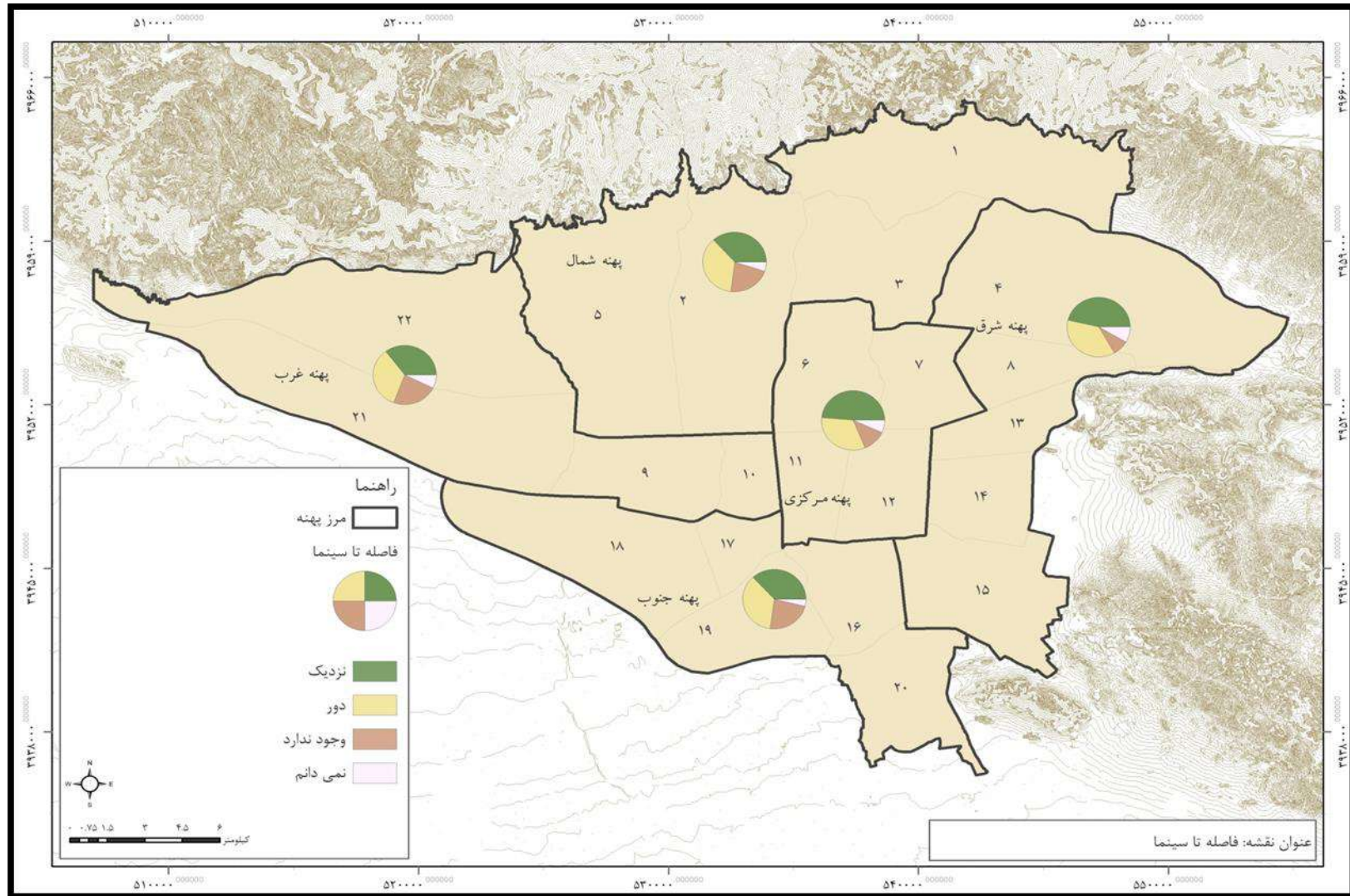
نقشه شماره ۲۱-۴: دسترسی پاسخگویان به کتابخانه به تفکیک پهنه

دسترسی به کتابخانه اگرچه در پهنه‌های شرق و مرکز بیش از دیگر پهنه‌ها آسان است. اما در مجموع دسترسی به کتابخانه نسبت به دیگر فضاهای فراغتی ذکر شده در همه پهنه‌ها از دسترسی خیلی راحتی برخوردار نمی‌باشد و نسبت پاسخ‌های ارائه شده در مورد دور بودن کتابخانه چشمگیر است.

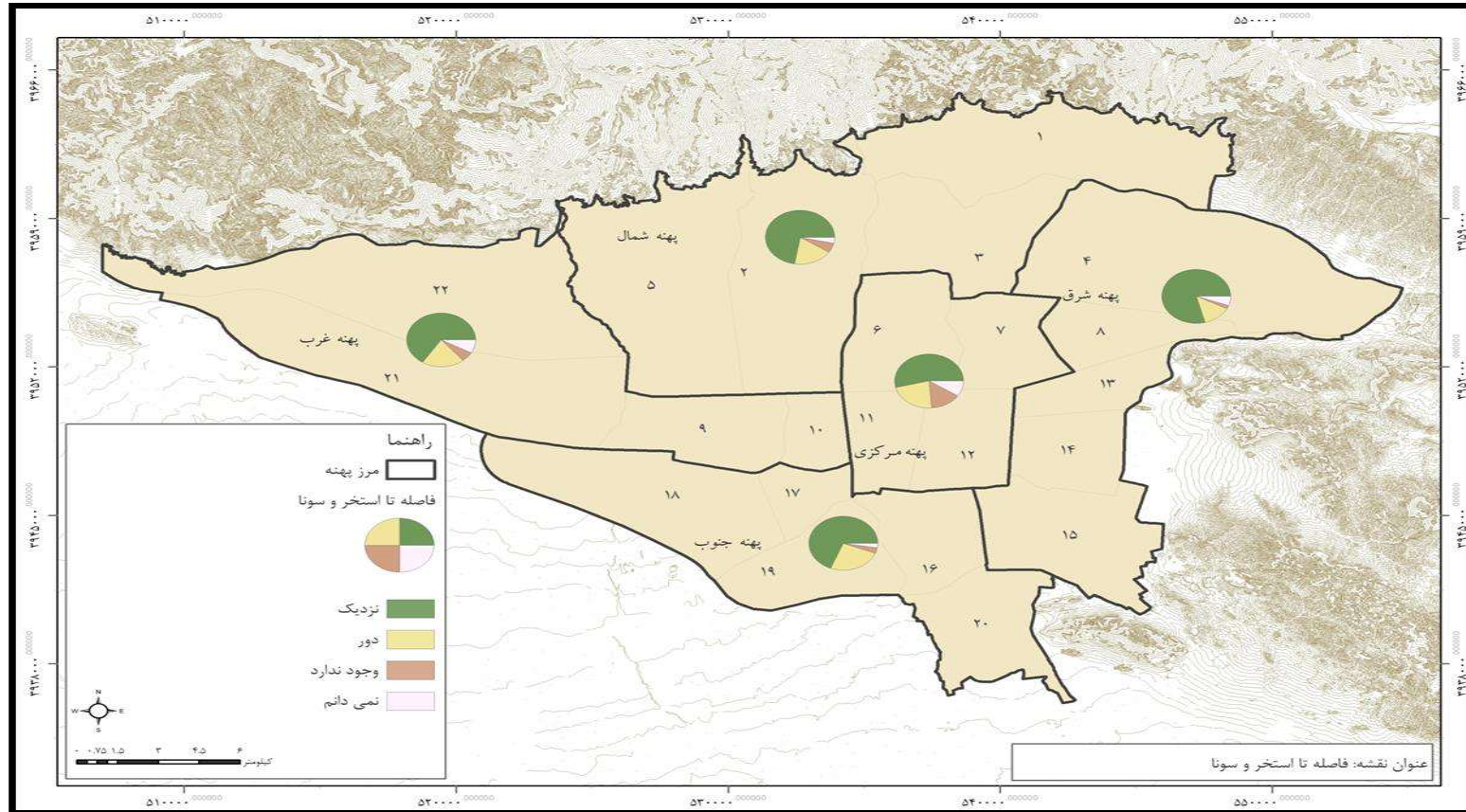

نقشه شماره ۲۲-۴: دسترسی پاسخگویان به سینما به تفکیک پهنه

نقشه شماره ۲۳-۴: دسترسی پاسخگویان به استخر و سونا به تفکیک پهنه

دسترسی به استخر و سونا در همه پهنه به یک صورت و در حد نسبتاً رضایت بخش قرار داد اما با این حال در پهنه مرکزی تا حدودی دسترسی کمتری گزارش شده است. در مجموع می‌توان گفت دسترسی به فضاها و مراکز فراغتی در کلیه پهنه‌ها به گونه‌ایست که حداقل نشان از توزیع مناسب توسعه کمی فضاها در سطح شکلان شهر تهران دارد.

۲-۱۲- علائق و مشکلات اوقات فراغت

۲-۱۲-۱- فعالیت‌های فراغتی

جدول شماره ۸۳-۴: توزیع فراوانی پاسخگویان بر حسب انجام/عدم انجام فعالیت‌های فراغتی

فعالیت						موارد
کل		عدم انجام		انجام		
درصد	فراوانی	درصد	فراوانی	درصد	فراوانی	
۱۰۰,۰	۱۲۸۰	۷,۴	۹۵	۹۲,۶	۱۱۸۵	رفتن به خانه اقوام
۱۰۰,۰	۱۲۸۲	۱۳,۷	۱۷۶	۸۶,۳	۱۱۰۶	مسافرت
۱۰۰,۰	۱۲۷۸	۱۳,۷	۱۷۵	۸۶,۳	۱۱۰۳	رفتن به پارک
۱۰۰,۰	۱۲۷۸	۲۴,۱	۳۰۸	۷۵,۹	۹۷۰	گردش در خیابان، بازار و پاساژها
۱۰۰,۰	۱۲۸۱	۳۰,۰	۳۸۴	۷۰,۰	۸۹۷	رفتن به اماکن تفریحی و فرهنگی
۱۰۰,۰	۱۲۷۷	۳۳,۸	۴۳۲	۶۶,۲	۸۴۵	مراسم مذهبی
۱۰۰,۰	۱۲۸۶	۳۵,۸	۴۶۱	۶۴,۲	۸۲۵	مطالعه
۱۰۰,۰	۱۲۸۹	۳۶,۸	۴۷۴	۶۳,۲	۸۱۵	ورزش
۱۰۰,۰	۱۲۸۴	۵۵,۴	۷۱۱	۴۴,۶	۵۷۳	رفتن به سینما
۱۰۰,۰	۱۲۷۸	۶۰,۳	۷۷۱	۳۹,۷	۵۰۷	رفتن به بناهای تاریخی و موزه
۱۰۰,۰	۱۲۷۶	۶۰,۴	۷۷۱	۳۹,۶	۵۰۵	رفتن به نمایشگاه‌ها و جشنواره‌های سطح شهر
۱۰۰,۰	۱۲۸۲	۶۲,۱	۷۹۶	۳۷,۹	۴۸۶	کوهنوردی و پیاده روی
۱۰۰,۰	۱۲۷۶	۶۲,۷	۸۰۰	۳۷,۳	۴۷۶	رفتن به ورزشگاه‌ها و سالن‌های ورزشی
۱۰۰,۰	۱۲۷۹	۷۷,۸	۹۹۵	۲۲,۲	۲۸۴	رفتن به آموزشگاه و یا کنسرت موسیقی

در بین فعالیت‌هایی که پاسخگویان دوست داشته‌اند در فراغت خود انجام می‌دهند، رفتن به خانه اقوام (۹۲,۶ درصد)، مسافرت (۸۶,۳ درصد) و رفتن به پارک (۸۶,۳ درصد)، جزء فعالیت‌های مورد علاقه پاسخگویان بوده و بیشتر این فعالیت‌ها را انجام می‌دهند. در دسته فعالیت‌های فراغتی، گردش در خیابان، بازار و پاساژها (۷۵,۹ درصد) و رفتن به اماکن تفریحی و فرهنگی (۷۰ درصد)، قرار دارند. در دسته سوم فعالیت‌هایی مانند شرکت در مراسم مذهبی (۶۶,۲ درصد)، مطالعه (۶۴,۲ درصد) و ورزش (۶۳,۲ درصد)، قرار دارد. از دیگر فعالیت‌های مورد علاقه پاسخگویان در اوقات فراغت می‌توان به رفتن به سینما (۴۴,۶ درصد)، رفتن به بناهای

تاریخی و موزه (۳۹,۷ درصد)، رفتن به نمایشگاه‌ها و جشنواره‌های سطح شهر (۳۹,۶ درصد)، کوهنوردی و پیاده روی (۳۷,۹ درصد)، رفتن به ورزشگاه‌ها و سالن‌های ورزشی (۳۷,۳ درصد) و رفتن به آموزشگاه و یا کنسرت موسیقی (۲۲,۲ درصد)، قرار دارد.

۲-۱۲-۲- دلایل عدم انجام فعالیت‌های فراغتی

افراد معمولاً برای زمان فراغت خود، فعالیت‌هایی را در نظر دارند که به علت وجود موانعی چون بی‌پولی، کم‌حوصلگی، عدم امکانات و نظایر آن نمی‌توانند آن‌چنان که می‌خواهند آن‌را سپری کنند، اگر در اوقات فراغت خود چنین فعالیت‌های را انجام نمی‌دهید علت چیست؟ نتایج در جداول زیر نشان داده است.

جدول شماره ۸۴-۴: توزیع فراوانی پاسخگویان بر حسب دلایل عدم انجام فعالیت‌های فراغتی

فعالیت‌ها								دلایل
رفتن به سینما		مسافرت		مطالعه		ورزش		
درصد	فراوانی	درصد	فراوانی	درصد	فراوانی	درصد	فراوانی	
۳۸,۹	۲۷۰	۶,۴	۱۱	۲۴,۳	۱۰۸	۱۲,۰	۵۶	علاقه ندارم
۱۱,۷	۸۱	۴۰,۹	۷۰	۱,۶	۷	۶,۵	۳۰	مشکل مالی
۱۶,۷	۱۱۶	۱۲,۹	۲۲	۳۹,۶	۱۷۶	۳۷,۴	۱۷۴	کم‌حوصلگی
-	-	۴,۱	۷	-	-	-	-	نداشتن وسیله نقلیه
۴,۱	۲۹	۴,۱	۷	-	-	۱,۱	۵	کمبود امکانات در جامعه
۲۶,۷	۱۸۵	۲۶,۳	۴۵	۲۴,۹	۱۱۱	۳۳,۸	۱۵۷	کمبود وقت
۱,۹	۱۳	۵,۳	۹	۹,۵	۴۲	۹,۲	۴۳	سایر
۱۰۰,۰	۶۹۴	۱۰۰,۰	۱۷۱	۱۰۰,۰	۴۴۴	۱۰۰,۰	۴۶۵	جمع

مهمترین دلیل عدم انجام فعالیت فراغتی به این صورت بوده که دلیل کم‌حوصلگی را برای ورزش (۳۷,۴ درصد) و مطالعه (۳۹,۶ درصد) و مشکل مالی را برای مسافرت (۴۰,۹ درصد)، بیان داشته‌اند. ضمن این‌که این دلیل برای سینما رفتن دلیل علاقه‌نداشتن (۳۸,۹ درصد) و کمبود وقت (۲۶,۷ درصد)، بوده است.

جدول شماره ۸۵-۴: توزیع فراوانی پاسخگویان بر حسب دلایل عدم انجام فعالیت‌های فراغتی

فعالیت‌ها								دلایل
کوهنوردی		رفتن به آموزشگاه موسیقی و یا کنسرت موسیقی		رفتن به اماکن تفریحی و فرهنگی		رفتن به خانه اقوام		
		درصد	فراوانی	درصد	فراوانی	درصد	فراوانی	
۱۹,۴	۱۴۹	۴۱,۵	۳۹۷	۲۲,۹	۸۴	۲۵,۶	۲۳	علاقه ندارم
۶,۵	۵۰	۲۵,۴	۲۴۳	۱۶,۳	۶۰	۴,۴	۴	مشکل مالی
۱۸,۲	۱۴۰	۷,۸	۷۵	۲۲,۹	۸۴	۲۸,۹	۲۶	کم حوصلگی
۴,۳	۳۳	۰,۹	۹	-	-	۳,۳	۳	نداشتن وسیله نقلیه
۴,۸	۳۷	۱,۸	۱۷	۴,۹	۱۸	-	-	کمبود امکانات در جامعه
۳۳,۴	۲۵۷	۲۰,۲	۱۹۳	۳۰,۲	۱۱۱	۲۲,۲	۲۰	کمبود وقت
۱۳,۵	۱۰۴	۲,۳	۲۲	۲,۷	۱۰	۱۵,۶	۱۴	سایر
۱۰۰,۰	۷۷۰	۱۰۰,۰	۹۵۶	۱۰۰,۰	۳۶۷	۱۰۰,۰	۹۰	جمع

نرفتن به خانه اقوام و انجام ندادن صله رحم تحت تأثیر کم حوصلگی (۲۸,۹ درصد)، علاقه نداشتن (۲۵,۶ درصد)، و کمبود وقت (۲۲,۲ درصد)، بوده است. نرفتن به اماکن تفریحی و فرهنگی نیز تحت تأثیر عواملی چون کمبود وقت (۳۰,۲ درصد)، علاقه نداشتن و کم حوصلگی (۲۲,۹ درصد)، و مشکل مالی (۱۶,۳ درصد)، بوده است. نرفتن به آموزشگاه موسیقی و یا کنسرت موسیقی نیز تحت تأثیر عواملی چون علاقه نداشتن (۴۱,۵ درصد)، مشکل مالی (۲۵,۴ درصد)، و کمبود وقت (۲۰,۲ درصد)، بوده است. عدم انجام فعالیت‌های فراغتی مثل کوهنوردی نیز تحت تأثیر عواملی همچون کمبود وقت (۳۳,۴ درصد)، علاقه نداشتن (۱۹,۴ درصد)، کم حوصلگی (۱۸,۲ درصد)، بوده است.

جدول شماره ۸۶-۴: توزیع فراوانی پاسخگویان بر حسب دلایل انجام/عدم انجام فعالیت‌های فراغتی

فعالیت‌ها						دلایل
رفتن به پارک		گردش در خیابان، بازار و پاساژها		رفتن به بناهای تاریخی و موزه		
درصد	فراوانی	درصد	فراوانی	درصد	فراوانی	
۳۸,۸	۶۴	۳۲,۴	۹۵	۲۵,۶	۲۳	علاقه ندارم
۵,۵	۹	۱۵,۰	۴۴	۴,۴	۴	مشکل مالی
۲۴,۲	۴۰	۲۳,۹	۷۰	۲۸,۹	۲۶	کم حوصلگی
۰,۶	۱	-	-	۳,۳	۳	نداشتن وسیله
۲,۴	۴	۰,۷	۲	-	-	کمبود امکانات در جامعه
۲۳,۶	۳۹	۲۳,۵	۶۹	۲۲,۲	۲۰	کمبود وقت
۴,۸	۸	۴,۴	۱۳	۱۵,۶	۱۴	سایر
۱۰۰,۰	۱۶۵	۱۰۰,۰	۲۹۳	۱۰۰,۰	۹۰	جمع

عدم انجام فعالیت رفتن به بناهای تاریخی و موزه، بیشتر تحت تأثیر عواملی مانند کم حوصلگی (۲۸,۹ درصد)، علاقه نداشتن (۲۵,۶ درصد) و کمبود وقت (۲۲,۲ درصد)، بوده است. عدم انجام فعالیت گردش در خیابان، بازار و پاساژها نیز به عواملی مانند علاقه نداشتن (۳۲,۴ درصد)، کم حوصلگی (۲۳,۹ درصد) و کمبود وقت (۲۳,۵ درصد)، مرتبط بوده است. پارک رفتن پاسخگویان نیز بیشتر تحت تأثیر علاقه نداشتن (۳۸,۸ درصد)، کم حوصلگی (۲۴,۲ درصد)، و کمبود وقت (۲۳,۶ درصد)، بوده است.

جدول شماره ۸۷-۴: توزیع فراوانی پاسخگویان بر حسب دلایل انجام/عدم انجام فعالیت‌های فراغتی

فعالیت‌ها						دلایل
مراسم مذهبی		رفتن به نمایشگاه‌ها و جشنواره-های سطح شهر		رفتن به ورزشگاه‌ها و سالن‌های ورزشی		
درصد	فراوانی	درصد	فراوانی	درصد	فراوانی	
۵۲,۳	۲۰۸	۳۱,۶	۲۳۳	۲۵,۸	۲۰۰	علاقه ندارم
-	-	۸,۸	۶۵	۱۰,۵	۸۱	مشکل مالی
۱۸,۸	۷۵	۲۱,۲	۱۵۶	۲۰,۳	۱۵۷	کم حوصلگی
-	-	۰,۸	۶	۰,۴	۳	نداشتن وسیله
۰,۵	۲	۲,۴	۱۸	۵,۳	۴۱	کمبود امکانات در جامعه
۲۶,۶	۱۰۶	۳۳,۰	۲۴۳	۳۳,۷	۲۶۱	کمبود وقت
۰,۵	۷	۲,۲	۱۶	۴,۰	۳۱	سایر
۱,۸	۳۹۸	۱۰۰,۰	۷۳۷	۱۰۰,۰	۷۷۴	جمع

عدم انجام فعالیت رفتن به ورزشگاه‌ها و سالن‌های ورزشی و همچنین رفتن به نمایشگاه‌ها و جشنواره‌های سطح شهر بیشتر تحت تأثیر عامل کمبود وقت بوده است. اما نکته تامل برانگیز عدم انجام فعالیت در مراسم‌های مذهبی، علاقه نداشتن (۵۲,۳ درصد)، از طرف پاسخگویان اعلام شده و ۲۶,۶ درصد نیز کمبود وقت و ۱۸,۸ درصد نیز کم حوصلگی را بیان داشته‌اند.

۲-۱۳- محبوب‌ترین پارک‌ها در سطح محلات، منطقه و تهران

جدول شماره ۸۸-۴: توزیع فراوانی پاسخگویان بر حسب محبوب‌ترین پارک‌ها در سطح محلات، منطقه و تهران

پارک‌ها			ردیف
تهران	منطقه	محله	
آب و آتش	ولایت	فدک	۱
ملت	جوانمردان	لاله	۲
ارم	فدک	قائم	۳
چیتگر	لاله	خیام	۴
لاله	قائم	جوانمردان	۵
طالقانی	نهج البلاغه	قیطریه	۶
نهج البلاغه	آب و آتش	مریم	۷
جوانمردان	-	-	۸
جمشیدیه	-	-	۹
ساعی	-	-	۱۰

محبوبترین پارک‌ها در سطح شهر تهران به ترتیب پارک‌های آب و آتش، ملت، ارم، چیتگر، لاله، طالقانی، نهج البلاغه، جوانمردان، جمشیدیه و ساعی بوده است. همچنین در سطح مناطق پارک‌های ولایت، جوانمردان، فدک، لاله، قائم، نهج البلاغه و آب و آتش محبوب بوده‌اند. در سطح محله نیز پارک‌های فدک، لاله، قائم، خیام، جوانمردان، قیطریه و مریم محبوب بوده‌اند.

۲-۱۴- نحوه گذران فراغت

جدول شماره ۸۹-۴: توزیع فراوانی پاسخگویان بر حسب نحوه گذران فراغت

با چه کسانی	فراوانی	درصد
با خانواده	۹۷۵	۷۴,۹
با دوستان	۱۷۵	۱۳,۵
تنها	۶۷	۵,۱
با اقوام و خویشاوندان	۴۸	۳,۷
سایر	۱	۰,۱
بی پاسخ	۳۵	۲,۷
جمع	۱۳۰۱	۱۰۰,۰

پاسخگویان تهرانی در جواب به این سوال که دوست دارید زمان اوقات فراغت و تفریحات خودتان را بیشتر با چه کسانی بگذرانید؟ بیان داشته‌اند که بیشتر دوست دارند با خانواده (نزدیک ۷۵ درصد)، در اوقات فراغت و تفریح زمان خود را بگذرانند. این در حالی است که ۱۳,۵ درصد گذران این اوقات را با دوستان، ۵,۱ درصد تنهایی و ۳,۷ درصد با اقوام و خویشاوندان؛ ترجیح داده‌اند.

۲-۱۵- رضایت از زمان فراغت

جدول شماره ۹۰-۴: توزیع فراوانی پاسخگویان بر حسب رضایت از زمان فراغت

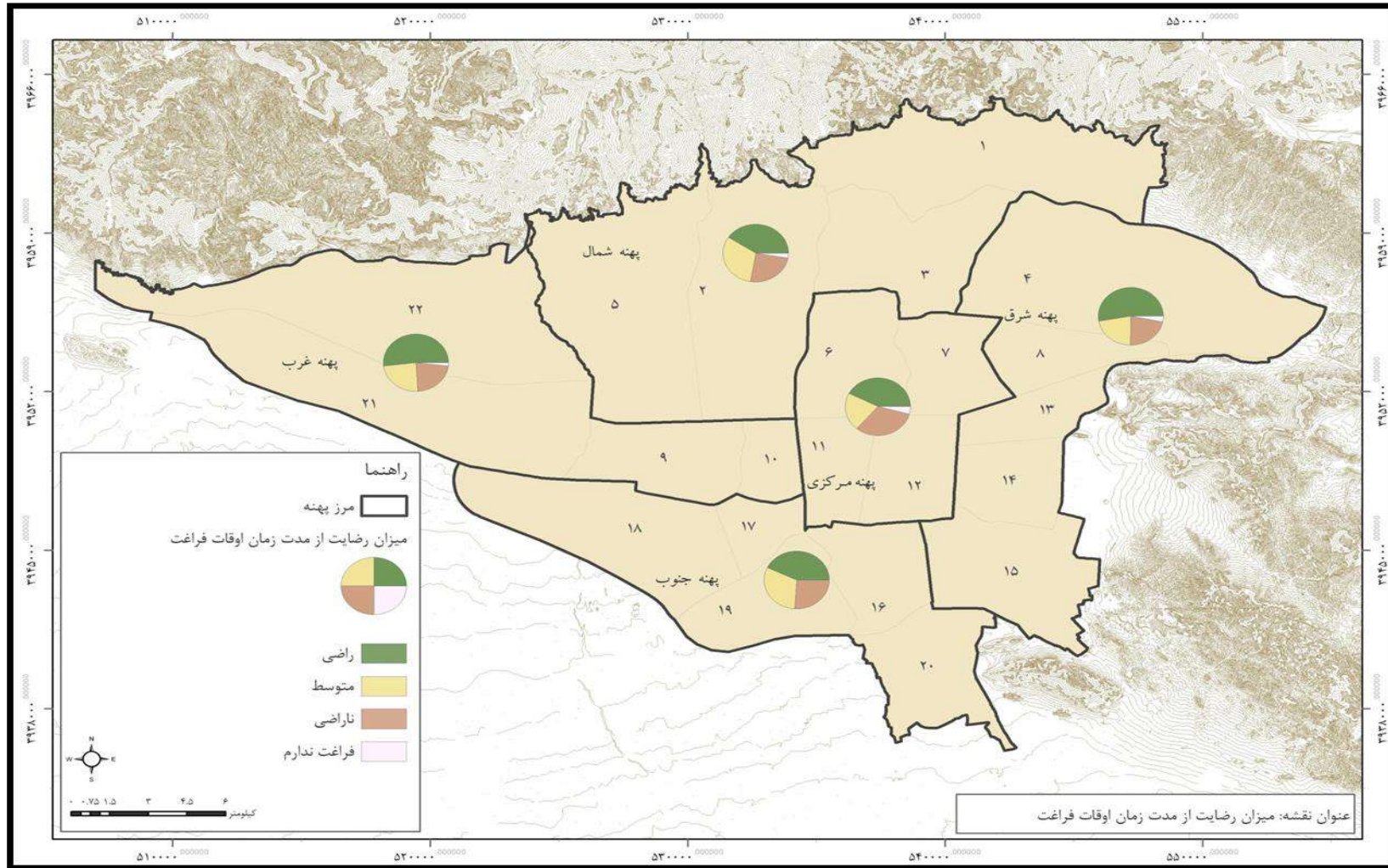
پهنه‌ها					درصد	فراوانی	ارزیابی
غرب	جنوب	شرق	مرکز	شمال			
۶,۰	۲,۲	۹,۲	۱۰,۹	۰,۹	۵,۷	۷۴	خیلی راضی
۴۶,۰	۴۰,۴	۴۳,۴	۳۰,۹	۴۰,۰	۴۰,۶	۵۲۸	راضی
۲۴,۰	۳۰,۹	۲۱,۹	۲۱,۱	۳۱,۴	۲۶,۱	۳۳۹	متوسط
۱۸,۰	۱۸,۷	۱۵,۴	۲۰,۶	۲۰,۲	۱۸,۲	۲۳۷	ناراضی
۴,۰	۷,۰	۶,۵	۱۰,۹	۴,۵	۶,۴	۸۳	خیلی ناراضی
۲,۰	۰,۹	۳,۱	۴,۰	۲,۷	۲,۶	۳۴	وقت آزاد ندارم
-	-	۰,۵	۱,۷	۰,۳	۰,۵	۶	بی پاسخ
۱۰۰,۰	۱۰۰,۰	۱۰۰,۰	۱۰۰,۰	۱۰۰,۰	۱۰۰,۰	۱۳۰۱	جمع

پاسخگویان در جواب به این سوال که از مدت زمانی که برای گذران اوقات فراغت (در ساعات غیرکاری) در اختیار دارید؛ چقدر راضی هستید؟ ۴۶,۳ درصد خیلی راضی و راضی بوده‌اند و در مقابل ۲۴,۶ درصد ناراضی و خیلی ناراضی بوده‌اند.

بیشترین میزان رضایت از مدت زمان گذران اوقات فراغت در پهنه شمال و کمترین آن در پهنه مرکزی بوده است.

نقشه شماره ۲۴-۴: رضایت از زمان فراغت به تفکیک پهنه

۲-۱۵- متولی ساماندهی فراغت

جدول شماره ۹۱-۴: توزیع فراوانی پاسخگویان بر حسب متولی ساماندهی فراغت

درصد معتبر	درصد	فراوانی	متولی
۷۴,۹	۶۴,۸	۸۴۳	شهرداری
۱۰,۳	۸,۹	۱۱۶	وزارت ورزش و جوانان
۴,۸	۴,۲	۵۴	وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی
۴,۵	۳,۹	۵۱	شورای شهر
۳,۶	۳,۱	۴۰	صدا و سیما
۱,۶	۱,۴	۱۸	شورایاری محله
۰,۴	۰,۳	۴	سایر
-	۱۳,۵	۱۷۵	بی پاسخ
۱۰۰,۰	۱۰۰,۰	۱۳۰۱	جمع

از نظر پاسخگویان متولی یا مسئول اصلی ساماندهی اوقات فراغت مردم در شهر تهران؛ شهرداری (نزدیک ۷۵ درصد)، بوده است. وزارت ورزش و جوانان (۱۰,۳ درصد)، وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی (۴,۸ درصد)، شورای شهر (۴,۵ درصد)، صدا و سیما (۳,۶ درصد) و شورایاری محلات (۱,۶ درصد)، در رتبه‌های بعدی قرار دارند.

بررسی میزان اهمیت فعالیت‌های فراغتی در شهرداری تهران

بر طبق اطلاعات جدول پایین، ۸۹,۱ درصد از پاسخگویان خدمات در حیطه توسعه و گسترش ورزش شهروندی از طریق ایجاد ایستگاه‌های تندرستی، نصب تجهیزات ورزشی در پارک‌ها و بوستان‌ها وابسته به شهرداری، ۸۸,۲ درصد توسعه فضاهای فرهنگی، و برنامه‌های اجتماعی و فرهنگی مثل سینما، کتابخانه و ...، ۸۶,۴ درصد توسعه شادی و نشاط از طریق برگزاری سامانه‌های نشاط، جشنها و برگزاری مراسم در مناسبت‌های مذهبی و ملی در بوستان‌ها، ۸۵,۵ درصد ایجاد و توسعه خطوط دوچرخه و پیاده‌راه، ۸۹,۷ درصد توسعه مراکز خرید و فروشگاه‌ها را قدری مهم یا خیلی مهم دانسته‌اند.

جدول شماره ۹۲-۴: ارزیابی شهروندان از اهمیت فعالیت‌های فراغتی شهرداری تهران

شرح	بی‌اهمیت		کم‌اهمیت		معمولی		قدری مهم		خیلی مهم		جمع	
	درصد	فراوانی	درصد	فراوانی	درصد	فراوانی	درصد	فراوانی	درصد	فراوانی	درصد	فراوانی
توسعه و گسترش ورزش شهروندی از طریق ایجاد ایستگاه‌های تندرستی، نصب تجهیزات ورزشی در پارکها و بوستانها	۳،۷	۴۷	۱،۵	۱۹	۵،۷	۷۲	۱۷،۸	۲۲۳	۷۱،۳	۸۹۵	۱۰۰،۰	۱۲۵۶
توسعه فضاهای فرهنگی، و برنامه‌های اجتماعی و فرهنگی مثل سینما، کتابخانه و ...	۳،۵	۴۴	۱،۲	۱۵	۷،۱	۸۹	۱۸،۲	۲۲۹	۷۰،۰	۸۸۰	۱۰۰،۰	۱۲۵۷
توسعه شادی و نشاط از طریق برگزاری سامانه‌های نشاط، جشنها و برگزاری مراسم در مناسبتهای مذهبی و ملی در بوستانها	۳،۳	۴۲	۱،۴	۱۷	۸،۹	۱۱۲	۲۰،۷	۲۶۰	۶۵،۷	۸۲۶	۱۰۰،۰	۱۲۵۷
ایجاد و توسعه خطوط دوچرخه و پیاده‌راه	۳،۷	۴۶	۲،۹	۳۷	۷،۹	۹۹	۱۶،۶	۲۰۸	۶۸،۹	۸۶۶	۱۰۰،۰	۱۲۵۶
توسعه مراکز خرید و فروشگاهها	۲،۳	۲۹	۱،۲	۱۵	۶،۸	۸۵	۱۹،۲	۲۴۱	۷۰،۵	۸۸۵	۱۰۰،۰	۱۲۵۵

بررسی میزان اهمیت فعالیت‌های فراغتی در شهرداری تهران به تفکیک پهنه

بر طبق اطلاعات جدول زیر، شهروندان پهنه شمال (۹۴،۶ درصد)، و جنوب (۹۵،۹ درصد)، بیشتر خدمات در حیطه توسعه و گسترش ورزش شهروندی از طریق ایجاد ایستگاه‌های تندرستی، نصب تجهیزات ورزشی در پارکها و بوستانها را با اهمیت دانسته‌اند. پاسخگویان پهنه شمال (۹۳،۱ درصد) و جنوب (۹۶ درصد)، بیشتر توسعه فضاهای فرهنگی، و برنامه‌های اجتماعی و فرهنگی مثل سینما، کتابخانه و ... را با اهمیت دانسته‌اند. پاسخگویان پهنه شمال (۹۳،۱ درصد) و جنوب (۹۶،۸ درصد)، توسعه شادی و نشاط از طریق برگزاری سامانه‌های نشاط، جشنها و برگزاری مراسم در مناسبتهای مذهبی و ملی در بوستانها را با اهمیت دانسته‌اند، نمونه آماری در پهنه شمال (۹۱،۲ درصد) و جنوب (۹۵،۱ درصد)، ایجاد و توسعه خطوط دوچرخه و پیاده‌راه، را با اهمیت دانسته‌اند. همچنین شهروندان پهنه مرکزی (۹۰،۶ درصد)، شمال (۹۲،۷ درصد)، جنوب (۹۵،۱ درصد)، توسعه مراکز خرید و فروشگاهها را با اهمیت دانسته‌اند.

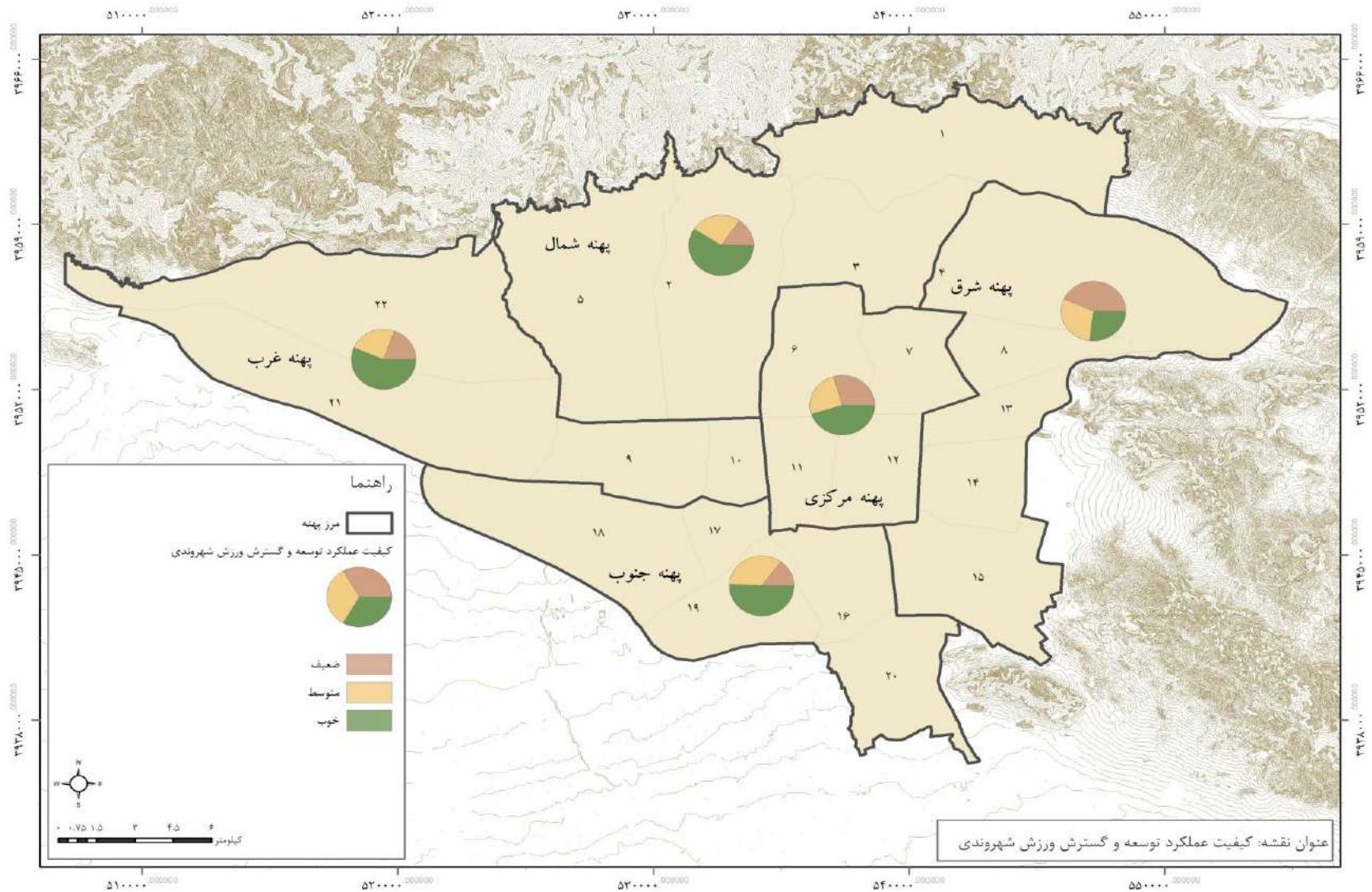

جدول شماره ۹۳-۴: ارزیابی شهروندان از اهمیت فعالیت‌های فراغتی شهرداری تهران

شرح	شمال			مرکزی			شرق			جنوب			غرب		
	بسیار اهمیت	معمولی	بسیار کم اهمیت	بسیار اهمیت	معمولی	بسیار کم اهمیت	بسیار اهمیت	معمولی	بسیار کم اهمیت	بسیار اهمیت	معمولی	بسیار کم اهمیت	بسیار اهمیت	معمولی	بسیار کم اهمیت
توسعه و گسترش ورزش شهروندی از طریق ایجاد ایستگاه‌های تندرستی، نصب تجهیزات ورزشی در پارکها و بوستانها	۱،۵	۳،۹	۹۴،۶	۸،۸	۹،۹	۸۱،۳	۸،۸	۵،۱	۸۶،۱	۰،۹	۳،۲	۹۵،۹	۶،۷	۱۰،۸	۸۲،۵
توسعه فضاهای فرهنگی، و برنامه‌های اجتماعی و فرهنگی مثل سینما، کتابخانه و ...	۰،۶	۶،۳	۹۳،۱	۷،۶	۱۳،۵	۷۸،۹	۸،۹	۶	۸۵،۱	۰،۸	۳،۲	۹۶	۵،۴	۱۰،۱	۸۴،۵
توسعه شادی و نشاط از طریق برگزاری سامانه‌های نشاط، جشنها و برگزاری مراسم در مناسبتهای مذهبی و ملی در بوستانها	۰،۹	۶	۹۳،۱	۹،۴	۱۹،۴	۷۱،۲	۷،۶	۹،۱	۸۳،۳	۰،۴	۲،۸	۹۶،۸	۶،۸	۱۲،۱	۸۱،۱
ایجاد و توسعه خطوط دوچرخه و پیاده‌راه	۱،۵	۷،۳	۹۱،۲	۱۴،۱	۱۵،۹	۷۰	۸،۶	۷،۴	۸۴	۲،۷	۱،۸	۹۵،۵	۱۰،۱	۱۰،۸	۷۹،۱
توسعه مراکز خرید و فروشگاهها	۰،۶	۶،۷	۹۲،۷	۴،۱	۵،۳	۹۰،۶	۶	۸،۱	۸۵،۹	۱،۳	۳،۶	۹۵،۱	۶،۲	۱۰،۲	۸۳،۶

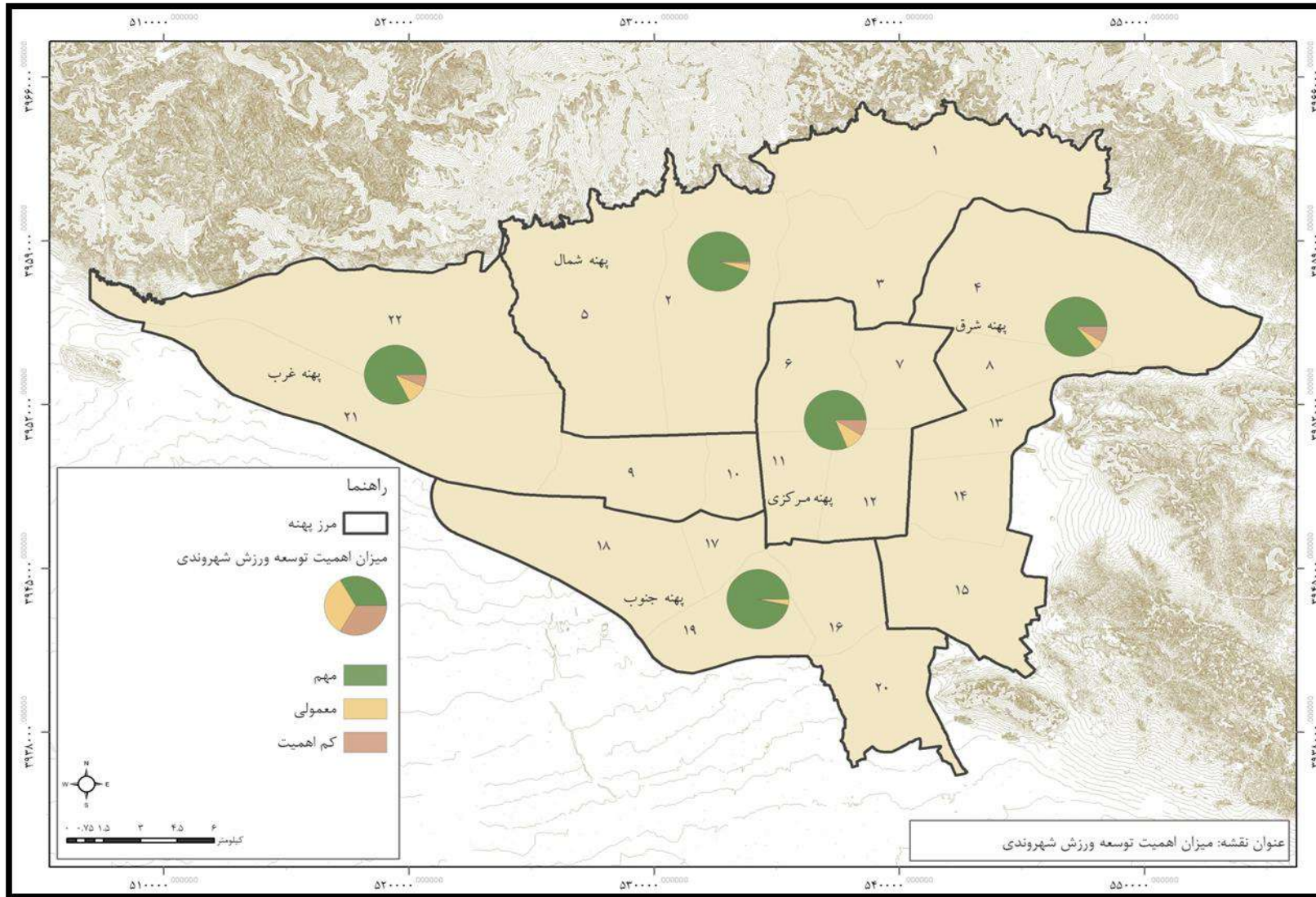

نقشه شماره ۲۵-۴: کیفیت عملکرد توسعه و گسترش ورزش شهروندی

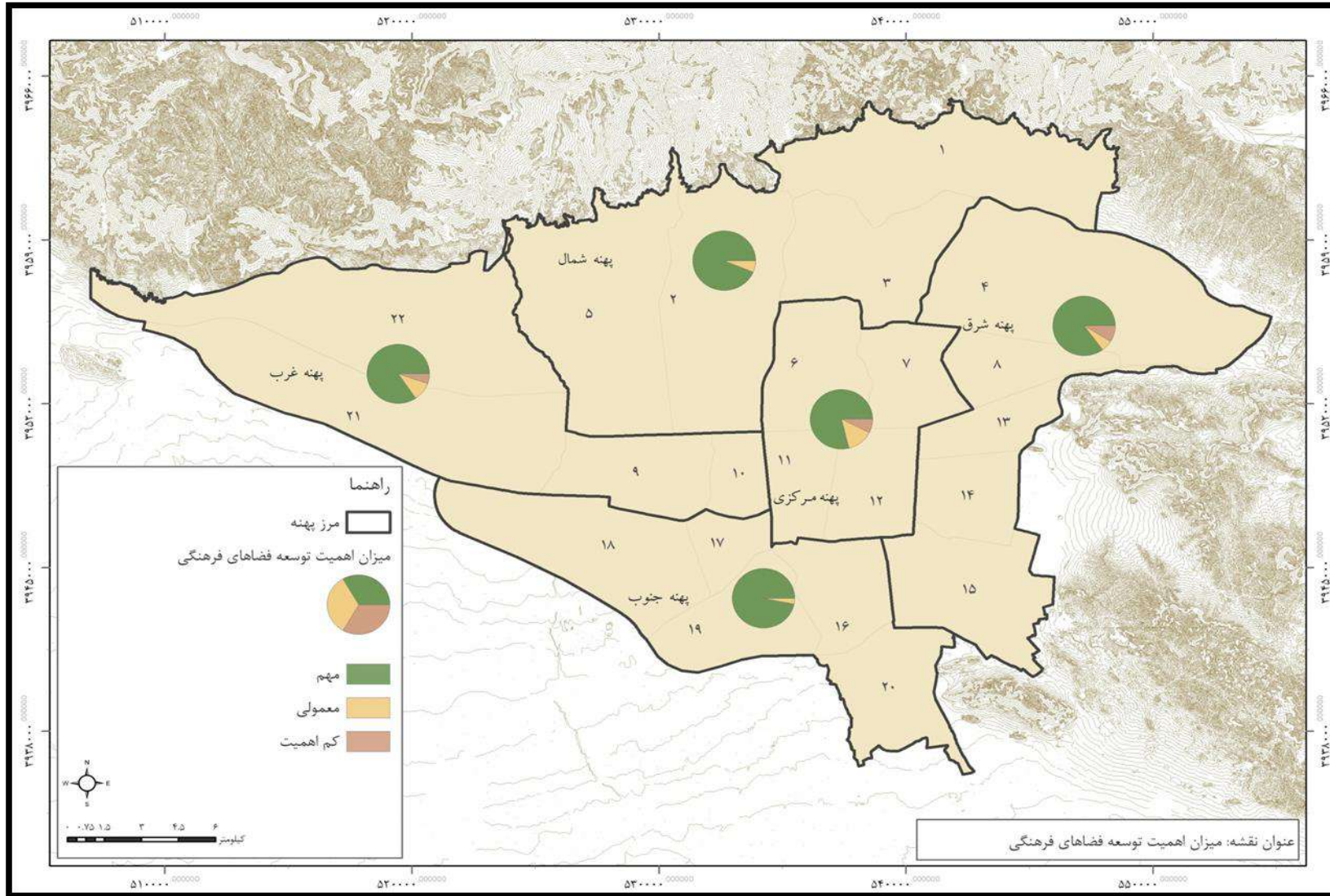

نقشه شماره ۲۶-۴: میزان اهمیت توسعه و گسترش ورزش شهروندی از طریق ایجاد ایستگاه‌های تندرستی، نصب تجهیزات ورزشی در پارکها و بوستانها

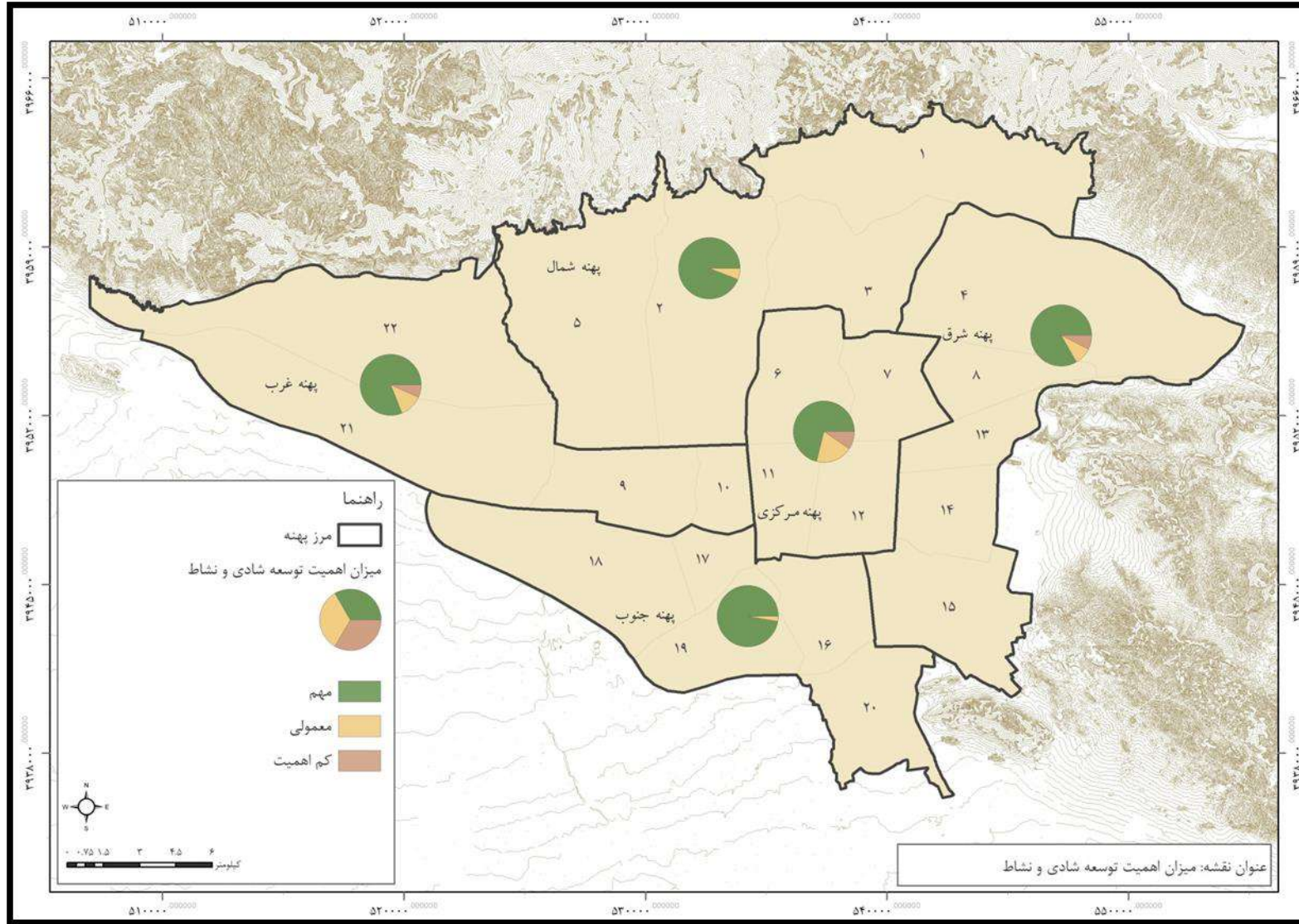

نقشه شماره ۲۷-۴: میزان اهمیت توسعه فضاهای فرهنگی، و برنامه‌های اجتماعی و فرهنگی مثل سینما، کتابخانه و ...

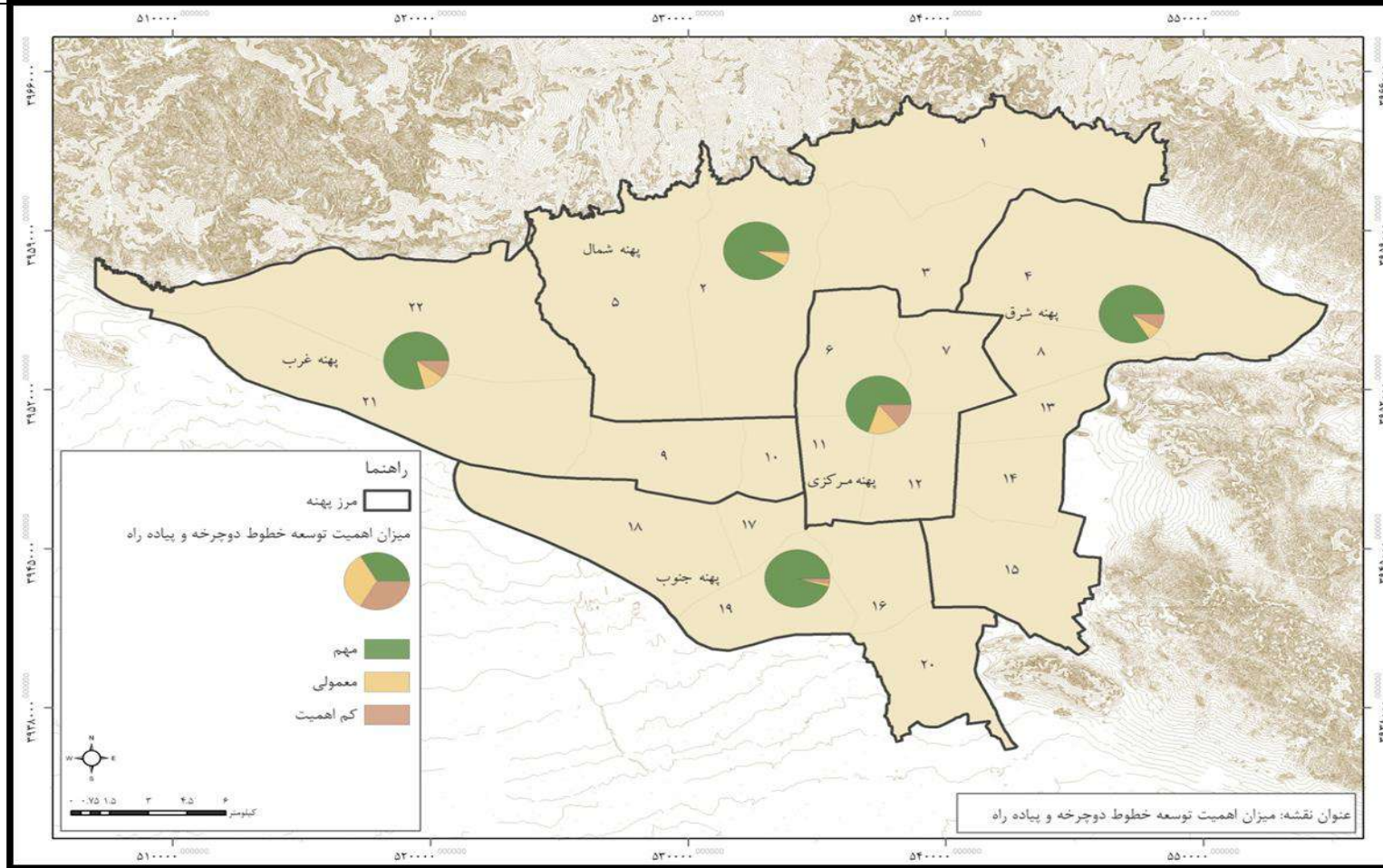

نقشه شماره ۲۸-۴: میزان اهمیت توسعه شادی و نشاط از طریق برگزاری سامانه‌های نشاط، جشنها و برگزاری مراسم در مناسبتهای مذهبی و ملی در بوستان‌ها

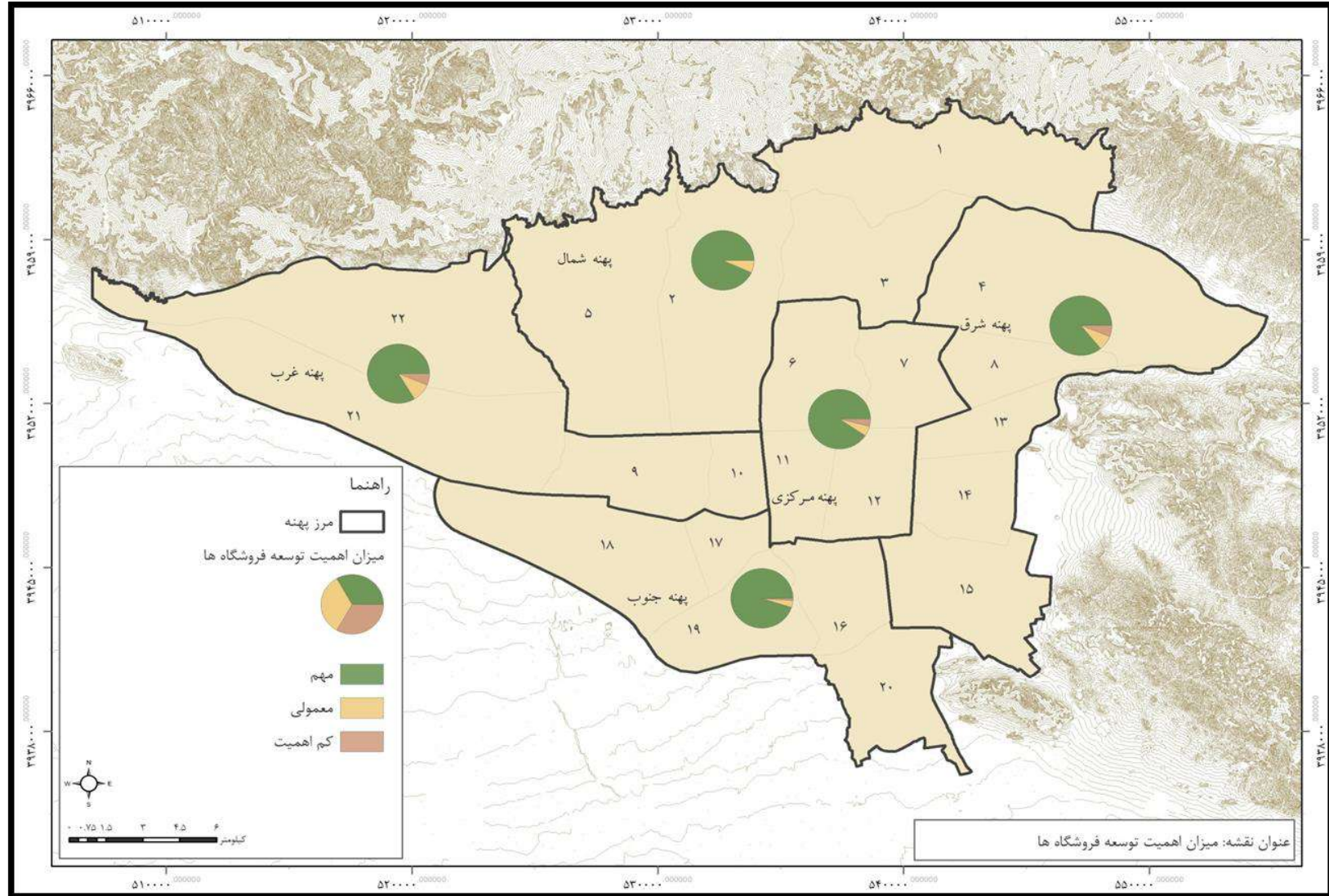

نقشه شماره ۲۹-۴: میزان اهمیت ایجاد و توسعه خطوط دوچرخه و پیاده‌راه

نقشه شماره ۳۰-۴: میزان اهمیت توسعه مراکز خرید و فروشگاه‌ها

رتبه بندی اهمیت خدمات فراغتی شهرداری از دیدگاه شهروندان

بر اساس نتایج به دست آمده از آزمون فریدمن مقدار آماره آزمون ($\chi^2=53,3$) است که در سطح خطای کمتر از ۰/۰۱ معنادار است، بنابراین می‌توان نتیجه گرفت با ۹۹ درصد اطمینان بین میانگین شاخص‌های به دست آمده تفاوت معناداری وجود دارد.

طبق نتایج به دست آمده از جدول (۵)، بیشترین میزان میانگین در بین ۵ خدمت بررسی شده شهرداری، مربوط به اهمیت توسعه و گسترش ورزش شهروندی از طریق ایجاد ایستگاه‌های تندرستی، نصب تجهیزات ورزشی در پارکها و بوستانها با میانگین ۳,۰۷ از ۵، و کمترین میانگین برابر با ۲,۹۱ از ۵ مربوط به اهمیت خدمت توسعه شادی و نشاط از طریق برگزاری سامانه‌های نشاط، جشنها و برگزاری مراسم در مناسبتهای مذهبی و ملی در بوستانها می‌باشد.

جدول شماره ۹۴-۴: رتبه بندی اهمیت خدمات فراغتی شهرداری

میانگین رتبه	عنوان	
۳,۰۷	توسعه و گسترش ورزش شهروندی از طریق ایجاد ایستگاه‌های تندرستی، نصب تجهیزات ورزشی در پارکها و بوستانها	
۳,۰۶	توسعه مراکز خرید و فروشگاهها	
۳,۰۴	توسعه فضاهای فرهنگی، و برنامه‌های اجتماعی و فرهنگی مثل سینما، کتابخانه و ...	
۲,۹۲	ایجاد و توسعه خطوط دوچرخه و پیاده‌راه	
۲,۹۱	توسعه شادی و نشاط از طریق برگزاری سامانه‌های نشاط، جشنها و برگزاری مراسم در مناسبتهای مذهبی و ملی در بوستانها	
Chi-square	df	sig
۵۳,۳	۴	۰,۰۰۰

شاخص میزان اهمیت فعالیت‌های فراغتی شهرداری

جدول شماره ۹۵-۴: شاخص میزان اهمیت فعالیت‌های فراغتی

ردیف	شرح	فراوانی	درصد فراوانی	درصد معتبر	میانگین (۰-۱۰۰)
۱	بی‌اهمیت	۳۸	۲,۹	۳,۰	۸۹,۸
۲	معمولی	۱۲۹	۹,۹	۱۰,۳	
۳	مهم	۱۰۹۰	۸۳,۸	۸۶,۷	
۴	بدون جواب	۴۴	۳,۴	-	
	جمع	۱۳۰۱	۱۰۰,۰	۱۰۰,۰	

با ترکیب محورهای خدمات فراغتی شهرداری تهران، شاخص آن را به دست آورده ایم. در این سه دسته ۳ درصد بی‌اهمیت، ۱۰ درصد معمولی و ۸۶,۷ درصد مهم ارزیابی کرده‌اند. ضمن این که میانگین میزان اهمیت خدمات فراغتی شهرداری از نظر شهروندان ۸۹,۸ از ۱۰۰ بوده که نشان از اهمیت بسیار بالای خدمات فراغتی شهرداری از دیدگاه شهروندان تهرانی است.

بررسی عملکرد فعالیت‌های فراغتی شهرداری تهران

یافته‌های به دست آمده از جدول ۲ نشان می‌دهد: ۴۹,۲ درصد از پاسخگویان عملکرد شهرداری در رابطه با توسعه و گسترش ورزش شهروندی از طریق ایجاد ایستگاه‌های تندرستی، نصب تجهیزات ورزشی در پارکها و بوستانها، ۳۷,۸ درصد توسعه فضاهای فرهنگی، و برنامه‌های اجتماعی و فرهنگی مثل سینما، کتابخانه و ...، ۴۲ درصد توسعه شادی و نشاط از طریق برگزاری سامانه‌های نشاط، جشنها و برگزاری مراسم در مناسبتهای مذهبی و ملی در بوستانها، ۲۳,۵ درصد ایجاد و توسعه خطوط دوچرخه و پیاده‌راه و ۴۷,۶ درصد توسعه مراکز خرید و فروشگاهها را خوب و خیلی خوب ارزیابی کرده‌اند.

در مورد وضعیت پهنه‌های ۵ گانه نیز باید افزود که

جدول شماره ۹۶-۴: ارزیابی شهروندان از عملکرد فعالیت‌های فراغتی شهرداری

شرح	خیلی ضعیف		ضعیف		متوسط		خوب		خیلی خوب		جمع	
	درصد	تراکمی	درصد	تراکمی	درصد	تراکمی	درصد	تراکمی	درصد	تراکمی	درصد	تراکمی
توسعه و گسترش ورزش شهروندی از طریق ایجاد ایستگاه‌های تندرستی، نصب تجهیزات ورزشی در پارکها و بوستانها توسعه فضاهای فرهنگی، و برنامه‌های اجتماعی و فرهنگی مثل سینما، کتابخانه و ... توسعه شادی و نشاط از طریق برگزاری سامانه‌های نشاط، جشنها و برگزاری مراسم در مناسبتهای مذهبی و ملی در بوستانها	۸۳	۷,۰	۲۰۳	۱۷,۲	۳۱۵	۲۶,۶	۴۷۵	۴۰,۲	۱۰۶	۹,۰	۱۱۸۲	۱۰۰,۰
	۲۰۲	۱۷,۹	۲۰۱	۱۷,۸	۲۹۹	۲۶,۵	۳۳۴	۲۹,۶	۹۲	۸,۲	۱۱۲۸	۱۰۰,۰
	۱۳۴	۱۱,۹	۲۳۱	۲۰,۵	۲۸۹	۲۵,۶	۳۵۶	۳۱,۶	۱۱۷	۱۰,۴	۱۱۲۷	۱۰۰,۰
ایجاد و توسعه خطوط دوچرخه و پیاده‌راه توسعه مراکز خرید و فروشگاهها	۳۵۸	۳۱,۳	۳۱۰	۲۷,۱	۲۰۷	۱۸,۱	۱۹۹	۱۷,۴	۷۰	۶,۱	۱۱۴۴	۱۰۰,۰
	۱۱۵	۹,۷	۱۶۱	۱۳,۶	۳۴۴	۲۹,۱	۴۴۲	۳۷,۴	۱۲۰	۱۰,۲	۱۱۸۲	۱۰۰,۰

بررسی عملکرد فعالیت‌های فراغتی شهرداری تهران در پهنه‌های ۵ گانه

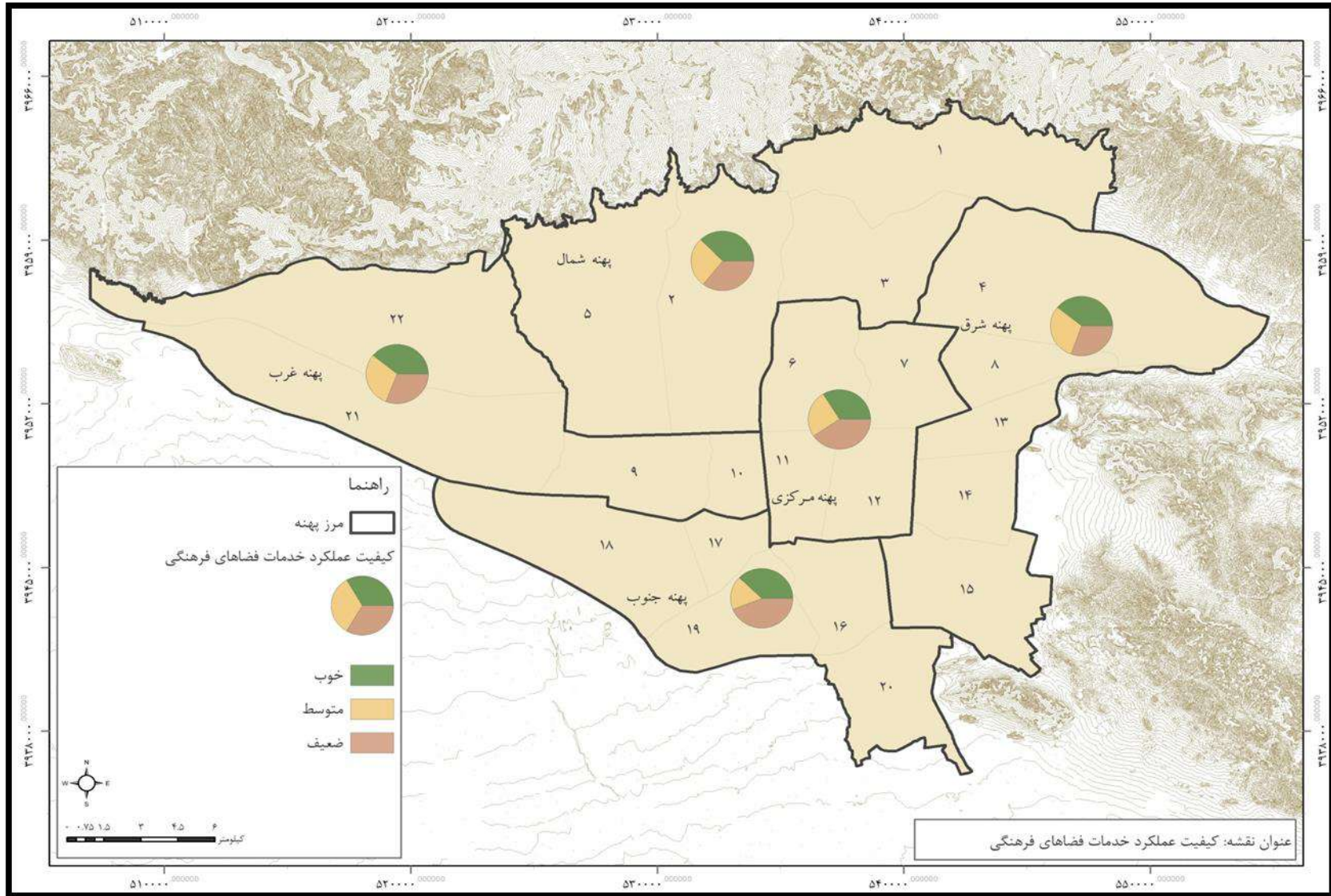
یافته‌های به دست آمده از جدول پایین نشان می‌دهد: پاسخگویان پهنه شمال و جنوب عملکرد شهرداری در رابطه با توسعه و گسترش ورزش شهروندی از طریق ایجاد ایستگاه‌های تندرستی، نصب تجهیزات ورزشی در پارکها و بوستانها، را بهتر از سایر پهنه‌ها ارزیابی کرده‌اند. این در حالی است که پاسخگویان در پهنه‌های ۵ گانه عملکرد شهرداری را در توسعه فضاهای فرهنگی، و برنامه‌های اجتماعی و فرهنگی مثل سینما، کتابخانه و ... مناسب ارزیابی نکرده‌اند. در زمینه توسعه شادی و نشاط از طریق برگزاری سامانه‌های نشاط، جشنها و برگزاری مراسم در مناسبت‌های مذهبی و ملی در بوستان‌ها، پهنه‌های شمال و جنوب نگرش بهتری به عملکرد شهرداری در این زمینه داشته‌اند. در زمینه عملکرد شهرداری در پهنه‌های ۵ گانه در زمینه ایجاد و توسعه خطوط دوچرخه و پیاده‌راه، پاسخگویان این عملکرد را ضعیف دانسته‌اند. پاسخگویان در پهنه شرق و غرب عملکرد شهرداری در توسعه مراکز خرید و فروشگاه‌ها را قوی تر ارزیابی کرده‌اند.

جدول شماره ۹۷-۴: ارزیابی شهروندان از اهمیت فعالیت‌های فراغتی شهرداری تهران به تفکیک پهنه

شرح	شمال			مرکزی			شرق			جنوب			غرب		
	قوی	متوسط	ضعیف	قوی	متوسط	ضعیف	قوی	متوسط	ضعیف	قوی	متوسط	ضعیف	قوی	متوسط	ضعیف
توسعه و گسترش ورزش شهروندی از طریق ایجاد ایستگاه‌های تندرستی، نصب تجهیزات ورزشی در پارکها و بوستانها	۱۵,۵	۲۵,۲	۵۹,۳	۴۳,۳	۲۹,۹	۲۶,۸	۲۹,۵	۲۵,۴	۴۵,۱	۱۹,۷	۲۳,۸	۵۶,۵	۱۴,۹	۳۴,۳	۵۰,۸
توسعه فضاهای فرهنگی، و برنامه‌های اجتماعی و فرهنگی مثل سینما، کتابخانه و ...	۳۵,۶	۲۷	۳۷,۴	۴۰,۴	۲۵,۸	۳۳,۸	۳۰,۴	۳۰,۳	۳۹,۳	۴۳,۸	۱۸,۴	۳۷,۸	۳۰,۸	۳۰	۳۹,۲
توسعه شادی و نشاط از طریق برگزاری سامانه‌های نشاط، جشنها و برگزاری مراسم در مناسبت‌های مذهبی و ملی در بوستان‌ها	۲۱,۷	۲۳,۸	۵۴,۵	۴۹,۷	۲۱,۶	۲۸,۷	۴۳,۸	۲۸,۱	۲۸,۱	۱۵,۹	۲۵,۷	۵۸,۴	۳۲,۵	۲۷,۶	۳۹,۹
ایجاد و توسعه خطوط دوچرخه و پیاده‌راه	۲۱,۲	۲۲,۲	۲۶,۶	۷۱,۱	۱۱,۸	۱۷,۱	۵۹,۳	۱۸,۶	۲۲,۱	۶۱,۴	۱۵,۸	۲۲,۸	۵۴,۲	۱۸,۶	۲۷,۲
توسعه مراکز خرید و فروشگاه‌ها	۲۴,۱	۳۰,۷	۴۵,۲	۳۲,۳	۲۵	۴۲,۷	۱۹,۷	۲۷,۱	۵۳,۲	۲۵,۳	۳۶,۱	۳۸,۶	۱۷,۱	۲۴,۴	۵۸,۵

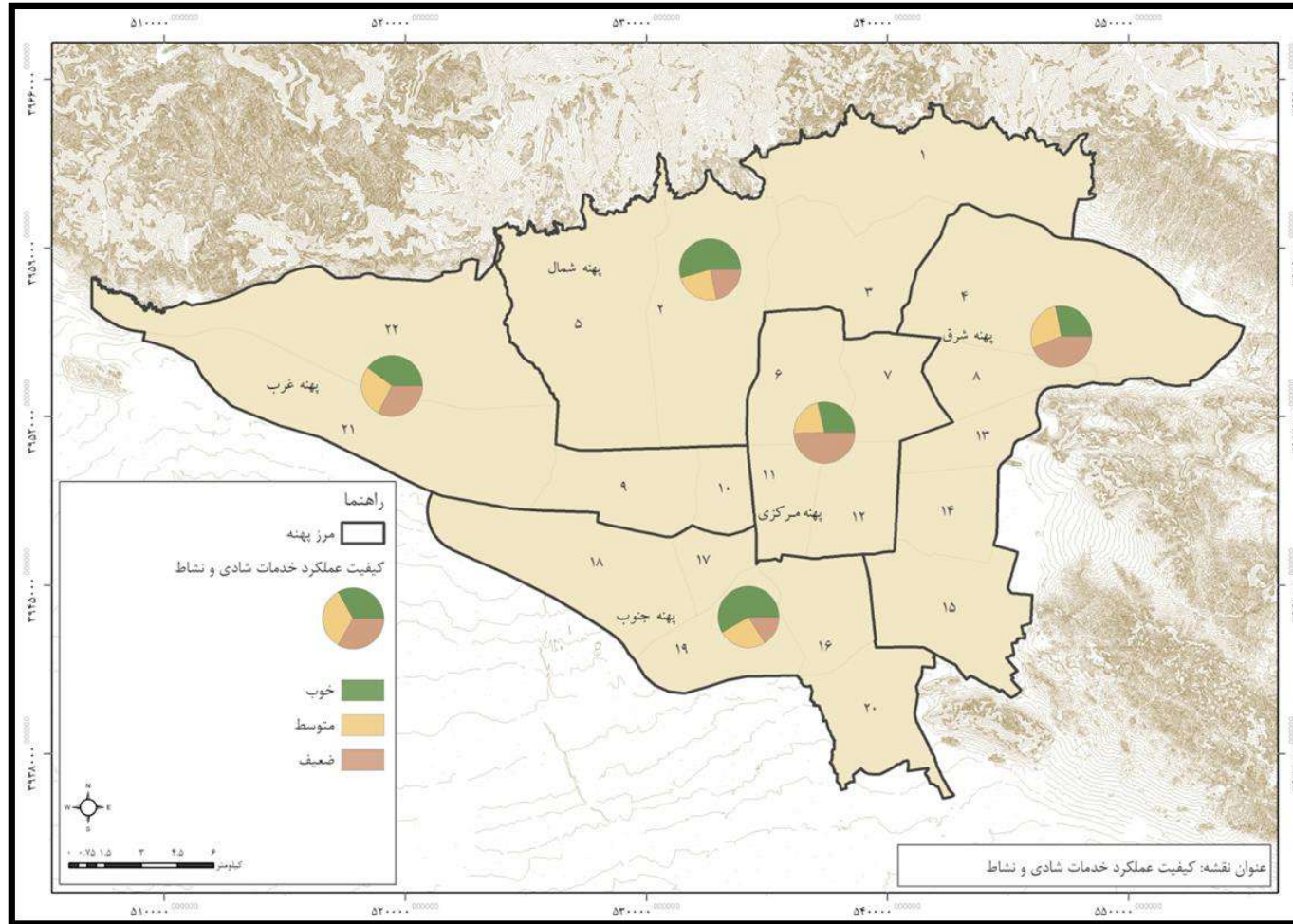
نقشه شماره ۳۱-۴: ارزیابی شهروندان از عملکرد فعالیت‌های شهرداری در توسعه فضاهای فرهنگی، و برنامه‌های اجتماعی و فرهنگی مثل سینما، کتابخانه و ...

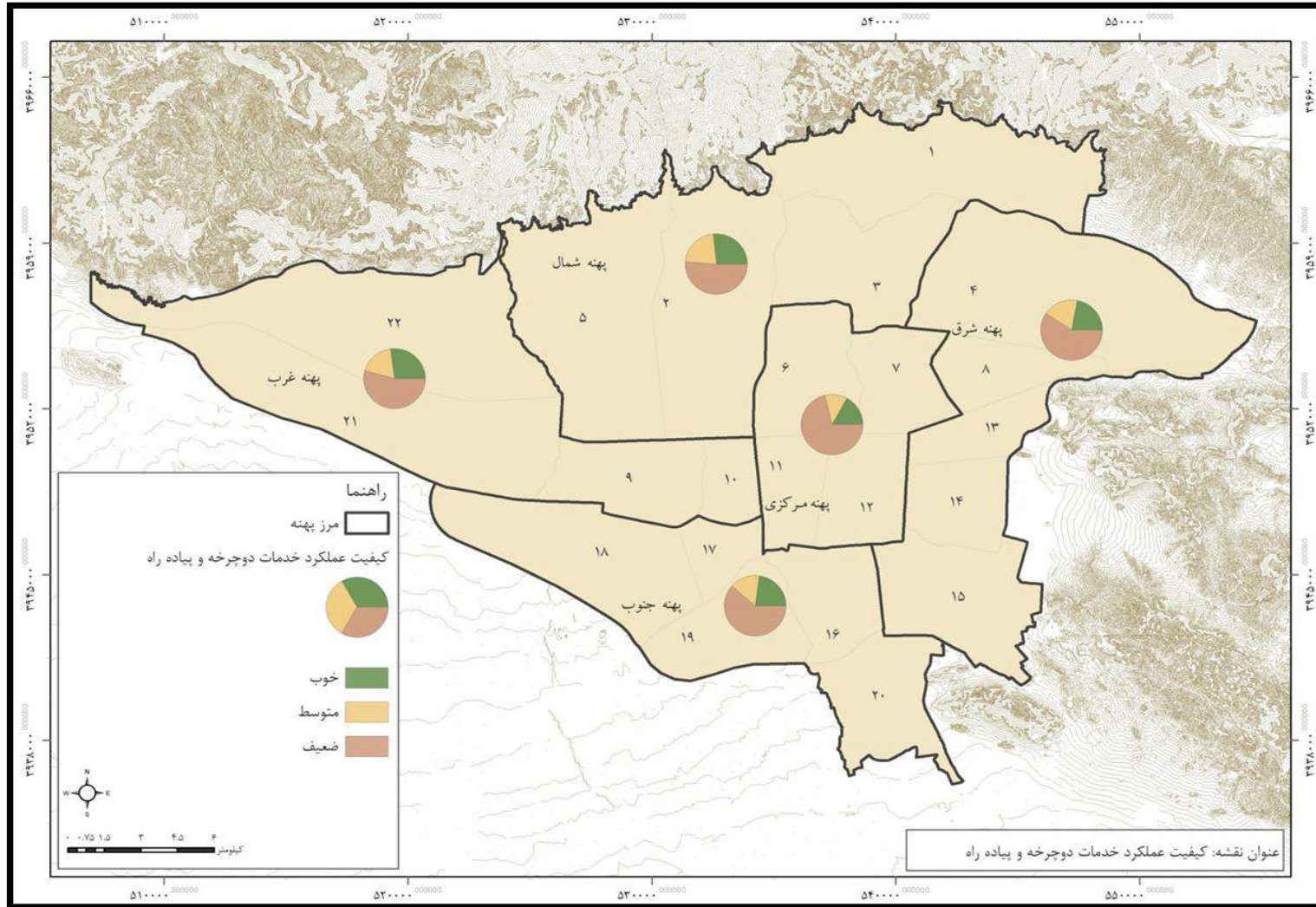
نقشه شماره ۳۲-۴: ارزیابی شهروندان از عملکرد فعالیت‌های شهرداری در توسعه شادی و نشاط از طریق برگزاری سامانه‌های نشاط، جشنها و برگزاری مراسم در مناسبت‌های

مذهبی و ملی در بوستان‌ها

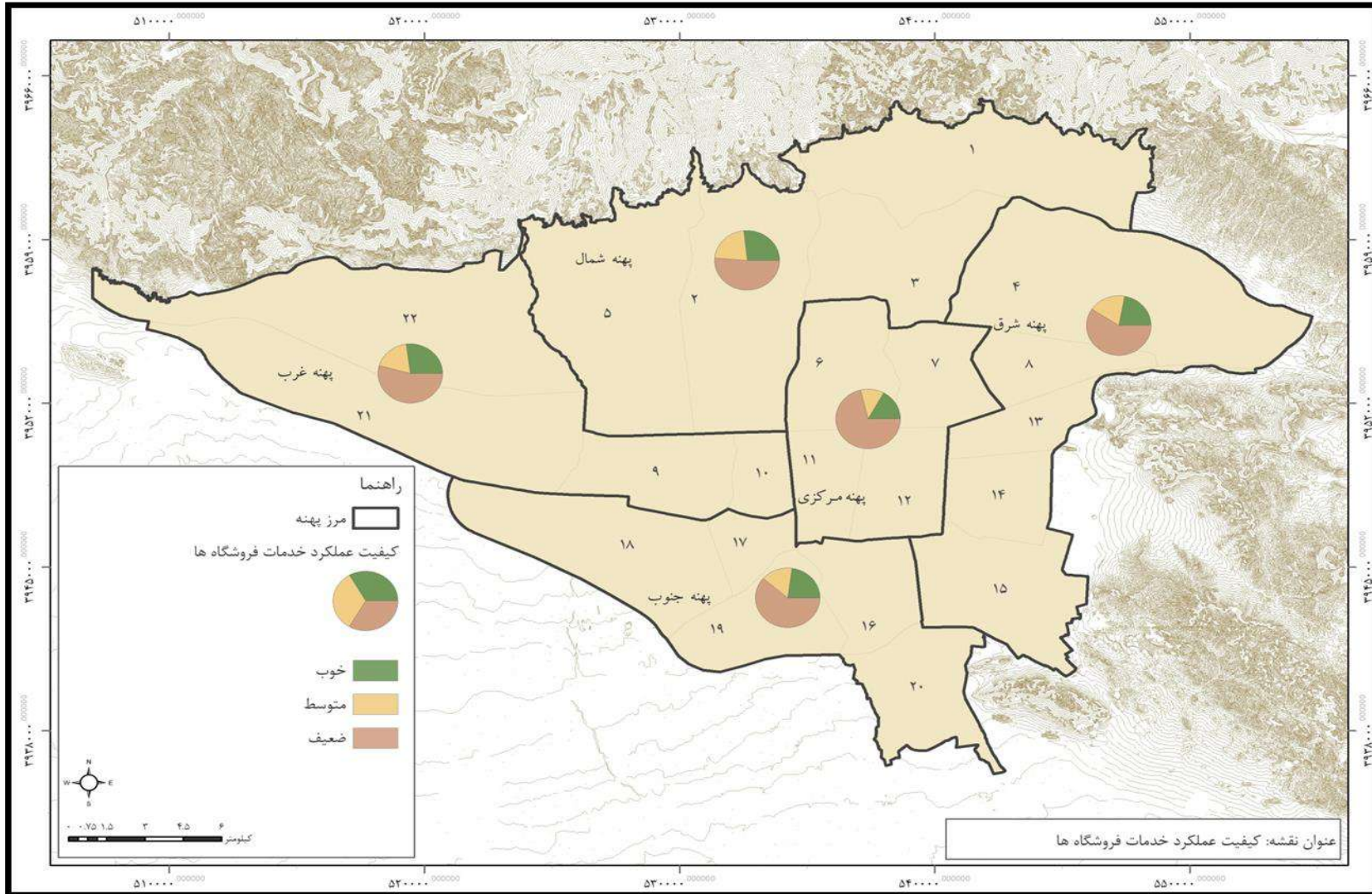

نقشه شماره ۳۳-۴: ارزیابی شهروندان از عملکرد فعالیت‌های شهرداری در ایجاد و توسعه خطوط دوچرخه و پیاده‌راه

نقشه شماره ۳۴-۴: ارزیابی شهروندان از عملکرد فعالیت‌های شهرداری در توسعه مراکز خرید و فروشگاه‌ها

رتبه بندی عملکرد خدمات مختلف فراغتی شهرداری

بر اساس نتایج به دست آمده از آزمون فریدمن مقدار آماره آزمون ($\chi^2=479,3$) است که در سطح خطای کمتر از ۰,۰۱ معنادار است، بنابراین می‌توان نتیجه گرفت با ۹۹ درصد اطمینان بین میانگین شاخص‌های به دست آمده تفاوت معناداری وجود دارد.

طبق نتایج به دست آمده از جدول (۶)، بیشترین میزان میانگین در بین ۵ خدمت مرتبط با فراغت شهرداری، مربوط به عملکرد این سازمان در خدمت «توسعه و گسترش ورزش شهروندی از طریق ایجاد ایستگاه‌های تندرستی، نصب تجهیزات ورزشی در پارکها و بوستانها» با میانگین ۳,۳۵ از ۵، و کمترین میانگین برابر با ۲,۲۸ از ۵ مربوط به عملکرد این سازمان در خدمت «ایجاد و توسعه خطوط دوچرخه و پیاده‌راه» می‌باشد.

جدول شماره ۹۸-۴: رتبه بندی خدمات مربوط به عملکرد فراغتی شهرداری

میانگین رتبه	عنوان	
۳,۳۵	توسعه و گسترش ورزش شهروندی از طریق ایجاد ایستگاه‌های تندرستی، نصب تجهیزات ورزشی در پارکها و بوستانها	
۳,۳۰	توسعه مراکز خرید و فروشگاهها	
۳,۱۰	توسعه شادی و نشاط از طریق برگزاری سامانه‌های نشاط، جشنها و برگزاری مراسم در مناسبت‌های مذهبی و ملی در بوستانها	
۲,۹۷	توسعه فضاهای فرهنگی، و برنامه‌های اجتماعی و فرهنگی مثل سینما، کتابخانه و ...	
۲,۲۸	ایجاد و توسعه خطوط دوچرخه و پیاده‌راه	
Chi-square	df	Sig
۴۷۹,۳	۴	۰,۰۰۰

شاخص ارزیابی عملکرد فعالیت‌های فراغتی شهرداری

یافته‌های جدول شماره ۴ نشان می‌دهد، ۲۴,۱ درصد از پاسخگویان عملکرد شهرداری در حوزه فراغت را خوب، ۵۲,۴ درصد از پاسخگویان متوسط و ۲۳,۶ درصد از افراد مورد بررسی این عملکرد را ضعیف دانسته‌اند. میانگین به دست آمده ۵۹,۷ می‌باشد که نشان‌دهنده عملکرد متوسط شهرداری در حوزه فراغتی از نظر شهروندان می‌باشد.

جدول شماره ۹۹-۴: شاخص ارزیابی شهروندان از عملکرد فراغتی شهرداری

ردیف	شرح	فراوانی	درصد فراوانی	درصد معتبر	میانگین (۰-۱۰۰)
۱	ضعیف	۲۷۰	۲۰,۸	۲۳,۶	۵۹,۷
۲	متوسط	۶۰۰	۴۶,۱	۵۲,۴	
۳	خوب	۲۷۶	۲۱,۲	۲۴,۱	
۴	بدون جواب	۱۵۵	۱۱,۹	-	
	جمع	۴۷۹	۱۰۰,۰	۱۰۰,۰	

بررسی میزان رضایت از فعالیت‌های فراغتی شهرداری تهران

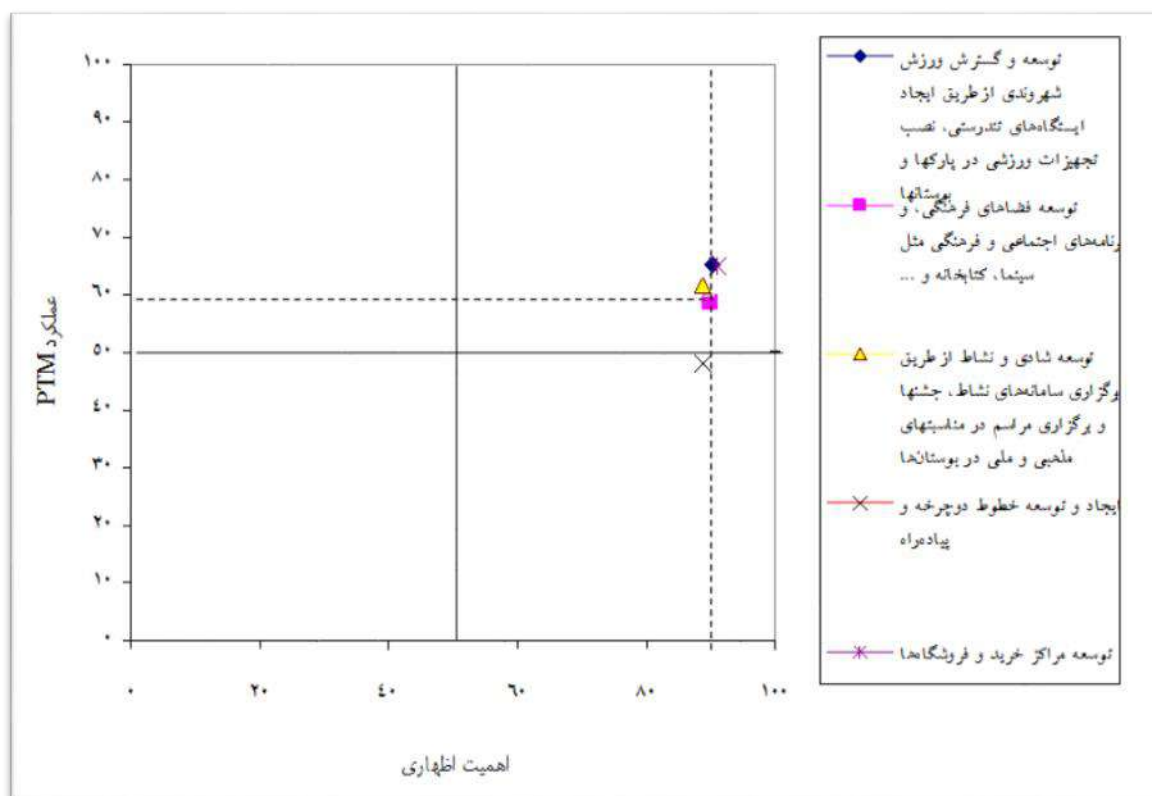
یافته‌های حاصله بیانگر آن است که میزان رضایت از خدمات این سازمان نزدیک ۵۷ از ۱۰۰ بوده است. همچنین بالاترین میزان رضایت از فعالیت‌های فراغتی شهرداری به ترتیب از توسعه و گسترش ورزش شهروندی از طریق ایجاد ایستگاه‌های تندرستی، نصب تجهیزات ورزشی در پارکها و بوستانها با میانگین ۷۲,۴، توسعه مراکز خرید و فروشگاه‌ها با میانگین ۷۱,۴، توسعه شادی و نشاط از طریق برگزاری سامانه‌های نشاط، جشن‌ها و برگزاری مراسم در مناسبت‌های مذهبی و ملی در بوستان‌ها با میانگین ۶۹,۴، توسعه فضاهای فرهنگی، و برنامه‌های اجتماعی و فرهنگی مثل سینما، کتابخانه و ... با میانگین ۶۵ و ایجاد و توسعه خطوط دوچرخه و پیاده‌راه با میانگین ۵۴,۱ می‌باشد.

جدول شماره ۱۰۰-۴: میزان رضایت از فعالیت‌های فراغتی شهرداری تهران

میزان رضایت	میانگین ارزیابی از عملکرد خدمات (۰-۱۰۰)	میانگین اهمیت خدمات (۰-۱۰۰)	شرح
۷۲,۴	۶۵,۴	۹۰,۳	توسعه و گسترش ورزش شهروندی از طریق ایجاد ایستگاه‌های تندرستی، نصب تجهیزات ورزشی در پارکها و بوستانها
۷۱,۴	۶۴,۹	۹۰,۹	توسعه مراکز خرید و فروشگاهها
۶۹,۴	۶۱,۶	۸۸,۸	توسعه شادی و نشاط از طریق برگزاری سامانه‌های نشاط، جشنها و برگزاری مراسم در مناسبت‌های مذهبی و ملی در بوستانها
۶۵,۰	۵۸,۵	۹۰,۰	توسعه فضاهای فرهنگی، و برنامه‌های اجتماعی و فرهنگی مثل سینما، کتابخانه و ...
۵۴,۱	۴۸,۰	۸۸,۸	ایجاد و توسعه خطوط دوچرخه و پیاده‌راه
۶۶,۵	۵۹,۷	۸۹,۸	شاخص فعالیت‌های فراغتی شهرداری

تحلیل اهمیت عملکرد

شکل ۱، تحلیل اهمیت - عملکرد را با استفاده از اهمیت اظهاری نشان می‌دهد. محورهای نقطه چین حد میانی (میان) مقیاس‌های اهمیت و عملکرد را نشان می‌دهد، اما محور خط پر، حد میانگین کلی اهمیت و عملکرد است. استفاده از میانگین کل به منزله معیار مرجع، مطلوبیت کافی دارد، چراکه میانگین کلی، چهارخانه (شکل ۱) را به چهار قسمت، زیر حد متوسط اهمیت، بالای حد متوسط اهمیت، پایین‌تر از حد متوسط ارزیابی عملکرد و بالاتر از حد متوسط ارزیابی عملکرد درجه‌بندی شده‌اند.

شکل ۱-۴: تحلیل اهمیت اظهاری - عملکرد خدمات فراغتی

مطابق با شکل ۱، در گویه‌های «توسعه و گسترش ورزش شهروندی از طریق ایجاد ایستگاه‌های تندرستی، نصب تجهیزات ورزشی در پارک‌ها و بوستان‌ها» و «توسعه مراکز خرید و فروشگاه‌ها» هم از نظر اهمیت و هم از نظر عملکرد، میانگین مشاهده شده از میانگین کلی اهمیت و عملکرد بالاتر بوده است. بنابراین شهروندان در این زمینه رضایت کامل دارند چون این آیتم برای شهروندان مهم بوده و شهرداری نیز عملکرد خوبی در این زمینه‌ها داشته است. بنابراین باید به همین ترتیب ادامه پیدا کند.

در زمینه «توسعه فضاهای فرهنگی، و برنامه‌های اجتماعی و فرهنگی مثل سینما، کتابخانه و ...» اگر چه اهمیت بالاتر از میانگین کلی ارزیابی شده، اما عملکرد به پایین‌تر از میانگین کلی بوده است

در این آیتم علیرغم اینکه مسأله برای شهروندان مهم بوده اما شهرداری نتوانسته انتظارات آنها را برآورده سازد و این باعث نارضایتی شهروندان شده است. بنابراین باید شهرداری با جدیت این مسائل را پیگیری و در این راه سرمایه‌گذاری بیشتری نماید.

«ایجاد و توسعه خطوط دوچرخه و پیاده‌راه» به عنوان یکی از خدمات شهرداری، از نظر اهمیت کمی پایین‌تر از میانگین کلی و از نظر عملکرد پایین‌تر از میانگین کلی ارزیابی شده و در کل پایین‌ترین نمره میانگین را در بین آیتم‌های مطرح شده به خود اختصاص داده است. در انجام این خدمت، علی‌رغم این که خدمت مورد نظر برای شهروندان اهمیت نزدیکی به میانگین کلی داشته، اما شهرداری تلاش لازم را در این زمینه انجام نداده و با توجه به میزان رضایت پایین پاسخگویان باید پیشنهاد داد که سازمان نیازمند سرمایه‌گذاری بیشتر در این زمینه است.

در زمینه **«توسعه شادی و نشاط از طریق برگزاری سامانه‌های نشاط، جشن‌ها و برگزاری مراسم در مناسبت‌های مذهبی و ملی در بوستان‌ها»** نیز اگر چه از نظر اهمیت، قدری کمتر از میانگین کلی است اما از نظر عملکرد بالاتر از میانگین کلی قرار دارد. بنابراین با توجه به این که سطح عملکرد شهرداری بالاتر از حد انتظار شهروندان بوده است بنابراین نیازی به سرمایه‌گذاری بیشتر در این زمینه نیست.

۳- یافته‌های گذران وقت شهروندان

وضعیت گذران وقت شهروندان تهرانی در طول ۲۴ ساعت شبانه روز:

برای بررسی دقیق‌تر فعالیت شبانه روزی شهروندان تهرانی، ساعات شبانه روز به چهار بخش تقسیم شده است. ساعات ۱۲ شب تا ۶ صبح، ساعات ۶ صبح تا ۱۲ ظهر، ساعات ۱۲ ظهر تا ۶ عصر و در نهایت ساعات ۶ عصر تا ۱۲ شب. سپس در این بازه زمانی چهارگانه، فعالیت افراد مورد سؤال و بررسی قرار گرفته است. در داده‌های جمع‌آوری شده فعالیت‌های مختلفی در هر یک از بازه‌های زمانی ثبت شده است به همین دلیل برای احصاء جزئیات بیشتر از فعالیت‌ها و استفاده مناسب‌تر از آنها در برنامه‌ریزی‌ها، سعی بر آن شده است که کلیه فعالیت‌های افراد در این محدوده‌ها مورد توجه قرار بگیرند. با توجه به گستردگی فعالیت‌های احصا شده (۲۲ فعالیت) جهت نمایش بهتر فعالیت‌ها در جداول نمودارها فعالیت‌های فوق به ۱۱ فعالیت کاهش یافت. جدول زیر نمایانگر چگونگی ترکیب برخی فعالیت‌ها با یکدیگر برای ارائه جداول ترکیبی می‌باشد. به دلیل آنکه برخی از فعالیت‌ها به لحاظ موضوعی به یکدیگر نزدیک بوده و امکان ترکیب وجود داشته و نیز جلوگیری از پراکندگی بیش از حد داده‌ها و ریز شدن و غیر قابل تحلیل بودن این ترکیب اتفاق افتاده است.

جدول شماره ۱۰۱-۴: الگوی ترکیب جداول برای نمودارها

ردیف	فعالیت
۱	مصرف رسانه ای ۱- تماشای تلویزیون، رادیو و خواندن روزنامه ۲- استفاده اینترنت
۲	خواب
۳	فراغت و ورزش ۱- استراحت ۲- سرگرمی و تفریح ۳- ورزش
۴	کار
۵	خانه داری
۶	خوردن
۷	ارتباطات اجتماعی
۸	رفت و آمد (حرکت غیر محل کار و مدرسه) ۲- رفت و آمد (محل کار و تحصیل)
۹	مراقبت شخصی و پزشکی ۱- مراقبت شخصی ۲- درمان و مراقبت پزشکی
۱۰	نماز، ذکر و دعا
۱۱	سایر فعالیت‌ها ۱- سایر فعالیت‌ها ۲- فعالیت داوطلبانه ۳- خرید ۴- نگهداری بچه ۵- پرستاری و نگهداری ۶- یادگیری (زبان و خودآموزی غیر تکالیف مدرسه و دانشگاه) ۷- تکلیف تحصیلی
۱۲	اظهار نشده

۳-۱: زمان سپری شده کل

جدول شماره ۱۰۱-۴: متوسط زمان سپری شده پاسخگویان به تفکیک بازه‌های زمانی (جدول کل به دقیقه)

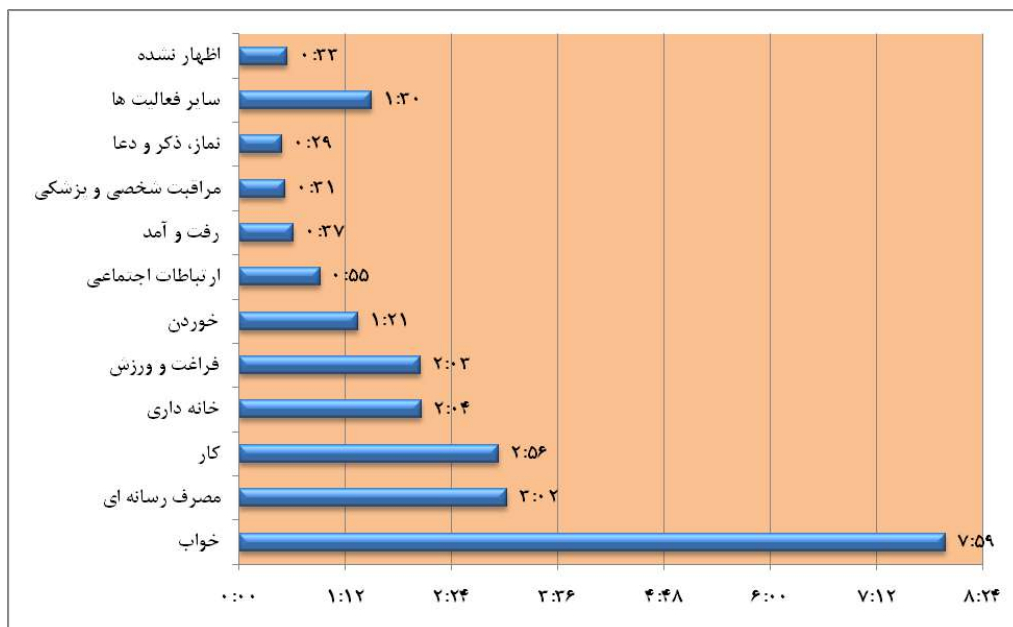
ساعت و دقیقه	کل	۶ عصر تا ۱۲ شب	۱۲ ظهر تا ۶ عصر	۶ صبح تا ۱۲ ظهر	۰۰ بامداد تا ۶ صبح	فعالیت‌ها
		میانگین	میانگین	میانگین	میانگین	
۷:۵۹	۴۷۸,۸	۱۸,۹	۱۸,۵	۱۲۳,۴	۳۱۸	خواب
۲:۵۶	۱۷۶,۵	۲۳,۳	۸۰,۷	۷۰,۳	۲,۲	کار
۲:۰۹	۱۲۸,۶	۷۷,۶	۳۰,۳	۱۳,۳	۷,۴	تماشای تلویزیون، رادیو و خواندن روزنامه
۲:۰۴	۱۲۴,۵	۳۸,۵	۴۴,۲	۳۹,۹	۱,۹	کار خانه
۱:۲۱	۸۰,۹	۲۸,۴	۲۶,۴	۲۵,۸	۰,۳	خوردن
۱:۰۵	۶۵,۵	۲۱,۳	۳۶,۶	۶,۴	۱,۲	استراحت
۰۰:۵۵	۵۴,۹	۲۹	۱۸,۲	۵,۶	۲,۱	ارتباطات اجتماعی
۰۰:۵۳	۵۲,۹	۲۳	۱۳,۳	۶,۵	۱۰,۱	استفاده اینترنت
۰۰:۴۲	۴۲,۵	۲۴	۱۲,۶	۴,۸	۱,۱	سرگرمی و تفریح
۰۰:۲۹	۲۹,۴	۹,۷	۹,۴	۱,۷	۸,۶	نماز، ذکر و دعا
۰۰:۲۷	۲۶,۵	۱۰,۴	۷,۷	۸,۴	۰	خرید
۰۰:۲۴	۲۴,۳	۶,۴	۵,۵	۱۱,۷	۰,۷	مراقبت شخصی
۰۰:۲۴	۲۳,۷	۹,۵	۸,۸	۵,۱	۰,۳	حرکت (غیر محل کار و مدرسه)
۰۰:۲۰	۱۹,۹	۸,۲	۷,۱	۳,۴	۱,۲	سایر فعالیت‌ها
۰۰:۱۶	۱۵,۸	۶	۵,۱	۴,۷	۰	ورزش
۰۰:۱۳	۱۳	۱,۶	۳,۸	۷,۵	۰,۱	رفت و آمد (محل کار و تحصیل)
۰۰:۱۳	۱۲,۷	۳,۴	۵,۷	۳,۶	۰	فعالیت داوطلبانه
۰۰:۰۹	۹,۴	۱,۹	۴,۶	۲,۵	۰,۴	نگهداری بچه
۰۰:۰۹	۸,۶	۲,۱	۲,۷	۲,۸	۱	تکلیف تحصیلی
۰۰:۰۷	۷,۴	۲,۲	۳,۳	۱,۵	۰,۴	یادگیری (زبان و خودآموزی غیر تکالیف مدرسه و دانشگاه)
۰۰:۰۷	۶,۶	۱,۴	۳,۱	۲	۰,۱	درمان و مراقبت پزشکی
۰۰:۰۵	۴,۹	۱,۹	۱,۵	۱,۲	۰,۳	پرستاری و نگهداری
۰۰:۰۳۳	۳۲,۷	۱۱,۳	۱۰,۹	۷,۹	۲,۶	اظهار نشده
۲۴,۰	۱۴۴۰	۳۶۰	۳۶۰	۳۶۰	۳۶۰	کل

بر اساس اطلاعات جدول بالا شهروندان بطور میانگین در طول شبانه روز نزدیک ۸ ساعت می‌خوابند. آنها بطور میانگین ۲ ساعت و ۵۶ دقیقه صرف کار کردن می‌کنند و ۲ ساعت و ۹ دقیقه را به رسانه‌های

مختلف اعم از تماشای تلویزیون، خواندن روزنامه و گوش دادن به رادیو اختصاص داده‌اند. از دیگر زمان‌های چشمگیر می‌توان به زمانی که صرف خوردن می‌شود (۱:۲۱) و استراحت و ارتباطات اجتماعی و استفاده از اینترنت و ... اشاره داشت که در ستون آخر جدول به طور جداگانه میزان زمان هر کدام ثبت شده است.

جدول شماره ۱۰۲-۴: متوسط زمان کلی سپری شده پاسخگویان برای هر فعالیت (از بیشترین به کمترین)

ردیف	فعالیت	مدت زمان صرف شده
۱	خواب	۷:۵۹
۲	مصرف رسانه ای	۳:۰۲
۳	کار	۲:۵۶
۴	خانه داری	۲:۰۴
۵	فراغت و ورزش	۲:۰۳
۶	خوردن	۱:۲۱
۷	ارتباطات اجتماعی	۰۰:۵۵
۸	رفت و آمد	۰۰:۳۷
۹	مراقبت شخصی و پزشکی	۰۰:۳۱
۱۰	نماز، ذکر و دعا	۰۰:۲۹
۱۱	سایر فعالیت ها	۱:۳۰
۱۲	اظهار نشده	۰۰:۳۳
	کل	۲۴:۰۰

نمودار شماره ۱-۴: متوسط زمان سپری شده پاسخگویان برای هر فعالیت در ۲۴ ساعت (جدول کل به ساعت)

بر اساس جدول و نمودار فوق بیشترین زمان در شبانه روز به خواب (۷:۵۹) اختصاص دارد. سپس مصرف رسانه‌ای با ۳ ساعت، و کار با ۲ ساعت و ۵۶ دقیقه قرار گرفته است. شهروندان بالای ۱۵ سال تهرانی که نمونه آماری این تحقیق از بین آنها انتخاب شده است در طول شبانه روز ۲ ساعت و ۳ دقیقه از زمان خود را به فعالیت‌های مختلف فراغتی اختصاص می‌دهند. همانگونه که ملاحظه می‌شود ۵۵ دقیقه به ارتباطات اجتماعی و ۲۹ دقیقه هم به دعا و راز و نیاز اختصاص یافته است.

جدول شماره ۱۰۳-۴: مجموع زمان سپری شده توسط پاسخگویان برای هر فعالیت به تفکیک بازه‌های زمانی ۶ ساعته

(جدول کل)

فعالیت‌ها	۰۰ بامداد تا ۶	۶ صبح تا ۱۲ ظهر	۱۲ ظهر تا ۶ عصر	۶ عصر تا ۱۲ شب	کل زمان صرف شده
	کل زمان صرف شده	کل زمان صرف شده	کل زمان صرف شده	کل زمان صرف شده	
خواب	۴۱۳۷۰۰	۱۶۰۴۸۵	۲۴۰۶۰	۲۴۶۰۰	۶۲۲۸۴۵
کار	۲۹۱۰	۹۱۴۰۷	۱۰۵۰۱۵	۳۰۳۳۰	۲۲۹۶۶۲
تماشای تلویزیون، رادیو و خواندن روزنامه	۹۵۸۵	۱۷۳۵۵	۳۹۴۳۵	۱۰۰۹۷۰	۱۶۷۳۴۵
کار خانه	۲۴۹۰	۵۱۹۶۰	۵۷۴۹۵	۵۰۱۳۰	۱۶۲۰۷۵
خوردن	۴۲۰	۳۳۶۱۵	۳۴۳۰۵	۳۶۹۴۵	۱۰۵۲۸۵
استراحت	۱۵۶۰	۸۳۴۰	۴۷۶۵۵	۲۷۷۵۰	۸۵۳۰۵
ارتباطات اجتماعی	۲۶۷۰	۷۲۹۰	۲۳۶۴۰	۳۷۷۸۵	۷۱۳۸۵
استفاده اینترنت	۱۳۰۹۵	۸۴۱۵	۱۷۲۶۵	۲۹۸۹۵	۶۸۶۷۰
سرگرمی و تفریح	۱۳۸۰	۶۳۰۰	۱۶۴۱۰	۳۱۲۴۵	۵۵۳۳۵
نماز، ذکر و دعا	۱۱۲۵۰	۲۲۵۰	۱۲۲۷۰	۱۲۶۷۵	۳۸۴۴۵
خرید	۳۰	۱۰۹۵۰	۱۰۰۲۰	۱۳۵۳۰	۳۴۵۳۰
مراقبت شخصی	۹۰۰	۱۵۲۷۰	۷۱۴۰	۸۳۸۵	۳۱۶۹۵
حرکت (غیر محل کار و مدرسه)	۴۳۵	۶۶۶۰	۱۱۴۰۰	۱۲۳۶۰	۳۰۸۵۵
ورزش	۶۰	۶۱۰۵	۶۶۶۰	۷۸۰۰	۲۰۶۲۵
رفت و آمد (محل کار و تحصیل)	۱۵۰	۹۷۰۵	۴۹۹۵	۲۱۰۰	۱۶۹۵۰
فعالیت داوطلبانه	۳۰	۴۶۳۰	۷۴۱۰	۴۴۱۰	۱۶۴۸۰
نگهداری بچه	۵۵۵	۳۳۱۵	۶۰۱۵	۲۴۱۵	۱۲۳۰۰
تکلیف تحصیلی	۱۲۴۵	۳۶۹۰	۳۵۴۰	۲۷۴۵	۱۱۲۲۰
یادگیری (زبان و خودآموزی غیر تکالیف مدرسه و دانشگاه)	۴۸۰	۱۹۳۵	۴۳۵۰	۲۸۶۵	۹۶۳۰
درمان و مراقبت پزشکی	۹۰	۲۶۲۵	۳۹۷۵	۱۸۱۵	۸۵۰۵
پرستاری و نگهداری	۳۳۰	۱۵۱۵	۱۹۹۵	۲۴۶۰	۶۳۰۰
سایر فعالیت‌ها	۱۵۰۰	۴۴۵۵	۹۳۰۰	۱۰۶۸۰	۲۵۹۳۵
اظهار نشده	۳۴۹۵	۱۰۰۸۸	۱۴۰۱۰	۱۴۴۷۰	۴۲۰۶۳
کل	۴۶۸۳۶۰	۴۶۸۳۶۰	۴۶۸۳۶۰	۴۶۸۳۶۰	۱۸۷۳۴۴۰

داده‌های این جدول اشاره به مجموع دقایقی دارد که کل افراد به تفکیک بازه‌های زمانی ۶ ساعته به هر فعالیت اختصاص داده‌اند. داده‌های تبدیل شده به میانگین و متوسط زمان سپری شده برای هر فعالیت در جدول پیشین آمده است. داده‌های این جدول کمک می‌کند تا فعالیت‌هایی که میزان زمان کمتر از حدی دارند و رقم میانگین آنها عددی کمتر از ۱ و امکان نمایش ندارد به طور کل در این جدول قابل مشاهده باشد.

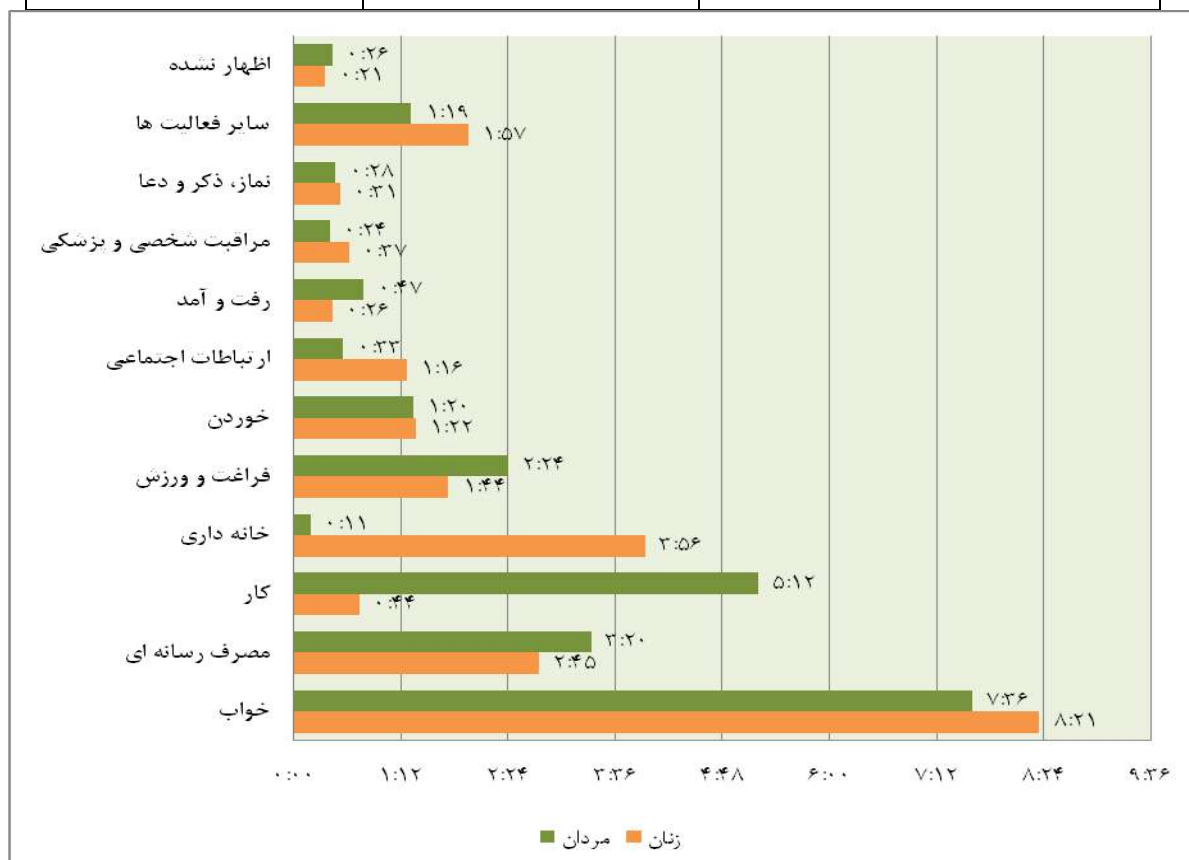
۳-۲: زمان سپری شده به تفکیک جنسیت

جدول شماره ۱۰۴-۴: متوسط زمان سپری شده توسط پاسخگویان برای هر فعالیت در ۲۴ ساعت به تفکیک جنسیت

نوع فعالیت	گذران وقت زنان (به دقیقه)	گذران وقت مردان (به دقیقه)	گذران وقت زنان (به ساعت و دقیقه)	گذران وقت مردان (به ساعت و دقیقه)
خواب	۵۰۰,۶	۴۵۶,۴	۸:۲۱	۷:۳۶
کار	۴۴,۱	۳۱۲,۵	۰۰:۴۴	۵:۱۲
تماشای تلویزیون، رادیو و خواندن روزنامه	۱۱۹,۰	۱۳۸,۵	۱:۵۹	۲:۱۸
کار خانه	۲۳۵,۵	۱۰,۸	۳:۵۶	۰۰:۱۱
خوردن	۸۲,۰	۷۹,۸	۱:۲۲	۱:۲۰
استراحت	۵۷,۰	۷۴,۴	۰۰:۵۷	۱:۱۴
ارتباطات اجتماعی	۷۶,۳	۳۲,۹	۱:۱۶	۰۰:۳۳
استفاده اینترنت	۴۵,۶	۶۰,۲	۰۰:۴۶	۱:۰۲
سرگرمی و تفریح	۳۶,۲	۴۹,۰	۰۰:۳۶	۰۰:۴۹
نماز، ذکر و دعا	۳۱,۴	۲۷,۷	۰۰:۳۱	۰۰:۲۸
خرید	۵۷,۲	۴۲,۸	۰۰:۵۷	۰۰:۴۳
مراقبت شخصی	۲۶,۲	۲۲,۵	۰۰:۲۶	۰۰:۲۲
حرکت (غیر محل کار و مدرسه)	۱۹,۹	۲۷,۶	۰۰:۲۰	۰۰:۲۸
ورزش	۱۱,۲	۲۰,۷	۰۰:۱۱	۰۰:۲۱
رفت و آمد (محل کار و تحصیل)	۶,۵	۱۹,۶	۰۰:۰۶	۰۰:۱۹
فعالیت داوطلبانه	۱۲,۷	۱۲,۶	۰۰:۱۳	۰۰:۱۳
نگهداری بچه	۱۷,۱	۱,۵	۰۰:۱۷	۰۰:۰۱
تکلیف تحصیلی	۵,۵	۱۱,۷	۰۰:۰۵	۰۰:۱۲
یادگیری (زبان و خودآموزی غیر تکلیف مدرسه و دانشگاه)	۶,۴	۸,۳	۰۰:۰۶	۰۰:۰۸
درمان و مراقبت پزشکی	۱۰,۵	۲,۳	۰۰:۱۱	۰۰:۰۲
پرستاری و نگهداری	۷,۵	۲,۲	۰۰:۰۸	۰۰:۰۲
سایر فعالیت ها	۱۰,۶	۰	۰۰:۱۱	۰۰:۰۰
اظهار نشده	۲۱	۲۶	۰۰:۲۱	۰۰:۲۶
کل	۱۴۴۰	۱۴۴۰	۲۴,۰	۲۴,۰

جدول شماره ۴-۱۰۵: متوسط زمان سپری شده توسط پاسخگویان برای هر فعالیت در ۲۴ ساعت به تفکیک جنسیت (به ساعت)

ردیف	فعالیت	زنان	مردان
۱	خواب	۸:۲۱	۷:۳۶
۲	مصرف رسانه ای	۲:۴۵	۳:۲۰
۳	کار	۰۰:۴۴	۵:۱۲
۴	خانه داری	۳:۵۶	۰۰:۱۱
۵	فراغت و ورزش	۱:۴۴	۲:۲۴
۶	خوردن	۱:۲۲	۱:۲۰
۷	ارتباطات اجتماعی	۱:۱۶	۰۰:۳۳
۸	رفت و آمد	۰۰:۲۶	۰۰:۴۷
۹	مراقبت شخصی و پزشکی	۰۰:۳۷	۰۰:۲۴
۱۰	نماز، ذکر و دعا	۰۰:۳۱	۰۰:۲۸
۱۱	سایر فعالیت ها	۱:۵۷	۱:۱۹
۱۲	اظهار نشده	۰۰:۲۱	۰۰:۲۶
	کل	۲۴:۰۰	۲۴:۰۰

نمودار شماره ۴-۲: متوسط زمان سپری شده پاسخگویان برای هر فعالیت در ۲۴ ساعت به تفکیک جنسیت (به ساعت)

بر اساس جداول و نمودار مربوط به زمان سپری شده شهروندان تهرانی برای فعالیت‌های شبانه روزی آنها به تفکیک جنسیت، مشاهده می‌شود زنان (۸ ساعت و ۲۱ دقیقه) اندکی بیش از مردان (۷ ساعت و ۳۶ دقیقه) می‌خوابند. مصرف رسانه‌ای مردان ۳ ساعت و ۲۰ دقیقه و زنان کمتر از مردان، ۲ ساعت و ۴۵ دقیقه را به رسانه‌ها اختصاص می‌دهند. زمانی که مردان به کار اختصاص داده‌اند بیش از ۵ ساعت بوده در حالیکه میانگین زمان سپری شده برای کار خانم‌ها کمتر از ۱ ساعت و در حدود ۴۵ دقیقه می‌باشد. زمانی که صرف امور خانه‌داری می‌شود نزدیک به ۴ ساعت (۳:۵۶) برای خانم‌ها و تنها ۱۱ دقیقه برای آقایان ثبت شده است. فراغت و ورزش مردان نیز بیش از زنان است. مردان در زمینه فعالیت‌های فراغتی ۲ ساعت و ۲۴ دقیقه و زنان تقریباً نصف مردان به اندازه ۱ ساعت و ۴۴ دقیقه وقت صرف فعالیت‌های فراغتی کرده‌اند.

ارتباطات اجتماعی زنان بطور چشمگیری بیش از مردان است در حالیکه زنان ۱ ساعت و ۱۶ دقیقه برای ارتباطات اجتماعی وقت می‌گذارند، مردان بطور میانگین ۳۳ دقیقه زمان صرف ارتباطات می‌کنند. برای فعالیت‌هایی مثل نماز و ذکر دعا و نیز مراقبت‌های شخصی هم زنان در مقایسه با مردان، وقت بیشتری صرف این امور می‌کنند.

۳-۳: زمان سپری شده به تفکیک گروه‌های سنی

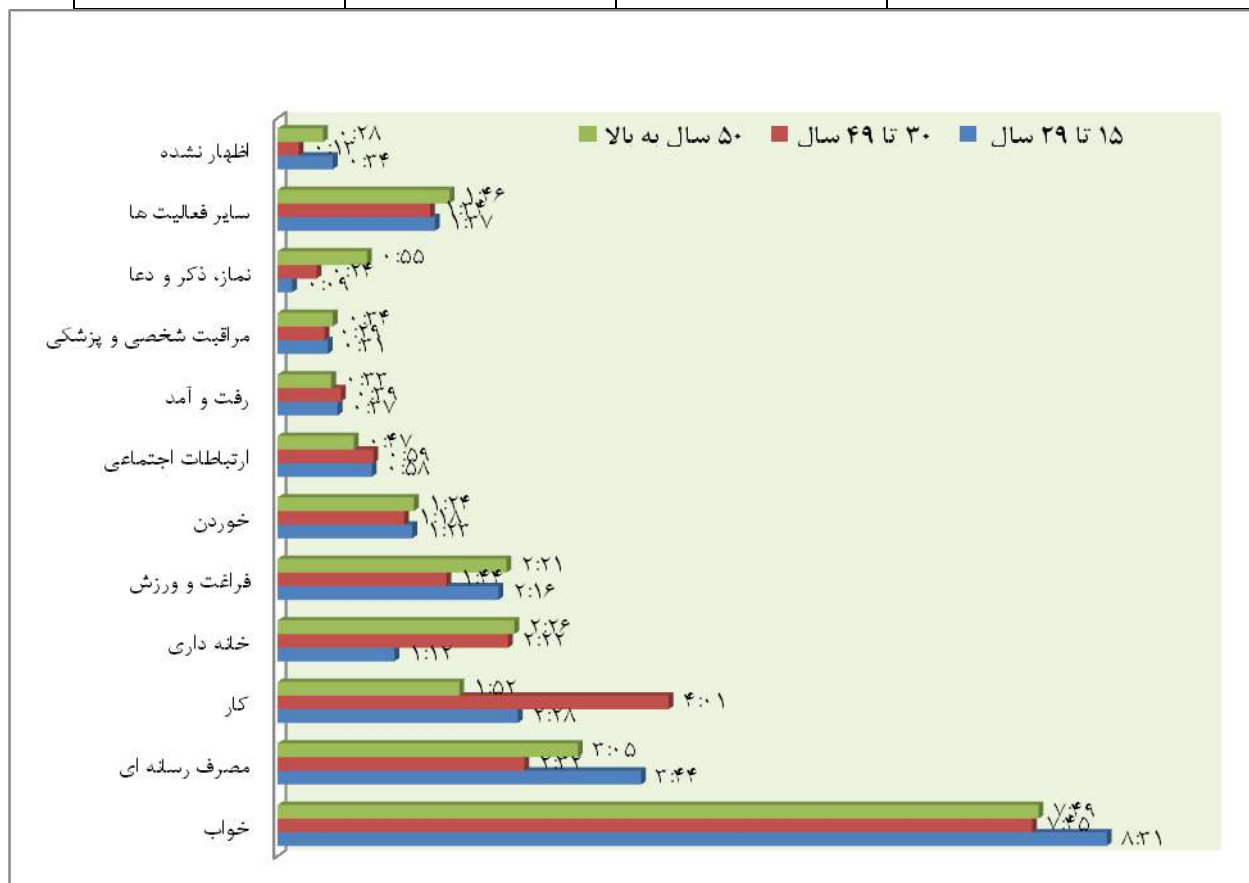
جدول شماره ۱۰۶-۴: متوسط زمان سپری شده توسط پاسخگویان برای هر فعالیت در ۲۴ ساعت به تفکیک گروه‌های

سنی

نوع فعالیت	۱۵ تا ۲۹ سال (به دقیقه)	۳۰ تا ۴۹ سال (به ساعت و دقیقه)	۵۰ سال به بالا (به دقیقه)	۱۵ تا ۲۹ سال (به ساعت و دقیقه)	۳۰ تا ۴۹ سال (به ساعت و دقیقه)	۵۰ سال به بالا (به دقیقه)
خواب	۵۱۱,۰	۴۶۵,۱	۴۶۹,۲	۸:۳۱	۷:۴۵	۷:۴۹
کار	۱۴۸,۲	۲۴۱,۴	۱۱۲,۴	۲:۲۸	۴:۰۱	۱:۵۲
تماشای تلویزیون، رادیو و خواندن روزنامه	۱۲۱,۲	۱۰۸,۳	۱۶۲,۹	۲:۰۱	۱:۴۸	۲:۴۳
کار خانه	۷۲,۳	۱۴۲,۳	۱۴۵,۹	۱:۱۲	۲:۲۲	۲:۲۶
خوردن	۸۲,۶	۷۷,۹	۸۳,۸	۱:۲۳	۱:۱۸	۱:۲۴
استراحت	۴۹,۵	۵۸,۲	۸۸,۵	۰۰:۴۹	۰۰:۵۸	۱:۲۹
ارتباطات اجتماعی	۵۸,۲	۵۸,۶	۴۶,۹	۰۰:۵۸	۰۰:۵۹	۰۰:۴۷
استفاده اینترنت	۱۰۳,۴	۴۳,۶	۲۲,۴	۱:۴۳	۰۰:۴۴	۰۰:۲۲
سرگرمی و تفریح	۵۸,۰	۳۴,۵	۳۹,۷	۰۰:۵۸	۰۰:۳۵	۰۰:۴۰
نماز، ذکر و دعا	۸,۹	۲۴,۱	۵۴,۸	۰۰:۰۹	۰۰:۲۴	۰۰:۵۵
خرید	۳۲,۰	۴۹,۱	۶۷,۲	۰۰:۳۲	۰۰:۴۹	۰۰:۶۷
مراقبت شخصی	۲۶,۸	۲۴,۳	۲۲,۵	۰۰:۲۷	۰۰:۲۴	۰۰:۲۳
حرکت (غیر محل کار و مدرسه)	۲۲,۵	۲۱,۵	۲۷,۹	۰۰:۲۳	۰۰:۲۱	۰۰:۲۸
ورزش	۲۸,۶	۱۰,۹	۱۱,۹	۰۰:۲۹	۰۰:۱۱	۰۰:۱۲
رفت و آمد (محل کار و تحصیل)	۱۴,۴	۱۸,۲	۴,۷	۰۰:۱۴	۰۰:۱۸	۰۰:۰۵
فعالیت داوطلبانه	۱۳,۹	۱۰,۷	۱۴,۳	۰۰:۱۴	۰۰:۱۱	۰۰:۱۴
نگهداری بچه	۶,۷	۱۳,۶	۶,۲	۰۰:۰۷	۰۰:۱۴	۰۰:۰۶
تکلیف تحصیلی	۲۵,۰	۴,۱	۰,۹	۰۰:۲۵	۰۰:۰۴	۰۰:۰۱
یادگیری (زبان و خودآموزی غیر تکلیف مدرسه و دانشگاه)	۱۴,۰	۴,۱	۶,۲	۰۰:۱۴	۰۰:۰۴	۰۰:۰۶
درمان و مراقبت پزشکی	۳,۷	۵,۱	۱۱,۰	۰۰:۰۴	۰۰:۰۵	۰۰:۱۱
پرستاری و نگهداری	۱,۴	۳,۹	۹,۲	۰۰:۰۱	۰۰:۰۴	۰۰:۰۹
سایر فعالیت‌ها	۳,۸	۷,۶	۳,۲	۰۰:۰۴	۰۰:۰۸	۰۰:۰۳
اظهار نشده	۳۳,۹	۱۲,۹	۲۸,۴	۰۰:۳۴	۰۰:۱۳	۰۰:۲۸
کل	۱۴۴۰	۱۴۴۰	۱۴۴۰	۲۴,۰	۲۴,۰	۲۴,۰

جدول شماره ۴-۱۰۷: متوسط زمان سپری شده توسط پاسخگویان برای هر فعالیت به تفکیک گروه‌های سنی (به ساعت)

ردیف	فعالیت	۱۵ تا ۲۹ سال	۳۰ تا ۴۹ سال	۵۰ سال به بالا
۱	خواب	۸:۳۱	۷:۴۵	۷:۴۹
۲	مصرف رسانه ای	۳:۴۴	۲:۳۲	۳:۰۵
۳	کار	۲:۲۸	۴:۰۱	۱:۵۲
۴	خانه داری	۱:۱۲	۲:۲۲	۲:۲۶
۵	فراغت و ورزش	۲:۱۶	۱:۴۴	۲:۲۱
۶	خوردن	۱:۲۳	۱:۱۸	۱:۲۴
۷	ارتباطات اجتماعی	۰۰:۵۸	۰۰:۵۹	۰۰:۴۷
۸	رفت و آمد	۰۰:۳۷	۰۰:۳۹	۰۰:۳۳
۹	مراقبت شخصی و پزشکی	۰۰:۳۱	۰۰:۲۹	۰۰:۳۴
۱۰	نماز، ذکر و دعا	۰۰:۰۹	۰۰:۲۴	۰۰:۵۵
۱۱	سایر فعالیت‌ها	۱:۳۷	۱:۳۴	۱:۴۶
۱۲	اظهار نشده	۰۰:۳۴	۰۰:۱۳	۰۰:۲۸
	کل	۲۴:۰۰	۲۴:۰۰	۲۴:۰۰

نمودار شماره ۳-۴: متوسط زمان سپری شده پاسخگویان برای هر فعالیت به تفکیک گروه‌های سنی

جداول و نمودارهای بالا به چگونگی گذران وقت شهروندان تهرانی به تفکیک گروه‌های سنی اختصاص یافته است. در این بخش، پاسخگویان به سه گروه ۱۵ تا ۲۹ سال، ۳۰ تا ۴۹ سال و افراد بالای ۵۰ سال تقسیم شده‌اند. بر اساس تقسیم بندی انجام شده، ساعت خواب افراد بین ۱۵ تا ۲۹ سال بیش از دیگر گروه‌های سنی است. در مورد مصرف رسانه‌ای نیز گروه ۱۵ تا ۲۹ سال بیش از دو گروه دیگر زمان صرف این کار می‌کنند. در بین گروه‌های سنی، کمترین مصرف رسانه به افراد بین ۳۰ تا ۴۹ سال اختصاص دارد که به نظر مشغله‌های کاری و قرار گرفتن در دامنه سنی گروه‌های سنی فعال، باعث چنین وضعیتی بوده است. البته میزان ساعت اختصاص یافته به این گروه سنی که بیش از دیگر گروه‌های سنی است تأیید کننده این استدلال است.

در مورد ارتباطات اجتماعی، افراد دو گروه سنی واقع در ۱۵ تا ۴۹ سال از میزان زمان تقریباً یکسانی برخوردارند و در این بین، افراد گروه سنی بالای ۵۰ سال زمان کمتری به ارتباطات اختصاص داده‌اند. با توجه به تغییر بافت جمعیتی به سمت سالمندی و حتی پیری جمعیت، لازم است تا حدودی کمبود ارتباطات بین این گروه سنی بیشتر مورد توجه برنامه‌ریزان قرار گیرد تا مانع از پیامدهای روحی و روانی همچون افسردگی و گوشه‌گیری در بین این گروه از افراد شود.

زمان سپری شده برای گروه سنی ۳۰ تا ۴۹ سال برای کار، با ۴ ساعت بیش از دیگر گروه‌های سنی به ثبت رسیده است.

همچنین از دیگر موارد قابل توجه اینکه، زمان سپری شده برای فعالیت‌های مرتبط با فراغت و ورزش در بین دو گروه سنی ۱۵ تا ۲۹ سال و افراد بالای ۵۰ سال، بیش از گروه سنی میانسال ۳۰ تا ۴۹ سال مشاهده می‌شود.

در مورد دیگر فعالیت‌های اظهار شده، می‌توان به زمان اختصاص یافته به نماز و دعا و نیایش اشاره داشت که این فعالیت با اختصاص ۵۵ دقیقه زمان در شبانه روز برای گروه سنی بالای ۵۰ سال بیش از دیگر گروه‌های سنی به چشم می‌خورد.

۳-۴: زمان سپری شده به تفکیک وضعیت تاهل

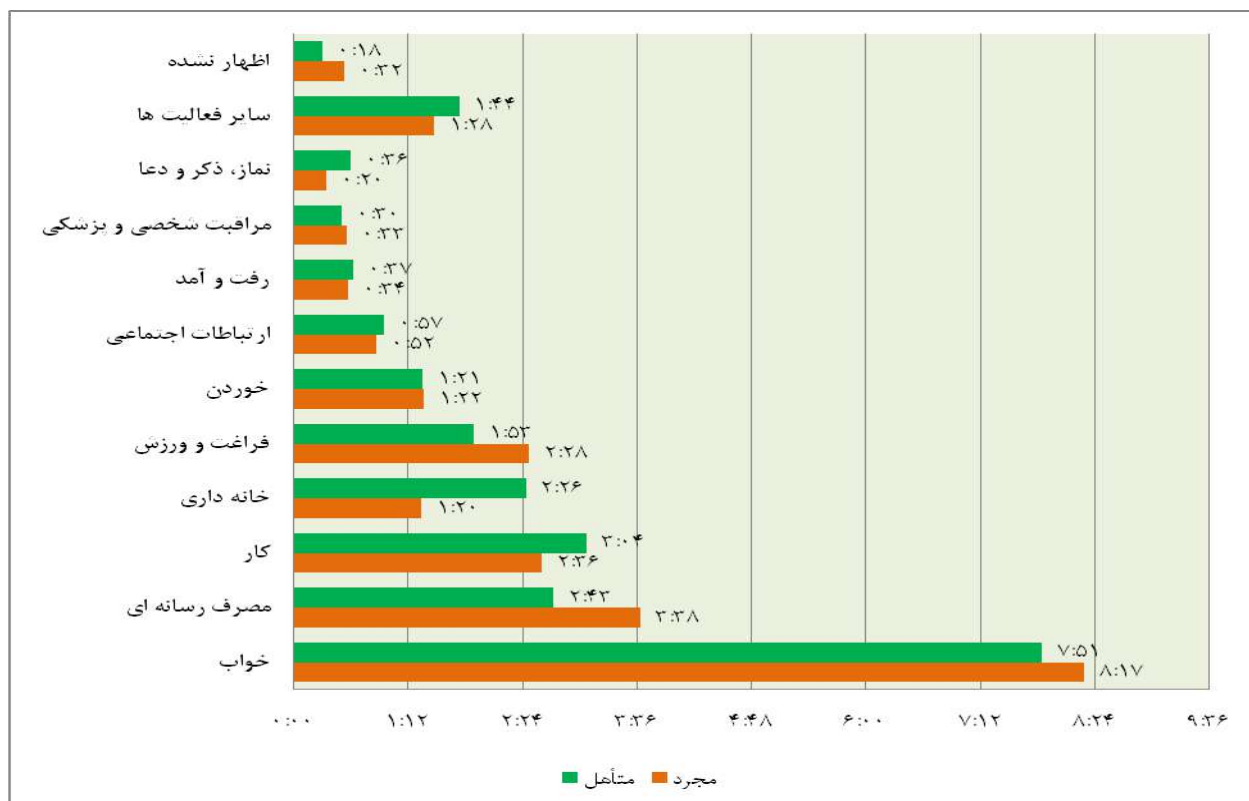
جدول شماره ۱۰۸-۴: متوسط زمان سپری شده توسط پاسخگویان برای هر فعالیت در ۲۴ ساعت به تفکیک وضعیت

تاهل

متاهل (به ساعت و دقیقه)	مجرد (به ساعت و دقیقه)	متاهل (به دقیقه)	مجرد (به دقیقه)	نوع فعالیت
۷:۵۱	۸:۱۷	۴۷۰,۹	۴۹۷,۲	خواب
۳:۰۴	۲:۳۶	۱۸۴,۳	۱۵۶,۴	کار
۲:۱۰	۲:۰۵	۱۲۹,۹	۱۲۴,۹	تماشای تلویزیون، رادیو و خواندن روزنامه
۲:۲۶	۱:۲۰	۱۴۶,۰	۸۰,۱	کار خانه
۱:۲۱	۱:۲۲	۸۰,۶	۸۱,۶	خوردن
۱:۰۹	۰۰:۵۸	۶۸,۸	۵۷,۶	استراحت
۰۰:۵۷	۰۰:۵۲	۵۷,۱	۵۱,۸	ارتباطات اجتماعی
۰۰:۳۳	۱:۳۳	۳۳,۴	۹۳,۴	استفاده اینترنت
۰۰:۳۲	۱:۰۵	۳۲,۵	۶۴,۸	سرگرمی و تفریح
۰۰:۳۶	۰۰:۲۰	۳۵,۷	۱۹,۸	نماز، ذکر و دعا
۰۰:۵۹	۰۰:۳۱	۵۹,۲	۳۰,۶	خرید
۰۰:۲۴	۰۰:۲۶	۲۳,۶	۲۵,۸	مراقبت شخصی
۰۰:۲۴	۰۰:۲۱	۲۴,۰	۲۱,۴	حرکت (غیر محل کار و مدرسه)
۰۰:۱۲	۰۰:۲۵	۱۱,۹	۲۴,۷	ورزش
۰۰:۱۳	۰۰:۱۳	۱۳,۳	۱۳,۱	رفت و آمد (محل کار و تحصیل)
۰۰:۱۳	۰۰:۱۳	۱۲,۶	۱۳,۳	فعالیت داوطلبانه
۰۰:۱۳	۰۰:۰۲	۱۲,۸	۲,۴	نگهداری بچه
۰۰:۰۲	۰۰:۲۲	۲,۴	۲۲,۳	تکلیف تحصیلی
۰۰:۰۶	۰۰:۱۱	۵,۶	۱۱,۲	یادگیری (زبان و خودآموزی غیر تکالیف مدرسه و دانشگاه)
۰۰:۰۶	۰۰:۰۷	۶,۵	۶,۹	درمان و مراقبت پزشکی
۰۰:۰۵	۰۰:۰۵	۵,۱	۴,۶	پرستاری و نگهداری
۰۰:۰۶	۰۰:۰۴	۶,۲	۳,۸	سایر فعالیت‌ها
۰۰:۱۸	۰۰:۳۲	۱۷,۶	۳۲,۳	اظهار نشده
۲۴,۰	۲۴,۰	۱۴۴۰	۱۴۴۰	کل

جدول شماره ۱۰۹-۴: متوسط زمان سپری شده توسط پاسخگویان برای هر فعالیت در ۲۴ ساعت به تفکیک وضعیت تأهل (به ساعت)

ردیف	فعالیت	مجرد	متأهل
۱	خواب	۸:۱۷	۷:۵۱
۲	مصرف رسانه ای	۳:۳۸	۲:۴۳
۳	کار	۲:۳۶	۳:۰۴
۴	خانه داری	۱:۲۰	۲:۲۶
۵	فراغت و ورزش	۲:۲۸	۱:۵۳
۶	خوردن	۱:۲۲	۱:۲۱
۷	ارتباطات اجتماعی	۰۰:۵۲	۰۰:۵۷
۸	رفت و آمد	۰۰:۳۴	۰۰:۳۷
۹	مراقبت شخصی و پزشکی	۰۰:۳۳	۰۰:۳۰
۱۰	نماز، ذکر و دعا	۰۰:۲۰	۰۰:۳۶
۱۱	سایر فعالیت ها	۱:۲۸	۱:۴۴
۱۲	اظهار نشده	۰۰:۳۲	۰۰:۱۸
	کل	۲۴:۰۰	۲۴:۰۰

نمودار شماره ۴-۴: متوسط زمان سپری شده پاسخگویان برای هر فعالیت به تفکیک وضعیت تأهل (به ساعت)

بر اساس نمودار و جداول مربوط به زمان سپری شده پاسخگویان به تفکیک وضعیت تأهل می‌توان مشاهده کرد که افراد مجرد بیش از افراد متأهل می‌خوابند و وقت صرف رسانه‌ها می‌کنند و حتی وقت بیشتری را برای فراغت و ورزش اختصاص می‌دهند. در مقابل زمانی که صرف امور خانه‌داری، کار، ارتباطات و حتی نماز و نیایش شده است از سوی افراد متأهل بیشتر بوده است.

افراد مجرد در طول شبانه روز ۸ ساعت و ۱۷ دقیقه به خواب اختصاص داده‌اند. در حالیکه افراد متأهل ۷ ساعت و ۵۱ دقیقه می‌خوابند.

مصرف رسانه‌ای افراد مجرد ۳ ساعت و ۳۸ دقیقه بوده و افراد متأهل کمتر از مجردها و به اندازه ۲ ساعت و ۴۳ دقیقه از رسانه‌ها استفاده می‌کنند.

همچنین زمان فراغت و ورزش افراد مجرد نیز با ۲ ساعت و ۲۸ دقیقه در برابر میانگین کمتر افراد متأهل در این زمینه با ۱ ساعت و ۵۳ دقیقه قرار گرفته است.

۵-۳: زمان سپری شده به تفکیک وضعیت تحصیلات دانشگاهی

جدول شماره ۱۱۰-۴: متوسط زمان سپری شده توسط پاسخگویان برای هر فعالیت در ۲۴ ساعت به تفکیک وضعیت

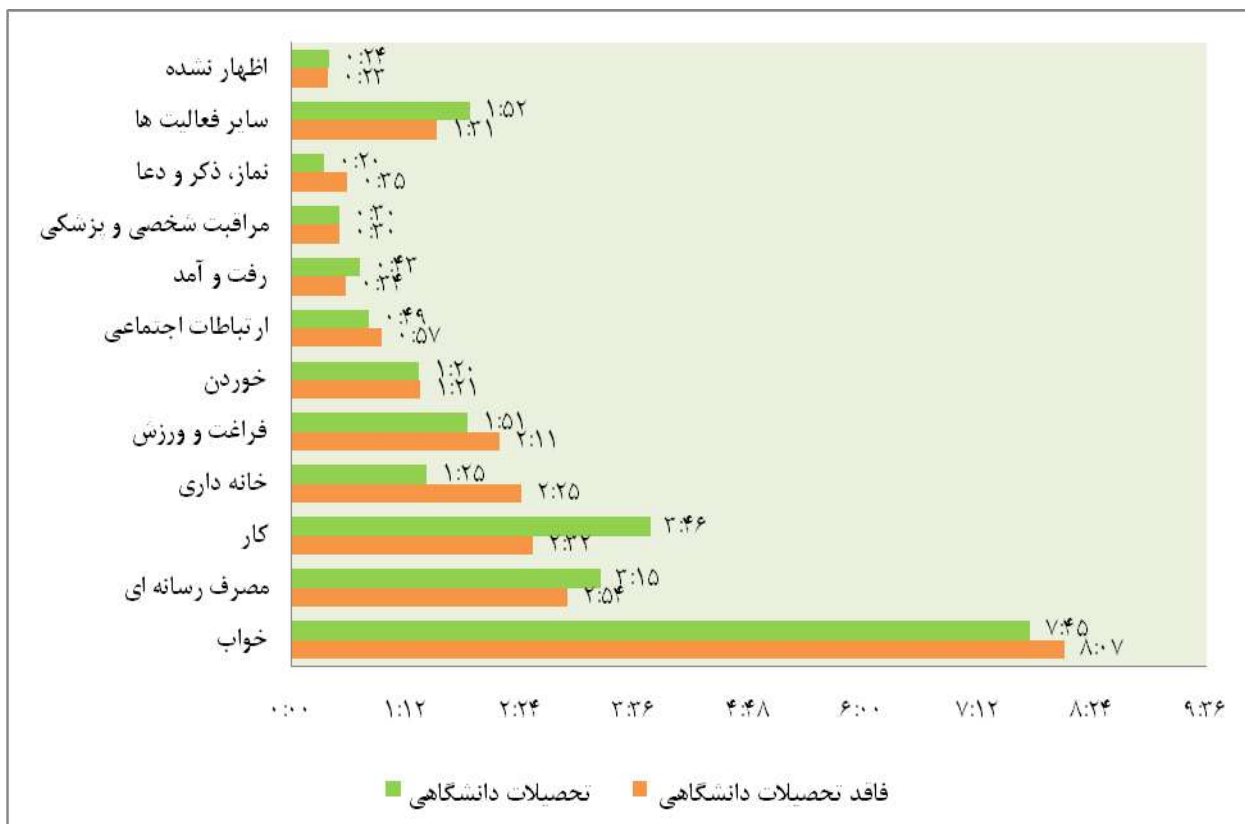
تحصیلات دانشگاهی

تحصیلات دانشگاهی (به ساعت و دقیقه)	فایده تحصیلات دانشگاهی (به ساعت و دقیقه)	تحصیلات دانشگاهی (به دقیقه)	فایده تحصیلات دانشگاهی (به دقیقه)	نوع فعالیت
۷:۴۵	۸:۰۷	۴۶۴,۹	۴۸۶,۷	خواب
۳:۴۶	۲:۳۲	۲۲۵,۵	۱۵۱,۶	کار
۲:۰۰	۲:۱۲	۱۲۰,۴	۱۳۲,۲	تماشای تلویزیون، رادیو و خواندن روزنامه
۱:۲۵	۲:۲۵	۸۵,۰	۱۴۴,۹	کار خانه
۱:۲۰	۱:۲۱	۷۹,۹	۸۱,۴	خوردن
۰۰:۵۴	۱:۱۲	۵۴,۲	۷۱,۸	استراحت
۰۰:۴۹	۰۰:۵۷	۴۸,۸	۵۷,۴	ارتباطات اجتماعی
۱:۱۵	۰۰:۴۲	۷۴,۵	۴۲,۰	استفاده اینترنت
۰۰:۳۸	۰۰:۴۵	۳۷,۵	۴۵,۳	سرگرمی و تفریح
۰۰:۲۰	۰۰:۳۵	۱۹,۸	۳۴,۵	نماز، ذکر و دعا
۰۰:۵۳	۰۰:۴۹	۵۲,۸	۴۸,۷	خرید
۰۰:۲۶	۰۰:۲۳	۲۶,۱	۲۳,۴	مراقبت شخصی
۰۰:۲۳	۰۰:۲۴	۲۳,۲	۲۳,۹	حرکت (غیر محل کار و مدرسه)
۰۰:۱۹	۰۰:۱۴	۱۹,۰	۱۴,۳	ورزش
۰۰:۲۰	۰۰:۱۰	۱۹,۶	۹,۵	رفت و آمد (محل کار و تحصیل)
۰۰:۱۳	۰۰:۱۲	۱۳,۳	۱۲,۴	فعالیت داوطلبانه
۰۰:۱۱	۰۰:۰۹	۱۱,۳	۸,۵	نگهداری بچه
۰۰:۱۷	۰۰:۰۴	۱۷,۵	۴,۲	تکلیف تحصیلی
۰۰:۰۹	۰۰:۰۶	۹,۱	۶,۲	یادگیری (زبان و خودآموزی غیر تکالیف مدرسه و دانشگاه)
۰۰:۰۴	۰۰:۰۷	۴,۵	۷,۵	درمان و مراقبت پزشکی
۰۰:۰۳	۰۰:۰۶	۲,۷	۶,۰	پرستاری و نگهداری
۰۰:۰۶	۰۰:۰۵	۶,۰	۵,۱	سایر فعالیت‌ها
۰۰:۲۴	۰۰:۲۳	۲۴,۴	۲۲,۵	اظهار نشده
۲۴,۰	۲۴,۰	۱۴۴۰	۱۴۴۰	کل

جدول شماره ۱۱۱-۴: متوسط زمان سپری شده توسط پاسخگویان برای هر فعالیت به تفکیک وضعیت تحصیلات

دانشگاهی

تحصیلات دانشگاهی	فاقد تحصیلات دانشگاهی	فعالیت	ردیف
۷:۴۵	۸:۰۷	خواب	۱
۳:۱۵	۲:۵۴	مصرف رسانه ای	۲
۳:۴۶	۲:۳۲	کار	۳
۱:۲۵	۲:۲۵	خانه داری	۴
۱:۵۱	۲:۱۱	فراغت و ورزش	۵
۱:۲۰	۱:۲۱	خوردن	۶
۰۰:۴۹	۰۰:۵۷	ارتباطات اجتماعی	۷
۰۰:۴۳	۰۰:۳۴	رفت و آمد	۸
۰۰:۳۰	۰۰:۳۰	مراقبت شخصی و پزشکی	۹
۰۰:۲۰	۰۰:۳۵	نماز، ذکر و دعا	۱۰
۱:۵۲	۱:۳۱	سایر فعالیت ها	۱۱
۰۰:۲۴	۰۰:۲۳	اظهار نشده	۱۲
۲۴:۰۰	۲۴:۰۰	کل	

نمودار شماره ۵-۴: متوسط زمان سپری شده پاسخگویان برای هر فعالیت به تفکیک وضعیت تحصیلات دانشگاهی

الگوی گذران وقت در بین افراد با تحصیلات دانشگاهی و افراد فاقد تحصیلات دانشگاهی متفاوت است. بر اساس داده‌های جداول و نمودار مربوطه افراد فاقد تحصیلات دانشگاهی در طول شبانه روز ۸ ساعت و ۷ دقیقه می‌خوابند و بطور میانگین ۲۰ دقیقه بیش از افراد دارای تحصیلات دانشگاهی به خواب اختصاص می‌دهند.

مصرف رسانه‌ای افراد دارای تحصیلات دانشگاهی به طور میانگین ۳ ساعت و ۱۵ دقیقه و بیش از گروه فاقد تحصیلات دانشگاهی است.

و البته صرف وقت برای فراغت و ورزش در بین افراد فاقد تحصیلات دانشگاهی با میانگین ۲ ساعت و ۱۱ دقیقه، زمانی بیش از افراد با تحصیلات دانشگاهی ثبت شده است.

همچنین افراد فاقد تحصیلات دانشگاهی زمان بیشتری را صرف ارتباطات اجتماعی و نیز نماز و نیایش می‌کنند.

در مورد زمان اختصاص یافته به کار، افراد با تحصیلات دانشگاهی به طور میانگین ۳ ساعت و ۴۶ دقیقه و افراد فاقد تحصیلات دانشگاهی ۲ ساعت و ۳۲ دقیقه برای کار اختصاص داده‌اند که ملاحظه می‌شود میانگین ساعت کار افراد با تحصیلات دانشگاهی در حدود یک ساعت بیش از گروه مقابل است.

۳-۶: زمان سپری شده به تفکیک وضعیت اشتغال

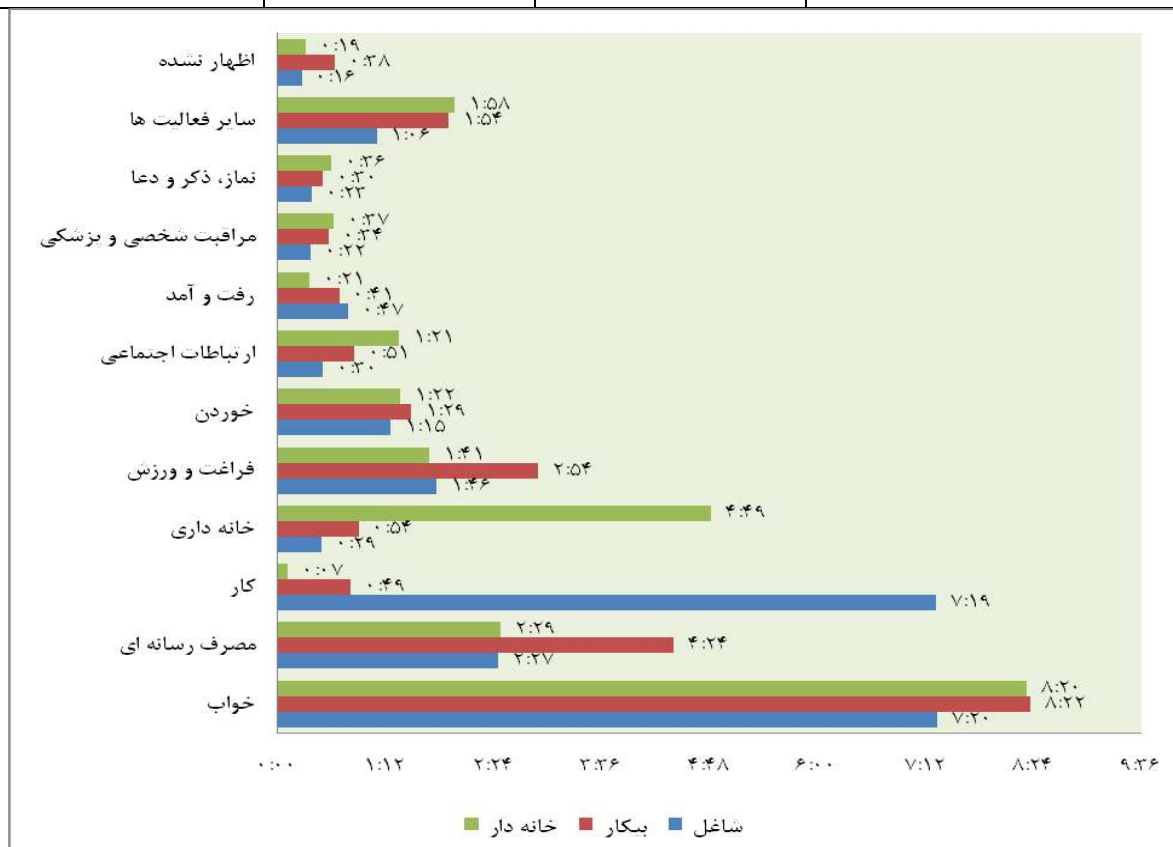
جدول شماره ۱۱۲-۴: متوسط زمان سپری شده توسط پاسخگویان برای هر فعالیت در ۲۴ ساعت به تفکیک وضعیت

اشتغال

خانهدار (به ساعت و دقیقه)	بیکار (به ساعت و دقیقه)	شاغل (به ساعت و دقیقه)	خانهدار (به دقیقه)	بیکار (به دقیقه)	شاغل (به دقیقه)	نوع فعالیت
۸:۲۰	۸:۲۲	۷:۲۰	۵۰۰,۵	۵۰۲,۰	۴۳۹,۹	خواب
۰۰:۰۷	۰۰:۴۹	۷:۱۹	۷,۳	۴۹,۱	۴۳۹,۱	کار
۲:۰۰	۲:۵۷	۱:۴۰	۱۲۰,۲	۱۷۶,۳	۹۹,۸	تماشای تلویزیون، رادیو و خواندن روزنامه
۴:۴۹	۰۰:۵۴	۰۰:۲۹	۲۸۸,۶	۵۴,۳	۲۹,۰	کار خانه
۱:۲۲	۱:۲۹	۱:۱۵	۸۲,۵	۸۸,۴	۷۳,۹	خوردن
۱:۰۱	۱:۱۷	۱:۰۲	۶۰,۹	۷۶,۴	۶۲,۳	استراحت
۱:۲۱	۰۰:۵۱	۰۰:۳۰	۸۱,۳	۵۱,۲	۳۰,۲	ارتباطات اجتماعی
۰۰:۲۹	۱:۲۷	۰۰:۴۷	۲۹,۳	۸۷,۲	۴۷,۱	استفاده اینترنت
۰۰:۳۱	۱:۱۱	۰۰:۳۰	۳۱,۳	۷۱,۰	۳۰,۱	سرگرمی و تفریح
۰۰:۳۶	۰۰:۳۰	۰۰:۲۳	۳۶,۱	۳۰,۳	۲۲,۸	نماز، ذکر و دعا
۰۰:۵۹	۰۰:۵۶	۰۰:۳۷	۵۸,۶	۵۵,۸	۳۷,۳	خرید
۰۰:۲۴	۰۰:۲۸	۰۰:۲۱	۲۳,۵	۲۸,۴	۲۰,۶	مراقبت شخصی
۰۰:۱۹	۰۰:۳۳	۰۰:۲۱	۱۸,۶	۳۲,۶	۲۰,۶	حرکت (غیر محل کار و مدرسه)
۰۰:۰۹	۰۰:۲۶	۰۰:۱۴	۹,۲	۲۶,۲	۱۴,۴	ورزش
۰۰:۰۲	۰۰:۰۸	۰۰:۲۶	۱,۷	۷,۷	۲۶,۳	رفت و آمد (محل کار و تحصیل)
۰۰:۱۳	۰۰:۱۶	۰۰:۱۰	۱۲,۹	۱۶,۳	۹,۹	فعالیت داوطلبانه
۰۰:۲۱	۰۰:۰۲	۰۰:۰۴	۲۱,۱	۲,۲	۴,۴	نگهداری بچه
۰۰:۰۱	۰۰:۱۹	۰۰:۰۶	۰,۹	۱۹,۳	۶,۰	تکلیف تحصیلی
۰۰:۰۴	۰۰:۱۶	۰۰:۰۳	۴,۴	۱۶,۲	۳,۵	یادگیری (زبان و خودآموزی غیر تکالیف مدرسه و دانشگاه)
۰۰:۱۳	۰۰:۰۶	۰۰:۰۱	۱۲,۷	۶,۴	۱,۱	درمان و مراقبت پزشکی
۰۰:۱۰	۰۰:۰۳	۰۰:۰۲	۹,۹	۲,۷	۲,۰	پرستاری و نگهداری
۰۰:۱۰	۰۰:۰۲	۰۰:۰۴	۹,۷	۱,۷	۳,۸	سایر فعالیت‌ها
۰۰:۱۹	۰۰:۳۸	۰۰:۱۶	۱۸,۸	۳۸,۳	۱۵,۹	اظهار نشده
۲۴,۰	۲۴,۰	۲۴,۰	۱۴۴۰	۱۴۴۰	۱۴۴۰	کل

جدول شماره ۱۱۳-۴: متوسط زمان سپری شده توسط پاسخگویان برای هر فعالیت به تفکیک وضعیت اشتغال (به ساعت)

ردیف	فعالیت	شاغل	بیکار	خانه‌دار
۱	خواب	۷:۲۰	۸:۲۲	۸:۲۰
۲	مصرف رسانه ای	۲:۲۷	۴:۲۴	۲:۲۹
۳	کار	۷:۱۹	۰۰:۴۹	۰۰:۰۷
۴	خانه داری	۰۰:۲۹	۰۰:۵۴	۴:۴۹
۵	فراغت و ورزش	۱:۴۶	۲:۵۴	۱:۴۱
۶	خوردن	۱:۱۵	۱:۲۹	۱:۲۲
۷	ارتباطات اجتماعی	۰۰:۳۰	۰۰:۵۱	۱:۲۱
۸	رفت و آمد	۰۰:۴۷	۰۰:۴۱	۰۰:۲۱
۹	مراقبت شخصی و پزشکی	۰۰:۲۲	۰۰:۳۴	۰۰:۳۷
۱۰	نماز، ذکر و دعا	۰۰:۲۳	۰۰:۳۰	۰۰:۳۶
۱۱	سایر فعالیت ها	۱:۰۶	۱:۵۴	۱:۵۸
۱۲	اظهار نشده	۰۰:۱۶	۰۰:۳۸	۰۰:۱۹
	کل	۲۴:۰۰	۲۴:۰۰	۲۴:۰۰

نمودار شماره ۴-۶: متوسط زمان سپری شده پاسخگویان برای هر فعالیت در ۲۴ ساعت به تفکیک وضعیت اشتغال (به ساعت)

در خصوص چگونگی گذران وقت شهروندان تهرانی به تفکیک وضعیت اشتغال، نتایج به دست آمده نشان می‌دهد افراد شاغل، ساعات کمتری را (۷ ساعت و ۲۰ دقیقه) نسبت به افراد خانه دار و بیکار به خواب اختصاص می‌دهند. میزان ساعات کار افراد شاغل ۷ ساعت و ۱۹ دقیقه در روز می‌باشد. مصرف رسانه‌ای افراد بیکار با ۴ ساعت و ۲۴ دقیقه، نسبت به گروه‌های خانه‌دار و شاغل با ۲ ساعت و نیم در سطح بالاتری قرار دارد. جالب آنکه ساعات فراغت و ورزش افراد بیکار با ۴ ساعت و ۲۴ دقیقه، یک ساعت بیشتر از گروه‌های خانه‌دار و شاغل است.

در مورد فعالیت‌هایی مثل مراقبت شخصی و سلامت، ارتباطات اجتماعی و دعا و نماز، افراد خانه‌دار نسبت به دو گروه دیگر یعنی افراد شاغل و بیکار، وقت بیشتری را به این امور اختصاص می‌دهند.

۳-۷: زمان سپری شده به تفکیک پهنه‌بندی مناطق شهر تهران

جدول شماره ۱۱۴-۴: متوسط زمان سپری شده توسط پاسخگویان برای هر فعالیت در ۲۴ ساعت به تفکیک تقسیم‌بندی پهنه‌های ۵ گانه شهر تهران (به دقیقه)

غرب (به دقیقه)	جنوب (به دقیقه)	شرق (به دقیقه)	مرکز (به دقیقه)	شمال (به دقیقه)	نوع فعالیت
۴۹۸,۹	۴۷۸,۷	۴۹۰,۶	۴۶۹,۳	۴۵۹,۷	خواب
۱۱۵,۴	۱۷۹,۱	۱۹۸,۵	۱۹۳,۸	۱۶۵,۹	کار
۱۳۱,۱	۱۳۲,۸	۱۰۸,۷	۱۱۶,۰	۱۵۶,۵	تماشای تلویزیون، رادیو و خواندن روزنامه
۱۷۹,۷	۱۳۹,۶	۱۱۶,۷	۹۹,۴	۱۰۲,۳	کار خانه
۷۸,۳	۹۰,۸	۶۸,۳	۶۱,۹	۱۰۱,۱	خوردن
۶۶,۶	۶۲,۵	۵۹,۲	۵۱,۶	۸۲,۴	استراحت
۷۰,۹	۴۷,۴	۷۴,۱	۴۶,۵	۳۳,۱	ارتباطات اجتماعی
۴۵,۶	۳۸,۵	۳۸,۰	۴۶,۸	۸۷,۴	استفاده اینترنت
۳۳,۱	۴۴,۵	۴۶,۲	۳۰,۵	۴۷,۲	سرگرمی و تفریح
۲۷,۵	۴۸,۶	۲۶,۰	۳۳,۴	۱۹,۶	نماز، ذکر و دعا
۷۱,۶	۳۸,۸	۴۶,۶	۵۱,۵	۴۹,۷	خرید
۱۶,۹	۲۷,۶	۲۱,۷	۲۲,۳	۲۹,۹	مراقبت شخصی
۱۶,۸	۳۲,۷	۲۷,۳	۲۰,۳	۱۷,۰	حرکت (غیر محل کار و مدرسه)
۱۸,۳	۱۸,۰	۱۳,۰	۶,۸	۲۱,۶	ورزش
۸,۰	۹,۱	۱۵,۸	۱۹,۶	۱۱,۰	رفت و آمد (محل کار و تحصیل)
۱۰,۴	۱۶,۰	۱۱,۴	۱۵,۵	۱۱,۴	فعالیت داوطلبانه
۴,۶	۷,۶	۸,۹	۲۱,۹	۷,۱	نگهداری بچه
۱۰,۰	۳,۶	۸,۸	۲,۲	۱۴,۷	تکلیف تحصیلی
۹,۶	۲,۴	۸,۰	۳,۶	۱۱,۳	یادگیری (زبان و خودآموزی غیر تکالیف مدرسه و دانشگاه)
۱۲,۵	۷,۴	۵,۰	۷,۸	۴,۶	درمان و مراقبت پزشکی
۶,۶	۹,۲	۳,۹	۲,۴	۳,۵	پرستاری و نگهداری
۴,۱	۰,۰	۸,۲	۱۳,۷	۲,۰	سایر فعالیت‌ها
۳,۵	۵,۱	۳۵,۱	۱۰۳,۲	۱,۰	اظهار نشده
۱۴۴۰	۱۴۴۰	۱۴۴۰	۱۴۴۰	۱۴۴۰	کل

جدول شماره ۱۱۵-۴: متوسط زمان سپری شده توسط پاسخگویان برای هر فعالیت در ۲۴ ساعت به تفکیک تقسیم‌بندی
پهنه‌های ۵ گانه شهر تهران (به ساعت)

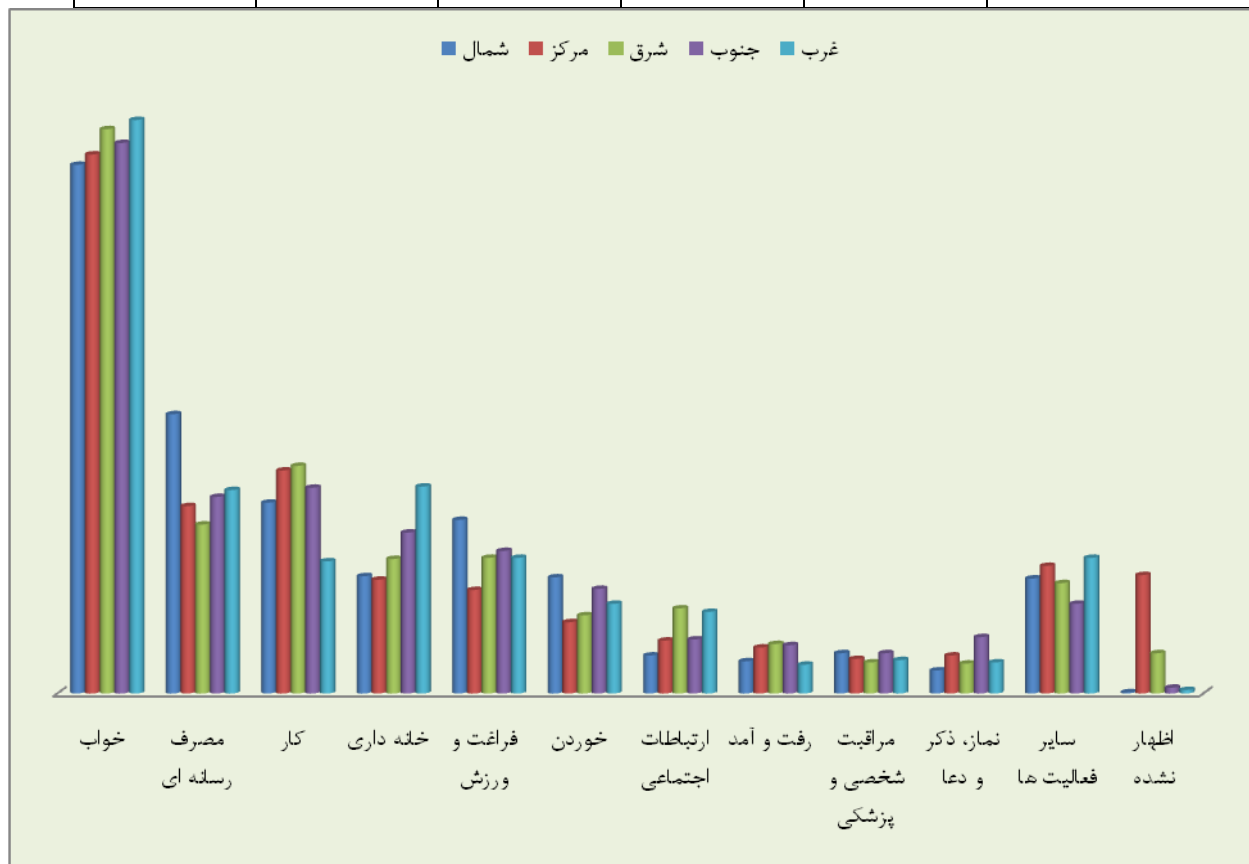
غرب (به ساعت و دقیقه)	جنوب (به ساعت و دقیقه)	شرق (به ساعت و دقیقه)	مرکز (به ساعت و دقیقه)	شمال (به ساعت و دقیقه)	نوع فعالیت
۸:۱۹	۷:۵۹	۸:۱۱	۷:۴۹	۷:۴۰	خواب
۱:۵۵	۲:۵۹	۳:۱۸	۳:۱۴	۲:۴۶	کار
۲:۱۱	۲:۱۳	۱:۴۹	۱:۵۶	۲:۳۶	تماشای تلویزیون، رادیو و خواندن روزنامه
۳:۰۰	۲:۲۰	۱:۵۷	۱:۳۹	۱:۴۲	کار خانه
۱:۱۸	۱:۳۱	۱:۰۸	۱:۰۲	۱:۴۱	خوردن
۱:۰۷	۱:۰۲	۰۰:۵۹	۰۰:۵۲	۱:۲۲	استراحت
۱:۱۱	۰۰:۴۷	۱:۱۴	۰۰:۴۶	۰۰:۳۳	ارتباطات اجتماعی
۰۰:۴۶	۰۰:۳۸	۰۰:۳۸	۰۰:۴۷	۱:۲۷	استفاده اینترنت
۰۰:۳۳	۰۰:۴۴	۰۰:۴۶	۰۰:۳۱	۰۰:۴۷	سرگرمی و تفریح
۰۰:۲۷	۰۰:۴۹	۰۰:۲۶	۰۰:۳۳	۰۰:۲۰	نماز، ذکر و دعا
۱:۱۲	۰۰:۳۹	۰۰:۴۷	۰۰:۵۲	۰۰:۵۰	خرید
۰۰:۱۷	۰۰:۲۸	۰۰:۲۲	۰۰:۲۲	۰۰:۳۰	مراقبت شخصی
۰۰:۱۷	۰۰:۳۳	۰۰:۲۷	۰۰:۲۰	۰۰:۱۷	حرکت (غیر محل کار و مدرسه)
۰۰:۱۸	۰۰:۱۸	۰۰:۱۳	۰۰:۰۷	۰۰:۲۲	ورزش
۰۰:۰۸	۰۰:۰۹	۰۰:۱۶	۰۰:۲۰	۰۰:۱۱	رفت و آمد (محل کار و تحصیل)
۰۰:۱۰	۰۰:۱۶	۰۰:۱۱	۰۰:۱۵	۰۰:۱۱	فعالیت داوطلبانه
۰۰:۰۵	۰۰:۰۸	۰۰:۰۹	۰۰:۲۲	۰۰:۰۷	نگهداری بچه
۰۰:۱۰	۰۰:۰۴	۰۰:۰۹	۰۰:۰۲	۰۰:۱۵	تکلیف تحصیلی
۰۰:۱۰	۰۰:۰۲	۰۰:۰۸	۰۰:۰۴	۰۰:۱۱	یادگیری (زبان و خودآموزی غیر تکالیف مدرسه و دانشگاه)
۰۰:۱۲	۰۰:۰۷	۰۰:۰۵	۰۰:۰۸	۰۰:۰۵	درمان و مراقبت پزشکی
۰۰:۰۷	۰۰:۰۹	۰۰:۰۴	۰۰:۰۲	۰۰:۰۴	پرستاری و نگهداری
۰۰:۰۴	۰۰:۰۰	۰۰:۰۸	۰۰:۱۴	۰۰:۰۲	سایر فعالیت‌ها
۰۰:۰۳	۰۰:۰۵	۰۰:۳۵	۱:۴۳	۰۰:۰۱	اظهار نشده
۲۴,۰	۲۴,۰	۲۴,۰	۲۴,۰	۲۴,۰	کل

جدول شماره ۱۱۶-۴: متوسط زمان سپری شده توسط پاسخگویان برای فعالیت‌های کلی به تفکیک پهنه‌های ۵ گانه

شهر تهران

ردیف	فعالیت	شمال	مرکز	شرق	جنوب	غرب
۱	خواب	۷:۴۰	۷:۴۹	۸:۱۱	۷:۵۹	۸:۱۹
۲	مصرف رسانه ای	۴:۰۳	۲:۴۳	۲:۲۷	۲:۵۱	۲:۵۷
۳	کار	۲:۴۶	۳:۱۴	۳:۱۸	۲:۵۹	۱:۵۵
۴	خانه داری	۱:۴۲	۱:۳۹	۱:۵۷	۲:۲۰	۳:۰۰
۵	فراغت و ورزش	۲:۳۱	۱:۳۰	۱:۵۸	۲:۰۴	۱:۵۸
۶	خوردن	۱:۴۱	۱:۰۲	۱:۰۸	۱:۳۱	۱:۱۸
۷	ارتباطات اجتماعی	۰۰:۳۳	۰۰:۴۶	۱:۱۴	۰۰:۴۷	۱:۱۱
۸	رفت و آمد	۰۰:۲۸	۰۰:۴۰	۰۰:۴۳	۰۰:۴۲	۰۰:۲۵
۹	مراقبت شخصی و پزشکی	۰۰:۳۵	۰۰:۳۰	۰۰:۲۷	۰۰:۳۵	۰۰:۲۹
۱۰	نماز، ذکر و دعا	۰۰:۲۰	۰۰:۳۳	۰۰:۲۶	۰۰:۴۹	۰۰:۲۷
۱۱	سایر فعالیت‌ها	۱:۴۰	۱:۵۱	۱:۳۶	۱:۱۸	۱:۵۸
۱۲	اظهار نشده	۰۰:۰۱	۱:۴۳	۰۰:۳۵	۰۰:۰۵	۰۰:۰۳
	کل	۲۴:۰۰	۲۴:۰۰	۲۴:۰۰	۲۴:۰۰	۲۴:۰۰

نمودار شماره ۷-۴: متوسط زمان سپری شده پاسخگویان برای فعالیت‌های کلی به تفکیک پهنه‌های ۵ گانه شهر تهران (به ساعت)

وضعیت گذران وقت شهروندان تهرانی به تفکیک پهنبندی جغرافیایی انجام شده به گونه‌ایست که می‌توان برخی تفاوت‌ها را در الگوی گذران وقت آنها مشاهده کرد. ساکنان پهنبه شمال کمتر از دیگر پهنبه‌ها وقتشان را به خواب اختصاص می‌دهند و بیشتر از ساکنین دیگر پهنبه‌ها مصرف رسانه‌ای (۴ ساعت) دارند.

ساکنین پهنبه شمال با ۲ ساعت و ۳۱ دقیقه وقت بیشتری را برای فراغت و فعالیت‌های ورزشی اختصاص داده‌اند. ارتباطات اجتماعی در بین ساکنان پهنبه‌های غرب و شرق جایگاه بهتری دارد و وقت بیشتری برای آن اختصاص یافته است و در این بین مردم ساکن در پهنبه جنوب، وقت بیشتری را برای نماز و ذکر دعا اختصاص داده‌اند.

۴- فراغت تهرانی‌ها و لایه‌های پنهان آن

یافته‌های ارائه شده در بخش‌های پیشین، بیشتر مربوط به آن قسمت از اوقات فراغت و توصیف چگونگی گذران آن توسط شهروندان تهرانی است که در قالب فراغت رسمی می‌گنجد. فعالیت‌های فراغتی که هیچ کس ابایی از بازگویی آن ندارد و یا بدون مشکل خاصی از طریق پرسشنامه و به صورت حضوری و رسمی قابل پرسش و ثبت می‌باشد. اما مشکلی که در تحقیقات کمی وجود دارد مربوط به بخشی از داده‌هایی است که بعضاً از حساسیت خاصی برخوردار است و باعث خود سانسوری مخاطب و از دست رفتن بخشی از داده‌هایی می‌شود که پاسخگو به هر دلیلی یا ترس از آبرو و یا بی‌اعتمادی به پرسشگر از گفتن واقعیت امتناع می‌کند و یا مربوط به ابعاد مفهومی و ذهنی موضوع می‌شود که از طریق پرسشنامه قابل دسترسی نمی‌باشد. محققان برای رفع این مشکل و تکمیل تحقیقات خود از دیگر روش‌های تکمیلی و ترکیبی استفاده می‌کنند که در این مطالعه نیز مراجعه به اسناد موجود و همچنین مصاحبه عمیق خارج از سئوالات بسته پرسشنامه با برخی از جوانان و نیز مشاهده مشارکتی توسط برخی از همکاران پروژه راهگشای ضعف استفاده صرف از روش‌های کمی بوده است.

در زیر برخی از یافته‌های مربوط به ابعاد مفهومی فراغت و فراغت غیررسمی که در برخی موارد به دلیل منافاتی که با قانون و عرف دارد و معمولاً از سوی پاسخگویان به راحتی بازگو نمی‌شود و نیز برخی فعالیت‌های فراغتی که در قالب فراغت‌های زیرزمینی از آن یاد می‌شود اما همواره در جامعه به صورت غیررسمی رواج دارد مورد توجه قرار می‌گیرد.

البته ذکر این نکته لازم است که برخی از مواردی که در زیر بدان پرداخته خواهد شد، شاید در وهله نخست ارتباط مستقیمی با فراغت نداشته باشند و بیشتر در حوزه و میدان آسیب‌های اجتماعی قرار بگیرند اما با اندکی تعمیق در ماهیت آنها متوجه خواهیم شد که بستر عمده آسیب‌های اجتماعی در فراغت‌های ناسالم و در درون محیط‌های آسیب‌زا بوده و اکنون نیز به عنوان فعالیت‌های فراغتی از سوی برخی کنشگران درگیر در آن رفتارها دنبال می‌شود. به عنوان نمونه اعتیاد اکنون به عنوان یکی از آسیب‌های اجتماعی مطرح است در حالیکه قبل از ورود حرفه‌ای افراد و گرفتاری آنها در دام اعتیاد، عمده آنها به عنوان فعالیت‌های تفننی و فراغتی به آن نگریسته و اکنون نیز بخش عمده‌ای از مصرف‌کنندگان آن نگاه فراغتی و تفننی به مصرف دارند. بنابراین توصیف دقیق شرایط موجود زیر پوست شهر و میزان دسترسی و نحوه زیست این افراد برای تصمیمات فراغتی ضروری است.

همچنین موضوع فعالیت‌های جنسی نیز از این مقوله جدا نیست. چنین فعالیت‌هایی بیشتر خارج از چارچوب عرف و قانون، گرچه اکنون برای عده‌ای به امری حرفه‌ای تبدیل شده است اما در درون این بازار

مکاره، نگرشی کاملاً فراغتی از سوی مخاطبان و مصرف‌کنندگان نیز وجود دارد. تفاوت چندانی هم بین سن و جنسیت مشتریان وجود ندارد. بنابراین این موضوع نیز از منظر فراغتی قابل تحلیل و بررسی می‌باشد.

این بخش با گفتگوی یک ساعت و نیمه با هر یک از ۳۰ نفری از جوانان ۲۰ تا ۴۰ ساله که به عنوان نمونه هدفمند انتخاب شدند انجام گرفته است. تلاش بر این بوده این افراد از گروه‌های سنی مختلف و نیز از افراد با تحصیلات و طبقه اجتماعی اقتصادی مختلف باشند تا بدان وسیله بتوانیم اطلاعات جامع-تری را از نگرش و درک آنها از فراغت و نیز تجربه‌های فراغتی آنها داشته باشیم.

۴-۱ ادراک ذهنی از فراغت

گفتگو با جوانان در مورد فراغت و اوقاتی که بدان اختصاص می‌دهند. گویای تلقی سطحی از فراغت، در بین جوانان است. عمده آنها فراغت را در مقابل کار قرار می‌دهند و هر زمانی که خارج از زمان کار و هر وظیفه دیگر الزام آور مثل درس خواندن و دانشگاه و مدرسه رفتن قرار گیرد را اگر همراه با خوشگذرانی باشد فراغت در نظر می‌گیرند.

بنابراین سرگرمی و خوشگذرانی به وجه قالب دیدگاه آنها درباره فراغت تبدیل شده است. به نظر می‌رسد تقسیم زمان به دو بازه زمانی؛ فراغتی همراه با خوشگذرانی و غیرفراغتی اجباری و الزام آور، برگرفته از عدم رضایت عمده کسانی است که رضایت چندانی از گذران وقت خود در شغل و کار رسمی و یا تحصیل ندارند. چنین تلقی ناخوشایندی از تحصیل و کار، باعث شده اکثر افراد فراغت را فرصتی برای فرار از زمان الزام‌آور و کسل‌کننده تحصیل و کار تلقی کنند.

در این باور، فعالیت‌های رسمی و شغلی، امری پر زحمت و کم‌بازده در نظر گرفته شده و همین مسأله، فراغت را به زمانی برای رهایی و فراموشی از این تجربه ناخوشایند تبدیل کرده است و انتظار افراد از فراغت خویش را در سطح درونی در حد استراحت و تجدید قوا و نیز شادی‌های کوتاه و زودگذر تنزل داده است.

عده‌ای از جوانان رو آوردن به سوی فراغت‌های به اصطلاح سطحی را در فقدان برنامه‌های فراغتی متناسب با نیاز و ذائقه جوان امروزی می‌دانند. آنها بر این باورند که بیشتر برنامه‌های فراغتی را، عده‌ای طراحی و اجرا می‌کنند که خود متعلق به نسل گذشته می‌باشند و اطلاع دقیقی از مختصات جوان امروزی ندارند.

قالب بودن رویکرد ایدئولوژیک در سیاست‌گذاری و برنامه‌ریزی برنامه‌های فراغتی از دیگر عواملی است که جوانان از آن گله دارند و معتقد هستند بسیاری از محدودیت‌های تحمیل شده از سوی گروهی خاص

باعث شده، برنامه‌های فراغتی که از سوی دستگاه‌ها و سازمان‌های متولی فراغت ارائه می‌شود با استقبال چندانی از سوی جوانان مواجه نشود.

تخلیه هیجان از دیگر جنبه‌هایی است که برخی از افراد مورد مصاحبه برای فعالیت‌های فراغتی در نظر دارند. از منظر این افراد جوان امروزی زیر بار فشارهای مختلفی قرار دارد از بیکاری گرفته تا انواع اضطراب و استرسی که جامعه به او تحمیل می‌کند و فشار عصبی زیادی بر یک جوان وارد می‌شود. به همین دلیل در بسیاری از مواقع جوانان دوست دارند فراغت شان را به گونه‌ای بگذرانند که در آن به هیچ چیز جز در لحظه بودن و حتی در خلأ سیر کردن فکر نکنند.

چنین تعریف و تلقی از فراغت می‌تواند باعث در معرض خطر قرار گرفتن جوانان شود. اکنون روی آوردن به الکل و انواع مواد مخدر به یکی از بارزترین زمینه‌های گذران فراغت تبدیل شده است که در ادامه بیشتر به آن خواهیم پرداخت.

فراغت‌های اتفاقی و انفعالی از بیشترین مواردی است که می‌توان در صحبت‌های جوانان به آن پی برد. فراغت‌های اتفاقی بیشتر با هدف در لحظه بودن و بدون برنامه‌ریزی قبلی و بدون آنکه بخواهد تغییری در راستای افزایش توانمندی و ارتقاء پتانسیل‌های فردی و مهتر از آن در راستای افزایش سرمایه اجتماعی و خیر جمعی بدهد، انجام می‌گیرد. این دست از فعالیت‌ها فقط برای پر کردن زمان‌هایی که هیچ برنامه‌ای برای آن وجود ندارد، انجام می‌شود.

به همین دلیل هم است که در پایان زمان‌های فراغتی هیچ شادابی و نشاط درونی به این افراد دست نمی‌دهد. بیشتر آنها در لابه لای صحبت‌های خود به این موضوع اذعان داشتند که در انتهای وقتی که به فراغت اختصاص داده‌اند و موقعی که پس از آن، به کار اصلی و یا به منزل باز می‌گردند بیشتر حس کسلی و اضطراب بعد از فراغت به سراغشان می‌آید تا حسی از آرامش و شادابی.

علت این امر را می‌توان در بی‌برنامه‌گی از یک سو و نیز عدم استمرار فعالیت فراغتی، آن هم با هدف دستیابی به یک هدف مشخص در راستای توانمندسازی فردی یا اجتماعی جستجو کرد.

در کنار موارد بالا، عمده موارد مورد بحث جوانان در فراغت مربوط به فراغت‌های غیر فعال و غیر تحرکی می‌باشد. این امر ناشی از ماشینی شدن و رشد ابزارهای تکنولوژیکی است که ذائقه افراد را تحت تأثیر قرار داده و با خود فرهنگ فراغت انفعالی را به همراه آورده است.

در فراغت انفعالی ورزش جای چندانی ندارد و در مجموع جای فراغت‌های فعال، حرکتی و عمدتاً فعالیت در فضای باز، در بین فعالیت‌های فراغتی خالی است. بیشتر افراد مورد مصاحبه، از نبود حس ورزش و تحرک می‌گویند. از نظر بیشتر آنها، گرچه ممکن است کمبود امکانات ورزشی از جمله عوامل

گرایش کم به ورزش باشد اما این عامل، نمی‌تواند عامل اصلی بی‌انگیزگی جوانان امروز برای فرار از ورزش باشد. به گفته برخی از جوانان نسبتاً با سن بیشتر، در گذشته افراد با امکانات در حد صفر بسیار تحرک داشتند و بازی‌های گروهی و تحرکی بسیار انجام می‌شد اما اکنون گرچه امکانات بیشتری وجود دارد اما حس درونی که افراد را به سوی ورزش و تحرک سوق دهد وجود ندارد.

فرد گرایی و تا حدودی تنبلی از ویژگی‌های بارز نسل کنونی است که باعث شده کمتر حوصله با هم بودن را داشته باشند و در ثانی به جای گرایش به فراغت‌های حرکتی و فعال، زمان خود را در فضای مجازی و یا پاتوق‌های سرپوشیده و بعضاً به نسبت نابهنجار همچون میهمانی و دورهمی و یا قهوه‌خانه‌ها سپری کنند.

به نقل از یکی از افراد مصاحبه، مثبت‌ترین کار این گروه دور دور کردن با ماشین یا موتور و یا در نهایت خیابان گردی و ویتترین گردی در مراکز خرید می‌باشد.

در مقابل، آنچه از طریق مشارکت در فراغت جمعی و اجتماعی مثل ارتقای احساس تعلق پایه‌ای برای شکل‌گیری هنجارهای بده و بستان، همکاری متقابل را ایجاد می‌کند در فراغت‌های فردی مشاهده نمی‌شود.

یافته‌ها و تحلیل‌های دیگر محققان نیز تا حدود زیادی تایید کننده موارد مذکور در فراغت جوان امروزی در ایران است.

ذکایی^۱ در تحلیل خود از فراغت آورده است. غالباً در ایران، اوقات فراغت را در محدوده‌های زمانی مشخص و مقید به برنامه‌ریزی از قبل انجام نمی‌دهیم.

از سوی دیگر شاهد مصرف‌زدگی در اوقات فراغت هستیم. جایی که غذا خوردن در رستوران و یا مراکز فست فود به نوعی گذران فراغت تبدیل شده است. اکنون مصرف در ایران همچون دیگر کشورهای مصرف‌گرا، به سرعت به نشانه‌ای برای موفقیت تبدیل شده است و انگیزه‌های مشابه آنچه وبلن در خصوص طبقه تن‌آسا به آن اشاره دارد توضیح دهنده تیپ رو به افزایشی از مصارف فراغتی به ویژه در شهرهای بزرگ است. فراغت در این حالت از معنا و ظرفیت خود برای ارائه آرامش و رشد خالی شده و هم شکلی در مصرف و یا مصرف غذا خوری جایگزین آن می‌گردد. (ذکایی، ۱۳۹۱)

وقت‌کشی‌های زیاد، خواب و استراحت طولانی، گشت زنی‌های بی‌هدف، گفتگوهای دوستانه طولانی و بی‌هدف، رانندگی‌های طولانی و بدون مقصد، پاتوق کردن و برخی عادات و فعالیت‌های بزهکارانه از جمله نمونه‌های فراغت‌های اتفاقی محسوب می‌شوند که در میان جوانان و گروه‌ها رواج دارد.

^۱ فراغت، مصرف و جامعه، محمد سعید ذکایی، نشر نیسا، ۱۳۹۱

شاید به جرأت بتوان گفت بی‌هویتی و پوچی، از مهمترین دغدغه‌های افراد مصاحبه شونده می‌باشد که بدون آنکه بدانند چه می‌کنند در پی هویت‌یابی خویش در اوقات فراغت می‌باشند. هویتی که به دلیل انتخاب نادرست و از سوی دیگر فقدان برنامه‌های فراغتی متناسب با نیاز و خواست آنها از سوی برنامه‌ریزان، چنین نیاز هویت‌یابی را به سوی فعالیت‌ها و گروه‌های بعضاً ضد هنجار، نابهنجار و غیررسمی کشانده و می‌کشانند.

کمرنگ‌شدن مرزبندی‌های جنسیتی در فراغت: از دیگر یافته‌های مربوط به ادراک ذهنی جوانان مربوط به برداشته شدن مرزهای جنسیتی در فعالیت‌های فراغتی است. گرچه دختران و زنان همچنان از محدودیت‌های خاص خود در فعالیت‌های فراغتی گله گذارند، با این حال بررسی‌های به عمل آمده از لابه‌لای گفتگوها نشان می‌دهد وجهه اشتراکات زیادی در درک از فراغت و نحوه گذران فراغت در بین دختران و پسران به وجود آمده است. نکته قابل تأمل آنکه، در حال حاضر بخشی از فراغت‌های جوانان با جنس مخالف می‌گذرد. حتی انتخاب پاتوق‌های فراغتی و مکان‌های فراغتی نیز به میزان آزادی عمل افراد در آن مکان‌ها با جنس مخالف بستگی دارد. همین موضوع باعث شده در لایه پنهان برخی فعالیت‌ها مثل سینما رفتن یا کافی شاپ، هدفی غیرمستقیم مثل راحت بودن با جنس مخالف به دور از چشم نهادهای ناظر وجود داشته باشد.

درک مبهم و بعضاً نادرست از فراغت: از جمع‌بندی ادراک افراد از فراغت و فعالیت‌های مرتبط با آن این برداشت می‌شود که در گام آغازین درک درست و به روزی از فراغت در ذهن و رفتار جوانان وجود ندارد. فراغت در ذهن بیشتر جوانان همچنان به عنوان مقوله‌ای برای تفریح و سرگرمی در نظر گرفته می‌شود و حتی در این برداشت نازل از فراغت نیز پایین‌ترین سطح آن یعنی نداشتن برنامه‌ای از پیش تعیین شده برای آن بیشتر نمایان است تا بدانجا که فراغت را معادل بطالت و امری اتفاقی در زندگی روزمره قرار داده است. چنین برداشت و باوری از فراغت، نیاز به آموزش فراغت را بیش از هر زمان دیگر لازم و ضروری می‌سازد. چرا که ابهام و درک نادرست از فراغت به تبع خود رفتارهای فراغتی نادرستی را نیز با خود به همراه خواهد داشت.

۴-۲ تجربه‌های فراغتی

در این بخش بیشتر به تجربه‌های فراغتی پرداخته می‌شود که پرداختن به برخی از ابعاد آن در بخش کمی امکان‌پذیر نبوده و یا ورود به لایه‌های پنهان آن از طریق سئوالات از پیش طراحی شده سخت و مشکل می‌بود.

۴-۲-۱ فراغت‌های دختانی

افزایش آمار گرایش به دخانیات و کاهش سن مصرف دخانیات روز به روز بیشتر می‌شود. اکنون مصرف اقسام مواد دختانی در اقشار مختلف مردم جامعه افزایش یافته است، بسیاری از مستعملان دخانیات و پسران و دخترانی که لب بر انواع دخانیات مخصوصاً قلیان می‌زنند نگاه تفریحی به آن دارند و دلیل آن را نیز تنها نبود تفریح جایگزین برای آن می‌دانند و نکته جالب‌تر اینکه با توجه به آگاهی از آسیب‌ها و زیان‌های کشیدن سیگار و قلیان، روز بروز شاهد افزایش جمعیت مصرف‌کننده از آن هستیم. برخلاف اینکه استعمال سیگار هنوز در میان خانواده‌های ایرانی به عنوان یک رفتار زشت و ناپسند شناخته می‌شود، اما کشیدن قلیان در خانواده‌های ایرانی با ممنوعیت مواجه نیست و به یکی از فعالیت‌های جمعی فراغتی تبدیل شده است.

قلیان دیگر پای ثابت بسیاری از تفریحات جوانان و خانواده‌های ایرانی شده، اما تصورات مردم در رابطه با مصرف قلیان جالب و کمی عجیب است، اکثر مردم مصرف قلیان را تفریحی می‌دانند که آرامش را به آنها هدیه می‌دهد. برخی از جوان‌ها معتقدند با اینکه دائم از مضرات سیگار و قلیان می‌شنوند اما لذتی که در آن لحظه از کشیدن سیگار و بیشتر قلیان دارند بسی فراتر از فکر کردن به زیان‌های آن است. به باور برخی از افراد مورد مصاحبه، فشار جمع و با همسالان بودن و کسب اعتبار در بین هنجارهای خرده‌گروه دوستان از مهمترین عوامل مصرف آنها می‌باشد. گاهی اوقات دیده می‌شود که دختران جوان برای کسب پرستیژ اجتماعی در بین دوستان و هم‌سن و سالان، اقدام به استعمال سیگار و قلیان می‌کنند.

مهسا دختر ۲۲ ساله می‌گوید؛ اگر بعدازظهر یک روز تعطیل گذرتان به پارک‌های سطح شهر و یا مناطق تفریحی افتاده باشد، نوجوانان و جوانانی را خواهید دید که مشغول قلیان کشیدن هستند. می‌توانید دختر و پسرهای زیادی را ببینید که بعد از خوردن کباب، آبگوشت دیزی و در نهایت قلیان به همراه چای با نبات زعفرانی و یا خرما را مشتاقانه سفارش می‌دهند.

در مراکز و تفرجگاه‌های ییلاقی اطراف تهران اکنون، از نوجوان ۱۰ ساله تا افراد کهنسال، زن و مرد و دختر و پسر همه مشغول کشیدن قلیان هستند و آن را تفریحی برای خود می‌دانند و جالب آنکه در بین موارد دخانی، قلیان قبح خود را از دست داده و حتی به صورت خانوادگی در کنار یکدیگر هم مورد استفاده قرار می‌گیرد.

نگار ۱۹ ساله که به همراه دوستانش در حال قلیان کشیدن است می‌گوید: هفته‌ای دو بار به اینجا می‌آییم و به همراه دوستان پکی به قلیان می‌زنیم. البته فقط تفریحی است و در منزل این کار را انجام نمی‌دهیم.

یعقوب صاحب یکی از قهوه‌خانه‌های سنتی از پر رونق بودن این گونه مکان‌ها می‌گوید و اضافه می‌کند امروزه اکثر جوانان علاقه شدیدی به قلیان پیدا کرده‌اند و همین مسأله باعث شده بسیاری از افراد جامعه مستقیم و تعداد زیادی دیگری نیز غیرمستقیم از طریق عرضه قلیان و متعلقات آن، درآمد کسب کرده و روزگار می‌گذرانند.

در کنار مصاحبه، مشاهده مکان‌ها و پاتوق جوانان نیز اطلاعات مفیدی در اختیار قرار می‌دهد. در یکی از این مکان‌ها که در فرحزاد تهران قرار دارد، سفره‌خانه‌ای برپا است، جایی که وقتی وارد می‌شویم، جو آنجا تازه واردها را می‌گیرد.

پسران جوان به راحتی قلیان می‌کشند و بساط چای نبات نیز به راه است و هر از چندگاهی آبمیوه‌ای و یا بستنی می‌خورند البته خیلی کم.

اینجا چادری برپاست که پاتوق عصر گاهی بسیاری از دختران و پسرانی است که برنامه‌ای برای اوقات بیکاریشان ندارند، گویا بیشتر مشتریان اینجا دائمی هستند. این را از سلام و علیک گرم مرد پشت دکل و کارکنان با مشتریان می‌توان فهمید. البته در یک چشم چرخاندن می‌توان دید تعداد مشتریان خانم بیشتر از آقایان هستند.

سحر ۲۶ ساله یکی از دخترانی است که به قول خودش هر غروب به این سفره‌خانه می‌آید. می‌گوید به جز رفتن به کافی شاپ و سفره‌خانه تفریح دیگری ندارد. بیشتر مکان‌های تفریحی مانند استخرها و ورزشگاه‌ها عصرها برای آقایان است. با سینما و تئاتر هم مگر چند روز را می‌توان سر کرد؟

او در ادامه به هزینه‌بر بودن فعالیت‌های فراغتی دیگر مثل ورزش و تماشای فیلم در سینما و تئاتر اشاره می‌کند و از ما می‌پرسد: کدام تفریحی را سراغ دارید که پنج نفره بتوان رفت و تنها ۱۰ تا ۱۲ هزار تومان پرداخت کرد. استدلال‌های او برای توجیح کردن ما برای کشیدن قلیان را، دیگر دوستش که نسیم نام دارد و به گفته خودش ۲۱ سال سن دارد، رد می‌کند. او که مدتی است برای استعمال زیاد قلیان به

تنگی نفس دچار شده و تنها برای همراهی دوستانش به سفره خانه آمده است می‌گوید: بسیاری از کسانی که قلیان می‌کشند بدون آن که خود متوجه شوند به آن معتاد می‌شوند، من خودم علاقه‌ای به این کار ندارم اما اگر استفاده نکنم مطمئناً دوستانم را از دست می‌دهم و نمی‌خواهم این اتفاق برایم بیافتد. هر دو آنها معتقدند: بسیاری از دختران دور از چشم خانواده‌ها قلیان می‌کشند و هنوز هم سایه سنگین نگاه‌ها بر روی دختران قلیان‌کش وجود دارد. آنها این را هم اضافه می‌کنند که این روزها قهوه-خانه‌ها با تغییر نام به سفره‌خانه پاتوقی برای گذران وقت دختران و پسران جوان با هم شده است. محلی که هم آرامش دارد و هم هزینه چندان برای پسرانی که می‌خواهند دخترها را مهمان کنند ندارد. از کشیدن قلیان که بگذریم، این روزها استعمال مواد مخدر از انواع مختلف آن و مخصوصاً انواع مدرن و صنعتی آن که دسترسی و استعمال آنها را به مراتب راحت کرده برای جوانان به عنوان امری فراغتی تبدیل شده است. فراغتی که گرچه پایانش اعتیاد است اما در مراحل آغازین به عنوان یکی از فعالیت‌های فراغتی از سوی جوانان دنبال می‌شود.

برای ارائه تصویری از وضعیت برنامه‌های فراغتی که در آنها مواد مخدر مصرف می‌شود باید به جمع گروه‌های دانشجویی، گروه‌های همکار و نیز جوانانی زد که به بهانه مهمانی‌های مختلف و بعضاً مختلط دور هم جمع می‌شوند و مواد مصرف می‌کنند.

در این میان رفتن به سراغ افرادی که اکنون برچسب معتاد به آنها خورده و یا به صورت حرفه‌ای مصرف کننده مواد شده‌اند، اطلاعات مناسبی را در اختیار قرار خواهد داد.

جایی بین میدان آزادی و صادقیه، جایی که بالای سرت تا چشم کار می‌کند پل است. روی چمن‌های نمناک افرادی مشاهده می‌شوند که آنقدر خماری که متوجه حضور هیچ کس نمی‌شوند.

چندتایی از معتادان با سر و صدای ما سر از زمین برمی‌دارند. یکی از آنها، سجاد و ۳۷ ساله و بچه دزفول است. به گفته خودش، ۱۰ سال می‌شود که مواد مصرف می‌کند. ابتدا با تریاک شروع کرده، وقتی برای کار به تهران آمده، سپس به اصطلاح خودش سمت دوا رفته است. الان هم ۲ سال می‌شود که شیشه مصرف می‌کند. سجاد با یادآوری گذشته، نخستین تجربه در مصرف مواد را به صورت تفننی و سرگرمی در مهمانی‌ها و مجالس عروسی عنوان می‌کند.

یک ساعت بعد، ساعت نزدیک ۱۱ صبح، جوانی با تیشرت سیاه و شلوار زرشکی رنگ با کوله‌ای که پشتش انداخته وارد آن مکان می‌شود. اسمش رضا است، ۳۷ سال دارد و ۱۲ سال می‌شود که مواد می‌کشد. آنقدر لاغر و تکیده است که همه رگ‌های دستش بیرون زده‌اند. از او هم درباره وضعیت اعتیادش و اشخاصی که به اینجا رفت و آمد می‌کنند می‌پرسم و پاسخ او این است که؛ بیشتر آدم‌های

اینجا شیشه و دوا را باهم مصرف می‌کنن، نشئگی‌اش بیشتر میشه. آدم داریم روزی دو، سه گرم هم مصرف می‌کنند. او ادعا می‌کند که مصرف شیشه این روزها در بین جوانان در حال گسترش است. نه تنها سن مصرف پایین آمده بلکه دخترها بیشتر به مصرف رو آورده‌اند. مشتریان اینجا شامل دو گروه است، گروهی که الان مثل خود من معتاد شده‌اند و خانه و زندگی ندارند، این افراد روزها در پی جمع کردن ضایعات و فروش آن برای کسب هزینه مواد هستند و گروه دیگر که بیشتر غروب‌ها اینجا می‌آیند جوانان دختر و پسری هستند که برای مهمانی و دورهمی‌های خود اینجا می‌آیند و مواد تهیه می‌کنند.

به گفته یکی از دوستان رضا که جوانی ۲۲ ساله است، این جوانان وضعیت ۵ سال پیش ما را دارند. ما هم اول فکر نمی‌کردیم آخرش اینگونه می‌شود. مطمئن هستم چند وقت دیگه آنها هم به وضع ما دچار می‌شوند.

حال و روز هر کدام را که پیگیر می‌شویم متوجه می‌شویم هر کدام برای خودشان کار و زندگی و موقعیتی داشته‌اند. یکی در کارگاه تولیدی کفش، یکی در حجره بازار و دیگری در بانک مشغول بوده و برخی نیز از دوران سربازی و دانشجویی مصرف شیشه و مواد را آغاز کرده‌اند.

نکته موجود در لابه لای گفته‌ها، آن است که بیشتر گرایش به مصرف در بین دوستان و حضور در جمع-های همسالان اتفاق افتاده است. افراد درگیر اختیار به گفته خودشان اهل رفاقت و عضو گروه دوستان بوده‌اند. در بیشتر موارد مصرف در بین گروه‌های دوستان و در اوقات فراغت و تفریح‌های دورهمی آغاز شده است.

یکی دیگر که خودش به طرف ما می‌آید، پیراهن فرم قرمز رنگی به تن دارد و گویی کارگر رستوران یا کبابی است. جوانی با موهای بور و پوستی روشن و دندان‌هایی سفید و سالم، که باورش برای ما سخت است که او نیز معتاد به هرویین و شیشه است. ۲۲ ساله و اهل سنندج است. برای کار به تهران آمد ولی وسوسه تجربه مصرف هرویین کار دستش داده است. کم حرف است و انگار خماری کلافه‌اش کرده. به همین چند جمله بسنده می‌کند: ۵ سالی میشه هرویین می‌کشم. یک سالی میشه که شیشه هم بهش اضافه شده. تا ۲ ماه پیش توی یک کارگاه صنعتی کار می‌کردم وقتی صاحبکارم فهمید معتادم اخراجم کرد. الانم با بدبختی و دوره‌گردی پول موادمو جور می‌کنم.

کمی آن طرف‌تر، چند جوان که دو نفرشان سرباز هستند و با همان لباس فرم نظامی برای مصرف آمده‌اند با دیدن ما صحنه را ترک می‌کنند.

«مرتضی». ساقی ۳۴ ساله‌ای با گونه‌هایی گل انداخته و بدنی لاغر و کشیده. که گویی مدیریت پاتوق با اوست و اجازه ورود به دورهمی تازه واردها دست اوست اجازه گفتگو را به ما می‌دهد. او می‌گوید در طول روز جور کردن مواد با اوست و شب‌ها ساقی اصلی که مسلح است برای فروش می‌آید. او همه آمار پاتوق

را به ما می‌گوید: «روزی 300 - 200 نفر برای خرید مواد و مصرف اینجا می‌آیند. بیشترشان شیشه مصرف می‌کنند. اونایی که وضعشون خراب‌تره شیشه و دوا رو با هم می‌کشند. ولی چیزی که عجیب‌تره دخترهای جوون و نوجوونی هست که برای خرید میان. همشون هم شیشه می‌کشند، عصر بیایید اینجا ببینید چه خبره. تقاضا برای شیشه کم که نشده بیشتر هم شده.» از همه جای شهر به اینجا می‌آیند بالاشهری و پایین‌شهری هم نداره. البته نوع مصرف‌هاشون با هم فرق می‌کنه.

او دوباره تأکید می‌کنه غروب بیایید اینجا ببینید چه خبره. دخترای ۱۶ ساله برای خرید شیشه می‌آیند. بعضی از آنها پول مواد ندارند. شما در نظر بگیرید وقتی یک نفر بخاطر مواد بیاد اینجا گریه کند، دیگه چه اتفاق‌هایی پیش رو خواهد داشت؟

مرتی‌ای ادامه می‌دهد، قسم می‌خورم مصرف مواد در خانوم‌ها بیشتر از آقایون شده و بیشتر مشتری‌های ما از بین دانشجویها و سربازها هستند که برای خرید شیشه اینجا می‌آیند.

جوان دماغ عمل‌کرده‌ای که پیش او نشسته و با ولع نان و حلوا شکری را لقمه می‌کند. به تیپش نمی‌خورد معتاد باشد ولی خودش اعتراف می‌کند که شیشه و هرویین می‌زند. او می‌گوید: «منو ببین. لیسانس کامپیوتر دارم. از سر بیکاری و فشار زندگی گرفتار شدم. الان هم روزی یک گرم شیشه می‌کشم. هر چقدر بکشیم جا هست. هر چقدر بیشتر، بهتر. شیشه آدم رو بی‌خیال می‌کنه. مخ تعطیل میشه.»

زمان ترک آنجا «نظیر» به بهانه گرفتن سیگار تا کنار ماشین می‌آید و در آخر با اضطراب می‌گوید: «بدم میاد از همه چیز. مثل یک آفت به جانم افتاده. دوست دارم یک نخ سیگار هم نکشم. اولش با یک نخ سیگار، بعد هم حشیش، بعد تریاک و بعد هم شیشه کشیدیم. الانم دوا، شیشه و کراک...»

حرف‌های نظیر را پسر جوانی به نام عرفان قطع می‌کند. لوله پایپ را در جیب شلوارش پنهان می‌کند و با حالتی معترض می‌گوید: «من خودم اولش با دوا شروع کردم. بازاریابی شبکه‌ای کار می‌کردم. یه سال بعدش دیگه کار نکردم. روزی ۱ تا ۲ گرم دوا می‌کشم.»

علی درباره اینکه چرا مصرف شیشه این روزها بالاتر است می‌گوید: «یکسری مجبورند شب‌ها بیدار باشند. تنها چیزی که شب‌ها بیدارشون نگه می‌داره شیشه است. این مواد برای آدم‌هایی که خونه‌رویی و دزدی می‌کنند جرأت میده. اینم بگما الان بچه سال زیاد شده. از ۱۴، ۱۵، و ۱۶ سال میان اینجا شیشه می‌خرن. قبلاً اینجوری نبود دو ساله اینجوری شده. دخترها هم میان. دخترها از شهرستان هم میان.» «زینب» آخرین کسی است که امروز با او حرف زدیم. از ۱۰ سال پیش که از شهرشان خرم‌آباد به تهران آمده هیچ وقت نتوانسته به شهرشان برگردد. اعتیاد او را اسیر خودش کرده و به جوانی‌اش چنگ زده. با گدایی پول اعتیادش را جور می‌کند. جلوی در ورودی روی صندلی مرکز دی‌آی‌سی چرت می‌زند. پلک هایش را که باز می‌کند جعفر با انگشت اشاره به شان‌اش می‌زند و از او می‌خواهد به پرسش‌هایم جواب

دهد: «دیگه به من دست نزن. چی می‌خواین بگم؟ یه پنجی و یه ربعی مصرف می‌کنم. نمی‌دونم همه چی مصرف می‌کنم. ۱۲ سال شده الان. با بدبختی با گدایی روزی ۷، ۸ تومن گیرم می‌یاد.» در لابه لای صحبت‌هایمان با این آدم‌ها، در اکثر صحبت‌ها این به گوش می‌رسید که ابتدا به صورت تفریحی و از سر کنجکاوی شروع کردیم. اکثر آنها در جمع دوستانی حاضر شده بودند که برای تفریح و سرگرمی از مواد استفاده می‌کردند.

۴-۲-۲ دوره‌های الکلی

یکی دیگر از سبک‌های فراغتی، دوره‌های الکلی است. این روزها، میزان مصرف مشروبات الکلی در ایران رو به افزایش دارد و مصرف این مشروبات در مهمانی‌ها و حتی گعده‌های معمولی به یک «مد» تبدیل شده است!

برخی عروسی‌ها، پارتی‌ها، شب نشینی‌ها، جشن تولد‌ها، جشن فارغ التحصیلی‌ها و هر مراسم دیگری، از ورود مشروبات الکلی در امان نیست! نوعی چشم و هم چشمی در این مورد، در سطح جامعه در حال شکل‌گیری است و بخشی از اقشار جامعه به خاطر مصرف مشروبات الکلی، گویی با هم مسابقه گذاشته‌اند تا جایی که در این مورد، به هم فخر می‌فروشند! حتی برخی‌ها کار را به جایی رسانده‌اند که از مشروب خوردن خود در پارتی‌ها، مهمانی‌ها، دوره‌های و حتی به صورت تکی، عکس می‌گیرند و در فیسبوک، اینستاگرام و دیگر شبکه‌های ارتباطی مجازی قرار می‌دهند!

گرچه ممنوعیت مصرف مشروبات الکلی در کشورمان به صراحت در قانون مجازات اسلامی تأکید شده است و بر اساس این قانون چنانچه فردی اقدام به نوشیدن مشروبات الکلی کند به ۸۰ ضربه شلاق محکوم می‌شود. با این وجود سالانه بین ۶۰ تا ۸۰ میلیون لیتر مشروبات الکلی به کشور وارد می‌شود که این اعداد و ارقام جدای از مشروبات دست‌ساز و تولیدات زیرپله‌ای است که گفته می‌شود مصرف آنها خطر مرگ را برای مصرف‌کننده در پی خواهد داشت. میزان کشفیات مواد مخدر در کشور نشان از افزایش گرایش به مصرف الکل در داخل دارد.

اعلام آمار رسمی ابتدای ۲۰۰ هزار نفر در کشور به مصرف الکل باعث شد تا مسئولان به فکر راه‌اندازی کمیته مبارزه با مصرف مشروبات الکلی در کشور باشند، با این اقدام وزارت بهداشت و بهزیستی نیز وارد عمل شده و قرار است مرکزهای تخصصی، اقامتی برای درمان معتادان به الکل در کشور راه‌اندازی شود. در حالی که در کشورهای اروپایی فروش و استفاده از مشروبات الکلی برای جوانان زیر ۱۸ سال ممنوع است و برای افراد خاصی مجازات‌های سنگین در نظر گرفته شده است اما در کشور ما ۱۷ تا ۳۵ ساله‌ها اصلی‌ترین مصرف‌کنندگان هستند که این موضوع می‌تواند برای آینده کشورمان مخاطرات جدی به همراه داشته باشد. تهیه و عرضه مشروبات الکلی در حال حاضر در کشورمان به صورت تلفنی انجام می‌گیرد و

ظرف ۳۰ تا ۴۰ دقیقه بعد از سفارش تلفنی می‌توان هر نوع مشروب الکلی را با هر نوع برند مقابل منزل تحویل گرفت.

به گفته افراد مطلع، الکلی که در کشورمان توزیع می‌شود دارای غلظت ۴۰ درصد است این در حالی است که الکل مورد استفاده در کشورهای اروپایی ۳ درصد غلظت دارد؛ بنابراین بعد از مصرف این نوع الکل در کشورمان میزان خشونت، پرخاشگری و نزاع‌های دسته جمعی اتفاق می‌افتد. فرد تحت‌تأثیر مصرف مشروبات الکلی دست به اقداماتی می‌زند که در حالت عادی و طبیعی حتی باور کردن آن برایش غیر ممکن است.

سعید ۳۳ ساله، یکی از مصرف‌کنندگان مشروبات الکل می‌گوید: کمبود تفریح و سرگرمی و گران بودن امکانات تفریحی از مهم‌ترین دلایل گرایش جوانان به مشروبات الکلی است.

براساس نتایج یک پژوهش ۸۰ درصد جوانانی که در آن شرکت کرده‌اند سابقه بیش از یک یا دو بار مصرف داشته و ۹۴ درصد از کل شرکت‌کنندگان گفته‌اند فقط در جمع دوستان و هم‌سالان تشویق به مصرف شده‌اند. همچنین ۸۹ درصد از افراد عنوان کرده‌اند که الکل طبی یا الکل سفید اصلی‌ترین مشروب مصرفی آنها بوده است.

هر کدام از مصرف‌کنندگان مشروبات با خوردن سالانه ۳۵ لیتر به ازای هر نفر، ایران را در رده نوزدهم پرخورترین‌ها در مشروبات الکلی قرار داده‌اند که این نیز خود یک هشدار جدی در این مورد است.

سازمان بهداشت جهانی هم، چندی پیش، آمار مصرف الکل طی سال‌های ۲۰۱۰ و ۲۰۱۱ را اعلام کرد که بر اساس این آمار از بین ۱۹۹ کشور، ایران در رتبه ۱۶۶ جهانی قرار گرفته بود و کشورهای بلاروس، مولداوی، لیتوانی، روسیه، رومانی، اوکراین، اندورا، مجارستان، جمهوری چک، اسلواکی، پرتغال، صربستان، گرانادا، لهستان، لتونی، فنلاند، کره جنوبی، فرانسه، استرالیا و کرواسی در رده‌های اول تا بیستم جهان قرار داشتند.

هر چند کشور ما به دلیل وجود اعتقادات و انگاره‌های دینی، در رده‌های پایین مصرف مشروبات الکلی در جهان است اما افزایش مصرف مشروبات الکلی طی سال‌های گذشته در کشور، اعلام میانگین مصرف ۳۵ لیتر در سال برای هر فرد اهل شرب خمر بر اساس آمار سازمان بهداشت جهانی و رسیدن میانگین سنی مصرف آن به ۱۸ سال، نگران‌کننده است؛

معمولاً مصرف‌کنندگان مشروبات الکلی سه دسته هستند: دسته اول کسانی که برای ترک اعتیاد با آموزش‌های غلط به‌دنبال جایگزین می‌گردند در صورتی که تخریب این جایگزینی بر سیستم عصبی و دستگاه‌های اصلی بدن مانند قلب و مغز بیشتر است. گروه دوم کسانی هستند که از قبل از انقلاب جزو مصرف‌کنندگان مشروبات الکلی بوده و هنوز هم به نوشیدن ادامه می‌دهند. سومین گروه، جوانان هستند

که در میهمانی‌ها و گردش‌های گروهی از مشروبات الکلی به عنوان یک تفریح و سرگرمی استفاده می‌کنند.

۴-۲-۳ فراغت‌های خشن

از بازی‌های کامپیوتری و مجازی که با ماهیت ترویج خشونت در بین جوانان و نوجوانان، روز به روز فراگیرتر می‌شود بگذریم، این روزها شاهد برخی رفتارهای خاص و خشن هستیم که عمدتاً توسط دانش‌آموزان و نوجوانان در گروه‌های هم‌سن و سال اقدام به انجام آن می‌کنند. یک از این کارهای خطرناک و خشن، خون بازی نام دارد. این رفتار به اصطلاح بازی گونه، در بین دانش‌آموزان و مخصوصاً در بین دختران مرسوم شده است. در این رفتار چند نفر دور هم جمع می‌شوند و با تیغ بر روی دست خود و یا جاهای دیگر بدن خط می‌اندازند، این کار در عین درد و خونریزی برای این افراد آرامش‌بخش تلقی می‌شود.

این بازی خشونت بار که با تیغ کشیدن بر روی ساعد دست، ران پا و حتی پوست سر صورت می‌گیرد. علل روان‌شناختی درونی و خانوادگی دارد. برخی از افراد تحت مصاحبه این کار را نوعی تفریح که باعث آرامش بعد از درد می‌شود توصیف کردند. تجربه خشونت‌های درون خانواده، فقدان پدر، و دیگر ناآرامی‌های ناشی از رفاقت با جنس مخالف از برخی عوامل دست زدن به این رفتار می‌باشد که از لابه لای صحبت‌های آنها می‌توان بدان پی برد.

مریم یکی از دانش‌آموزان، جو گیر شدن و قرار گرفتن تحت فشار جمع را عامل دست زدن به این کار عنوان می‌کنند. آنها می‌گویند ما دوست نداریم پیش دوستانمان که دست به این کار می‌زنند کم بیاوریم و یا کوچک شویم.

برخی دیگر بر این باورند که این نوع از رفتار، آرام بخش‌تر از جیغ کشیدن، شکستن شیشه و ظروف و حتی گریه کردن می‌باشد.

اقدام به دعوا و مرافعه دست جمعی، دزدی و سرقت تفریحی و اذیت و آزار دیگران از جمله دیگر رفتارهایی است که جوانان امروزی در قالب رفتار فراغتی اقدام به انجام آن می‌کنند.

۴-۲-۴ تجربه فراغتی در مراکز خرید (از فروشندگی تا ویتترین گردی)

شاید گشت وگذار در خیابان‌ها و وقت‌گذرانی در خیابان و تماشای ویتترین مغازه‌ها و رفتن به مراکز خرید و پاساژگردی از مهمترین فعالیت‌های فراغتی غیر جدی و سرگرمی‌محور جوانان امروز باشد. ساعت‌هایی که تنها یا با دوستان صرف قدم زدن و وقت گذراندن در این اماکن می‌شود.

مهدی ۲۳ ساله می‌گوید؛ دوستان من برایشان فرقی هم نمی‌کند که چه کاری داشته باشند اما چند دقیقه‌ای را در روز در مراکز خرید سپری می‌کنند. این کار جزئی از روزمرگی‌شان حساب می‌شود، اغلب هم نظرشان این است که این گشت‌وگذار اوقات مطلوبی در روزشان محسوب نمی‌شود، بلکه از روی ناچاری این کار را انجام می‌دهند.

میلاد ۳۰ ساله است. درسش را نیمه‌کاره رها کرده و الان فروشنده مغازه‌ای است که در آن انواع و اقسام عینک‌های به قول خودشان (برند) وجود دارد. از نظر خودش، او انگیزه خاصی برای کار و فروش عینک‌هایش ندارد، فقط و فقط این‌جا حضور دارد تا به قول خودش یه باره بتواند پول تپلی را به جیب بزند تا در یک بازه ۱۰ ساله بتواند صاحب یکی از این مغازه‌های عظیم عینک‌فروشی شود. میلاد عاشق ورزش بوده و تا رده‌های بالا نیز رفته است. از دوران ورزش روزهای خوبی را به یاد دارد، به‌گونه‌ای که می‌گوید زمان ورزش و کشتی همه چی داشته است، تنها چیزی که آزارش می‌داده، وضع مالی بوده، اگر اوضاع مالی مناسبی داشت، قطعاً پایش را در چنین فضایی نمی‌گذاشت، زیرا در زمان ورزش اغلب روزها برنامه‌های مشخصی داشت، درس می‌خواند و بعد از آن هم ورزش می‌کرد. او می‌گوید: گاهی حتی نمی‌دانستم که چگونه روزم را شب کرده‌ام یا برعکس اما این‌جا از ۱۰ صبح تا ۱۰ شب با مردم صحبت می‌کنم.

مونا ۳۰ ساله از تجربه خود در مراکز خرید می‌گوید؛ من در یکی از این مراکز کار می‌کنم، اینجا با افرادی در ارتباط هستم که عمدتاً برای خرید به این‌جا نمی‌آیند، بلکه سعی می‌کنند فقط حضور داشته باشند و ما را اذیت کنند، زیرا خریدار واقعی وقتی که وارد فروشگاه می‌شود، شما از نوع نگاه و رفتارش متوجه می‌شوید که قصد خرید دارد اما این‌جا اغلب افراد به‌گونه‌ای رفتار می‌کنند که انگار وارد یک موزه شده‌اند! بیشتر همان قضیه قدم زدن و تماشای ویتروین‌هاست تا خرید.

محمد ۲۱ ساله اعتقاد دارد که در این دوران از زندگی‌اش به روزمرگی واقعی افتاده است، زیرا از ۲۴ ساعت شبانه‌روز ۱۲ ساعت را در داخل فروشگاه مشغول فروشنده‌گی است که البته از فروش هم خبری نیست و بیشتر به گپ و گفت با مغازه‌های مجاور یا چرخ زدن در فضای مجازی می‌گذرد و ۱۲ ساعت دیگر را نیز یا خواب است یا در خانه می‌گذراند و غیر از این هم نمی‌تواند کاری کند چون به درآمد این کار نیاز دارد و نمی‌تواند جایگزینی داشته باشد.

در نگاه اول انگار که همه شبیه به محمد هستند، اکثریت هم‌سن‌وسال هستند اما هر کدام از افرادی که این‌جا می‌آیند، حالا چه برای خرید یا چه برای کار، داستان متفاوتی نسبت به یکدیگر دارند و استدلال‌های هر کدام نیز برای گذراندن روزشان متفاوت است.

بنفشه، صندوقدار یکی از رستوران‌های مرکز خرید پالادیوم است، ۲۲ سال دارد، در حین کار نیز همواره کتاب می‌خواند و ابراز علاقه شدیدی نسبت به صادق هدایت دارد. او به کارش عشق می‌ورزد و اعتقاد دارد که کارش را با جان و دل انجام می‌دهد. او می‌گوید به‌حدی کار وقتش را گرفته که گاهی کارهای بیرون را به داخل خانه هم می‌برد. او از صبح که بیدار می‌شود زمان زیادی را برای آماده‌شدن یا به قول خودش آرایش کردن اختصاص می‌دهد، زیرا عقیده دارد که ظاهر آراسته و مرتب برای جلب مشتریان تأثیرگذار است.

این روزها مدیریت بدن و زمان‌هایی که صرف فیتنس و آرایش می‌شود بخش عمده‌ای از وقت فراغت دختران و زنان را به خود اختصاص داده است. عده‌ای وقتی که در اینگونه مراکز صرف می‌کنند را برای اوقات فراغتشان تعریف می‌کنند و عده‌ای دیگر با توجه به نیاز خود برای حضور در اماکن فراغتی، استفاده از فیتنس و آرایش را مقدمه‌ای برای حضور در دیگر اماکن فراغتی مثل حضور در دورهمی‌ها و یا مراکز خرید و در نظر می‌گیرند.

بنفشه که هم درس می‌خواند و هم کلاس زبان می‌رود و به صورت پاره‌وقت کار می‌کند، معتقد است که دیگر خبر و مطبوعات به‌درد هم‌سن‌وسال‌های او نمی‌خورد، چون هیچ‌چیز جذابی ندارد که باعث شود بنفشه و دوستانش وقت‌شان را پای خواندن روزنامه‌ها بگذرانند. او به هیچ عنوان نیاز مالی ندارد و از پدرش هم وجهی را دریافت نمی‌کند. کار برای او تا حدودی جنبه فراغت دارد.

او معتقد است روزمرگی برایش در سرکار جالب‌تر است تا در خانه. عادت به کار دارد و کارش را هم دوست دارد. بدترین روزها برای بنفشه مواقعی است که سرکار نمی‌رود و در خانه می‌ماند. البته معتقد است روزهایی هستند که او از کار و مردم حالش به‌هم می‌خورد و با خود فکر می‌کند چرا من این‌گونه زندگی می‌کنم یا چرا نمی‌توانم استراحت داشته باشم. بنفشه نظر جالبی درباره مشتری‌هایی که به او مراجعه می‌کنند، دارد، او می‌گوید اکثر جوانانی که به آن مکان مراجعه می‌کنند از روزمرگی‌شان راضی هستند. اغلب آنها از خواب بیدار و سوار خودروهای گرانقیمت‌شان می‌شوند و می‌آیند این‌جا چیزی می‌خورند، بعد به باشگاه و اکثراً شب‌ها هم به مهمانی‌های شبانه می‌روند. به نظر شما این روزمرگی بد است!

بنفشه معتقد است که پدر و مادرها در نوع زندگی جوان‌های امروزی تأثیر زیادی ندارند، بلکه امروز این بچه‌ها هستند که تشخیص می‌دهند باید چگونه زندگی کنند و وقت بگذرانند! او در ادامه می‌گوید شبیه به من در این طبقات بسیارند اما شاید فقط از لحاظ ظاهری، اما هر کدام از این افراد آرزویی دارند و با آمیدی پای به این مجموعه گذاشته‌اند.

مهسا ۲۷ ساله و مهندس معماری است اما از رشته‌ای که خوانده است، راضی نیست و هیچ سنخیتی بین خود و رشته‌اش احساس نمی‌کند. به گفته خودش بیشتر دنبال سرگرمی است، می‌گوید من به این مرکز خرید می‌آیم تا کمی سرگرم باشم. این روزها به حراجی‌ها سر می‌زنم و با مردم حرف می‌زنم و در ارتباط هستم. همین باعث می‌شود تنوعی در روزمرگی خودم ایجاد کنم و این روزها زیاد فکر نکنم! اوقات بیکاری مهسا عمدتاً در خواب می‌گذرد زیرا نصف روز را در مراکز خرید می‌گذراند و نصف دیگر را در خانه و ترجیح می‌دهد که استراحت کند و بخوابد.

اما مهسا ایده‌آلهایی را برای خود متصور است و عقیده دارد که بهترین روزهایش، روزهایی می‌تواند باشد که صبح ورزش کند، بعد از آن بتواند خرید کند و شب در یک مکان خوب شام میل کند، آخر شبش هم به یک مهمانی خوب برود. این ایده‌آل یک روزمرگی فوق‌العاده برای مهسا محسوب می‌شود. البته او معتقد است این موضوعاتی که گفت ایده‌آل‌های مناسبی برای جوانان در ایران نیست. مهسا معتقد است عرف در ایران باعث شده است که شما رفتاری از خود نشان دهید یا روزتان را به‌گونه‌ای طی کنید که هیچ‌کدام از کارهایی را که دوست دارید، نتوانید انجام دهید.

من وقتی به شما می‌گویم که با یک ورزش، کافه رفتن، شام یا یک مهمانی پراسترس روز خوبی خواهم داشت، خب قطعاً کار دیگری نمی‌توانم انجام دهم که انجام این کارها می‌شود ایده‌آل‌هایم. مهسا در آخر حرف‌هایش گفت: اصلاً می‌دانید من برای چه این‌جا هستم، می‌خواهم تا حدی روابطم با مردم و به‌خصوص کسانی که مهم هستند، بهبود یابد، تا خودم بتوانم روزی کار لباس کنم و از آن باب هم کلی معروف شوم و روابط خاصی پیدا کنم. مهسا به گفته خودش نیاز مالی ندارد و بیشتر به دنبال ارتباطات ویژه است.

رضا ۲۸ ساله است، گرافیک خوانده و اکنون بیکار است. آمده برای خودش کفش بخرد. او زبان ایتالیایی را به‌صورت کامل فراگرفته، هدف اصلی او رفتن از ایران است و دوست ندارد حتی یک لحظه هم در این‌جا بماند.

رضا می‌گوید زمانی که به چیزی احتیاج نداشته باشم، از خانه بیرون نمی‌آیم و وقتی را عموماً در خانه می‌گذرانم، یا دوستانم را به خانه دعوت می‌کنم، تا این‌که به بیرون بروم!

رضا بر اثر روابط بدی که داشته است، پافشاری دارد تا زودتر از کشور خارج شود، به آدم‌ها اعتمادی ندارد. اکثر اوقات خودش را در روز با پدر و مادر می‌گذراند! یا اگر خریدی داشته باشد به بیرون از خانه می‌رود. او معتقد است که هرچه مدارج تحصیلی را به خوبی طی کند و بالا برود، باز هم نتیجه‌ای ندارد. انسان‌های آن سوی آب را مهربان‌تر می‌بیند و می‌خواهد برود تا روزهای خوبی را سپری کند.

روزمرگی به نظر او در ایران خطرناک است، زیرا معتقد است این جا یا افسرده می‌شوی یا این که اسیر موادمخدر خواهی شد، چون هیچ چیزی این جا برای ما جالب نیست.

رضا می‌گوید اگر اکنون کفشم را هم بخرم باز هم خوشحال نیستم، اصلا از روزهایی که دارم خرسند نیستم، کجا برم! چه کنم! با کی باشم! که روز من تبدیل به یک روز خوب شود؟! معمولاً افرادی که به مراکز خرید می‌آیند همواره در فکر خرید نیستند! بسیاری از آنها دوست دارند در کنار گشت‌وگذار سر یک میز بروند، صحبت و چیزی میل کنند که افراد جوان هم سر لیست این اشخاص هستند.

نیما ۲۰ ساله است، دانشجوی رشته نفت در دانشگاه پردیس بین‌الملل شریف است که همراه یکی از دوستانش آمده‌اند تا لحظاتی را کنار یکدیگر باشند. بین یکی از کلاس‌هایشان است، آمده‌اند تا با هم وقت بگذرانند.

نیما تک‌فرزند است و با پدر و مادر و مادر بزرگش زندگی می‌کند. او می‌گوید: ما چند دوست هستیم که همواره با هم هستیم. زمانی که برنامه‌ای نداشته باشیم و وقت‌مان به اصطلاح پرت باشد، می‌آییم و چیزی می‌خوریم و دوری می‌زنیم.

نیما نظر دیگری درباره روزمرگی دارد. روزمرگی به تمام کارهایی که ما برحسب عادت از صبح تا شب به صورت روتین انجام می‌دهیم، لقب نمی‌گیرد، بلکه اتفاقاتی که در این میان صورت می‌پذیرد و تازه‌های جدیدی را برای ما به وجود می‌آورد، باعث می‌شود روز ما را بسازد. او عقیده دارد که به عنوان یک جوان ۲۰ ساله حالش نسبت هم سن‌وسالانش خیلی بهتر است و روزمرگی را به نوعی تفسیر می‌کند که: بعد از یک روز طولانی افراد باید حسی را به همراه داشته باشند، من اغلب که به خانه می‌روم، حس خاصی را به همراه دارم، وقتی می‌بینم از روزم خسته نیستم و احساس هیجان هم نسبت به آن روز دارم، می‌دانم یک روز خوب را پشت سر گذاشته‌ام.

نیما نظرش این است که روزمرگی در ادبیات ما جایگاه مثبتی ندارد، بلکه کلمه‌ای است که به همراه خود بار معنایی منفی دارد، برای همین هم می‌گوید برنامه روتین روزمره از روزمرگی جداست.

من اگر روزی حال خوب نباشد، درصدد هستم که فردایش کارهایی بکنم که برایم مطلوب باشد، مثل فیلم دیدن نیما می‌گوید گشت و گذار در مراکز خرید نیاز جامعه ما نیست، بلکه نیاز ما بودن مکان‌هایی است که افراد بتوانند با دوستان‌شان بنشینند و از فضای روتین زندگی شخصی‌شان بیرون بیایند و با هم باشند.

او می‌گوید روزهای ما براساس اهداف‌مان شکل می‌گیرد، وقتی هدفی نباشد دیگر انتخابی هم برای روزمرگی به وجود نمی‌آید.

هاله ۳۰ ساله است و فوق‌لیسانس صنایع غذایی از دانشگاه شهیدبهشتی دارد و امروز آشپز یکی از همان رستوران‌های پررنگ و لعاب است.

مشکل اصلی هاله این‌روزها این است که تجربیاتی که از خارج از کشور کسب کرده، باعث شده تا امروز نتواند با داشته‌هایی که این‌جا وجود دارد، سازگار باشد.

او عقیده دارد فراغت برای افراد بیکار است، نه ما که از صبح تا شب سرمان گرم کار است. او می‌گوید مشتری‌های ما به این‌جا معتاد شده‌اند، می‌آیند خرج می‌کنند، می‌نشینند، می‌بینند! هاله عقیده دارد دلیل اصلی که ما دچار روزمرگی می‌شویم این است که هیچ هدف درست و مناسبی برای پول خرج کردن نداریم.

او عقیده دارد نیاز زیادی به کارش دارد زیرا اگر نتواند کار کند نمی‌تواند دیگر کفش ۸۰۰ هزار تومانی به پا کند!

معتقد است اشخاص در ایران دچار روزمرگی نیستند، بلکه مملکت ما دچار روزمرگی شده، یعنی از ریشه کشور به روزمرگی مبتلا شده است.

از نظر او جوانان امروز ما کار می‌کنند تا بتوانند خوب خرج کنند اما نمی‌دانند برای چه چیزی می‌خواهند خرج کنند و همین موضوع باعث افسردگی و سردرگمی آنها شده است. همین سردرگمی‌ها باعث شده زیر پوست این شهر اتفاقات دیگری برای خوشگذرانی رخ دهد که ما نمی‌توانیم از آنها حرفی بزنیم.

به گفته او اکنون جوانان سنین ۲۰ تا ۳۰ سال ما عمدتاً مواد مصرف می‌کنند یا دخترهایمان هم متاسفانه دچار اعتیادهای نامعقولی شده‌اند و عامل اصلی برای بیشترشان هم ناشی از فرار از روزمرگی و ایجاد هیجان در زندگی است.

۴-۲-۵ فراغت‌های خاص و گران

فراغت یکی از بارزترین وجهه‌های جامعه مصرفی است. اکنون مصرف جایگزین طبقه شده است. با مصرف است که می‌توان حتی فاصله طبقاتی را بهتر از قبل اندازه‌گیری کرد و در این میان فراغت و نحوه گذران فراغت یکی از بارزترین و گویاترین این ابزار است. اگرچه سبک زندگی در هم تنیدگی خاصی را در نوع مصرف و از بین برداشتن الگوی طبقاتی ایجاد کرده است با این حال همچنان هستند رفتارها و فعالیت‌هایی که همچنان برای فاصله‌گذاری طبقاتی به کار می‌آیند. فراغت خاص یا به اصطلاح لاکچری یکی از این زمینه‌هاست.

در ایران، ورزش‌های لوکس و گرانبه به سرعت در حال گسترش است. به بیان درست‌تر، کسانی هستند که سالانه ۱۵ تا ۲۰ میلیون تومان هزینه می‌کنند تا دقایقی بر فراز ابرها پرواز کنند یا تابستان

در دریاچه فشافویه اطراف تهران با جت اسکی‌های ۱۲۰ میلیون تومانی به موج سواری بپردازند و یا با اسب‌های چند ۱۰۰ میلیونی اسب سواری کنند و زمستان‌ها هم در ارتفاعات به اسکی بپردازند برخی از این افراد نیز با خودروهای دو دیفرانسیل میلیاردی خود به جنگل و کوهستان می‌زنند و کورسی گرانقیمت بین آنها آغاز می‌شود.

یکی دیگر از فراغت‌های نسبتاً گران پرواز در آسمان تهران می‌باشد. سایت جنت‌آباد یکی از مراکز فراغتی گران محسوب می‌شود. این جا جمعیتی نزدیک به ۵ هزار نفر از جوانان طبقات مرفه تهران گرد هم آمده‌اند تا شاهد رقابت هدف زنی خلبانان باشند.

قرار است آنها در ارتفاعی بیشتر از ۷۵۰ متر از سطح زمین رها شده و هرکس با چتر گشوده خود در محلی هدف گذاری شده فرود آید. فرود دقیق تر، خلبانان ماهرتر را مشخص می‌کند و به هرکدام از برگزیده‌ها یک بال ۱۵ میلیون تومانی تعلق می‌گیرد.

پاراگلایدر یکی از ورزش‌های لوکس یا شاید بتوان گفت تفریح گرانقیمت محسوب می‌شود. هزینه آموزش این ورزش حدود ۱۰ میلیون تومان است. اما این مبلغ تنها برای دانشجویانی است که یادگیری سریع تری دارند و می‌توانند تا آخرین مرحله آموزش را بدون نیاز به تمرینات و آموزش اضافه بگذرانند. دوره آموزشی شامل ۶ مرحله است و تقریباً ۲ سال طول می‌کشد تا بتوان گواهینامه پروازهای بین‌المللی را دریافت کرد. در مرحله مقدماتی آموزش که تنها ۳ هفته طول می‌کشد، باید ۵/۱ میلیون تومان پول پرداخت. در مرحله اول نیازی به داشتن بال پرواز نیست و باشگاه بال‌های خود را در اختیار دانشجویان قرار می‌دهد، اما همین که آموزش پرواز کامل شد، برای ورود به مراحل بعدی آموزش به ناچار باید بال خرید.

سایت‌های پاراگلایدر، تورهای تفریحی مختلفی برگزار می‌کنند و خلبانان خود را به انواع اقلیم‌های مختلف برده تا بتوانند تنوع جغرافیای زمین را از آسمان تجربه کنند. تورهای کوهستانی، کویر، دریا، شالیزار، جنگل و... این تورها شامل کشورهای مختلف نیز می‌شود که پرطرفدارترین تور پاراگلایدر ایران، مربوط به ترکیه و امارات است. حداقل قیمت هر تور داخلی نزدیک به ۷ میلیون تومان است و افراد می‌توانند با آفیش کردن عکاس یا فیلمبردار اختصاصی تمام لحظات پرواز خود را از زوایای مختلف ثبت کنند.

حداقل هزینه فیلمبرداری و عکاسی ۱۰۰ هزار تومان است و مبنای فریم عکس‌ها و زمان فیلمبرداری گذاشته می‌شود. با این حساب حداقل باید ۴۰ تا ۵۰ میلیون تومان در جیب داشت تا بتوان این ورزش را یاد گرفت. البته در این میان افرادی هم هستند که بدون گرایش به یادگیری پرواز تنها می‌خواهند این

تفریح را تجربه کنند. سایت‌های پروازی این افراد را به همراه یک خلبان به آسمان می‌فرستند و برای یک ربع ساعت پرواز در آسمان نفری ۳۰۰ هزار تومان دریافت می‌کنند.

یکی از مربیان سایت پاراگلایدر تهران می‌گوید: مشتریان داریم که سالانه ۱۵ تا ۲۰ میلیون تومان برای پرواز با پاراگلایدر هزینه می‌کنند، بدون آن که علاقه‌ای به یادگیری آن داشته باشند.

دریاچه فشافویه تهران، یکی دیگر از مراکز تفریحی و فراغتی گران در اطراف تهران است. اینجا پاتوق تابستانه افرادی است که به ورزش‌های آبی علاقه نشان می‌دهند. اینجا جت اسکی، جت بت و کایاک سواری طرفداران خاص خود را دارد، اما جت اسکی به دلیل هیجان بیشتر، طرفدارتر است. این ورزش تابستانه جزو تفریحات لوکس شیخ نشین‌های امارات نیز به شمار می‌رود و اگر کسی بخواهد در دومی جت اسکی را به صورت حرفه‌ای و در سطح رقابت‌های قهرمانی پیگیری کند، باید سالانه حدود ۳۰۰ هزار دلار هزینه کند. اما در ایران افرادی هستند که جت اسکی‌های اختصاصی دارند که در انبارهای مجاور دریاچه‌ها نگهداری می‌شود.

یک مربی جت اسکی نیز می‌گوید: این ورزش در ایران نوپاست اما روند استقبال از آن خوب است. کلاس بندی آموزشی آن شامل ۹ طبقه است که طبقه ۴ تا ۹ آن مربوط به سطوح مختلف مربیگری و داوری است. اما ۳ سطح ابتدایی آن برای علاقه‌مندان به این تفریح است که هزینه آموزشی هر سطح حدود ۶۰۰ هزار تومان است به علاوه هزینه‌ای برای حق عضویت در انجمن ورزش‌های دریایی. البته هزینه آموزش در باشگاه‌ها و کلوب‌های مرتبط با این ورزش ممکن است بالاتر هم باشد.

در کنار ورزش‌های آبی و پرواز بر فراز تهران، «آفرود» یا اتوموبیل رانی در خارج از جاده یکی دیگر از ورزش‌های لوکس و تفریحات مورد علاقه جوانان دارای قدرت خرید بالاست. در تهران و چند شهر بزرگ کشور، تورهای متعددی برگزار می‌شود تا علاقه‌مندان با خودروهای دو دیفرانسیل خود طبیعت‌گردی کنند یا با هم به رقابت بپردازند.

تجهیزات هر خودروی آفرود بسیار گرانبه است، به طوری که تنها قیمت یک پرچم تزئینی کوچک برای خودروهای آفرود بالای ۲۰۰ هزار تومان قیمت دارد. همچنین نرخ جک بادی آن بالای یک میلیون تومان می‌رسد. اگر خسارت طبیعت‌گردی تنها در حد آسیب به لاستیک‌ها یا سپر باشد برای هر حلقه لاستیک بین سه تا ۵ میلیون تومان و برای سپرها نیز سه تا ۵ میلیون تومان هزینه دارد. تور خودروهای خارج از جاده یا آفرود تقریباً روزی یک میلیون تومان برای هر نفر هزینه دارد.

مدیر یک تور آفرود می‌گوید: تا ۲ سال پیش تورهای آفرود تنها در حد رقابت‌های رالی برگزار می‌شد، اما با استقبال روزافزون ایرانی‌ها از این تورها، شمار تورهای آفرود قابل توجه شده است. به طوری که

علاوه بر شهرهای بزرگ شهرهای متوسطی (از نظر جمعیت) مانند کرمانشاه، ساری، اهواز و... نیز به خیل برگزارکنندگان این گونه تورها پیوسته‌اند. این تورها دارای یک لیدر مسیر، یک لیدر تور و مدیر فنی و سرویس تعمیرات سیار است و هربار حدود ۵۰ خودروی دو دیفرانسیل را به یک کورس تفریحی می‌برند. علاوه بر تورها، جوانان تهرانی حدود ۲۲ هکتار پیست ویژه آفرود در اختیار دارند. این پیست که در ۳۵ کیلومتری تهران واقع شده است با الگوبرداری از پیست‌های آفرود آمریکا، انواع موانع طبیعی را برای این رقابت‌ها بازسازی کرده است.

فراغت گران متناسب با هر فصل تغییر می‌کند. اسکی ورزش و تفریح گران در زمستان است که تنها هزینه خرید لباس و تجهیزات معمولی آن حداقل ۶ میلیون تومان هزینه دارد.

یکی از مربیان و فروشندگان تجهیزات اسکی می‌گوید: اسکی با دو گرایش متفاوت آلفاین و اسنوبرد تدریس می‌شود و هرکدام ست تجهیزاتی مخصوص به خود را دارد که اگر بخواهید برای خرید یک ست معمولی و حداقلی هزینه کنید دست کم باید بالای ۵ میلیون تومان صرف خرید کلاه، چوب و کفش‌ها کنید.

آموزش اسکی نیز حداقل ۴ تا ۵ میلیون تومان هزینه دارد به علاوه این که باید دارای یک خودروی مناسب باشید تا بتوانید به پیست تمرینات تان رفت و آمد کنید. پیست‌های دیزین و توچال معروف‌ترین پیست‌های اسکی تهران هستند که برای یک روز ورود به آن باید حداقل ۸۰ هزار تومان هزینه کنید. این هزینه به جز مخارج دیگری مانند هزینه تله کابین برای انتقال به مبدأ حرکت، خورد و خوراک و... است. البته اقشار متوسط نیز به این پیست‌ها علاقه‌مند شده‌اند و با اجاره لباس و ست‌های اسکی از پیست‌ها، از این تفریحات زمستانه استفاده می‌کنند.

نوعی فاصله‌گذاری طبقاتی در فراغت‌های گران مشاهده می‌شود تا بدانجا که این افراد با ایجاد برخی موانع مثل اخذ مبالغ هنگفت برای ورودی افراد در مکان‌های خاص، تلاش دارند تا مانع از ورود دیگر افراد از اقشار پایین‌تر جامعه به این مکان‌های خاص شوند.

مرادی یکی از دست‌اندرکاران اسکی در این باره تأکید می‌کند: ورود اقشار متوسط به پیست‌های اسکی و بعضی محدودیت‌های اجتماعی باعث شده است، پیست‌های اسکی تهران با وجود برخورداری از استانداردهای بالا، مشتریان مرفه خود را از دست بدهد و این افراد زمستان‌ها برای اسکی به پیست‌ها و ارتفاعات ترکیه سفر کنند.

میان تفریحات و ورزش‌های لوکس، سوارکاری جایگاه خاص خود را دارد. این ورزش نه فقط در ایران که در سرتاسر دنیا یک ورزش لوکس به حساب می‌آید و هواداران آن به اندازه‌ای زیاد است که اروپایی‌ها،

سالانه ۲۰ میلیون دلار تنها برای شرط‌بندی روی عملکرد اسب‌ها هزینه می‌کنند. در باشگاه‌های ایران قیمت اسب‌ها تا ۵۰۰ میلیون تومان می‌رسد و برخی از اسب‌های خاص قیمت میلیاردی دارند. در حال حاضر این ورزش در تهران طرفداران خاص خود را دارد.

خوردن و نوشیدن به مثابه فراغت

رفتن به رستوران، اغذیه، فست فود و خوردن آب میوه و بستنی از جمله دیگر موارد مورد علاقه افراد در ساعات فراغت محسوب می‌شود.

با این وجود در این زمینه نیز تفاوت‌هایی طبقاتی به چشم می‌خورد رفتن به رستوران‌های گرانقیمت و غذا خوردن در این اماکن هم این روزها از تفریحات خاص افراد مرفه به خصوص در تهران محسوب می‌شود. مجید ۴۲ ساله یکی از مشتریان این رستوران‌ها می‌گوید که در این فضا «آدم احساس آرامش می‌کند. حس تفاوت به آدم دست می‌دهد. دقیقاً همین است. حس خاص بودن می‌دهد». «وقتی در حدود ۶۰۰ هزار تومان ورودی می‌دهید، حتماً برایتان مهم نیست که قیمت غذاها چقدر است. آنها پیشنهاد می‌دهند و شما انتخاب می‌کنید. در منو، قیمتی دیده نمی‌شود. برای هیچ چیز، نه پیش غذا، نه غذای اصلی و نه دسر و مخلفات».

مدیر داخلی یکی از رستوران‌های «شیک» شمال شهر تهران گفته که مشتری‌ها «دوست دارند این پول را خرج کنند. گاهی هرچه قیمت بالاتر می‌رود، میل‌شان برای هزینه کردن بیشتر می‌شود». وی علت بالا بودن قیمت غذاها در این نوع رستوران‌ها را نیز استفاده از «مواد درجه یک» و «مجموعه‌ای از خدمات و امکانات» عنوان می‌کند.

از رستوران‌های گرانقیمت که بگذریم بیشتر افراد به همراه دوستان و بعضاً اعضای خانواده دوست دارند حداقل در طول ماه یک بار در بیرون از منزل غذا بخورند.

مینا ۳۶ ساله می‌گوید با گران شدن قیمت همه چیز در سال‌های اخیر از حضور افراد در رستوران‌ها کم شده و بیشتر به مشتریان فست فودها و مخصوصاً فلافل فروشی‌ها اضافه شده است. این روند نشان می‌دهد که مردم همچنان دوست دارند بخشی از فراغت دورهمی خود را به غذا خوردن در بیرون اختصاص دهند.

۳-۴ فراغت‌های جمعی غیررسمی

این روزها کافی است با یک جستجوی ساده در اینترنت و فضای مجازی به راحتی به گروه‌هایی دست پیدا کنیم که برگزار کننده مراسم و مجالس جشن و پایکوبی و انجام حرکات موزون به سبک و سیاق خاصی هستند و عجیب‌تر آنکه در برخی از این آگهی‌ها و تبلیغات اعزام دی جی یا به عبارتی خواننده زن به این مجالس به چشم می‌خورد.

در مراسم مختلف از جمله عروسی، نامزدی، جشن تولد، مهمانی و پارتی‌های مختلط و مهمانی‌های خانوادگی از دی جی‌ها و خواننده‌های زن و یا ترکیبی از زن و مرد دعوت می‌شود تا مراسم با شادی و نشاط و به سبک غربی برگزار شود. این آگهی‌ها به راحتی و بدون نگرانی و ترس از تذکر از جانب مسئولان امر قابل انتشار و دسترسی است. برگزار کنندگان این مجالس محدودیتی در زمان برگزاری آن ندارند و دی جی زن تا پاسی از شب هم در خدمت مراسم بوده و به ازای هر ساعت، مبلغ بیشتری دریافت خواهد کرد. نکته جالب توجه اینکه قیمت دی جی زن از دی جی مرد گرانتر است و در مواردی تا دو برابر هم می‌رسد.

این افراد مجهز به انواع وسایل و دستگاه‌های حرفه‌ای موسیقی همراه با نورپردازی‌های امروزی با افکت‌های جدید، آتش بازی، نمایش تئاتر و ... هستند. مبالغ دریافتی از سوی برگزار کنندگان از ۴۵۰ هزار تومان شروع می‌شود و تا ۱۵ میلیون تومان نیز می‌رسد. برخی از آنها مکان برگزاری مجالس را نیز دارند و باغ‌های حوالی شهر را در نظر گرفته‌اند و حتی به زعم خود امنیت و عدم حضور ماموران نیروی انتظامی به مجلس را نیز تضمین می‌کنند. اگر باغ یا مکان مورد نظر خارج از شهر باشد هیچ گونه محدودیتی در اجرای مراسم ندارند و تا پاسی از شب هم می‌توانند به رقص و پایکوبی ادامه دهند. در این مراسم چندین تلویزیون بزرگ نیز تعبیه می‌شود تا همه دید کاملی از مرکز اصلی مراسم داشته باشند.

نوع دیگری از این مجالس برگزاری دیسکوی زنانه است که برخی از صبح شروع می‌شود و تا بعد از ظهر ادامه دارد و همراه با صرف ناهار است و برخی نیز عصرانه و یا همراه با شام است. هزینه این دیسکوها به طور میانگین ۱۰۰ هزار تومان در نظر گرفته می‌شود. در این دیسکوها موسیقی زنده همراه با خوانندگان زن اجرا می‌شود و زنان نیز اجازه دارند هرگونه که دوست دارند برقصند و شاد باشند.

یکی از برگزار کنندگان این دیسکوها بیان می‌کند که هدفشان از برگزاری این مراسم ایجاد یک فضای شاد و مفرح برای گذراندن اوقات فراغت خانم‌هاست. در فضایی که مشروبی سرو نمی‌شود و خبری از مواد مخدر نیست. از آنجا که در این مجالس افراد یکدیگر را نمی‌شناسند، زنان به راحتی و بی توجه به نوع پوشش یا آرایش مو و صورت خود می‌توانند در این دیسکوها حاضر شوند و اوقات خوشی را سپری کنند.

تمامی دست‌اندرکاران این مراسم خانم هستند و در بدو ورود تلفن همراه مدعوین گرفته می‌شود تا از انتشار تصاویر این مراسم جلوگیری به عمل آید. برگزارکنندگان ادعا می‌کنند برگزاری چنین مجالسی کاملاً قانونی است و مجوز رسمی دارد.

۴-۴ دیگر موارد

موارد عجیب و غریبی در فراغت در حال رخ دادن است، اضافه بر موارد بالا ده‌ها جشن و مراسم فراغتی در حال انجام و شکل‌گیری است که به دلیل فرار از سخت‌گیری‌های قانونی و رسمی، در خفا و در مکان‌های زیرزمینی در حال انجام است که این وضعیت خود به شیوع رفتارهای پرخطر و بزه‌گونه کمک می‌کند.

فصل پنجم:

برنامه‌ها، ظرفیت‌ها و پتانسیل‌های

شهرداری در اوقات فراغت

مقدمه:

اگرچه شهرداری تهران تنها متولی تدوین برنامه و اجرای اقدامات لازم جهت غنی بخشیدن به اوقات فراغت شهروندان تهرانی نیست اما به عنوان یکی از سازمان‌های دست‌اندرکار این حوزه، اقدامات مهمی را رقم زده است. این نهاد با احداث فضاهای فرهنگی، هنری و ورزشی زمینه‌گذار اوقات فراغت شهروندان در کلاس‌های مختلف آموزشی، کارگاه‌ها، فعالیت‌های بدنی و ورزشی، سرگرمی و تفریح و... را فراهم آورده است. از سوی دیگر و علاوه بر اقدامات کالبدی، زیرمجموعه‌های مختلف شهرداری تهران، متناسب با حوزه مأموریت‌شان، فعالیت‌ها و برنامه‌های گوناگونی را در دستور کار دارند که هر کدام به نحو خاصی شهروندان را در زمان فراغت‌شان، درگیر فعالیت‌های گوناگون می‌کند. در این بخش از تحقیق سعی بر آن است که ظرفیت‌ها و پتانسیل‌های شهرداری تهران در حوزه گذران اوقات فراغت مورد بررسی قرار گرفته و ملاحظات مربوط به برنامه‌ها و فعالیت‌های این سازمان در حوزه گذران اوقات فراغت شهروندان، مورد مذاقه قرار گیرد.

۵-۱ بررسی برنامه‌ها و فعالیت‌های (طرح‌ها و پروژه‌ها) شهرداری تهران در حوزه اوقات

فراغت:

همواره باید توجه داشت که ارائه راهکارهای جدید و پیشنهاد‌های مدیریتی برای طراحی برنامه‌ها، بدون توجه به اقدامات انجام‌یافته پیشین و نوع نگرش‌های موجود نسبت به مسأله و بازنگری در استراتژی‌های اتخاذ شده، معمولاً ناکارآمد، مقطعی و سلیقه‌ای خواهد بود و ما را در رسیدن به اهداف عالی سازمان ناکام خواهد گذاشت. طراحی برنامه‌های فراغتی شهرداری تهران نیز با توجه به ذات و ماهیت پویای این گونه فعالیت‌ها از حساسیت‌های ویژه‌ای برخوردار است. از این رو ضروری است برای هرگونه ساماندهی اقدامات و رسیدن به وضعیت مطلوب در این حوزه، راه پیموده شده را بازخوانی کنیم و با بررسی تجربه‌های پیشین و پایش اقدامات انجام یافته، وضعیت موجود در زمینه برنامه‌های فراغتی را ترسیم و زمینه را برای برنامه‌ریزی‌های جدید فراهم سازیم.

در این بخش از تحقیق، با استفاده از داده‌ها و اطلاعات گردآوری شده از مناطق ۲۲گانه شهرداری تهران، ادارات کل و سازمان‌ها (فرهنگی، مشارکت‌ها و آموزش شهروندی، بانوان، سلامت، مطالعات اجتماعی و فرهنگی، برنامه‌ریزی و توسعه شهری، سازمان فرهنگی و هنری شهرداری تهران، سازمان خدمات اجتماعی، برنامه و بودجه)، کلیه برنامه‌ها و فعالیت‌های شهرداری که به نحوی می‌توانند در ساماندهی اوقات فراغت شهروندان تهرانی سهم داشته باشند، مورد بررسی قرار گرفته است. در ابتدا

تمامی اطلاعات گردآوری شده و در ادامه در قالب «دسته فعالیت‌ها»، سازمان داده شده‌اند. این «دسته فعالیت‌ها» خود شامل فعالیت‌ها و برنامه‌های متنوعی هستند که به دلیل «همسانی» در برخی جوانب، ذیل یک دسته فعالیت خاص آورده شده‌اند. در ادامه عملکرد شهرداری تهران در راستای هر یک از «دسته فعالیت‌ها» بررسی شده است که در ادامه گزارش ارائه خواهد شد.

البته در کنار موارد مذکور، برای نیل به برنامه‌های جزیی‌تر و دقیق‌تر، پرسشنامه‌ای در خصوص برنامه‌های در حال اجرای مناطق در حوزه فراغت تنظیم شد و در اختیار مناطق قرار گرفت. از میان مناطق ۲۲ گانه، ۱۵ منطقه (مناطق: ۱، ۲، ۳، ۴، ۸، ۱۰، ۱۲، ۱۴، ۱۵، ۱۶، ۱۷، ۱۸، ۱۹، ۲۱، ۲۲) پرسشنامه رو تکمیل و ارسال کرده‌اند و از میان این ۱۵ منطقه، در مجموع هشت منطقه، به سوالات مربوط به مشکلات اجرای برنامه‌ها و پیشنهادهایی برای بهبود وضعیت، پاسخ داده‌اند. در این بخش، بر اساس یافته‌های پرسشنامه، برنامه‌های فراغتی شهرداری تهران به تفکیک مناطق در محورهای زیر بررسی شده است که ریز آنها در پیوست آمده است.

الف - برنامه‌های فرهنگی - فراغتی

برنامه‌های فرهنگی و فراغتی، تمامی برنامه‌های مناسبی (ایام مذهبی، روزهای ملی و همانند آن)، برنامه‌های ورزشی، جشنواره‌ها، اجرای نمایش و موسیقی، گردشگریهای شهری و سایر فعالیت‌هایی که با فراغت از جنبه فرهنگی سر و کار دارد را شامل می‌شود.

ب) فعالیت‌های مرتبط با یادگیری و آموزش

یکی از محورهای فعالیت‌ها و برنامه‌های شهرداری تهران برای پر کردن اوقات فراغت شهروندان تهرانی، برگزاری کلاسها و کارگاههای آموزشی در زمینه‌های هنری، ورزشی، علمی، زبانهای خارجی و برخی حوزه‌های تخصصی (مانند آموزش کار با رایانه) یا مرتبط با فعالیت‌های شهرداری (همانند تفکیک زباله) است.

ج) فعالیت‌های اجتماعی و داوطلبانه

برخی از فعالیت‌های شهرداری در حوزه اجتماعی که مرتبط با موضوع فراغت است، تسهیل حضور شهروندان در فعالیتهای داوطلبانه اجتماعی در حوزه‌های مختلف از قبیل آسیب‌های اجتماعی، محیط زیست، کودکان، معلولین و مذهبی است.

۱-۱-۵- سازمان اجرایی و اعتبارات شهرداری تهران در حوزه اوقات فراغت

شهرداری تهران با توجه به تغییر رویکردی از نهاد خدماتی به یک نهاد اجتماعی، دارای زیرمجموعه‌های سازمانی متنوعی است که به انحاء مختلف (به‌طور مستقیم و غیرمستقیم)، خدماتی را ارائه می‌کند و برنامه‌ها و فعالیت‌های متنوعی را در دستور کار دارد که به گذران اوقات فراغت شهروندان مربوط می‌شوند. برخی از این برنامه‌ها به صورت مستقیم در راستای ارائه گزینه‌های فراغتی به شهروندان هستند و برخی دیگر نیز، اگرچه اهداف دیگری در حوزه اجتماعی و فرهنگی را مدنظر دارند اما اجرای‌شان، فرصت‌های فراغتی را برای شهروندان خلق می‌کند. در این بخش از گزارش سعی می‌شود آن دسته از برنامه‌ها و فعالیت‌های (طرح‌ها و پروژه‌ها) شهرداری تهران مورد بررسی قرار گیرد که به نوعی می‌تواند فرصت‌های فراغتی را در اختیار شهروندان قرار دهد. زیرمجموعه‌های شهرداری که به نحوی با گذران اوقات فراغت شهروندان درگیرند به شرح زیر است:

- ✓ معاونت امور اجتماعی و فرهنگی شهرداری تهران
- ✓ سازمان فرهنگی و هنری شهرداری تهران
- ✓ سازمان خدمات اجتماعی شهرداری تهران
- ✓ معاونت‌های اجتماعی مناطق ۲۲گانه شهرداری تهران
- ✓ خانه شهریان جوان
- ✓ شهربانو، دفتر امور بانوان

ذیل هر کدام از بخش‌های فوق، ادارات کل و زیرمجموعه‌های متنوعی وجود دارند که بر اساس شرح خدمات و وظایفی که برایشان تعریف شده است، می‌توانند اوقات فراغت شهروندان را سازمان بدهند و فرصت‌های فراغتی گوناگونی را به آنها عرضه بدارند. از آنجایی که عمده‌ترین فعالیت‌ها و برنامه‌هایی که در راستای غنا بخشیدن به اوقات فراغت شهروندان، ذیل مأموریت‌های معاونت امور اجتماعی و فرهنگی در نظر گرفته شده است ابتدا شمایی کلی از وضعیت اعتبارات این حوزه ارائه می‌شود و بخش اوقات فراغت نیز تحلیل خواهد شد.

جدول شماره ۱-۵: اعتبارات مصوب و عملکردی حوزه مأموریتی اجتماعی و فرهنگی ۹۵-۱۳۹۱

۱۳۹۵	۱۳۹۴		۱۳۹۳		۱۳۹۲		۱۳۹۱		حوزه مأموریتی
	مصوب	عملکرد	مصوب	عملکرد	مصوب	عملکرد	مصوب	عملکرد	
۱۴,۳۷۴	۱۵,۴۵۱	۱۶,۷۵۶	۱۷,۵۹۰	۱۸,۳۸۲	۹,۵۴۲	۹,۳۸۴	۱۰,۰۷۳	۹,۸۹۲	ماموریت اجتماعی و فرهنگی
۳۲۵	۵۶۵	۵۴۵	۶۷۱	۷۴۰	۴۳۶	۴۳۰	۶۴۶	۵۸۳	توسعه گردشگری و اوقات فراغت
۷۸۱	۹۳۵	۹۵۷	۳۶۶	۴۱۱	۲۴۹	۲۹۹	۱۹۷	۲۷۸	کنترل و کاهش آسیب‌های اجتماعی
۱۴۵	۱۷۷	۱۹۵	۱۹۲	۲۰۹	۱۵۷	۱۵۵	۱۴۰	۱۳۳	توانمندسازی و جلب مشارکت‌های اجتماعی
۲,۵۵۱	۲,۶۳۹	۲,۷۴۹	۲,۸۴۸	۲,۸۵۰	۱,۸۳۱	۱,۷۹۱	۱,۶۷۳	۱,۶۹۹	توسعه ورزش شهروندی
۵,۸۰۳	۴,۹۵۵	۴,۹۵۷	۵,۰۴۹	۵,۵۵۰	۳,۴۷۷	۳,۴۶۰	۳,۰۶۱	۲,۷۲۵	گسترش فرهنگ دینی، ملی و ارزش‌های انقلاب اسلامی
۳,۴۱۱	۲,۹۷۸	۳,۳۳۰	۴,۴۱۷	۴,۸۹۸	۳,۲۵۲	۳,۱۰۴	۴,۱۹۸	۴,۳۳۴	توسعه فضاهای فرهنگی، اجتماعی و هنری
۱,۰۰۰	۶۰۹	۱,۰۰۰	۸۷۴	۸۰۰	۰	۰	۰	۰	برنامه تملک اراضی و املاک
۱۳۰	۱۶۲	۱۷۳	۱۴۸	۱۴۰	۷۲	۷۰	۸۴	۷۰	حفظ و ارتقای سلامت شهری
۱۷۰	۱۶۲	۱۷۵	۱۶۲	۱۷۵	۶۳	۷۰	۷۴	۷۰	حمایت از نهاد خانواده و ارتقای مشارکت‌های اجتماعی بانوان
۰	۰	۰	۰	۰	۵	۵	۰	۰	توسعه زیرساخت‌های فرهنگی، اجتماعی، ورزشی و خدماتی توسط بخش خصوصی
۳۰	۲,۲۴۶	۲,۶۵۰	۲,۸۴۸	۲,۵۹۶	۰	۰	۰	۰	توسعه مجموعه‌ها و فضاهای شهری در مقیاس جهانی
۲۸	۲۳	۲۵	۱۳	۱۳	۰	۰	۰	۰	پژوهش‌های کاربردی مأموریت اجتماعی
۱۷۸,۸۰۰	۱۵۶,۸۱۴	۱۷۲,۸۲۹	۱۷۰,۵۵۸	۱۷۳,۰۲۵	۱۳۰,۹۶۲	۱۴۰,۲۷۶	۱۲۴,۶۸۲	۱۲۸,۵۶۰	جمع اعتبارات

تذکر: ارقام به میلیارد ریال است.

منبع: اداره کل برنامه و بودجه شهرداری تهران

بر اساس جدول فوق ۳ حوزه مأموریتی «توسعه گردشگری و اوقات فراغت»، «توسعه ورزش شهروندی» و «توسعه فضاهای فرهنگی، اجتماعی و هنری» و تا حدودی نیز «توسعه زیرساخت‌های فرهنگی، اجتماعی، ورزشی و خدماتی توسط بخش خصوصی» جزو مهمترین حوزه‌های مرتبط با گذران اوقات فراغت شهروندان هستند و بخش عمده‌ای از اعتبارات معاونت امور اجتماعی و فرهنگی را به خود اختصاص می‌دهند. در سال ۱۳۹۱، از مجموع کل اعتبارات عملکردی حوزه مأموریت اجتماعی و فرهنگی، حدود ۶۴,۷ درصد به حوزه‌های مرتبط با اوقات فراغت اختصاص داشته است.

نمودار شماره ۱-۵: اعتبارات عملکردی حوزه مأموریتی اجتماعی و فرهنگی در سال ۱۳۹۱

بر اساس نمودار فوق، «توسعه فضاهای فرهنگی، اجتماعی و هنری» با اختصاص ۴۱,۶۸ درصد از کل اعتبارات عملکردی حوزه مأموریتی اجتماعی و فرهنگی، عمده‌ترین حوزه اعتباری عملکردی مرتبط با زیرساخت‌های گذران اوقات فراغت در سال ۱۳۹۱ بوده است. پس از آن «توسعه ورزش شهروندی» با ۱۶,۶۱ درصد از کل بودجه عملکردی حوزه مأموریتی اجتماعی و فرهنگی، نقش بسزایی در برنامه‌های اوقات فراغت سال ۱۳۹۱ داشته و بالاخره سهم «توسعه گردشگری و اوقات فراغت» نیز حدود ۶,۴۱ درصد از کل بودجه عملکردی حوزه مأموریتی اجتماعی و فرهنگی در سال ۱۳۹۱ بوده است. در مجموع حدود ۶۴,۷ درصد از کل بودجه عملکردی حوزه مأموریتی اجتماعی و فرهنگی در سال ۱۳۹۱، به حوزه‌های مرتبط با اوقات فراغت اختصاص داشته است. در ادامه نمودار مربوط به سال ۱۳۹۲ آورده شده است.

نمودار شماره ۲-۵: اعتبارات عملکردی حوزه مأموریتی اجتماعی و فرهنگی در سال ۱۳۹۲

بر اساس نمودار فوق، «توسعه فضاهای فرهنگی، اجتماعی و هنری» در سال ۱۳۹۲ نیز با اختصاص ۳۴,۰۸ درصد از کل اعتبارات عملکردی حوزه مأموریتی اجتماعی و فرهنگی، عمده‌ترین حوزه اعتباری عملکردی مرتبط با زیرساخت‌های گذران اوقات فراغت در سال ۱۳۹۲ بوده است. پس از آن «توسعه ورزش شهروندی» با ۱۹,۱۹ درصد از کل بودجه عملکردی حوزه مأموریتی اجتماعی و فرهنگی، نقش بسزایی در برنامه‌های اوقات فراغت سال ۱۳۹۲ داشته و بالاخره سهم «توسعه گردشگری و اوقات فراغت» نیز حدود ۴,۵۷ درصد از کل بودجه عملکردی حوزه مأموریتی اجتماعی و فرهنگی در سال ۱۳۹۲ بوده است. در مجموع حدود ۵۷,۸۹ درصد از کل بودجه عملکردی حوزه مأموریتی اجتماعی و فرهنگی در سال ۱۳۹۲، به حوزه‌های مرتبط با اوقات فراغت اختصاص داشته است. در این سال سهم «توسعه فضاهای فرهنگی، اجتماعی و هنری» کاهش یافته و در عوض، سهم «توسعه ورزش شهروندی» افزایش یافته است. در ادامه نمودار مربوط به سال ۱۳۹۳ آورده شده است.

نمودار شماره ۳-۵: اعتبارات عملکردی حوزه مأموریتی اجتماعی و فرهنگی در سال ۱۳۹۳

بر اساس نمودار فوق، «توسعه فضاهای فرهنگی، اجتماعی و هنری» در سال ۱۳۹۳ نیز با اختصاص ۲۵,۱۱ درصد از کل اعتبارات عملکردی حوزه مأموریتی اجتماعی و فرهنگی، عمده‌ترین حوزه اعتباری عملکردی مرتبط با زیرساخت‌های گذران اوقات فراغت در سال ۱۳۹۳ بوده است. پس از آن «توسعه ورزش شهروندی» با ۱۶,۱۹ درصد از کل بودجه عملکردی حوزه مأموریتی اجتماعی و فرهنگی، نقش بسزایی در برنامه‌های اوقات فراغت سال ۱۳۹۳ داشته و بالاخره سهم «توسعه گردشگری و اوقات فراغت» نیز حدود ۳,۸۲ درصد از کل بودجه عملکردی حوزه مأموریتی اجتماعی و فرهنگی در سال ۱۳۹۳ بوده است. در مجموع حدود ۴۵,۱۲ درصد از کل بودجه عملکردی حوزه مأموریتی اجتماعی و فرهنگی در سال ۱۳۹۳، به حوزه‌های مرتبط با اوقات فراغت اختصاص داشته است. در این سال سهم بخش‌های مختلف مرتبط با حوزه گذران اوقات فراغت، کاهش یافته است. در ادامه نمودار مربوط به سال ۱۳۹۴ آورده شده است.

نمودار شماره ۴-۵: اعتبارات عملکردی حوزه مأموریتی اجتماعی و فرهنگی در سال ۱۳۹۴

بر اساس نمودار فوق، «توسعه فضاهای فرهنگی، اجتماعی و هنری» در سال ۱۳۹۴ نیز با اختصاص ۱۹،۲۷ درصد از کل اعتبارات عملکردی حوزه مأموریتی اجتماعی و فرهنگی، عمده‌ترین حوزه اعتباری عملکردی مرتبط با زیرساخت‌های گذران اوقات فراغت در سال ۱۳۹۴ بوده است. پس از آن «توسعه ورزش شهروندی» با ۱۷،۰۸ درصد از کل بودجه عملکردی حوزه مأموریتی اجتماعی و فرهنگی، نقش بسزایی در برنامه‌های اوقات فراغت سال ۱۳۹۳ داشته و بالاخره سهم «توسعه گردشگری و اوقات فراغت» نیز حدود ۳،۶۶ درصد از کل بودجه عملکردی حوزه مأموریتی اجتماعی و فرهنگی در سال ۱۳۹۴ بوده است. در مجموع حدود ۴۰،۰۱ درصد از کل بودجه عملکردی حوزه مأموریتی اجتماعی و فرهنگی در سال ۱۳۹۴، به حوزه‌های مرتبط با اوقات فراغت اختصاص داشته است. در این سال سهم «توسعه فضاهای فرهنگی، اجتماعی و هنری» و «توسعه گردشگری و اوقات فراغت» کاهش یافته است. در ادامه نمودار مربوط به سال ۱۳۹۵ آورده شده است.

نمودار شماره ۵-۵: اعتبارات مصوب حوزه مأموریتی اجتماعی و فرهنگی در سال ۱۳۹۵

بر اساس نمودار فوق، «توسعه فضاهای فرهنگی، اجتماعی و هنری» در سال ۱۳۹۵ نیز با اختصاص ۲۳،۷۳ درصد از کل اعتبارات مصوب حوزه مأموریتی اجتماعی و فرهنگی، عمده‌ترین حوزه اعتباری مصوب مرتبط با زیرساخت‌های گذران اوقات فراغت در سال ۱۳۹۵ بوده است. پس از آن «توسعه ورزش شهروندی» با ۱۷،۷۵ درصد از کل بودجه مصوب حوزه مأموریتی اجتماعی و فرهنگی، نقش بسزایی در برنامه‌های اوقات فراغت سال ۱۳۹۳ داشته و بالاخره سهم «توسعه گردشگری و اوقات فراغت» نیز حدود ۲،۲۶ درصد از کل بودجه مصوب حوزه مأموریتی اجتماعی و فرهنگی در سال ۱۳۹۴ بوده است. در مجموع حدود ۴۳،۷۴ درصد از کل بودجه مصوب حوزه مأموریتی اجتماعی و فرهنگی در سال ۱۳۹۴، به حوزه‌های مرتبط با اوقات فراغت اختصاص داشته است. در این سال سهم «توسعه فضاهای فرهنگی، اجتماعی و هنری» افزایش یافته است.

روند هزینه‌کردها و بودجه‌های مصوب حوزه مأموریتی اجتماعی و فرهنگی در ارتباط با موضوع گذران اوقات فراغت، دربردارنده برخی ملاحظات خاصی است. ابتدا این که هزینه‌کرد حوزه‌های مرتبط با گذران اوقات فراغت طی ۵ سال مورد بررسی به نسبت سایر فعالیت‌های حوزه مأموریتی اجتماعی و فرهنگی شهرداری تهران، کاهش یافته است. حدود ۶۴،۷ درصد از کل بودجه عملکردی حوزه مأموریتی اجتماعی و فرهنگی در سال ۱۳۹۱، به حوزه‌های مرتبط با اوقات فراغت اختصاص داشته که این میزان در سال ۱۳۹۴ به ۴۰،۰۱ تنزل یافته و سهم این بخش از کل اعتبارات مصوب سال ۱۳۹۵ حوزه مأموریتی اجتماعی و فرهنگی، برابر ۴۳،۷۴ بوده که ممکن است با اعتبارات عملکردی سال ۱۳۹۴ تفاوت چندانی

نداشته باشد. بنابراین در طی ۵ سال، سهم هزینه‌کرد حوزه‌های مرتبط با گذران اوقات فراغت از کل اعتبارات حوزه مأموریتی اجتماعی و فرهنگی شهرداری تهران، کاهش یافته است.

نکته دوم اینکه، شاهد نوعی تغییر رویکرد از اوایل دهه ۱۳۹۰ تا اواسط دهه مذکور در حوزه اعتبارات عملکردی کالبدی و زیرساختی هستیم. در سال ۱۳۹۱ سهم «توسعه فضاها، فرهنگی، اجتماعی و هنری» از کل اعتبارات حوزه مأموریتی اجتماعی و فرهنگی برابر ۴۱,۶۸ درصد بوده که این میزان در سال ۱۳۹۴ به ۱۹,۲۷ درصد کاهش یافته و اعتبار مصوب مربوطه در سال ۱۳۹۵ نیز برابر ۲۳,۷۳ درصد در نظر گرفته شده است. طی این سال‌ها، اعتبارات از حوزه توسعه کالبدی به حوزه فعالیت‌های اجتماعی، فرهنگی و فراغتی سوق داده شده است. در این بین «توسعه ورزش شهروندی» و همچنین «توسعه گردشگری و اوقات فراغت» طی سال‌های مورد بررسی، شاهد کاهش نامحسوسی در اعتبارات حوزه مأموریتی اجتماعی و فرهنگی بوده‌اند.

برنامه‌ها و فعالیت‌های فراغتی شهرداری تهران از طریق مجموعه‌های متنوعی اجرا می‌شوند و در قالب‌های گوناگونی نمود پیدا می‌کنند. در ادامه، دسته‌بندی‌های مختلف این برنامه‌ها و فعالیت‌ها آورده شده است.

باید به این نکته توجه کرد که هزینه‌کرد حوزه‌های مرتبط با گذران اوقات فراغت طی ۵ سال مورد بررسی (۹۵-۱۳۹۱)، به نسبت سایر فعالیت‌های حوزه مأموریتی اجتماعی و فرهنگی شهرداری تهران، کاهش یافته است، که در جای خود قابل تامل و بررسی بیشتر است.

۲-۱-۵- برپایی نمایشگاه‌ها، همایش‌ها، جشنواره‌ها و گردهمایی‌ها:

برخی از اهداف شهرداری تهران همچون افزایش آگاهی شهروندان از امور مربوط به سلامت، ایجاد بازار برای برخی تولیدات گروه‌های خاص، بزرگداشت مناسبت‌های ملی و مذهبی، افزایش فعالیت‌های بدنی در بین شهروندان و... در قالب «نمایشگاه‌ها، همایش‌ها، جشنواره‌ها و گردهمایی‌ها» تحقق می‌یابد. در قالب این فعالیت‌ها نیز بخش قابل ملاحظه‌ای از شهروندان، درگیر سازماندهی اوقات فراغت‌شان می‌شوند و عمدتاً «زنان خانه‌دار» مخاطب‌های بالقوه را تشکیل می‌دهند. این برنامه‌ها به صورت چندگانه برگزار می‌شود و در کنار فعالیت‌های اصلی که در راستای برآوردن هدف مدنظر هستند، فرصت‌های فراغتی گوناگونی شکل می‌گیرند و جذابیتی خاصی را به برنامه‌ها می‌بخشند. اگرچه این برنامه‌ها ممکن است به صورت مشخص در راستای غنی‌بخشیدن به اوقات فراغت شهروندان، طراحی نشوند اما بخش عمده‌ای از اوقات فراغت آنان را سازماندهی می‌کند. سیاهه‌ای از این دست برنامه‌ها عبارتند از:

✓ برپایی نمایشگاه دفاع مقدس

✓ نمایشگاه پلاک گمنام

✓ نمایشگاه من انقلابی‌ام

✓ جشنواره خوشنویسی فجر انقلاب

✓ جشنواره نقاشی خط «نقش و مشق»

✓ جشنواره سفره انقلاب

✓ برپایی نمایشگاه کتاب و آثار تجسمی با

محتوای انقلاب و دهه فجر

✓ ایستگاه جملات یادگاری و شعارهای

انقلابی

✓ ره‌آورد انقلاب (برگزاری همایش رهاورد

انقلاب شامل تهیه و تولید مستند اندیشه

های امام (ره)، رونمایی از محصولات

اندیشه‌های امام (ره)، دعوت از اساتید، دانشجویان و فعالان سیاسی و هنرمندان است. به

همراه پذیرایی و افطاری)

✓ امام (ره) و قدس (برگزاری همایش امام (ره) و قدس با حضور هنرمندان، دعوت از سفراء، برپایی

کارگاه خط و نقاشی با موضوع امام خمینی (ره)).

- ✓ جشنواره ورزشی ویژه معلولان به مناسبت هفته جهانی معلولان
- ✓ برگزاری جشنواره روز جهانی کودک
- ✓ جشن بمناسبت هفته جوان
- ✓ برگزاری جشنواره فرهنگی هنری اقوام
- ✓ جشنواره‌های بومی و محلی
- ✓ برگزاری نمایشگاه با محوریت آسمان آبی و زمین پاک
- ✓ چارسوی فرهنگ (برگزاری برنامه‌های مناسب در قالب‌های مختلف با هدف آشنایی و آگاهی مردم در زمینه ارتقای سلامت. برگزاری مسابقات فرهنگی، ارائه هدایا و محصولات فرهنگی، معرفی برنامه‌های منطقه، نظرسنجی و جمع‌آوری ایده‌های شهروندان، برپایی نگار گذر، معرفی کانون‌های منطقه و عضوگیری و... از دیگر برنامه‌های این ایستگاه است)؛
- ✓ آئین شهروندی (برپایی نمایش میدانی در سه ایستگاه متروی تهران با هدف ارتقاء روحیه قناعت، ساده‌زیستی و برپایی غرفه‌های فرهنگی (توزیع اقلام تبلیغاتی و بروشورهای فرهنگی)، نمایشگاه عکس و برپایی کارگاه نقاشی)^۱
- ✓ برگزاری پردیس قرآنی
- ✓ همایش خانه‌تکانی دل و ذهن
- ✓ برگزاری مسابقه حفظ و قرائت قرآن مجید محلات (جشنواره شمسه)

^۱ این دست از برنامه‌ها معمولاً در دستورکار فرهنگسراها قرار دارد.

✓ باورهای کاذب (برگزاری
 همایش به منظور آشناسازی
 شهروندان (والدین، مدیران و
 کارشناسان فرهنگی) با
 شبه‌عرفان‌ها، خرده فرهنگ‌های
 منحرف و خرافات و آسیب‌های
 ناشی از آنها)

✓ برپایی بازارچه حجاب و عفاف

✓ جشنواره مشکلات

✓ همایش به مناسبت هفته سلامت

✓ برگزاری جشنواره غذای سالم به مناسبت هفته دیابت (در این برنامه کارشناس تغذیه در
 خصوص انواع دیابت و تغذیه سالم در بیماران دیابتی آموزش‌های لازم را ارائه می‌کند).

✓ جشنواره سفره هفت سین

✓ نمایشگاه کاردستی با موضوع پیشگیری از دخانیات و انجام تست قند خون و فشار خون

✓ همایش با موضوع خانواده سالم با دوری از دخانیات بمناسبت هفته بدون دخانیات

✓ برپایی همایش با موضوع والدین آگاه، خانواده سالم

✓ جشنواره روز جهانی کودک- آسمان آبی، زمین پاک

✓ همایش آموزش فراموز والدین آگاه- خانواده سالم

✓ همایش تغذیه سالم

✓ گردهمایی خاطره‌گویی و جشن برای سالمندان به مناسبت دهه‌ی فجر

✓ جشنواره صبحانه سالم

✓ برگزاری همایش‌هایی با موضوع پیشگیری از آسیب‌های اجتماعی

✓ برپایی بازارچه کارآفرینی

✓ عرضه هنر (بازارچه عرضه محصولات هنری با هدف کاهش فقر معیشتی در خانواده و توسعه
 کسب و کارهای خانگی)

✓ نمایشگاه صنایع دستی

✓ برپایی نمایشگاه آثار دست بانوان بی‌سرپرست و بدسرپرست

- ✓ جشن شکوفه‌های عشق ویژه زوج‌های جوان
- ✓ برپایی غرفه‌های ستاد ساماندهی سازمان‌های مردم‌نهاد (سمن‌ها)
- ✓ برگزاری همایش کارآفرینان شایسته فردا
- ✓ برپایی بازارهای محلی (سه‌شنبه بازار، جمعه بازار و...)
- ✓ برگزاری همایش مهربانی با کتاب
- ✓ نمایشگاه عطر یاس (شامل ۲۰ غرفه با عناوین: بازی‌های کودکانه، دارت، فوتبال دستی، نسیم بهشت، رادیو نمایشگاه، عفاف و حجاب، مشاوره روانشناسی، تست قند خون و فشار خون، دقایقی با قرآن، نقاشی، قرآن بخوانید جایزه بگیرید، داستان و مسابقه، هنر و خلاقیت، گرم، گیاهان دارویی، شیرینی‌های خانگی، هنرهای دستی، کارآفرینی و کارآفرینی)
- ✓ برگزاری نمایشگاه با محوریت آسمان آبی و زمین پاک

- ✓ همایش تجلیل از بسیجیان
- ✓ جشنواره بهترین‌ها از دور ریختنی‌ها
- ✓ جشن یاران کوثر (برای شاغلین مراکز مهارت‌آموزی کوثر و بازارچه‌های خوداشتغالی کوثر برگزار می‌گردد)

- ✓ برپایی بازارچه خیره توسط بانوان سرپرست خانوار
- ✓ جشنواره زنان و تولید ملی
- ✓ جشنواره تسنیم (تسنیم با هدف ترویج سبک زندگی ایرانی-اسلامی و تحکیم بنیان خانواده، ضمن شناخت ظرفیت‌ها و استعدادهای بانوان از جمله محورهای مهم جشنواره بوده و با تقدیر و اهدای جوایز به برترین آثار، برگزار می‌گردد)
- ✓ برگزاری هم‌اندیشی محله خوب، زندگی مطلوب
- ✓ جشنواره پژوهاک
- ✓ نشست معرفی طرح آسمان آبی، زمین پاک و خط سفید با مادران و کودکان
- ✓ همایش تقدیر از فرزندان دانشجوی زنان سرپرست خانوار در روز دانشجو

✓ برپایی نمایشگاه ارائه دستاوردهای هنری بانوان سرپرست خانوار به مناسبت روز ملی صنایع دستی

✓ همایش پیاده‌روی

خانوادگی

✓ همایش رالی خانوادگی

✓ جشنواره‌های تفریحی-

ورزشی

✓ جشنواره بادبادک‌ها

✓ نمایشگاه عطر سیب

✓ همایش فرهنگی مذهبی

خیرالنسا (با هدف معرفی

حضرت خدیجه همایشی

در سه بخش برگزار

می‌شود: ۱- همایش

تخصصی آشنایی با

اندیشه‌ها و ویژگی ایشان

شامل مردم‌دوستی و رسیدگی به مستمندان، پاک‌اندیشی و حق‌جویی با حضور کارشناسان
۲- "ره‌یافتگان خدیجه کبری" ویژه تقدیر از زنان خیر و کارآفرین ۳- نمایشگاه خیریه با
حضور موسسات خیریه و مرکز نگهداری از کودکان بی‌سرپرست و مراکز حمایت از
مستمندان)

گستره برنامه‌ها و فعالیت‌های این دسته از اقدامات شهرداری تهران، متنوع است و از سطح محله تا سطوح شهری و فراشهری را دربرمی‌گیرد. مخاطب‌های این دسته از برنامه‌ها معمولاً دارای گستردگی سنی و جنسی بسیاری است و اقشار مختلفی از شهروندان را جذب می‌کنند. در قالب این برنامه‌ها سعی می‌شود که برخی از اهداف همچون سوق دادن شهروندان به داشتن سبک زندگی سالم (از طریق تغذیه صحیح و تشویق به تحرک)، فضای مفرح و سالمی برای شهروندان فراهم گردد. در برخی موارد نیز، هدف صرفاً آگاهی‌بخشی به شهروندان در خصوص مواردی همچون سبک زندگی اسلامی-ایرانی، آشنایی با اندیشه بزرگان دینی، پیشگیری از آسیب‌های اجتماعی، سلامت محیط‌زیست، آگاهی از بیماری‌ها و... است. در مواردی نیز در حاشیه برنامه‌های برگزار شده، اقدامات مربوط به سنجش سلامت شهروندان

صورت می‌گیرد. بعضاً مواردی از اقدامات نیز معطوف به اهداف توانمندسازی، مهارت‌آموزی و یا بازاریابی برای دستاوردها و محصولات گروه‌های خاص همچون زنان سرپرست خانوار است. اما به صورت کلی تمامی موارد فوق‌الذکر، به انحاء مختلف در غنی‌بخشیدن به اوقات فراغت شهروندان و ارائه فرصت‌های گذران اوقات فراغت برای آنان، سهم دارند. دسته دیگر از برنامه‌ها و فعالیت‌ها، به برپایی مناسبت‌های ملی، مذهبی، سیاسی و... اختصاص دارند؛ در ادامه به معرفی آنها خواهیم پرداخت.

۳-۱-۵- مناسبت‌های ملی، مذهبی، سیاسی و...

شهرداری تهران معمولاً مراسم‌های مختلفی را در ایام مناسبتی که به مناسبت‌های ملی، مذهبی، سیاسی و... مربوط می‌شوند، برگزار می‌کند. این مراسم‌ها در قالب جشن اعیاد، برگزاری غرفه، جشنواره‌های فرهنگی، مراسمات گرامیداشت، نمایشگاه و... انجام می‌شوند. مخاطبان این دسته از برنامه‌ها هم عام هستند و در برخی موارد نیز به طور خاص برگزار می‌شوند و ممکن است صرفاً شامل افراد خاصی از بین شهروندان تهرانی باشند.

- ✓ برگزاری جشن میلاد ائمه
- ✓ برگزاری جشن بزرگ انقلاب
- ✓ برگزاری جشن روز دختر
- ✓ برگزاری جشن بزرگ عیدانه
- ✓ برگزاری جشن بزرگ عید غدیر
- خم
- ✓ برگزاری جشنواره اقوام به

همراه غرفه‌های سوغات، صنایع دستی، کارآفرینی و... به مناسبت استقبال از بهار

- ✓ برگزاری مراسم در روز جمهوری اسلامی
- ✓ برپایی غرفه‌های فرهنگی در روز ۲۲ بهمن
- ✓ نمایشگاه عطر یاس جشنواره نوروزی اقوام ایرانی
- ✓ برگزاری غرفه‌های سلامت به مناسبت هفته سلامت
- ✓ برگزاری جشن خیریه ویژه ماه مبارک رمضان
- ✓ جشنواره و پردیس فصل نیایش به مناسبت ماه مبارک رمضان
- ✓ جشن خیابانی اعیاد شعبانیه
- ✓ جشن‌های عید سعید فطر

- ✓ جشن مبعث حضرت رسول اکرم (ص) در مساجد
- ✓ برپایی جشنواره فرهنگی به مناسبت دهه کرامت
- ✓ همایش دفاع از مادران و کودکان بی‌دفاع فلسطین
- ✓ مراسم گرامیداشت هفته دفاع مقدس
- ✓ همایش آزادسازی یوم‌اله ۱۳

آبان

- ✓ برگزاری سلسله جشن‌های
- فجر انقلاب در مساجد
- ✓ برگزاری جشن عید نوروز در
- مددسراها
- ✓ برگزاری جشن شب یلدا در
- مددسراها

- ✓ جشن آتش‌بازی در بوستان‌ها
- به مناسبت دهه فجر
- ✓ جشن سفره طبیعت (جشن
- روز طبیعت در جشنواره بهار
- همدلی و مهربانی با برگزاری
- مسابقات، اجرای گروه‌های
- موسیقی و برپایی غرفه‌های
- فرهنگی، کارآفرینی، سرگرمی

(...و

- ✓ جشن روز کارگر
- ✓ برگزاری همایش مدیران خانه‌های قرآن و عترت محلات
- ✓ زندگی به سبک بندگی (خانه شه‌پیاران جوان)
- ✓ نمایشگاه کتاب‌های دینی مذهبی و قرآنی
- ✓ برپایی غرفه‌های فرهنگی در مراسم ارتحال امام (ره)

- ✓ همایش نیمه پنهان ماه
- ✓ جشن‌های مغفرت (به مناسبت عید سعید فطر، غرفه‌های فرهنگی و اجتماعی و ورزشی و برپایی پردیس فرهنگی غرفه‌هایی مانند، اداره رفاه خدمات اجتماعی (۱) - کمیته امداد امام خمینی (ره) ۲- موسسه نیکوکاران شریف ۳- موسسه ساحل امید، اداره سلامت (۱) - سلامت روان ۲- سلامت جسم- تغذیه ۳- سلامت

بانوان، اداره بانوان (۱- حجاب آرایبی ۲- حجاب و عفاف). شمسه آیینی، محلات، نسیم بهشت، قصص قرآنی، معجزات قرآنی. نمایشگاه کتاب، کنترل خشم و غرفه ورزش شامل غرفه‌های تیراندازی، تیروکمان، دارت، تنیس روی میز، فوتبال دستی، بازی‌های رایانه‌ای، بازی‌های فکری، منچ صفحه بزرگ، سرسره بادی، شن بازی، استخر توپ، بازی‌های کودک، ترانپولین، شطرنج و همچنین برنامه استیج به مناسبت عید سعید فطر که شامل برنامه تماشیح، مجری برنامه، مسابقه کودک، خواننده سنتی، خواننده پاپ، شعبده‌بازی، گروه سرود، سخنرانی مذهبی و...

- ✓ همایش سرو و سوسن (ویژه فرزندان زنان سرپرست خانوار)
- ✓ فاتحان نور (این نمایشگاه به مناسبت هفته دفاع مقدس با آثاری از هنرمندان به‌نام برگزار می‌گردد. در حاشیه این نمایشگاه مراسم تجلیل از این هنرمند به همراه نشست و سخنرانی انجام می‌پذیرد)
- ✓ رسم ماندگار (برپایی نمایشگاه آثار بزرگان خوشنویسی به همراه مراسم ویژه و قدردانی از اساتید مطرح)

✓ تا نیایش؛ هنر در ساحت رمضان (نمایشگاه بزرگ رمضان و مردم در ایام ماه مبارک رمضان برگزار می‌گردد. این نمایشگاه با موضوعات قرآنی شامل نمایشگاه عکس، نشست‌های قرآنی، جزء خوانی و اجرای برنامه‌های مناسبتی و هنری در این ایام است. این برنامه با همکاری شهرداری و امور مساجد منطقه، اوقاف و فرهنگ و ارشاد اسلامی برگزار می‌شود)

این دسته از برنامه و فعالیت‌های شهرداری تهران نیز می‌توانند بخشی از اوقات فراغت شهروندان تهرانی را به خود اختصاص دهند و معمولاً در بردارنده فعالیت‌های مفرحی هستند که شهروندان را درگیر خود می‌کنند.

۴-۱-۵- مراسم‌ها و طرح‌های موضوعی

شهرداری تهران در موارد خاص نیز اقدام به برگزاری مراسمات و برنامه‌های موضوعی می‌نماید که بسته به موضوع، دارای محتواهای مختلفی هستند. این مراسمات بعضاً دارای مضمون مذهبی بوده ولی در موارد مختلف، مضامین دیگر را نیز در خود دارند. برخی از این اقدامات عبارتند از:

- ✓ غبارروبی مساجد
- ✓ اجرای طرح جز خوانی قرآن در مساجد (در ماه مبارک رمضان)
- ✓ برگزاری مسابقات قرآنی بانوان در سرای محلات
- ✓ برگزاری مراسم افطاری ضیافت نور
- ✓ برگزاری مراسم شب قدر در مساجد
- ✓ مراسم یک شب نورانی (به مناسبت ماه مبارک رمضان محافل انس با قرآن کریم به همراه سفره افطاری در مساجد برگزار می‌گردد)
- ✓ برپایی مراسم ازدواج آسمانی
- ✓ برپایی مراسم ضیافت ستارگان (به منظور تجلیل از خانواده شهدا)
- ✓ برگزاری مراسم شیرخوارگان حسینی
- ✓ مراسم سوگواری بزرگان دینی

- ✓ مراسم ولادت بزرگان دینی
- ✓ گرامیداشت ارتحال امام خمینی (ره)
- ✓ تقدیر از فعالان عرصه قرآنی
- ✓ مراسم اعتکاف در مساجد
- ✓ مراسم هفته دیابت
- ✓ برگزاری تعزیه و تجلیل از مادران و همسران شهید
- ✓ مهتاب در تاریکی (برپایی شب شعر دفاع مقدس به منظور ترویج فرهنگ و ارزش‌های دفاع مقدس و آشنایی شهروندان با زندگی بزرگان دفاع مقدس و برپایی نمایشگاه عکس و کارگاه نقاشی)
- ✓ سوگواره نذری‌های اربعین (سوگواره نذری‌های اربعین با هدف تهیه نذری‌های سالم و بهداشتی در برخی سرای محلات برگزار و به نذری‌های برتر جوایزی به رسم یادبود اعطا می‌گردد)
- ✓ طرح زنگ غدیر در مدارس

- ✓ برگزاری همایش مهربانی با کتاب
- ✓ مراسم نذر کتاب (این برنامه که با هدف ارتقا روحیه قناعت و ساده‌زیستی با تاکید بر اصلاح الگوی مصرف برگزار می‌شود و سعی بر آن است که علاوه بر ترویج کتابخوانی در جامعه، فرهنگ مذهبی و دینی که در قالب "نذر" برگزار می‌شود به سمت و سوی کتاب نیز هدایت شود، یعنی در ایستگاه‌های در نظر گرفته شده، کارشناسان کتاب‌هایی را با موضوعیت قناعت و ساده‌زیستی تهیه و بصورت رایگان بین مراجعین توزیع و از آنها

خواسته شود تا پس از مطالعه کتاب و نذری که می‌کنند چندین جلد کتاب خریداری و در اماکنی که خود مدنظر دارند قرار دهند، درحقیقت هدف اصلی تثبیت این فرهنگ در میان شهروندان است)

✓ جشن کریمانه (به مناسبت ولادت امام حسن مجتبی (ع) مراسم جشنی با اجرای برنامه‌های شاد و متنوع و مذهبی)

✓ عیادت بیماران به مناسبت هفته سلامت

✓ بزرگداشت چهره‌های ادبی، علمی و فرهنگی

✓ آیین تنفیذ احکام شهرداران مدارس

✓ جشن بهاران (روز مادر)

✓ جشن روز کارگر

✓ جشن فتح و آزادسازی خرمشهر

✓ شهردار مدرسه (این طرح که ابتدا در سال تحصیلی ۷۲-۷۳ بطور آزمایشی در ۲۰ مدرسه راهنمایی تهران به اجرا درآمد، نتایج مثبتی در پی داشت که منجر به تعمیم طرح در سطح

مدارس متوسطه دوره اول شد. هر

ساله این طرح در ابتدای سال

تحصیلی در سطح مدارس مقطع

راهنمایی برگزار گردیده و شهردار

مدرسه و معاونان وی بر اساس رای

دانش‌آموزان برای یک دوره انتخاب

می‌شوند).

✓ استقبال از مهر (استقبال از مهر (باز

باران) شامل برگزاری جشن آغاز

سال تحصیلی و جشن اولی‌ها در ۸

مدرسه در مقاطع مختلف، شستشوی

فرش نماز خانه‌های مدارس، توزیع

حواله‌های شهروند، توزیع بسته‌های

آموزشی، توزیع بروشور آموزشی،

آموزش محیطی، تئاتر آموزشی، طرح

نسیم بهشت و...).

✓ هفته درختکاری

- ✓ هفته بدون نایلکس
- ✓ روز زمین پاک
- ✓ زنگ مدرسه سالم بمناسبت هفته سلامت
- ✓ مسابقه نقاشی برای کودکان به مناسبت دهه‌ی فجر
- ✓ برگزاری مراسم آیین‌های سوگواری اقوام ایرانی با رویکرد سبک زندگی
- ✓ برگزاری هفته کارآفرینی و مهارت
- ✓ برگزاری گردهمایی معنوی حمایت از کودکان کار و خیابان
- ✓ همایش حمایت از بهبود یافتگان
- ✓ برپایی ایستگاه کارناوال روز جهانی مقابله با کار کودک
- ✓ برپایی مراسم شب شعر و موسیقی
- ✓ تجدید بیعت با شهدا
- ✓ خط سفید (با هدف ارتقاء فرهنگ نظم و انضباط و قانون‌گرایی در مورد رعایت حقوق شهروندان است. با شناسایی معابر پر رفت و آمد و خیابان‌های پرتراфик، با اجرای برنامه‌های متنوع، سعی در تشویق شهروندان به رعایت قوانین ترافیکی می‌شود. اجرای برنامه‌های میدانی از قبیل نصب بنر، اجرای آموزش شهروندان جهت عبور از میان خطوط سفید، اجرای تئاتر خیابانی، تولید و توزیع محصول فرهنگی، اهداء گل به رانندگان قانونمند و اجرای برنامه‌های مرتبط دیگر از قسمت‌های مختلف این برنامه خواهد بود)
- ✓ برگزاری مراسم جشن افطاری روزه اولی‌ها
- ✓ برپایی مراسم به مناسبت روز عرفه در مساجد
- ✓ مراسم شبیه‌خوانی و تعزیه
- ✓ برپایی خیمه معرفت
- ✓ تجمع و گردهمایی یاوران حجاب
- ✓ خانواده پایدار (برگزاری نشست‌های تخصصی خانواده با موضوع بررسی روابط میان زن و شوهر و فرزندان و نیز شناخت راه‌های دستیابی به رابطه مناسب برای رسیدن به ازدواج موفق و فائق آمدن با روابط عاطفی نامناسب)
- ✓ گردهمایی زنان عاشورایی (با هدف تقویت ارزش‌های دینی و اشاعه و تعمیم فرهنگ عاشورا)
- ✓ تجلیل از دختران و بانوان باحجاب برتر

- ✓ معجزه باران (آموزش به معلولان و سوادآموزی به آنها هفته‌ای یک بار به صورت رایگان با مشارکت خیرین نذر فرهنگی با هدف کمک به خانواده‌های کم توان مالی)
- ✓ برگزاری پیاده‌روی خانوادگی به مناسبت هوای پاک
- ✓ برگزاری مراسم مناسبتی (زیارت عاشورا، همایش پیاده‌روی و...)
- ✓ همسران ماه (اساس و مبنای برگزاری این مراسم بر طبق فرمایشات رهبری: پرستاران و همسران و کسانی که پروانه‌وار گرد جانباز قطع نخاعی می‌چرخند برای اینکه آسایش او را فراهم کنند، بدانند که اجر آنها یکی از بزرگترین ایثارهاست، یکی از برجسته‌ترین جهادهاست. همزمان با ازدواج امام علی (ع) و فاطمه زهرا (س) برنامه‌هایی با هدف پاسداشت ارزش‌های دفاع مقدس و احترام و قدردانی از همسران جانبازان و معرفی آنان به جامعه به عنوان الگوها و اسوه‌های صبر و عاطفه برگزار می‌شود. از ۲۰ همسر جانباز طی مراسمی با حضور خانواده‌های جانبازان، مسئولین و پرستاران آسایشگاه امام خمینی در فرهنگسرای امام تجلیل به عمل می‌آید).
- ✓ نوگلان ماه صیام (در مراسمی از روزه اولی‌ها با اجرای جشن و برنامه‌های متنوع فرهنگی هنری به همراه هدایا و پذیرایی افطاری تجلیل به عمل می‌آید. این برنامه در روز پنجم ماه مبارک رمضان برگزار می‌گردد)
- ✓ روایت گران (تجلیل از مفاخر دفاع مقدس؛ روزنامه‌نگاران، عکاسان، شاعران و نویسندگان و رونمایی کتاب)
- ✓ شمس الشموس (برگزاری جشن ویژه دهه کرامت (میلاد باسعادت حضرت معصومه (س) و حضرت امام رضا (ع)) شامل سخنرانی، مسابقه، دعوت از میهمانان ویژه و با حضور هنرمندان برگزار می‌شود)
- ✓ همرهان عاشق (با هدف گسترش فرهنگ حلم، صبر، آرامش و مهربانی از طریق معرفی الگوهای اسوه مهربانی در قالب مراسمی با عنوان تجلیل از خانواده شهدا، مفقودین، جانبازان و...)
- ✓ طرح کتاب کوه (اهدای کتاب جیبی و مصور و پند آموز با تکیه بر آموزه‌های اجتماعی در مراکز گردشگری شمیران از قبیل درکه، توچال، دارآباد، دربند و درخواست از افراد به خواندن در مسیر و اهدا به دیگران).
- ✓ بر بال ملائک (با دعوت از قراء بنام و قاریان محل، محفل انس با قرآن در ماه مبارک رمضان بعد از نماز مغرب و عشاء برگزار می‌گردد. در این برنامه که با مشارکت امور مساجد منطقه و مساجد بزرگ و معتبر در ماه مبارک رمضان برگزار می‌شود قاریان محلی و بومی منطقه در کنار قاریان

ممتاز به تلاوت آیاتی چند از کلام الله می‌پردازند. هدایایی نیز برای این قاریان در نظر گرفته می‌شود. این برنامه در سه جلسه برگزار می‌گردد)

✓ رفتار علوی؛ رفتار فاطمی (در این برنامه ۲ سری کارت رفتار علوی و رفتار فاطمی تهیه و چاپ می‌گردد که در این کارت‌ها رفتارها و سیره عملی حضرت علی (ع) و حضرت فاطمه (س) بصورت عینی و قابل امتیازدهی مشخص گردیده است. افراد به مدت ۱۰ روز به میزان عمل به این رفتارها به خود امتیاز می‌دهند. این کارت‌ها هر کدام به تعداد ۵۰۰ برگ مجموعاً ۱۰۰۰ برگ چاپ و در بین شهروندان توزیع می‌گردد. در پایان ۱۰ روز در یک مراسم ویژه که در روز ازدواج حضرت علی (ع) و حضرت فاطمه (س) به ۱۰ نفر از مردان و زنان جوایز نفیسی اهداء می‌گردد)

مراسم‌های موضوعی بر اساس مضامین موجود در آنها خود به شاخه‌های فرعی تقسیم می‌شوند. برخی از آنها در ایام سوگواری و یا بزرگداشت تولد بزرگان دین برگزار می‌شوند. اما مناسبت‌های دیگری نیز از قبیل هفته کارآفرینی و مهارت، روز عرفه، روز جهانی مقابله با کار کودک، هفته سلامت، دهه فجر و... وجود دارند که بخشی از برنامه‌های فراغتی شهرداری تهران را به خود اختصاص می‌دهند. اگرچه هر یک از این برنامه‌ها دارای اهداف اختصاصی خود هستند اما تمامی آنها در راستای غنی بخشیدن به اوقات فراغت شهروندان نیز قابل دسته‌بندی هستند.

۵-۱-۵- برگزاری مسابقات ورزشی و ارائه خدمات سلامت

برنامه‌های با مضمون ورزش و سلامت، یکی دیگر از دسته‌بندی‌های عمده در حوزه فعالیت‌های اجتماعی و فرهنگی است که ارتباط تنگاتنگی با اوقات فراغت شهروندان تهرانی دارند. در این دسته از برنامه‌ها و فعالیت‌ها، انواع مختلفی از مراسم و مناسک برگزار می‌گردد که ورزش و سلامت در کانون آنها قرار دارند و بیشتر به هدف تغییر سبک زندگی شهروندان به سوی سبک زندگی پرتحرک و سالم برگزار می‌شوند. در ادامه برخی از این فعالیت‌ها و برنامه‌ها آورده شده است:

- ✓ برپایی ایستگاه‌های فعالیت‌های بدنی-ورزشی محلات
- ✓ برپایی ایستگاه‌های سنجش سلامت (غرفه‌های دربردارنده ارائه خدمات سلامت هستند شامل تست قند خون و کنترل فشار خون؛ مشاوره ترک سیگار؛ مشاوره تغذیه به همراه توزیع بروشور؛ برگزاری مسابقات برای مراجعین و...)

✓ برگزاری مسابقات ورزشی در سطح محلات (شطرنج، هفت سنگ، فوتبال روی میز، طناب‌زنی، فریزبی، لی‌لی، یه قل دو قل، مچ‌اندازی، طناب‌کشی، والیبال، بسکتبال، داژبال، ایروبیک، تنیس

روی میز، بدمینتون، دو میدانی، دارت، آمادگی جسمانی، کبدی، هندبال، تیراندازی، تیروکمان، اسکیت، بولینگ، بهکاپ، کاراته، کونگ‌فو، جهت‌یابی، شطرنج، اسکواش، طناب‌زنی)

✓ جشنواره‌های تفریحی ورزشی

✓ پیاده‌روی به مناسبت هفته سلامت (با شعار خودمراقبتی یک عمر سلامت)

✓ برپایی دهکده سلامت بمناسبت هفته سلامت

✓ همایش پیاده‌روی هفته بدون دخانیات

✓ مسابقه ورزشی ویژه هفته بدون دخانیات

✓ مراسم دفن سیگار و فشار خون و مشاوره

✓ پیاده‌روی نمادین بمناسبت روز جهانی محیط زیست

✓ برگزاری مسابقه غذای سالم به مناسبت ماه مبارک رمضان (مسابقه غذای سالم به منظور افزایش آگاهی بانوان برای آشنایی با غذای سالم جهت افزایش سلامتی در شهروانها اجرا می‌شود. در این مسابقه از عوارض استفاده از مواد مضر برای بدن مانند روغن‌های سرخ‌کردنی پالپ‌دار و فواید استفاده از روغن‌های کنجد، زیتون و هسته انگور به منظور کاهش جذب چربی اضافی آموزش داده می‌شود)

✓ برگزاری مسابقه ورزشی ویژه پیشواز ماه مبارک رمضان

✓ غربالگری پزشکی (غربالگری پزشکی برای کودکان در سرای محلات برگزار می‌شود. طی غربالگری درمان کودکان مبتلا به مشکلات تنفسی شناسایی می‌شوند. التهاب برونش و برونشیت

مکرر در کودکان موجب می‌شود سیستم تنفسی همواره درگیر بوده و ریه آنها به اندازه کافی رشد نکرده و به حجم طبیعی نرسد. از آنجا که تنها تا سن ۱۸ سالگی به حجم ریه‌های انسان اضافه می‌شود، تکرار این مساله احتمال ابتلا به مشکلات ریوی و تنفسی در بزرگسالی را برای این کودکان به همراه دارد. بنابراین بحث پیشگیری و درمان برونشیت در طرح مذکور انجام می‌شود)

✓ مسابقات ورزشی خانواده‌های آسیب‌دیده و کارتن‌خواب‌ها

✓ برنامه خیابان ورزش (۳۰ برنامه در کل سال)

برخی از فعالیت‌های فوق در قالب مسابقات ورزشی در سطح محلات شهر تهران برگزار می‌شوند و اداره کل سلامت نیز در قالب برنامه‌های مختلف از قبیل مسابقات سلامت و یا ایستگاه‌های سلامت، خدماتی را ارائه می‌دهد که بخشی از اوقات فراغت شهروندان را به خود اختصاص می‌دهند. با این اوصاف، طرح‌ها و برنامه‌هایی که کاملاً مرتبط با گذران اوقات فراغت شهروندان هستند، در کنار سایر برنامه‌ها برگزار می‌شوند که در ادامه بدانها خواهیم پرداخت.

۶-۱-۵- طرح‌های فراغتی

طرح‌های فراغتی معمولاً به‌طور اخص به منظور پر کردن اوقات فراغت شهروندان ساکن شهر تهران در نظر گرفته شده‌اند. اینگونه برنامه‌ها بسیار متنوع‌اند و از برگزاری جنگ‌های شادی برای کودکان دبستانی تا برگزاری تئاترهای خیابانی را دربرمی‌گیرد.

✓ برگزاری سامانه نشاط

✓ تفریحات دانش‌آموزی

✓ برگزاری جشنواره داستان تابستان (با برپایی غرفه‌های فرهنگی، صنایع دستی، کارآفرینی، سلامت، ورزشی و قرآنی و اردوهای سیاحتی-زیارتی و...)

✓ برپایی سن و اجرای برنامه‌های فرهنگی متنوع در مسیر راهپیمایی روز ۲۲ بهمن

✓ توره‌های بازدید از نمایشگاه بین‌المللی کتاب شهر آفتاب

✓ برگزاری تئاتر آموزشی (با موضوعات قوانین راهنمایی و رانندگی، تفکیک زباله و پسماند، حقوق آپارتمان‌نشینی، سلامت و...)

✓ برنامه‌های آسمان آبی زمین پاک (در این طرح برنامه‌های متنوعی برگزار می‌شود: کارگاه‌های دانش‌آموزان و اولیا دانش‌آموزان، ارائه خدمات نمایشگاهی (کتاب و محصولات فرهنگی در بوستان‌ها)، کارگاه‌های آموزشی سرایداران، جلسات و نشست‌های هماهنگی و توجیهی محله،

فعالیت‌های ابتکاری، کارگاه‌های آموزشی بانوان خانه‌دار، کارگاه‌های آموزشی پرسنل، کارگاه‌های آموزشی نمازگزاران و خادمین مساجد، کارگاه‌های آموزشی کارکنان و متولیان خدمات‌رسانی حمل و نقل شهری و رانندگان، برپایی نمایشگاه موضوعی مدارس، برگزاری نشست‌ها و جلسات هماهنگی و توجیهی با مدیران، کارشناسان و دیگر کارکنان مرتبط منطقه‌ای، برگزاری همایش‌های اجتماعی منطقه‌ای، برگزاری اردو و بازدید آموزشی از مراکز معرفی شده در دستورالعمل، برگزاری مسابقات فرهنگی و هنری، برگزاری هم‌اندیشی با مدیران، مربیان تربیتی و معلمان، برگزاری همایش‌ها و جشن‌های محله‌ای، تولید رسانه آموزشی تجسمی از قبیل پوستر و تصاویر آموزشی بر اساس اهداف رفتاری طرح، تهیه و توزیع محصولات آموزشی میان دانش‌آموزان و اولیاء مدرسه و شهروندان و نمازگزاران، جشنواره‌های منطقه‌ای (هنرهای تجسمی، ادبی و...) تشکیل شوراهای و نشست‌های تصمیم‌سازی و مشورتی با حضور مدیران و مسئولین منطقه‌ای در جهت اتخاذ تدابیر مشترک، نشست هم‌اندیشی مدیران، کارشناسان منطقه‌ای، نشست هم‌اندیشی مدیران، کارشناسان، مربیان و معلمان و نخبگان منطقه‌ای، هم‌اندیشی آموزشگران داوطلب، اعضای کانون‌های محله‌ای، ارائه می‌گردد)

- ✓ شهر در دست بچه‌ها (تورهای نیم روزه از مراکز تفریحی آموزشی فرهنگی و تاریخی و اماکن زیارتی و مذهبی شامل سازمان‌ها و اماکن و شرکت‌های وابسته به شهرداری، اماکن زیارتی، سازمان‌های دولتی، موزه‌ها و...)
- ✓ برنامه پایگاه‌های تابستانی (در این طرح برنامه‌های متنوعی در عناوین کارگاه آموزشی، اردوهای آموزشی-تفریحی، تئاتر آموزشی، خدمات مشاوره‌ای، مسابقات انفرادی و تیمی و تسهیلات و تخفیفات تفریحی-ورزشی با مشارکت سایر ادارات معاونت اجتماعی و فرهنگی شهرداری منطقه جهت دانش‌آموزان و اولیای آنها اجرا می‌گردد. همچنین از دیگر برنامه‌های اجرایی اعزام مبلغین جهت مشاوره مذهبی، شناخت شبه‌عرفان‌ها، رفع شبهات مذهبی و... را در راستای تقویت بنیه اعتقادی دانش‌آموزان است).
- ✓ برگزاری برنامه‌های اوقات فراغت با محوریت سلامت (کلاس‌های آموزشی، معاینه و ویزیت پزشکی، اجرای تئاتر و جشنواره غذا و...)

- ✓ عصرانه فرهنگی (اجرای نقالی در فصل بهار با هدف تکریم و پاسداشت گویش‌ها، آداب و رسوم، سنت‌ها و فرهنگ ایرانی در سطح پارک‌های عمده، در جهت آشنایی مردم با فرهنگ غنی ایرانی و با روایت حکایت‌هایی از ادبیات کهن ایران زمین)
- ✓ برگزاری تورهای تفریحی-آموزشی بمناسبت هفته سلامت
- ✓ بازدید سالمندان از کلینیک گل و گیاه
- ✓ تور تفریحی سالمندان با محوریت سلامت معنوی
- ✓ برنامه خاطره‌گویی انقلاب (جامعه هدف این برنامه، عمدتاً سالمندان و جهانگردان هستند و معمولاً در فضاهای سبز و بوستان‌ها برگزار می‌شود)
- ✓ اجرای تئاترهای خیابانی
- ✓ برگزاری اردوهای کارآفرینی مدارس
- ✓ برپایی سفره هفت سین ویژه مددجویان مجتمع بهاران و مددسراها
- ✓ برگزاری جنگ شادی و نشاط
- ✓ برگزاری کنسرت
- ✓ برگزاری جشن فارغ‌التحصیلی پیش‌دبستان
- ✓ برگزاری جلسات خانه هنر و ادبیات
- ✓ ده قدم تا نشاط (انجام بازی‌های سنتی هفته‌ای یک بار به همراه صبحانه سالم با هدف غنی‌سازی اوقات فراغت خانواده‌های و افزایش مشارکت‌پذیری و شناسایی خیرین در برنامه‌ها)
- ✓ شادی مینوفن (برگزاری جشن تولد برای سالمندان محله با هدف تقویت روحیه مهرورزی-همدلی و همزبانی و تقویت تعامل بین اعضاء و خیرین-تقویت روحیه سالمندان و پیشگیری از افسردگی که تهیه کیک و کادو برای مادر بزرگ‌ها از طریق مشارکت خیرین محله)
- ✓ بچه‌های امروز بازی‌های فردا (آشنایی بچه‌ها با بازی‌های سنتی در مدارس محله)
- ✓ شربت عشق (گذراندن اوقات فراغت بانوان شاغل در روزهای پنج‌شنبه با فرزندان)
- ✓ تفریحات دانش‌آموزی (در تمامی محلات، هر فصل یک نوبت)
- ✓ دنیای بازی ملل (در این برنامه بازی‌های محلی مانند هفت سنگ، کش بازی و... بازی‌های فکری، مسابقه با قایق موتوری و ماشین‌های کنترلی و مسابقات ورزشی مانند فوتبال دستی، طناب‌کشی در چند نوبت، پنجشنبه‌ها انجام می‌گیرد)
- ✓ شب سینمای ملل (اکران فیلم‌های باارزش و هنری از کشورهای مختلف دنیا)

✓ شب شعر ملل (آشنایی با ادب و شعر کشورهایمانند افغانستان، تاجیکستان که زبان رسمی آنان پارسی است و در ازبکستان که زبان مردم تاجیک آن پارسی است در این برنامه مورد توجه قرار می‌گیرد. آشنایی با زبان پارسی و شعر و ادب آن نیز از اهداف این برنامه است)

✓ پاتوق نقاشان تهران (روزهای پنجشنبه در فضای باز فرهنگسرا، علاقه‌مندان به نقاشی همراه با یک استاد شروع به نقاشی می‌کنند. آخر هر ماه از یک مهمان که اساتید درجه یک هستند دعوت به عمل می‌آید تا نشست تخصصی همراه با کارگاه آموزشی در کنار این هنرمندان داشته باشد. تمامی اعضای این پاتوق دارای شناسنامه کاری خواهند بود و در صورتی که تمایل داشته باشند در آخر هر فصل آثار آنها به فروش خواهد رسید)

✓ نمایشنامه خوانی در ملل (اجرای نمایشنامه‌خوانی ماهی یکبار در سالن فرهنگ فرهنگسرای ملل. در این برنامه از گروه‌های معتبر و شناخته شده دعوت می‌شود ضمن نمایشنامه‌خوانی، علاقه‌مندان را با این هنر آشنا گردانند)

همانگونه که در سیاهه فوق قابل مشاهده است انواع مختلفی از برنامه‌های عامیانه و یا تا حدودی نخبه‌گرایانه در دستور کار شهرداری تهران قرار دارد که از طریق تئاتر، سینما، بازی، نمایشگاه، نمایشنامه خوانی، شب شعر، تورها و اردوهای تفریحی و سیاحتی و... برگزار می‌شوند. برخی دیگر از برنامه‌های شهرداری نیز وجود دارند که بیشتر جنبه آموزشی دارند اما نقش موثری را در پر کردن اوقات فراغت شهروندان ایفا می‌کنند.

۷-۱-۵- برگزاری دوره‌های آموزشی

دوره‌های آموزشی مختلفی توسط شهرداری تهران برگزار می‌شود که معمولاً هدف از آنها، افزایش آگاهی و یا مهارت شهروندان در حوزه‌های مختلف است اما بخشی از اوقات فراغت شهروندان را نیز به خود اختصاص می‌دهند.

✓ برگزاری محافل انس با قرآن

✓ آموزش‌های عمومی ورزشی (برگزاری دوره‌های داوری و مربیگری در رشته‌های مختلف ورزشی و کارگاه‌های آموزشی در سطح محله‌ای، کارگاه آب درمانی، تیراندازی، داوری تنیس روی میز و...)

✓ برگزاری دوره‌های فراگیر و کارگاه‌های آموزشی (با عناوین فضای سبز، محیط زیست، تفکیک زباله و پسماند، مبارزه با جانوران موذی، قوانین راهنمایی و رانندگی، مهارت‌های اجتماعی، خانواده موفق، مدیریت بحران و...)

- ✓ برنامه کاهش بی‌سوادی
- ✓ طرح هدایت تحصیلی (ویژه فرزندان زنان سرپرست خانوار)
- ✓ طرح مشاوره انتخاب رشته کنکور (ویژه فرزندان زنان سرپرست خانوار)
- ✓ دوره‌های تک پودمان مدیریت شهری (در این دوره‌های آموزشی که مخاطبان آن از بین اعضای هیئت امناء، مدیران و ساختارهای محلات ۳۷۴ گانه شهر تهران می‌باشند ۱۶ واحد درسی در عناوینی چون: مدیریت مشارکتی، مدیریت و برنامه‌ریزی فرهنگی و اجتماعی، سرپرستی مراکز اجتماعی و فرهنگی محله، مدیریت و ساختار شهری محله، اقتصاد فرهنگ در محله، روابط اداری و سازمانی، برنامه و بودجه محله برگزار می‌گردد).
- ✓ نسیم بهشت (در این طرح مشاوره مذهبی، پاسخ به سوالات شرعی و شبهات، احکام، آموزش قرآن و نهج‌البلاغه و... توسط مبلغین آقا و خانم در سطح مدارس، مساجد، سرراهی محلات و... ارائه می‌گردد)
- ✓ کارگاه آموزش‌های قبل و بعد از ازدواج بمناسبت هفته جوان
- ✓ کلاس آموزشی اندازه‌گیری تراکم استخوان
- ✓ برگزاری جلسات رفاه و کارآفرینی
- ✓ کارگاه آموزشی بانکداری الکترونیکی
- ✓ آموزش روش‌های راه‌اندازی کسب و کار اینترنتی
- ✓ برگزاری دوره‌های کارگاه‌های قالبی‌بافی در برخی سرراهی محلات (در این دوره از کلاس‌ها حدود ۶ نفر از مردم محله شرکت دارند که بعد از اتمام دوره گواهی پایان دوره دریافت می‌کنند).
- ✓ کارگاه آموزشی مسائل سیاسی و عقیدتی با رویکرد استکبارستیزی
- ✓ برگزاری دوره‌های فراگیر و کارگاه‌های آموزش شهروندی (با عناوین فضای سبز، محیط زیست، تفکیک زباله و پسماند، مبارزه با جانوران موذی، قوانین راهنمایی و رانندگی، مهارت‌های اجتماعی، خانواده موفق، مدیریت بحران و... در سطح مدارس، مساجد، سرراهی محلات و مراکز آموزشی)
- ✓ برگزاری نشست‌های آموزشی حفظ و نگهداری مبلمان‌های شهری توسط پژوهشگران محلات

- ✓ برگزاری همایش‌ها، سمینارها و جلسات آموزشی به منظور آگاه‌سازی و ترویج فرهنگ شهرنشینی برای شورایاران، هیئت امنای و ارکان مدیریت محله (از جمله همایش‌های برگزار شده با حضور شورایاران و فعالین مدیریت محله می‌توان موارد ذیل را برشمرد:
- ۱- همایش فصلی تخصصی شورایاران با حضور اعضای اصلی و علی‌البدل
- ۲- برگزاری همایش خط سفید، آسمان آبی، زمین پاک
- ۳- همایش آسمان آبی، زمین پاک با حضور ارکان مدیریت محله
- ۴- برگزاری همایش آشنایی با حقوق شهروندی ویژه شورایاران و مدیران محلات
- ۵- برگزاری کارگاه آموزشی آشنایی با ارکان، حدود و وظایف شهرداری تهران ویژه

دبیران شورایاری)

- ✓ برگزاری جلسه خانه‌های قرآن و عترت
- ✓ مشاوره‌های مذهبی طرح احیاگران
- ✓ کارگاه آموزشی سبک زندگی اسلامی-ایران (در این برنامه ضمن برپایی نشست‌هایی در موضوع‌های چالشی و خط قرمزها در خانواده‌ها، به همراه نمایشنامه‌خوانی در کنار نمایشگاهی از مد لباس ایرانی (بستن شال و روسری)، برپایی

کارگاه‌های هنری شامل نقاشی، خط، نمایشگاه کتاب در حاشیه)

- ✓ راه و بیراه (برگزاری نشست تخصصی سبک زندگی با هدف بررسی آسیب‌ها و معضلات جدید به همراه ساخت کلیپ آموزشی)
- ✓ کارگاه فرزندپروری
- ✓ برپایی غرفه‌های کارآفرینی
- ✓ کارگاه‌های اشتغال‌زایی برای بهبودیافتگان از اعتیاد
- ✓ همیاران پاک (تفکیک زباله‌ها در مهدکودک با هدف تقویت فرهنگ حفظ محیط‌زیست در کودکی در بین فرزندان)

✓ تبلور باران (جلسات کتاب خوانی در خصوص آموزش رسانه‌ای ارتقاء فرهنگ کتاب‌خوانی و رسانه)

✓ برگزاری کلاس‌های برطرف کردن ضعف تحصیلی در قالب نذر فرهنگی (کلاس‌های قلم‌چی و کنکور، دوره‌های مهارت‌آموزی و اشتغال‌زایی و دوره‌های مهارت‌های زندگی و تحکیم بنیان خانواده)

✓ برگزاری کارگاه آموزشی تغذیه سالم (به مناسبت حلول ماه مبارک رمضان ویژه بانوان سرپرست خانوار)

✓ برگزاری کلاس آموزشی پیشگیری از سرطان سینه (ویژه بانوان سرپرست خانوار)

✓ برگزاری کلاس آموزشی پیشگیری از بیماری‌های زنان در قالب طرح نذر فرهنگی (ویژه بانوان شاغل در مرکز کوثر)

✓ سمفونی زندگی (با دعوت از کارشناسان خانواده و روانشناس، به نیازهای زندگی اجتماعی و رفع مشکلات ناشی از کج‌اندیشی و بدآموزی‌های فردی و خانوادگی توجه می‌گردد. در این برنامه برای رسیدن به تفاهم خانوادگی و اجتماعی راه‌حل‌هایی ارائه می‌شود).

✓ راه روشن (برگزاری نشست تخصصی با هدف آشنایی با متون دینی و استفاده از آن در زندگی فردی)

این دسته از برنامه‌ها و فعالیت‌ها دارای مخاطب‌های خاص هستند و کمترین میزان شرکت‌کننده در بین مخاطبان، مردان شاغل‌اند. زنان خانه‌دار، افراد کم‌مهارت، شورایاران، فرزندان زنان سرپرست خانوار، بهبودیافتگان از اعتیاد و داوطلبان یادگیری رشته‌های ورزشی از جمله مهمترین گروه‌های مخاطب این برنامه‌ها هستند.

۸-۱-۵- اعزام کاروان‌های زیارتی

در نهایت، شهرداری تهران به اعزام کاروان‌های زیارتی نیز مبادرت می‌ورزد. مسیر این کاروان‌ها بعضاً در داخل شهر تهران است ولی برخی نیز به خارج از شهر تهران اعزام می‌شوند.

✓ اعزام کاروان راهیان نور

✓ کاروان عاشورایی خورشید

معمولاً در اعزام کاروان‌های زیارتی، بازیگران نهادی دیگری از قبیل سازمان تبلیغات اسلامی نیز سهیم هستند و به صورت مشترک برگزار می‌شوند. در ادامه به منظور روشن شدن مصادیق، عملکرد حوزه ماموریتی اجتماعی و فرهنگی شهرداری تهران در سال ۱۳۹۴ را بررسی خواهیم کرد.

۲-۵- عملکرد حوزه ماموریتی اجتماعی و فرهنگی شهرداری تهران تا پایان سال ۱۳۹۴ با

تأکید بر برنامه‌های مرتبط با فراغت

حوزه ماموریتی اجتماعی و فرهنگی شهرداری تهران صرفاً شامل برنامه‌ها و اقدامات مرتبط با اوقات فراغت نیست و از تنوع زیادی برخوردار است. اما بخش عمده‌ای از آنها به صورت مستقیم و یا غیرمستقیم، به اوقات فراغت شهروندان گره خورده‌اند و فرصت‌های مناسبی را در اختیار شهروندان می‌گذارند تا بخشی از اوقات فراغت‌شان را بر اساس برنامه‌های شهرداری تهران، تنظیم کنند. فعالیت‌های شهرداری تهران تا پایان سال ۱۳۹۴ که به نحوی به گذران اوقات فراغت شهروندان برمی‌گردد عبارتند از:

- ✓ برگزاری بیش از ۹ هزار مراسم مذهبی در مناسبت‌های مختلف دینی، آیینی و انقلابی در مساجد، حوزه‌های علمیه و سایر اماکن دینی؛
- ✓ بزرگداشت سالگرد ارتحال امام خمینی از طریق برپایی ۶ پردیس با عنوان خورشید ولایت (هر پردیس یک هزار و ۵۰۰ متر مربع مشتمل بر ۱۰۰ غرفه ویژه کودکان، نوجوانان و عموم زائران)؛
- ✓ اجرای یک هزار و ۱۲۲ برنامه در سطح محلات و ۱۵۴ برنامه منطقه‌ای و ۵ برنامه ستادی به مناسبت جشن‌های ولادت ماه‌های رجب، رمضان، نیمه شعبان و غیره؛
- ✓ برپایی خیمه‌های معرفت حسینی در روز تاسوعا، عاشورا و اربعین حسینی در ۲۲ بوستان اصلی شهر به همراه نمایش آثار، کتب، پاسخ به شبهات؛
- ✓ برگزاری ۱۲۳ یادواره ویژه شهدای محلات شهر تهران با محوریت شهرداران نواحی و حضور فعالانه شهرداران مناطق؛
- ✓ تجهیز ۱۵۹ کتابخانه عمومی و مرمت کامل ۵۰ کتابخانه؛
- ✓ پاک‌سازی پنجاه و شش هزار متر مربع از اماکن حامل ارزش‌ها و وقایع تاریخی در قالب تکمیل پروژه‌های محور انقلاب، محور ناصرخسرو، محور سعدی، میدان بهارستان، احداث ۱۰۰۰ متر مربع پیاده‌رو و طراحی میادین به مساحت ۱۰۰۰۰ متر مربع؛
- ✓ آموزش و تربیت ۳۱۰۰ نفر تسهیلگر به شیوه TOT ویژه مسئولین خانه‌های «خانواده و سبک زندگی» و دبیران سه کانون در قالب ۱۷۶ کارگاه آموزشی و همچنین آموزش به پنج هزار و ۳۱۰ نفر از اعضای کانون‌های سه گانه (بانوان، خانواده و دختران) در سطح مناطق ۲۲ گانه؛
- ✓ اجرای بیش از ۲۳۰۰ پروژه خرد محلی در محلات شهر تهران توسط بیش از ۶۵۰ گروه داوطلب؛

- ✓ برگزاری ۱۱۳ کارگاه آموزشی برای دانش‌آموزان و والدین و همچنین برگزاری ۵ همایش ویژه والدین با آموزش ده هزار نفر در طرح متمرکز مدارس؛
- ✓ اجرای ۲۲ نمایشگاه حجاب و عفاف با محوریت «رونمایی از برترین مدل‌های چادر و البسه اسلامی، نمایشگاه تجسمی حجاب و عفاف، عرضه و فروش اقلام و ملزومات پوشش‌های اسلامی»؛
- ✓ برگزاری ۳۰ کارگاه آموزشی مهارت‌های ازدواج و اردوی آموزشی-تفریحی ویژه سه هزار نفر از زوج‌های جوان شهروند و شاغل در شهرداری (شامل آموزش زوجین روابط بین فردی به صورت تفکیکی و برگزاری ۵ همایش دانشجویی پیش از ازدواج برای ۱۵۰۰ نفر از دانشجویان)؛
- ✓ برگزاری بیش از ۶۰۰ کارگاه مهارت‌های فرزندپروری در ۴ فاز تحت عناوین امور دینی-مذهبی؛
- ✓ اجرای ۵۶۰ برنامه تعاملی فصلی با شهروندان (مسابقات هنری، معرفی خانواده موفق، ترویج سبک زندگی برتر) در محلات شهر؛
- ✓ برگزاری ۳۱۰ اردوی گلگشت با شرکت ده هزار و ۷۰۰ نفر از بانوان شهروند در سطح محلات شهر تهران؛
- ✓ توزیع بیش از ۱۲ هزار لوح فشرده قرآنی، ویژه رده سنی کودکان و اینفوگراف (گرافیک اطلاع‌رسان در خصوص واقعه غدیر و نهضت حسینی)؛
- ✓ اجرای سوگواره نمایشی روضه ربیع «پیراهن، انار، یاس کبود» با موضوع سه پرده از زندگی حضرت زهرا (س) در سالن ایوان شمس؛
- ✓ اجرای ۲۲ نمایشگاه حجاب و عفاف با موضوعات «رونمایی از برترین مدل‌های چادر و البسه اسلامی»، نمایشگاه تجسمی حجاب و عفاف، عرضه و فروش اقلام و ملزومات پوشش‌های اسلامی، عرضه و فروش بهترین طرح‌های چادر توسط موسسه‌ها، کانون‌های تولیدکنندگان پوشش اسلامی؛
- ✓ اجرای ۶۰ شب ۶۰ برنامه فرهنگی مذهبی ویژه رمضان در ۵۰ بوستان بزرگ شهر؛
- ✓ توزیع بیش از ۲۰۰ هزار بسته فرهنگی در عید فطر؛
- ✓ برگزاری ۴۴ جشن ویژه دهه کرامت (تئاتر، تواشیح و اجرای گروه‌های موسیقی) و برگزاری ۳۲۵۴ مسابقه فرهنگی و برپایی ۳۵۴ غرفه فرهنگی (نمایشگاه عکس با موضوع عفاف و حجاب و مقاومت بحرین، فلسطین و شهدای غواص، آموزه‌های اخلاقی قرآنی و عترت، برپایی تورهای گردشگری)؛

- ✓ اجرای ۲۲ پردیس فراغتی (با برنامه‌هایی از قبیل تنیس روی میز، فوتبال دستی، تیرو کمان، دارت، معرفی پژوهشگر محله و خانه‌های ۱۲ گانه، عرضه نمایشگاه‌های خوراک و پوشاک، نمایشگاه فرهنگ استانی، عرضه لوازم کمک آموزشی، برپایی آشپزخانه ایرانی، طب اسلامی ایرانی و ارسال پیامک حکمت‌های رضوی (بصورت سالانه)؛
- ✓ اجرای نمایش آیینی با همکاری بنیاد تعزیه به مدت ۳۰ شب؛
- ✓ برگزاری نشست علمی عاشورا و برپایی ۲۲ نمایشگاه عکس عاشورایی در ۲۲ مرکز فرهنگی مناطق؛
- ✓ برگزاری مراسم سوگواری در ۵۰۰ مسجد منتخب و محوری شهر تهران در شب ۲۸ صفر؛
- ✓ برپایی ایستگاه‌های فرهنگی در مداخل ورودی و مبادی خروجی شهر (مناطق ۴، ۱۳، ۱۵، ۱۶، ۱۹، ۲۰، ۲۱ و ۲۲) به منظور استقبال از مسافرین نوروزی همراه با عرضه محصولات فرهنگی از قبیل نقشه تهران، راهنمای اماکن دیدنی و گردشگری تهران، بروشور اطلاع رسانی؛
- ✓ برپایی ۲۲ ایستگاه فرهنگی در میداين مهم شهر همراه با استیج به مناسبت روز زن و یوم الله ۱۲ فروردین؛
- ✓ خرید و اهدا و توزیع پنج هزار نسخه کتاب در حوزه مدیریت شهری در کتابخانه‌های عمومی تحت پوشش شهرداری با عناوینی از قبیل توسعه فضاهای فرهنگی، ساختارشناسی محلات، مستند محله ما؛
- ✓ برپایی ۲۰۰ بازارچه فصلی کتاب در محلات شهر تهران؛
- ✓ "توانمندسازی کانون‌های محلی؛ آموزش و سازماندهی آنها" در چهارمین دوره از مجموعه جشنواره‌های شمسه؛
- ✓ اجرای برنامه هفته داوطلب در مناطق ۲۲ گانه؛
- ✓ تشکیل کانون‌های بانوان، دختران و خانواده (۳۴۲ کانون بانوان با تعداد ۵۷ هزار و ۴۷۰ عضو فعال، تعداد ۳۴۲ کانون دختران با تعداد ۸ هزار و ۷۰۹ عضو فعال و تعداد ۳۴۲ کانون خانواده با تعداد ۷ هزار و ۵۷۴ عضو فعال و در مجموع یک هزار و ۲۶ کانون با تعداد ۷۳ هزار و ۷۵۳ عضو فعال در سطح محلات)؛
- ✓ برگزاری ۷۰۸ کارگاه آموزشی ویژه خانواده‌ها در پایگاه‌های همیار خانواده و برگزاری ۲۳۰ کارگاه آموزش مهارت‌های زندگی (مدت زمان هر کارگاه ۵ ساعت ویژه ۱۶۹۳ نفر مخاطب با عناوینی مانند ارتقاء دانش و توان‌افزایی خانواده‌ها، تقویت هویت دینی و سبک زندگی اسلامی-ایرانی)؛

- ✓ اجرای ۳۷۴ جلسه گفتگو با موضوع مد و لباس، اخلاق اسلامی، الگوی مصرف، نوع دوستی، انفاق و احسان، نکوداشت آیین‌های اسلامی-ایرانی در سراهای محلات؛
- ✓ ۴۴۰ برنامه سخنرانی توسط کارشناسان روحانی در خصوص سبک زندگی ایرانی اسلامی در نمایشگاه فصل نیایش در ایام ماه مبارک رمضان؛
- ✓ برگزاری ۱۲۳ کارگاه سبک زندگی اسلامی-ایرانی با موضوعاتی از قبیل اخلاق اسلامی، ارتباط سالم، تربیت اسلامی، اخلاق حرفه‌ای و غیره)؛
- ✓ برگزاری هفدهمین دوره ازدواج دانشجویی به همت نهاد رهبری و با مشارکت شهرداری منطقه ۶ تهران؛
- ✓ برگزاری همایش یاوران نماز و برپایی ۱۷ نشست آموزشی یاوران نماز در سطح مناطق همراه با پرسش و پاسخ؛
- ✓ آموزش یک هزار و ۴۱۶ نفر از بانوان شهروند به عنوان یاوران نماز و اجرای برنامه‌های محلی عفاف و حجاب با محوریت نقش حجاب در حفظ حریم خانواده؛
- ✓ گرایش‌های فرهنگی و سبک زندگی شهروندان با تاکید بر معرفی ارزش‌ها، مزیت‌ها و زیبایی‌های عفاف و حجاب با تاکید بر پوشش مناسب در اجتماع؛
- ✓ ایجاد و راه‌اندازی پردیس‌های توانمندسازی بانوان در مجموعه‌های شهربانو؛
- ✓ برگزاری جشنواره تسنیم ویژه بانوان شامل دو بخش «هنر و ابتکارات جامعه‌محور» در پنج سطح محله، ناحیه، منطقه، قطب هادی و کلانشهر تهران با توجه به رویکردهای ۱۸ گانه اجتماعی-فرهنگی (معطوف به ترویج و تعمیق آموزه‌های اصیل اسلامی و ایرانی)؛
- ✓ برگزاری ۲۰ اردوی گلگشت با شرکت ۲۰۰۰ نفر از بانوان شاغل در مناطق ۲۲ گانه شهرداری تهران؛
- ✓ اجرای طرح غنچه‌های شهر با عضویت ۶۷۰ هزار و ۶۴۵ نفر و برگزاری ۲۲ جشنواره منطقه‌ای با عنوان بهترین‌ها برای غنچه‌های شهر و برگزاری ۲۲ جشنواره کودک با محوریت بازی‌های کودکان در سطح مناطق؛
- ✓ شناسایی، معرفی، تجلیل و تکریم ۳۵۰ نفر از بانوان موفق و خاص در سطح محلات و تشکیل بانک اطلاعات از بانوان موفق شهر تهران؛
- ✓ برگزاری ۵۰ کارگاه آموزشی ویژه یک هزار و ۵۰۰ نفر از پیوند یاران خانواده؛

- ✓ راه‌اندازی دومین مجموعه شهربانو در منطقه ۱۴ و راه‌اندازی شهربانوهای مناطق ۱۷، ۲۱، ۷ و ۶ شهر تهران؛
- ✓ برگزاری کارگاه‌های پیشگیری از آسیب‌های اجتماعی با محوریت اعتیاد در سطح محلات شهر تهران و ارائه ۲۹۳ هزار و ۱۹۰ نفر ساعت آموزش؛
- ✓ برپایی ۱۴۶۵ بازارچه و نمایشگاه کارآفرینی در سطح محلات، ایجاد و ثبت ۱۸۰ تعاونی کسب و کار محلی، راه‌اندازی ۲ نمایشگاه دست‌آفرین؛
- ✓ برگزاری ۱۴۰ کارگاه آموزشی ویژه مددجویان مراکز خدمات اجتماعی؛
- ✓ راه‌اندازی ۱۱ مرکز مهارت‌آموزش کوثر در مناطق ۸، ۶، ۱۷، ۱۶، ۱۴، ۹، ۱۹، ۴، ۷، ۶، و ۱۸ شهر تهران و اشتغال ۹۳۹ نفر از بانوان در این مراکز؛
- ✓ برگزاری همایش آموزشی آشنایی با رشته‌های فنی و حرفه‌ای با شرکت یک هزار و ۵۰۰ نفر (معادل چهار هزار و ۵۰۰ نفر ساعت)؛
- ✓ برگزاری مراسم روز جهانی کودک در فرهنگسرای خاوران با حضور ۳۰۰۰ کودک کار و خیابان؛
- ✓ برگزاری برنامه هفته سلامت و ارائه دو هزار و ۳۴۲ خدمت پزشکی و بهداشتی و ارائه خدمات آموزشی به ۸۵۵ کودک؛
- ✓ برگزاری ۱۰ هزار دوره آموزشی کارآفرینی و کسب و کار؛
- ✓ برپایی غرفه جهت جذب نیکوکاران و ترویج نذر فرهنگی در نمایشگاه جذب بیش از ۲۰۰ نفر عضو فعال؛
- ✓ برپایی غرفه و ارائه نذورات تخصصی پزشکی (ویزیت پزشکی) به ۱۳۰ نفر از عزاداران در روز شهادت حضرت فاطمه (س) و ۹۲۲۰ نفر از عزاداران در روز تاسوعای حسینی؛
- ✓ تولید و توزیع تعداد ۴ هزار بسته آموزشی ۱۸ گانه شهرداری تهران با محوریت اهداف «شهر آموز»؛
- ✓ برگزاری تعداد ۱۳ هزار و ۷۲۷ دوره آموزشی تکالیف شهروندی با حضور بیش از ۳۶۰ هزار نفر مخاطب؛
- ✓ آشنایی با آسیب‌های فضاهاى مجازى در قالب ۲۴ کارگاه آموزشی معادل ۲ هزار و ۳۰۴ نفر ساعت آموزش؛
- ✓ ایجاد تعداد یک هزار و ۶۲ کانون، ذیل خانه‌های آموزش شهروندی در راستای آموزش و جلب مشارکت شهروندان؛

- ✓ برگزاری ۱۰ کارگاه آموزشی برای مسئولین خانه‌های آموزش شهروندی در قالب اردوهای جهادی و آموزش تعداد ۷۳۸ نفر آموزش یار در رشته‌ها و مقاطع تحصیلی گوناگون؛
- ✓ اجرای ۸۹ دوره‌ی آموزش پودمانی شامل برگزاری ۳۲ دوره آموزشی پودمان مدیریت شهری محله محور، ۳۵ دوره پودمان توانمندسازی مدیریت محله، ۸ دوره پودمان تربیت مربی خانه کودک و ۱۴ دوره پودمان آموزش مشکلات با حضور ۱۲ هزار و ۲۶۶ نفر؛
- ✓ برگزاری پودمان توانمندسازی محله محور مناطق با شرکت یک هزار و ۴۶۳ نفر در ۶ دوره در سراهای محلات مناطق ۲۲ گانه؛
- ✓ برگزاری شب‌های شعر مشتمل بر برپایی بیش از ۴۰۰ مراسم شب شعر و تجلیل از شاعران نمونه سطح مناطق ۲۲ گانه، اجرای ۳۵۴ مسابقه شاهنامه‌خوانی ویژه اعضا کانون‌های شعر و ادب با هدف بالا بردن سطح ارتقاء ادبی و برپایی ۳۵۴ نشست‌های ادبی با موضوع معرفی زندگی‌نامه شعرا و آثار برتر آنها؛
- ✓ برگزاری سومین سمپوزیوم مجسمه‌سازی شهدای دفاع مقدس با حضور ۱۵ مجسمه‌ساز برجسته کشور و تاسیس ۱۵ سردیس از شهدا؛

۳-۵ وضعیت امکانات و ظرفیت‌های فراغتی شهر تهران

۳-۱-۵ سیمای کلی شهر تهران از منظر میزان جمعیت و تعداد خانوار

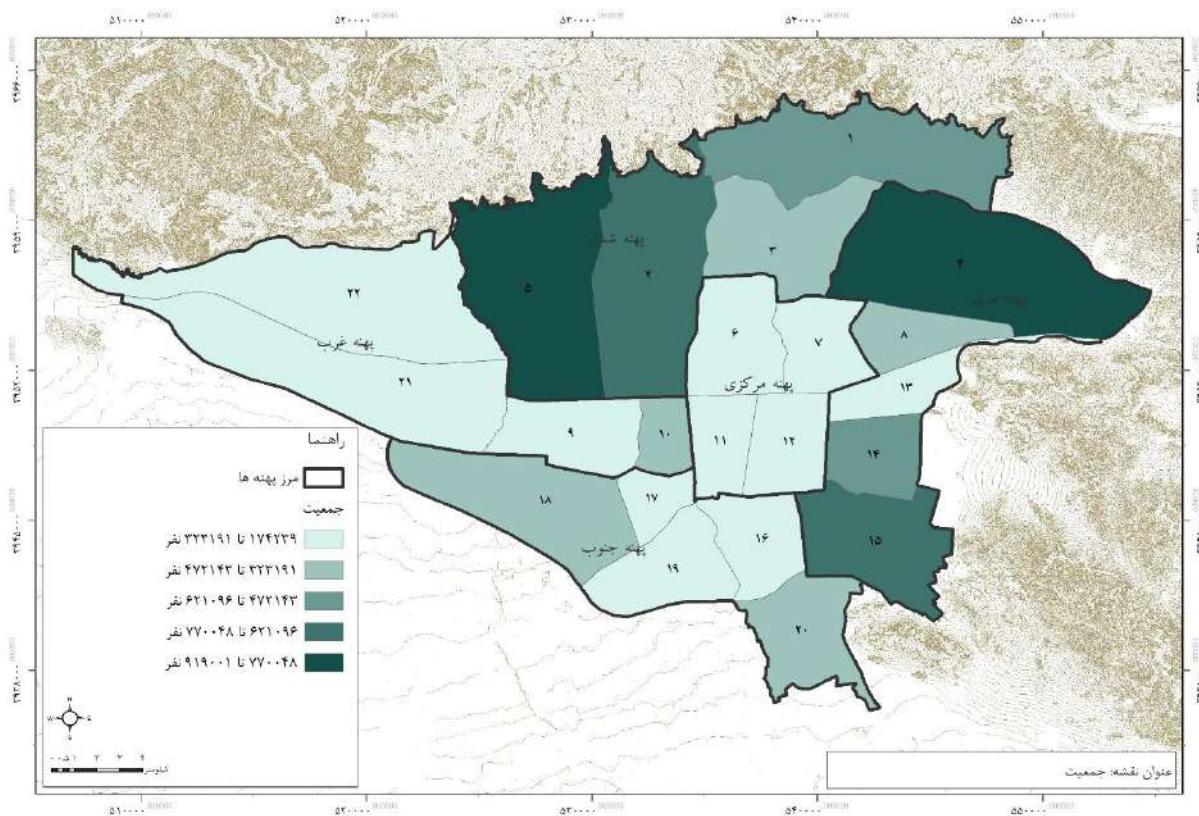
بر طبق نتایج آخرین سرشماری در سال ۱۳۹۵ شهر تهران ۸۶۹۳۷۰۶ نفر جمعیت دارد. از این تعداد

۴۳۲۴۱۵۵ مرد و ۴۳۶۹۵۵۱ نفر زن هستند. همچنین ۲۹۱۱۰۶۵ خانوار در تهران زندگی می‌کنند.

جدول شماره ۲-۵: سیمای کلی شهر تهران از منظر میزان جمعیت و تعداد خانوار

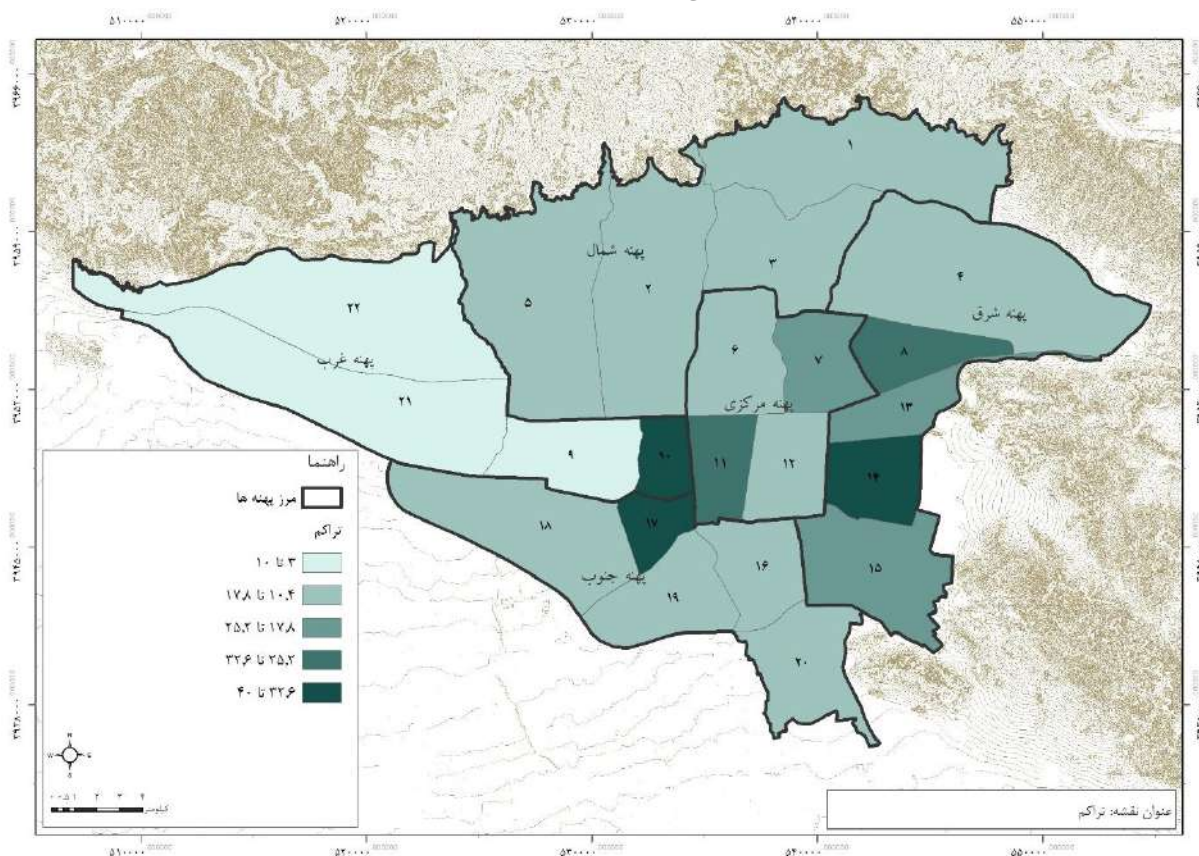
منطقه	جمعیت کل	مرد	زن	نسبت جنسی	خانوار	بعد خانوار
۱	۴۸۷۵۰۸	۲۳۸۶۹۳	۲۴۸۸۱۵	۹۵,۹	۱۶۶۸۸۱	۲,۹
۲	۷۰۱۳۰۳	۳۴۳۰۳۳	۳۵۸۲۷۰	۹۵,۷	۲۳۹۷۴۲	۲,۹
۳	۳۳۰۶۴۹	۱۵۸۴۰۱	۱۷۲۲۴۸	۹۲,۰	۱۱۹۰۵۲	۲,۸
۴	۹۱۹۰۰۱	۴۵۷۴۶۰	۴۶۱۵۴۱	۹۹,۱	۳۰۴۱۶۹	۳,۰
۵	۸۵۸۳۴۶	۴۲۱۴۴۴	۴۳۶۹۰۲	۹۶,۵	۲۹۲۲۵۷	۲,۹
۶	۲۵۱۳۸۴	۱۲۳۱۶۱	۱۲۸۲۲۳	۹۶,۱	۸۵۰۹۲	۳,۰
۷	۳۱۲۱۹۴	۱۵۲۰۲۴	۱۶۰۱۷۰	۹۴,۹	۱۱۵۹۳۰	۲,۷
۸	۴۲۵۱۹۷	۲۰۸۳۷۹	۲۱۶۸۱۸	۹۶,۱	۱۴۸۵۸۲	۲,۹
۹	۱۷۴۲۳۹	۸۸۱۶۳	۸۶۰۷۶	۱۰۲,۴	۵۷۶۸۸	۳,۰
۱۰	۳۲۷۱۱۵	۱۶۲۱۶۲	۱۶۴۹۵۳	۹۸,۳	۱۱۷۴۰۵	۲,۸
۱۱	۳۰۷۹۴۰	۱۵۴۴۷۷	۱۵۳۴۶۳	۱۰۰,۷	۱۰۷۶۲۷	۲,۹
۱۲	۲۴۱۸۳۱	۱۲۲۶۶۱	۱۱۹۱۷۰	۱۰۲,۹	۷۹۴۷۹	۳,۰
۱۳	۲۴۸۹۵۲	۱۲۳۲۸۹	۱۲۵۶۶۳	۹۸,۱	۸۴۱۶۱	۳,۰
۱۴	۵۱۵۷۹۵	۲۵۸۵۷۷	۲۵۷۲۱۸	۱۰۰,۵	۱۷۱۱۲۱	۳,۰
۱۵	۶۴۱۲۷۹	۳۲۵۹۸۵	۳۱۵۲۹۴	۱۰۳,۴	۲۰۴۳۰۶	۳,۱
۱۶	۲۶۸۴۰۶	۱۳۴۷۲۶	۱۳۳۶۸۰	۱۰۰,۸	۸۷۶۴۲	۳,۱
۱۷	۲۷۳۲۳۱	۱۳۷۵۴۰	۱۳۵۶۹۱	۱۰۱,۴	۸۸۳۹۸	۳,۱
۱۸	۴۱۹۸۸۲	۲۱۳۹۱۳	۲۰۵۹۶۹	۱۰۳,۹	۱۳۰۵۸۶	۳,۲
۱۹	۲۶۱۰۲۷	۱۳۳۰۴۸	۱۲۷۹۷۹	۱۰۴,۰	۷۹۵۱۵	۳,۳
۲۰	۳۶۵۲۵۹	۱۸۳۰۹۱	۱۸۲۱۶۸	۱۰۰,۵	۱۱۵۷۱۹	۳,۲
۲۱	۱۸۶۸۲۱	۹۴۰۳۵	۹۲۷۸۶	۱۰۱,۳	۶۰۶۰۲	۳,۱
۲۲	۱۷۶۳۴۷	۸۹۸۹۳	۸۶۴۵۴	۱۰۴,۰	۵۵۱۱۱	۳,۲
کل	۸۶۹۳۷۰۶	۴۳۲۴۱۵۵	۴۳۶۹۵۵۱	۹۹,۰	۲۹۱۱۰۶۵	۳,۰

نقشه شماره ۱-۵: تعداد جمعیت به تفکیک پهنه‌بندی و مناطق

در نقشه فوق تعداد جمعیت هر یک از مناطق به تفکیک نشان داده شده است. مناطق ۴ و ۵ بیشترین تعداد جمعیت را در خود جای داده اند و پس از آن مناطق ۲ و ۱۵ قرار دارند.

نقشه شماره ۲-۵: تراکم حسابی جمعیت به تفکیک پهنه‌بندی و مناطق

اما از نظر تراکم حسابی جمعیت، همانطور که در نقشه بالا دیده می‌شود، مناطق ۱۰، ۱۴ و ۱۷ بیشترین تراکم جمعیت را دارند. مناطق ۹، ۲۱ و ۲۲ از پهنه غرب کمترین تراکم جمعیت را دارند.

۲-۳-۵ امکانات و ظرفیت‌های فراغتی مناطق ۲۲ گانه شهرداری تهران

در جدول زیر امکانات و ظرفیت‌های فراغتی شامل بوستان و فضای سبز، امکانات ورزشی و مراکز و امکانات فرهنگی مناطق ۲۲ گانه آمده است که امکان مقایسه تطبیقی را فراهم می‌کند.

جدول شماره ۳-۵: مقایسه آماری امکانات و ظرفیت‌های فراغتی مناطق ۲۲ گانه شهرداری تهران

منطقه	بوستان و فضای سبز	امکانات ورزشی	مراکز و امکانات فرهنگی
۱	۲۰۳	۶۱	۹۲
۲	۲۰۷	۲۵۶	۵۷
۳	۹۷	۱۱۲	۴۴
۴	۲۵۵	۲۰۵	۳۳
۵	۲۰۶	۲۳۵	۷۸
۶	۶۶	۸۰	۶۹
۷	۵۹	۵۸	۴۹
۸	۸۷	۱۰۸	۲۸
۹	۲۵	۴۵	۱۲
۱۰	۵۰	۳۶	۲۲
۱۱	۳۲	۳۹	۵۲
۱۲	۶۱	۳۶	۷۲
۱۳	۶۴	۶۷	۴۰
۱۴	۸۹	۴۵	۲۷
۱۵	۱۳۱	۱۰۴	۶۵
۱۶	۵۷	۵۴	۲۹
۱۷	۶۷	۲۷	۲۴
۱۸	۹۴	۵۰	۲۳
۱۹	۶۵	۷۲	۱۹
۲۰	۱۶۷	۱۴۴	۵۹
۲۱	۵۴	۳۷	۲۱
۲۲	۶۹	۱۸	۲۰
جمع	۲۲۰۵	۱۸۸۹	۹۳۵

۱-۲-۳-۵ بوستان‌ها و فضاهای سبز

مساحت فضای سبز درون شهری مناطق شهرداری تهران به تفکیک نوع فضای سبز و توزیع آن بر

اساس پهنه‌ها و مناطق به شرح جدول زیر است.

جدول شماره ۴-۵: مساحت فضای سبز درون شهری مناطق شهرداری تهران (واحد: مترمربع)

پهنه‌ها	منطقه	بوستان	درختکاری	جنگل‌کاری داخل محدوده	لچکی و سایر قطعات	رفیوژ	میدان‌ها	جمع کل فضای سبز درون شهری	سرانه
شمال	۱	۸۱۳۵۹۰۸	۳۵۲۸۸۳۵	۲۰۸۱۳۴۴	۳۰۰۳۰۵	۲۵۲۹۷۴	۵۰۱۱۲	۱۴۳۰۸۹۷۸	۲۹
	۲	۲۹۹۴۲۸۸	۴۲۹۴۷۵۵	۴۸۱۵۶۶۴	۱۹۹۰۸۶۵	۳۰۷۸۱۹	۱۹۶۷۶	۱۴۱۷۸۰۶۷	۰۲
	۳	۱۶۰۱۹۹۴	۱۸۰۳۶۴۲	۱۲۸۸۲۲۷	۳۸۱۹۲۲	۱۰۵۵۶۲	۱۳۱۵۰	۵۱۹۲۸۹۷	۶۱
	۵	۳۱۳۶۷۶۱	۳۰۸۰۵۱۰	۳۹۰۹۳۵۸	۱۸۵۱۸۴۱	۴۶۴۲۱۹	۶۰۶۹۰	۱۲۴۴۶۱۵۱	۱۵
	۶	۷۸۱۸۰۰	۱۶۳۷۳۱۱	۲۱۴۳۱۵	۳۵۹۰۸۶	۷۸۰۲۱	۲۶۸۸۶	۳۰۸۰۰۰۰	۲۱
مرکزی	۷	۲۷۶۷۲۳	۶۹۶۵۷۲	۳۷۷۹	۲۳۷۳۲۰	۲۰۷۵۸	۲۰۳۷۶	۱۲۵۳۵۲۸	۴
	۱۱	۵۲۶۲۵۱	۶۵۲۷۳۷	۲۲۳۴۶۲	۱۱۶۴۲	۷۵۷۱	۱۵۰۴۶	۱۴۴۶۷۰۹	۵
	۱۲	۶۱۱۵۵۹	۶۱۵۹۴۸		۱۶۳۹۳۸	۳۴۰۰	۲۴۳۵۳	۱۴۱۷۷۱۳	۶
	۴	۱۴۲۲۳۷ ۱	۳۳۹۶۷۹۶	۶۱۱۵۴۴	۱۲۵۸۰۳۳	۴۱۱۸۰۴	۴۵۴۰۸	۱۹۹۳۸۸۱۵	۲۲
شرق	۸	۳۵۹۲۴۰	۱۰۳۲۲۱۰	۵۱۶۰۱	۹۲۳۱۰	۱۸۷۸۵	۱۴۹۱۵۹	۱۷۰۶۹۹۹	۴
	۱۳	۶۰۸۳۷۶	۱۱۶۶۵۱۳	۵۲۹۲۴۷	۵۷۰۷۵۱	۱۴۷۶۹۹	۲۰۰۵۶	۳۰۴۲۶۴۲	۲۱
	۱۴	۹۶۴۳۶۶	۱۴۸۲۶۶۶	۶۸۹۵۵۰	۴۶۸۴۲۱	۲۴۹۹۸۹	۱۷۹۵۸	۳۸۴۴۰۵۰	۷
	۱۵	۵۱۶۳۳۳۳	۹۲۰۹۱۴	۲۵۷۷۹۰۵	۱۱۶۲۵۷۹	۷۵۴۸۸۱	۳۱۵۹۱	۱۰۴۰۴۸۱۶	۱۶
	۱۶	۱۸۲۰۰۶۰	۳۷۷۰۵۹	۲۴۲۱۳۸	۵۰۸۸۲۸	۴۹۲۸۶	۸۱۵۳۲	۳۰۴۶۹۰۳	۱۱
غرب	۱۷	۴۶۲۸۵۲	۲۶۷۰۶۹	۵۶۹۱۱	۷۴۵۷۷	۴۳۸۶۴	۴۰۵۷	۹۰۷۴۹۸	۳
	۱۸	۲۲۱۳۱۶۴	۲۰۱۴۵۱۴	۸۰۰۳۸۷	۷۳۰۹۰۴	۱۴۷۲۳۱	۲۹۸۶۰	۵۹۲۴۳۸۰	۴۱
	۱۹	۳۴۳۴۵۴۲	۱۰۶۷۸۹۳	۲۸۹۳۰۹	۱۶۶۳۷۶۱	۲۶۰۰۲۰	۹۷۹۱	۶۶۶۱۰۱۷	۶۲
	۲۰	۱۷۸۹۵۳۰	۱۳۵۹۴۱۳	۲۱۳۶۱۹۲	۸۵۹۵۳۲	۲۱۷۷۱۲	۴۰۷۷۱	۶۳۴۴۷۸۲	۷۱
	۹	۱۷۸۳۳۶	۳۲۱۹۵۲	۱۹۰۰۰۰۰	۱۳۳۳۶۳	۶۳۳۱۵	۲۲۳۲۸۲	۲۸۲۰۱۴۸	۶۱
جنوب	۱۰	۲۴۶۶۶۸	۴۰۳۶۷۵	۲۵۷	۱۲۸۷۸۹	۱۰۳۲۹	۶۳۲	۷۸۹۹۹۰	۲
	۲۱	۱۴۹۰۱۹۱	۲۴۱۸۹۷۶	۱۱۳۸۱۰۷	۹۱۸۱۴۱	۹۲۶۷۳۰	۱۳۸۰۲	۶۹۰۵۹۴۷	۳۷
	۲۲	۵۳۴۳۲۱۳	۱۳۶۸۸۱۰	۹۵۴۱۱۹	۱۰۹۹۹۶۳	۴۲۹۲۰۴	۷۰۶۵۶	۹۱۸۹۹۴۸	۵۲
	۱۶	۵۶۳۴۵۵۲ ۷	۳۴۰۸۳۸۸۱	۲۴۴۱۴۲۱۳	۱۵۰۲۲۹۰ ۲	۵۰۰۵۳۷۵	۹۹۰۶۷۳	۱۳۵۵۹۳۸۶۳	۱۶

۲-۳-۵ تعداد و مساحت پارک‌های عمومی احداث شده (با احتساب پارک‌های جنگلی درون‌شهری)

(واحد: مترمربع)

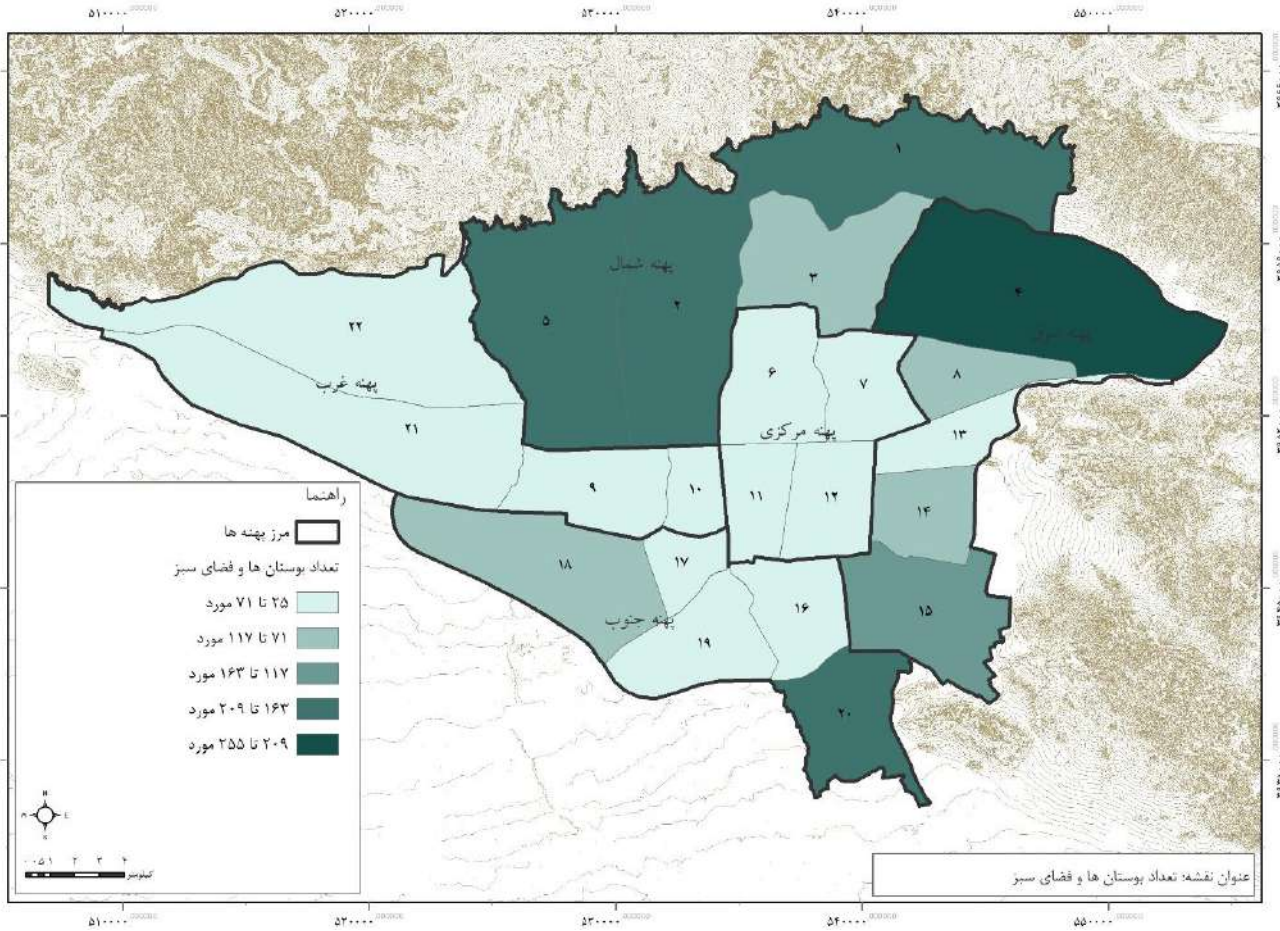
همانطور که در جدول زیر دیده می‌شود شمال و شرق تهران از نظر تعداد، بیشترین پارک‌های عمومی را دارند. اما پهنه مرکزی و غرب از تعداد پارک‌های کمتری برخوردار هستند. پهنه مرکزی و منطقه ۹ و ۱۰ تهران هم از نظر تعداد پارک و هم از نظر سرانه فضای سبز وضعیت نامطلوبی دارد.

جدول شماره ۵-۵: تعداد و مساحت پارک‌های عمومی احداث شده (با احتساب پارک‌های جنگلی درون‌شهری) (واحد:

مترمربع)

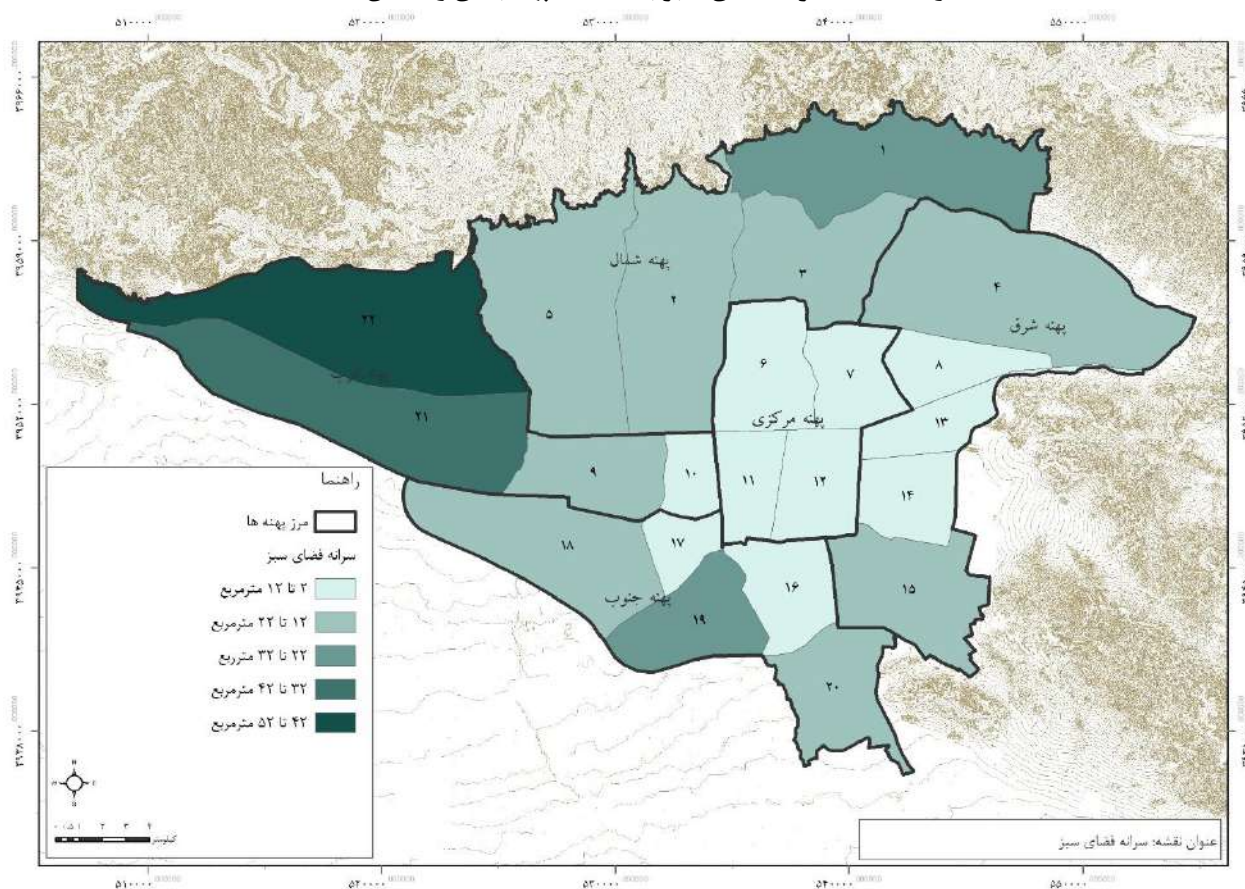
سال ۹۵		منطقه	پهنه‌ها
مساحت	تعداد		
۸۱۳۵۹۰۸	۲۰۳	۱	شمال
۲۹۷۴۲۸۸	۲۰۷	۲	
۱۶۰۱۹۹۴	۹۷	۳	
۳۱۳۶۷۶۱	۲۰۶	۵	
۷۸۱۸۰۰	۶۶	۶	مرکزی
۲۷۶۷۲۳	۵۹	۷	
۵۲۶۲۵۱	۳۲	۱۱	
۶۱۱۵۵۹	۶۱	۱۲	
۱۴۲۲۶۳۷۱	۲۵۵	۴	شرق
۳۵۹۲۴۰	۸۷	۸	
۶۰۸۳۷۶	۶۴	۱۳	
۹۶۴۳۶۶	۸۹	۱۴	
۵۱۶۳۳۳۳	۱۳۱	۱۵	
۱۸۲۰۰۶۰	۵۷	۱۶	جنوب
۴۶۲۸۵۲	۶۷	۱۷	
۲۲۱۳۱۶۴	۹۴	۱۸	
۳۴۳۴۵۴۳	۶۵	۱۹	
۱۷۸۹۵۳۰	۱۶۷	۲۰	
۱۷۸۳۳۶	۲۵	۹	غرب
۲۴۶۶۶۸	۵۰	۱۰	
۱۴۹۰۱۹۱	۵۴	۲۱	
۵۳۴۳۲۱۳	۶۹	۲۲	
۵۶۳۴۵۵۲۷	۲۲۰۵	جمع	

نقشه شماره ۳-۵:.. تعداد بوستانها و فضای سبز به تفکیک پهانه‌بندی و مناطق

در تحلیل وضعیت موجود تعداد بوستانها و فضای سبز در مناطق ۲۲ گانه شهر تهران باید گفت این توزیع در منطقه چهار بهتر از سایر مناطق بوده و هر چه از سمت شمال و شرق به سمت مرکز و غرب حرکت می‌کنیم از تعداد آنها کاسته می‌شود به طوری که در پهانه غرب در مناطق ۲۱ و ۲۲ به کمترین تعداد نزدیک می‌شویم.

نقشه شماره ۴-۵: سرانه فضای سبز به تفکیک پهنه‌بندی و مناطق

اما از نظر سرانه فضای سبز، مناطق غربی تهران وضعیت مناسبتری نسبت به سایر مناطق شهر تهران دارند. در مناطق غربی اگرچه تعداد بوستانها کم است، اما به علت وسعت زیاد فضای سبز موجود، سرانه فضای سبز بالاتر است. مناطق مرکزی و بخشی از پهنه شرق سرانه فضای سبز کمتری دارند. منطقه ۲۲ با ۵۲ متر مربع بیشترین سرانه فضای سبز و منطقه ۱۰ با دو مترمربع کمترین سرانه فضای سبز را دارد.

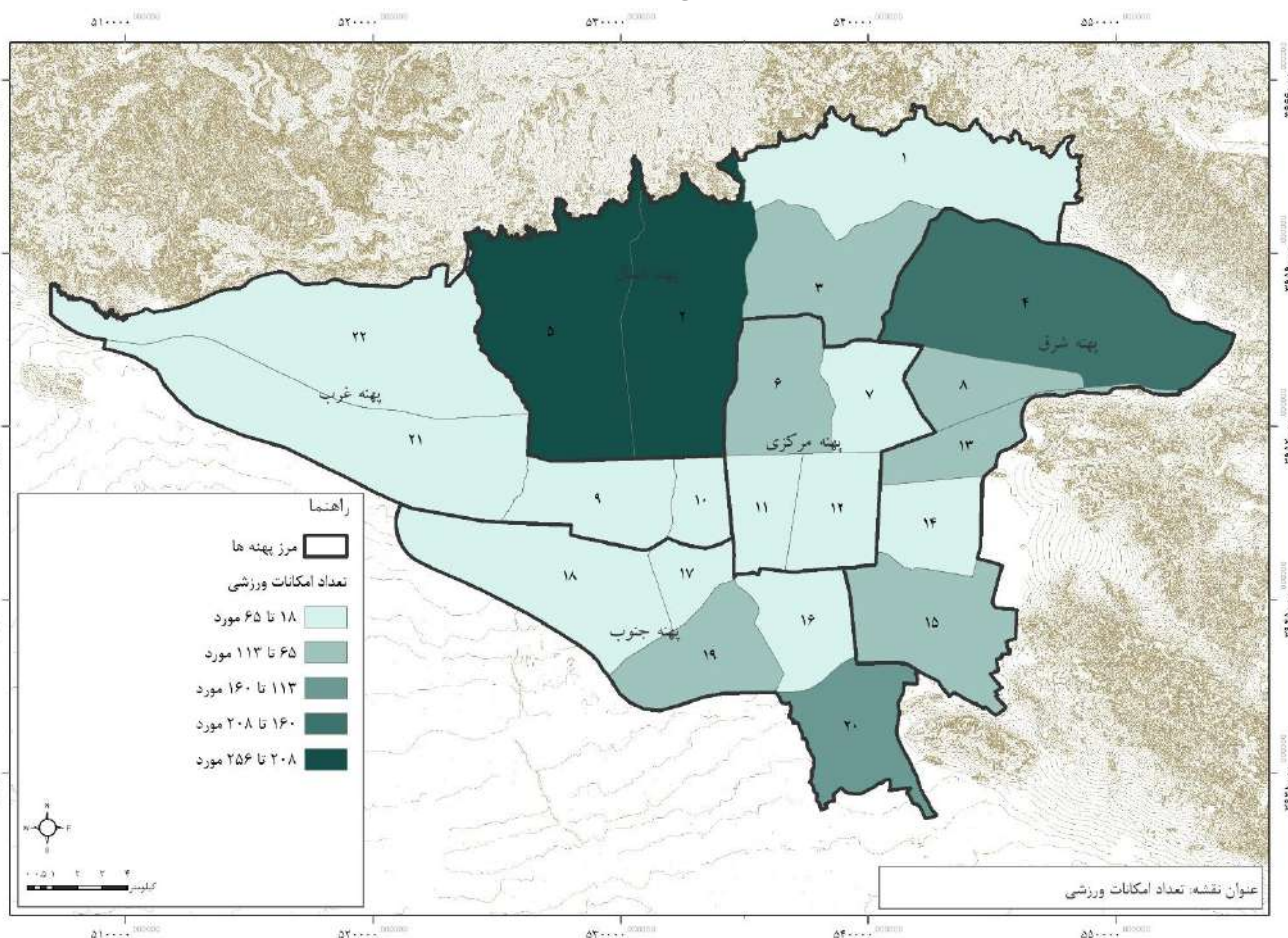
۵-۳-۲-۳-۳ امکانات ورزشی

در این قسمت از گزارش، توصیفی کلی از امکانات ورزشی در مناطق ۲۲ گانه شهرداری خواهیم داشت. منظور از امکانات ورزشی، خانه بوکس، زمین خاکی فوتبال، شطرنج، خانه تکواندو، باشگاه، مدرسه تنیس، زمین بسکتبال، زمین پینت بال، باشگاه بدنسازی، پرورش اندام، ست ورزشی، استخر، سونا، جکوزی، باشگاه ورزشی، دیوار صخره‌نوردی، سایت تیراندازی، خانه کشتی، مجتمع تفریحی و ورزشی، زمین ورزشی، زمین چمن مصنوعی، باشگاه بلیارد است. توزیع امکانات ورزشی شهرداری تهران در مناطق ۲۲ گانه به تفکیک پهنه و منطقه به شرح جدول زیر است.

جدول شماره ۶-۵... - امکانات ورزشی به تفکیک پهنه‌های ۵ گانه

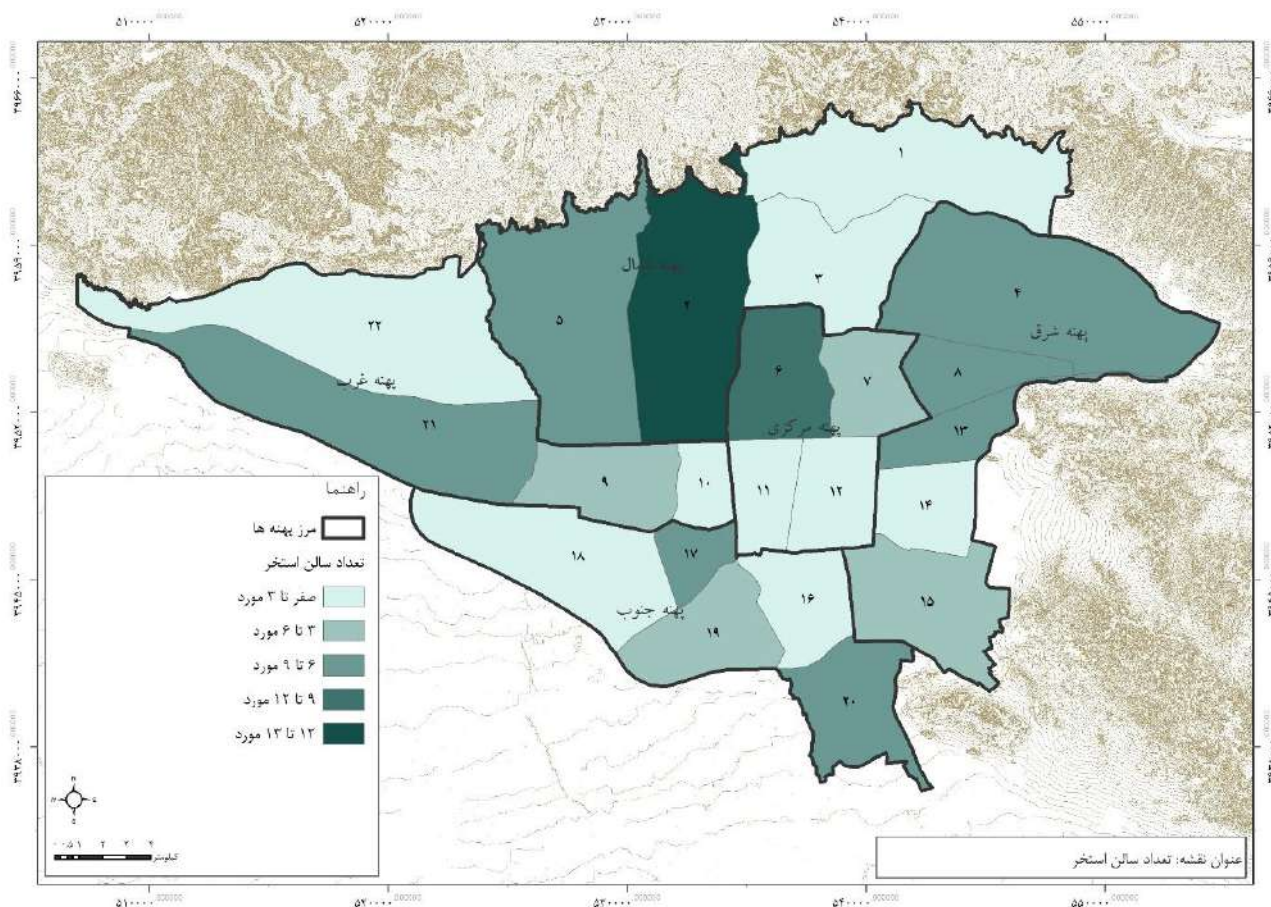
نام منطقه	زمین ورزشی	استخر	مجتمع ورزشی	باشگاه ورزشی	ست ورزشی	جمع کل
۱	۳۰	۲	۵	۷	۱۷	۶۱
۲	۴۰	۱۳	۴۰	۷۹	۸۴	۲۵۶
۳	۱۷	۲	۲۴	۴۹	۲۰	۱۱۲
۵	۳۷	۷	۴۲	۸۷	۶۲	۲۳۵
پهنه شمال	۱۲۴	۲۴	۱۱۱	۲۲۲	۱۸۳	۶۶۴
۶	۱۶	۹	۱۸	۳۰	۷	۸۰
۷	۷	۵	۱۵	۲۴	۷	۵۸
۱۱	۲	۱	۱۱	۲۴	۱	۳۹
۱۲	۳	۰	۲۳	۱۰	۰	۳۶
پهنه مرکزی	۲۸	۱۵	۶۷	۸۸	۱۵	۲۱۳
۴	۳۱	۷	۲۴	۶۹	۷۴	۲۰۵
۸	۱۸	۶	۲۲	۳۹	۲۳	۱۰۸
۱۳	۱۴	۷	۱۷	۱۹	۱۰	۶۷
۱۴	۴	۱	۶	۲۴	۱۰	۴۵
۱۵	۲۷	۳	۳۴	۳۱	۹	۱۰۴
پهنه شرق	۹۴	۲۴	۱۰۳	۱۸۲	۱۲۶	۵۲۹
۱۶	۴	۱	۱۵	۱۰	۲۴	۵۴
۱۷	۵	۷	۷	۸	۰	۲۷
۱۸	۸	۲	۷	۲۲	۱۱	۵۰
۱۹	۱۵	۴	۱۵	۱۶	۲۲	۷۲
۲۰	۶۰	۷	۱۶	۲۷	۳۴	۱۴۴
پهنه جنوب	۹۲	۲۱	۶۰	۸۳	۹۱	۳۴۷
۹	۷	۴	۱۰	۹	۱۳	۴۵
۱۰	۸	۱	۱۱	۱۶	۰	۳۶
۲۱	۱۲	۷	۶	۱۲	۰	۳۷
۲۲	۱۱	۰	۳	۳	۱	۱۸
پهنه غرب	۳۸	۱۲	۳۰	۴۰	۱۴	۱۳۶

نقشه شماره ۵-۵: ... تعداد امکانات ورزشی به تفکیک پهنه‌بندی و مناطق

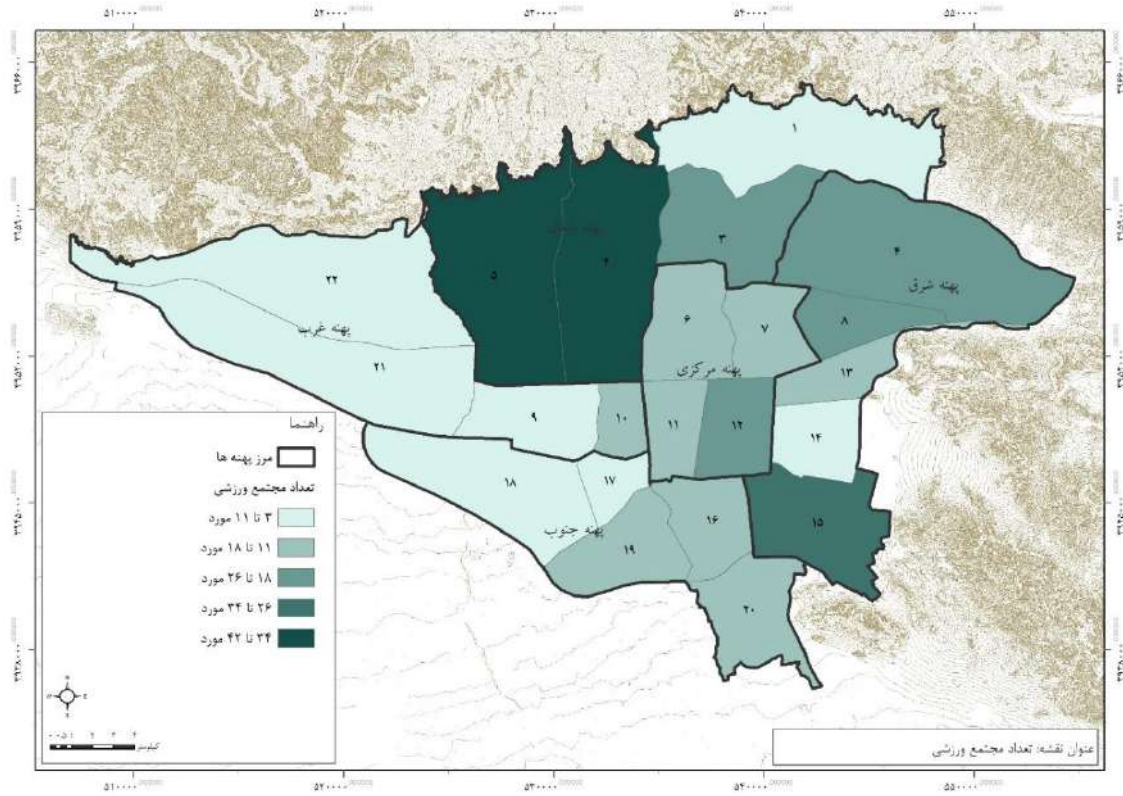
در تحلیل وضعیت موجود امکانات ورزشی در مناطق ۲۲ گانه شهر تهران باید گفت این توزیع در پهنه شمال و در مناطق ۲ و ۵ و همچنین منطقه ۴ در پهنه شرق وضعیت بهتری نسبت به سایر مناطق شهر دارد. پهنه غرب و پهنه مرکزی از نظر امکانات ورزشی وضعیت مطلوبی ندارند.

نقشه شماره ۶-۵: تعداد استخر به تفکیک پهنه‌بندی و مناطق

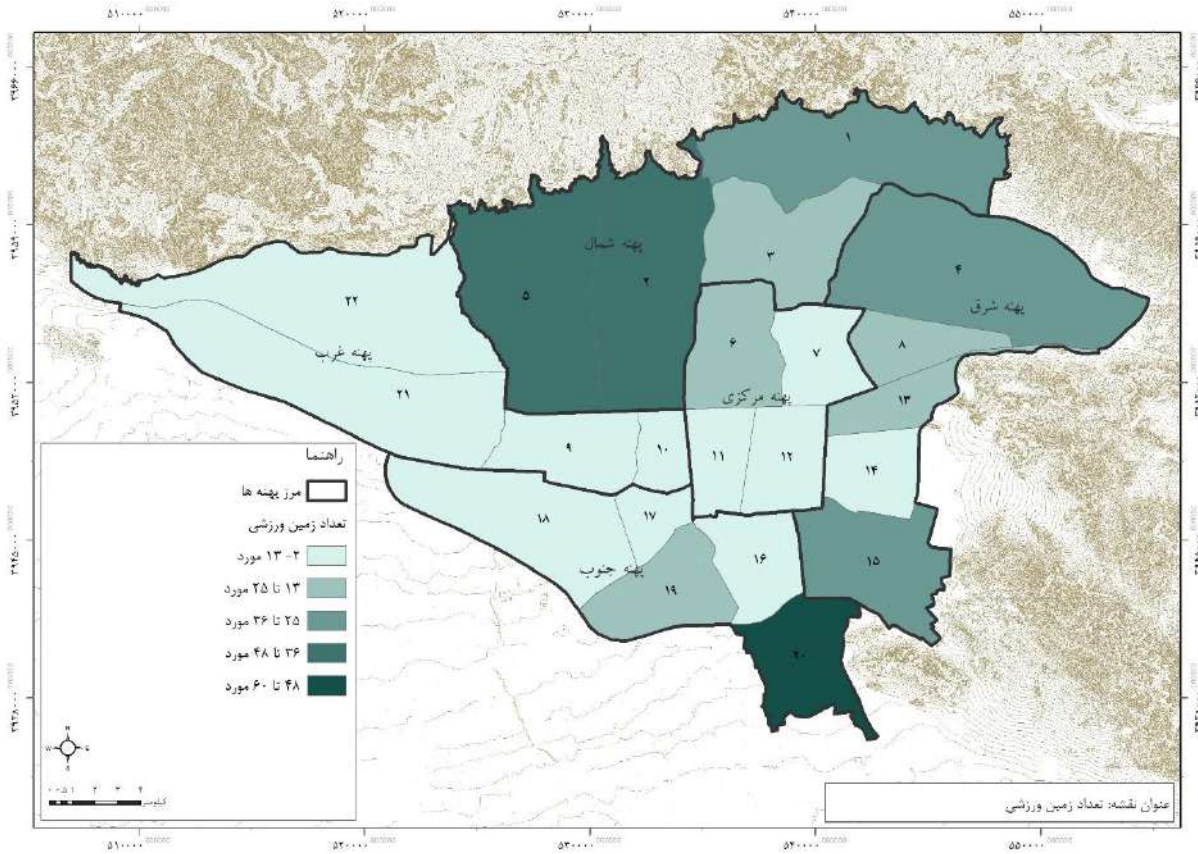

از نظر تعداد استخر، مناطق ۱ و ۳ در پهنه شمال، ۱۰ و ۲۲ در پهنه غرب، ۱۱ و ۱۲ در پهنه مرکزی، ۱۴ در پهنه شرق و ۱۶ و ۱۸ در پهنه جنوب وضعیت بدتری نسبت به سایر مناطق دارند. تعداد استخرهای منطقه ۲ با ۱۳ استخر از کل استخرهای پهنه غرب با ۱۲ استخر در چهار منطقه، بیشتر است که نابرابری در توزیع برخی امکانات را نشان می‌دهد.

نقشه شماره ۷-۶: تعداد مجتمع‌های ورزشی به تفکیک پهنه‌بندی و مناطق

نقشه شماره ۸-۵.. تعداد زمین‌های ورزشی به تفکیک پهنه‌بندی و مناطق

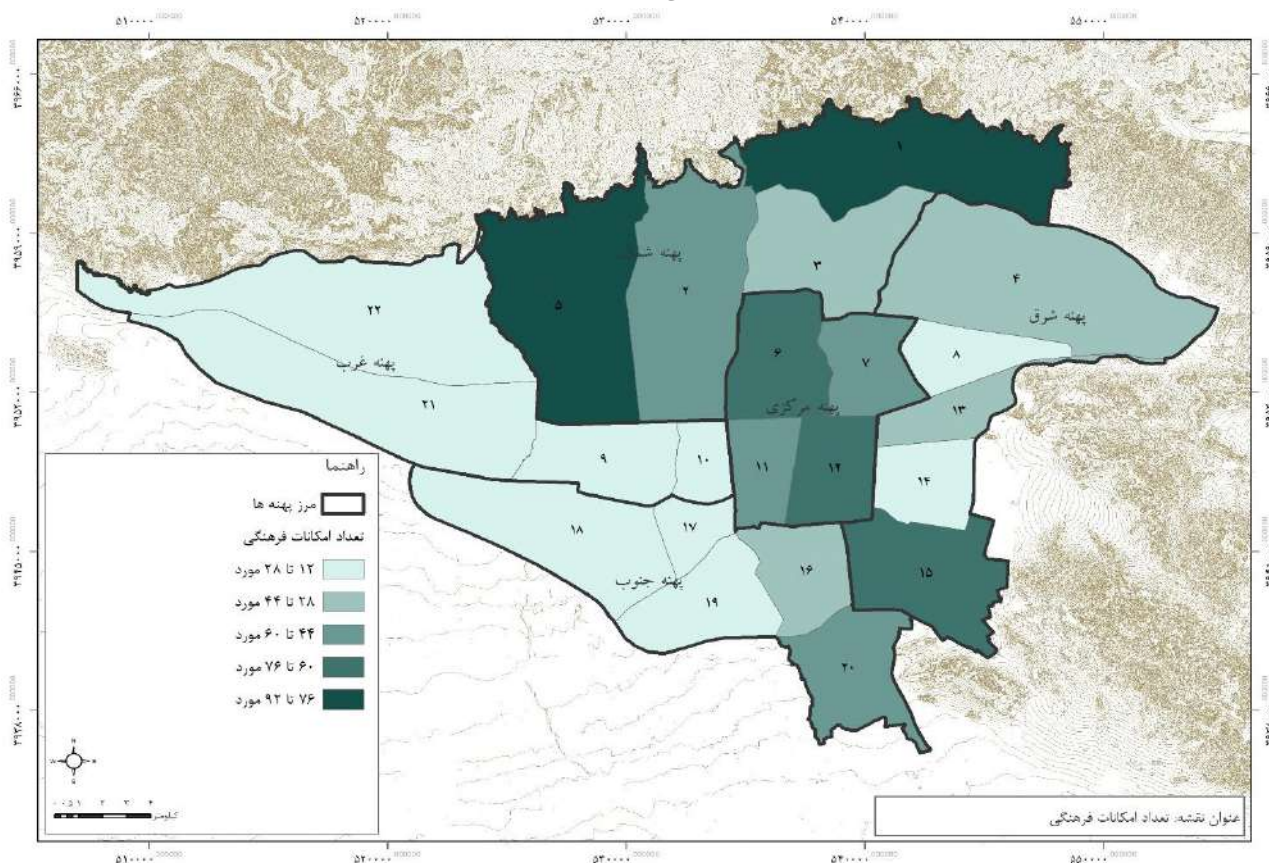
۵-۳-۲-۴- مراکز و امکانات فرهنگی

امکانات فرهنگی شامل موارد زیر می‌شود: مجموعه فرهنگی، مرکز فرهنگی آموزشی، آموزش قرآن، بیت القران، گالری، کتابخانه، موزه، کانون فرهنگی و هنری، نگارخانه، خانه فرهنگ، فرهنگسرا، مجتمع فرهنگی، اردوگاه فرهنگی، بنیاد نهج البلاغه، خانه کتاب، شهر کتاب، سرای محله، خانه شهریاران جوان، خانه کودک، پژوهش سرا، سینما، سالن آمفی تئاتر. توزیع مراکز و امکانات فرهنگی در مناطق ۲۲ گانه به تفکیک پهنه و منطقه به شرح جدول زیر است.

جدول شماره ۷-۵-۷-۵- مراکز و امکانات فرهنگی کل پهنه‌ها

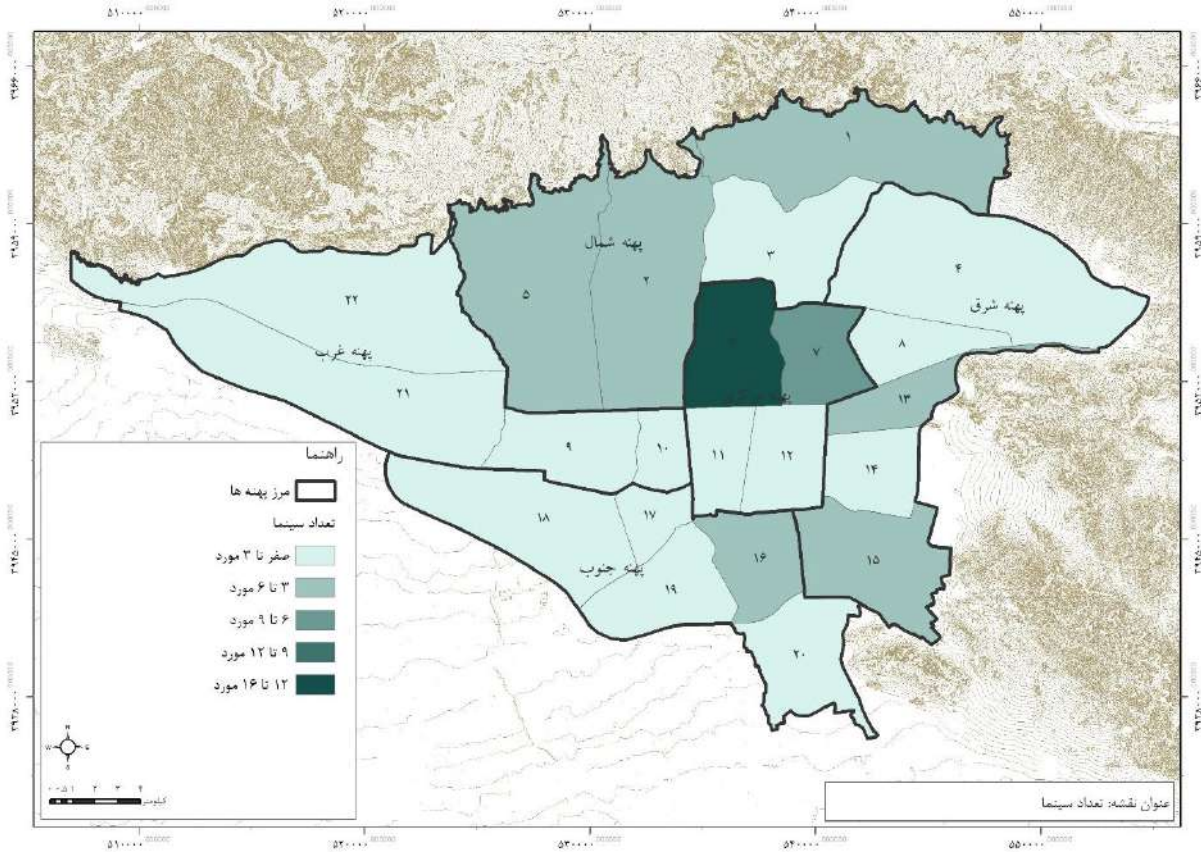
نام منطقه	کتابخانه	سینما	موزه	مجتمع‌ها، موسسات فرهنگی و سراهای محله	تعداد کل
۱	۳۲	۶	۹	۴۵	۹۲
۲	۱۶	۵	۰	۳۶	۵۷
۳	۱۴	۳	۲	۲۵	۴۴
۵	۲۸	۴	۱	۴۵	۷۸
پهنه شمال	۹۰	۱۸	۱۲	۱۵۱	
۶	۱۲	۱۶	۵	۳۶	۶۹
۷	۲۱	۸	۴	۱۶	۴۹
۱۱	۹	۳	۱۵	۲۶	۵۲
۱۲	۱۳	۳	۲۲	۳۴	۷۲
پهنه مرکزی	۵۵	۳۰	۴۶	۱۱۲	
۴	۱۷	۰	۱	۱۵	۳۳
۸	۱۲	۲	۱	۱۳	۲۸
۱۳	۵	۴	۲	۲۹	۴۰
۱۴	۳	۱	۴	۱۹	۲۷
۱۵	۱۹	۴	۲	۳۸	۶۵
پهنه شرق	۵۶	۱۱	۱۰	۱۱۴	
۱۶	۶	۵	۰	۱۸	۲۹
۱۷	۸	۲	۲	۱۲	۲۴
۱۸	۶	۰	۱	۱۶	۲۳
۱۹	۱۴	۱	۰	۴	۱۹
۲۰	۲۷	۱	۷	۲۴	۵۹
پهنه جنوب	۶۱	۹	۱۰	۷۴	
۹	۵	۰	۰	۷	۱۲
۱۰	۸	۲	۲	۱۰	۲۲
۲۱	۱۴	۳	۱	۳	۲۱
۲۲	۹	۱	۱	۹	۲۰
پهنه غرب	۳۶	۶	۴	۲۹	

نقشه شماره ۹-۵: تعداد امکانات فرهنگی به تفکیک پهنه‌بندی و مناطق

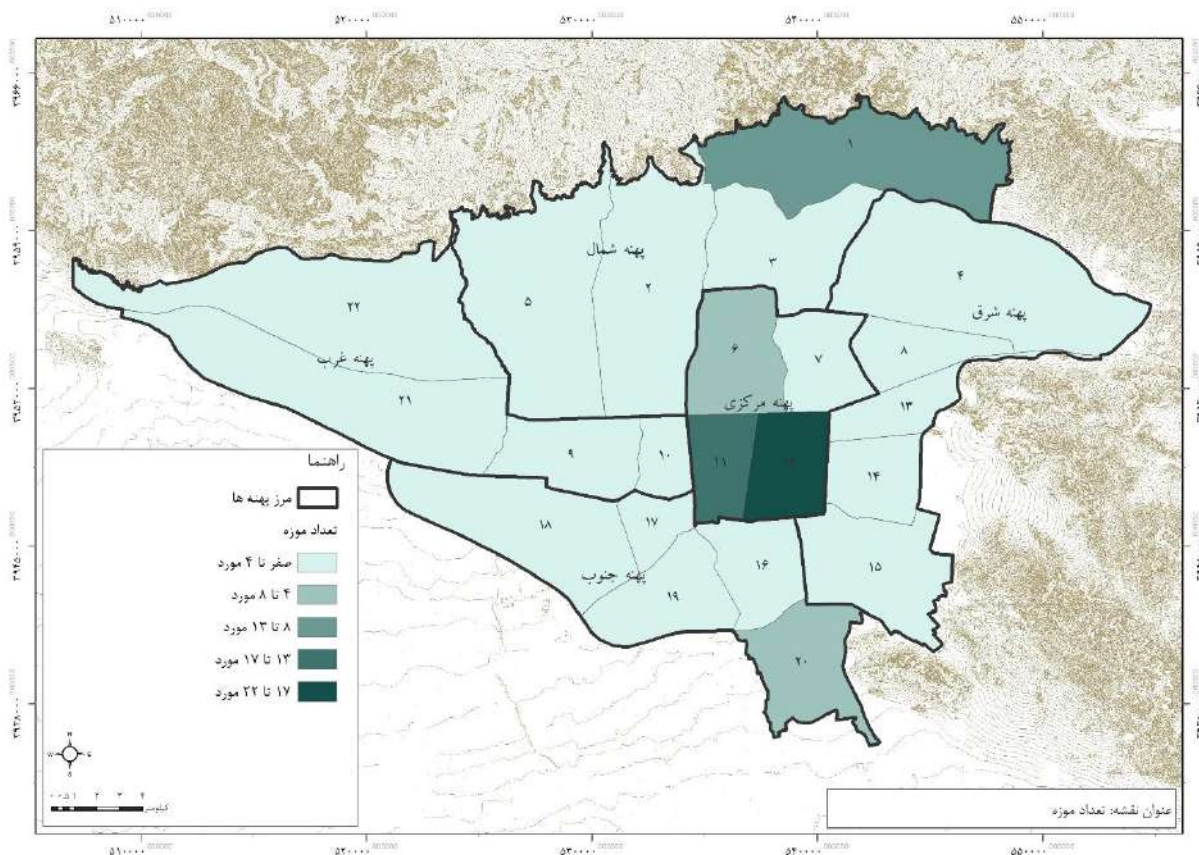
در تحلیل وضعیت موجود مراکز و امکانات فرهنگی در مناطق ۲۲ گانه شهر تهران باید گفت این توزیع در پهنه شمال و در مناطق ۱ و ۵ و همچنین منطقه ۶ و ۱۲ در پهنه مرکزی و منطقه ۱۵ در پهنه شرق وضعیت بهتری نسبت به سایر مناطق شهر دارد. پهنه غرب و قسمت غربی پهنه جنوب و مناطق ۸ و ۱۴ از پهنه شرق از نظر امکانات فرهنگی وضعیت مطلوبی ندارند.

نقشه شماره ۱۰۰-۵: تعداد سینماها به تفکیک پهنه‌بندی و مناطق

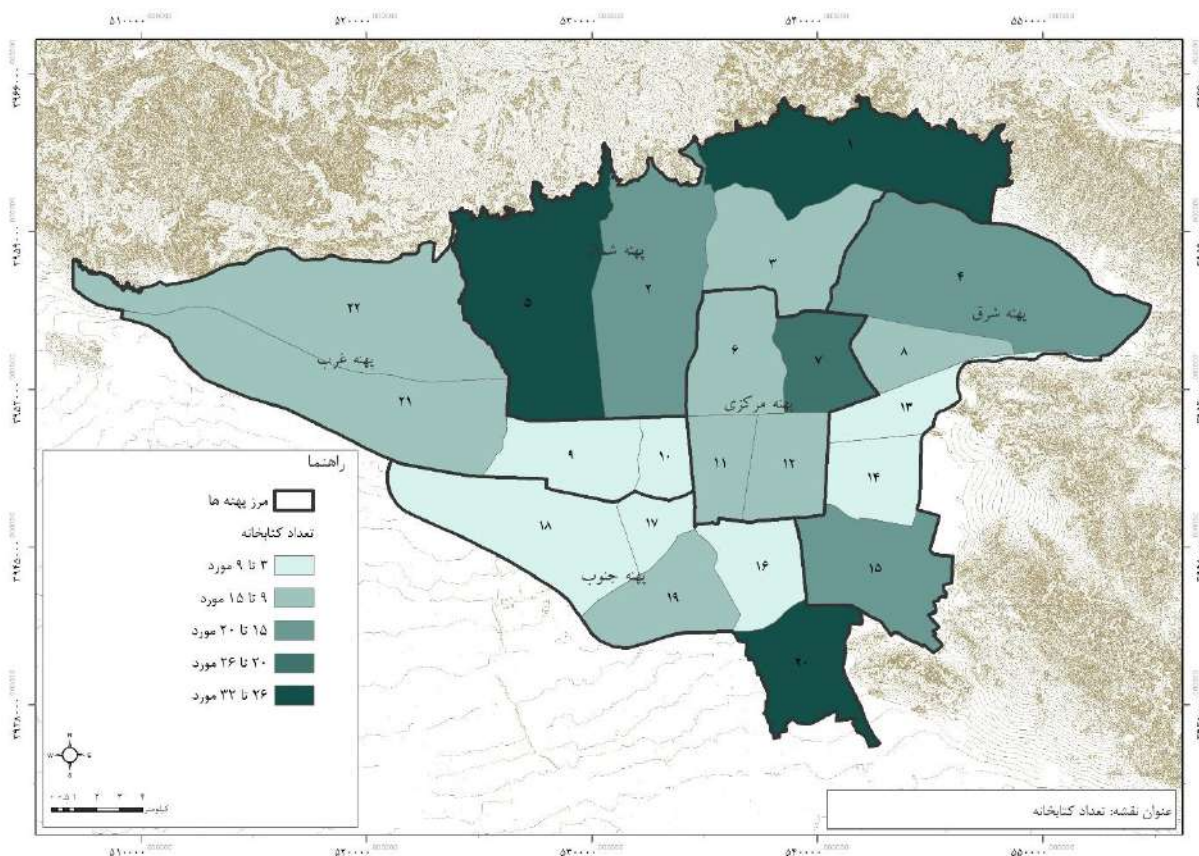
سینماهای تهران نیز در مناطق ۶ و ۷ از پهنه مرکزی متمرکز شده‌اند و سایر مناطق وضعیت مطلوبی از این نظر ندارند.

نقشه شماره ۱۱-۵:..... تعداد موزه‌ها به تفکیک پهنه‌بندی و مناطق

همانگونه که در نقشه دیده می‌شود، عمده موزه‌های تهران در مناطق ۱۲ و ۱۱ و ۶ از پهنه مرکزی قرار دارد پس از آن منطقه یک در پهنه شمال میزبان بیشترین موزه‌ها است.

نقشه شماره ۱۲-۵:..... تعداد کتابخانه‌ها به تفکیک پهنه‌بندی و مناطق

در توزیع تعداد کتابخانه‌ها، بخش عمده مناطق جنوبی و شرقی تهران از وضعیت مطلوبی نسبت به سایر مناطق تهران برخوردار نیستند. مناطق ۱، ۵ و ۲۰ بیشترین تعداد کتابخانه را دارا هستند.

۴-۵ - امکانات و ظرفیت‌های فراغتی شهرداری تهران (به تفکیک پهنه‌ها و مناطق)

در این قسمت کلیه امکانات و ظرفیت‌های فراغتی شهرداری تهران به تفکیک پهنه‌ها و مناطق در چهار محور زیر ارائه شده است:

الف-بوستان‌ها و فضاهای سبز

کلیه بوستان‌ها، پارک‌ها و زمین‌هایی که کاربری آنها فضای سبز ذکر شده است در این گروه قرار می‌گیرند.

ب- امکانات ورزشی شامل:

خانه بوکس، زمین خاکی فوتبال، شطرنج، خانه تکواندو، باشگاه، مدرسه تنیس، زمین بسکتبال، زمین پینت بال، باشگاه بدنسازی، پرورش اندام، ست ورزشی، استخر، سونا، جکوزی، باشگاه ورزشی، دیوار صخره نوردی، سایت تیراندازی، خانه کشتی، مجتمع تفریحی و ورزشی، زمین ورزشی، زمین چمن مصنوعی، باشگاه بلیارد.

ج- مراکز و امکانات فرهنگی شامل:

مجموعه فرهنگی، مرکز فرهنگی آموزشی، آموزش قرآن، بیت القران، گالری، کتابخانه، موزه، کانون فرهنگی و هنری، نگارخانه، خانه فرهنگ، فرهنگسرا، مجتمع فرهنگی، اردوگاه فرهنگی، بنیاد نهج البلاغه، خانه کتاب، شهر کتاب، سرای محله، خانه شهروندان جوان، خانه کودک، پژوهش سرا، سینما، سالن آمفی تئاتر.

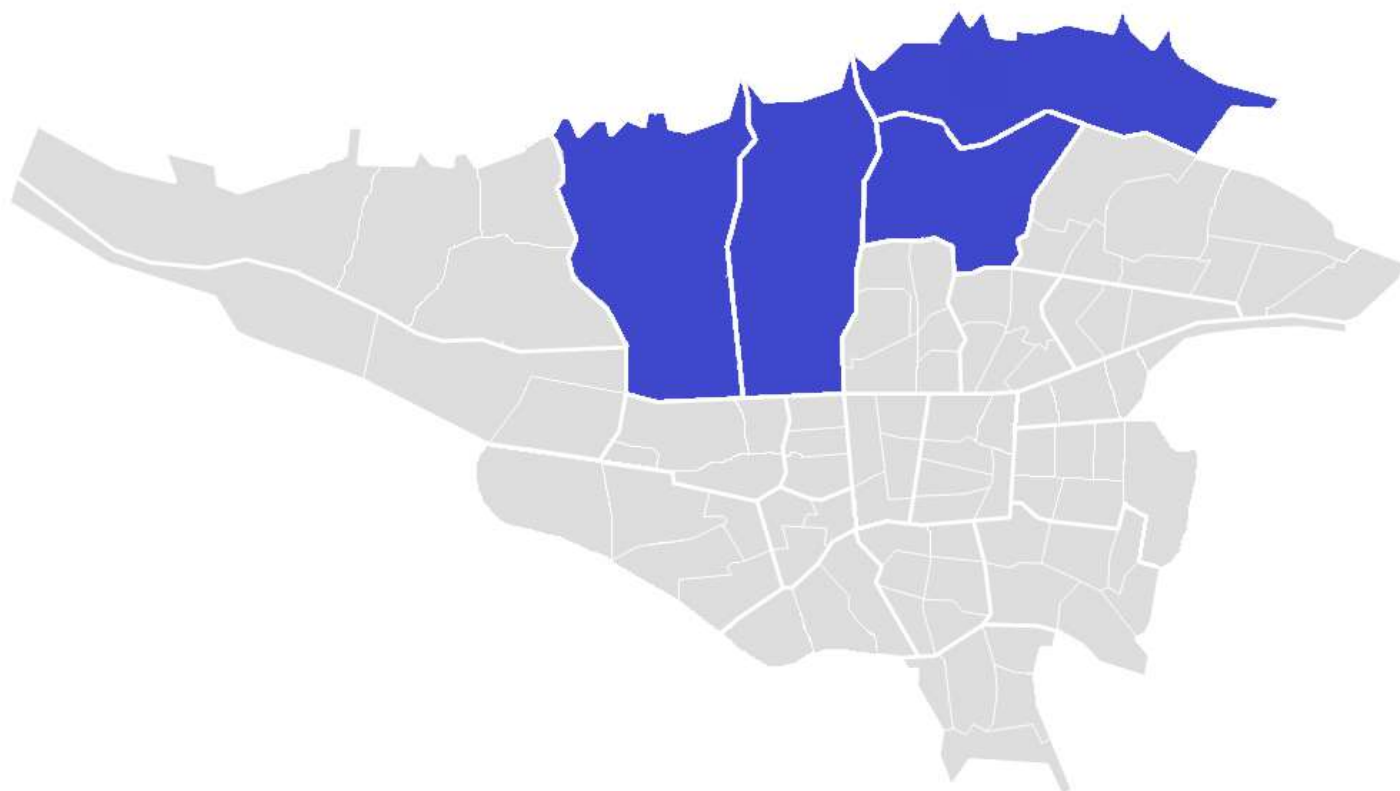
د- سایر امکانات تفریحی_ فراغتی شامل:

وسایل بازی کودکان، مرکز خرید، مهد کودک، تالار همایش، باغ تالار.

ظرفیت‌های فراغتی

پهنه شمال

(مناطق ۱، ۲، ۳، ۵)

2377806

جمعیت

3728997

خانوار

180.43

مساحت

الف ش - سیمای کلی پهنه شمال

پهنه شمال دربرگیرنده مناطق ۱، ۲، ۳ و ۵ است. جمعیت این پهنه ۴۸۷۵۰۸ نفر و مساحت آن ۴۹،۶ کیلومتر مربع است. اطلاعات جمعیتی و مساحت این پهنه به تفکیک مناطق به شرح جدول زیر است.

جدول شماره ۸-۵: سیمای کلی پهنه شمال					
نام منطقه	جمعیت	مرد	زن	خانوار	مساحت (کیلومتر مربع)
۱	۴۸۷۵۰۸	۲۳۸۶۹۳	۲۴۸۸۱۵	۱۶۶۸۸۱	۴۹،۶
۲	۷۰۱۳۰۳	۳۴۳۰۳۳	۳۵۸۲۷۰	۲۳۹۷۴۲	۴۷،۱
۳	۳۳۰۶۴۹	۱۵۸۴۰۱	۱۷۲۲۴۸	۱۱۹۰۵۲	۲۹،۴۵
۵	۸۵۸۳۴۶	۴۲۱۴۴۴	۴۳۶۹۰۲	۲۹۲۲۵۷	۵۴،۲۸
پهنه	۲۳۷۷۸۰۶				۱۸۰،۴۳

ب ش - بوستانها و فضای سبز پهنه شمال

پهنه شمال با سرانه ۱۹ متر مربع، وضعیت نسبتاً مناسبی از نظر فضای سبز دارد. این پهنه با ۷۱۳ بوستان در مجموع ۴۶۱۲۶۰۹۳ مترمربع فضای سبز درون شهری دارد.

جدول شماره ۹-۵: بوستانها و فضاهای سبز پهنه شمال (واحد مساحت: مترمربع)				
نام منطقه	تعداد بوستان	مساحت بوستانها	جمع کل فضای سبز درون شهری	سرانه
۱	۲۰۳	۸۱۳۵۹۰۸	۱۴۳۰۸۹۷۸	۲۹
۲	۲۰۷	۲۹۷۴۲۸۸	۱۴۱۷۸۰۶۷	۲۰
۳	۹۷	۱۶۰۱۹۹۴	۵۱۹۲۸۹۷	۱۶
۴	۲۰۶	۳۱۳۶۷۶۱	۱۲۴۴۶۱۵۱	۱۵
پهنه شمال	۷۱۳	۱۵۸۴۸۹۵۱	۴۶۱۲۶۰۹۳	۱۹

ج ش - امکانات ورزشی پهنه شمال

مجموع امکانات ورزشی پهنه شمال ۶۶۴ مورد است. توزیع امکانات این پهنه از نظر نوع امکانات عبارت از ۱۲۴ زمین ورزشی، ۲۴ استخر، ۱۱۱ مجتمع ورزشی، ۲۲۲ باشگاه ورزشی و ۱۸۳ ست ورزشی در مناطق ۲۲ گانه به تفکیک منطقه به شرح جدول زیر است.

نام منطقه	زمین ورزشی	استخر	مجتمع ورزشی	باشگاه ورزشی	ست ورزشی	جمع کل
۱	۳۰	۲	۵	۷	۱۷	۶۱
۲	۴۰	۱۳	۴۰	۷۹	۸۴	۲۵۶
۳	۱۷	۲	۲۴	۴۹	۲۰	۱۱۲
۵	۳۷	۷	۴۲	۸۷	۶۲	۲۳۵
پهنه شمال	۱۲۴	۲۴	۱۱۱	۲۲۲	۱۸۳	۶۶۴

د ش - مراکز و امکانات فرهنگی پهنه شمال

در پهنه شمال ۲۷۱ مورد امکانات و مراکز فرهنگی وجود دارد. توزیع مراکز و امکانات فرهنگی شهرداری تهران در پهنه شمال، شامل ۹۰ کتابخانه، ۱۸ سینما، ۱۲ موزه، ۱۵۱ مجتمع‌ها، موسسات فرهنگی و سراهای محله در مناطق ۲۲ گانه به تفکیک منطقه به شرح جدول زیر است.

نام منطقه	کتابخانه	سینما	موزه	مجتمع‌ها، موسسات فرهنگی و سراهای محله	تعداد کل
۱	۳۲	۶	۹	۴۵	۹۲
۲	۱۶	۵	۰	۳۶	۵۷
۳	۱۴	۳	۲	۲۵	۴۴
۵	۲۸	۴	۱	۴۵	۷۸
پهنه شمال	۹۰	۱۸	۱۲	۱۵۱	۲۷۱

ظرفیت‌های فراغتی منطقه یک شهرداری تهران

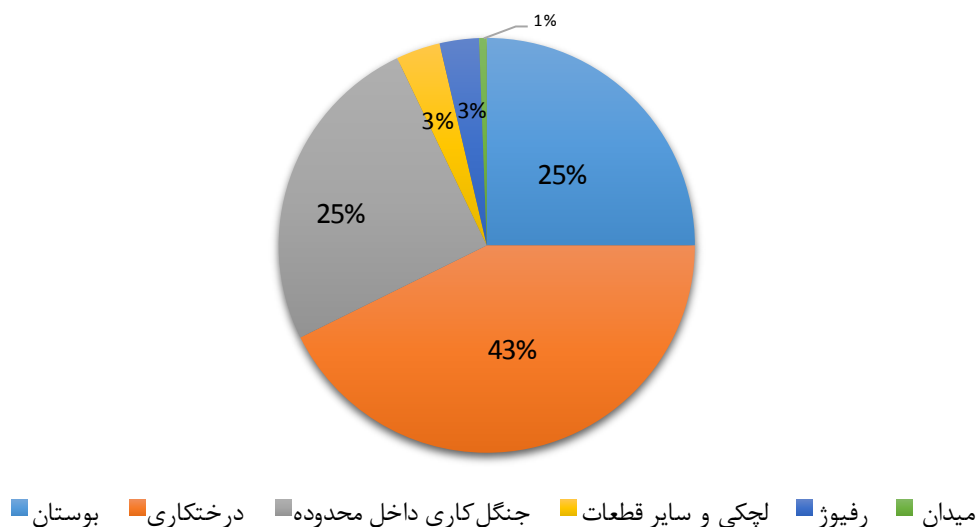
جدول شماره ۱۲-۵: سیمای کلی منطقه			
نام منطقه	جمعیت	خانوار	مساحت منطقه (کیلومترمربع)
۱	۴۶۲۳۲۳	۱۵۷۱۶۳	۴۹.۶

الف ۱- بوستان‌ها و فضاهای سبز شهرداری منطقه یک

منطقه یک شهرداری تهران در مجموع ۱۴۳۰۸۹۷۸ مترمربع فضای سبز شهری دارد که از این میزان تعداد ۲۰۳ بوستان شامل پارک‌های جنگلی مساحتی معادل 8135908 مترمربع دارند و بقیه فضای سبز به درختکاری، جنگل کاری، لچکی، رفیوژ، میدین و قطعات دیگر اختصاص داده شده است. نسبت این فضاهای سبز در جدول و نمودار زیر نشان داده شده است.

جدول شماره ۱۳-۵: بوستان‌ها و فضاهای سبز شهرداری منطقه یک (واحد مساحت: مترمربع)						
نام منطقه	تعداد بوستان	مساحت بوستان‌ها	درخت کاری	جنگل کاری	جمع کل فضای سبز درون شهری	سرانه
۱	۲۰۳	۸۱۳۵۹۰۸	۳۵۱۸۸۰۸	۲۰۸۱۳۴۴	۱۴۳۰۸۹۷۸	۲۹

نمودار شماره ۱- بوستان‌ها و فضای سبز شهرداری منطقه یک

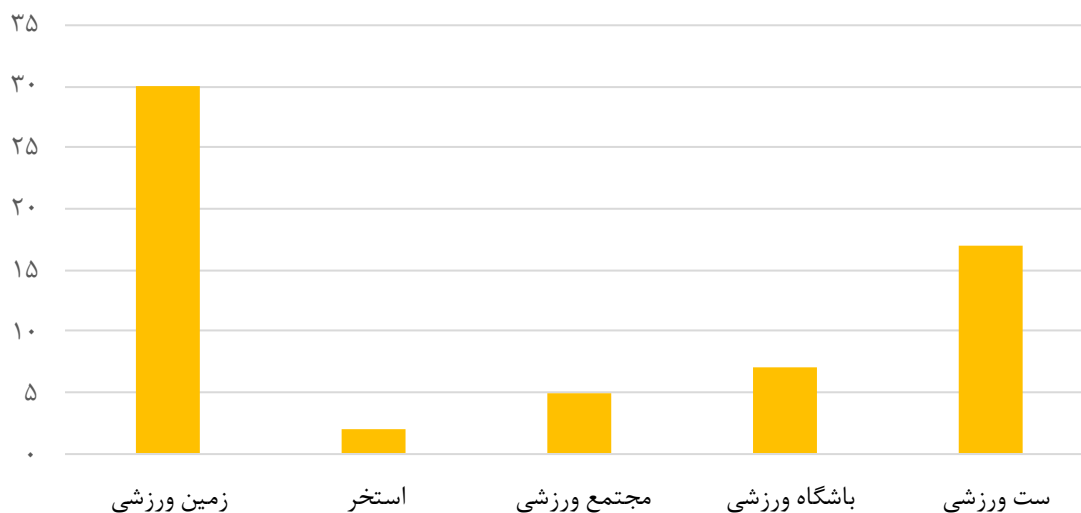

ب ۱- امکانات ورزشی شهرداری منطقه یک

در مجموع بالغ بر ۶۱ مورد امکانات و اماکن ورزشی در منطقه یک شهرداری تهران قرار دارد. ۱۲ مجتمع و باشگاه ورزشی، ۱۷ ست ورزشی، ۲ استخر، ۳۰ زمین بازی و ورزشی از جمله این امکانات هستند.

نام منطقه	زمین ورزشی	استخر	مجتمع ورزشی	باشگاه ورزشی	ست ورزشی	جمع کل
۱	۳۰	۲	۵	۷	۱۷	۶۱

نمودار شماره ۲- امکانات ورزشی شهرداری منطقه یک

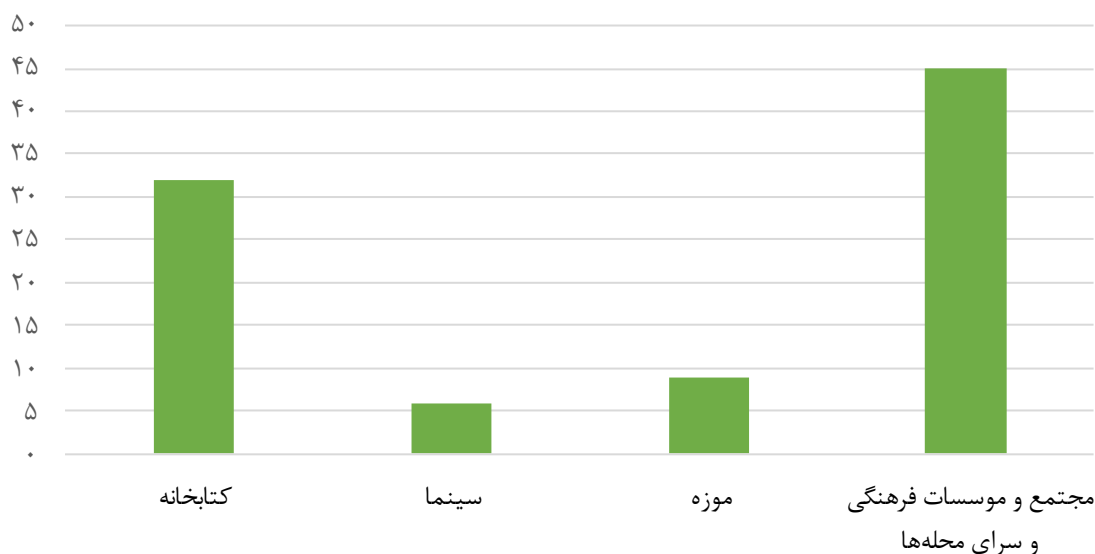

ج ۱- مراکز و امکانات فرهنگی شهرداری منطقه یک

مجموعاً بیش از ۹۲ مورد مراکز و امکانات فرهنگی در منطقه یک شهرداری تهران به این شرح قرار دارد. ۴۵ مورد از این مراکز شامل مجتمع‌ها، موسسات فرهنگی و سراهای محله هستند. عموم سراهای محله دارای خانه‌های فرهنگی شامل خانه کودک، خانه IT، خانه پژوهش، خانه سلامت، خانه علم و زندگی، خانه ورزش، خانه کتاب، خانه دوام و ایمنی، خانه قرآن و عترت و خانه فرهنگ و هنر هستند. آمار تعداد کتابخانه، سینما و موزه‌ها باتوجه به محدودیت اطلاعات، از منابع متعددی اخذ شده‌اند.

نام منطقه	کتابخانه	سینما	موزه	مجتمع‌ها، موسسات فرهنگی و سراهای محله	تعداد کل
۱	۳۲	۶	۹	۴۵	بیش از ۹۲ مورد

نمودار شماره ۳- مراکز و اماکن فرهنگی شهرداری منطقه ۱

د ۱- سایر امکانات تفریحی - فراغتی شهرداری منطقه یک

با توجه به تنوع امکانات، مواردی به‌غیر از بوستان‌ها، امکانات ورزشی و امکانات فرهنگی، تحت مقوله «سایر امکانات تفریحی و فراغتی» دسته‌بندی شد. مهم‌ترین آنها عبارت‌است از ۹ مورد زمین بازی مجهز به وسایل بازی کودکان، ۴ مرکز خرید، مرکز علوم و ستاره‌شناسی تهران، مرکز اسناد و تاریخ دیپلماسی، کتابخانه و مرکز تحقیقات دینی و معارف اسلامی مسجد جامع نیاوران، موسسه خیریه، مجتمع تفریحی بام تهران، مجتمع رفاهی، تالار همایش، ورودی مجموعه فرهنگی تاریخی سعد دربند، سرای فرهنگی هنری بانوان یاس، باغ تالار.

ظرفیت‌های فراغتی منطقه دو شهرداری تهران

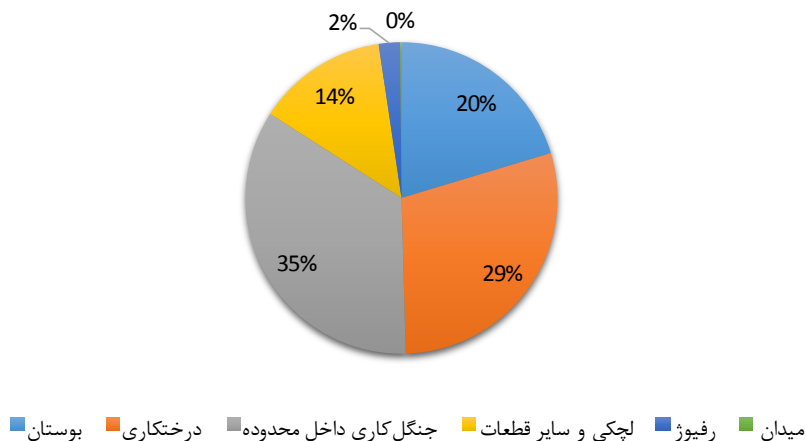
جدول شماره ۱۶-۵: سیمای کلی منطقه			
نام منطقه	جمعیت	خانوار	مساحت منطقه (کیلومتر مربع)
۲	۶۳۳۹۰۵	۲۱۵۹۴۹	۴۷,۱

الف ۲- بوستان‌ها و فضاهای سبز شهرداری منطقه دو

منطقه دو شهرداری تهران در مجموع ۱۴۱۷۸۰۶۷ مترمربع فضای سبز شهری دارد که از این میزان تعداد ۲۰۷ بوستان شامل پارک‌های جنگلی مساحتی معادل 2974288 مترمربع دارند و بقیه فضای سبز به درختکاری، جنگل کاری، لچکی، رفیوژ، میدین و قطعات دیگر اختصاص داده شده است. نسبت این فضاهای سبز در جدول و نمودار زیر نشان داده شده است.

جدول شماره ۱۷-۵: بوستان‌ها و فضاهای سبز شهرداری منطقه دو (واحد مساحت: مترمربع)						
نام منطقه	تعداد بوستان	مساحت بوستان‌ها	درخت کاری	جنگل کاری	جمع کل فضای سبز درون شهری	سرانه
۲	۲۰۷	۲۹۷۴۲۸۸	۴۰۶۲۰۶۸	۴۷۹۵۴۶۴	۱۴۱۷۸۰۶۷	۲۰

نمودار شماره ۴- بوستان‌ها و فضای سبز شهرداری منطقه ۲

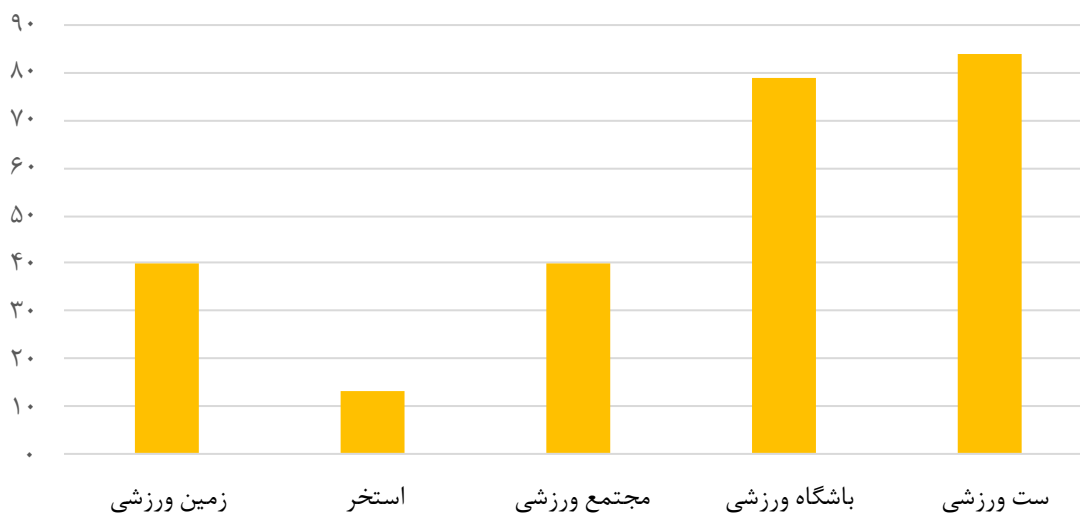

ب ۲- امکانات ورزشی شهرداری منطقه دو

در مجموع بالغ بر ۲۵۶ مورد امکانات و اماکن ورزشی در منطقه دو شهرداری تهران قرار دارد. ۱۱۹ مجتمع و باشگاه ورزشی، ۸۴ ست ورزشی، ۱۳ استخر و ۴۰ زمین بازی و ورزشی از جمله این امکانات هستند.

نام منطقه	زمین ورزشی	استخر	مجتمع ورزشی	باشگاه ورزشی	ست ورزشی	جمع کل
۲	۴۰	۱۳	۴۰	۷۹	۸۴	۲۵۶

نمودار شماره ۵- امکانات ورزشی شهرداری منطقه ۲

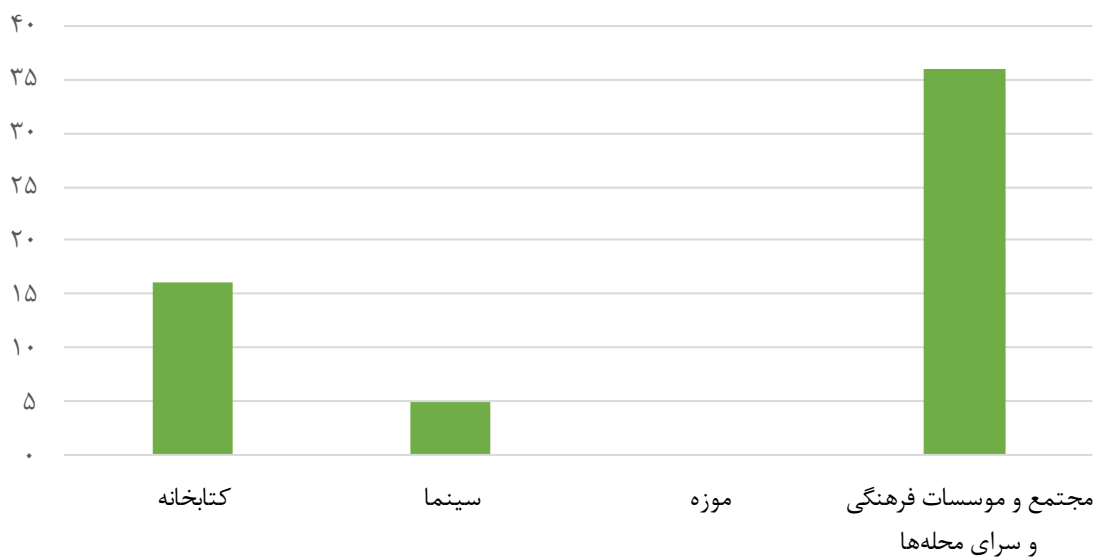

ج ۲- مراکز و امکانات فرهنگی شهرداری منطقه دو

مجموعاً بیش از ۵۷ مورد مراکز و امکانات فرهنگی در منطقه ۲ شهرداری تهران به این شرح قرار دارد. ۳۶ مورد از این مراکز شامل مجتمع‌ها، موسسات فرهنگی و سراهای محله هستند. عموم سراهای محله دارای خانه‌های فرهنگی شامل خانه کودک، خانه IT، خانه پژوهش، خانه سلامت، خانه علم و زندگی، خانه ورزش، خانه کتاب، خانه دوام و ایمنی، خانه قرآن و عترت و خانه فرهنگ و هنر هستند. آمار تعداد کتابخانه، سینما و موزه‌ها با توجه به محدودیت اطلاعات، از منابع متعددی اخذ شده‌اند.

نام منطقه	کتابخانه	سینما	موزه	مجتمع‌ها، موسسات فرهنگی و سراهای محله	تعداد کل
۲	۱۶	۵	۰	۳۶	بیش از ۵۷ مورد

نمودار شماره ۶- مراکز و اماکن فرهنگی شهرداری منطقه ۲

د- سایر امکانات تفریحی - فراغتی شهرداری منطقه دو

با توجه به تنوع امکانات، مواردی به غیر از بوستان‌ها، امکانات ورزشی و امکانات فرهنگی، تحت مقوله «سایر امکانات تفریحی و فراغتی» دسته‌بندی شد. مهم‌ترین آنها عبارت‌است از ۳۳ مورد زمین بازی مجهز به وسایل بازی کودکان و تالار.

ظرفیت‌های فراغتی منطقه سه شهرداری تهران

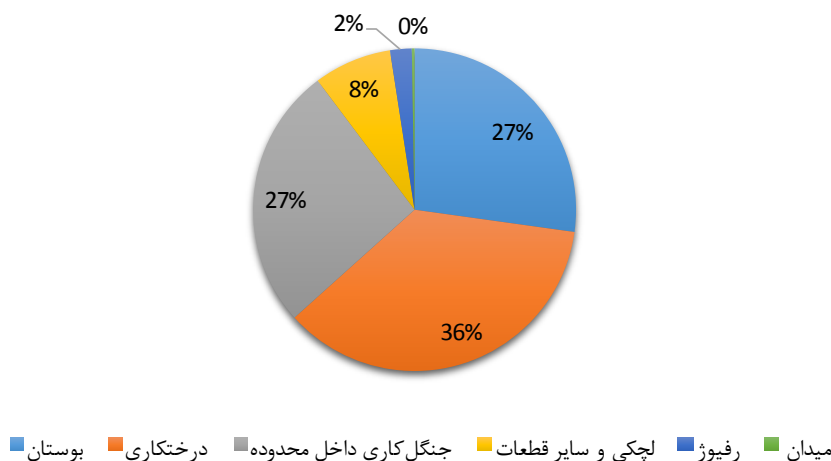
جدول شماره ۲۰-۵: سیمای کلی منطقه			
نام منطقه	جمعیت	خانوار	مساحت منطقه (کیلومترمربع)
۳	۳۲۵۱۹۳	۱۰۷۶۱۲	۲۹۰۴۵

الف ۳- بوستان‌ها و فضاهای سبز شهرداری منطقه سه

منطقه سه شهرداری تهران در مجموع ۵۱۹۲۸۹۷ مترمربع فضای سبز شهری دارد که از این میزان تعداد ۹۱ بوستان شامل پارک‌های جنگلی مساحتی معادل ۱۶۰۱۹۹۴ مترمربع دارند و بقیه فضای سبز به درختکاری، جنگل کاری، لچکی، رفیوژ، میادین و قطعات دیگر اختصاص داده شده‌است. نسبت این فضاهای سبز در جدول و نمودار زیر نشان داده شده‌است.

جدول شماره ۲۱-۵: بوستان‌ها و فضاهای سبز شهرداری منطقه ۳ (واحد مساحت: مترمربع)						
نام منطقه	تعداد بوستان	مساحت بوستان‌ها	درخت کاری	جنگل کاری	جمع کل فضای سبز درون شهری	سرانه
۳	۹۱	۱۶۰۱۹۹۴	۱۷۶۱۶۸۰	۱۲۸۸۲۲۷	۵۱۹۲۸۹۷	۱۶

نمودار شماره ۷- بوستان‌ها و فضای سبز شهرداری منطقه ۳

ب ۳- امکانات ورزشی شهرداری منطقه سه

در مجموع بالغ بر ۱۱۲ مورد امکانات و اماکن ورزشی در منطقه سه شهرداری تهران قرار دارد. ۷۳ مجتمع و باشگاه ورزشی، ۲۰ ست ورزشی، ۲ استخر و ۱۷ زمین بازی و ورزشی از جمله این امکانات هستند.

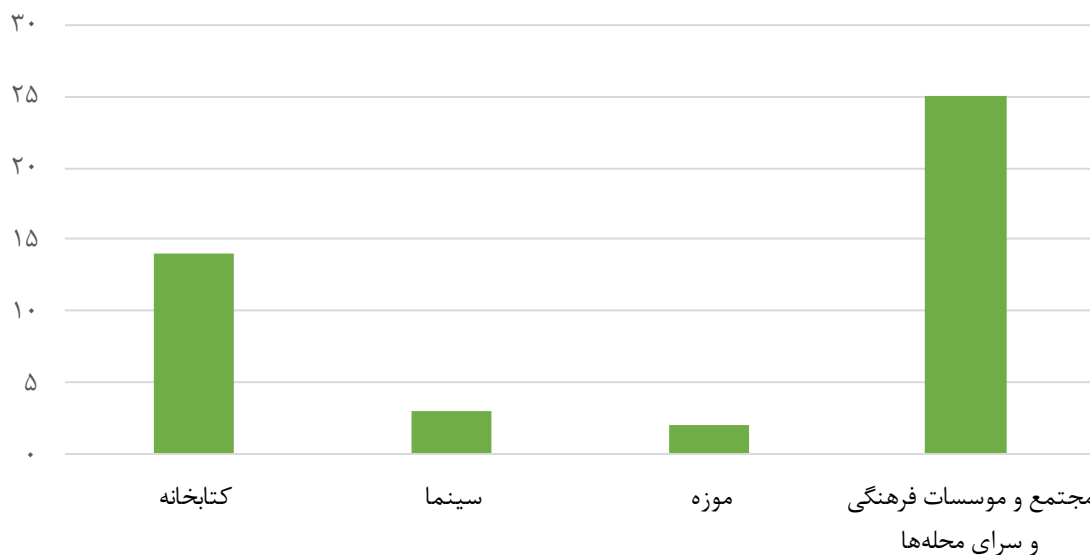
نام منطقه	زمین ورزشی	استخر	مجتمع ورزشی	باشگاه ورزشی	ست ورزشی	تعداد کل
۳	۱۷	۲	۲۴	۴۹	۲۰	۱۱۲

ج ۳- مراکز و امکانات فرهنگی شهرداری منطقه سه

مجموعاً بیش از ۴۴ مورد مراکز و امکانات فرهنگی در منطقه سه شهرداری تهران به این شرح قرار دارد. ۲۵ مورد از این مراکز شامل مجتمع‌ها، موسسات فرهنگی و سراهای محله هستند. عموم سراهای محله دارای خانه‌های فرهنگی شامل خانه کودک، خانه IT، خانه پژوهش، خانه سلامت، خانه علم و زندگی، خانه ورزش، خانه کتاب، خانه دوام و ایمنی، خانه قرآن و عترت و خانه فرهنگ و هنر هستند. آمار تعداد کتابخانه، سینما و موزه‌ها باتوجه به محدودیت اطلاعات، از منابع متعددی اخذ شده‌اند.

نام منطقه	کتابخانه	سینما	موزه	مجتمع‌ها، موسسات فرهنگی و سراهای محله	تعداد کل
۳	۱۴	۳	۲	۲۵	۴۴

نمودار شماره ۹ - مراکز و اماکن فرهنگی شهرداری منطقه ۳

د ۳ - سایر امکانات تفریحی - فراغتی شهرداری منطقه سه

با توجه به تنوع امکانات، مواردی به غیر از بوستان‌ها، امکانات ورزشی و امکانات فرهنگی، تحت مقوله «سایر امکانات تفریحی و فراغتی» دسته‌بندی شد. مهم‌ترین آنها عبارت‌است از ۷ مورد زمین بازی مجهز به وسایل بازی کودکان، مرکز آموزش گل و گیاه، تالار.

ظرفیت‌های فراغتی منطقه پنج شهرداری تهران

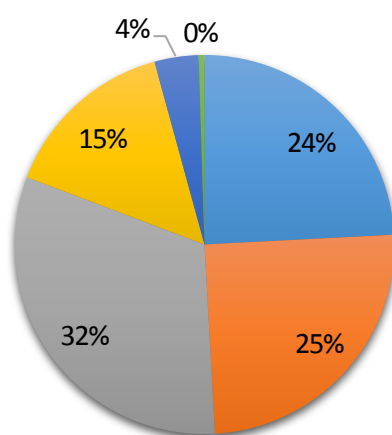
جدول شماره ۲۴-۵: سیمای کلی منطقه			
نام منطقه	جمعیت	خانوار	مساحت منطقه (کیلومتر مربع)
۵	۸۶۵۴۶۷	۲۹۱۲۲۰	۵۴,۲۸

الف ۵- بوستان‌ها و فضاهای سبز شهرداری منطقه پنج

منطقه پنج شهرداری تهران در مجموع ۱۲۴۴۶۱۵۱ مترمربع فضای سبز شهری دارد که از این میزان تعداد ۲۰۶ بوستان شامل پارک‌های جنگلی مساحتی معادل ۳۱۳۶۷۶۱ مترمربع دارند و بقیه فضای سبز به درختکاری، جنگل کاری، لچکی، رفیوژ، میادین و قطعات دیگر اختصاص داده شده است. نسبت این فضاهای سبز در جدول و نمودار زیر نشان داده شده است.

جدول شماره ۲۵-۵: بوستان‌ها و فضاهای سبز شهرداری منطقه ۵ (واحد مساحت: مترمربع)						
نام منطقه	تعداد بوستان	مساحت بوستان‌ها	درخت کاری	جنگل کاری	جمع کل فضای سبز درون شهری	سرانه
۵	۲۰۶	۳۱۳۶۷۶۱	۳۰۸۰۵۱۰	۳۹۰۹۳۵۸	۱۲۴۴۶۱۵۱	۱۵

نمودار شماره ۱۳- بوستان‌ها و فضای سبز شهرداری منطقه ۵

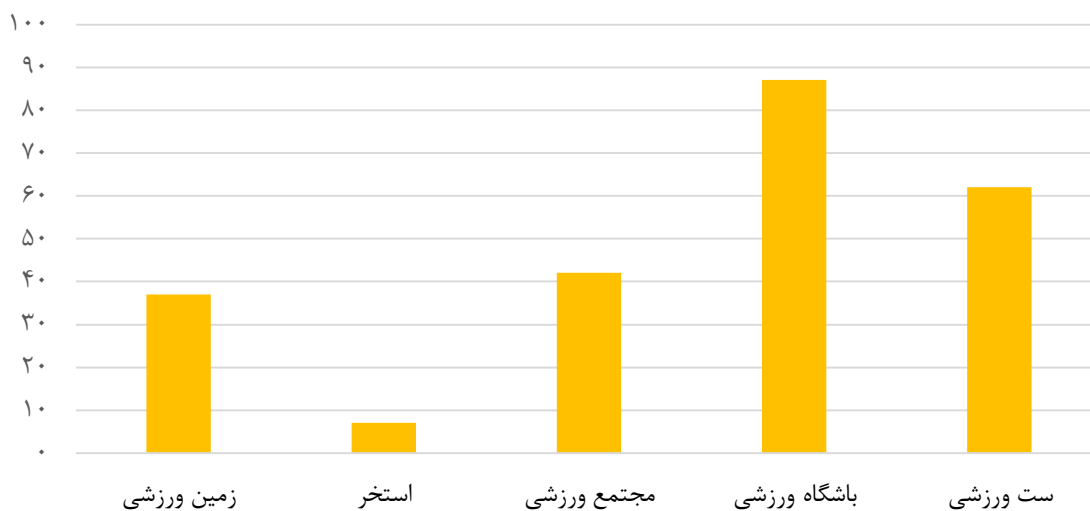
میدان ■ رفیوژ ■ لچکی و سایر قطعات ■ جنگل کاری داخل محدوده ■ درختکاری ■ بوستان

ب-۵- امکانات ورزشی شهرداری منطقه پنج

در مجموع بالغ بر ۲۳۵ مورد امکانات و اماکن ورزشی در منطقه پنج شهرداری تهران قرار دارد. ۱۲۹ مجتمع و باشگاه ورزشی، ۶۲ ست ورزشی، ۷ استخر و ۳۷ زمین بازی و ورزشی از جمله این امکانات هستند.

نام منطقه	زمین ورزشی	استخر	مجتمع ورزشی	باشگاه ورزشی	ست ورزشی	تعداد کل
۵	۳۷	۷	۴۲	۸۷	۶۲	۲۳۵

نمودار شماره ۱۴- امکانات ورزشی شهرداری منطقه ۵

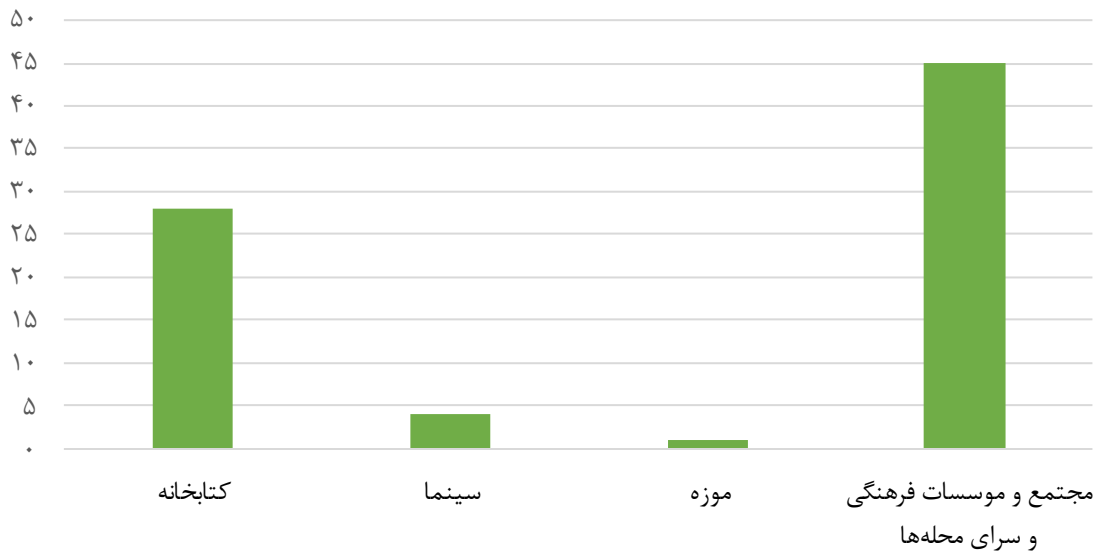

ج ۵- مراکز و امکانات فرهنگی شهرداری منطقه پنج

مجموعاً بیش از ۷۸ مورد مراکز و امکانات فرهنگی در منطقه پنج شهرداری تهران به این شرح قرار دارد. ۴۵ مورد از این مراکز شامل مجتمع‌ها، موسسات فرهنگی و سراهای محله هستند. عموم سراهای محله دارای خانه‌های فرهنگی شامل خانه کودک، خانه IT، خانه پژوهش، خانه سلامت، خانه علم و زندگی، خانه ورزش، خانه کتاب، خانه دوام و ایمنی، خانه قرآن و عترت و خانه فرهنگ و هنر هستند. آمار تعداد کتابخانه، سینما و موزه‌ها باتوجه به محدودیت اطلاعات، از منابع متعددی اخذ شده‌اند.

نام منطقه	کتابخانه	سینما	موزه	مجتمع‌ها، موسسات فرهنگی و سراهای محله	تعداد کل
۵	۲۸	۴	۱	۴۵	بیش از ۷۸ مورد

نمودار شماره ۱۵- مراکز و اماکن فرهنگی شهرداری منطقه ۵

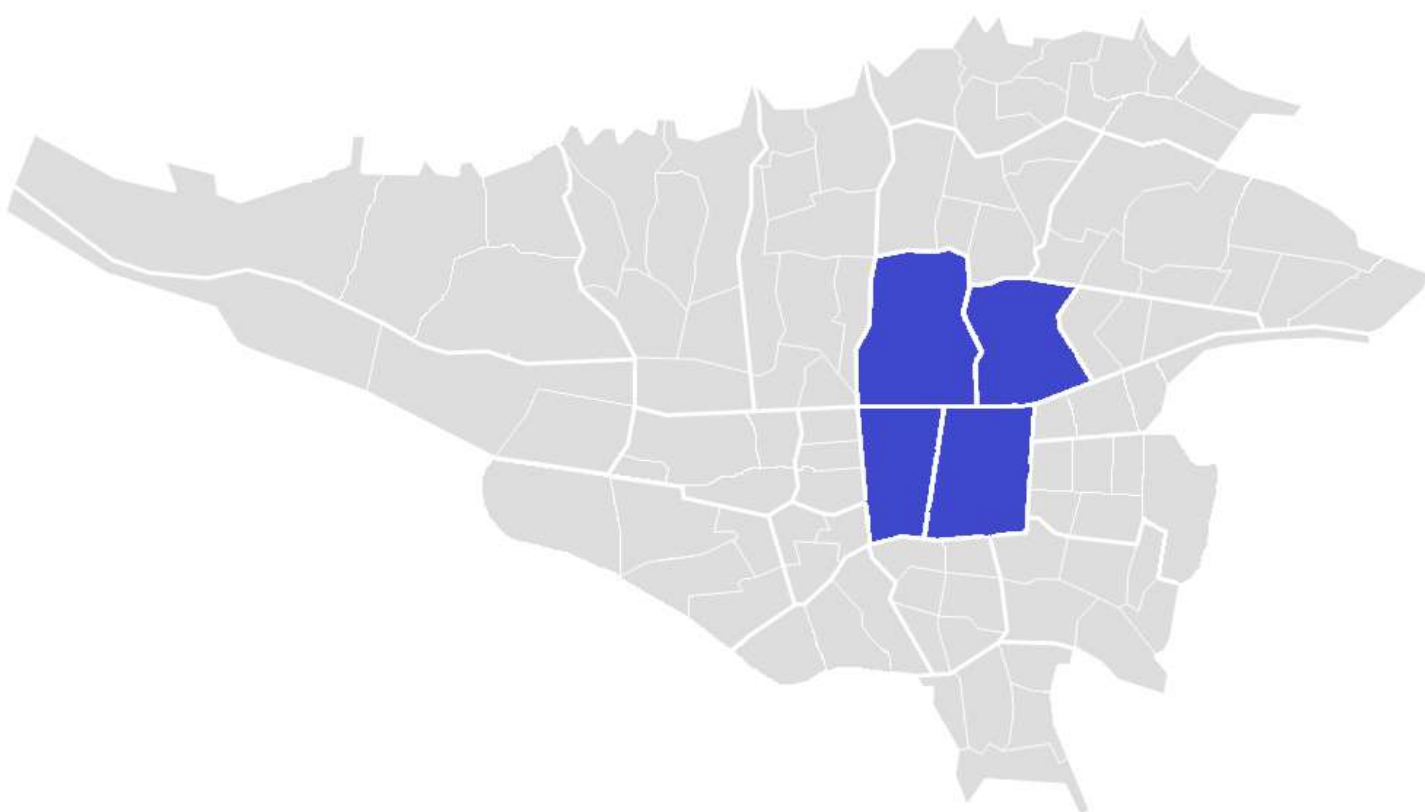
د ۵- سایر امکانات تفریحی - فراغتی شهرداری منطقه پنج

با توجه به تنوع امکانات، مواردی به‌غیر از بوستان‌ها، امکانات ورزشی و امکانات فرهنگی، تحت مقوله «سایر امکانات تفریحی و فراغتی» دسته‌بندی شد. مهم‌ترین آنها عبارت‌است از ۳۴ مورد زمین بازی مجهز به وسایل بازی کودکان، ۳ شهربازی و باغ وحش.

ظرفیتهای فراغتی

پهنه مرکزی

(مناطق ۶، ۷، ۱۱، ۱۲)

1113349

جمعیت

388128

خانوار

65.32

مساحت پهنه

سیمای کلی پهنه مرکزی

پهنه مرکزی دربرگیرنده مناطق ۶، ۷، ۱۱ و ۱۲ است. جمعیت این پهنه 1113349 نفر و مساحت آن 65.32 کیلومتر مربع است. اطلاعات جمعیتی و مساحت این پهنه به تفکیک مناطق به شرح جدول زیر است.

نام منطقه	جمعیت	مرد	زن	خانوار	مساحت (کیلومتر مربع)
۶	۲۵۱۳۸۴	۱۲۳۱۶۱	۱۲۸۲۲۳	۸۵۰۹۲	۲۱,۳۷
۷	۳۱۳۱۹۴	۱۵۲۰۲۴	۱۶۰۱۷۰	۱۱۵۹۳۰	۱۵,۳۴
۱۱	۳۰۷۹۴۰	۱۵۴۴۷۷	۱۵۳۴۶۳	۱۰۷۶۲۷	۱۲,۶
۱۲	۲۴۱۸۳۱	۱۲۲۶۶۱	۱۱۹۱۷۰	۷۹۴۷۹	۱۶,۰۱
پهنه مرکزی	۱۱۱۳۳۴۹				۶۵,۳۲

بوستانها و فضای سبز پهنه مرکزی

سرانه فضای سبز پهنه مرکزی ۶ متر مربع است و از این نظر پهنه فقیری محسوب می‌شود. این پهنه با ۲۱۸ بوستان در مجموع ۷۱۸۷۹۵۰ مترمربع فضای سبز درون شهری دارد.

جدول شماره ۲۹-۵: بوستانها و فضاهای سبز پهنه مرکزی (واحد مساحت: مترمربع)				
نام منطقه	تعداد بوستان	مساحت بوستانها	جمع کل فضای سبز درون شهری	سرانه
۶	۶۶	۷۸۱۸۰۰	۳۰۸۰۰۰۰	۱۲
۷	۵۹	۲۷۶۷۲۳	۱۲۵۳۵۲۸	۴
۱۱	۳۲	۵۲۶۲۵۱	۱۴۳۶۷۰۹	۵
۱۲	۶۱	۶۱۱۵۵۹	۱۴۱۷۷۱۳	۶
پهنه مرکزی	۲۱۸	۲۱۹۶۳۳۳	۷۱۸۷۹۵۰	۶

امکانات ورزشی پهنه مرکزی

مجموع امکانات ورزشی پهنه مرکزی ۲۱۳ مورد است. توزیع امکانات این پهنه از نظر نوع امکانات عبارت از ۲۸ زمین ورزشی، ۱۵ استخر، ۶۷ مجتمع ورزشی، ۸۸ باشگاه ورزشی و ۱۵ ست ورزشی به تفکیک منطقه به شرح جدول زیر است.

جدول شماره ۳۰-۵: امکانات ورزشی پهنه مرکزی						
نام منطقه	زمین ورزشی	استخر	مجتمع ورزشی	باشگاه ورزشی	ست ورزشی	جمع کل
۶	۱۶	۹	۱۸	۳۰	۷	۸۰
۷	۷	۵	۱۵	۲۴	۷	۵۸
۱۱	۲	۱	۱۱	۲۴	۱	۳۹
۱۲	۳	۰	۲۳	۱۰	۰	۳۶
پهنه مرکزی	۲۸	۱۵	۶۷	۸۸	۱۵	۲۱۳

مراکز و امکانات فرهنگی پهنه مرکزی

در پهنه مرکزی ۲۴۲ مورد امکانات و مراکز فرهنگی وجود دارد. توزیع مراکز و امکانات فرهنگی شهرداری تهران در پهنه شمال، شامل ۵۵ کتابخانه، ۳۰ سینما، ۴۶ موزه، ۱۱۲ مجتمع، موسسه فرهنگی و سرای محله به تفکیک منطقه به شرح جدول زیر است.

جدول شماره ۳۱-۵: مراکز و امکانات فرهنگی پهنه مرکزی					
نام منطقه	کتابخانه	سینما	موزه	مجتمع‌ها، موسسات فرهنگی و سراهای محله	تعداد کل
۶	۱۲	۱۶	۵	۳۶	۶۹
۷	۲۱	۸	۴	۱۶	۴۹
۱۱	۹	۳	۱۵	۲۶	۵۲
۱۲	۱۳	۳	۲۲	۳۴	۷۲
پهنه مرکزی	۵۵	۳۰	۴۶	۱۱۲	۲۴۲

ظرفیت‌های فراغتی منطقه شش شهرداری تهران

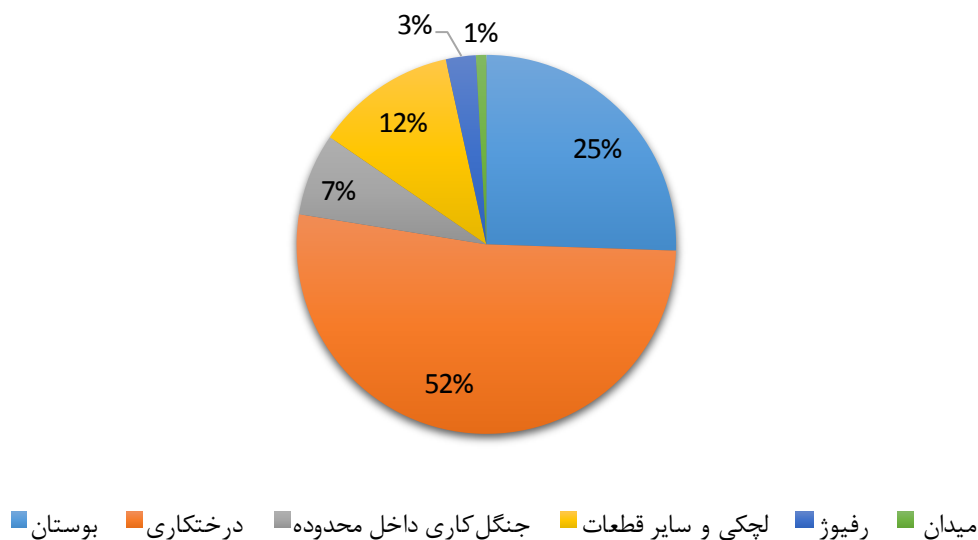
جدول شماره ۳۲-۵: سیمای کلی منطقه			
نام منطقه	جمعیت	خانوار	مساحت منطقه (کیلومتر مربع)
۶	۲۲۳۲۴۰	۷۲۹۶۷	۲۱,۳۷

الف ۶- بوستان‌ها و فضاهای سبز شهرداری منطقه شش

منطقه شش شهرداری تهران در مجموع ۳۰۸۰۰۰۰ مترمربع فضای سبز شهری دارد که از این میزان تعداد ۶۶ بوستان شامل پارک‌های جنگلی مساحتی معادل ۷۸۱۸۰۰ مترمربع دارند و بقیه فضای سبز به درختکاری، جنگل کاری، لچکی، رفیوژ، میدین و قطعات دیگر اختصاص داده شده است. نسبت این فضاهای سبز در جدول و نمودار زیر نشان داده شده است.

جدول شماره ۳۳-۵: بوستان‌ها و فضاهای سبز شهرداری منطقه شش (واحد مساحت: مترمربع)						
نام منطقه	تعداد بوستان	مساحت بوستان‌ها	درخت کاری	جنگل کاری	جمع کل فضای سبز درون شهری	سرانه
۶	۶۶	۷۸۱۸۰۰	۱۵۸۸۸۱۲	۲۱۴۳۱۵	۳۰۸۰۰۰۰	۱۲

نمودار شماره ۱۶- بوستان‌ها و فضای سبز شهرداری منطقه ۶

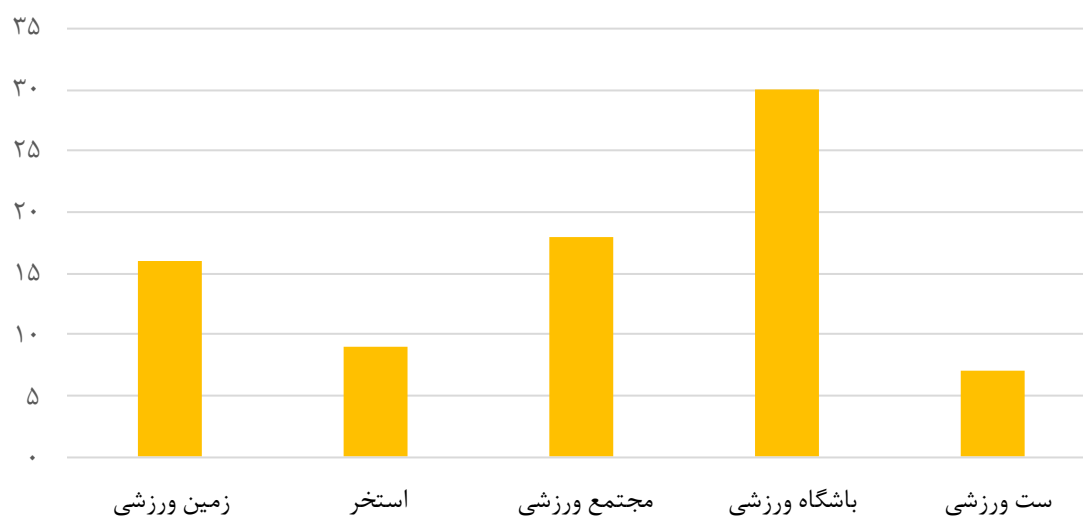

ب ۶- امکانات ورزشی شهرداری منطقه شش

در مجموع بالغ بر ۸۰ مورد امکانات و اماکن ورزشی در منطقه شش شهرداری تهران قرار دارد. ۴۸ مجتمع و باشگاه ورزشی، ۷ ست ورزشی، ۹ استخر و ۱۶ زمین بازی و ورزشی از جمله این امکانات هستند.

جدول شماره ۳۴-۵: امکانات ورزشی شهرداری منطقه ۶ (تعداد)						
نام منطقه	زمین ورزشی	استخر	مجتمع ورزشی	باشگاه ورزشی	ست ورزشی	تعداد کل
۶	۱۶	۹	۱۸	۳۰	۷	۸۰

نمودار شماره ۱۷- امکانات ورزشی شهرداری منطقه ۶

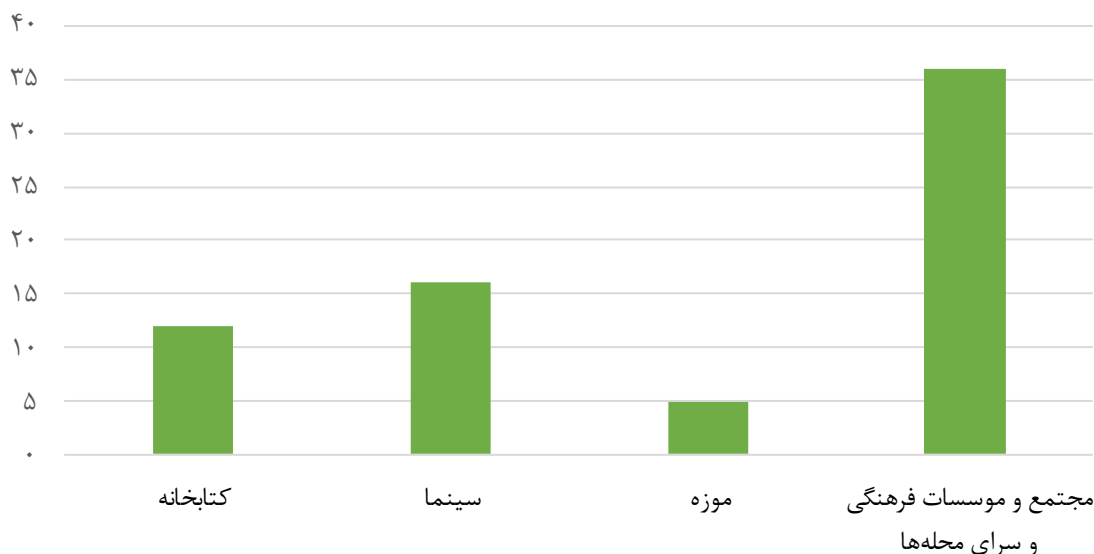

ج ۶- مراکز و امکانات فرهنگی شهرداری منطقه شش

مجموعاً بیش از ۶۹ مورد مراکز و امکانات فرهنگی در منطقه شش شهرداری تهران به این شرح قرار دارد. ۳۶ مورد از این مراکز شامل مجتمع‌ها، موسسات فرهنگی و سراهای محله هستند. عموم سراهای محله دارای خانه‌های فرهنگی شامل خانه کودک، خانه IT، خانه پژوهش، خانه سلامت، خانه علم و زندگی، خانه ورزش، خانه کتاب، خانه دوام و ایمنی، خانه قرآن و عترت و خانه فرهنگ و هنر هستند. آمار تعداد کتابخانه، سینما و موزه‌ها با توجه به محدودیت اطلاعات، از منابع متعددی اخذ شده‌اند.

جدول شماره ۳۵-۵: مراکز و امکانات فرهنگی شهرداری منطقه ۶					
نام منطقه	کتابخانه	سینما	موزه	مجتمع‌ها، موسسات فرهنگی و سراهای محله	تعداد کل
۶	۱۲	۱۶	۵	۳۶	۶۹

نمودار شماره ۱۸- مراکز و اماکن فرهنگی شهرداری منطقه ۶

د ۶- سایر امکانات تفریحی - فراغتی شهرداری منطقه شش

با توجه به تنوع امکانات، مواردی به غیر از بوستان‌ها، امکانات ورزشی و امکانات فرهنگی، تحت مقوله «سایر امکانات تفریحی و فراغتی» دسته‌بندی شد. مهم‌ترین آنها عبارت‌است از زمین بازی، نگارخانه، تالار و کانون موسیقی

ظرفیت‌های فراغتی منطقه هفت شهرداری تهران

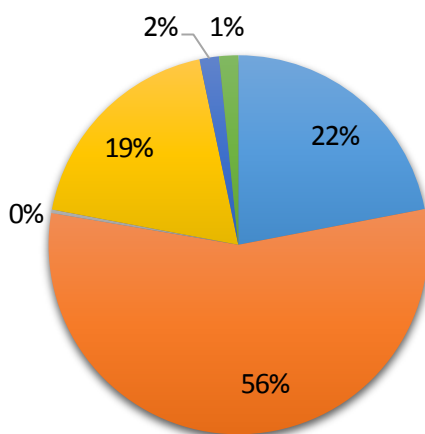
جدول شماره ۳۶-۵: سیمای کلی منطقه			
نام منطقه	جمعیت	خانوار	مساحت منطقه (کیلومترمربع)
۷	۳۰۹۸۴۴	۱۰۳۲۸۶	۱۵,۳۴

الف ۷- بوستان‌ها و فضاهای سبز شهرداری منطقه هفت

منطقه هفت شهرداری تهران در مجموع ۱۲۵۳۵۲۸ مترمربع فضای سبز شهری دارد که از این میزان تعداد ۵۹ بوستان شامل پارک‌های جنگلی مساحتی معادل ۲۷۶۷۲۳ مترمربع دارند و بقیه فضای سبز به درختکاری، جنگل کاری، لچکی، رفیوژ، میادین و قطعات دیگر اختصاص داده شده است. نسبت این فضاهای سبز در جدول و نمودار زیر نشان داده شده است.

جدول شماره ۳۷-۵: بوستان‌ها و فضاهای سبز شهرداری منطقه ۷ (واحد مساحت: مترمربع)						
نام منطقه	تعداد بوستان	مساحت بوستان‌ها	درخت کاری	جنگل کاری	جمع کل فضای سبز درون شهری	سرانه
۷	۵۹	۲۷۶۷۲۳	۶۹۶۵۷۲	۳۶۷۲	۱۲۵۳۵۲۸	۴

نمودار شماره ۱۹- بوستان‌ها و فضای سبز شهرداری منطقه ۷

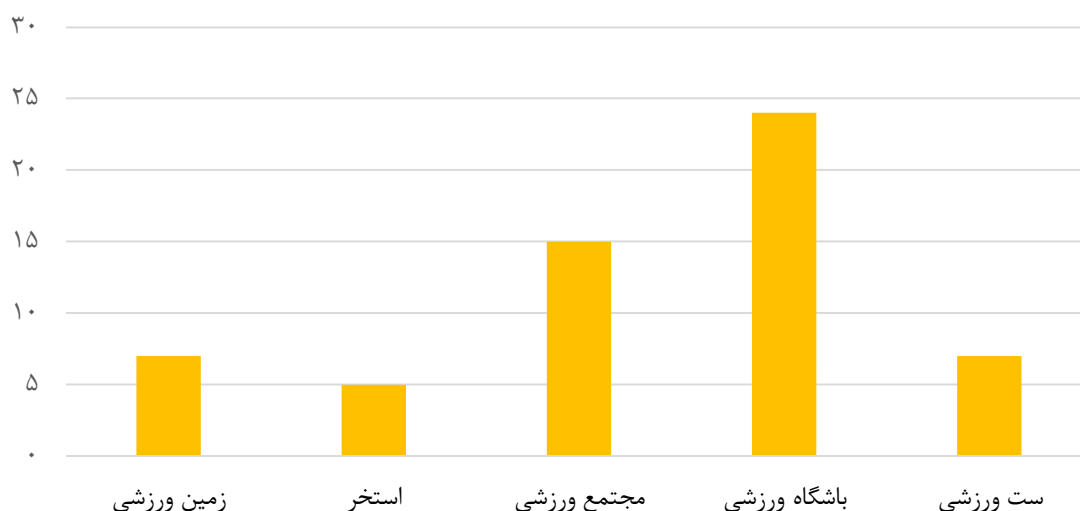
■ بوستان ■ درختکاری ■ جنگل کاری داخل محدوده ■ لچکی و سایر قطعات ■ رفیوژ ■ میدان

ب ۷- امکانات ورزشی شهرداری منطقه هفت

در مجموع بالغ بر ۵۸ مورد امکانات و اماکن ورزشی در منطقه هفت شهرداری تهران قرار دارد. ۳۹ مجتمع و باشگاه ورزشی، ۵ استخر و ۷ زمین بازی و ورزشی از جمله این امکانات هستند.

نام منطقه	زمین ورزشی	استخر	مجتمع ورزشی	باشگاه ورزشی	ست ورزشی	تعداد کل
۷	۷	۵	۱۵	۲۴	۷	۵۸

نمودار شماره ۲۰- امکانات ورزشی شهرداری منطقه ۷

ج ۷- مراکز و امکانات فرهنگی شهرداری منطقه هفت

مجموعاً بیش از ۴۹ مورد مراکز و امکانات فرهنگی در منطقه هفت شهرداری تهران به این شرح قرار دارد. ۱۶ مورد از این مراکز شامل مجتمع‌ها، موسسات فرهنگی و سراهای محله هستند. عموم سراهای محله دارای خانه‌های فرهنگی شامل خانه کودک، خانه IT، خانه پژوهش، خانه سلامت، خانه علم و زندگی، خانه ورزش، خانه کتاب، خانه دوام و ایمنی، خانه قرآن و عترت و خانه فرهنگ و هنر هستند. آمار تعداد کتابخانه، سینما و موزه‌ها باتوجه به محدودیت اطلاعات، از منابع متعددی اخذ شده‌اند.

جدول شماره ۳۹-۵: مراکز و امکانات فرهنگی شهرداری منطقه ۷					
نام منطقه	کتابخانه	سینما	موزه	مجتمع‌ها، موسسات فرهنگی و سراهای محله	تعداد کل
۷	۲۱	۸	۴	۱۶	۴۹

نمودار شماره ۲۱- مراکز و اماکن فرهنگی شهرداری منطقه ۷

د ۷- سایر امکانات تفریحی - فراغتی شهرداری منطقه هفت

با توجه به تنوع امکانات، مواردی به‌غیر از بوستان‌ها، امکانات ورزشی و امکانات فرهنگی، تحت مقوله «سایر امکانات تفریحی و فراغتی» دسته‌بندی شد. مهم‌ترین آنها عبارت‌است از ۷ مورد زمین بازی مجهز به وسایل بازی کودکان، سالن تئاتر، چایخانه و نگارستان.

ظرفیت‌های فراغتی منطقه ۱۱ شهرداری تهران

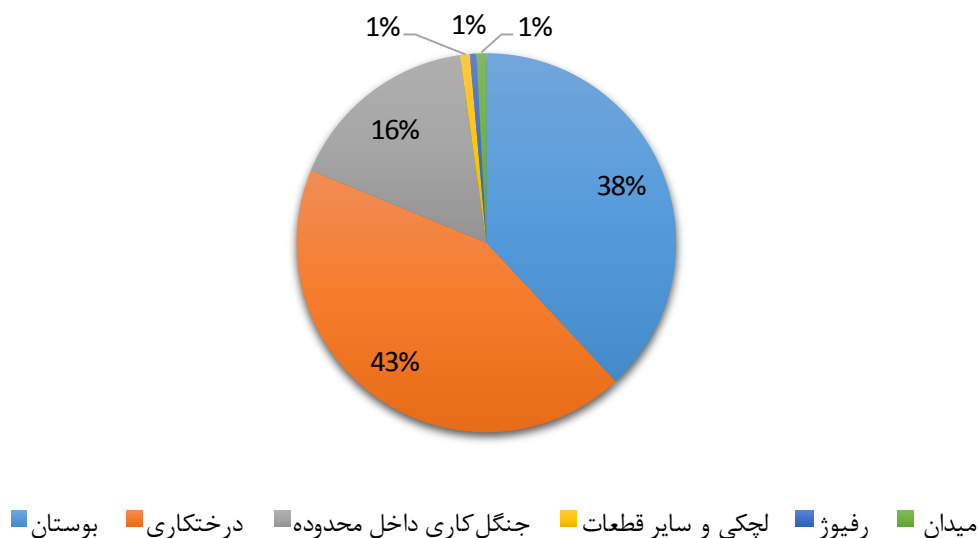
جدول شماره ۴۰-۵: سیمای کلی منطقه			
نام منطقه	جمعیت	خانوار	مساحت منطقه (کیلومتر مربع)
۱۱	۲۹۶۱۷۹	۱۰۰۳۴۶	۱۲,۶

الف ۱۱- بوستان‌ها و فضاهای سبز شهرداری منطقه ۱۱

منطقه یازده شهرداری تهران در مجموع ۱۴۳۶۷۰۹ مترمربع فضای سبز شهری دارد که از این میزان تعداد ۳۲ بوستان شامل پارک‌های جنگلی مساحتی معادل ۵۲۶۲۵۱ مترمربع دارند و بقیه فضای سبز به درخت‌کاری، جنگل‌کاری، لچکی، رفیوژ، میادین و قطعات دیگر اختصاص داده شده است. سهم این فضاهای سبز در جدول و نمودار زیر نشان داده شده است.

جدول شماره ۴۱-۵: بوستان‌ها و فضاهای سبز شهرداری منطقه ۱۱ (واحد مساحت: متر مربع)						
نام منطقه	تعداد بوستان	مساحت بوستان‌ها	درخت‌کاری	جنگل‌کاری	جمع کل فضای سبز درون شهری	سرانه
۱۱	۳۲	۵۲۶۲۵۱	۵۸۳۶۵۴	۲۲۳۴۶۲	۱۴۳۶۷۰۹	۵

نمودار شماره ۳۱- بوستان‌ها و فضای سبز شهرداری منطقه ۱۱

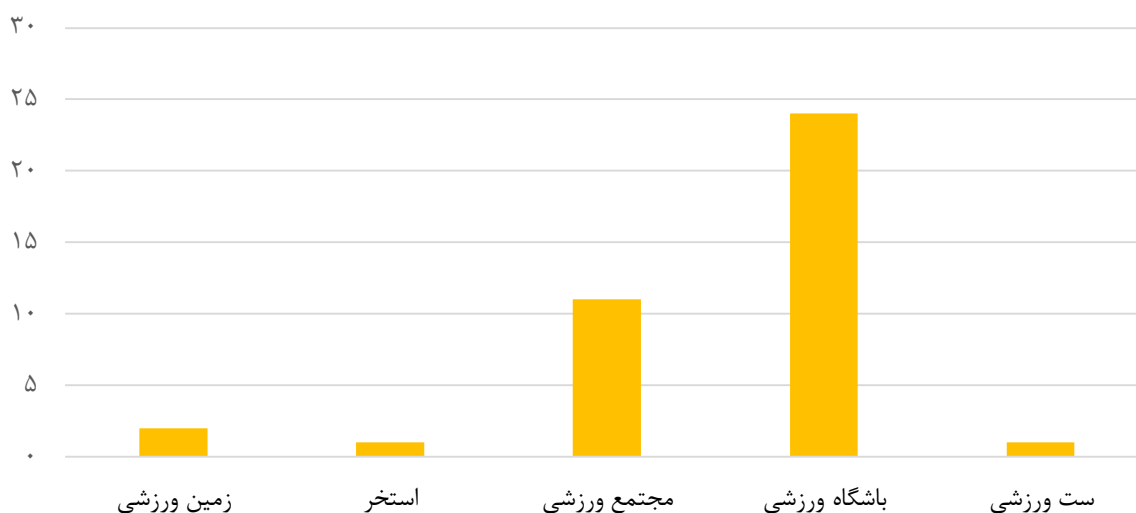

ب ۱۱- امکانات ورزشی شهرداری منطقه ۱۱

در مجموع بالغ بر ۳۹ مورد امکانات و اماکن ورزشی در منطقه یازده شهرداری تهران قرار دارد. ۳۵ مجتمع و باشگاه ورزشی، ۱ ست ورزشی، ۱ استخر و ۲ زمین بازی و ورزشی از جمله این امکانات هستند.

جدول شماره ۴۲-۵: امکانات ورزشی شهرداری منطقه ۱۱ (تعداد)						
نام منطقه	زمین ورزشی	استخر	مجتمع ورزشی	باشگاه ورزشی	ست ورزشی	تعداد کل
۱۱	۲	۱	۱۱	۲۴	۱	۳۹

نمودار شماره ۳۲- امکانات ورزشی شهرداری منطقه ۱۱

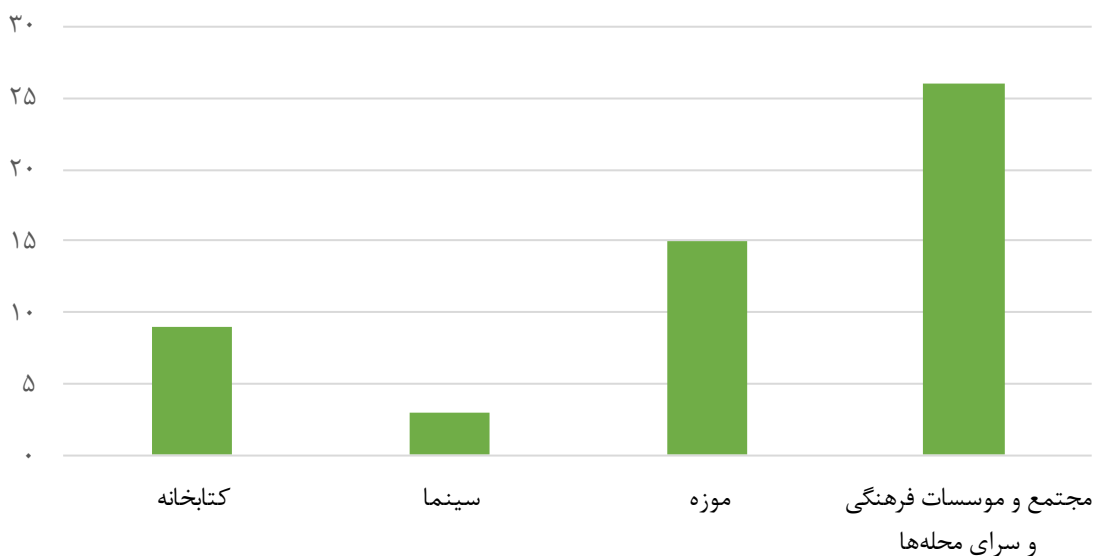

ج ۱۱- مراکز و امکانات فرهنگی شهرداری منطقه ۱۱

مجموعاً بیش از ۵۲ مورد مراکز و امکانات فرهنگی در منطقه یک شهرداری تهران به این شرح قرار دارد. ۲۶ مورد از این مراکز شامل مجتمع‌ها، موسسات فرهنگی و سراهای محله هستند. عموم سراهای محله، دارای خانه‌های فرهنگی شامل خانه کودک، خانه IT، خانه پژوهش، خانه سلامت، خانه علم و زندگی، خانه ورزش، خانه کتاب، خانه دوام و ایمنی، خانه قرآن و عترت و خانه فرهنگ و هنر هستند. آمار تعداد کتابخانه، سینما و موزه‌ها با توجه به محدودیت اطلاعات از منابع متعددی اخذ شده‌اند.

جدول شماره ۴۳-۵: مراکز و امکانات فرهنگی شهرداری منطقه ۱۱					
نام منطقه	کتابخانه	سینما	موزه	مجتمع‌ها، موسسات فرهنگی و سراهای محله	تعداد کل
۱۱	۹	۳	۱۵	۲۶	بیش از ۵۲ مورد

نمودار شماره ۳۳- مراکز و اماکن فرهنگی شهرداری منطقه ۱۱

د ۱۱- سایر امکانات تفریحی - فراغتی شهرداری منطقه ۱۱

با توجه به تنوع امکانات، مواردی به غیر از بوستان‌ها، امکانات ورزشی و امکانات فرهنگی، تحت مقوله «سایر امکانات تفریحی و فراغتی» دسته‌بندی شد. مهم‌ترین آنها عبارت‌است از پاتوق خوشیاران جنوبی، گرمابه خصوصی لوکس، عکاسی دید سوم و یک مورد زمین بازی مجهز به وسایل بازی کودکان.

ظرفیت‌های فراغتی منطقه ۱۲ شهرداری تهران

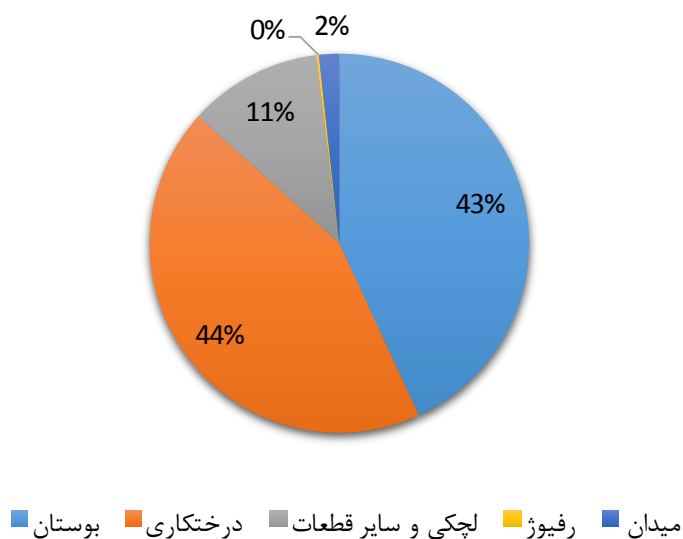
جدول شماره ۴۴-۵: سیمای کلی منطقه			
نام منطقه	جمعیت	خانوار	مساحت منطقه (کیلومتر مربع)
۱۲	۲۳۴۳۷۰	۸۰۴۷۷	۱۶,۰۱

الف ۱۲- بوستان‌ها و فضاهای سبز شهرداری منطقه ۱۲

منطقه دوازده شهرداری تهران در مجموع ۱۴۱۷۷۱۳ مترمربع فضای سبز شهری دارد که از این میزان تعداد ۶۱ بوستان شامل پارک‌های جنگلی مساحتی معادل 611559 مترمربع دارند و بقیه فضای سبز به درخت کاری، جنگل کاری، لچکی، رفیوژ، میادین و قطعات دیگر اختصاص داده شده است. سهم این فضاهای سبز در جدول و نمودار زیر نشان داده شده است.

جدول شماره ۴۵-۵: بوستان‌ها و فضاهای سبز شهرداری منطقه ۱۲ (واحد مساحت: متر مربع)						
نام منطقه	تعداد بوستان	مساحت بوستان‌ها	درخت کاری	جنگل کاری	جمع کل فضای سبز درون شهری	سرانه
۱۲	۶۱	۶۱۱۵۵۹	۶۱۵۹۴۸	-	۱۴۱۷۷۱۳	۶

نمودار شماره ۳۴- بوستان‌ها و فضای سبز شهرداری منطقه ۱۲

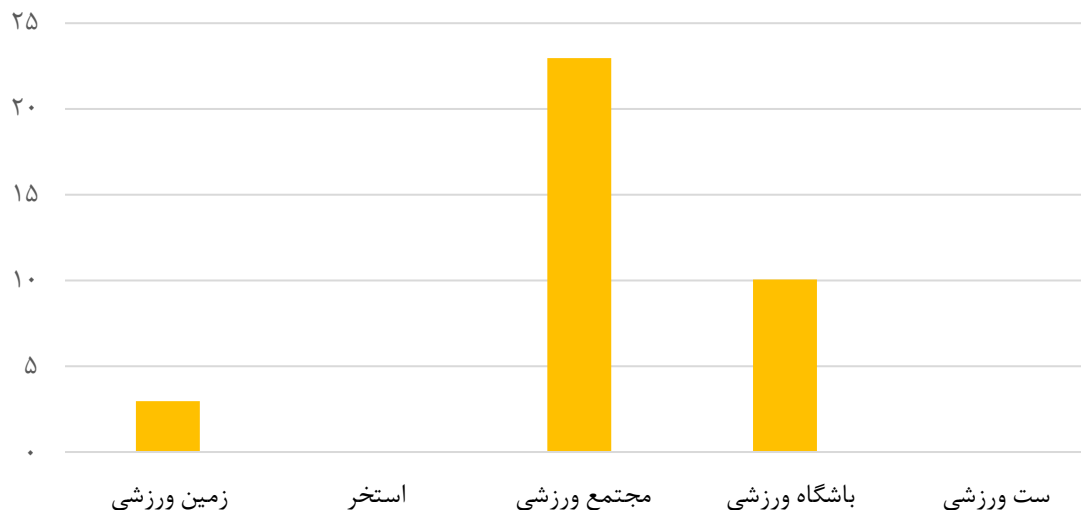
ب ۱۲- امکانات ورزشی شهرداری منطقه ۱۲

در مجموع بالغ بر ۳۶ مورد امکانات و اماکن ورزشی در منطقه دوازده شهرداری تهران قرار دارد. ۳۳ مجتمع و باشگاه ورزشی و ۳ زمین بازی و ورزشی از جمله این امکانات هستند.

جدول شماره ۴۶-۵: امکانات ورزشی شهرداری منطقه ۱۲ (تعداد)

نام منطقه	زمین ورزشی	استخر	مجتمع ورزشی	باشگاه ورزشی	ست ورزشی	تعداد کل
۱۲	۳	۰	۲۳	۱۰	۰	۳۶

نمودار شماره ۳۵- امکانات ورزشی شهرداری منطقه ۱۲

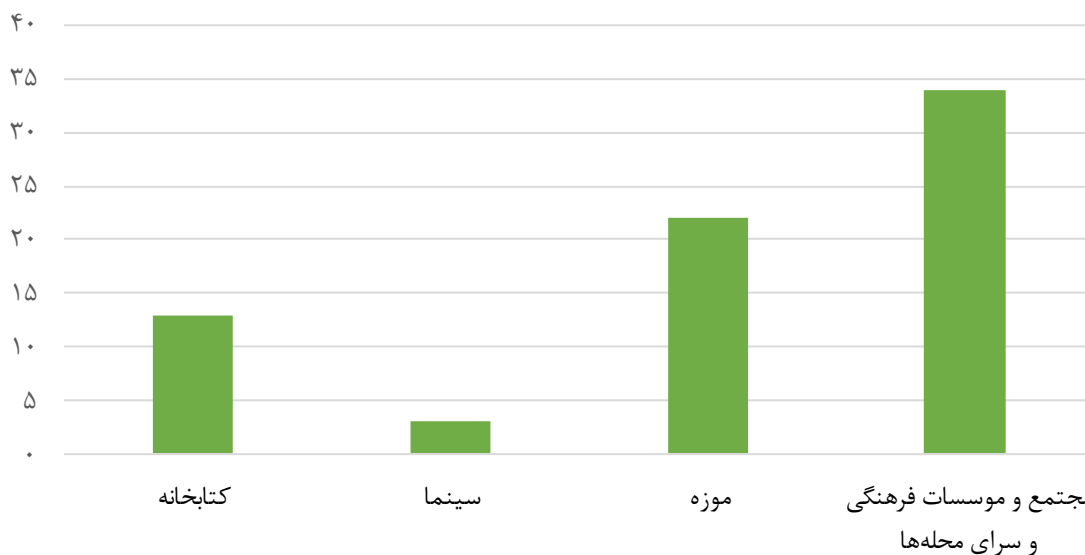

ج ۱۲- مراکز و امکانات فرهنگی شهرداری منطقه ۱۲

مجموعاً بیش از ۷۲ مورد مراکز و امکانات فرهنگی در منطقه یک شهرداری تهران به این شرح قرار دارد. ۳۴ مورد از این مراکز شامل مجتمع‌ها، موسسات فرهنگی و سراهای محله هستند. عموم سراهای محله، دارای خانه‌های فرهنگی شامل خانه کودک، خانه IT، خانه پژوهش، خانه سلامت، خانه علم و زندگی، خانه ورزش، خانه کتاب، خانه دوام و ایمنی، خانه قرآن و عترت و خانه فرهنگ و هنر هستند. آمار تعداد کتابخانه، سینما و موزه‌ها با توجه به محدودیت اطلاعات از منابع متعددی اخذ شده‌اند.

نام منطقه	کتابخانه	سینما	موزه	مجتمع‌ها، موسسات فرهنگی و سراهای محله	تعداد کل
۱۲	۱۳	۳	۲۲	۳۴	۷۲

نمودار شماره ۳۶- مراکز و اماکن فرهنگی شهرداری منطقه ۱۲

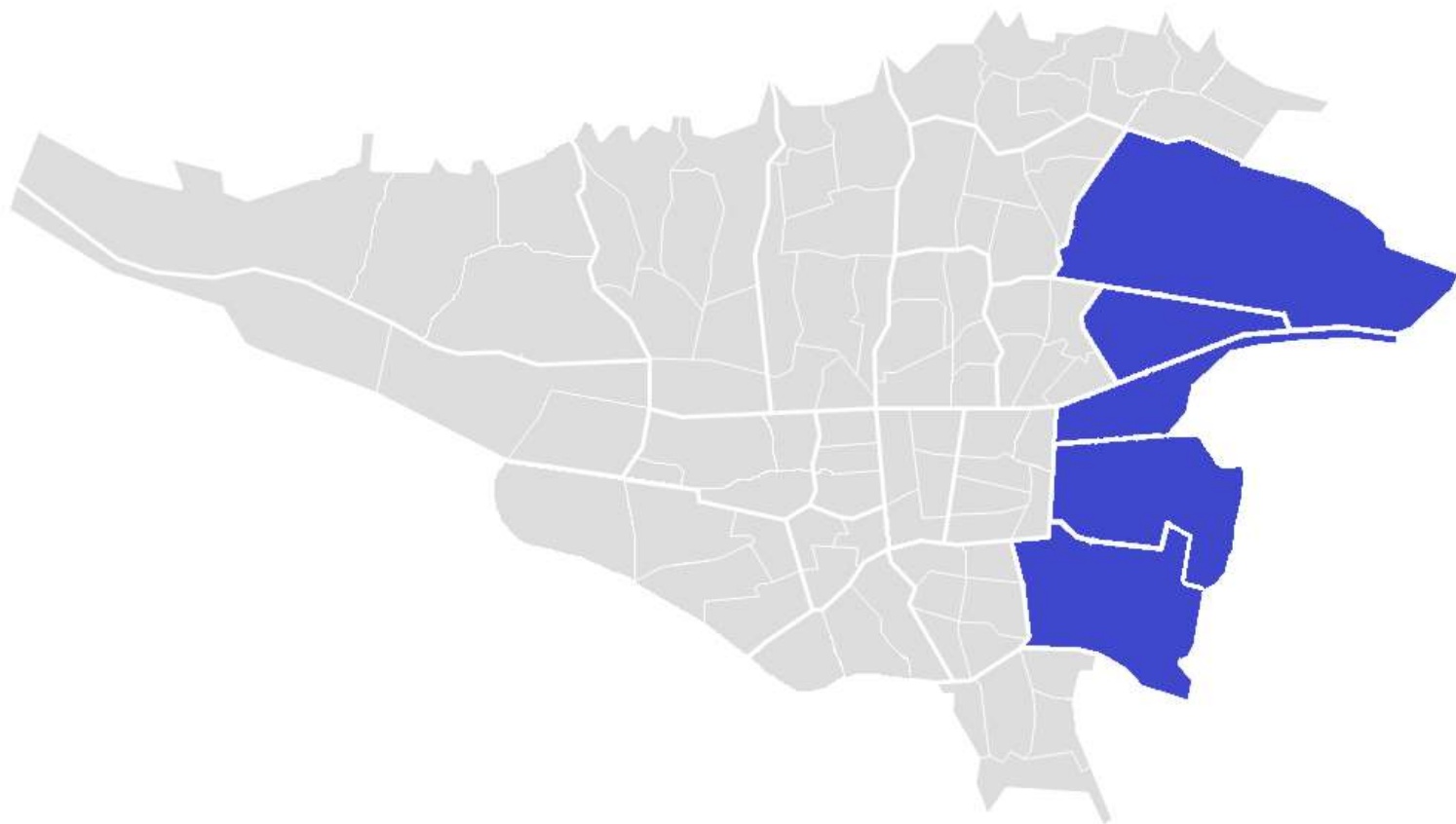
۲- سایر امکانات تفریحی - فراغتی شهرداری منطقه ۱۲

با توجه به تنوع امکانات، مواردی به غیر از بوستان‌ها، امکانات ورزشی و امکانات فرهنگ، تحت مقوله «سایر امکانات تفریحی و فراغتی» دسته‌بندی شد. مهم‌ترین آنها عبارت‌است از تالار گفتگو، سالن همایش و استودیو واقع در مجتمع فرهنگی شهدای هفتم تیر (سرچشمه) و ۸ مورد زمین بازی مجهز به وسایل بازی کودکان.

ظرفیتهای فراغتی

پهنه شرق

(مناطق ۴، ۸، ۱۳، ۱۴، ۱۵)

2750224

جمعیت

912339

خانوار

139.08

مساحت

پهنه

۳۷۸

سیمای کلی پهنه شرق

پهنه شرق دربرگیرنده مناطق مناطق ۴، ۸، ۱۳، ۱۴ و ۱۵ است. جمعیت این پهنه 2750224 نفر و مساحت آن 139.08 کیلومتر مربع است. اطلاعات جمعیتی و مساحت این پهنه به تفکیک مناطق به شرح جدول زیر است.

نام منطقه	جمعیت	مرد	زن	خانوار	مساحت (کیلومترمربع)
۴	۹۱۹۰۰۱	۴۵۷۴۶۰	۴۶۱۵۴۱	۳۰۴۱۶۹	۶۱,۲۸
۸	۴۲۵۱۹۷	۲۰۸۳۷۹	۲۱۶۸۱۸	۱۴۸۵۸۲	۱۳,۲۲
۱۳	۲۴۸۹۵۲	۱۲۳۲۸۹	۱۲۵۶۶۳	۸۴۱۶۱	۱۲,۹
۱۴	۵۱۵۷۹۵	۲۵۸۵۷۷	۲۵۷۲۱۸	۱۷۱۱۲۱	۲۲,۰۲
۱۵	۶۴۱۲۷۹	۳۲۵۹۸۵	۳۱۵۲۹۴	۲۰۴۳۰۶	۲۹,۶۶
پهنه شرق	۲۷۵۰۲۲۴				۱۳۹,۰۸

بوستانها و فضای سبز پهنه شرق

پهنه شرق با سرانه ۱۴ متر مربع فضای سبز، ۶۲۶ بوستان و در مجموع ۳۸۹۳۷۳۲۲ مترمربع فضای سبز درون شهری دارد.

نام منطقه	تعداد بوستان	مساحت بوستانها	جمع کل فضای سبز درون شهری	سرانه
۴	۲۵۵	۱۴۲۲۶۳۷۱	۱۹۹۳۸۸۱۵	۲۲
۸	۸۷	۳۵۹۲۴۰	۱۷۰۶۹۹۹	۴
۱۳	۶۴	۶۰۸۳۷۶	۳۰۴۲۶۴۲	۱۲
۱۴	۸۹	۹۶۴۳۶۶	۳۸۴۴۰۵۰	۷
۱۵	۱۳۱	۵۱۶۳۳۳۳	۱۰۴۰۴۸۱۶	۱۶
پهنه شرق	۶۲۶	۲۱۳۲۱۶۸۶	۳۸۹۳۷۳۲۲	۱۴

امکانات ورزشی پهنه شرق

مجموع امکانات ورزشی پهنه شرق ۵۲۹ مورد است. توزیع امکانات این پهنه از نظر نوع امکانات عبارت از ۹۴ زمین ورزشی، ۲۴ استخر، ۱۰۳ مجتمع ورزشی، ۱۸۲ باشگاه ورزشی و ۱۲۶ ست ورزشی به تفکیک منطقه به شرح جدول زیر است.

نام منطقه	زمین ورزشی	استخر	مجتمع ورزشی	باشگاه ورزشی	ست ورزشی	جمع کل
۴	۳۱	۷	۲۴	۶۹	۷۴	۲۰۵
۸	۱۸	۶	۲۲	۳۹	۲۳	۱۰۸
۱۳	۱۴	۷	۱۷	۱۹	۱۰	۶۷
۱۴	۴	۱	۶	۲۴	۱۰	۴۵
۱۵	۲۷	۳	۳۴	۳۱	۹	۱۰۴
پهنه شرق	۹۴	۲۴	۱۰۳	۱۸۲	۱۲۶	۵۲۹

مراکز و امکانات فرهنگی پهنه شرق

در پهنه شرق ۱۹۳ مورد امکانات و مراکز فرهنگی وجود دارد. توزیع مراکز و امکانات فرهنگی شهرداری تهران در پهنه شمال، شامل ۵۶ کتابخانه، ۱۱ سینما، ۱۰ موزه، ۱۱۴ مجتمع، موسسه فرهنگی و سرای محله به تفکیک منطقه به شرح جدول زیر است.

نام منطقه	کتابخانه	سینما	موزه	مجتمع‌ها، موسسات فرهنگی و سراهای محله	تعداد کل
۴	۱۷	۰	۱	۱۵	۳۳
۸	۱۲	۲	۱	۱۳	۲۸
۱۳	۵	۴	۲	۲۹	۴۰
۱۴	۳	۱	۴	۱۹	۲۷
۱۵	۱۹	۴	۲	۳۸	۶۵
پهنه شرق	۵۶	۱۱	۱۰	۱۱۴	۱۹۳

ظرفیت‌های فراغتی منطقه چهار شهرداری تهران

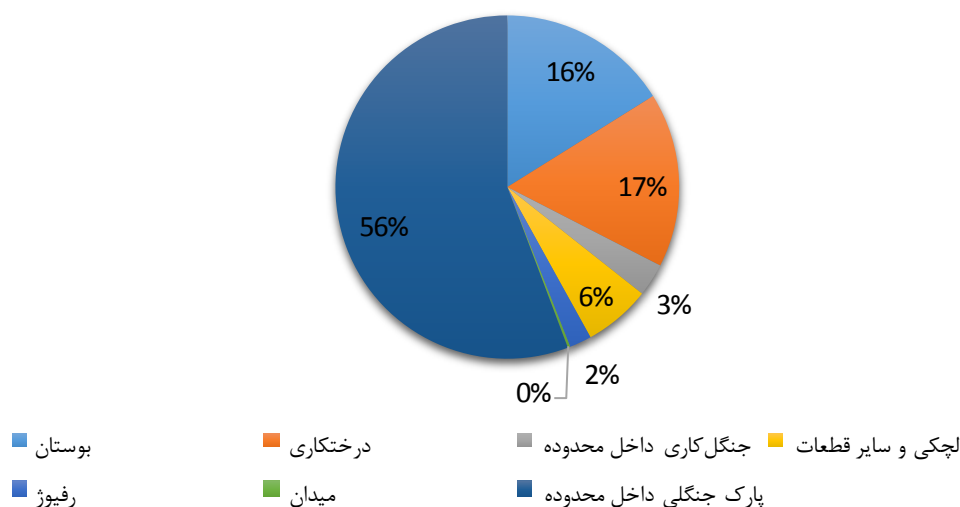
جدول شماره ۵۲-۵: سیمای کلی منطقه			
نام منطقه	جمعیت	خانوار	مساحت منطقه (کیلومترمربع)
۴	۸۴۸۴۳۳	۲۸۸۳۸۴	۶۱,۲۸

الف ۴- بوستان‌ها و فضاهای سبز شهرداری منطقه ۴

منطقه چهار شهرداری تهران در مجموع ۱۹۹۳۸۸۱۵ مترمربع فضای سبز شهری دارد که از این میزان تعداد ۲۵۵ بوستان شامل پارک‌های جنگلی مساحتی معادل ۱۴۲۲۶۳۷۱ مترمربع دارند و بقیه فضای سبز به درختکاری، جنگل کاری، لچکی، رفیوژ، میداین و قطعات دیگر اختصاص داده شده است. نسبت این فضاهای سبز در جدول و نمودار زیر نشان داده شده است.

جدول شماره ۵۳-۵: بوستان‌ها و فضاهای سبز شهرداری منطقه ۴ (واحد مساحت: مترمربع)						
نام منطقه	تعداد بوستان	مساحت بوستان‌ها	درخت کاری	جنگل کاری	جمع کل فضای سبز درون شهری	سرانه
۴	۲۵۵	۱۴۲۲۶۳۷۱	۳۲۴۳۴۷۳	۶۱۱۵۴۴	۱۹۹۳۸۸۱۵	۲۲

نمودار شماره ۱۰- بوستان‌ها و فضای سبز شهرداری منطقه ۴

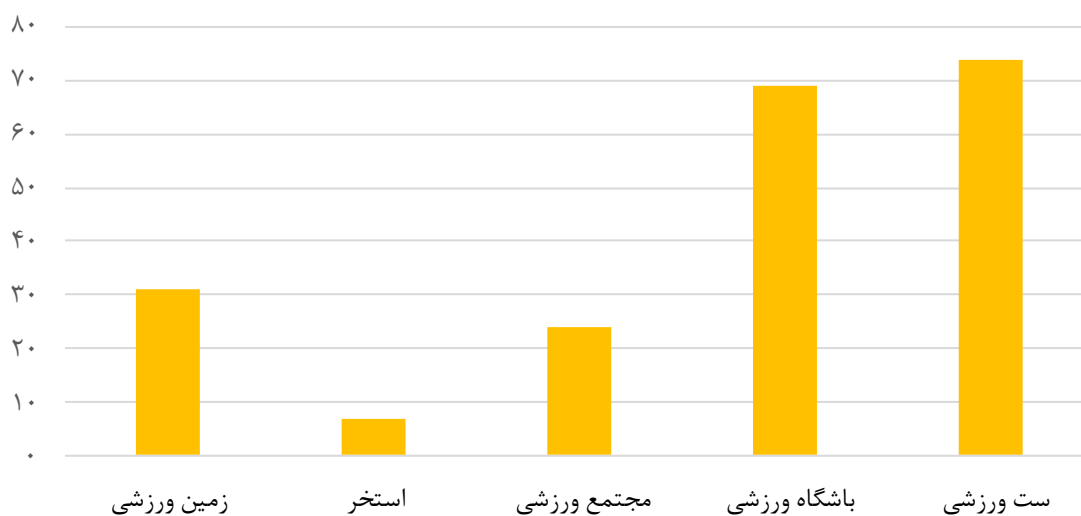

ب ۴ - امکانات ورزشی شهرداری منطقه چهار

در مجموع بالغ بر ۲۰۵ مورد امکانات و اماکن ورزشی در منطقه چهار شهرداری تهران قرار دارد. ۹۳ مجتمع و باشگاه ورزشی، ۷۴ ست ورزشی، ۷ استخر و ۳۱ زمین بازی و ورزشی از جمله این امکانات هستند.

نام منطقه	زمین ورزشی	استخر	مجتمع ورزشی	باشگاه ورزشی	ست ورزشی	تعداد کل
۴	۳۱	۷	۲۴	۶۹	۷۴	۲۰۵

نمودار شماره ۱۱- امکانات ورزشی شهرداری منطقه ۴

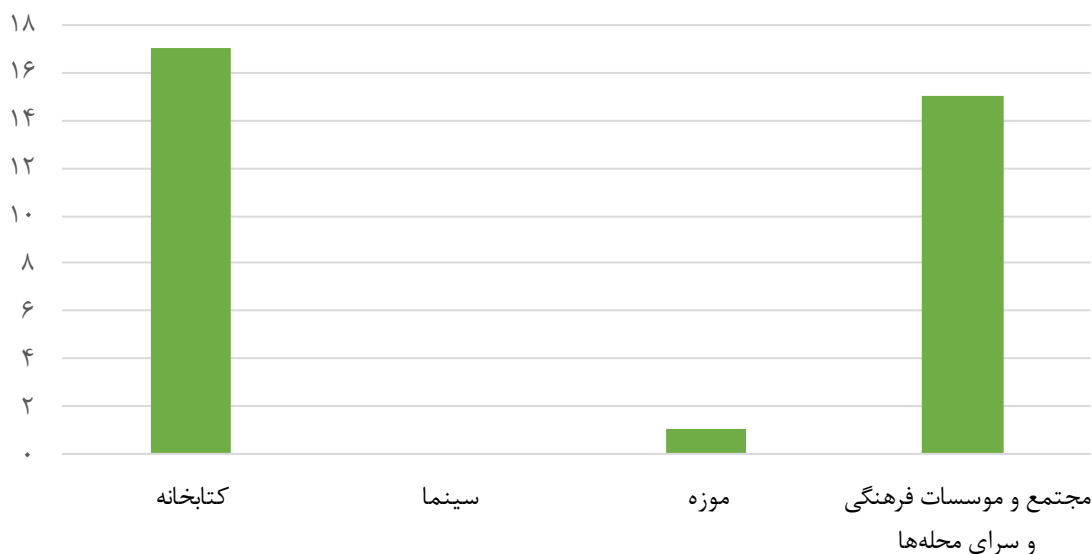

ج ۴- مراکز و امکانات فرهنگی شهرداری منطقه چهار

مجموعاً بیش از ۳۳ مورد مراکز و امکانات فرهنگی در منطقه چهار شهرداری تهران به این شرح قرار دارد. ۱۵ مورد از این مراکز شامل مجتمع‌ها، موسسات فرهنگی و سراهای محله هستند. عموم سراهای محله دارای خانه‌های فرهنگی شامل خانه کودک، خانه IT، خانه پژوهش، خانه سلامت، خانه علم و زندگی، خانه ورزش، خانه کتاب، خانه دوام و ایمنی، خانه قرآن و عترت و خانه فرهنگ و هنر هستند. آمار تعداد کتابخانه، سینما و موزه‌ها با توجه به محدودیت اطلاعات، از منابع متعددی اخذ شده‌اند.

جدول شماره ۵۵-۵: مراکز و امکانات فرهنگی شهرداری منطقه ۴					
نام منطقه	کتابخانه	سینما	موزه	مجتمع‌ها، موسسات فرهنگی و سراهای محله	تعداد کل
۴	۱۷	۰	۱	۱۵	۳۳

نمودار شماره ۱۲- مراکز و اماکن فرهنگی شهرداری منطقه ۴

د ۴- سایر امکانات تفریحی - فراغتی شهرداری منطقه چهار

با توجه به تنوع امکانات، مواردی به غیر از بوستان‌ها، امکانات ورزشی و امکانات فرهنگی، تحت مقوله «سایر امکانات تفریحی و فراغتی» دسته‌بندی شد. مهم‌ترین آنها عبارت‌است از ۵۶ مورد زمین بازی مجهز به وسایل بازی کودکان، ۲ شهربازی، سرزمین رویایی، باغ پرندگان، گالری و موزه بنیاد فرهنگی هنری فرش.

ظرفیت‌های فراغتی منطقه هشت شهرداری تهران

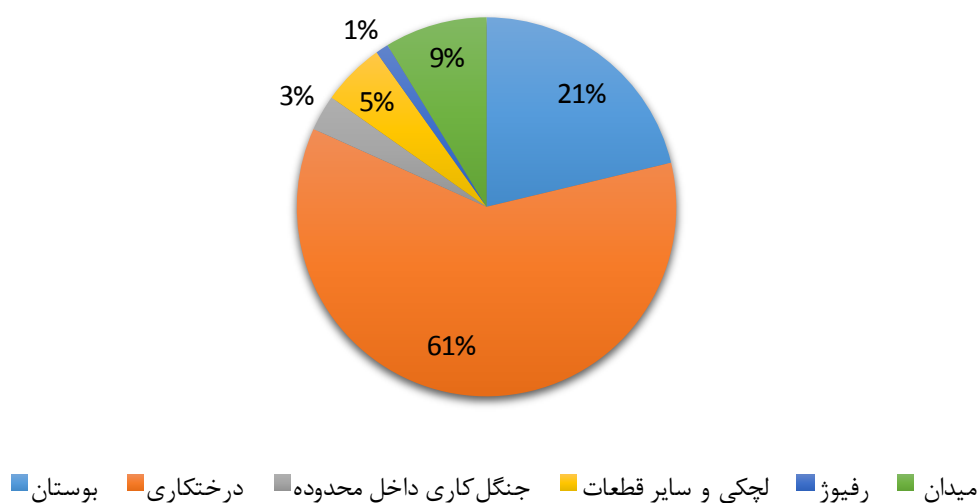
جدول شماره ۵۶-۵: سیمای کلی منطقه			
نام منطقه	جمعیت	خانوار	مساحت منطقه (کیلومتر مربع)
۸	۳۷۷۴۱۹	۱۲۶۶۸۳	۱۳.۲۲

الف ۸- بوستان‌ها و فضاهای سبز شهرداری منطقه هشت

منطقه هشت شهرداری تهران در مجموع ۱۷۰۶۹۹۹ مترمربع فضای سبز شهری دارد که از این میزان تعداد ۸۷ بوستان شامل پارک‌های جنگلی مساحتی معادل ۳۵۹۲۴۰ مترمربع دارند و بقیه فضای سبز به درختکاری، جنگل کاری، لچکی، رفیوژ، میادین و قطعات دیگر اختصاص داده شده است. نسبت این فضاهای سبز در جدول و نمودار زیر نشان داده شده است.

جدول شماره ۵۷-۵: بوستان‌ها و فضاهای سبز شهرداری منطقه ۸ (واحد مساحت: مترمربع)						
نام منطقه	تعداد بوستان	مساحت بوستان‌ها	درخت کاری	جنگل کاری	جمع کل فضای سبز درون شهری	سرانه
۸	۸۷	۳۵۹۲۴۰	۱۰۳۲۲۸۱	۵۲۰۰۱	۱۷۰۶۹۹۹	۴

نمودار شماره ۲۲- بوستان‌ها و فضای سبز شهرداری منطقه ۸

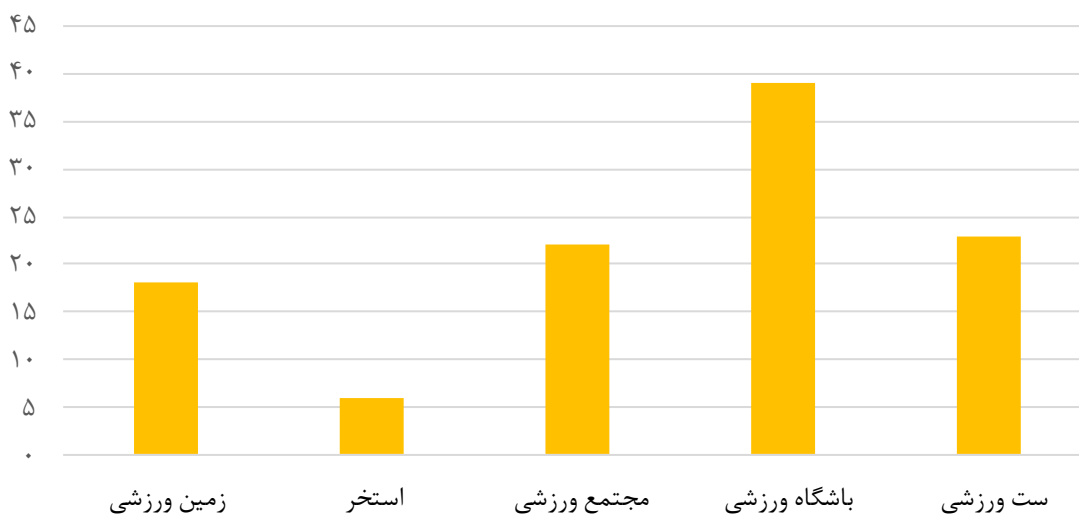

ب ۸- امکانات ورزشی شهرداری منطقه هشت

در مجموع بالغ بر ۱۰۸ مورد امکانات و اماکن ورزشی در منطقه هشت شهرداری تهران قرار دارد. ۶۱ مجتمع و باشگاه ورزشی، ۲۳ ست ورزشی، ۶ استخر و ۱۸ زمین بازی و ورزشی از جمله این امکانات هستند.

نام منطقه	زمین ورزشی	استخر	مجتمع ورزشی	باشگاه ورزشی	ست ورزشی	تعداد کل
۸	۱۸	۶	۲۲	۳۹	۲۳	۱۰۸

نمودار شماره ۲۳- امکانات ورزشی شهرداری منطقه ۸

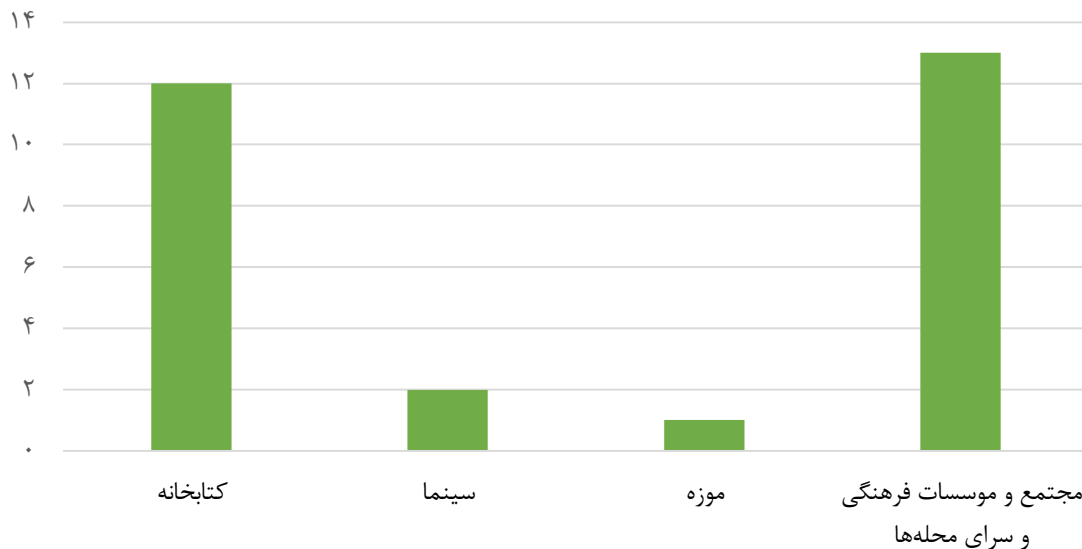

ج ۸- مراکز و امکانات فرهنگی شهرداری منطقه هشت

مجموعاً بیش از ۲۸ مورد مراکز و امکانات فرهنگی در منطقه هشت شهرداری تهران به این شرح قرار دارد. ۱۳ مورد از این مراکز شامل مجتمع‌ها، موسسات فرهنگی و سراهای محله هستند. عموم سراهای محله دارای خانه‌های فرهنگی شامل خانه کودک، خانه IT، خانه پژوهش، خانه سلامت، خانه علم و زندگی، خانه ورزش، خانه کتاب، خانه دوام و ایمنی، خانه قرآن و عترت و خانه فرهنگ و هنر هستند. آمار تعداد کتابخانه، سینما و موزه‌ها باتوجه به محدودیت اطلاعات، از منابع متعددی اخذ شده‌اند.

جدول شماره ۵۹-۵: مراکز و امکانات فرهنگی شهرداری منطقه ۸					
نام منطقه	کتابخانه	سینما	موزه	مجتمع‌ها، موسسات فرهنگی و سراهای محله	تعداد کل
۸	۱۲	۲	۱	۱۳	۲۸

نمودار شماره ۲۴- مراکز و اماکن فرهنگی شهرداری منطقه ۸

د ۸- سایر امکانات تفریحی - فراغتی شهرداری منطقه هشت

با توجه به تنوع امکانات، مواردی به‌غیر از بوستان‌ها، امکانات ورزشی و امکانات فرهنگی، تحت مقوله «سایر امکانات تفریحی و فراغتی» دسته‌بندی شد. مهم‌ترین آنها عبارت‌است از ۱۴ مورد زمین بازی مجهز به وسایل بازی کودکان، شهربازی و خانه دوچرخه.

ظرفیت‌های فراغتی منطقه ۱۳ شهرداری تهران

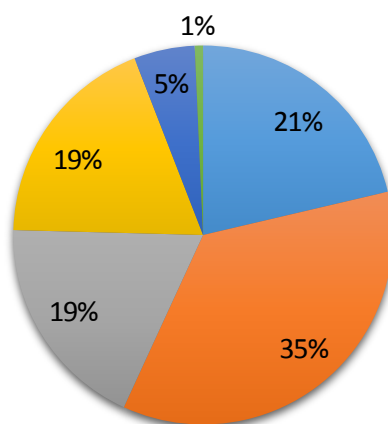
جدول شماره ۶۰-۵: سیمای کلی منطقه			
نام منطقه	جمعیت	خانوار	مساحت منطقه (کیلومتر مربع)
۱۳	۲۸۷۹۴۳	۹۷۵۵۲	۱۲,۹

الف ۱۳- بوستان‌ها و فضاهای سبز شهرداری منطقه ۱۳

منطقه سیزده شهرداری تهران در مجموع ۳۰۴۲۶۴۲ مترمربع فضای سبز شهری دارد که از این میزان تعداد ۶۴ بوستان شامل پارک‌های جنگلی مساحتی معادل ۶۰۸۳۷۶ مترمربع دارند و بقیه فضای سبز به درخت کاری، جنگل کاری، لچکی، رفیوز، میادین و قطعات دیگر اختصاص داده شده است. سهم این فضاهای سبز در جدول و نمودار زیر نشان داده شده است.

جدول شماره ۶۱-۵: بوستان‌ها و فضاهای سبز شهرداری منطقه ۱۳ (واحد مساحت: متر مربع)						
نام منطقه	تعداد بوستان	مساحت بوستان‌ها	درخت کاری	جنگل کاری	جمع کل فضای سبز درون شهری	سرانه
۱۳	۶۴	۶۰۸۳۷۶	۱۰۱۳۱۷۵	۵۲۹۲۴۷	۳۰۴۲۶۴۲	۱۴

نمودار شماره ۳۷- بوستان‌ها و فضای سبز شهرداری منطقه ۱۳

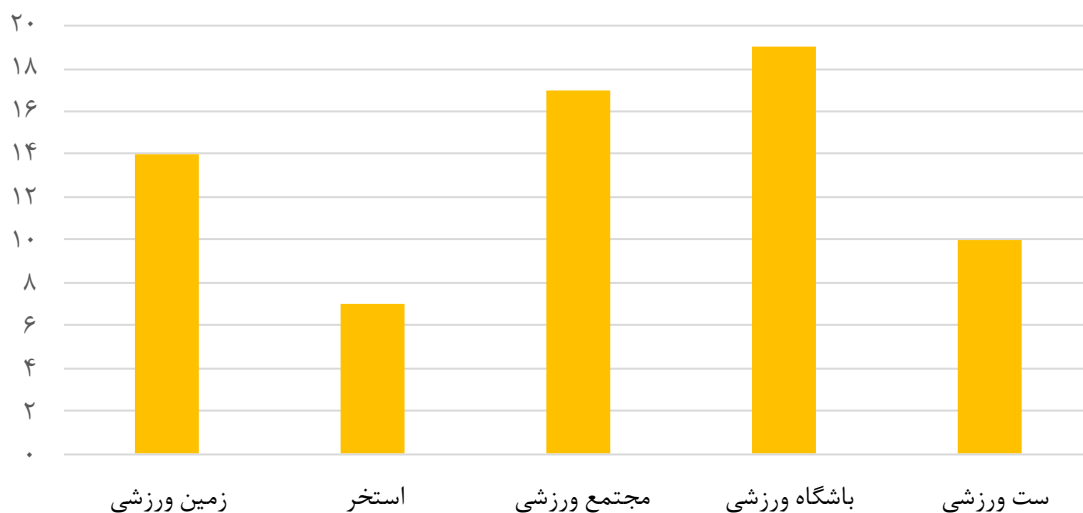

■ بوستان ■ درختکاری ■ جنگل کاری داخل محدوده ■ لچکی و سایر قطعات ■ رفیوز ■ میادین

در مجموع بالغ بر ۶۷ مورد امکانات و اماکن ورزشی در منطقه سیزده شهرداری تهران قرار دارد. ۳۶ مجتمع و باشگاه ورزشی، ۱۰ ست ورزشی، ۷ استخر و ۱۴ زمین بازی و ورزشی از جمله این امکانات هستند.

جدول شماره ۶۲-۵: امکانات ورزشی شهرداری منطقه ۱۳ (تعداد)						
نام منطقه	زمین ورزشی	استخر	مجتمع ورزشی	باشگاه ورزشی	ست ورزشی	تعداد کل
۱۳	۱۴	۷	۱۷	۱۹	۱۰	۶۷

نمودار شماره ۳۸- زمین، وسایل و اماکن ورزشی شهرداری منطقه ۱۳

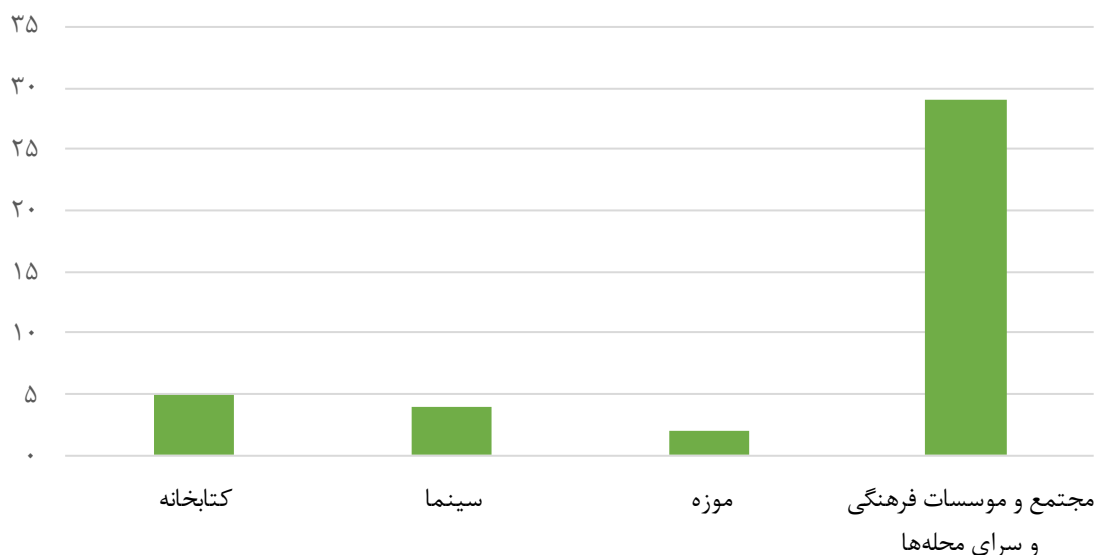

ج ۱۳- مراکز و امکانات فرهنگی شهرداری منطقه ۱۳

مجموعاً بیش از ۴۰ مورد مراکز و امکانات فرهنگی در منطقه ۱۳ شهرداری تهران به این شرح قرار دارد. ۲۹ مورد از این مراکز شامل مجتمع‌ها، موسسات فرهنگی و سراهای محله هستند. عموم سراهای محله، دارای خانه‌های فرهنگی شامل خانه کودک، خانه IT، خانه پژوهش، خانه سلامت، خانه علم و زندگی، خانه ورزش، خانه کتاب، خانه دوام و ایمنی، خانه قرآن و عترت و خانه فرهنگ و هنر هستند. آمار تعداد کتابخانه، سینما و موزه‌ها با توجه به محدودیت اطلاعات از منابع متعددی اخذ شده‌اند.

جدول شماره ۶۳-۵: مراکز و امکانات فرهنگی شهرداری منطقه ۱۳					
نام منطقه	کتابخانه	سینما	موزه	مجتمع‌ها، موسسات فرهنگی و سراهای محله	تعداد کل
۱۳	۵	۴	۲	۲۹	۴۰

نمودار شماره ۳۹- مراکز و اماکن فرهنگی شهرداری منطقه ۱۳

د ۱۳- سایر امکانات تفریحی - فراغتی شهرداری منطقه ۱۳

با توجه به تنوع امکانات، مواردی به غیر از بوستان‌ها، امکانات ورزشی و امکانات فرهنگی، تحت مقوله «سایر امکانات تفریحی و فراغتی» دسته‌بندی شد. مهم‌ترین آنها عبارت‌است از ۶ مورد زمین بازی مجهز به وسایل بازی کودکان، مجموعه فرهنگی ورزشی آموزشی شهربانو، دو مجموعه تفریحی نرگس و زنبق و مجموعه گل و گیاه و مزرعه گیاهان دارویی واقع در جنگل سرخه‌حصار شامل برکه، آبشار، باغراه و آلاچیق.

ظرفیت‌های فراغتی منطقه ۱۴ شهرداری تهران

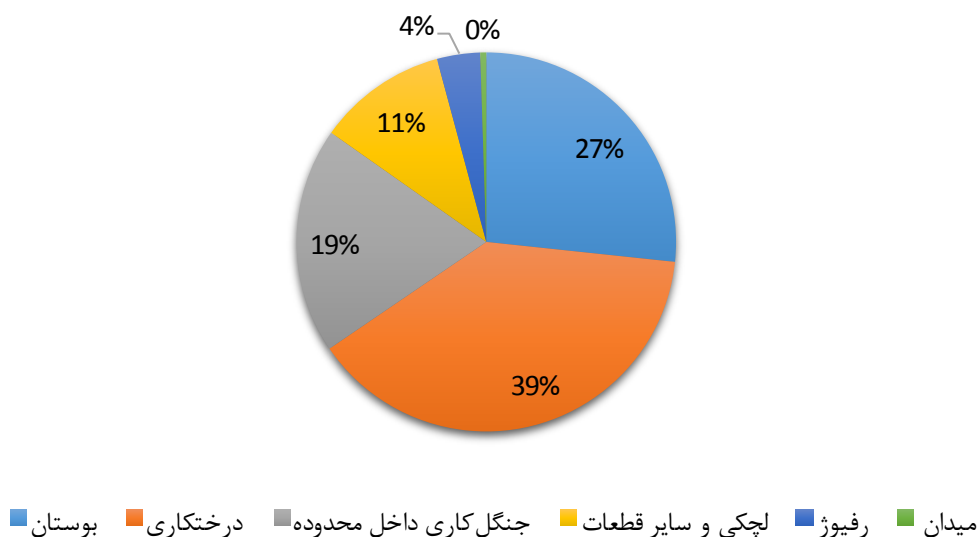
جدول شماره ۶۴-۵: سیمای کلی منطقه			
نام منطقه	جمعیت	خانوار	مساحت منطقه (کیلومتر مربع)
۱۴	۳۹۳۶۴۰	۱۳۷۸۹۷	۲۲,۰۲

الف ۱۴- بوستان‌ها و فضاهای سبز شهرداری منطقه ۱۴

منطقه چهارده شهرداری تهران در مجموع ۳۸۴۴۰۵۰ مترمربع فضای سبز شهری دارد که از این میزان تعداد ۸۹ بوستان شامل پارک‌های جنگلی مساحتی معادل ۹۶۴۳۶۶ مترمربع دارند و بقیه فضای سبز به درخت‌کاری، جنگل‌کاری، لچکی، رفیوژ، میدین و قطعات دیگر اختصاص داده شده است. سهم این فضاهای سبز در جدول و نمودار زیر نشان داده شده است.

جدول شماره ۶۵-۵: بوستان‌ها و فضاهای سبز شهرداری منطقه ۱۴ (واحد مساحت: متر مربع)						
نام منطقه	تعداد بوستان	مساحت بوستان‌ها	درخت‌کاری	جنگل‌کاری	جمع کل فضای سبز درون شهری	سرانه
۱۴	۸۹	۹۶۴۳۶۶	۱۳۶۲۹۴۸	۶۷۷۶۱۴	۳۸۴۴۰۵۰	۷

نمودار شماره ۴۰- بوستان‌ها و فضای سبز شهرداری منطقه ۱۴

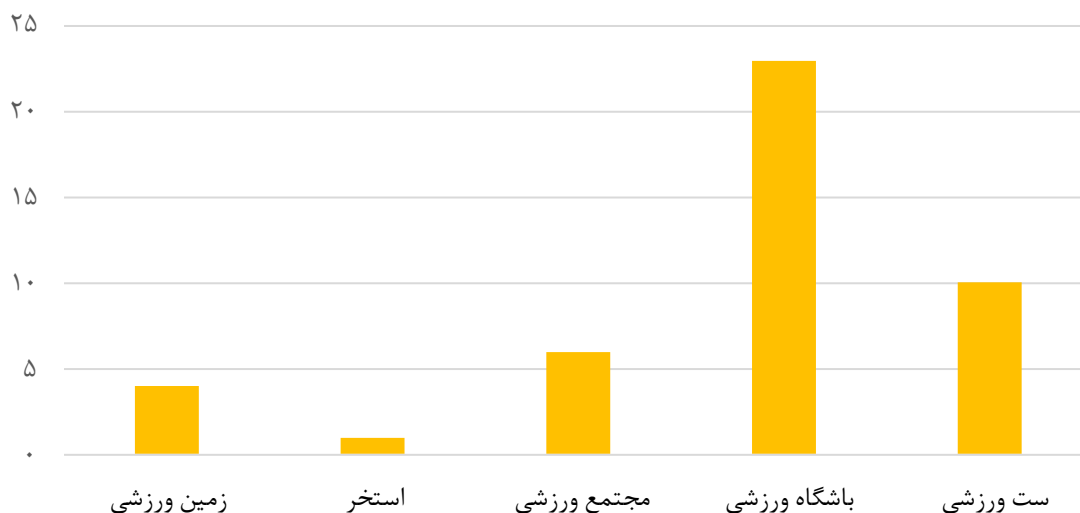

ب ۱۴- امکانات ورزشی شهرداری منطقه ۱۴

در مجموع بالغ بر ۴۵ مورد امکانات و اماکن ورزشی در منطقه چهارده شهرداری تهران قرار دارد. ۳۰ مجتمع و باشگاه ورزشی، ۱۰ ست ورزشی، ۱ استخر و ۴ زمین بازی و ورزشی از جمله این امکانات هستند.

جدول شماره ۶۶-۵: امکانات ورزشی شهرداری منطقه ۱۴ (تعداد)						
نام منطقه	زمین ورزشی	استخر	مجتمع ورزشی	باشگاه ورزشی	ست ورزشی	تعداد کل
۱۴	۴	۱	۶	۲۴	۱۰	۴۵

نمودار شماره ۴۱- امکانات ورزشی شهرداری منطقه ۱۴

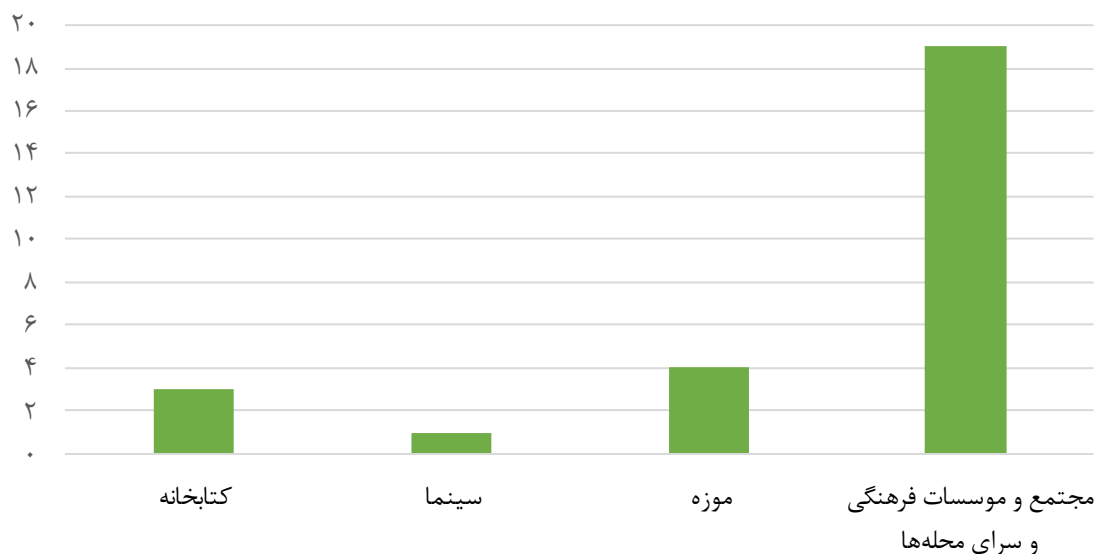

ج ۱۴- مراکز و امکانات فرهنگی شهرداری منطقه ۱۴

مجموعاً بیش از ۲۷ مورد مراکز و امکانات فرهنگی در منطقه یک شهرداری تهران به این شرح قرار دارد. ۱۹ مورد از این مراکز شامل مجتمع‌ها، موسسات فرهنگی و سراهای محله هستند. عموم سراهای محله، دارای خانه‌های فرهنگی شامل خانه کودک، خانه IT، خانه پژوهش، خانه سلامت، خانه علم و زندگی، خانه ورزش، خانه کتاب، خانه دوام و ایمنی، خانه قرآن و عترت و خانه فرهنگ و هنر هستند. آمار تعداد کتابخانه، سینما و موزه‌ها با توجه به محدودیت اطلاعات از منابع متعددی اخذ شده‌اند.

نام منطقه	کتابخانه	سینما	موزه	مجتمع‌ها، موسسات فرهنگی و سراهای محله	تعداد کل
۱۴	۳	۱	۴	۱۹	۲۷

نمودار شماره ۴۲- مراکز و اماکن فرهنگی شهرداری منطقه ۱۴

د ۱۴- سایر امکانات تفریحی - فراغتی شهرداری منطقه ۱۴

با توجه به تنوع امکانات، مواردی به غیر از بوستان‌ها، امکانات ورزشی و امکانات فرهنگی، تحت مقوله «سایر امکانات تفریحی و فراغتی» دسته‌بندی شد. مهم‌ترین آنها عبارت‌است از تعدادی کافی شاپ و سفره‌خانه، یک مجتمع تجاری تفریحی و یک مورد زمین بازی مجهز به وسایل بازی کودکان.

ظرفیت‌های فراغتی منطقه ۱۵ شهرداری تهران

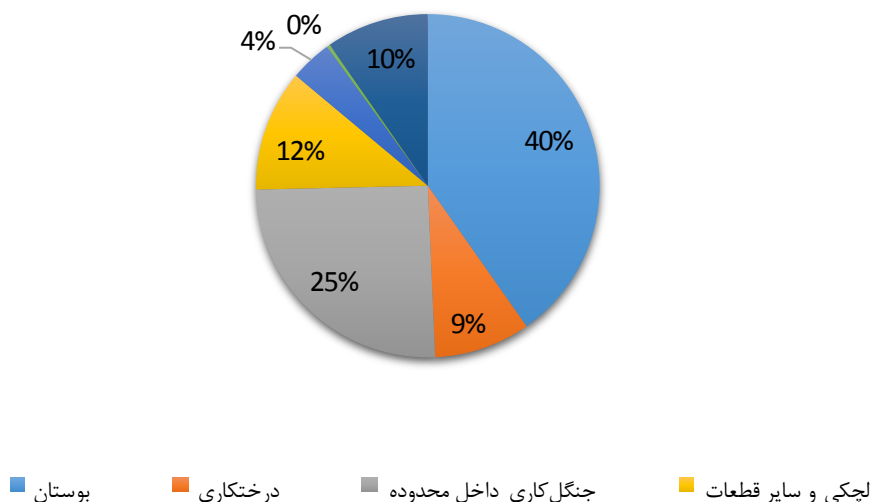
جدول شماره ۶۸-۵: سیمای کلی منطقه			
نام منطقه	جمعیت	خانوار	مساحت منطقه (کیلومتر مربع)
۱۵	۶۲۱۱۹۷	۲۱۷۰۳۴	۲۹,۶۶

الف ۱۵- بوستان‌ها و فضاهای سبز شهرداری منطقه ۱۵

منطقه پانزده شهرداری تهران در مجموع ۱۰۴۰۴۸۱۶ مترمربع فضای سبز شهری دارد که از این میزان تعداد ۱۳۱ بوستان شامل پارک‌های جنگلی مساحتی معادل ۵۱۶۳۳۳۳ مترمربع دارند و بقیه فضای سبز به درخت‌کاری، جنگل‌کاری، لچکی، رفیوژ، میادین و قطعات دیگر اختصاص داده شده است. سهم این فضاهای سبز در جدول و نمودار زیر نشان داده شده است.

جدول شماره ۶۹-۵: بوستان‌ها و فضاهای سبز شهرداری منطقه ۱۵ (واحد مساحت: متر مربع)						
نام منطقه	تعداد بوستان	مساحت بوستان‌ها	درخت‌کاری	جنگل‌کاری	جمع کل فضای سبز درون شهری	سرانه
۱۵	۱۳۱	۵۱۶۳۳۳۳	۹۲۰۹۱۴	۲۵۷۷۹۰۵	۱۰۴۰۴۸۱۶	۱۶

نمودار شماره ۴۳- بوستان‌ها و فضای سبز شهرداری منطقه ۱۵

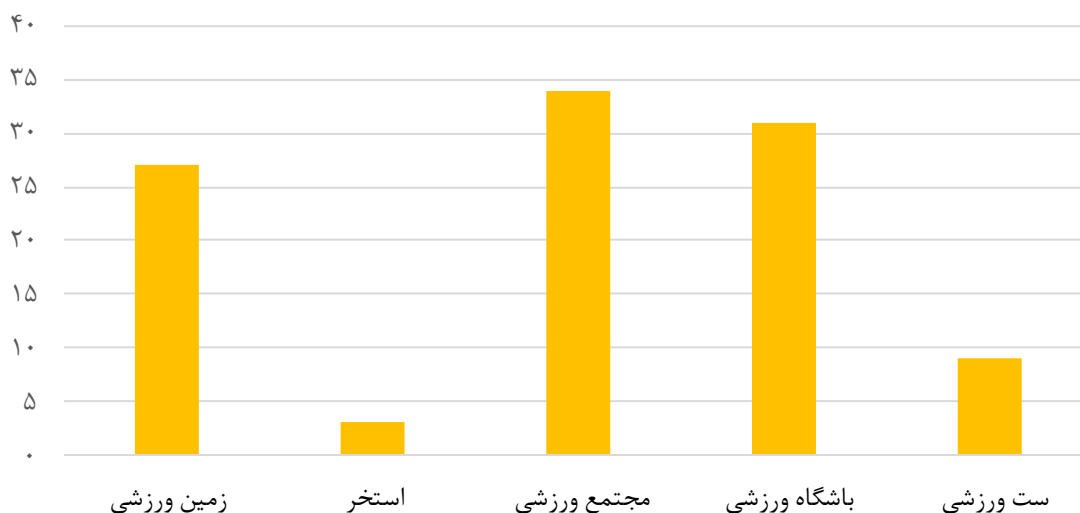

ب ۱۵- امکانات ورزشی شهرداری منطقه ۱۵

در مجموع بالغ بر ۱۰۴ مورد امکانات و اماکن ورزشی در منطقه پانزده شهرداری تهران قرار دارد. ۶۵ مجتمع و باشگاه ورزشی، ۹ ست ورزشی، ۳ استخر و ۲۷ زمین بازی و ورزشی از جمله این امکانات هستند.

جدول شماره ۷۰-۵: امکانات ورزشی شهرداری منطقه ۱۵ (تعداد)						
نام منطقه	زمین ورزشی	استخر	مجتمع ورزشی	باشگاه ورزشی	ست ورزشی	تعداد کل
۱۵	۲۷	۳	۳۴	۳۱	۹	۱۰۴

نمودار شماره ۴۴- امکانات ورزشی شهرداری منطقه ۱۵

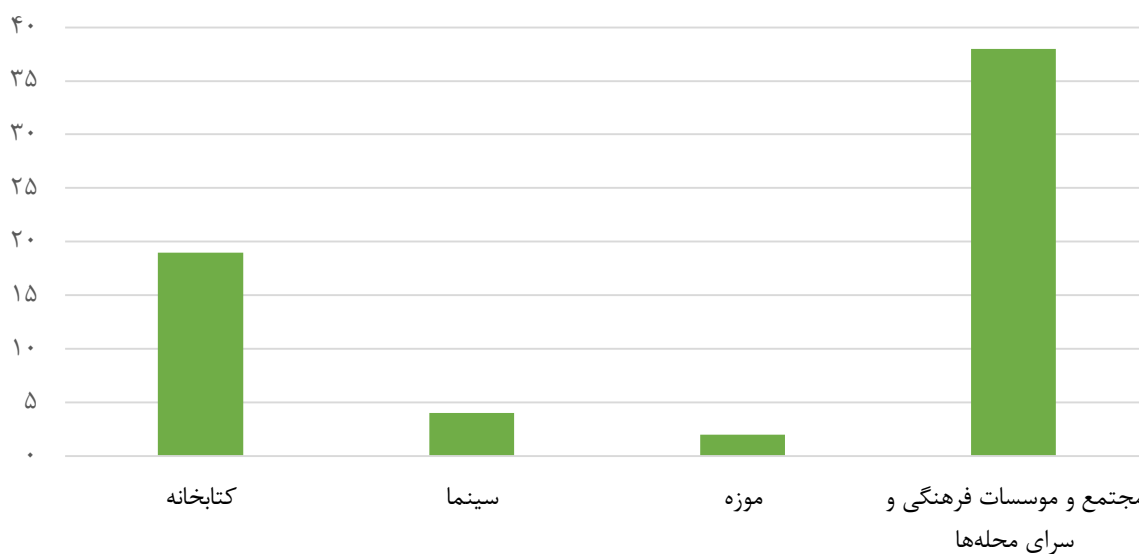

ج ۱۵- مراکز و امکانات فرهنگی شهرداری منطقه ۱۵

مجموعاً بیش از ۶۵ مورد مراکز و امکانات فرهنگی در منطقه پانزده شهرداری تهران به این شرح قرار دارد. ۳۸ مورد از این مراکز شامل مجتمع‌ها، موسسات فرهنگی و سراهای محله هستند. عموم سراهای محله، دارای خانه‌های فرهنگی شامل خانه کودک، خانه IT، خانه پژوهش، خانه سلامت، خانه علم و زندگی، خانه ورزش، خانه کتاب، خانه دوام و ایمنی، خانه قرآن و عترت و خانه فرهنگ و هنر هستند. آمار تعداد کتابخانه، سینما و موزه‌ها با توجه به محدودیت اطلاعات از منابع متعددی اخذ شده‌اند.

جدول شماره ۸۰-۵: مراکز و امکانات فرهنگی شهرداری منطقه یک					
نام منطقه	کتابخانه	سینما	موزه	مجتمع و موسسات فرهنگی و سراهای محله	تعداد کل
۱۵	۱۹	۴	۲	۳۸	۶۵

نمودار شماره ۴۵- مراکز و اماکن فرهنگی شهرداری منطقه ۱۵

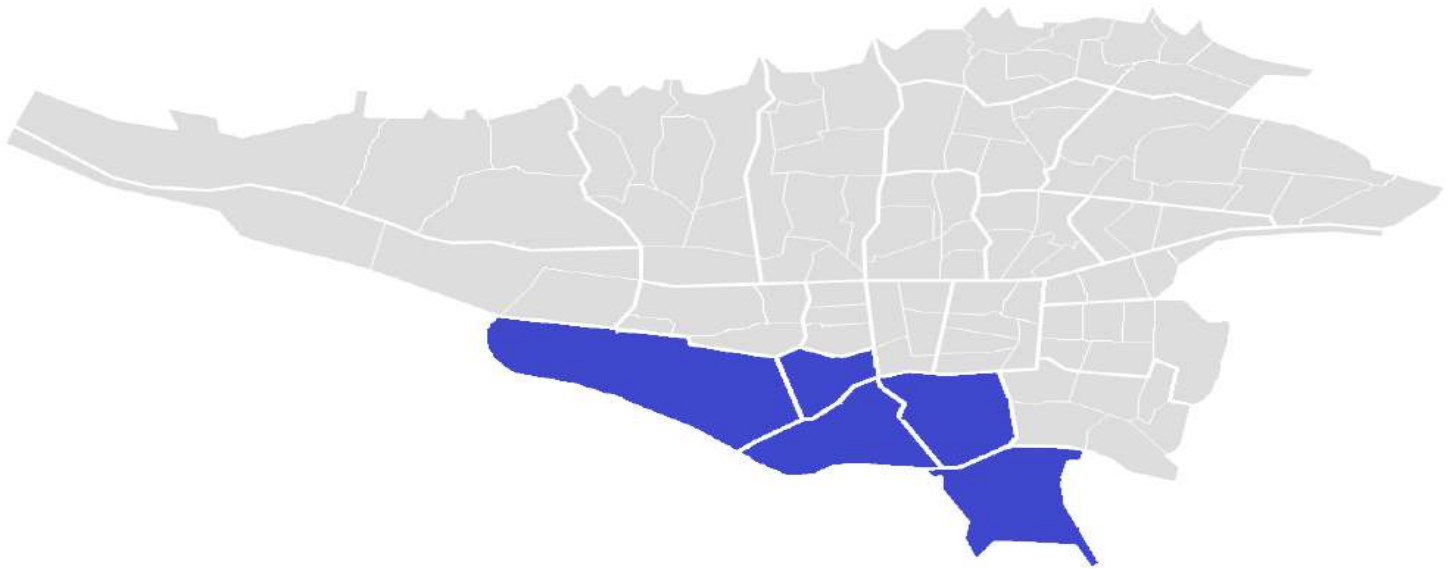
د ۱۵- سایر امکانات تفریحی - فراغتی شهرداری منطقه ۱۵

با توجه به تنوع امکانات، مواردی به غیر از بوستان‌ها، امکانات ورزشی و امکانات فرهنگی، تحت مقوله «سایر امکانات تفریحی و فراغتی» دسته‌بندی شد. مهم‌ترین آنها عبارت‌است از ۹ مورد زمین بازی مجهز به وسایل بازی کودکان و شهربازی فرهنگسرای خاوران.

ظرفیت‌های فراغتی

پهنه جنوب

(مناطق ۱۶، ۱۷، ۱۸، ۱۹، ۲۰)

1587805

501860

محدوده داخلی: ۱۰۴،۹۷

محدوده خارجی: ۲۹۰،۲

جمعیت

خانوار

مساحت پهنه

سیمای کلی پهنه جنوب

پهنه جنوب دربرگیرنده مناطق ۱۶، ۷، ۱۸، ۱۹ و ۲۰ است. جمعیت این پهنه ۱۵۸۷۸۰۵ نفر و مساحت آن ۱۰۴،۹۷ کیلومتر مربع است. اطلاعات جمعیتی و مساحت این پهنه به تفکیک مناطق به شرح جدول زیر است.

نام منطقه	جمعیت	مرد	زن	خانوار	مساحت (کیلومترمربع)
۱۶	۲۶۸۴۰۶	۱۳۴۷۲۶	۱۳۳۶۸۰	۸۷۶۴۲	۱۶،۵
۱۷	۲۷۳۲۳۱	۱۳۷۵۴۰	۱۳۵۶۹۱	۸۸۳۹۸	۸،۲۲
۱۸	۴۱۹۸۸۲	۲۱۳۹۱۳	۲۰۵۹۶۹	۱۳۰۵۸۶	۳۸
۱۹	۲۶۱۰۲۷	۱۳۳۰۴۸	۱۲۷۹۷۹	۷۹۵۱۵	۲۰،۲۵
۲۰	۳۶۵۲۵۹	۱۸۳۰۹۱	۱۸۲۱۶۸	۱۱۵۷۱۹	۲۲
پهنه جنوب	۱۵۸۷۸۰۵				۱۰۴،۹۷

بوستانها و فضای سبز پهنه جنوب

پهنه جنوب دارای سرانه فضای سبز ۱۴ متر مربع است. این پهنه با ۴۵۰ بوستان در مجموع ۲۲۸۸۴۵۸۰ مترمربع فضای سبز درون شهری دارد.

نام منطقه	تعداد بوستان	مساحت بوستانها	جمع کل فضای سبز درون شهری	سرانه
۱۶	۵۷	۱۸۲۰۰۶۰	۳۰۴۶۹۰۳	۱۱
۱۷	۶۷	۴۶۲۸۵۲	۹۰۷۴۹۸	۳
۱۸	۹۴	۲۲۱۳۱۶۴	۵۹۲۴۳۸۰	۱۴
۱۹	۶۵	۳۴۳۴۵۴۳	۶۶۶۱۰۱۷	۲۶
۲۰	۱۶۷	۱۷۸۹۵۳۰	۶۳۴۴۷۸۲	۱۷
پهنه جنوب	۴۵۰	۹۷۲۰۱۴۹	۲۲۸۸۴۵۸۰	۱۴

امکانات ورزشی پهنه جنوب

مجموع امکانات ورزشی پهنه جنوب ۳۴۷ مورد است. توزیع امکانات این پهنه از نظر نوع امکانات عبارت از ۹۲ زمین ورزشی، ۲۱ استخر، ۶۰ مجتمع ورزشی، ۸۳ باشگاه ورزشی و ۹۱ ست ورزشی به تفکیک منطقه به شرح جدول زیر است.

نام منطقه	زمین ورزشی	استخر	مجتمع ورزشی	باشگاه ورزشی	ست ورزشی	جمع کل
۱۶	۴	۱	۱۵	۱۰	۲۴	۵۴
۱۷	۵	۷	۷	۸	۰	۲۷
۱۸	۸	۲	۷	۲۲	۱۱	۵۰
۱۹	۱۵	۴	۱۵	۱۶	۲۲	۷۲
۲۰	۶۰	۷	۱۶	۲۷	۳۴	۱۴۴
پهنه جنوب	۹۲	۲۱	۶۰	۸۳	۹۱	۳۴۷

مراکز و امکانات فرهنگی پهنه جنوب

در پهنه جنوب ۱۵۴ مورد امکانات و مراکز فرهنگی وجود دارد. توزیع مراکز و امکانات فرهنگی شهرداری تهران در پهنه جنوب، شامل ۱۶۱ کتابخانه، ۹ سینما، ۱۰ موزه، ۷۴ مجتمع، موسسه فرهنگی و سرای محله به تفکیک منطقه به شرح جدول زیر است.

نام منطقه	کتابخانه	سینما	موزه	مجتمع‌ها، موسسات فرهنگی و سراهای محله	تعداد کل
۱۶	۶	۵	۰	۱۸	۲۹
۱۷	۸	۲	۲	۱۲	۲۴
۱۸	۶	۰	۱	۱۶	۲۳
۱۹	۱۴	۱	۰	۴	۱۹
۲۰	۲۷	۱	۷	۲۴	۵۹
پهنه جنوب	۶۱	۹	۱۰	۷۴	۱۵۴

ظرفیت‌های فراغتی منطقه ۱۶ شهرداری تهران

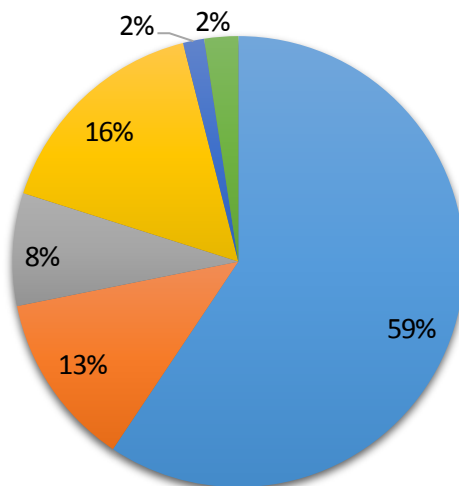
جدول شماره ۸۵-۵: سیمای کلی منطقه			
نام منطقه	جمعیت	خانوار	مساحت منطقه (کیلومتر مربع)
۱۶	۲۷۲۱۱۳	۹۴۸۵۹	۱۶,۵

الف ۱۶- بوستان‌ها و فضاهای سبز شهرداری منطقه ۱۶

منطقه شانزده شهرداری تهران در مجموع ۳۰۴۶۹۰۳ مترمربع فضای سبز شهری دارد که از این میزان تعداد ۵۷ بوستان شامل پارک‌های جنگلی مساحتی معادل ۱۸۲۰۰۶۰ مترمربع دارند و بقیه فضای سبز به درخت کاری، جنگل کاری، لچکی، رفیوژ، میادین و قطعات دیگر اختصاص داده شده است. سهم این فضاهای سبز در جدول و نمودار زیر نشان داده شده است.

جدول شماره ۸۶-۵: بوستان‌ها و فضاهای سبز شهرداری منطقه ۱۶ (واحد مساحت: متر مربع)						
نام منطقه	تعداد بوستان	مساحت بوستان‌ها	درخت کاری	جنگل کاری	جمع کل فضای سبز درون شهری	سرانه
۱۶	۵۷	۱۸۲۰۰۶۰	۳۷۴۰۱۹	۲۴۲۱۳۸	۳۰۴۶۹۰۳	۱۱

نمودار شماره ۴۶- بوستان‌ها و فضای سبز شهرداری منطقه ۱۶

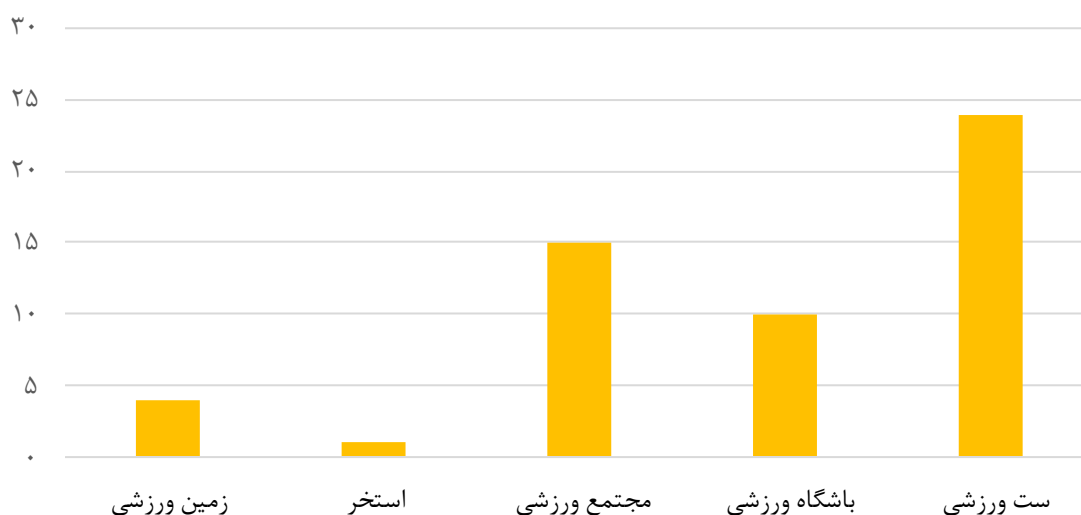
■ بوستان ■ لچکی و سایر قطعات ■ جنگل کاری داخل محدوده ■ درختکاری ■ رفیوژ ■ میدان

ب ۱۶- امکانات ورزشی شهرداری منطقه ۱۶

در مجموع بالغ بر ۵۴ مورد امکانات و اماکن ورزشی در منطقه شانزده شهرداری تهران قرار دارد. ۲۵ مجتمع و باشگاه ورزشی، ۲۴ ست ورزشی، ۱ استخر و ۴ زمین بازی و ورزشی از جمله این امکانات هستند.

نام منطقه	زمین ورزشی	استخر	مجتمع ورزشی	باشگاه ورزشی	ست ورزشی	تعداد کل
۱۶	۴	۱	۱۵	۱۰	۲۴	۵۴

نمودار شماره ۴۷- امکانات ورزشی شهرداری منطقه ۱۶

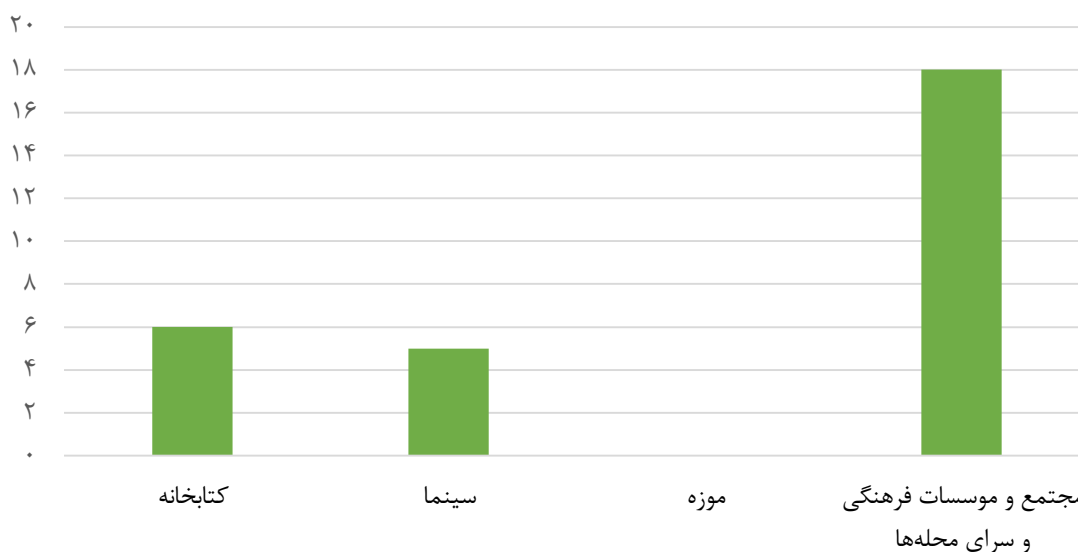

ج ۱۶- مراکز و امکانات فرهنگی شهرداری منطقه ۱۶

مجموعاً بیش از ۲۹ مورد مراکز و امکانات فرهنگی در منطقه شانزده شهرداری تهران به این شرح قرار دارد. ۱۸ مورد از این مراکز شامل مجتمع‌ها، موسسات فرهنگی و سراهای محله هستند. عموم سراهای محله، دارای خانه‌های فرهنگی شامل خانه کودک، خانه IT، خانه پژوهش، خانه سلامت، خانه علم و زندگی، خانه ورزش، خانه کتاب، خانه دوام و ایمنی، خانه قرآن و عترت و خانه فرهنگ و هنر هستند. آمار تعداد کتابخانه، سینما و موزه‌ها با توجه به محدودیت اطلاعات از منابع متعددی اخذ شده‌اند.

نام منطقه	کتابخانه	سینما	موزه	مجتمع و موسسات فرهنگی و سراهای محله	تعداد کل
۱۶	۶	۵	۰	۱۸	۲۹

نمودار شماره ۴۸- مراکز و اماکن فرهنگی شهرداری منطقه ۱۶

د- سایر امکانات تفریحی - فراغتی شهرداری منطقه ۱۶

با توجه به تنوع امکانات، مواردی به غیر از بوستان‌ها، امکانات ورزشی و امکانات فرهنگی، تحت مقوله «سایر امکانات تفریحی و فراغتی» دسته‌بندی شد. مهم‌ترین آنها عبارت‌است از ۲ مورد زمین بازی مجهز به وسایل بازی کودکان.

ظرفیت‌های فراغتی منطقه ۱۷ شهرداری تهران

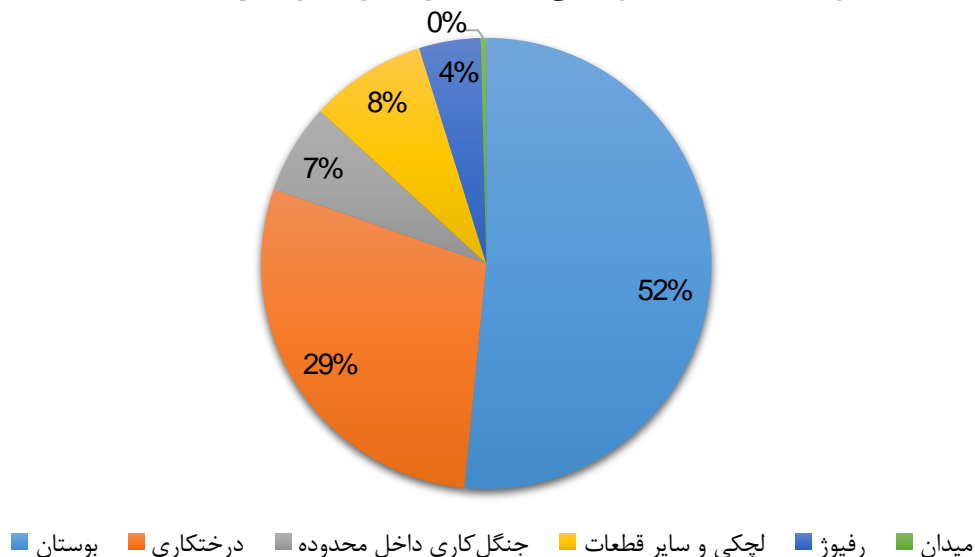
جدول شماره ۸۹-۵: سیمای کلی منطقه			
نام منطقه	جمعیت	خانوار	مساحت منطقه (کیلومتر مربع)
۱۷	۲۴۸۸۱۶	۸۵۳۶۶	۸,۲۲

الف ۱۷- بوستان‌ها و فضاهای سبز شهرداری منطقه ۱۷

منطقه هدفه شهرداری تهران در مجموع ۹۰۷۴۹۸ مترمربع فضای سبز شهری دارد که از این میزان تعداد ۶۷ بوستان شامل پارک‌های جنگلی مساحتی معادل 462852 مترمربع دارند و بقیه فضای سبز به درخت کاری، جنگل کاری، لچکی، رفیوژ، میادین و قطعات دیگر اختصاص داده شده است. سهم این فضاهای سبز در جدول و نمودار زیر نشان داده شده است.

جدول شماره ۹۰-۵: بوستان‌ها و فضاهای سبز شهرداری منطقه ۱۷ (واحد مساحت: متر مربع)						
نام منطقه	تعداد بوستان	مساحت بوستان‌ها	درخت کاری	جنگل کاری	جمع کل فضای سبز درون شهری	سرانه
۱۷	۶۷	۴۶۲۸۵۲	۲۵۴۶۴۵	۵۶۹۱۱	۹۰۷۴۹۸	۳

نمودار شماره ۴۹- بوستان‌ها و فضای سبز شهرداری منطقه ۱۷

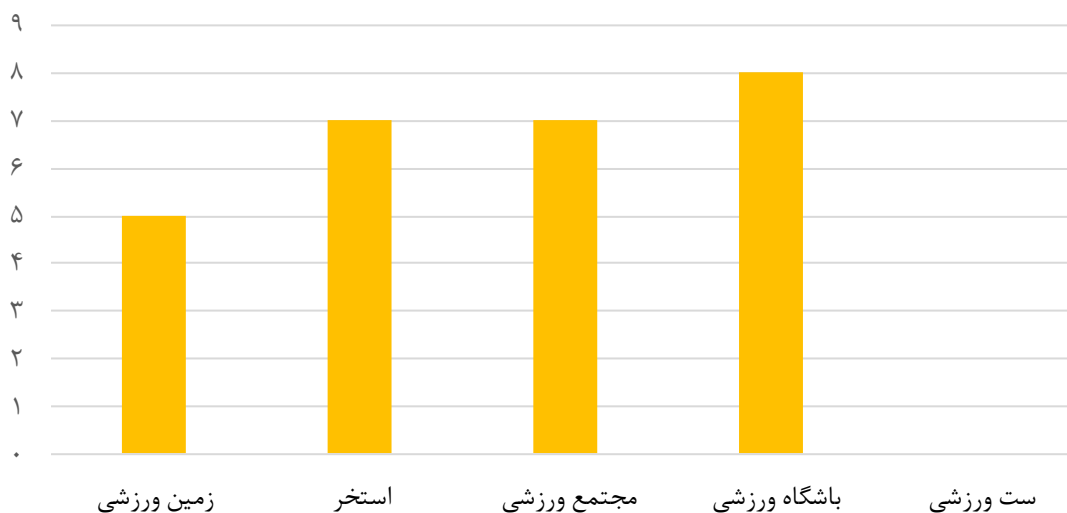

ب ۱۷- امکانات ورزشی شهرداری منطقه ۱۷

در مجموع بالغ بر ۲۷ مورد امکانات و اماکن ورزشی در منطقه هفده شهرداری تهران قرار دارد. ۱۵ مجتمع و باشگاه ورزشی، ۷ استخر و ۵ زمین بازی و ورزشی از جمله این امکانات هستند.

نام منطقه	زمین ورزشی	استخر	مجتمع ورزشی	باشگاه ورزشی	ست ورزشی	تعداد کل
۱۷	۵	۷	۷	۸	۰	۲۷

نمودار شماره ۴۹- امکانات ورزشی شهرداری منطقه ۱۷

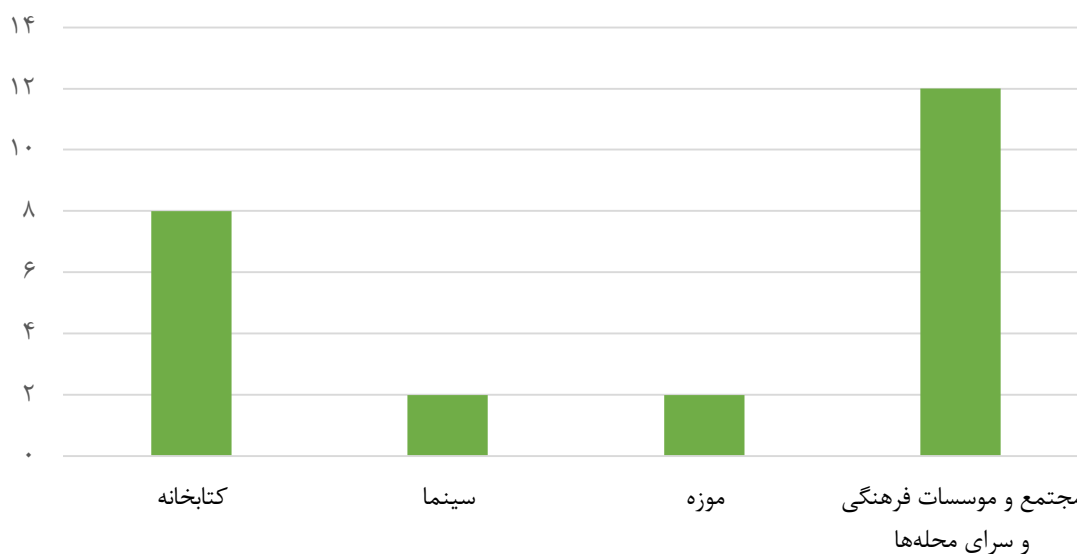

ج ۱۷- مراکز و امکانات فرهنگی شهرداری منطقه ۱۷

مجموعاً بیش از ۲۴ مورد مراکز و امکانات فرهنگی در منطقه هفده شهرداری تهران به این شرح قرار دارد. ۱۲ مورد از این مراکز شامل مجتمع‌ها، موسسات فرهنگی و سراهای محله هستند. عموم سراهای محله، دارای خانه‌های فرهنگی شامل خانه کودک، خانه IT، خانه پژوهش، خانه سلامت، خانه علم و زندگی، خانه ورزش، خانه کتاب، خانه دوام و ایمنی، خانه قرآن و عترت و خانه فرهنگ و هنر هستند. آمار تعداد کتابخانه، سینما و موزه‌ها با توجه به محدودیت اطلاعات از منابع متعددی اخذ شده‌اند.

جدول شماره ۹۲-۵: مراکز و امکانات فرهنگی شهرداری منطقه ۱۷					
نام منطقه	کتابخانه	سینما	موزه	مجتمع‌ها، موسسات فرهنگی و سراهای محله	تعداد کل
۱۷	۸	۲	۲	۱۲	۲۴

نمودار شماره ۵۰- مراکز و اماکن فرهنگی شهرداری منطقه ۱۷

د ۱۷- سایر امکانات تفریحی - فراغتی شهرداری منطقه ۱۷

با توجه به تنوع امکانات، مواردی به غیر از بوستان‌ها، امکانات ورزشی و امکانات فرهنگی، تحت مقوله «سایر امکانات تفریحی و فراغتی» دسته‌بندی شد. مهم‌ترین آنها عبارت‌است از ۷ مورد زمین بازی مجهز به وسایل بازی کودکان.

ظرفیت‌های فراغتی منطقه ۱۸ شهرداری تهران

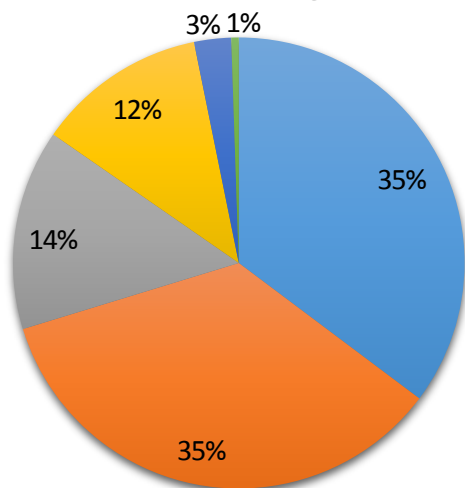
جدول شماره ۹۳-۵: سیمای کلی منطقه			
نام منطقه	جمعیت	خانوار	مساحت منطقه (کیلومتر مربع)
۱۸	۴۳۸۹۱۹	۱۵۱۲۴۸	مساحت داخل محدوده: ۳۸ مساحت خارج محدوده: ۳۶

الف ۱۸- بوستان‌ها و فضاهای سبز شهرداری منطقه ۱۸

منطقه هیجده شهرداری تهران در مجموع ۵۹۲۴۳۸۰ مترمربع فضای سبز شهری دارد که از این میزان تعداد ۹۴ بوستان شامل پارک‌های جنگلی مساحتی معادل ۲۲۱۳۱۶۴ مترمربع دارند و بقیه فضای سبز به درخت کاری، جنگل کاری، لچکی، رفیوژ، میدین و قطعات دیگر اختصاص داده شده است. سهم این فضاهای سبز در جدول و نمودار زیر نشان داده شده است.

جدول شماره ۹۴-۵: بوستان‌ها و فضاهای سبز شهرداری منطقه یک (واحد مساحت: متر مربع)						
نام منطقه	تعداد بوستان	مساحت بوستان‌ها	درخت کاری	جنگل کاری	جمع کل فضای سبز درون شهری	سرانه
۱۸	۹۴	۲۲۱۳۱۶۴	۱۹۴۸۲۱۲	۸۰۰۳۸۷	۵۹۲۴۳۸۰	۱۴

نمودار شماره ۵۱- بوستان‌ها و فضای سبز شهرداری منطقه ۱۸

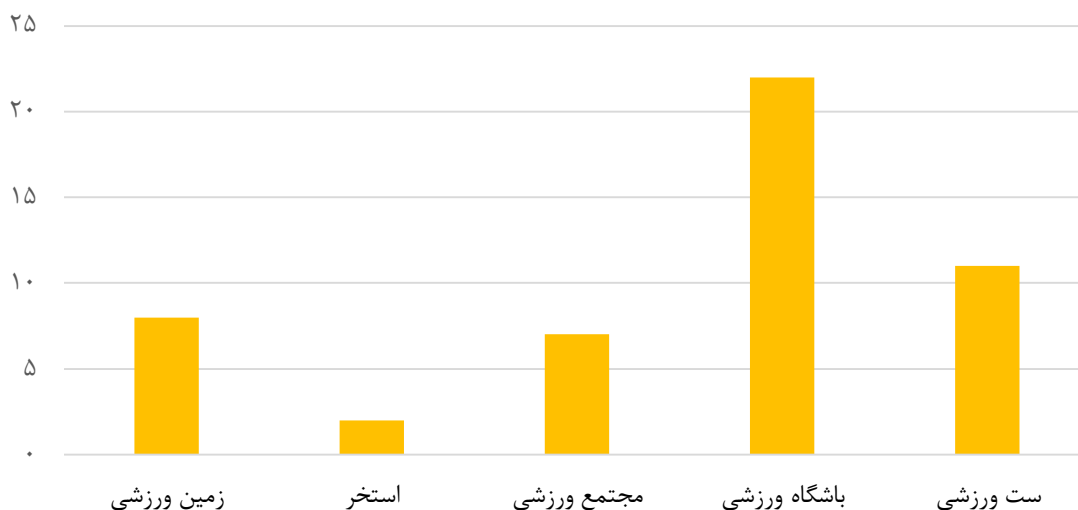
■ بوستان ■ درختکاری ■ جنگل کاری داخل محدوده ■ لچکی و سایر قطعات ■ رفیوژ ■ میدان

ب ۱۸- امکانات ورزشی شهرداری منطقه ۱۸

در مجموع بالغ بر ۵۰ مورد امکانات و اماکن ورزشی در منطقه هیجده شهرداری تهران قرار دارد. ۲۹ مجتمع و باشگاه ورزشی، ۱۱ ست ورزشی، ۲ استخر و ۸ زمین بازی و ورزشی از جمله این امکانات هستند.

نام منطقه	زمین ورزشی	استخر	مجتمع ورزشی	باشگاه ورزشی	ست ورزشی	تعداد کل
۱۸	۸	۲	۷	۲۲	۱۱	۵۰

نمودار شماره ۵۲- امکانات ورزشی شهرداری منطقه ۱۸

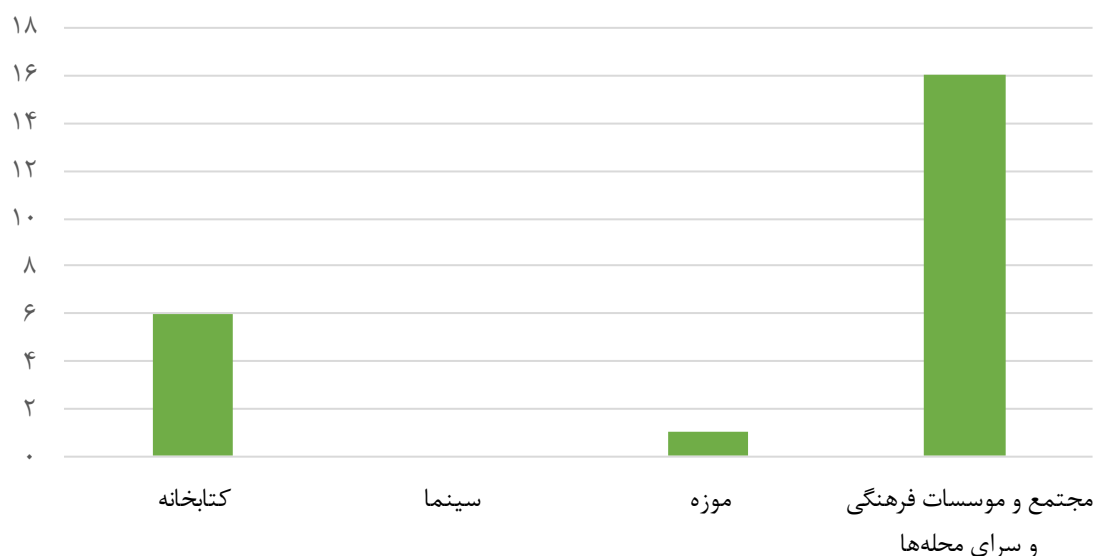

ج ۱۸- مراکز و امکانات فرهنگی شهرداری منطقه ۱۸

در مجموع بیش از ۲۳ مورد مراکز و امکانات فرهنگی در منطقه هیجده شهرداری تهران به این شرح قرار دارد. ۲۶ مورد از این مراکز شامل مجتمع‌ها، موسسات فرهنگی و سراهای محله هستند. عموم سراهای محله، دارای خانه‌های فرهنگی شامل خانه کودک، خانه IT، خانه پژوهش، خانه سلامت، خانه علم و زندگی، خانه ورزش، خانه کتاب، خانه دوام و ایمنی، خانه قرآن و عترت و خانه فرهنگ و هنر هستند. آمار تعداد کتابخانه، سینما و موزه‌ها با توجه به محدودیت اطلاعات از منابع متعددی اخذ شده‌اند.

جدول شماره ۹۶-۵: مراکز و امکانات فرهنگی شهرداری منطقه ۱۸					
نام منطقه	کتابخانه	سینما	موزه	مجتمع‌ها، موسسات فرهنگی و سراهای محله	تعداد کل
۱۸	۶	۰	۱	۱۶	۲۳

نمودار شماره ۵۳- مراکز و اماکن فرهنگی شهرداری منطقه ۱۸

د ۱۸- سایر امکانات تفریحی - فراغتی شهرداری منطقه ۱۸

با توجه به تنوع امکانات، مواردی به غیر از بوستان‌ها، امکانات ورزشی و امکانات فرهنگی، تحت مقوله «سایر امکانات تفریحی و فراغتی» دسته‌بندی شد. مهم‌ترین آنها عبارت‌است از ۵ مورد زمین بازی مجهز به وسایل بازی کودکان.

ظرفیت‌های فراغتی منطقه ۱۹ شهرداری تهران

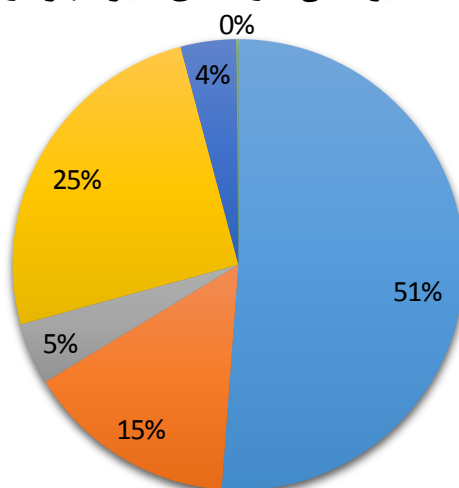
جدول شماره ۹۷-۵: سیمای کلی منطقه			
نام منطقه	جمعیت	خانوار	مساحت منطقه (کیلومتر مربع)
۱۹	۲۳۳۶۰۸	۸۰۵۶۶	مساحت داخلی محدوده: ۲۰,۲۵ مساحت خارج محدوده: ۷۶,۲۰

الف ۱۹- بوستان‌ها و فضاهای سبز شهرداری منطقه ۱۹

منطقه نوزده شهرداری تهران در مجموع ۶۶۶۱۰۱۷ مترمربع فضای سبز شهری دارد که از این میزان تعداد ۶۳ بوستان شامل پارک‌های جنگلی مساحتی معادل ۳۴۳۴۵۴۳ مترمربع دارند و بقیه فضای سبز به درخت‌کاری، جنگل‌کاری، لچکی، رفیوژ، میادین و قطعات دیگر اختصاص داده شده است. سهم این فضاهای سبز در جدول و نمودار زیر نشان داده شده است.

جدول شماره ۹۸-۵: بوستان‌ها و فضاهای سبز شهرداری منطقه ۱۹ (واحد مساحت: متر مربع)						
نام منطقه	تعداد بوستان	مساحت بوستان‌ها	درخت‌کاری	جنگل‌کاری	جمع کل فضای سبز درون شهری	سرانه
۱۹	۶۵	۳۴۳۴۵۴۳	۹۸۸۱۸۴	۲۸۹۳۰۹	۶۶۶۱۰۱۷	۲۶

نمودار شماره ۵۴- بوستان‌ها و فضای سبز شهرداری منطقه ۱۹

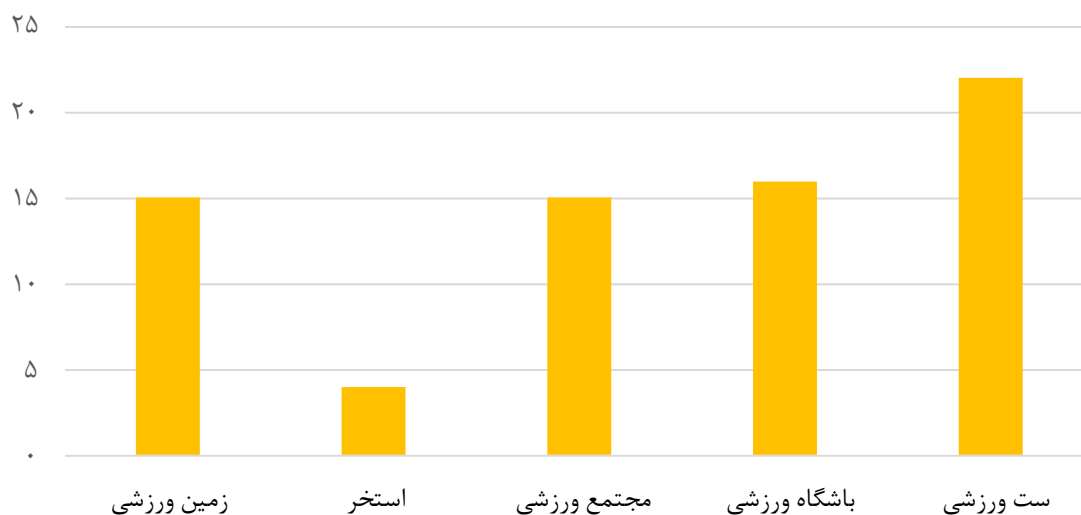
■ بوستان ■ لچکی و سایر قطعات ■ درختکاری ■ جنگل‌کاری داخل محدوده ■ رفیوژ ■ میدان

ب ۱۹- امکانات ورزشی شهرداری منطقه ۱۹

در مجموع بالغ بر ۷۲ مورد امکانات و اماکن ورزشی در منطقه نوزده شهرداری تهران قرار دارد. ۳۱ مجتمع و باشگاه ورزشی، ۲۲ ست ورزشی، ۴ استخر و ۱۵ زمین بازی و ورزشی از جمله این امکانات هستند.

جدول شماره ۹۹-۵: امکانات ورزشی شهرداری منطقه ۱۹ (تعداد)						
نام منطقه	زمین ورزشی	استخر	مجتمع ورزشی	باشگاه ورزشی	ست ورزشی	تعداد کل
۱۹	۱۵	۴	۱۵	۱۶	۲۲	۷۲

نمودار شماره ۵۵- امکانات ورزشی شهرداری منطقه ۱۹

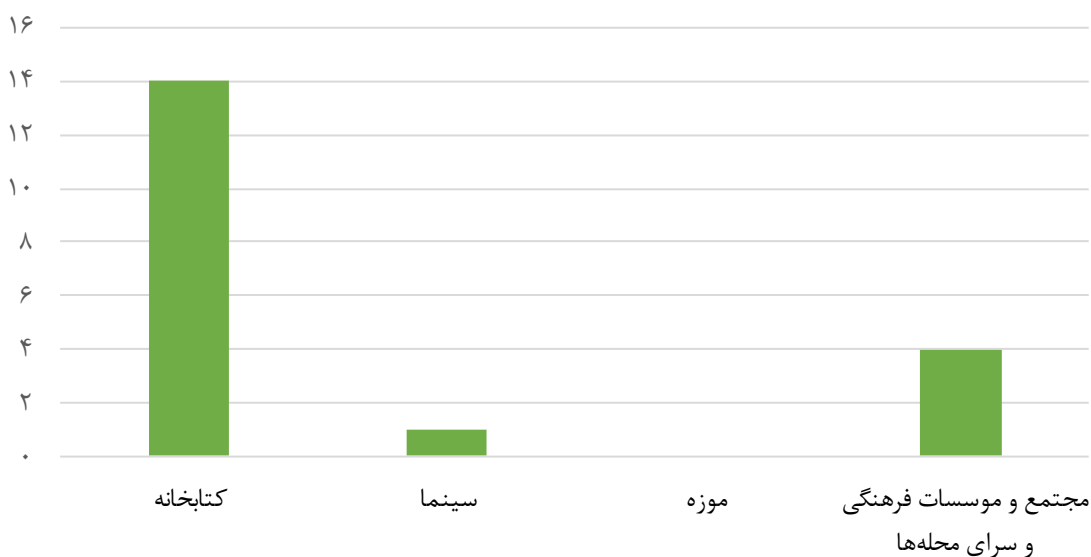

ج ۱۹- مراکز و امکانات فرهنگی شهرداری منطقه ۱۹

مجموعاً بیش از ۱۹ مورد مراکز و امکانات فرهنگی در منطقه نوزده شهرداری تهران به این شرح قرار دارد. ۴ مورد از این مراکز شامل مجتمع‌ها، موسسات فرهنگی و سراهای محله هستند. عموم سراهای محله، دارای خانه‌های فرهنگی شامل خانه کودک، خانه IT، خانه پژوهش، خانه سلامت، خانه علم و زندگی، خانه ورزش، خانه کتاب، خانه دوام و ایمنی، خانه قرآن و عترت و خانه فرهنگ و هنر هستند. آمار تعداد کتابخانه، سینما و موزه‌ها با توجه به محدودیت اطلاعات از منابع متعددی اخذ شده‌اند.

نام منطقه	کتابخانه	سینما	موزه	مجتمع‌ها، موسسات فرهنگی و سراهای محله	تعداد کل
۱۹	۱۴	۱	۰	۴	۱۹

نمودار شماره ۵۶- مراکز و اماکن فرهنگی شهرداری منطقه ۱۹

د ۱۹- سایر امکانات تفریحی - فراغتی شهرداری منطقه ۱۹

با توجه به تنوع امکانات، مواردی به غیر از بوستان‌ها، امکانات ورزشی و امکانات فرهنگی، تحت مقوله «سایر امکانات تفریحی و فراغتی» دسته‌بندی شد. مهم‌ترین آنها عبارت‌است از ۳ مورد زمین بازی مجهز به وسایل بازی کودکان، یک شهربازی، تعداد زیادی رستوران، چایخانه و سفره‌خانه، تالار پذیرایی، یک بازارچه و دو پاتوق محله.

ظرفیت‌های فراغتی منطقه ۲۰ شهرداری تهران

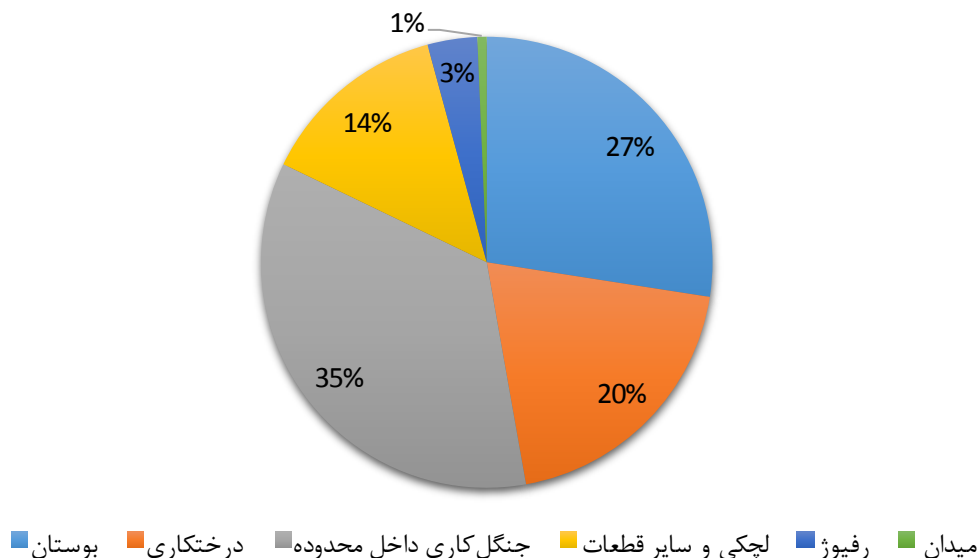
جدول شماره ۱۰۱-۵: سیمای کلی منطقه			
نام منطقه	جمعیت	خانوار	مساحت منطقه (کیلومتر مربع)
۲۰	۳۵۱۷۸۱	۱۲۲۳۰۳	مساحت داخل محدوده: ۲۲ مساحت خارج محدوده: ۱۷۸

الف ۲۰- بوستان‌ها و فضاهای سبز شهرداری منطقه ۲۰

منطقه بیست شهرداری تهران در مجموع ۶۳۴۴۷۸۲ مترمربع فضای سبز شهری دارد که از این میزان تعداد ۱۶۷ بوستان شامل پارک‌های جنگلی مساحتی معادل ۱۷۸۹۵۳۰ متر مربع دارند و بقیه فضای سبز به درخت کاری، جنگل کاری، لچکی، رفیوژ، میادین و قطعات دیگر اختصاص داده شده است. سهم این فضاهای سبز در جدول و نمودار زیر نشان داده شده است.

جدول شماره ۱۰۲-۵: بوستان‌ها و فضاهای سبز شهرداری منطقه ۲۰ (واحد مساحت: متر مربع)						
نام منطقه	تعداد بوستان	مساحت بوستان‌ها	درخت کاری	جنگل کاری	جمع کل فضای سبز درون شهری	سرانه
۲۰	۱۶۷	۱۷۸۹۵۳۰	۱۲۰۷۹۹۳	۲۱۳۶۱۹۲	۶۳۴۴۷۸۲	۱۷

نمودار شماره ۵۷- بوستان‌ها و فضای سبز شهرداری منطقه ۲۰

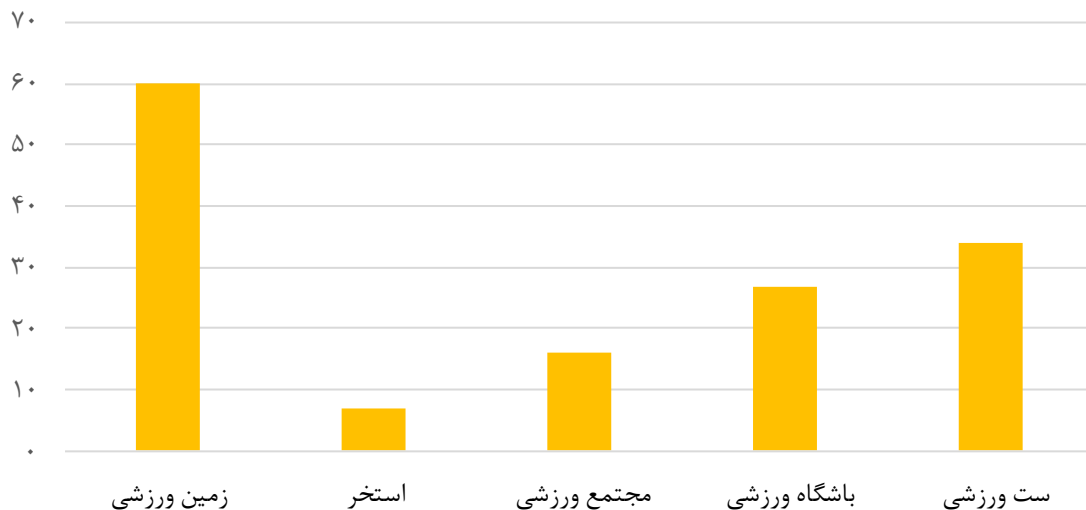

ب ۲۰- امکانات ورزشی شهرداری منطقه ۲۰

در مجموع بالغ بر ۱۴۴ مورد امکانات و اماکن ورزشی در منطقه بیست شهرداری تهران قرار دارد. ۴۳ مجتمع و باشگاه ورزشی، ۳۴ ست ورزشی، ۷ استخر و ۶۰ زمین بازی و ورزشی از جمله این امکانات هستند.

نام منطقه	زمین ورزشی	استخر	مجتمع ورزشی	باشگاه ورزشی	ست ورزشی	تعداد کل
۲۰	۶۰	۷	۱۶	۲۷	۳۴	۱۴۴

نمودار شماره ۵۸- امکانات ورزشی شهرداری منطقه ۲۰

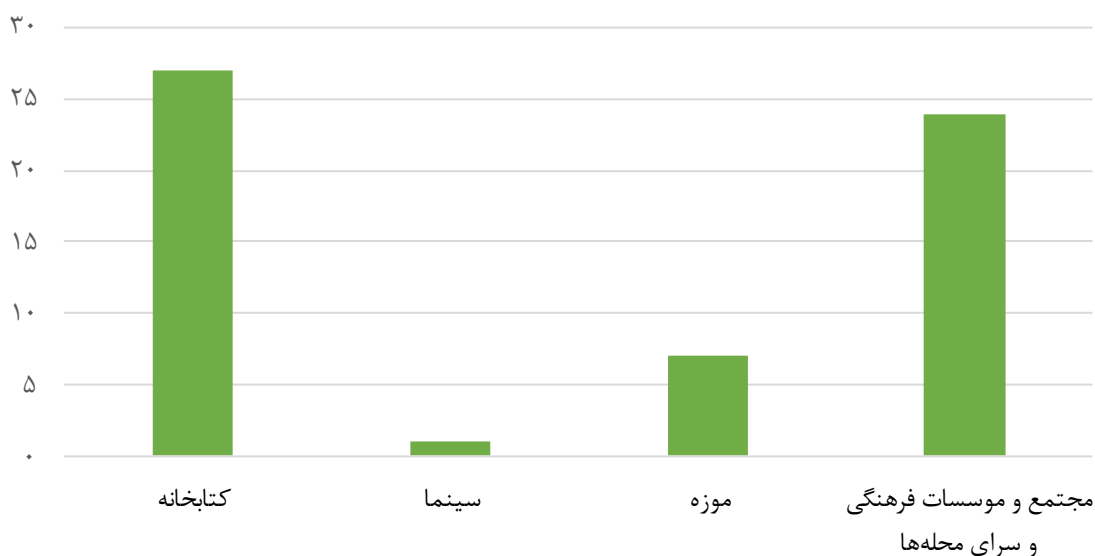

ج ۲۰- مراکز و امکانات فرهنگی شهرداری منطقه ۲۰

مجموعاً بیش از ۵۹ مورد مراکز و امکانات فرهنگی در منطقه یک شهرداری تهران به این شرح قرار دارد. ۲۴ مورد از این مراکز شامل مجتمع‌ها، موسسات فرهنگی و سراهای محله هستند. عموم سراهای محله، دارای خانه‌های فرهنگی شامل خانه کودک، خانه IT، خانه پژوهش، خانه سلامت، خانه علم و زندگی، خانه ورزش، خانه کتاب، خانه دوام و ایمنی، خانه قرآن و عترت و خانه فرهنگ و هنر هستند. آمار تعداد کتابخانه، سینما و موزه‌ها با توجه به محدودیت اطلاعات از منابع متعددی اخذ شده‌اند.

جدول شماره ۱۰۴-۵: مراکز و امکانات فرهنگی شهرداری منطقه ۲۰					
نام منطقه	کتابخانه	سینما	موزه	مجتمع‌ها، موسسات فرهنگی و سراهای محله	تعداد کل
۲۰	۲۷	۱	۷	۲۴	۵۹

نمودار شماره ۵۹- مراکز و اماکن فرهنگی شهرداری منطقه ۲۰

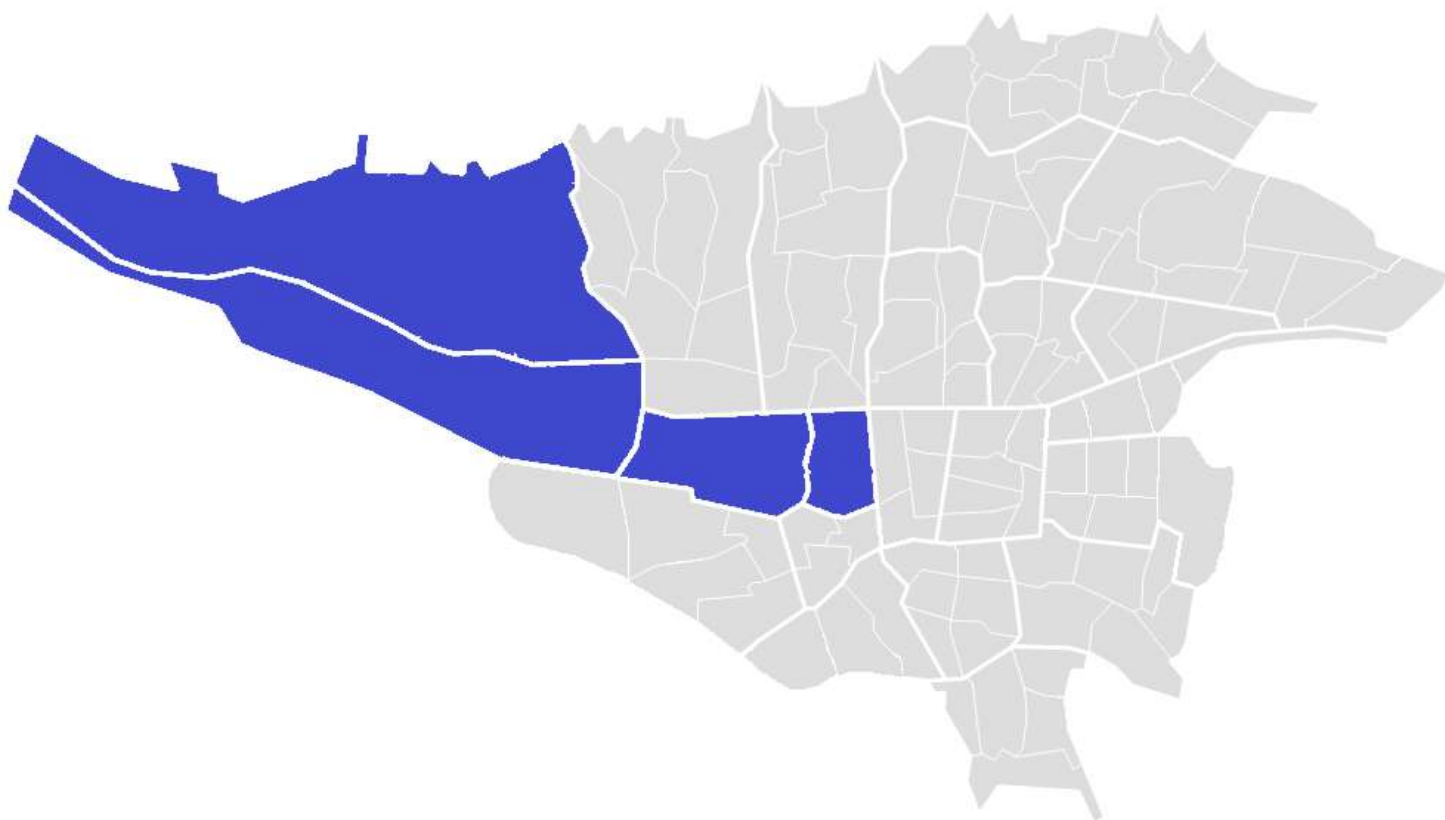
د ۲۰- سایر امکانات تفریحی - فراغتی شهرداری منطقه ۲۰

با توجه به تنوع امکانات، مواردی به غیر از بوستان‌ها، امکانات ورزشی و امکانات فرهنگی، تحت مقوله «سایر امکانات تفریحی و فراغتی» دسته‌بندی شد. مهم‌ترین آنها عبارت‌است از ۱۹ مورد زمین بازی مجهز به وسایل بازی کودکان و یک دفتر خدمات گردشگری.

ظرفیت‌های فراغتی

پهنه غرب

(مناطق ۹، ۱۰، ۲۱، ۲۲)

864522

جمعیت

290806

خانوار

۱۳۸,۳۴

مساحت پهنه

سیمای کلی پهنه غرب

پهنه غرب دربرگیرنده مناطق ۹، ۱۰، ۲۱ و ۲۲ است. جمعیت این پهنه ۸۶۴۵۲۲ نفر و مساحت آن ۱۳۸،۳۴ کیلومتر مربع است. اطلاعات جمعیتی و مساحت این پهنه به تفکیک مناطق به شرح جدول زیر است.

نام منطقه	جمعیت	مرد	زن	خانوار	مساحت (کیلومترمربع)
۹	۱۷۴۲۳۹	۸۸۱۶۳	۸۶۰۷۶	۵۷۶۸۸	۱۹،۸
۱۰	۳۲۷۱۱۵	۱۶۲۱۶۲	۱۶۴۹۵۳	۱۱۷۴۰۵	۸،۱۷
۲۱	۱۸۶۸۲۱	۹۴۰۳۵	۹۲۷۸۶	۶۰۶۰۲	۵۱۰،۵۶
۲۲	۱۷۶۳۴۷	۸۹۸۹۳	۸۶۴۵۴	۵۵۱۱۱	۵۸،۸۱
پهنه غرب	۸۶۴۵۲۲				۱۳۸،۳۴

بوستانها و فضای سبز پهنه غرب

پهنه غرب با سرانه ۲۲ متر مربع وضعیت مناسبی از نظر فضای سبز دارد. این پهنه با ۱۹۸ بوستان در مجموع ۱۹۷۰۶۰۳۳ مترمربع فضای سبز درون شهری دارد.

نام منطقه	تعداد بوستان	مساحت بوستانها	جمع کل فضای سبز درون شهری	سرانه
۹	۲۵	۱۷۸۳۳۶	۲۸۲۰۱۴۸	۱۶
۱۰	۵۰	۲۴۶۶۶۸	۷۸۹۹۹۰	۲
۲۱	۵۴	۱۴۹۰۱۹۱	۶۹۰۵۹۴۷	۳۷
۲۲	۶۹	۵۳۴۳۲۱۳	۹۱۸۹۹۴۸	۵۲
پهنه غرب	۱۹۸	۷۲۵۸۴۰۸	۱۹۷۰۶۰۳۳	۲۲

امکانات ورزشی پهنه غرب

مجموع امکانات ورزشی پهنه غرب ۱۳۶ مورد است. توزیع امکانات این پهنه از نظر نوع امکانات عبارت از ۳۸ زمین ورزشی، ۱۲ استخر، ۳۰ مجتمع ورزشی، ۴۰ باشگاه ورزشی و ۱۴ ست ورزشی به تفکیک منطقه به شرح جدول زیر است.

جدول شماره ۱۰۷-۵: امکانات ورزشی پهنه غرب						
نام منطقه	زمین ورزشی	استخر	مجتمع ورزشی	باشگاه ورزشی	ست ورزشی	جمع کل
۹	۷	۴	۱۰	۹	۱۳	۴۵
۱۰	۸	۱	۱۱	۱۶	۰	۳۶
۲۱	۱۲	۷	۶	۱۲	۰	۳۷
۲۲	۱۱	۰	۳	۳	۱	۱۸
پهنه غرب	۳۸	۱۲	۳۰	۴۰	۱۴	۱۳۶

مراکز و امکانات فرهنگی پهنه غرب

در پهنه غرب ۷۵ مورد امکانات و مراکز فرهنگی وجود دارد. توزیع مراکز و امکانات فرهنگی شهرداری تهران در پهنه غرب، شامل ۳۶ کتابخانه، ۶ سینما، ۴ موزه، ۲۹ مجتمع، موسسه فرهنگی و سرای محله به تفکیک منطقه به شرح جدول زیر است.

نام منطقه	کتابخانه	سینما	موزه	مجتمع‌ها، موسسات فرهنگی و سراهای محله	تعداد کل
۹	۵	۰	۰	۷	۱۲
۱۰	۸	۲	۲	۱۰	۲۲
۲۱	۱۴	۳	۱	۳	۲۱
۲۲	۹	۱	۱	۹	۲۰
پهنه غرب	۳۶	۶	۴	۲۹	۷۵

نام منطقه	زمین ورزشی	استخر	مجتمع ورزشی	باشگاه ورزشی	ست ورزشی	تعداد کل
۹	۷	۴	۱۰	۹	۱۳	۴۵

ظرفیت‌های فراغتی منطقه ۹ شهرداری تهران

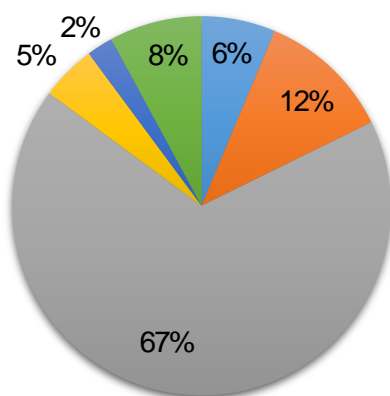
جدول شماره ۱۱۰-۵: سیمای کلی منطقه			
نام منطقه	جمعیت	خانوار	مساحت منطقه (کیلومترمربع)
۹	۱۵۸۱۱۲	۵۲۸۸۳	۱۹,۸

الف ۹- بوستان‌ها و فضاهای سبز شهرداری منطقه ۹

منطقه نه شهرداری تهران در مجموع ۲۸۲۰۱۴۸ مترمربع فضای سبز شهری دارد که از این میزان تعداد ۲۵ بوستان شامل پارک‌های جنگلی مساحتی معادل ۱۷۸۳۳۶ مترمربع دارند و بقیه فضای سبز به درختکاری، جنگل کاری، لچکی، رفیوژ، میدین و قطعات دیگر اختصاص داده شده است. نسبت این فضاهای سبز در جدول و نمودار زیر نشان داده شده است.

جدول شماره ۱۱۱-۵: بوستان‌ها و فضاهای سبز شهرداری منطقه ۹ (واحد مساحت: مترمربع)						
نام منطقه	تعداد بوستان	مساحت بوستان‌ها	درخت کاری	جنگل کاری	جمع کل فضای سبز درون شهری	سرانه
۹	۲۵	۱۷۸۳۳۶	۳۲۱۹۵۲	۱۹۰۰۰۰۰	۲۸۲۰۱۴۸	۱۶

نمودار شماره ۲۵- بوستان‌ها و فضای سبز شهرداری منطقه ۹

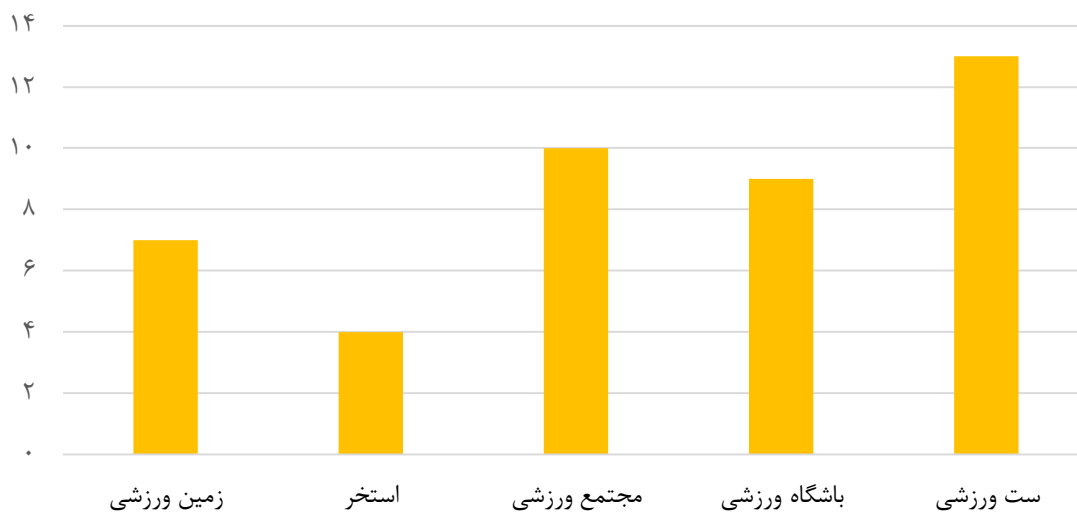

بوستان ■ درختکاری ■ جنگل کاری داخل محدوده ■ لچکی و سایر قطعات ■ رفیوژ ■ میدان

ب ۹- امکانات ورزشی شهرداری منطقه ۹

در مجموع بالغ بر ۴۵ مورد امکانات و اماکن ورزشی در منطقه نه شهرداری تهران قرار دارد. ۱۹ مجتمع و باشگاه ورزشی، ۱۳ ست ورزشی، ۴ استخر و ۷ زمین بازی و ورزشی از جمله این امکانات هستند.

نمودار شماره ۲۶- امکانات ورزشی شهرداری منطقه ۹

ج ۹- مراکز و امکانات فرهنگی شهرداری منطقه ۹

مجموعاً بیش از ۱۲ مورد مراکز و امکانات فرهنگی در منطقه نه شهرداری تهران به این شرح قرار دارد. ۷ مورد از این مراکز شامل مجتمع‌ها، موسسات فرهنگی و سراهای محله هستند. عموم سراهای محله دارای خانه‌های فرهنگی شامل خانه کودک، خانه IT، خانه پژوهش، خانه سلامت، خانه علم و زندگی، خانه ورزش، خانه کتاب، خانه دوام و ایمنی، خانه قرآن و عترت و خانه فرهنگ و هنر هستند. آمار تعداد کتابخانه، سینما و موزه‌ها با توجه به محدودیت اطلاعات، از منابع متعددی اخذ شده‌اند.

نام منطقه	کتابخانه	سینما	موزه	مجتمع‌ها، موسسات فرهنگی و سراهای محله	تعداد کل
۹	۵	۰	۰	۷	۱۲

نمودار شماره ۲۷- مراکز و اماکن فرهنگی شهرداری منطقه ۹

د ۹- سایر امکانات تفریحی - فراغتی شهرداری منطقه ۹

با توجه به تنوع امکانات، مواردی به غیر از بوستان‌ها، امکانات ورزشی و امکانات فرهنگی، تحت مقوله «سایر امکانات تفریحی و فراغتی» دسته‌بندی شد. مهم‌ترین آنها عبارت‌است از ۸ مورد زمین بازی مجهز به وسایل بازی کودکان، ۳ شهربازی، چایخانه و سالن نمایش.

ظرفیت‌های فراغتی منطقه ۱۰ شهرداری تهران

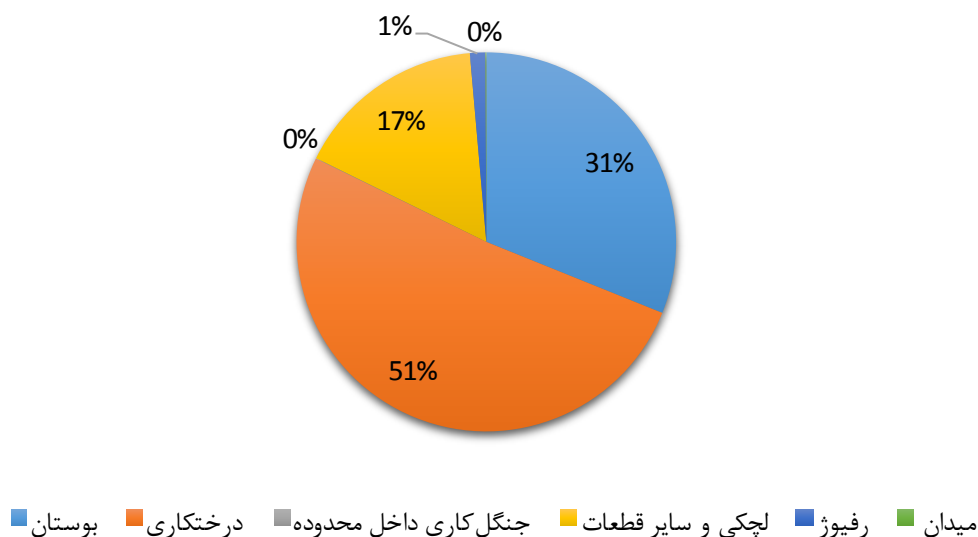
جدول شماره ۱۱۳-۵: سیمای کلی منطقه			
نام منطقه	جمعیت	خانوار	مساحت منطقه (کیلومتر مربع)
۱۰	۲۹۳۷۳۴	۹۹۴۴۴	۸.۱۷

الف ۱۰- بوستان‌ها و فضاهای سبز شهرداری منطقه ۱۰

منطقه ده شهرداری تهران در مجموع ۷۸۹۹۹۰ مترمربع فضای سبز شهری دارد که از این میزان تعداد ۵۰ بوستان شامل پارک‌های جنگلی مساحتی معادل ۲۴۶۶۶۸ مترمربع دارند و بقیه فضای سبز به درختکاری، جنگل کاری، لچکی، رفیوژ، میادین و قطعات دیگر اختصاص داده شده است. نسبت این فضاهای سبز در جدول و نمودار زیر نشان داده شده است.

جدول شماره ۱۱۴-۵: بوستان‌ها و فضاهای سبز شهرداری منطقه ۱۰ (واحد مساحت: مترمربع)						
نام منطقه	تعداد بوستان	مساحت بوستان‌ها	درخت کاری	جنگل کاری	جمع کل فضای سبز درون شهری	سرانه
۱۰	۵۰	۲۴۶۶۶۸	۴۰۳۱۳۹	۲۵۷	۷۸۹۹۹۰	۲

نمودار شماره ۲۸- بوستان‌ها و فضای سبز شهرداری منطقه ۱۰

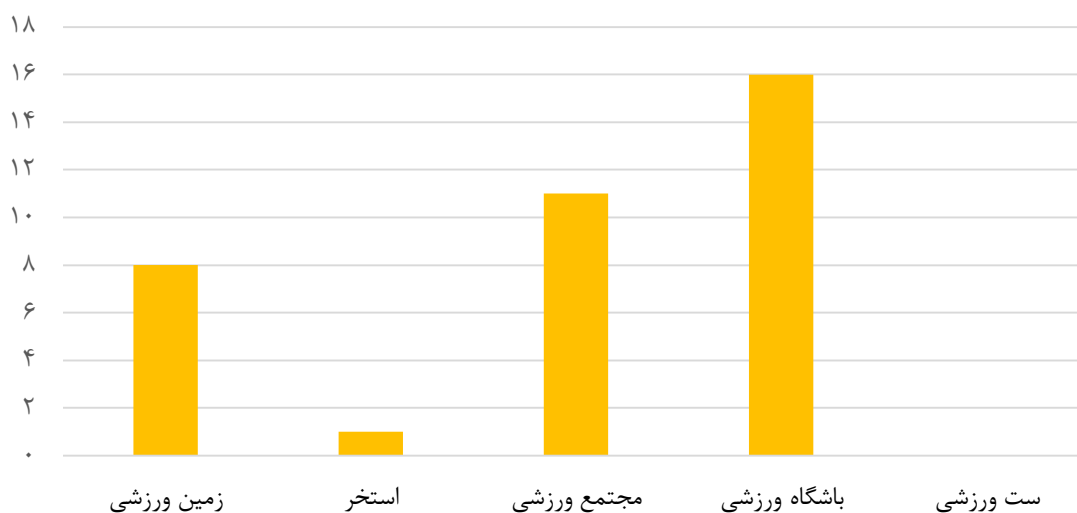

ب ۱۰- امکانات ورزشی شهرداری منطقه ۱۰

در مجموع بالغ بر ۳۶ مورد امکانات و اماکن ورزشی در منطقه ده شهرداری تهران قرار دارد. ۲۷ مجتمع و باشگاه ورزشی، ۱ استخر و ۸ زمین بازی و ورزشی از جمله این امکانات هستند.

جدول شماره ۱۱۵-۵: امکانات ورزشی شهرداری منطقه ۱۰ (تعداد)						
نام منطقه	زمین ورزشی	استخر	مجتمع ورزشی	باشگاه ورزشی	ست ورزشی	تعداد کل
۱۰	۸	۱	۱۱	۱۶	۰	۳۶

نمودار شماره ۲۹- امکانات ورزشی شهرداری منطقه ۱۰

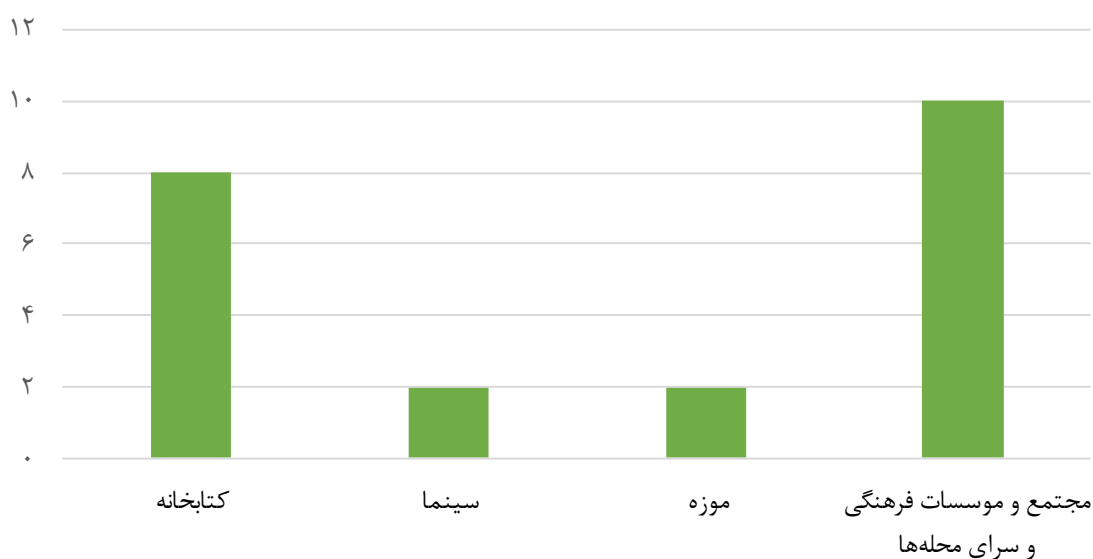

ج ۱۰- مراکز و امکانات فرهنگی شهرداری منطقه ۱۰

مجموعاً بیش از ۲۲ مورد مراکز و امکانات فرهنگی در منطقه ۱۰ شهرداری تهران به این شرح قرار دارد. ۱۰ مورد از این مراکز شامل مجتمع‌ها، موسسات فرهنگی و سراهای محله هستند. عموم سراهای محله دارای خانه‌های فرهنگی شامل خانه کودک، خانه IT، خانه پژوهش، خانه سلامت، خانه علم و زندگی، خانه ورزش، خانه کتاب، خانه دوام و ایمنی، خانه قرآن و عترت و خانه فرهنگ و هنر هستند. آمار تعداد کتابخانه، سینما و موزه‌ها باتوجه به محدودیت اطلاعات، از منابع متعددی اخذ شده‌اند.

جدول شماره ۱۱۶-۵: مراکز و امکانات فرهنگی شهرداری منطقه ۱۰					
نام منطقه	کتابخانه	سینما	موزه	مجتمع‌ها، موسسات فرهنگی و سراهای محله	تعداد کل
۱۰	۸	۲	۲	۱۰	۲۲

نمودار شماره ۳۰- مراکز و اماکن فرهنگی شهرداری منطقه ۱۰

د ۱۰- سایر امکانات تفریحی - فراغتی شهرداری منطقه ۱۰

با توجه به تنوع امکانات، مواردی به‌غیر از بوستان‌ها، امکانات ورزشی و امکانات فرهنگی، تحت مقوله «سایر امکانات تفریحی و فراغتی» دسته‌بندی شد. مهم‌ترین آنها عبارت است از زمین بازی مجهز به وسایل بازی کودکان، گیم‌نت، پاتوق، مجموعه تالار.

ظرفیت‌های فراغتی منطقه ۲۱ شهرداری تهران

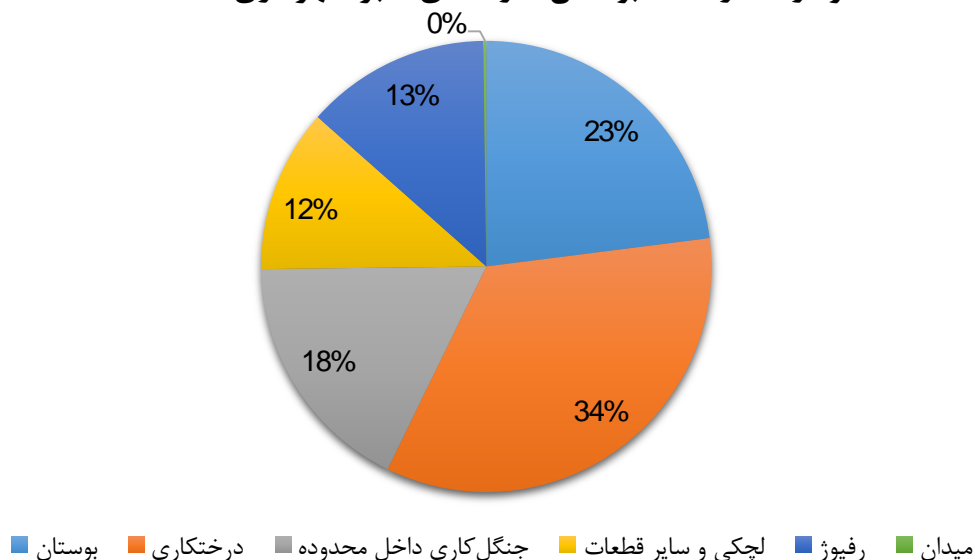
جدول شماره ۱۱۷-۵: سیمای کلی منطقه			
نام منطقه	جمعیت	خانوار	مساحت منطقه (کیلومتر مربع)
۲۱	۱۶۱۰۵۴	۵۶۸۶۶	۵۱،۵۶

الف ۲۱- بوستان‌ها و فضاهای سبز شهرداری منطقه ۲۱

منطقه بیست‌ویک شهرداری تهران در مجموع ۶۹۰۵۹۴۷ مترمربع فضای سبز شهری دارد که از این میزان تعداد ۵۴ بوستان شامل پارک‌های جنگلی مساحتی معادل ۱۴۹۰۱۹۱ مترمربع دارند و بقیه فضای سبز به درخت کاری، جنگل کاری، لچکی، رفیوژ، میادین و قطعات دیگر اختصاص داده شده است. سهم این فضاهای سبز در جدول و نمودار زیر نشان داده شده است.

جدول شماره ۱۱۸-۵: بوستان‌ها و فضاهای سبز شهرداری منطقه ۲۱ (واحد مساحت: متر مربع)						
نام منطقه	تعداد بوستان	مساحت بوستان‌ها	درخت کاری	جنگل کاری	جمع کل فضای سبز درون شهری	سرانه
۲۱	۵۴	۱۴۹۰۱۹۱	۲۲۱۵۴۱۲	۱۱۳۸۱۰۷	۶۹۰۵۹۴۷	۳۷

نمودار شماره ۶۰- بوستان‌ها و فضای سبز شهرداری منطقه ۲۱

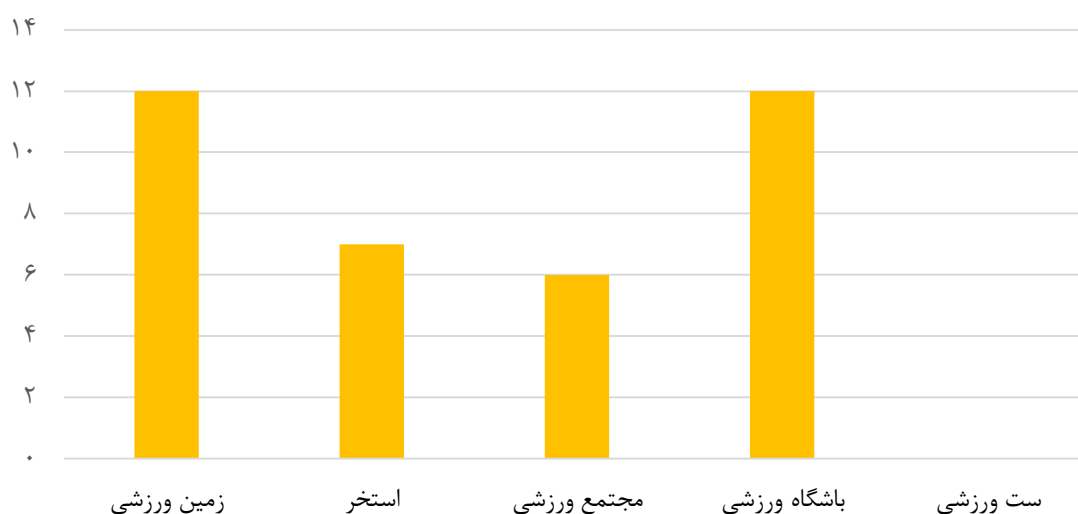
ب ۲۱- امکانات ورزشی شهرداری منطقه ۲۱

در مجموع بالغ بر ۳۷ مورد امکانات و اماکن ورزشی در منطقه بیست‌ویک شهرداری تهران قرار دارد. ۱۸ مجتمع و باشگاه ورزشی، ۷ استخر و ۱۲ زمین بازی و ورزشی از جمله این امکانات هستند.

جدول شماره ۱۱۹-۵: امکانات ورزشی شهرداری منطقه ۲۱ (تعداد)

نام منطقه	زمین ورزشی	استخر	مجتمع ورزشی	باشگاه ورزشی	ست ورزشی	تعداد کل
۲۱	۱۲	۷	۶	۱۲	۰	۳۷

نمودار شماره ۶۱- امکانات ورزشی شهرداری منطقه ۲۱

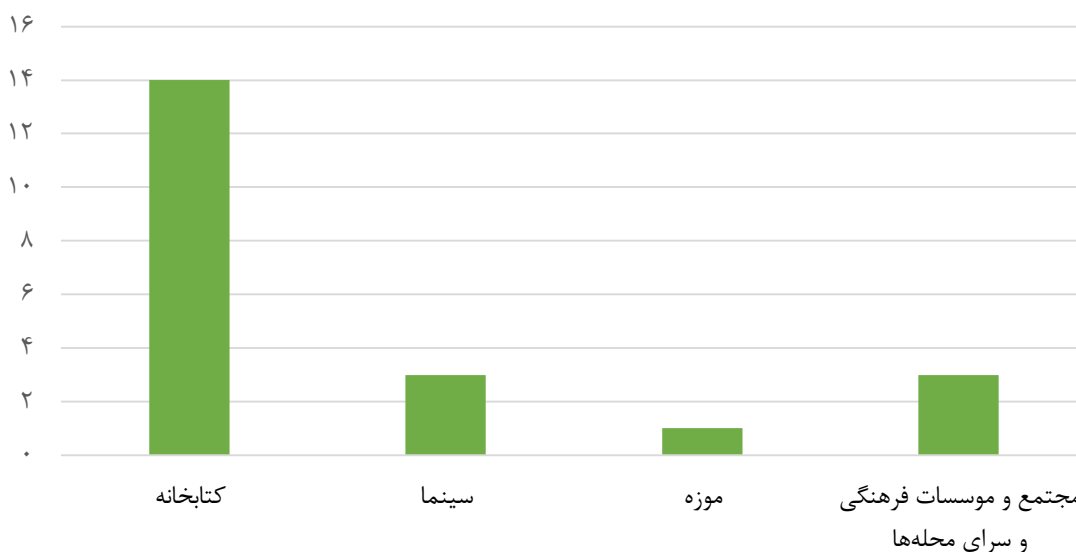
ج- مراکز و امکانات فرهنگی شهرداری منطقه ۲۱

مجموعاً بیش از ۲۱ مورد مراکز و امکانات فرهنگی در منطقه بیست‌ویک شهرداری تهران به این شرح قرار دارد. ۳ مورد از این مراکز شامل مجتمع‌ها، موسسات فرهنگی و سراهای محله هستند. عموم سراهای محله، دارای خانه‌های فرهنگی شامل خانه کودک، خانه IT، خانه پژوهش، خانه سلامت، خانه علم و زندگی، خانه ورزش، خانه کتاب، خانه دوام و ایمنی، خانه قرآن و عترت و خانه فرهنگ و هنر هستند. آمار تعداد کتابخانه، سینما و موزه‌ها با توجه به محدودیت اطلاعات از منابع متعددی اخذ شده‌اند.

جدول شماره ۱۲۰-۵: مراکز و امکانات فرهنگی شهرداری منطقه ۲۱

نام منطقه	کتابخانه	سینما	موزه	مجتمع‌ها، موسسات فرهنگی و سراهای محله	تعداد کل
۲۱	۱۴	۳	۱	۳	۲۱

نمودار شماره ۶۲- مراکز و اماکن فرهنگی شهرداری منطقه ۲۱

د- سایر امکانات تفریحی - فراغتی شهرداری منطقه ۲۱

با توجه به تنوع امکانات، مواردی به غیر از بوستان‌ها، امکانات ورزشی و امکانات فرهنگی، تحت مقوله «سایر امکانات تفریحی و فراغتی» دسته‌بندی شد. مهم‌ترین آنها عبارت‌است از ۲ مورد زمین بازی مجهز به وسایل بازی کودکان و یک پاتوق محله.

ظرفیت‌های فراغتی منطقه ۲۲ شهرداری تهران

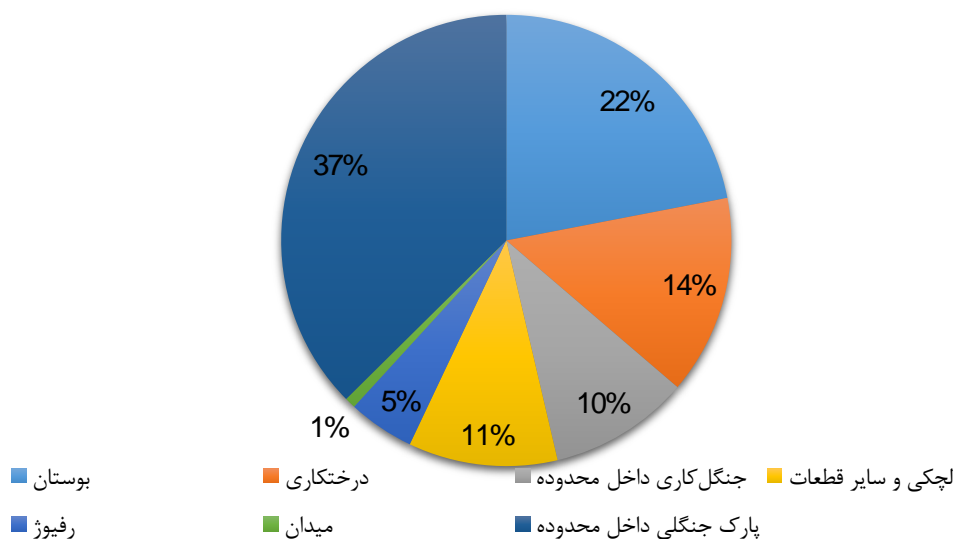
جدول شماره ۱۲۱-۵: سیمای کلی منطقه			
نام منطقه	جمعیت	خانوار	مساحت منطقه (کیلومتر مربع)
۲۲	۱۴۰۵۶۷	۵۰۱۳۲	۵۸,۸۱

الف ۲۲- بوستان‌ها و فضاهای سبز شهرداری منطقه ۲۲

منطقه بیست‌ودو شهرداری تهران در مجموع ۹۱۸۹۹۴۸ مترمربع فضای سبز شهری دارد که از این میزان تعداد ۶۹ بوستان شامل پارک‌های جنگلی مساحتی معادل 5343213 مترمربع دارند و بقیه فضای سبز به درخت‌کاری، جنگل‌کاری، لچکی، رفیوژ، میدین و قطعات دیگر اختصاص داده شده است. سهم این فضاهای سبز در جدول و نمودار زیر نشان داده شده است.

جدول شماره ۱۲۲-۵: بوستان‌ها و فضاهای سبز شهرداری منطقه ۲۲ (واحد مساحت: متر مربع)						
نام منطقه	تعداد بوستان	مساحت بوستان‌ها	درخت‌کاری	جنگل‌کاری	جمع کل فضای سبز درون شهری	سرانه
۲۲	۶۹	۵۳۴۳۲۱۳	۱۲۸۶۳۳۰	۹۰۶۹۷۶	۹۱۸۹۹۴۸	۵۲

نمودار شماره ۶۳- بوستان‌ها و فضای سبز شهرداری منطقه ۲۲

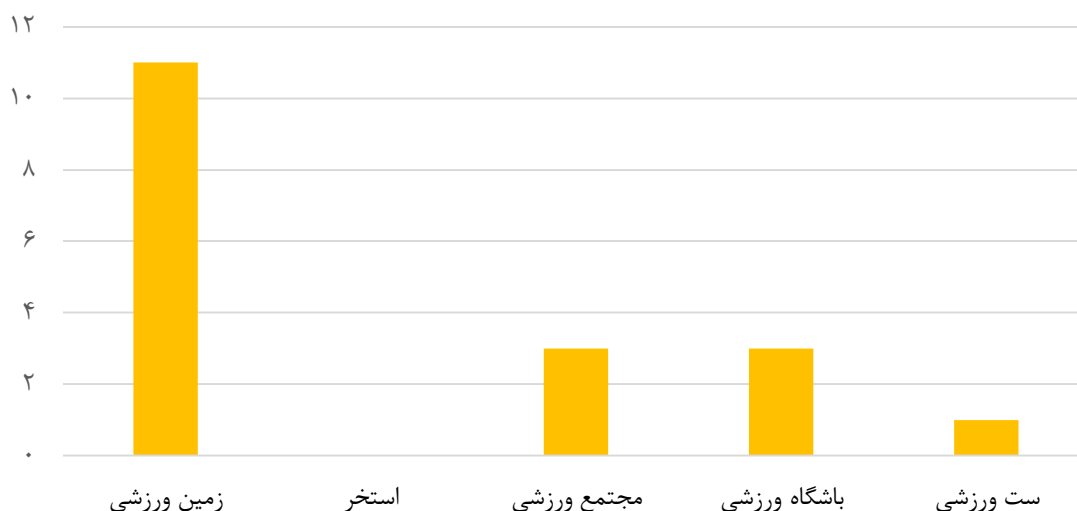
ب ۲۲- امکانات ورزشی شهرداری منطقه ۲۲

در مجموع بالغ بر ۱۸ مورد امکانات و اماکن ورزشی در منطقه بیست‌ودو شهرداری تهران قرار دارد. ۶ مجتمع و باشگاه ورزشی، ۱ ست ورزشی و ۱۱ زمین بازی و ورزشی از جمله این امکانات هستند.

جدول شماره ۱۲۳-۵: امکانات ورزشی شهرداری منطقه ۲۲ (تعداد)

نام منطقه	زمین ورزشی	استخر	مجتمع ورزشی	باشگاه ورزشی	ست ورزشی	تعداد کل
۲۲	۱۱	۰	۳	۳	۱	۱۸

نمودار شماره ۶۴- امکانات ورزشی شهرداری منطقه ۲۲

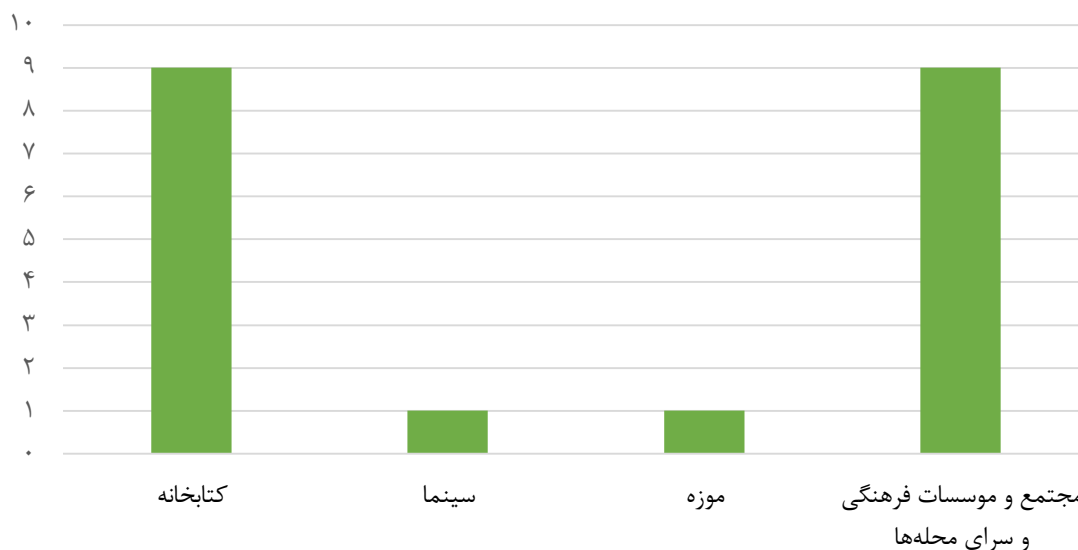
ج ۲۲- مراکز و امکانات فرهنگی شهرداری منطقه ۲۲

مجموعاً بیش از ۲۰ مورد مراکز و امکانات فرهنگی در منطقه بیست‌ودو شهرداری تهران به این شرح قرار دارد. ۹ مورد از این مراکز شامل مجتمع‌ها، موسسات فرهنگی و سراهای محله هستند. عموم سراهای محله، دارای خانه‌های فرهنگی شامل خانه کودک، خانه AT، خانه پژوهش، خانه سلامت، خانه علم و زندگی، خانه ورزش، خانه کتاب، خانه دوام و ایمنی، خانه قرآن و عترت و خانه فرهنگ و هنر هستند. آمار تعداد کتابخانه، سینما و موزه‌ها با توجه به محدودیت اطلاعات از منابع متعددی اخذ شده‌اند.

جدول شماره ۱۲۴-۵: مراکز و امکانات فرهنگی شهرداری منطقه ۲۲

نام منطقه	کتابخانه	سینما	موزه	مجتمع‌ها، موسسات فرهنگی و سراهای محله	تعداد کل
۲۲	۹	۱	۱	۹	۲۰

نمودار شماره ۶۵- مراکز و اماکن فرهنگی شهرداری منطقه ۲۲

د ۲۲- سایر امکانات تفریحی - فراغتی شهرداری منطقه ۲۲

با توجه به تنوع امکانات، مواردی به غیر از بوستان‌ها، امکانات ورزشی و امکانات فرهنگی، تحت مقوله «سایر امکانات تفریحی و فراغتی» دسته‌بندی شد. مهم‌ترین آنها عبارت‌است از ۳ مورد زمین بازی مجهز به وسایل بازی کودکان، ساحل دریاچه مصنوعی خلیج فارس که شامل امکانات تفریحی بسیاری از قبیل مراکز خرید، رستوران، کافی‌شاپ و شهر بازی مجهز به اسکیت هوایی، SAFARI پارک وحشت، سرزمین بازی و جایزه، چرخ و فلک بزرگ، پیست ماشین کوبنده، هرم هیجان و پیست پرواز در آسمان.

فصل ششم:

جمع‌بندی، ارائه‌هاکار، کاربرد

و نمایی از آینده فراغت

جمع‌بندی نهایی

قبل از آغاز ارائه نتایج نهایی لازم است به نکته‌ای که تورکیلدسن یکی از افراد سرشناس در حوزه برنامه‌ریزی اوقات فراغت عنوان کرده، اشاره کرد.

از نظر تورکیلدسن، مشکلی که در خصوص برنامه‌ریزی فراغت وجود دارد این است که «حرفه برنامه‌ریزی شناخت بسیار اندکی از اوقات فراغت دارد و این در حالیست که حرفه‌های مربوط به اوقات فراغت نیز اطلاعات و شناخت بسیار کمی درباره برنامه‌ریزی دارند. بجز چند استثنای موفقیت‌آمیز، برنامه‌ریزان می‌بایست مسائل مبرم‌تری نظیر حمل و نقل، مسکن یا خرید را حل و فصل کنند که این امر منجر به نادیده گرفتن اوقات فراغت شده است. حرفه‌های اوقات فراغت نیز به این دلیل به برنامه‌ریزی بی‌توجه‌اند که اساساً به مدیریت عملیات روزمره تسهیلات و خدمات بیش از برنامه‌ریزی علاقه‌مندند. این در حالی است که، نیاز به برنامه‌ریزی محکم و استوار در حوزه اوقات فراغت، اگر از نیاز به برنامه‌ریزی در دیگر حوزه‌های جامعه بیشتر نباشد، کمتر نیست. برنامه‌های اوقات فراغت نه تنها باید در ارتباط با کمیت مطلوب، انواع و توزیع تسهیلات و خدمات مورد نیاز، پیشنهادهایی در اختیار سیاست‌مدارانی قرار دهند که اغلب مجبورند صحنه را هم برای هرگونه پیش‌بینی لازم آماده سازند و هم آن را به نحو مطلوب ارائه دهند» (ویال به نقل از تورکیلدسن، ۱۹۹۹: ۱۳۲).

با این اوصاف، امروزه، برنامه‌ریزی فراغت به رشته مستقل و پرکاربردی تبدیل شده که در امور مربوط به تعیین خط‌مشی‌ها، تدوین سیاست‌ها، اتخاذ تصمیمات و تدوین برنامه‌های فراغتی می‌تواند کمک شایانی به مدیران و دست‌اندرکاران این حوزه ارائه نماید.

تحقیق حاضر با چنین رویکردی انجام شده و فازهای مختلفی برای آن در نظر گرفته شده است تا در نهایت بتواند اطلاعاتی در اختیار سیاست‌گذاران و برنامه‌ریزان اوقات فراغت شهر تهران قرار دهد.

مهمترین عنصر برنامه‌ریزی، اطلاعات است. در حوزه فراغت اطلاعاتی از نوع ادراک ذهنی و نگرش شهروندان به اوقات فراغت، فعالیت‌های فراغتی آنها، اوقاتی که در زمان‌ها و مکان‌های مختلف صرف فراغت می‌شود و همچنین به طور خاص میزان آشنایی و بهره‌برداری از امکانات و برنامه‌های فراغتی که شهرداری در اختیار شهروندان قرار می‌دهد و میزان رضایت و نیز نحوه دسترسی به آنها از جمله مواردی بوده که در بخش توصیف نحوه گذران فراغت شهروندان بدان توجه شده است.

در کنار این موضوع جمع‌آوری اطلاعاتی از امکانات، ظرفیت‌ها و برنامه‌های فراغتی که توسط مراجع شهرداری عنوان و ثبت شده است نیز تصویری از برنامه‌ها و منابع انسانی و امکانات و تجهیزات سخت-افزاری شهرداری در حوزه اوقات فراغت بدست داده است.

مجموع موارد مذکور در قالب نقشه راهی پیموده شده توسط شهرداری و شهروندان تهرانی در نظر گرفته می‌شود که ضمن آگاه ساختن برنامه‌ریزان از خواسته‌ها، نیازها و ذائقه فراغتی شهروندان تهرانی، آنها را با ضعف و قوت برنامه‌های اجرا شده و نیز نحوه توزیع امکانات و ظرفیت‌های فراغتی در دسترس آشنا می‌کند تا با در اختیار داشتن این اطلاعات بتوانند ضمن اصلاح کاستی‌ها و ضعف‌های موجود، به ارائه برنامه و سیاست دقیق و درست در آینده بپردازند.

در این بخش پایانی، برخی از مهمترین یافته‌های تحقیق ارائه می‌شود تا بتواند دستمایه برنامه‌ریزی و ارائه راهکار و کاربست در برنامه‌ریزی‌های آتی قرار گیرد.

ادراک ذهنی شهروندان و برنامه‌ریزان از فراغت

ادراک ذهنی و نوع نگرش کنشگر و نیز سیاستگذار به فراغت نقش مهمی در نوع مواجهه با فعالیت و زمان فراغتی دارد. در یک دسته‌بندی کلی فراغت به دو دسته فراغت به مثابه زمانی برای تفریح و سرگرمی و در مجموع امری اتفاقی که هر جا و زمان فرصتی پیش آید مبادرت به گذران فراغت می‌شود و یا در مقابل فراغت به عنوان فعالیت جدی، برنامه‌ریزی شده و مبتنی بر توانمندسازی فردی و جمعی در نظر گرفته می‌شود.

در ایران هم کنشگر و هم سیاستگذار اوقات فراغت، درک کاملی از فراغت ندارند و همین موضوع باعث شده تا سیاستگذار، برنامه‌های خود را بر اساس ادراک نسبی که از فراغت به مثابه سرگرمی و تفریح دارد طراحی کند و کنشگر نیز نتواند برنامه ثابت و منظم و نیز اهمیت خاصی را برای فراغت خود در نظر گیرد، بنابراین فراغت غیرجدی و اتفاقی را آن هم بیشتر با هدف وقت‌کشی و فرار از کارهای تحمیل شده برای خود تعریف می‌کند.

بررسی‌های ما نشان می‌دهد بیش از ۸۰ درصد از پاسخگویان ما فراغت را به عنوان فعالیت برای تفریح و سرگرمی، فرصتی برای انجام کارهای مورد علاقه، فرصتی برای رفع خستگی در نظر می‌گیرند. در اکثر این موارد فراغت امری اتفاقی و سرگرمی محور در نظر گرفته می‌شود. تنها ۷ درصد از پاسخگویان نگرشی متفاوت و مبتنی بر توانمندسازی بر فراغت دارند.

عمده برنامه‌های شهرداری در سال‌های گذشته نیز نشان از حاکم بودن رویکرد سرگرمی محور بر برنامه‌های فراغتی دارد. البته گرچه در بین برنامه‌های ارائه شده مواردی از برنامه‌های مبتنی بر فراغت به مثابه فرصتی برای توانمندسازی شهروندان نیز مشاهده می‌شود، اما این برنامه‌های بعضاً موردی، در ذیل سایه سنگین برنامه‌های تفریحی و سرگرمی کمتر به چشم می‌آید.

بنابراین بر اساس تغییر رویکرد جهانی به فراغت و استفاده از فرصت زمان فراغت برای توسعه فرهنگی و اجتماعی و حتی اقتصادی، لازم است در این زمینه تغییراتی جدی هم در ذهن شهروندان و هم در نگرش برنامه‌ریزان به فراغت صورت پذیرد که لازمه هر دو طراحی و اجرای برنامه‌های آموزش فراغت برای آشنایی با اهمیت فراغت و نیز نحوه فعالیت شهروندان در زمان‌های فراغتی است.

در اتخاذ رویکرد توانمندساز و نه سرگرمی محور، توجه به مفهوم شهروندی فعال می‌تواند محور مباحث قرار گیرد. در این رویکرد، در هنگام ارائه برنامه‌ها نباید به شهروند به عنوان مصرف کننده صرف برنامه نگاه شود بلکه باید در تمام مراحل برنامه‌ها از طراحی گرفته تا اجرا، کنشگر و شهروند فعال حضوری جدی داشته باشد. در حال حاضر بر اساس ارزیابی انجام شده عمده برنامه‌های موجود، غیرهیجانی، غیرمشارکتی، و عمدتاً تولیدی و از بالا به پایین طراحی و اجرا می‌شود و جنبه‌های مشارکتی آن کم‌رنگ بوده و به همین دلیل هم اثربخشی لازم را ندارد و نمی‌تواند رضایت مخاطب را برآورده سازد.

نوع گذران فراغت شهروندان

فعالیت‌های فراغتی در یک دسته‌بندی کلی به سه دسته؛ ورزش و سرگرمی، یادگیری و آموزش و در نهایت فعالیت‌های اجتماعی داوطلبانه تقسیم شده است.

یافته‌های تحقیق بر آن است که سهم فعالیت‌های مبتنی بر ورزش و سرگرمی شهروندان بیش از دیگر فعالیت‌هاست. البته این فعالیت‌ها نیز خود از دایره شمول گسترده‌ای برخوردار است و از انجام فعالیت‌های ورزشی گرفته تا تماشای برنامه‌های ورزشی، تماشای فیلم و تلویزیون، رفتن به مراکز خرید، مطالعه، قدم زدن در پارک و ... را در بر می‌گیرد.

بررسی زمان‌های اختصاص یافته به هر دسته از فعالیت‌ها، نشان از وجود برخی ویژگی‌های عام و نسبتاً فراگیر در بین اکثر پاسخگویان تهرانی می‌باشد که به برخی از آنها اشاره می‌شود.

فراغت‌های غیر فعال و غیر حرکتی

تماشای تلویزیون، تماشای برنامه‌های ورزشی، بازی‌های رایانه‌ای، حضور در فضای مجازی از جمله فعالیت‌هایی هستند که بیشترین زمان را در اوقات فراغت شهروندان به خود اختصاص داده‌اند. در این بین فعالیت‌های فراغتی حرکتی، سهم چندانی در فراغت شهروندان ندارند. مخصوصاً فعالیت‌های ورزشی، سهم بسیار ناچیز در اوقات فراغت شهروندان تهرانی دارند. شاید مهمترین فراغت نسبتاً فعال گزارش شده، قدم زدن در پارک باشد.

بنابراین می‌توان رسانه محور بودن فراغت را به عنوان یکی از مهمترین یافته‌های تحقیق حاضر نام برد. علاقه شهروندان و نیز زمانی که صرف رسانه‌ها شده، جایگاه ویژه‌ای به این نوع از فعالیت فراغتی بخشیده است. همین موضوع یکی از شاخص‌های مصرف انفعالی فراغت محسوب می‌شود. جایی که مخاطب تنها به عنوان یک مصرف کننده در مقابل محصول تولید شده قرار می‌گیرد و هیچگونه فعالیت و مشارکت فعالی در حین آن فعالیت از خود بروز نمی‌دهد.

چنین روندی در اوقات فراغت، فرد را به یک پذیرنده صرف تقلیل داده و فرصت هرگونه تجربه هیجان و تعامل اجتماعی را از وی می‌گیرد و به گفته کارشناسان در بلند مدت باعث تخریب روحیه خلاقیت و ابتکار در فرد شده و در مقابل اضطراب و افسردگی و حتی بیماری‌های جسمی مثل چاقی و اضافه وزن را در فرد ایجاد می‌کند.

فردی شدن یا فراغت‌های جمعی

با گسترش روز افزون رسانه‌های ارتباطی دیجیتال، ماهیت و محتوای ارتباطات نیز دچار تغییر و تحول شده است. از مهمترین زمینه‌هایی که متأثر از تغییرات تکنولوژی بوده، همانا حوزه اوقات فراغت می‌باشد. بر اساس موارد ذکر شده در گزارش، حضور در فضای مجازی و گذران وقت در آن، زمان زیادی از شبانه روز افراد را به خود اختصاص می‌دهد. همین مسأله به شکل گیری گروه‌های مجازی انجامیده و باعث شده افراد بیشترین ارتباطات خود را در فضای مجازی داشته و دایره ارتباطات اجتماعی آنها در فضای واقعی تنگ‌تر و محدودتر شود.

فراغت‌های مجازی، فردی شدن فراغت را به همراه دارند و نهایت فراغت‌های جمعی، که بدان اشاره شده، فراغت جوانان با همسالان خویش در حد کم و بیشتر با جنس مخالف بوده است.

در بین فعالیت‌های عنوان شده، کمتر فراغت‌های مبتنی بر فعالیت جمعی مثل ورزش، بازی یا دوره‌های دسته‌جمعی مشاهده می‌شود و در صورت اشاره برخی افراد به فراغت‌های جمعی، این دست از فعالیت‌های فراغتی نیز در قالب مهمانی و دوره‌های غیر فعال دیده می‌شود.

ناگفته نماند با اینحال نوعی از فعالیت‌های فراغتی دسته‌جمعی نیز همچنان مورد علاقه شهروندان و پاسخگویان می‌باشد که سفر رفتن از جمله آنهاست. نوع مسافرت مورد علاقه بیشتر پاسخگویان، مسافرت به همراه خانواده است. ۸۵,۶ درصد از افراد دوست دارند با خانواده به سفر بروند. بر این اساس می‌توان فراغت خانوادگی را همچنان نوعی از فراغت‌های محبوب و مورد علاقه شهروندان تهرانی به حساب آورد. البته با مقایسه آمارهای مربوط به سال‌های پیشین این روند نیز رو به کاهش بوده و حرکتی به سوی فردگرایی را نشان می‌دهد.

گرچه شاهد رشد روزافزون فراغت‌های فردی هستیم اما علاقه و باور به فراغت‌های جمعی همچنان در نزد پاسخگویان وجود دارد و همین می‌تواند زمینه بسیار مناسبی برای برنامه‌ریزی‌های آتی در حوزه فراغت باشد. یافته‌های تحقیق نکات جالبی در این زمینه در اختیار می‌گذارد.

پاسخگویان در جواب به این سوال که دوست دارید زمان اوقات فراغت و تفریحات خودتان را بیشتر با چه کسانی بگذرانید؟ نزدیک ۷۵ درصد بیان داشته‌اند با خانواده، ۱۳,۵ درصد با دوستان، ۵,۱ درصد تنهایی و ۳,۷ درصد با اقوام و خویشاوندان.

فراغت مصرفی، بی‌برنامه و بی‌هدف

یافته‌های حاصل از فراغت شهروندان تهرانی عمدتاً فراغتی از سر اتفاق، بدون برنامه‌ریزی قبلی، در قالب وقت‌کشی و بیشتر حالت مصرفی دارد. این فراغت چیزی برای افزودن به توانمندی‌های فردی و اجتماعی فرد ندارد. مخصوصاً در بین جوانان نحوه گذران فراغت سعی در نمایان ساختن سبک زندگی آنها دارد. نحوه مدیریت بدن، پوشش، آرایش، نوع تغذیه و نوشیدن، نوع انتخاب خودرو و نحوه انتخاب مکان‌های فراغتی همگی نشان از گذران فراغت در محور هسته سبک زندگی آنها دارد.

فقر آموزشی و فقدان درک درست از فراغت در بیشتر موارد، فراغت را در حد زمانی برای سرگرمی و خوش‌گذرانی نگه داشته است. همین موضوع در نهایت سرخوردگی و افسردگی را برای افراد در پی دارد چرا که برنامه‌هایی از سر رفع تکلیف، غیرمستمر و غیر هدفمند به حالتی از بطالت، وقت‌کشی و ناخوشایندی برای فرد تبدیل می‌شود.

با این وجود، بر اساس پهنه‌بندی انجام شده، تفاوت‌هایی هم به لحاظ ادراک ذهنی از فراغت و هم نوع فعالیت‌های فراغتی مشاهده می‌شود. به عنوان نمونه شهروندان ساکن در پهنه جنوب بیشتر از دیگر پهنه‌ها درکی تفریحی و سرگرمی از فراغت دارند در حالیکه این نگرش در پهنه شمال به گونه‌ایست که فراغت را بیشتر فرصتی برای توانمندسازی و تقویت خود در نظر می‌گیرند.

وضعیت فعالیت‌های فراغتی

ورزش کردن گرچه جایگاه مناسبی در بین فعالیت‌های فراغتی ندارد با این حال ۲۸ درصد از پاسخگویان که تعداد زیادی از آنها را جوانان تشکیل می‌دهد در طول هفته و ماه به ورزش‌هایی چون بسکتبال، والیبال، فوتبال، کشتی و ... می‌پردازند.

تنها ۵ درصد از شهروندان در طول هفته به تماشای فیلم و تئاتر می‌روند که این میزان بسیار پایین است. البته ۱۴ درصد نیز هستند که حداقل یک بار در ماه این کار را انجام می‌دهند.

سهم موسیقی، یعنی رفتن به کنسرت و شرکت در آن، کمتر از سینما و تئاتر است و فقط ۴,۱ پاسخگویان در طول ماه به کنسرت موسیقی رفته‌اند.

۳۷ درصد عنوان داشته‌اند در طول هفته وقت و فرصتی را به مطالعه اختصاص داده‌اند و ۶۶,۴ درصد موسیقی گوش داده‌اند. این آمار نشان می‌دهد موسیقی سهم خوبی در فراغت جوانان دارد. البته موسیقی از جمله فعالیت‌هایی محسوب می‌شود که بطور همزمان با دیگر فعالیت‌ها نیز امکان انجام دارد.

کمتر از ۱۰ درصد، طی یک هفته، زمانی برای بازی‌های گروهی و دسته جمعی اختصاص داده‌اند. همانگونه که قبلاً نیز اشاره شد در بین فراغت‌های بیرون از خانه و نسبتاً تحرکی، قدم زدن در پارک بیش از دیگر فعالیت‌های به چشم می‌خورد و نزدیک به ۵۰ درصد حداقل یک بار در هفته این کار را انجام می‌دهند.

بیشترین سهم را تماشای فیلم و سریال در منزل به خود اختصاص داده است. ۸۶,۱ درصد در مقابل این پرسش، پاسخ مثبت داده‌اند. فراغتی از نوع انفعالی و بعضاً با هدف سرگرمی.

در مورد دیگر فعالیت‌های فراغتی که عمدتاً از نوع آموزشی، برنامه‌ریزی محور و مبتنی بر توانمندسازی است استقبال زیادی به چشم نمی‌خورد و مواردی چون استفاده از کلاس‌های هنری، یادگیری موسیقی، آشپزی و سهم ناچیزی در فراغت برخی از شهروندان دارد.

از دیگر فعالیت‌های فراغتی، فعالیت‌های اجتماعی داوطلبانه نظیر فعالیت در سازمان‌های مردم نهاد، مشارکت محله‌ای، فعالیت زیست محیطی و ... است که می‌تواند در اوقات فراغت افراد انجام گیرد، این

دست از فعالیت‌ها تنها توسط ۲ تا ۳ درصد از پاسخگویان انجام شده است. البته در این بین فعالیت در مساجد به عنوان نوعی فعالیت داوطلبانه از ظرفیت بهتری برخوردار است و ۱۴,۵ درصد از پاسخگویان دارای چنین فعالیتی بوده‌اند.

فراغت غیررسمی یا نیمه پنهان

تغییرات اجتماعی و فرهنگی در فراغت بیشتر بروز و ظهور پیدا می‌کند. فراغت گرچه محدودیت سنی ندارد و تنها نوع فعالیت‌های آن متناسب با گروه‌های سنی، جنسی و طبقات اجتماعی-اقتصادی تغییر می‌کند، با این حال جوانان از مهمترین کنشگران عرصه فراغت محسوب می‌شوند. به همین دلیل حوزه فراغت را می‌توان جولانگاه و یا آوانگارد بسیاری از تغییرات اجتماعی و فرهنگی در نظر گرفت.

بسیاری از فعالیت‌های فراغتی جوانان در چارچوب ارزش‌های کنونی جامعه نمی‌گنجد و می‌بایست با در نظر گرفتن شرایط خاص جوانی و نیز تحولات اجتماعی جامعه، این دست از فعالیت‌ها را در گروه فعالیت‌های جداگانه‌ای مورد بررسی قرار داد.

این بُعد از فراغت می‌بایست بیشتر مورد توجه و مذاقه مسئولان قرار گیرد. فراغت همچون تیغ دو لبه-ای محسوب می‌شود که اگر درست برنامه‌ریزی و استفاده نشود می‌تواند بهترین زمینه انحرافات و آسیب‌های اجتماعی قرار گیرد. عمده انحرافات اجتماعی در زمان فراغت و مخصوصاً همراه با همسالان اتفاق می‌افتد. فشار جمع، هیجانات جمعی، جذابیت و گیرایی فعالیت‌های فراغتی، همه و همه می‌تواند عامل کشش بسیاری از جوانان به دام انحرافات و آسیب‌های اجتماعی شود.

در مورد این دست از فعالیت‌ها، می‌توان مواردی چون قلیان کشیدن، بازی تخته نرد، شرط بندی، نوشیدن مشروبات الکلی، حضور در محافل مواد مخدر و بودن در کنار جنس مخالف را نام برد.

البته گرچه خط قرمز هر یک از این فعالیت‌ها با یکدیگر متفاوت است اما در مجموع می‌توان آنها را جزو فعالیت‌هایی دانست که از نظر قاطبه خانواده و جامعه مورد پسند نمی‌باشد و در این میان حتی تا حدودی سیگار کشیدن را هم می‌توان قرار داد.

در این موارد، که فقط در مورد آن از جوانان بین ۱۵ تا ۴۰ سال سؤال مطرح شده، حدود ۲۰ درصد به راحتی سیگار و قلیان می‌کشند و حتی کشیدن قلیان را راحت‌تر از سیگار و به عنوان تفریح خانوادگی انجام می‌دهند.

مشروبات الکلی توسط ۹ درصد اذعان شده که در موارد متعددی همراه با خانواده سرو و مصرف می‌شود. ۹,۲ درصد هم عنوان داشته‌اند که فراغت خود را با جنس مخالف می‌گذرانند. ۱ به لحاظ تقسیم بندی پهنه‌ای از تهران، مصرف مشروبات در پهنه شمال بیش از دیگر پهنه‌ها مشاهده می‌شود. فعالیت‌هایی مثل قلیان کشیدن و پاسور بازی به عنوان فعالیتی خانوادگی و مصرف الکل همراه با دوستان و همسالان بیشتر در گزارش دیده می‌شود.

ارزیابی شهروندان از برنامه‌های توسعه‌ای، عمرانی و فعالیت‌های شهرداری در زمینه فراغت

تقریباً ۹۰ درصد از پاسخگویان، پرداختن به توسعه و گسترش ورزش شهروندی از طریق ایجاد ایستگاه‌های تندرستی، نصب تجهیزات ورزشی در بوستان‌ها و همچنین توجه شهرداری به توسعه فضاهای فرهنگی مثل سینما، تئاتر و کتابخانه، توسعه شادی و نشاط از طریق برگزاری جشن‌ها و نیز ایجاد خطوط دوچرخه‌سواری و پیاده‌راه و همچنین توسعه و گسترش مراکز خرید را با اهمیت دانسته‌اند. بنابراین عمده این فعالیت‌ها که در سال‌های گذشته توسط شهرداری، برنامه‌ریزی و اجرا شده همواره مورد تأکید و تأیید شهروندان می‌باشد البته با درخواست اصلاحاتی که بدان پرداخته خواهد شد. با این حال تأکید بیشتر بر توجه شهرداری به توسعه و گسترش ورزش شهروندی از طریق تجهیز ابزار و امکانات مرتبط در بوستان‌ها و پارک‌ها می‌باشد و کمترین تأکید بر توسعه برنامه‌های مربوط به سامانه نشاط است. موارد مذکور مربوط به میزان اهمیت هر یک از موارد از منظر پاسخگویان بود و حال آنکه ارزیابی آنها از عملکرد شهرداری در زمینه‌های مذکور به این قرار بوده است. تقریباً ۵۰ درصد از عملکرد شهرداری در زمینه توسعه و ایجاد ایستگاه‌های تندرستی رضایتی در حد خوب و خیلی خوب دارند و بعد از آن به ترتیب توسعه مراکز خرید ۴۷,۶ درصد، برگزاری سامانه نشاط و جُنک‌های شادی ۴۲ درصد، توسعه فضاهای فرهنگی ۳۷,۸ درصد و در پایین‌ترین سطح میزان رضایت از خطوط دوچرخه و پیاده‌راه قرار دارد.

شهروندان پهنه شمال (۹۴,۶ درصد)، و جنوب (۹۵,۹ درصد)، خدمات در حیطه توسعه و گسترش ورزش شهروندی از طریق ایجاد ایستگاه‌های تندرستی، نصب تجهیزات ورزشی در پارک‌ها و بوستان‌ها را با اهمیت دانسته‌اند. پاسخگویان پهنه شمال (۹۳,۱ درصد) و جنوب (۹۶ درصد)، توسعه فضاهای فرهنگی، و برنامه‌های اجتماعی و فرهنگی مثل سینما، کتابخانه و ... را با اهمیت دانسته‌اند. پاسخگویان

^۱ جزئیات بیشتری از فراغت غیررسمی در بخش‌هایی از گزارش مورد اشاره قرار گرفته است.

پهنه شمال (۹۳,۱ درصد) و جنوب (۹۶,۸ درصد)، توسعه شادی و نشاط از طریق برگزاری سامانه‌های نشاط، جشنها و برگزاری مراسم در مناسبت‌های مذهبی و ملی در بوستان‌ها را با اهمیت دانسته‌اند، نمونه آماری در پهنه شمال (۹۱,۲ درصد) و جنوب (۹۵,۱ درصد)، ایجاد و توسعه خطوط دوچرخه و پیاده‌راه، را با اهمیت دانسته‌اند. همچنین شهروندان پهنه مرکزی (۹۰,۶ درصد)، شمال (۹۲,۷ درصد)، جنوب (۹۵,۱ درصد)، توسعه مراکز خرید و فروشگاه‌ها را با اهمیت می‌دانند.

در مجموع یافته‌های به دست آمده نشان داده: پاسخگویان در پهنه شمال و جنوب عملکرد شهرداری در رابطه با توسعه و گسترش ورزش شهروندی از طریق ایجاد ایستگاه‌های تندرستی، نصب تجهیزات ورزشی در پارکها و بوستانها، را بهتر از سایر پهنه‌ها ارزیابی کرده‌اند. این در حالی است که پاسخگویان در تمام پهنه‌های ۵ گانه عملکرد شهرداری را در توسعه فضاهای فرهنگی، و برنامه‌های اجتماعی و فرهنگی مثل سینما، کتابخانه و ... مناسب ارزیابی نمی‌کنند. در زمینه توسعه شادی و نشاط از طریق برگزاری سامانه‌های نشاط، جشنها و برگزاری مراسم در مناسبت‌های مذهبی و ملی در بوستان‌ها، پهنه‌های شمال و جنوب نگرش بهتری به عملکرد شهرداری در این زمینه دارند. در زمینه عملکرد شهرداری در پهنه‌های ۵ گانه در زمینه ایجاد و توسعه خطوط دوچرخه و پیاده‌راه، پاسخگویان این عملکرد را ضعیف دانسته‌اند و البته پاسخگویان در پهنه شرق و غرب عملکرد شهرداری در توسعه مراکز خرید و فروشگاه‌ها را قوی‌تر ارزیابی کرده‌اند.

در مجموع ۲۴,۱ درصد از پاسخگویان عملکرد شهرداری را در حوزه فراغت، خوب و ۵۲,۴ درصد آن را متوسط و ۲۳,۶ درصد هم عملکرد فراغتی شهرداری را ضعیف ارزیابی کرده‌اند.

محاسبه نمره استاندارد برای عملکرد شهرداری در زمینه فعالیت‌ها و برنامه‌های فراغتی به گونه‌ایست که شهرداری نمره ۵۷ از ۱۰۰ را از طرف شهروندان کسب کرده است.

نحوه توزیع امکانات و ظرفیت‌های فراغت در پهنه‌های ۵ گانه شهر تهران

از نظر سرانه فضای سبز، مناطق غربی تهران وضعیت مناسب‌تری نسبت به سایر مناطق شهر تهران دارند. در مناطق غربی اگرچه تعداد بوستان‌ها کم است، اما به علت وسعت زیاد فضای سبز موجود، سرانه فضای سبز بالاتر است. مناطق مرکزی و بخشی از پهنه شرق سرانه فضای سبز کمتری دارند. منطقه ۲۲ با ۵۲ متر مربع بیشترین سرانه فضای سبز و منطقه ۱۰ با دو مترمربع کمترین سرانه فضای سبز را دارد.

در تحلیل وضعیت موجود امکانات ورزشی در مناطق ۲۲ گانه شهر تهران باید گفت این توزیع در پهنه شمال و در مناطق ۲ و ۵ و همچنین منطقه ۴ در پهنه شرق وضعیت بهتری نسبت به سایر مناطق شهر دارد. پهنه غرب و پهنه مرکزی از نظر امکانات ورزشی وضعیت مطلوبی ندارند.

از نظر تعداد استخر، مناطق ۱ و ۳ در پهنه شمال، ۱۰ و ۲۲ در پهنه غرب، ۱۱ و ۱۲ در پهنه مرکزی، ۱۴ در پهنه شرق و ۱۶ و ۱۸ در پهنه جنوب وضعیت بدتری نسبت به سایر مناطق دارند. تعداد استخرهای منطقه ۲ با ۱۳ استخر از کل استخرهای پهنه غرب با ۱۲ استخر در چهار منطقه، بیشتر است که نابرابری در توزیع برخی امکانات را نشان می‌دهد.

در تحلیل وضعیت موجود مراکز و امکانات فرهنگی در مناطق ۲۲ گانه شهر تهران باید گفت این توزیع در پهنه شمال و در مناطق ۱ و ۵ و همچنین منطقه ۶ و ۱۲ در پهنه مرکزی و منطقه ۱۵ در پهنه شرق وضعیت بهتری نسبت به سایر مناطق شهر دارد. پهنه غرب و قسمت غربی پهنه جنوب و مناطق ۸ و ۱۴ از پهنه شرق از نظر امکانات فرهنگی وضعیت مطلوبی ندارند.

سینماهای تهران نیز در مناطق ۶ و ۷ از پهنه مرکزی متمرکز شده اند و سایر مناطق وضعیت مطلوبی از این نظر ندارند.

در توزیع تعداد کتابخانه‌ها، بخش عمده مناطق جنوبی و شرقی تهران از وضعیت مطلوبی نسبت به سایر مناطق تهران برخوردار نیستند. قابل ذکر آنکه، در بین مناطق ۲۲ گانه شهر تهران، مناطق ۱، ۵ و ۲۰ بیشترین تعداد کتابخانه را دارا هستند.

در ضمن محبوب‌ترین پارک‌ها در سطح شهر تهران به ترتیب پارک‌های آب و آتش، ملت، ارم، چیتگر، لاله، طالقانی، نهج البلاغه، جوانمردان، جمشیدیه و ساعی بوده است. همچنین در سطح مناطق پارک‌های ولایت (منطقه ۱۹)، جوانمردان (منطقه ۲۲)، فدک (منطقه ۸)، لاله (منطقه ۶)، قائم (منطقه ۱۸)، نهج-بلاغه (منطقه ۲) و آب و آتش (منطقه ۳) محبوب بوده‌اند. در سطح محله نیز پارک‌های فدک، لاله، قائم، خیام، جوانمردان، قیطریه و مریم بیشترین محبوبیت را داشته‌اند.

علاقه‌مندی‌ها و نیازهای فراغتی شهروندان

در بین فعالیت‌هایی که پاسخگویان دوست دارند در فراغت خود انجام دهند، رفتن به خانه اقوام (۹۲،۶ درصد)، مسافرت (۸۶،۳ درصد) و رفتن به پارک (۸۶،۳ درصد)، جزء فعالیت‌های مورد علاقه پاسخگویان بوده و بیشتر این فعالیت‌ها را انجام می‌دهند. در دسته دوم فعالیت‌های فراغتی، گردش در خیابان، بازار و پاساژها (۷۵،۹ درصد) و رفتن به اماکن تفریحی و فرهنگی (۷۰ درصد)، قرار دارند. در

دسته سوم فعالیت‌هایی مانند شرکت در مراسم مذهبی (۶۶,۲ درصد)، مطالعه (۶۴,۲ درصد) و ورزش (۶۳,۲ درصد)، قرار دارد. از دیگر فعالیت‌های مورد علاقه پاسخگویان در اوقات فراغت می‌توان به رفتن به سینما (۴۴,۶ درصد)، رفتن به بناهای تاریخی و موزه (۳۹,۷ درصد)، رفتن به نمایشگاه‌ها و جشنواره‌های سطح شهر (۳۹,۶ درصد)، کوهنوردی و پیاده‌روی (۳۷,۹ درصد)، رفتن به ورزشگاه‌ها و سالن‌های ورزشی (۳۷,۳ درصد) و رفتن به آموزشگاه و یا کنسرت موسیقی (۲۲,۲ درصد)، اشاره داشت.

اما در مورد برنامه‌های ارائه شده توسط شهرداری؛ در مجموع با توجه به امتیازات کسب شده در اولویت‌های یک تا سه پاسخگویان باید گفت که اولویت شهرداری برای برگزاری دوره‌ها در زمینه‌های ذکر شده به ترتیب باید؛ زبان‌های خارجی، مهارت‌های زندگی و شهروندی، مشاوره حقوقی، خانواده و روان‌شناسی، کمک‌های اولیه، بهداشت، تغذیه و محیط سالم، مهارت‌های فنی و نرم افزارهای کامپیوتری، علوم دینی و مذهبی، اخلاق، آموزش‌های مرتبط با بلایای طبیعی مثل زلزله و سیل و مدیریت پسماند و زباله باشد.

نیاز به برگزاری دوره‌های آموزشی مرتبط با زبان خارجی به ترتیب در شمال و غرب بیشتر از دیگر پهنه‌ها به چشم می‌خورد. همچنین درخواست به برگزاری دوره‌های مهارت زندگی و حقوق شهروندی در پهنه مرکز بیش از دیگر پهنه‌ها مشاهده می‌شود.

در مقابل، علاقه به دوره‌های مرتبط با علوم دینی و مذهبی در پهنه جنوب بیشتر نمایان است. در مورد دیگر دوره‌های مورد علاقه می‌توان به درخواست و علاقه به برگزاری دوره‌های مربوط به مشاوره حقوقی، خانواده و روان‌شناسی البته بیشتر در پهنه جنوب اشاره کرد.

با توجه به برگزاری کارگاه‌ها و کلاس‌های هنری، هنرهای خانگی (مثل سفره آرایی و آشپزی)، موسیقی و آواز، هنرهای ادبی، رمان و شعر، هنرهای سنتی مثل قالی و گلیم بافی، هنرهای تصویری (عکاسی، فیلمبرداری و...)، هنرهای نمایشی، تئاتر و بازیگری، هنرهای تزئینی مثل گل آرایی و هنرهای تجسمی و گرافیک به ترتیب اولویت مورد علاقه پاسخگویان بوده‌اند.

در مورد میزان علاقه به فعالیت‌هایی در مراکز تفریحی و سرگرمی، در اولویت اول پاسخگویان استخر (۴۱,۵ درصد)، با اختلاف زیادی نسبت به سایر مراکز در رتبه اول قرار دارد. در مجموع اولویت اول پاسخگویان در حدود ۵۸ درصد، امکانات ورزشی مانند استخر، فضای ورزشی، فضاهای ورزشی بانوان و زمین بازی را شامل می‌شود. با توجه به امتیاز کسب شده باید گفت استخر، پارک و بوستان، فضای ورزشی و فضاهای ورزشی بانوان از امتیاز بیشتری نسبت به سایر گزینه‌های پیشنهادی برخوردار بوده‌اند.

در مورد سهولت دسترسی به مراکز فرهنگی، ورزشی تفریحی و سرگرمی باید گفت دسترسی به مسجد و حسینیه بیش از سایر مراکز بوده است. نزدیک ۹۶ درصد بیان داشته‌اند که وضعیت دسترسی به مسجد یا حسینیه در وضعیت نزدیک یا نسبتاً نزدیک قرار دارد. نزدیک ۷۵ درصد نیز در مورد دسترسی پارک و فضای سبز بیان داشته‌اند که وضعیت دسترسی نزدیک یا نسبتاً نزدیک دارند. دسترسی به فروشگاه‌های بزرگ و مراکز خرید، سالن ورزشی، استخر و سونا و مجموعه ورزشی در رتبه‌های بعدی قرار دارند. وضعیت دسترسی به مجتمع فرهنگی (فرهنگسرا، خانه فرهنگ)، کتابخانه عمومی و سینما به نسبت سایر مراکز از وضعیت ناخرسندتری برخوردار بوده است.

به لحاظ پهنه‌بندی، میزان دسترسی به پارک و فضای سبز به جز در پهنه مرکز بنا به محدودیت‌های خاص موقعیت جغرافیایی آن، در دیگر پهنه‌ها از نظر شهروندان در دسترسی مناسبی ارزیابی شده است. دسترسی به فروشگاه‌های بزرگ در پهنه جنوب نسبت به دیگر پهنه‌ها در سطح پایین‌تری قرار دارد. این دسترسی در پهنه غرب، شرق و شمال از وضعیت بهتری برخوردار است.

دسترسی به سالن ورزشی بطور نسبی از توزیع متعادل‌تری در کلیه پهنه‌ها برخوردار است اگرچه این دسترسی در پهنه‌های شمال و شرق وضعیت بهتری دارد.

مجموعه‌های ورزشی به جز پهنه مرکزی در دیگر پهنه‌ها از دسترسی مناسبی برخوردار است. در مجموع می‌توان گفت دسترسی به فضاها و مراکز فراغتی در کلیه پهنه‌ها به گونه‌ایست که حداقل نشان از توزیع مناسب توسعه کمی فضاها در سطح شکلان شهر تهران دارد.

میزان رضایت از فراغت؛ پاسخگویان در جواب به این سوال که از مدت زمانی که برای گذران اوقات فراغت (در ساعات غیرکاری) در اختیار دارید؛ چقدر راضی هستید؟ ۴۶,۳ درصد خیلی راضی و راضی بوده‌اند و در مقابل ۲۴,۶ درصد ناراضی و خیلی ناراضی بوده‌اند.

بیشترین میزان رضایت از مدت زمان گذران اوقات فراغت در پهنه شمال و کمترین آن در پهنه مرکزی مشاهده می‌شود.

متولی یا مسئول اصلی ساماندهی اوقات فراغت مردم در شهر تهران؛ از نظر شهروندان متولی اوقات فراغت شهروندان تهرانی، شهرداری با حدود ۷۵ درصد نظر پاسخگویان در دتبه نخست، و وزارت ورزش و جوانان (۱۰,۳ درصد)، وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی (۴,۸ درصد)، شورای شهر (۴,۵ درصد)، صدا و سیما (۳,۶ درصد) و شورایی محلات (۱,۶ درصد)، در رتبه‌های بعدی قرار دارند.

موانع ذهنی و عینی فعالیت‌های فراغتی

افراد معمولاً برای زمان فراغت خود، فعالیت‌هایی را در نظر دارند که به علت وجود موانعی ذهنی و عینی نظیر بی‌پولی، کم‌حوصلگی، نبود امکانات و نظایر آن نمی‌توانند آن‌چنان که می‌خواهند زمانشان را در آن فعالیت یا برنامه، سپری کنند. یافته‌های تحقیق نشان می‌دهد مهمترین دلیل عدم انجام فعالیت فراغتی به این صورت بوده که دلیل کم‌حوصلگی را برای ورزش (۳۷,۴ درصد) و مطالعه (۳۹,۶ درصد) و مشکل مالی را برای مسافرت (۴۰,۹ درصد)، بیان داشته‌اند. ضمن این که این دلیل برای سینما نرفتن دلیل علاقه نداشتن (۳۸,۹ درصد) و کمبود وقت (۲۶,۷ درصد)، بوده است.

نرفتن به خانه اقوام و انجام ندادن صله رحم تحت تأثیر کم‌حوصلگی (۲۸,۹ درصد)، علاقه نداشتن (۲۵,۶ درصد)، و کمبود وقت (۲۲,۲ درصد)، بوده است. نرفتن به مکان‌های تفریحی و فرهنگی نیز تحت تأثیر عواملی چون کمبود وقت (۳۰,۲ درصد)، علاقه نداشتن و کم‌حوصلگی (۲۲,۹ درصد)، و مشکل مالی (۱۶,۳ درصد)، بوده است. نرفتن به آموزشگاه موسیقی و یا کنسرت موسیقی نیز تحت تأثیر عواملی چون علاقه نداشتن (۴۱,۵ درصد)، مشکل مالی (۲۵,۴ درصد)، و کمبود وقت (۲۰,۲ درصد)، بوده است. عدم انجام فعالیت‌های فراغتی مثل کوهنوردی نیز تحت تأثیر عواملی همچون کمبود وقت (۳۳,۴ درصد)، علاقه نداشتن (۱۹,۴ درصد)، کم‌حوصلگی (۱۸,۲ درصد)، بوده است.

وضعیت نیروی انسانی کارشناسی فعال در حوزه فراغت (ستادی مناطق)

از نظر تحلیل ساختاری، سرمایه انسانی فعال در حوزه طراحی، اجرا و پیگیری برنامه‌های فراغتی، نقشی مهم در ارتقاء کیفیت برنامه‌ها دارد و از سوی دیگر به برنامه‌ریز کمک می‌کند که بداند برنامه‌های طراحی شده توسط چه کسانی و با چه توانمندی‌هایی اجرا خواهد شد.

در این بخش تلاش شد اطلاعات مربوط به وضعیت نیروی انسانی کارشناس فعال در حوزه فراغت که در ستاد مناطق مشغول خدمت هستند جمع‌آوری و تصویری از وضعیت آن ارائه شود.

بر اساس اطلاعات جمع‌آوری شده و نیز مصاحبه با برخی از نیروهای فعال در حوزه‌های مرتبط با اوقات فراغت در شهرداری تهران، نکاتی چند قابل تأمل است.

- بیشتر نیروهای فعال در حوزه‌های مرتبط با اوقات فراغت افرادی با تخصص‌های غیر مرتبط بودند
- از بین مصاحبه‌هایی که با این افراد انجام شد این برداشت وجود دارد که انگیزه کافی برای فعالیت در این حوزه برای کارشناسان وجود ندارد و هر کدام مترصد فرصتی هستند تا به

- مسئولیت مرتبط با رشته تحصیلی و یا مورد علاقه خود منتقل شوند. همین موضوع تأثیر به‌سزایی در کاهش بهره‌وری و نیز کیفیت برنامه‌های اوقات فراغت می‌شود.
- بر اساس موارد مذکور - نداشتن تخصص و نبود انگیزه لازم - اطلاعات و دانش فراغتی کارشناسان نیز در حد بسیار پایین قرار دارد.
- به نظر می‌رسد نگرش سازمان به حوزه فراغت نیز نگاهی جدی نبوده و عمدتاً برای افرادی که پستی و شغلی در دیگر بخش‌ها پیدا نمی‌شود از حوزه اوقات فراغت به عنوان حیات خلوت برای بکارگیری این افراد استفاده می‌شود.
- ناهمگونی در تعداد، تحصیلات، تجربه کاری و نیز نوع رابطه استخدامی نیروهای انسانی فعال در حوزه اوقات فراغت در مناطق مختلف شهرداری، به گونه‌ایست که نمی‌توان توقع انجام برنامه‌های یکدست و منسجم فراغتی را در بین تمام مناطق ۲۲ گانه شهر تهران داشت.
- به نظر می‌رسد گام آغازین شهرداری برای ورود حرفه‌ای به مقوله اوقات فراغت، توانمندسازی نیروهای کارشناس موجود و بکارگیری نیروهای متخصص در حوزه اوقات فراغت می‌باشد.^۱

آسیب‌شناسی برنامه‌های فراغتی در حال اجرا در سطح مناطق

- از دیگر یافته‌های این طرح مطالعاتی می‌توان به ارزیابی و آسیب‌شناسی برنامه‌ها از زبان کارشناسان و برنامه‌ریزان ستادی شهرداری در مناطق مختلف اشاره داشت. افرادی که تجربه زیسته با برنامه‌ها و فعالیت‌های طراحی و اجرا شده شهرداری در حوزه فراغت دارند. چکیده دیدگاه‌های ارائه شده به قرار زیر است که لازم است در برنامه‌ریزی‌های آتی حتماً بدان‌ها توجه شود.
- عدم تطابق برنامه‌ها با نیازهای محلات، ضروری است برنامه‌ها با توجه به مختصات فرهنگی و اجتماعی محلات مختلف شهر تهران و در نظر گرفتن تفاوت‌های فرهنگی تهیه و اجرا شود.
 - عدم توجه به ذائقه نسل جدید باعث شده بسیاری از برنامه‌های فراغتی مخاطب لازم را نداشته باشد.
 - دسترسی متفاوت و نابرابر شهروندان برحسب ویژگی‌های فردی و اقتصادی - اجتماعی
 - کمبود مربیان آموزشی در برنامه‌های فراغتی
 - کمبود سرانه‌ها و فضاهای فراغتی در سطح محلات منطقه
 - هزینه‌های بالا برای ورودی برخی از اماکن تفریحی مانع از بهره‌مندی گروه‌های ضعیف می‌شود

^۱ اطلاعات مربوط به نیروهای انسانی فعال در حوزه اوقات فراغت به تفکیک مناطق در پیوست آمده است

- ضعف در پوشش خبری و اطلاع‌رسانی برنامه‌ها در حوزه فراغت و دیده نشدن هزینه‌های آن در طراحی برنامه‌ها
- نیاز مبرم به بهبود زیرساخت‌ها در سطح محله و منطقه برای اجرای برنامه‌ها
- ضعف در بکارگیری مشارکت مردم (ایده - اجرا) در برپایی برنامه‌ها
- عدم ارتباط مناسب با دیگر دستگاه‌های موجود در محلات برای هم‌افزایی امکانات و منابع مثل مدارس آموزش و پرورش و مساجد
- ضعف شدید در امکانات و فضاهای فراغتی برای دختران
- فقدان برنامه جامع و مستمر در حوزه فراغت و گرفتار سلیقه‌محور شدن برنامه‌ها بر اساس تغییرات مدیریتی
- آشفتگی، روزمرگی و پراکندگی شدید در برنامه‌ها و کارهای ابلاغی در حوزه فراغت
- کمبود اعتبارات: عدم تأمین نقدینگی کافی برای اجرای مطلوب برنامه‌های حوزه فراغت، کمبود بودجه اختصاص یافته به این حوزه، نیاز به پشتوانه مالی برای برنامه‌های با کیفیت و اثرگذار
- موازی‌کاری: بعضاً موازی کاری با وزارت بهداشت، بسیج و حتی برخی ادارات مختلف اجتماعی و سرای محلات در برگزاری برنامه‌های تفریحی و آموزشی مشاهده می‌شود.

پیشنهاد و ارائه راهکار

- با توجه به ارزیابی‌های انجام شده و یافته‌های بدست آمده موارد زیر پیشنهاد می‌شود.
- مهمترین نکته در برنامه‌ریزی‌ها تغییر نگرش و ذهنیت به مقوله اوقات فراغت در بین شهروندان و مهمتر از آن در بین مسئولان و برنامه‌ریزان اوقات فراغت می‌باشد. همانگونه که در جای جای این گزارش بدان اشاره شد فراغت یکی از مهمترین ظرفیت‌های توسعه فرهنگی و اجتماعی و حتی اقتصادی در جامعه امروزی قرار گرفته و کشورهای توسعه یافته از این فرصت و ظرفیت استفاده و بهره لازم را می‌برند.
 - لازم است مدیران و برنامه‌ریزان تلاش کنند رویکرد موجود به فراغت به مثابه فرصت و زمانی برای تفریح و سرگرمی را به رویکرد توانمندساز تغییر دهند.
 - چنین تغییری نیازمند توجه جدی به مقوله آموزش اوقات فراغت و توجه به مفهوم شهروند فعال است. طی فرایند آموزش هم برنامه‌ریزان و هم شهروندان اولاً با ماهیت و محتوای واقعی اوقات فراغت آشنا می‌شوند و ثانیاً آنها می‌آموزند که چگونه از اوقات فراغت خود بهره ببرند. این کاری است که اکنون در کشورهای توسعه یافته در دستور کار قرار گرفته و به افراد آموزش داده می‌شود که چگونه بر اساس ذائقه و علاقه‌مندی‌های خود از اوقات فراغت و برنامه‌های آن در راستای توسعه شخصیت فردی و هویت اجتماعی خود و تبدیل شدن به شهروند فعال بهره ببرند.
 - برای جایگزین کردن رویکرد فراغت جدی در ذیل فراغت برنامه‌ریزی شده به جای فراغت اتفاقی و غیر جدی که در حال حاضر حاکم است نیاز است شهرداری تهران دست به تشکیل کمیته تخصصی برنامه ریزی اوقات فراغت با حضور متخصصان و صاحب‌نظران آموزش و برنامه‌ریزی اوقات فراغت بزنند.
 - با توجه به ماهیت سیال بودن برنامه‌های فراغتی و نیازهای فراغتی شهروندان لازم است همواره رصد و ارزیابی دوره‌ای برنامه‌ها و نیازهای فراغتی شهروندان در دستور کار قرار داشته باشد و بانک اطلاعاتی در این زمینه با تأکید بر چگونگی گذران وقت که از روش‌های نوین در حوزه مطالعات فراغت محسوب می‌شود تشکیل شود.
 - با توجه به گستردگی و شیوع ذائقه فراغتی شهروندان به سوی فراغت‌های انفعالی، فردی، درون خانه و لازم است توجه جدی به توسعه فراغت‌های عمومی و فعال در دستور کار قرار گیرد. این

- کار ضمن آنکه منجر به افزایش مشارکت در بین شهروندان خواهد شد بسیاری از بیماری‌های روحی - روانی و جسمی مثل چاقی و امراض مرتبط با آن را کاهش خواهد داد.
- انتخاب رویکرد محله محوری در برنامه‌های فراغتی بایستی بطور برنامه‌ریزی شده دنبال شود؛ از پارک‌ها برای برگزاری نمایشگاه‌های هنری، صنایع دستی و خانگی اهالی استفاده شود. همچنین مسابقات محله‌ای و مفرح مشارکتی در بوستان‌های محله، جایگزین برنامه‌های تک سویه مخاطب محور قرار گیرد.
 - برای افزایش مشارکت شهروندان، لازم است جلساتی با گروه‌های داوطلب، گروه‌های سنی مختلف و همچنین گروه‌های اجتماعی مختلف در سطح محله برگزار شود تا نظرات و سلیقه‌های آنها در طراحی و حتی اجرای برنامه‌ها بکار گرفته شود.
 - در محتوا و نوع برنامه‌های کنونی تجدید نظر شود و از حالت متکلم وحده و سخنرانی بودن در بسیاری از موارد کاسته شود.
 - برای در امان ماندن از مقاومت اجتماعی مردم، از برنامه‌های مستقیم و شفاف ایدئولوژیکی برای مردم خودداری و از ابزارهای هنری و جذاب بیشتر استفاده شود.
 - بخش خصوصی علی‌رغم تجربه موفق کشورهای دیگر جایگاه خوبی در برنامه‌های فراغتی ندارد. این بخش می‌تواند با حمایت‌های قانونی مثل کاهش مالیات و افزایش انگیزه و دیگر حمایت‌های بخش دولتی نقش به‌سزایی در رونق برنامه‌های اوقات فراغت داشته باشد. شهرداری حتی- الامکان باید برنامه‌ها را به بخش خصوصی و سازمان‌های مشارکتی و مردم نهاد واگذار کند و خود نقش تسهیل‌گر و ناظر را بر عهده بگیرد.
 - اصلاح قوانین حمایتی در شوراهای شهر و ایجاد شور و اشتیاق برای سرمایه‌گذاری در حوزه فراغت می‌بایست بطور جد در سیاست‌های کلان شهرداری جای گیرد، به عنوان نمونه در امریکا شمار سازمان‌ها و نیز تعداد افراد داوطلب درگیر در حوزه برنامه‌ها و فعالیت‌های فراغتی و تفریحی و سرگرمی بیش از دیگر زمینه‌ها است. در انگلستان نیز دولت از مشاغل و اقتصاد مرتبط با فراغت به شدت حمایت می‌کند بطوریکه در حال حاضر مشاغل توریسم و فراغتی در انگلیس ده برابر مشاغل کشاورزی است و معافیت‌های مالیاتی خوبی برای آنها در نظر گرفته شده است. در شهری مثل تورنتو که تقریباً ۲,۵ میلیون جمعیت دارد حدود ۱۰ هزار نفر به صورت تمام وقت و یا پاره وقت با سازمان‌های مردمی در زمینه خدمات فراغت کار می‌کنند.

- با توجه به روند پیری جمعیت در کشور و مخصوصاً در کلان‌شهرها، برنامه‌های فراغتی مخصوص سالمندان باید بیشتر در برنامه‌ها مورد توجه قرار گیرد. این برنامه‌ها باید شامل دو محور؛ آموزش فراغت و نحوه استفاده از برنامه‌های فراغتی و نیز ارائه برنامه‌های فراغتی خاص به این گروه باشد.
- گرچه امکانات و سرانه فضاهای فراغتی تهران به نسبت استانداردهای جهانی در سطح مناسبی قرار ندارد، با این حال از همین امکانات و ظرفیت‌های موجود نیز استفاده بهینه‌ای صورت نمی‌گیرد. بنابراین اطلاع‌رسانی دقیق و نیز آموزش به شهروندان برای نحوه استفاده از امکانات، راهکار مناسبی برای رفع این مشکل خواهد بود.
- در بین فعالیت‌های فراغتی شهروندان تهرانی، ورزش و تحرک جسمی جایگاه بسیار نازلی دارد. لازم است در برنامه‌ریزی‌ها، توجه خاصی برای این موضوع و فعال کردن ورزش محلات صورت پذیرد. در حال حاضر بوستان‌های شهرداری رویکرد سکون دارند تا تحرک، و به هیچ کس اجازه تحرک بیش از حد داده نمی‌شود. فضای حاکم بر بوستان‌ها به گونه‌ایست که میل به سکون را به هر کس که وارد آنجا می‌شود القا می‌کند. برای فائق آمدن بر این مسأله به راحتی می‌توان تجهیزات رقابتی و هیجانی که در کشورهای مختلف برای ایجاد انگیزه در فعالیت‌های فعال فراغتی مورد استفاده قرار می‌گیرد را مورد استفاده قرار داد.
- موازی‌کاری در برنامه‌ها و فعالیت‌ها و حتی مقاومت برخی از دستگاه‌ها باعث شده تا امکانات و ظرفیت‌های موجود در محله و منطقه آن طور که شایسته است مورد استفاده قرار نگیرد. در حال حاضر از امکانات موجود در مساجد، مدارس، دانشگاه‌ها و ... استفاده بهینه‌ای برای عموم وجود ندارد. در حالیکه در همین کشور ترکیه در تابستان درب تمام مدارس و دانشگاه‌ها به روی عموم باز است و مردم می‌توانند از امکانات ورزشی و زمین‌های بازی استفاده کنند. لازم است در این زمینه متولی اصلی اوقات فراغت در شهر تهران مشخص و تقویت همکاری بین بخشی وهم‌افزایی منابع و ظرفیت‌های موجود در آن کمیته مشترک پیگیری شود.

آینده پژوهی گذران اوقات فراغت و ارایه راهبردهای مدیریتی

برای نزدیک شدن به حوزه سیاست‌گذاری و سیاست‌گذاری اوقات فراغت در کلان شهر تهران، یکی از مهمترین راهبردهای مهم، آینده پژوهی این مسأله در شهر تهران است. به عبارت دیگر آینده پژوهی یک مقدمه واجب و ضروری دانش سیاست‌گذاری تلقی می‌شود. سیاست‌پژوهی^۱ در اینجا به معنای مجموعه تدابیر و اقداماتی است که دولت، بنگاه یا هر مرجع رسمی و مسئولی باید انجام دهد یا انجام ندهد. چند ویژگی اصلی سیاست‌ها و در مجموع هر نوع سیاست‌گذاری، که در زیر مجموع دانش سیاست‌گذاری و در کل علوم اجتماعی قرار می‌گیرد عبارتند از:

۱. بین رشته‌ای بودن^۲ چون در هنگام سیاست‌گذاری مدیران ارشد باید بتوانند از دستاوردها، رویکردها و روش‌های علوم مختلف بهره ببرند.

۲. مسأله محوری بودن^۳ و حل مسأله: به این معنی که سیاست‌پژوهی بر جهان واقعی و یک یا چند مسأله محوری و مهم متمرکز است.

۳. هنجاری بودن: سیاست‌پژوهی دانشی ارزش پایه است. به این معنی که هر چند تلاش می‌کند ارزشهای پیشین را کنار گذارد اما در نهایت انتخاب‌هایش (سیاست‌های اتخاذ شده) ضرورتاً ارزش محور و هنجاری است.

دانش سیاست‌پژوهی دارای دو ویژگی متفاوت از سنت‌های دانشگاهی معمولی و رایج بوده است: اول آن که به دنبال طراحی راه‌حلهایی برای حل مسأله‌های جهان واقعی است و تلاش می‌کند خروجی‌ها، تأثیرات و پیامدها را، قبل از وقوع، شناسایی و پیش‌بینی کند. به همین دلیل صرفاً به علل و تبیین^۴ نمی‌پردازد. دوم آن که دانشی مهارت-پایه بوده و مبتنی بر شواهد تجربی است و سعی می‌کند به وسیله یادگیری مرتب و مکرر و آزمون و خطا، سیاست یا موضوع مورد بررسی را به سمت «آن چه که باید بشود»^۵، رهنمون سازد.

سیاست‌پژوهی یا سیاست‌گذاری برای یک مسأله یا مشکل در جریان یک چرخه سیاست‌گذاری^۶ رخ می‌دهد که شامل چند مرحله است: تعریف مسأله، برساخت و شناسایی انتخاب‌ها، انتخاب و گزارش

¹ Policy reaserch

² Interdisciplinary

³ Problem-Based

⁴ Explanation

⁵ What Should be done ?

⁶ Policy cycle

راه حل مرجع یا نهایی، طراحی سیاست، پیاده‌سازی و رصد سیاست و در نهایت ارزیابی. به تعبیر دیگر سیاست پژوهی یک مجموعه هدفمند از اقدامات طراحی شده توسط یک یا چند بازیگر برای حل مسأله یا موضوع مشخص است. این فرایند کنشی عمومی (دولتی یا رسمی)، مشروع، قانونی، هدف محور، جامع و راهبردی است که تحت تأثیر نیازهای کنونی یا آینده در دستور کار یا تقویم سیاست گذاری قرار می‌گیرد. در مجموع باید گفت هر نوع سیاست گذاری منوط و مبتنی بر آینده پژوهی مسائل جاری یا آتی است.

به این ترتیب برای نزدیک شدن به سیاست‌گذاری فراغت، ملزم به آینده پژوهی آن هستیم که در ادامه گزارش اقدامات و فعالیت‌های پژوهشی به منظور آینده پژوهی خواهد آمد. به این منظور محققان در این تحقیق از روش آینده پژوهی معروف به سناریونویسی به روش جی بی ان استفاده کرده‌اند. این روش توسط پیتر شوارتز آینده پژوه معروف مطرح شده است و یکی از پرکاربردترین روش‌های آینده پژوهی در سطح جهان است که معروف به روش GBN¹ است. به این منظور محققان از دو نرم افزار پرکاربرد که شامل نرم افزار میک مک² (برای بررسی تأثیر متقاطع پیش‌ران‌های مهم) و سناریو ویزارد³ برای تدوین و استخراج سناریوهای آینده فراغت استفاده کرده‌اند. مطابق ادبیات رایج، مراحل یا روندی که برای سناریونویسی اجرا و طی شده است، شامل مراحل زیر بوده است:

۱. شناسایی پیش‌ران‌ها⁴ موثر بر آینده گذران اوقات فراغت در چشم‌انداز پیش رو
 ۲. استخراج پیش‌ران‌های کلیدی⁵
 ۳. تعیین حالات حدی پیش‌ران‌های کلیدی
 ۴. بررسی رابطه متقاطع حالات حدی
 ۵. استخراج سناریوها
 ۶. ارزیابی سناریوها
 ۷. نام گذاری و تدوین داستانک(یا منطق) سناریوها
- اینک و در ادامه فرایند روش‌شناختی و دستاوردهای و یافته‌های آینده‌پژوهی ارائه می‌شود.

گام اول: تعیین پیش‌ران‌ها

¹ Global Busines Network

² Mic Mac

³ Scenario Wizard

⁴ Drivers

⁵ Key Drivers

نقطه عزیمت هر نوع مطالعه آینده‌پژوهانه پس از طرح مسأله، تعیین مجموعه عوامل، متغیرها و نیروهایی است که بر موضوع مورد مطالعه در آینده اثرگذار خواهند بود. بنابراین سوال کلیدی در این مرحله آن است چه عواملی - پیش‌ران‌هایی - بر آینده فراغت شهروندان تهرانی مؤثر بوده یا خواهند بود؟ به این منظور پس از مرور مجموعه ادبیات و بررسی‌های موجود در داخل و خارج از کشور و نیز بررسی نظریه‌ها و رویکردهای مطرح در این حوزه سیاهه اولیه‌ای از پیش‌ران‌ها معین شد. این پیش‌ران‌ها بر اساس تحلیل محیطی (اعم از محیط اقتصادی - اجتماعی - سازمانی و... داخلی و خارجی) استخراج شده است. سپس در جهت ارزیابی و اولویت‌بندی پیش‌ران‌های اولیه این سیاهه به رویت تعدادی از خبرگان و متخصصان مسائل اوقات فراغت رسید. مشروح این پیش‌ران‌ها که در گام نخست ۴۸ مورد بوده در جدول شماره ۱ آمده است.

جدول شماره ۱-۶: پیش‌ران‌های اولیه شناسایی شده

ردیف	عنوان پیش‌ران
۱	توسعه فضاهای فرهنگی (مانند موزه، سالن سینما، فرهنگسرا و ...)
۲	توسعه فضاهای ورزشی (مانند پیاده‌مداری، مسیرهای دوچرخه، اماکن ورزشی و ...)
۳	توسعه فضاهای سبز (پارک‌های محلی و جنگلی و ...)
۴	توسعه فضاهای هنری (گالری‌ها و ...)
۵	توسعه فضاهای گردشگری (مانند دریاچه، باغ وحش و ...)
۶	افزایش روزافزون مراکز خرید (مگامال‌ها و هایپر استارها)
۷	رونق چشمگیر کافی شاپ‌ها و قهوه‌خانه‌ها
۸	گسترش سالن‌های ورزشی خصوصی در سطح محلات
۹	توجه بیشتر به برنامه‌ریزی - سیاست‌گذاری و مدیریت یکپارچه فراغت
۱۰	اختصاص منابع مالی و اعتبارات برای فراغت
۱۱	تغییر الگوی روابط اجتماعی از روابط خانوادگی به سمت روابط مبتنی بر خرده فرهنگ‌های دوستانه
۱۲	توسعه روزافزون فضای مجازی و سهولت دسترسی به اینترنت و شبکه‌های اجتماعی
۱۳	توسعه زیرساخت‌های موثر بر تقاضای سفر در سطح ملی و محلی (جاده، هتل و حمل و نقل و ...)
۱۴	جوان بودن جمعیت کشور
۱۵	پیر شدن جمعیت و مسأله سالمندی
۱۶	حضور روزافزون زنان در جامعه

ردیف	عنوان پیش ران
۱۷	تغییر الگوی کار سنتی و توسعه کسب و کارهای مجازی
۱۸	فرهنگ تبدیلی اجتماعی
۱۹	رشد اختلالات روانی شهروندان مانند تنش‌های روحی روانی و افسردگی
۲۰	ظهور نسل جدید امکانات شبکه‌های اجتماعی در فضای مجازی
۲۱	کیفیت محصولات و صنایع فرهنگی - هنری - ادبی از لحاظ محتوا و اصالت
۲۲	افزایش سواد رسانه‌ای، اطلاع رسانی و آگاهی‌ها و مهارت‌های زندگی مردم در مورد گذران فراغت
۲۳	رشد روز افزون فراغت‌های فردی در فضای مجازی و کاهش میل افراد به فراغت در فضای واقعی
۲۴	مسأله گمنامی افراد در شهرها و برداشته شدن کنترل اجتماعی (فشار جمع) و راحت بودن آنها در انجام برخی فعالیت‌های فراغتی
۲۵	درک متفاوت والدین نسل جدید از فراغت و نگاه برنامه محور آنها به فراغت فرزندان
۲۶	رشد و توسعه بازی‌های دیجیتال و اپلیکیشن‌ها
۲۷	توسعه فرهنگ گردشگری و تأثیر آن بر فراغت
۲۸	ارتقاء کیفیت زندگی، تجاری شدن زندگی اجتماعی، تنوع طلبی و لذت گرایی در جامعه جدید
۲۹	امنیت اجتماعی و تأثیر آن بر فراغت
۳۰	توزیع عادلانه مکانی و زمانی فراغت و دسترسی برابر افراد به تسهیلات و امکانات فراغتی
۳۱	تغییر نوع مواد دخانی و مخدر از سنتی به صنعتی و سهولت دسترسی و مصرف آن
۳۲	رشد روزافزون دغدغه‌های زیست محیطی و ظهور دوست داران طبیعت
۳۳	جهانی شدن (از جا کنندگی زمانی و مکانی) مدرن شدن و غرب گرایی
۳۴	توسعه آموزش عالی و امکان ظهور فراغت دانشجویی
۳۵	توسعه و تنوع کیفیت فعالیت‌های آژانس‌های تفریحی و گردشگری و تأثیر آن بر فراغت
۳۶	تغییر ارزش‌های فرهنگی و اخلاقی جامعه و افزایش فراغت‌های مختلط و فردی شدن فراغت
۳۷	تغییر نگرش‌های مذهبی و سنتی و نوع دینداری جامعه
۳۸	تغییر الگوی تغذیه و ظهور روزافزون فست فود و اغذیه‌های بیرون از خانه
۳۹	تغییر ذائقه مصرفی، رشد مصرف‌زدگی، تجمل گرایی، مصرف تظاهری
۴۰	ترویج فرهنگ تولید، کار، مهارت شغلی و کارآفرینی
۴۱	تأثیر سیاست‌های مبتنی بر گسترش فرهنگ دینی و توجه به فعالیت‌های دینی در فراغت
۴۲	آموزش و ترویج سبک زندگی سالم توسط نهادهای پیش دبستانی، مهد کودک، مدرسه و ...
۴۳	ورود سازمان‌ها به آموزش و ترویج سبک زندگی ایرانی - اسلامی

ردیف	عنوان پیش ران
۴۴	رشد سازمان‌های مردم‌نهاد و خیریه‌ها (NGOها)
۴۵	رشد امکانات و زیرساخت‌های شهری مثل حمل و نقل عمومی
۴۶	تک‌فرزندگی و لزوم برآورده کردن فراغت بیرون از خانه برای بچه‌های بدون هم‌بازی
۴۷	توجه به حوزه سلامت از سوی نهادها و ارائه برنامه‌های پیشگیری محور با محوریت فراغت
۴۸	مهم شدن سلامت و توجه به مدیریت بدن (آگاهی عمومی از بیماریهای روحی، روانی و جسمی)

در گام‌های بعدی و بر اساس نظرات خبرگان در دور بعد، این لیست تعدیل یا اصلاح شده و به جدول

شماره ۲ تقلیل پیدا کرد.

جدول شماره ۲-۶: لیست پیش‌ران‌های ارزیابی شده

N°	Long label	Short label	Description
1	توسعه فضاهای ورزشی	A	مانند پیاده‌مداری، مسیرهای دوچرخه، اماکن ورزشی و...
2	توسعه فضاهای سبز	B	پارک‌های محلی و جنگلی و ...
3	افزایش روزافزون مراکز خرید	C	مگامال‌ها و هایپر استارها
4	توجه بیشتر به برنامه‌ریزی - سیاست‌گذاری و مدیریت یکپارچه فراغت	D	
5	اختصاص منابع مالی و اعتبارات برای فراغت	E	
6	توسعه زیرساخت‌های موثر بر تقاضای سفر در سطح ملی و محلی حمل و نقل و	F	جاده، هتل و ...
7	تغییر هرم سنی جمعیت	G	
8	رشد اختلالات روانی شهروندان مانند تنش‌های روحی روانی و افسردگی	H	
9	کیفیت محصولات و صنایع فرهنگی - هنری - ادبی از لحاظ محتوا و اصالت	I	
10	افزایش سواد رسانه‌ای، اطلاع‌رسانی و آگاهی‌ها و مهارت‌های زندگی مردم در مورد گذران فراغت	J	
11	مسأله گمنامی افراد در شهرها و برداشته شدن کنترل اجتماعی (فشار جمع) و راحت بودن آنها در انجام برخی فعالیت‌های فراغتی	K	
12	درک متفاوت والدین و فرزندان از مفهوم فراغت	L	
13	توسعه فرهنگ گردشگری و تأثیر آن بر فراغت	M	
14	توسعه و تنوع کیفیت فعالیت‌های آژانس‌های تفریحی و گردشگری و تأثیر آن بر فراغت	N	
15	تغییر ارزش‌های فرهنگی و اخلاقی جامعه و افزایش فراغت‌های مختلط و فردی شدن فراغت	O	
16	رشد امکانات و زیرساخت‌های شهری	P	مثل حمل و نقل عمومی
17	توسعه فضاهای فرهنگی و گردشگری	Q	

به این ترتیب این پیش‌ران‌های ۱۷ گانه جهت اقدامات بعدی در نظر گرفته شد.

گام دوم : تحلیل تأثیرات متقاطع^۱

به منظور تعیین متغیرها یا پیش‌ران‌های کلیدی، مجموعه روابط دو به دو پیش‌ران‌های ۱۷ گانه در یک ماتریس زوجی مورد بررسی قرار گرفت و به قضاوت چند تن از خبرگان موضوع رسید که در نهایت بر اساس نظرات خبرگان پیش‌ران‌های مهم زیر استخراج و با توجه به موقعیت برتر و جایگاه تأثیرگذاری آن‌ها ۵ متغیر جهت ادامه روند مطالعه انتخاب شدند. مطابق روش‌های رایج در تکنیک میک مک رابطه تأثیرگذاری و تأثیرپذیری تمام پیش‌ران‌ها بر یکدیگر مورد بررسی قرار گرفت.

تصویر شماره ۱-۶: ماتریس روابط زوجی ۱۷ پیش‌ران انتخاب شده

	۱۰ : ج	۱۱ : ک	۱۲ : ل	۱۳ : م	۱۴ : ن	۱۵ : ۰	۱۶ : پ	۱۷ : ق
1 توسعه فضاهای ورزشی :	929	807	735	1426	1344	1355	958	1189
2 (... توسعه فضاهای سبز)	932	809	744	1448	1359	1376	969	1192
3 افزایش روزافزون مراکز خرید :	1135	961	896	1807	1670	1740	1188	1496
4 توجه بیشتر به برنامه‌ریزی - سیاست‌گذاری و مدیریت یکپارچه فراغت :	2000	1822	1661	3200	2984	3106	2142	2770
5 اختصاص منابع مالی و اعتبارات برای فراغت :	1778	1594	1453	2834	2622	2741	1881	2438
6 (... توسعه زیرساخت‌های مؤثر بر تقاضای سفر در سطح ملی و محلی)	1338	1223	1132	2157	1997	2111	1472	1874
7 تغییر هرم سنی جمعیت :	1635	1471	1364	2666	2464	2588	1758	2314
8 رشد اختلالات روانی شهروندان مانند تنش‌های روحی روانی و افسردگی :	1169	1008	925	1897	1715	1869	1259	1650
9 کیفیت محصولات و صنایع فرهنگی- هنری - ادبی از لحاظ محتوا و اصالت :	1222	1088	969	1888	1800	1811	1265	1612
10 افزایش سواد رسانه‌ای، اطلاع‌رسانی و آگاهی‌ها و مهارت‌های زندگی مردم در مورد گذران فراغت :	1626	1415	1322	2611	2404	2545	1740	2223
11 مسأله‌گننامی افراد در شهرها و برداشته شدن کنترل اجتماعی (فشار جمع) و راحت بودن آنها در انجام برخی فعالیت‌های فراغتی :	1155	981	896	1790	1652	1722	1185	1466
12 درک متفاوت والدین و فرزندان از مفهوم فراغت :	590	519	472	914	851	905	626	765
13 توسعه فرهنگ گردشگری و تأثیر آن بر فراغت :	1738	1554	1438	2815	2641	2766	1885	2421
14 توسعه و تنوع کیفیت فعالیت‌های اژانس‌های تفریحی و گردشگری و تأثیر آن بر فراغت :	1461	1295	1189	2379	2181	2298	1552	2003
15 تغییر ارزش‌های فرهنگی و اخلاقی جامعه و افزایش فراغت‌های مختلط و فردی شدن فراغت :	1526	1419	1288	2412	2277	2323	1619	2105
16 رشد امکانات و زیرساخت‌های شهری :	1333	1198	1098	2097	1961	2022	1403	1846
17 توسعه فضاهای فرهنگی و گردشگری :	1618	1472	1340	2548	2376	2447	1713	2192

© IPSOR-EPTAMICMAC

مشخصات این ماتریس در جدول زیر قابل مشاهده است .

در ادامه نقشه‌ها و گراف‌های خروجی نرم افزار میک مک که اساس تصمیم‌گیری و انتخاب مهم‌ترین پیش‌ران‌ها می‌باشند، قابل مشاهده است. در این نمودار جایگاه هر پیش‌ران نسبت به سایر پیش‌ران‌ها مشخص شده است. آن دسته پیش‌ران‌ها که در ضلع شمال غرب قرار دارند، مهم‌ترین یا مؤثرترین یا تأثیرگذارترین پیش‌ران‌ها هستند. پیش‌ران‌های ناحیه جنوب شرق نمودار نیز تأثیرپذیرترین پیش‌ران‌ها

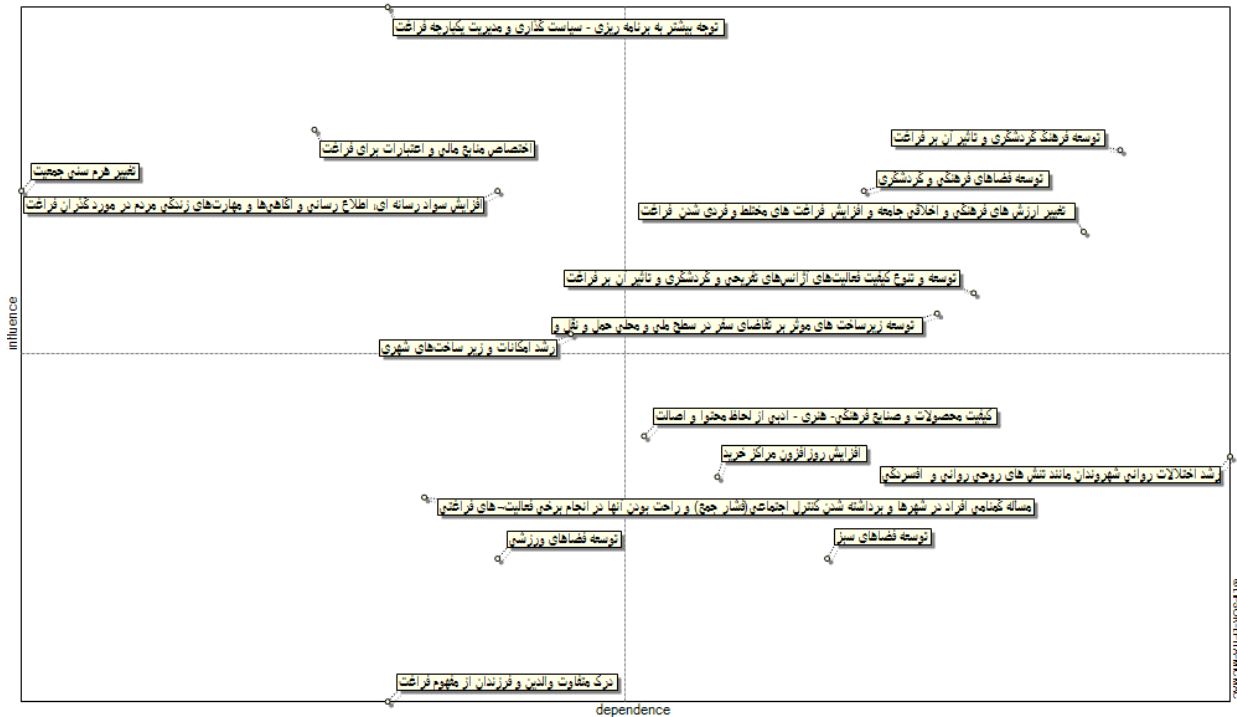
¹ cros-Impact Analysis

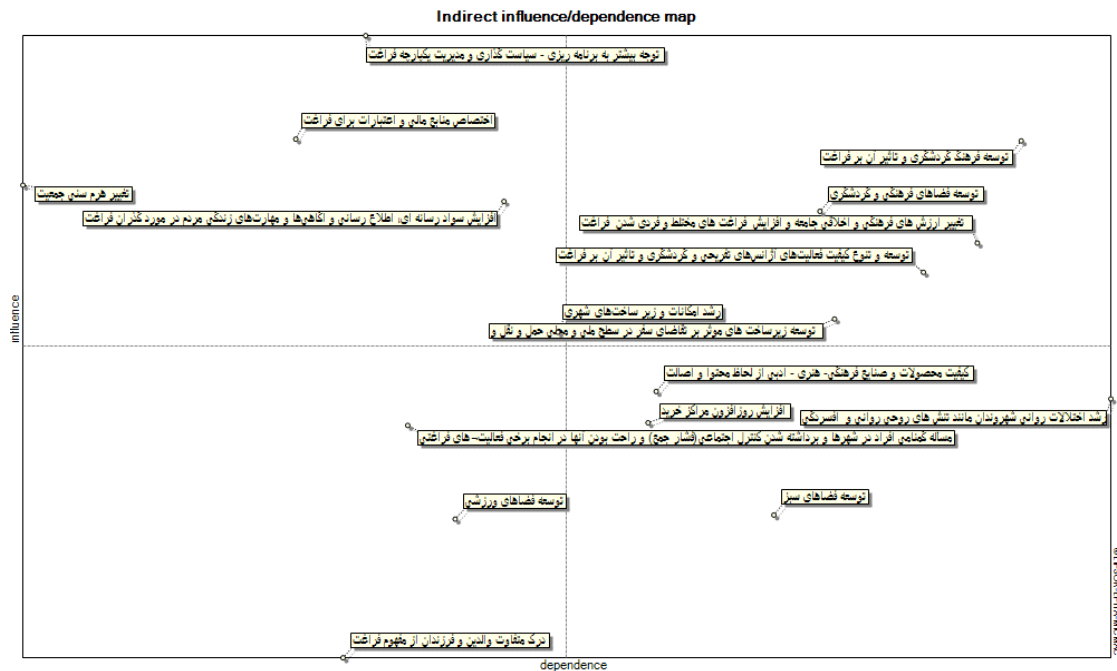
هستند به این معنی که به شدت تحت تأثیر سایر پیش‌ران‌ها قرار دارند. پیش‌ران‌های ناحیه وسط‌گراف نیز پیش‌ران‌های مهمی هستند که در آینده فراغت نقش مهمی دارند و مشهور به متغیرهای ریسک هستند. بنابراین در ادامه تحلیل، مبنای کار بر پیش‌ران‌های ریسک قرار می‌گیرد.

تصویر شماره ۲-۶: نقشه تأثیر گذاری/تأثیر پذیری مستقیم

Direct influence/dependence map

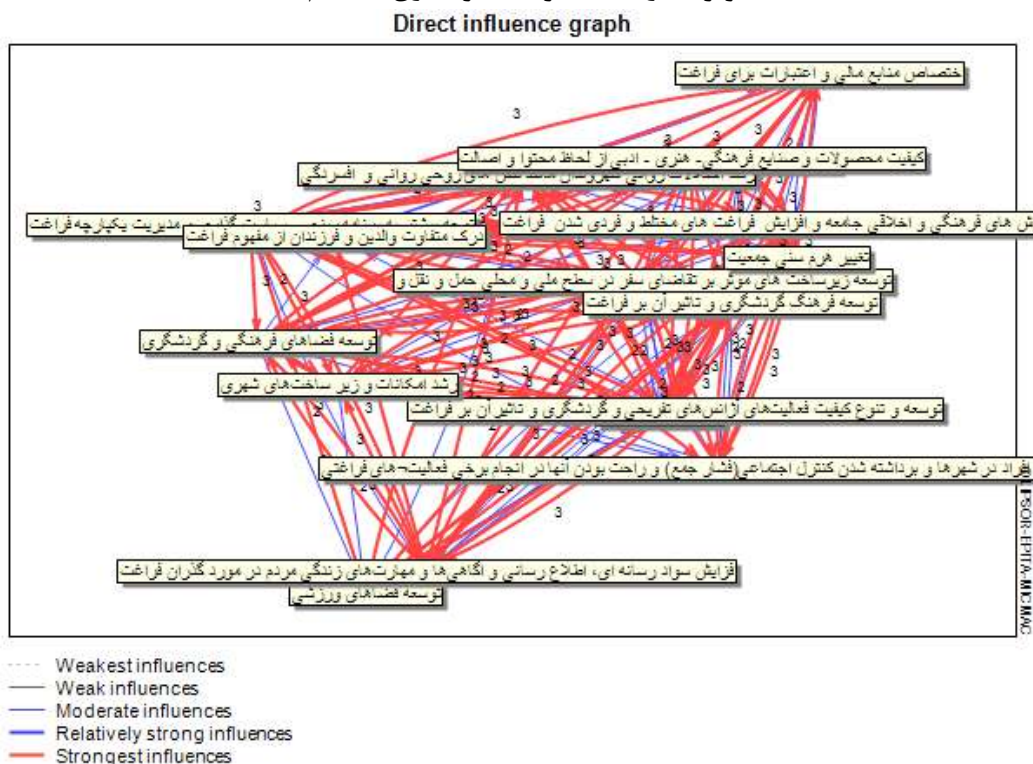

تصویر شماره ۳-۶: نقشه تأثیرگذاری/تأثیرپذیری غیرمستقیم

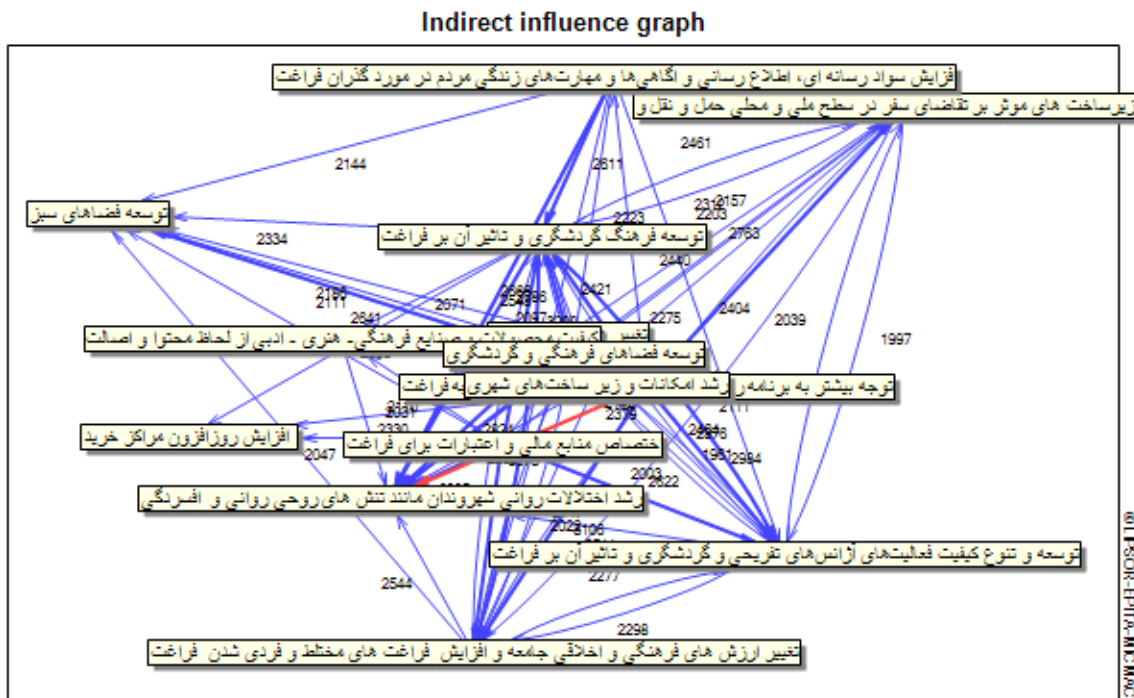

در ادامه می‌توان به نقشه روابط فی مابین پیش‌ران‌ها توجه نمود که نتایج آن در تصویر ذیل آمده است.

تصویر شماره ۴-۶: گراف تأثیر گذاری مستقیم

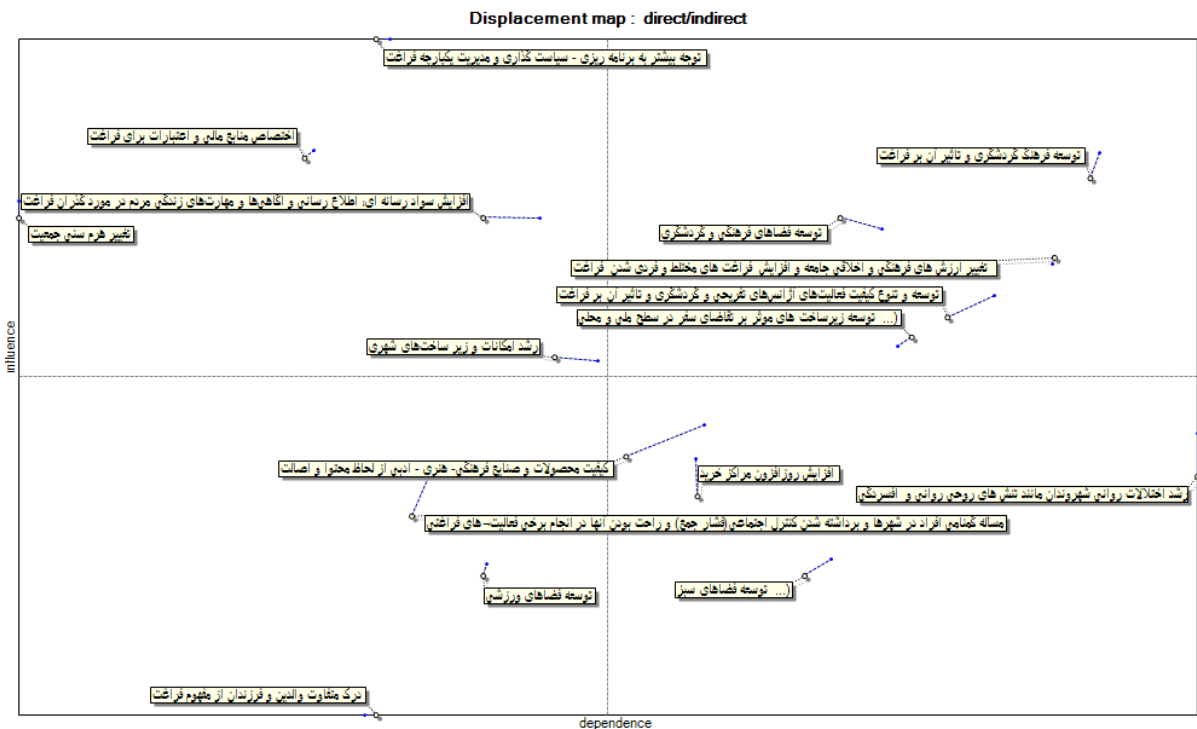
تصویر شماره ۵-۶: گراف تأثیر گذاری غیر مستقیم

- Weakest influences
- Weak influences
- Moderate influences
- Relatively strong influences
- Strongest influences

در تصویر بالا کیفیت ارتباطات میان پیش‌ران‌ها مشخص شده است و در پایان نیز نقشه روابط میان پیش‌ران‌ها در تصویر زیر به نمایش گذاشته شده است.

تصویر شماره ۶-۶: نقشه مستقیم و غیر مستقیم

مطابق تصویر بالا مهمترین پیشن‌ران‌های مؤثر بر نحوه گذران اوقات فراغت به شرح زیر می‌باشند.

جدول شماره ۳-۶: مهم‌ترین پیشن‌ران‌های شناسایی شده از مراحل قبل

ردیف	مهم‌ترین پیشن‌ران‌های شناسایی شده
۱	برنامه‌ریزی - سیاست‌گذاری و مدیریت یکپارچه فراغت
۲	منابع مالی و اعتبارات برای فراغت
۳	هرم سنی جمعیت
۴	ارتقاء آگاهی‌ها و مهارت‌های زندگی مردم در مورد گذران فراغت از طریق سواد رسانه‌ای و ..
۵	تقویت امکانات و زیر ساخت‌های شهری

گام سوم: تعیین حالات حدی پیشن‌ران‌های اصلی

در این مرحله، برای هر کدام از ۵ پیشن‌ران کلیدی بالا به تناسب موقعیت هر کدام در آینده و بر اساس دیدگاه خبرگان ۲ یا ۳ حالت ممکن یا کرانه‌ای در نظر گرفته شد که این حالات گویای انواع احتمالات ممکن هر پیشن‌ران در آینده می‌باشند. حالات حدی مبین انواع وضعیت‌هایی است که یک پیشن‌ران ممکن است در آینده پیدا کند.

جدول شماره ۴-۶: حالات کرانه‌ای مهم‌ترین پیشن‌ران‌ها

کد اختصاری	حالت‌های ممکن	پیشن‌ران
A1	توجه بسیار زیاد	برنامه‌ریزی - سیاست‌گذاری و مدیریت یکپارچه فراغت
A2	ادامه وضع موجود	
A3	توجه کمتر	
B1	بیشتر شدن اعتبارات	منابع مالی و اعتبارات برای فراغت
B2	ادامه وضع موجود	
C1	بیشتر شدن جمعیت جوان	هرم سنی جمعیت
C2	بیشتر شدن جمعیت سالمند	
D1	افزایش سواد رسانه‌ای	سواد رسانه‌ای، اطلاع‌رسانی و آگاهی‌ها و مهارت‌های زندگی مردم در مورد گذران فراغت
D2	ادامه وضع موجود	
E1	رشد تدریجی	رشد امکانات و زیر ساخت‌های شهری
E2	رشد سریع و جهشی	

در ادامه، برای رسیدن به سناریوهای محتمل رابطه زوجی (دو به دو) تمامی حالات حدی پیش رانها با یکدیگر بررسی و نظرات خبرگان طی پرسشنامه‌ای اخذ شد که خروجی این ماتریس‌ها، سناریوهای نهایی زیر می‌باشد. این کار از طریق نرم فزار سناریو ویزارد انجام شده است.

گام چهارم: استخراج سناریوها

در این گام، خروجی‌های نهایی که شامل سناریوهای احتمالی هستند، از نرم افزار تخصصی مربوطه استخراج شد که بر اساس آن، یک سناریوی قوی که دارای بالاترین سازگاری^۱ است و حدود ۴۲ سناریو ضعیف و کم اهمیت تر استخراج شد.

سناریو اول: شرایط محتمل در این سناریو و وضعیت محتمل هر کدام به قرار زیر است:

برنامه‌ریزی - سیاست گذاری و مدیریت یکپارچه فراغت : بسیار زیاد
اختصاص منابع مالی و اعتبارات برای فراغت : بیشتر
هرم سنی جمعیت : سالمند
سواد رسانه‌ای، اطلاع‌رسانی، بالا بردن آگاهی‌ها و مهارت‌های زندگی در مورد گذران فراغت: افزایش
امکانات و زیر ساخت‌های شهری : توسعه جهشی

در ادامه ۳ سناریوی اول از ۴۲ سناریو ضعیف آمده است .

سناریو دوم) جزییات سناریو دوم به قرار زیر است:

برنامه‌ریزی - سیاست گذاری و مدیریت یکپارچه فراغت : بسیار زیاد
اختصاص منابع مالی و اعتبارات برای فراغت : بیشتر
هرم سنی جمعیت : سالمند
سواد رسانه‌ای، اطلاع‌رسانی، بالا بردن آگاهی‌ها و مهارت‌های زندگی در مورد گذران فراغت : افزایش
امکانات و زیر ساخت‌های شهری : توسعه

سناریو سوم) شرایط محتمل یا وضعیت ممکن در سناریو شماره سوم به قرار زیر است:

برنامه‌ریزی - سیاست گذاری و مدیریت یکپارچه فراغت : بسیار زیاد

¹ Consistency Value

بیشتر : اختصاص منابع مالی و اعتبارات برای فراغت
هرم سنی جمعیت : جوان
سواد رسانه‌ای، اطلاع‌رسانی، ارتقاء آگاهی‌ها و مهارت‌های زندگی در گذران فراغت : ادامه وضع موجود
امکانات و زیر ساخت‌های شهری : توسعه تدریجی

سناریو چهارم در ادامه سناریو شماره چهارم دارای شرایط احتمالی زیر است :

برنامه ریزی - سیاست گذاری و مدیریت یکپارچه فراغت : ادامه وضع موجود
اختصاص منابع مالی و اعتبارات برای فراغت : بیشتر
هرم سنی جمعیت : جوان
سواد رسانه‌ای، اطلاع‌رسانی و آگاهی‌ها و مهارت‌های زندگی مردم در مورد گذران فراغت : ادامه
وضع موجود
امکانات و زیر ساخت‌های شهری : توسعه تدریجی

سناریو پنجم هم چنین در آخر ، سناریو با بالاترین سازگاری آمده است که معادل همان سناریو
قوی می‌باشد.

برنامه‌ریزی - سیاست‌گذاری و مدیریت یکپارچه فراغت : بسیار زیاد
اختصاص منابع مالی و اعتبارات برای فراغت : بیشتر
هرم سنی جمعیت : سالمند
سواد رسانه‌ای، اطلاع‌رسانی، ارتقاء آگاهی‌ها و مهارت‌های زندگی در گذران فراغت : افزایش
امکانات و زیر ساخت‌های شهری : توسعه جهشی

مضمون مهم‌ترین سناریوهای ارائه شده توسط نرم افزار ، فروض یا مبنا را بر افزایش توجه به برنامه
ریزی، سیاست‌گذاری و مدیریت یکپارچه فراغت، اختصاص منابع مالی بیشتر، افزایش جمعیت سالمندان ،
افزایش سواد رسانه‌ای، ارتقاء اطلاع‌رسانی و آگاهی مهارت‌های زندگی شهروندان در مورد گذران اوقات
فراغت و در نهایت، توسعه سریع امکانات و زیر ساخت‌های فراغتی شهر نهاده است. همچنین سناریوی
دوم نیز با همین ویژگی و با اندک تفاوتی (توسعه تدریجی امکانات و زیر ساخت‌های شهری)، هم چنین

در سناریوی بعدی همین ویژگی با اندکی تفاوت (توسعه تدریجی امکانات) و سناریوهای بعدی با تفاوت‌های خاص خودشان در نظر گرفته شدند.

گام پنجم: ارزیابی سناریوها

در ادامه به منظور ارزشیابی و اعتبارسنجی سناریوها بر اساس ملاک‌های زیر ۴ سناریو اول خروجی؛ یعنی یک سناریو قوی و ۳ سناریوی اول ضعیف؛ مجدداً به رویت خبرگان رسید تا احتمال وقوع و مطلوبیت و میزان سازگاری درونی هر کدام را ارزیابی نمایند. طیف امتیاز دهی ۱ تا ۴ بوده است. امتیاز ۱ برای بیشترین میزان و ۴ کمترین میزان امتیاز است.

جدول شماره ۵-۶: ارزیابی سناریوهای خروجی

سناریو	احتمال وقوع	مطلوبیت برای مدیریت شهری	سازگاری درونی
سناریو اول	۳	۱	۱
سناریو دوم	۱	۲	۲
سناریو سوم	۲	۳	۳
سناریو چهارم	۴	۴	۴

بر این مبنا بهترین سناریو از منظر سیاست‌پژوهی و از دیدگاه مدیریت شهری سناریوی شماره ۱ است که در آن به دلیل رشد جمعیت سالمند و افزایش سواد رسانه‌ای، توجه به برنامه‌ریزی و تأمین مالی زیاد شده و در نهایت زیرساخت‌های فراغت به شدت رشد (جهشی) پیدا می‌کند. اما با توجه به محدودیت‌های موجود در نظام تصمیم‌گیری و اولویت دادن به طرح‌های عمرانی، حمل و نقل، محدودیت منابع مالی، مدیریت شهری علی‌رغم تمرکز و توجه جدی و اختصاص منابع مالی فراوان نمی‌تواند رشد جهشی در زیرساخت‌ها و امکانات شهری ایجاد کند.

پس در عمل، احتمال وقوع سناریوی شماره دوم افزایش می‌یابد.

راهبردهای کلان برای ارتقا وضعیت گذران اوقات فراغت در شهر تهران

برای بهبود یا ارتقا وضعیت فراغت در شهر تهران و حرکت به سمت تحقق و اجرایی سناریو احتمالی دوم تمرکز سیاست‌های مدیریت شهری بایستی بر ۵ پیش‌ران کلیدی فوق‌الذکر باشد که در ارزیابی نظرات خبرگان مورد توجه قرار گرفته است (بر اساس نظرات خبرگان در نرم‌افزار میک مک).

جدول شماره ۶-۶: مهم‌ترین محورهای راهبردی یا سیاست‌گذاری برای ارتقاء

اوقات فراغت در شهر تهران

ردیف	عنوان
۱	تقویت نظام برنامه‌ریزی - سیاست‌گذاری و اعمال مدیریت یکپارچه فراغت
۲	تخصیص منابع مالی و اعتبارات لازم برای حوزه فراغت
۳	تمرکز جدی بر موضوع هرم سنی جمعیت و توجه جدی به مسأله‌سالمندی و نیازهای خاص این مقطع سنی
۴	تلاش برای تقویت سواد رسانه‌ای، گسترش نظام اطلاع‌رسانی و آگاهی‌ها و مهارت‌های زندگی مردم در مورد گذران فراغت
۵	توجه مدیریت شهری به رشد امکانات و زیرساخت‌های شهری

منابع

- اباذری، یوسف و عباس کاظمی. (۱۳۸۴). «رویکردهای نظری خرید: از جامعه‌شناسی تا مطالعات فرهنگی». نامه علوم اجتماعی، شماره ۲۵، بهار ۱۳۸۴، صص ۱۹۵-۱۶۷.
- آدورنو، تئودور و ماکس هورکهایمر. (۱۳۸۴). دیالکتیک روشنگری. مترجمان: مراد فرهادپور و امید مهرگان. نشر گام نو. تهران، چاپ اول.
- آزاد ارمکی، تقی (۱۳۹۰). الگوی نسلی گذران اوقات فراغت در تهران، همایش معماری اوقات فراغت در تهران، مرکز مطالعات فرهنگی شهر تهران و سازمان فرهنگی هنری شهر تهران.
- اسمیت، فیلیپ. (۱۳۸۳). درآمدی بر نظریه فرهنگی، ترجمه حسن پویان، دفتر پژوهش‌های فرهنگی.
- آسیایی، رویا (۱۳۸۹). فراغت در شهر؛ بررسی موردی گذران اوقات فراغت در مجموعه ائل گوئی شهر تبریز با تأکید بر پیک‌نیک شبانه. پایان‌نامه کارشناسی ارشد انسان‌شناسی. دانشکده علوم اجتماعی، دانشگاه تهران.
- باکاک، رابرت. (۱۳۸۱). مصرف. ترجمه خسرو صبری. تهران: نشر شیرازه.
- برمن، مارشال. (۱۳۸۴). تجربه مدرنیته: هر آنچه سخت و استوار است دود می‌شود و به هوا می‌رود. ترجمه مراد فرهاد پور، چاپ پنجم، تهران، طرح نو.
- پورموسوی، سید موسی (۱۳۹۰). مشارکت شهروندان و برنامه‌های اوقات فراغت، تهران: انتشارات جامعه و فرهنگ، به پیشنهاد اداره کل مطالعات اجتماعی و فرهنگی شهرداری تهران.
- جنکینز، ریچارد. (۱۳۸۵). پی‌یر بوردیو. ترجمه لیلا جوافشانی و حسن چاوشیان. تهران: نشر نی.
- خواجه‌نوری، بیژن و مقدس، علی‌اصغر. (۱۳۸۷). بررسی عوامل اجتماعی و فرهنگی مؤثر بر میزان گذران اوقات فراغت؛ مورد مطالعه: دانش‌آموزان دبیرستانی شهرستان آباد. پژوهشنامه‌ی علوم انسانی و اجتماعی: «ویژه‌نامه‌ی پژوهش‌های اجتماعی». نیمه دوم.
- دومازیه، ژوفر. (۱۳۵۲). زمان فراغت از دیدگاه تاریخی و جامعه‌شناسانه. ترجمه م. آدینه، مجله فرهنگ و زندگی، شماره ۱۲.
- ذکایی محمد سعید (۱۳۹۱) فراغت مصرف و جامعه تهران تیسرا
- ربانی خوراسگانی رسول، شیرین، حامد (۱۳۸۸). اوقات فراغت و هویت اجتماعی: بررسی جامعه‌شناختی الگوهای گذران اوقات فراغت جوانان در جوانان در تهران، تحقیقات فرهنگی ایران، دوره ۲، شماره ۴، ۲۰۹-۲۴۲.

رفعت جاه، مریم (۱۳۸۵). جنسیت و اوقات فراغت در عرصه‌های زندگی شهری، فصلنامه انسان‌شناسی، شماره ۴، صص ۵۹-۷۹.

رفعت‌جاه، مریم و همکاران (۱۳۸۹). تبیین جامعه‌شناختی فعالیت‌های فراغتی دختران جوان. فصلنامه مطالعات راهبردی زنان. سال سیزدهم، شماره ۵۰، زمستان ۱۳۸۹. صص: ۲۹-۸۰.

رفعت‌جاه، مریم. (۱۳۹۰). فراغت و ارزش‌های فرهنگی. فصلنامه تحقیقات فرهنگی، دوره چهارم، شماره ۱، صص: ۱۵۱-۱۹۰.

روجک، کریس. (۱۳۸۸). نظریه‌ی فراغت: اصول و تجربه‌ها. مترجم: عباس مخبر، تهران، نشر شهر.

زاهد زاهدانی، سعید و جلیل عزیزی (۱۳۹۱). تأثیر فضای اجتماعی شهر بر گذران فراغت جوانان با تأکید بر فعالتهای اجتماعی در بین جوانان شهر شیراز، مطالعات شهری، ۳۲، صص ۸۳-۱۰۸

ساروخانی، باقر، میرزایی ملکیان، محمد، (۱۳۹۰). رابطه بین نحوه گذران اوقات فراغت و هویت ملی جوانان شهر تهران، فصلنامه مطالعات جامعه‌شناختی ایران، سال اول، شماره دوم.

سفیری، خدیجه، مدیری، فاطمه (۱۳۹۰). فراتحلیل عوامل اثرگذار بر اوقات فراغت، مطالعات جامعه‌شناختی، شماره شماره ۳۸ - ۱۴۵ تا ۱۶۶

سوفندی، مهدی، (۱۳۸۸)، بررسی وضعیت گذران اوقات فراغت معلولان جسمی شهر تهران با تأکید بر فعالیت‌های بدنی، پایان نامه کارشناسی ارشد تربیت بدنی، دانشکده تربیت بدنی، دانشگاه تهران .

شالچی، وحید. (۱۳۹۲). بررسی تفات‌های منطقه‌ای، نسلی و جنسیتی سبک زندگی در میان شهروندان تهرانی. مرکز مطالعات و برنامه‌ریزی شهر تهران.

عصار، علیرضا. (۱۳۷۷). خانواده و ضرورت توجه به اوقات فراغت. ماهنامه پیوند، تهران، شماره ۲۲۵. فاضلی، محمد و رضایی، نفیسه. (۱۳۹۱). وضعیت گذران اوقات فراغت و تفریحات در ایران. تهران: مرکز تحقیقات استراتژیک مجمع تشخیص مصلحت نظام.

فتحی، سروش؛ وثوقی، منصور؛ سلمانی، گودرز (۱۳۹۳) بررسی رابطه مصرف شبکه‌های اجتماعی مجازی با سبک زندگی جوانان، فصلنامه مطالعات جامعه‌شناختی جوانان، سال ۴، شماره ۱۳، ۱۸۱-۲۰۲

فخریان، امیر و معینی ۱۳۹۰، برنامه‌ریزی گردشگری و گذران اوقات فراغت در شهر مشهد باتاکید بر

شناسایی الگوهای گذران اوقات فراغت ساکنین مناطق شهری، تحقیقات کاربردی علوم جغرافیایی، ۳۳، صص ۲۷-۴۹

فدرستون، مایک. (۱۳۸۰). زندگی قهرمانی و زندگی روزمره. ترجمه هاله لاجوردی. فصلنامه ارغنون، شماره ۱۹، زمستان ۱۳۸۰.

- فکوهی، ناصر و انصاری مهابادی، فرشته. (۱۳۸۲). اوقات فراغت و شخصیت فرهنگی: نمونه موردی دو دبیرستان دخترانه شهر تهران. نامه انسان‌شناسی، دوره اول، شماره ۴، صص ۶۱-۸۹.
- فیروزجائیان، علی اصغر، غلامرضا زاده، فاطمه (۱۳۹۱) تحلیل جامعه‌شناختی اوقات فراغت در جامعه ایرانی (فراتحلیلی از تحقیقات موجود)، مجله برنامه‌ریزی و توسعه گردشگری، سال اول، مقاله ۱۰، دوره ۱، شماره ۳، زمستان ۱۳۹۱، صفحه ۱۸۹-۲۰۹
- قاسمی، وحید؛ گنجی، محمد؛ مرادویسی، رزگار (۱۳۹۲) تأثیر تفاوت‌های جنسیتی در استفاده از کالاهای فرهنگی (فیلم موسیقی و کتاب) و نحوه گذراندن اوقات فراغت، مجله اجتماعی روانشناختی مطالعات زنان، دوره ۱۱، شماره ۱.
- قنبریان، شیوا و حمیدرضا وارثی و حسن بیک محمدی (۱۳۹۰). بررسی انتخاب مکان گذران اوقات فراغت سالمندان با تاکید بر عوامل فردی، مطالعه موردی مناطق ۳ و ۵ اصفهان، مجله جغرافیا و برنامه‌ریزی محیطی، شماره ۴۲، صص ۱۵۹-۱۷۰.
- کاظمی، عباس. (۱۳۸۴). زندگی روزمره در مراکز خرید. نامه علوم اجتماعی، شماره ۱۱، زمستان ۱۳۸۴.
- کوزر، لوئیس آلفرد. (۱۳۸۰). زندگی و اندیشه بزرگان جامعه‌شناسی. مترجم: محسن ثلاثی، تهران. انتشارات علمی.
- گیدنز، آنتونی. (۱۳۷۹). جهان رهاشده: گفتارهایی درباره یکپارچگی جهان. ترجمه علی اصغر سعیدی و یوسف حاجی عبدالوهاب. تهران، انتشارات علم و ادب.
- لس هی وود، جان اسپینک، پیتر براهام، جان کاپنرهارست، فرانسیس کیو و یان هنری. (۱۳۸۴). اوقات فراغت. ترجمه محمد احسانی. تهران، بامداد کتاب.
- لطیفی، غلامرضا. (۱۳۸۴). سیمای جهانی گذران فراغت، سازمان ملی جوانان.
- ماهر، فرهاد (۱۳۸۸). رفتارهای پرخطر در اوقات فراغت جوانان؛ روندها و الگوها، مطالعات جوانان، شماره ۶ صص ۱۴۳-۱۱۸.
- محمد صادق فلاحت و مریم کلاهی (۱۳۸۷). تأثیر فضاهای بار شهری بر کیفیت گذران اوقات فراغت شهروندان، فصل نامه مدیریت شهری، شماره ۲۲، صص ۸۵-۹۸.
- مداح، سید باقر و همکاران، ۱۳۸۸، وضعیت فعالیت‌های اجتماعی و نحوه گذران اوقات فراغت در سالمندان ایران و سوئد، مجله سالمند ایران، سال سوم، شماره ۸، تابستان ۱۳۸۸.
- نادر امیری و همکاران (۱۳۹۰). فراغت جوانان شهر کرمانشاه: مطالعه موردی پرسه زنان دبیر اعظم، جهاد دانشگاهی کرمانشاه.
- وبلن، تورستین. (۱۳۸۳). نظریه طبقه مرفه. مترجم: فرهنگ ارشاد. تهران. نشر نی.

یوسفی، باقر. (۱۳۸۸). چگونگی گذران اوقات فراغت. مجله مدیریت در آموزش و پرورش. شماره ۱.

منابع انگلیسی:

Bourdieu, Pierre (1984). *Distinction: A Social Critique of the Judgment of Taste*. Cambridge, MA: Harvard University Press.

Bricker, Kelly; Hendricks, William; Greenwood, Jerusha & Schwing, Zachary. (2014). *Exploring the Relationship between the Provision of Parks and Recreation and Quality of Life in California*. The 2014 National Recreation and Park Association Leisure Research Symposium in Charlotte, N.C.

Broadhurst, Richard. (2001). *Managing Environments for Leisure and Recreation*. Routledge publishing.

Buck-Morss, Susan. (2006). *The Flâneur, the Sandwichman and the Whore: The Politics of Loitering*. In Beatrice Hanssen. (ed). Walter Benjamin and The Arcades Project. Continuum International Publishing Group.

Chan, Tak W. and John H. Goldthorpe. (2007). *Social Stratification and Cultural Consumption: The Visual Arts in England*. Poetics 35:168-90.

Douglas E. Allen and Paul F. Anderson (1994). "*Consumption and Social Stratification: Bourdieu's Distinction*", in NA - Advances in Consumer Research Volume 21, Eds.

Gotham, Kevin Fox & Krier, Daniel A. (2008). *From the culture industry to the society of the spectacle: Critical theory and the situationist international*, in Harry F. Dahms (ed.) No Social Science without Critical Theory (Current Perspectives in Social Theory, Volume 25) Emerald Group Publishing Limited, pp.155 – 192.

Gratton, Chris. & Veal, A.J. (2005). *Great Britain*. In Free time and leisure participation: international perspectives. Edited by G. Cushman, A. J. Veal and J. Zuzanek. CABI Publishing, Wallingford, Oxon., UK, 298 pages.

Holt, Douglas. B. (1998). *Does Cultural Capital Structure American Consumption?* Journal of Consumer Research 25:1-25.

Horner, Susan & Swarbrooke, John. (2005). *Leisure Marketing A Global Perspective*. Elsevier Butterworth-Heinemann.

Hwang, Sunhwan.; Lee, Munjin.; Woo, Hyodong. & Suk Choi, Hong. (2015). *Moderating Effect of Serious Leisure on the Relation between Leisure Satisfaction and Happiness*. The 2015 National Recreation and Park Association Congress & Exposition in Las Vegas, Nevada. September 15-17.

Jennifer A. Fredricks & Jacquelynne S. Eccles. (2006). *Is extracurricular participation associated with beneficial outcomes? Concurrent and longitudinal relations*. Developmental Psychology. 2006, Vol. 42, No. 4, 698–713.

John Ap. (1986). *Recreation trends and implications for government*. In R. Castle, D. Lewis & J. Mangan. (eds) Work, Leisure and Technology. Melbourne, Longman Cheshire, 167-83 (p. 167).

- Johnson, Barbara. (2006). *Passage Work*. In Beatrice Hanssen. (ed). Walter Benjamin and The Arcades Project. Continuum International Publishing Group.
- Kivel, B. D. (2000). *Leisure experience and identity: What difference does difference make?* Journal of Leisure Research, 32(1), 79-81.
- Kraus, Richard. (2001). *Recreation & Leisure in Modern Society*. Jones and Bartlett Publishers.
- Layland, Eric. K. (2013). *European Emerging Adults in the Context of Free Time and Leisure*. Brigham Young University. Department of Recreation Management.
- Leslie, Esther. (2006). *Ruin and Rubble in the Arcades*. In Beatrice Hanssen. (ed). Walter Benjamin and The Arcades Project. Continuum International Publishing Group.
- Lizardo, Omar & Skiles, Sara. (2008). *Cultural Consumption in the Fine and Popular Arts Realms*. Sociology Compass. Volume 2, Issue 2, pages 485–502, March 2008.
- Nash, Jay Bryan. (1953). *Philosophy of recreation and leisure*. Mosby, University of Michigan.
- Neal, Zachary. (2009). *Locating Public Space in Common Ground? Readings and Reflections on Public Space*. Edited by Anthony Orum and Zachary Neal, Routledge.
- Parker, Stanley R. (1976). *The Sociology of Leisure*. London, England: George Allen & Unwin.
- Pitsavos C, Panagiotakos DB, Lentzas Y, Stefanadis C. (2005). *Epidemiology of leisure-time physical activity in socio-demographic, lifestyle and psychological characteristics of men and women in Greece: the ATTICA Study*. BMC Public Health. 2005; 5: 37.
- Qian, Xinyi Lisa.; Yarnal, Careen. M. & Almeida, David M. (2014). *Does Leisure Time Moderate or Mediate the Effect of Daily Stress on Positive Affect? An Examination Using Eight-Day Diary Data*. Journal of Leisure Research. Vol. 46, No. 1, pp. 106–124.
- Rhodes R. E., Courneya K. S., Blanchard C. M., Plotnikoff R. C. (2007). *Prediction of leisure-time walking: An integration of social cognitive, perceived environmental, and personality factors*. International Journal of Behavioral Nutrition and Physical Activity. Published online 2007 (Oct 31), 4, Article 51.
- Roberts, Kenneth. (2006). *Leisure in contemporary society*. 2nd ed. CABI publishing.
- Rojek, Chris. (1999). *Decentering Leisure: Rethinking Leisure Theory*. Sage Publications, London, 1995. pp. 215.
- Ronneberger, Klaus. (2008). *Henri Lefebvre and urban everyday life: In search of the possible*. (translated by Stefan Kipfer and Neil Brenner). In Kanishka Goonewardena, Stefan Kipfer, Richard Milgro & Christian Schmid (eds) Space, Difference, Everyday Life: Reading Henri Lefebvre. Routledge, 134-146.

Spracklen, Karl. (2015). *From Playful Pleasure to Dystopian Control: Marx, Gramsci, Habermas and the Limits of Leisure*. Akademisk Kvarter/Academic Quarter, Volume 11. pP: 24-34.

Torkildsen, George. (1986). *Leisure and Recreation Management*. 2nd end, London, E. & F. N. Spon, p. 164.

Torkildsen, George. (1999). *Leisure and Recreation Management*. Fourth edition. E & FN Spon, Taylor & Francis Group.

Torkildsen, George. (2005). *Leisure and Recreation Management*. Fifth edition. Routledge publishing.

Turner, Jonathan. H. (1998). *The Structure of Sociological Theory*. Wadsworth Publishing Company.

Veal A. J. (2002). *Leisure and Tourism Policy and Planning*. Second Edition. CABI Publishing.

White, Edmund. (2001). *the Flaneur: A Stroll through the Paradoxes of Paris*. Published by Bloomsbury USA; ISBN 10: 1582341354.

Wynne, D. (1998). *Leisure, Lifestyle and the New Middle Class*. Routledge, London & NewYork.

Yukic, T.S. (1970). *Fundamentals of Recreation*. 2nd end, New York, Harper & Row.